SVMMI IN OMNI

PHILOSOPHIA VIRI CONSTANTINI AFRICANI Medici operum reliqua, hactenus desiderata, nunc q; primum impressa ex uenerandæ antiquitatis exemplari, quod nunc demum est inuentum. In quibus omnes communes loci, qui propriè Theorices sunt, ita explicantur & tractantur, ut medicum futurum optimè formare & perficere possint: Quæcunq; enim Galenus iusto fusius habet clara & docta breuitate perstringit, & apud Hippocratem obscuriori/bus mirabilem lucem addit, disciplinarum o/mni um, precipuè dialectices præsi/dijs instructissimus autor.

BASILEAE APVD HENRI/CVM PETRVM.

Biblioteka Jagiellońska Starodruki

BIBLIOTEKA BIELAŃSKA

DZZIS
BIBLIOTEKA ELBLĄSKA
1107

Ze Druku B.J.S.
96.6.III.847

REVERENDISSI-

MO PATRI DOMINO DESYDERIO ABBATI

Montis Cassinensis totius ordinis Ecclesiastici decori
præcipuo, Constantinus Africanus omnia secunda exoptat.

VLTI, REVERENDISSIME PATER, dubitant, Medicina scientia ne sit nec ne, dumq; ipsam ab artibus & scientijs excludunt, excluduntur ipsi à præstantissima artium medicina, dum enim tempus inutilibus quæstionibus sophisticis terunt inutiliter, fit ut nunquàm ad ueram utilemq; speculationem artis perueniant. Acuti homines disputant, illam non esse scientiam, quæ magis quàm ulla alia, de naturæ operibus tractat, cohærent autem omnia opera naturæ certissimo ordine, & eorum principia sunt certiora alijs, nec facile inueniunt artē quæ ita ordine procedat, & ita aliud ex alio intelligatur. Absolutum nemo profiteatur se philosophum nisi teneat hæc, alia enim omnia huic, ut omnis philosophiæ (sacram excipimus philosophiam) fini, deseruiunt. Quid enim elementorum commixtiones iuuat scire, eum qui non pergit partium temperaturas & cōstitutiones uarias discere, & corruptionum causas, membrorum ordinem & dispositionem & huiusmodi reliqua. Vnde ego euolutis omnibus bonis medicorum autoribus, ueteribus & modernis, Græcis & Latinis, maximè græcis, qui adhuc in hac facultate, ut in alijs multis, latinis præstant, contraxi in arctum quę nimiū fusè omnes isti habēt, omnia quæ possunt perfectum medicum efficere. Quoniam multa prolixius, multa breuius mihi uidebantur ab illis scripta. Et non omnes possunt omnium libros emere. Et si nihil aliud profeci his meis laboribus, & nihil addidi, puto autem me multa etiam inuenisse & addidisse, erunt tamen commentarij idonei interpretes Hippocratis & Galeni, nec non aliorum scriptorum. Quidam enim nimia uerborum prolixitate lectorem à se repellunt, quidam nimiū obscura breuitate: nos modum tenuisse omnes quibus sanum est iuditium, fatebuntur, & spero nullum iustè clamaturum frustra nos post tantos uiros scripsisse, & si fatear quod bene dixerunt quæ dixerunt, sed utilitati consulere publicæ uolui, non mei nominis gloriæ, ad quam me nihil dixisse, bene uidebit tua paternitas. Cupio enim instituere medicum, sanis conseruare ualetudinem bonam, non sanis, amissam restituere commodè. Et propter hanc causam tam diligenter dixi morborum causas, & eorum naturas, significationes quoq; & accidentia, his enim ignoratis, corrigere quæ præter naturam se habent, & curare infirma est

impossibile. Non tradidimus autem, nisi uel à nobis uel ab alijs experimento comprobata, & ratione certa cognita, ut certum sit aliter se habere non posse. Tuæ paternitati nos commendamus semper, & eam semper ualere cupimus.

INDEX

EORVM QVAE OPE-
ri sparsim insunt.

A

Abominatio & uomitus unde 280
Abortus signa 304
Abortus causa fit bifariam 305
Accidentia odoratus 156
Accidentia uisus 155
Accidentia morbi & naturę 164
Accidentia digestioni attinẽtia sunt triplicia 170 & 171
Accidentia uirtutis expulsiuę 168 & 169
Accidentia animæ 142
Accidentia morbi 144
Accidentia cerebri & cordis 160
Accidentia spiritualium actionum pag. 164
Accidentia appetitus 159
Accidentia uoluntarij motus 560
Accidentia gustus 155
Accidentia uirtutis appetitiuę 166
Accidentia in sudore apparentia pag. 172
Accidentia auditus sunt tria 155
Accidentia actionis naturalis 165
Accidentia tactus 156
Accidentia morbos denuntiantia sunt triplicia 151
Accidentia morbum generantia pag. 162
Actiones somni diuersæ 157
Accidentia uirtutis contentiuæ pag. 166 & 167
Actio triplex 16 & 24
Actiones animæ 141
Actionis naturalis accidentia 165
Actiones cerebri 11
Actionũ spiritualiũ accidentia 164
Acuti morbi scientia necessaria duabus de causis 316
Acuti morbi significationes 317
Acutum morbum intelligere necessarium 316
Aër pestilentialis 110
Aëris mutatio propter fumos 110
Aëris mutationem scire medico necessum 99
Aëris mutatio propter regiones pag. 107
Aëris natura 99
Aëris mutatio propter stellas 106
Aëris mutatio propter uentos 106
Ætas decrepita 18 & 19
Ætas iuuenilis 18
Ætatis decrepitæ natura 18
Ætatum diuisio 17
Alienatio sanguinis malum 342
Aranearum species multę 235
Arborum fructus 125 & 126 & 127
Arenę significatio 295
Aromatum natura 136
Ars medica omnibus præferenda pag. 1
Arteriæ naturę fuerunt necessariæ pag. 41
Arteticus dolor 305
Auditus accidentia tria sunt 155
Auditus unde fit 93
Auditus instrumenta quæ 61
Augmentum morbi quid 315
Auricula quare necessaria 62
Auditus passiones 262
Angustia quid 142

Anhelitus quare neceſſarius 88
Animalis uirtutis fundamentū 91
Animalis actio 16
Animaliū extremitates & uiſcera 128 & 129
Animalia uenenoſa 235
Animæ actiones 141
Animæ accidentia 142
Anhelitu mors uentura intelligi poteſt 332 & 333
Anni tempora quatuor 100
Anni temporum natura & de unoquoq; in ſua quantitate 100
Albedo nocet uiſui 94
Alienatio mentis 272
Apoplexia quid & unde 246
Apoplexia mortem gignit in ebriosis 336
Apoplexiam prænuntiatiua 312
Apoplexiæ ſignificationes 247
Appetitiuę uirtutis accidentia 166
Appetitus defectio unde 275
Apoſtema ſplenis, ſtomachi, epatis quomodo cognoſcenda 20
Apoſtema epatis quid demonſtret pag. 340 & 341
Apoſtema in pleureticis & peripneumonicis 244
Apoſtema nigrum in collo malum pag. 337
Apoſtema in ueſica mortale 341
Apoſtemata quę mortalia ſint 341
Apoſtema in ſplene non patiuntur pag. 291
Apoſtema melancholicum 226
Apoſtema phlegmatis 225
Apoſtemata in ſtomacho naſcētia
Apoſtema colericū 224 (274
Apoſtemata in ſtomacho ſunt diuerſa 278
Apoſtema oīe 4. habet tēpora 189
Apoſtema in cōcauitate epatis 288
Apoſtemata ſunt diuerſa 188
Apoſtematis ſpecies ſcreatu poteſt intelligi 271
Apoſtematis calidi ſignificatio 274
Apoſtema quid 222
Apoſtema in renibus 293
Apoſtematis genera duo 222
Apoſtema epatis 288
Apoſtematū genera quatuor 222
Aquarum qualitates 132 & 133
Aquæ frigiditas uitanda 117

B

Balneum pulſum mutat 184 & 185
Balnei aqua quid faciat 115 & 116
Balneum quibus utile, & quibus nō pag. 114 & 115
Balnea aquæ frigidę tres habent differentias 116
Balneari qui debent 116
Balneari qui non debent 116
Barba ornamentum uiri 47
Boliſmus unde naſcitur 160
Boliſmos quid 276
Boliſmos unde fit 276
Brachium duobus cōſtat oſſibus 32

C

Capitis propriorum dolorum ſignificationes 242
Capitis temperamentum 10
Capitis dolor in phthiſicis malū 339
Capitis dolores unde naſcant 242
Caput ſubiectum cephalea infirmitate 10
Caloris naturalis corruptio 89
Caloris naturalis inſtrumenta 89
Caluities unde 15
Carnis ſpecies in corpore ſunt 3. 43
Carnis coctæ qualitates 129

Caro glandosa diuidit in tria 45
Caro animalium 128
Caro uolatilium 129
Carthilago quid 54
Casei proprietas 130
Catharrus aut ex calore aut ex frigore 266
Causa morbi triplex 146
Causa morbi 144
Causæ morborum siccorum 147
Causæ podagræ 306
Causa mortis 88
Causa spumæ 338
Causę morborum humidorū 147
Causa morbi calidi 146
Causæ morborū frigidorum 147
Causa tussis 162
Causa abortus bifaria fit 305
Causę morborū officialium 148
Cibi instrumentorum passio 273
Cibus sumit unicuiq; mēbrorū 85
Ciborum actiones in corporibus duplices 118
Ciborum & potuū diuersitas 118
Cibus & potus pulsum mutant 185
Chirurgiæ diuisio 4
Cholera naturalis est quadruplex pag. 22
Cholera nigra duplex 22
Cholerici significatio 309
Cerebrum quid 55
Cerebri adiumenta 25
Cerebrū fundamentū neruorū 34
Cerebrum confortantia 136
Cerebri complexio sex modis cognoscitur 10
Cerebri actiones 11
Cerebrum principale mēbrum 25
Cerebri complexio mala quibus significatur 20
Cerebrum circundant duo panniculi 56
Cerebrum dignius alijs mēbris 55
Cephaleę species 242
Cephalea quibus signis cognoscatur 241
Cephalea unde 240
Coitus uitandus 140
Coitus est triplex 139
Coitus nimia abstinentia quid pariat 139
Coitus fomes custodiendę sanitatis 139
Coitum quid mouet 122 & 127
Colica passio quid & unde 283
Colicę passionis species unde 284
Collum quare homo habeat 29
Colli apostema nigrū malum 337
Color arenę in renibus diuersus 295
Complexio cordis quatuor modis cognoscitur 12
Complexio pulmonis 14
Complexio qua de casa mutetur pag. 17
Complexionis mutatio propter sexum 19
Complexionis mutatio propter ætatem 17
Complexiones pilorum 10
Complexionis temperatio discerniture ex suo officio 8
Complexio uel cōmixtio quid 7
Cōplexiones stomachi quomodo cognoscendæ 15
Cōplexiōis mutatio per regionē 17
Cōplexionis humanæ signa 9
Complexio oculorū quinq; modis cognoscitur 11
Complexio mala uel calidissima uel frigidissima est 89

Complexionis mutatio propter consuetudinem 19
Complexio epatis quatuor modis considerat 13
Complexionum diuisio 7
Complexiones mensium perpendere oportet 101
Complexio mala causa morborū similium 146 & 147
Complexionis totius corporis origo 14 & 15
Complexio membrorum 9
Complexio cerebri sex modis cognoscitur 10
Complexio equalis & eius significatio 16
Complexio humani corporis mutatur bifariæ 19
Complexio testiculorum ex tribus intelligit 13
Complexiones sunt nouem 7
Conceptionis tempus 302
Conceptionē fœminę perdunt 302
Concipiendi ablatio propter masculum 302
Concipiendi ablatio 301
Concatenationis membrorū defectio unde 305
Contentiuæ uirtutis accidentia 166 & 167
Constipatio unde nascat 251
Cor fundamentum spiritus & sanguinis 330
Cor fundamentum uitæ 9
Cor duas habet concauitates 66
Cordis dolor unde 272
Cor & pectus fundamenta uitæ 339
Cordis tremor fortis mortem portendit 339
Cordis tremor unde 272
Cordis passiones 272
Cordis complexio quatuor modis cognoscit 12
Corporis sani signum 19 & 20
Corpus æquale 16
Corpus sanum 97
Corpus neutrum tripliciter intelligendum 97
Corporis iuuamentū anhelitus 88
Corporis figura 15
Corporum qualitates sunt tres 96
Corpus humanum quare pinguescat 19
Corpus quomodo æquale 8
Corpora trib. regūt uirtutibus 87
Corporis calidi, frigidi, sicci & humidi proprietas 16
Corporis fundamenta 10
Corpus modoratum moderatam debet habere ordinationem 99
Corporis humani compositio 79
Corporis plenitudo duplex 308
Corruptio humorum unde intelligitur 309
Corruptio humorum unde 309
Coxarum passiones 305
Cretica dies illaudabilis 322
Creticę dies quando incipiunt 320
Creticę diei fortitudo & debilitas 322 & 325 & 324
Creticę diei diuersitas secundum cursum lunæ, & secundum naturam numeri 324 & 325
Cretica dies laudabilis 322
Creticæ dies 325
Creticæ diei diuersitas 320 & 321
Creticæ dies quatuor modis diuersantur 320
Crisis ante tempus festinantes intelligi oportet 322

Criſis ſpecies ſunt ſex 318
Criſin nuntians ſignificatio 327
Criſis quid 318
Criſis accidentia magna ſunt 328
Criſis bona quando ſit 318 & 320
Criſis uentura cum ſudore 328
Criſis intelligentia & eius cauſa 317
Criſis futura cum digeſtione 328
Criſis ephimera 320
Criſis mala quando fit 318 & 320
Criſin bonam aut malam ſigna ſignificantia 328
Criſis quomodo computari debeant 322
Criſis de qua purgatione ueniat pag. 318
Criſis tribus modis intelligit 318
Criſis cum ſanguine hæmorrhoidis 329
Criſis an ſit præſens quomodo intelligendum 328
Cutis maculas quod mũdificat 122
Cutis quare mollior & ſubtilior 46

D

Declinatio morbi tribus modis intelligitur 315
Declinatio morbi quid 315
Defectio appetitus unde 275
Defectio concatenationis membrorum 305
Dentes triginta duo 29
Diabeta 294
Diaphragma quid 67
Diarrhœa quid 279
Diarrhœa ſpecies 279
Dies creticæ quando incipiũt 320
Diei creticæ diuerſitas ſecundum lunam 325
Dies creticæ diuerſantur quatuor modis 320
Digeſtio eſt triplex 165
Digeſtionis ſigna mortem indicãt pag. 333 & 334
Digeſtionis ſignificatio quadripartita eſt 204
Diſcipuli officium 1
Diſputatio de uirtutibus 79
Diſputatio de omnibus mẽbris 24
Diuiſionis modi ſeptem apud medicos 2
Diuturnum morbum intelligere utile eſt 316
Diuturni morbi ſignificationes 317
Diuturni morbi ſcientia duabus ex cauſis neceſſaria 316
Doctrina omnis in quinq; partita pag. 2
Dolor præcordiorum unde 276
Dolor arteticus 305
Dolor lateris 271
Dolor capitis in phthiſicis malum pag. 339
Dolor ſtomachi duplex 274
Dolores capitis unde 242 & 243
Dormitatio mẽbrorũ unde 252 &
Duritiem tranſglutiendi patiens, mortale (312 337
Dura mater quare dicatur 57
Durties parturiẽdi unde 303 & 304
Dyſenteria unde 281 & 282
Dyſenteriam curando medicus nõ ſit negligens 285

E

Ebrietas quid pariat 335
Ebrietas quid mali adferat 336
Elementa quatuor 4 & 5
Elementa duplitia quibuſdam corporibus 20
Elementorum cõmixtiones 5 & 6
Elementum quid 4

Elephantia quid 231
Epar caput uirtutis digestiuæ 9
Epatis complexio cõsideranda quatuor modis 15
Epatis adiumenta diuersa 25
Epatis officium 71
Epatis passiones 287
Epatis cõstipationẽ aperit 123 & 124
Epar fundamentum sanguinis 330
Epar membrum principale mẽbrorum nutritiuorum 25
Epatis apostema 288
Epilepsię prænuntiatiua 512
Epilepsia unde nascatur 160
Epilepsię significationes 252
Epilepsia quid & unde 247 & 248
Eunuchi non calui fiunt 10
Eunuchi non barbescunt 47
Exinanitiones natur. nõ neglig. 141
Expulsiua uirtus triplic. patitur 167
Fabarum uirtus 121 & 122
Fatigatio duplex 165
Febres putredinũ unde nascũtur 215
Febrium genera sunt tria 210
Febris hectica diuiditur in duas species 220
Febris ephimera quatuor habet genera primitiua 210
Febrium periodus 214
Febrim acutam quid sequitur 266
Febriũ singulariũ significatiões 216
Febris quid & causa 29 & 209
fol. 210 & 271
Febriũ tempus nũc longius nũc breuius 215
Febrij inter polata 214
Febris continua 214
Febres cõpositę multę et diuersę 218
Fellis passio & iuuamentũ 72 & 291
Florum natura 136
Fluxus sanguinis unde 298
Fœminæ quare barbescant quare non 47
Fœminę geminos aliqñ pariunt 76
Fœminæ conceptionis signa 303
Fœtus sani signa, formatio, nocumẽtum, & exitus 21 & 313 & 304
Fructus herbarũ & arborũ 26 & 125
Frumentorũ genera 120 & ultra
Fũdamẽta mẽbrorũ et corporis 306

G

Gaudium quid 142
Genera apostematum quatuor 222
Generandi ablatio 296
Genitury qui sint idonei 302
Gibbositas fit bifariam 254
Gulæ passiones 266
Gustus accidentia & uirtus 155
Guttur qd & eius passiones 62, 266

H

Hęmorrhois duob. modis 282, 286
Hæmicrania unde nascitur 245
Herbarum fructus & uirtutes 125
Hernia intestinorum unde nascitur 295
Homo ex quatuor humoribus 21
Hordeum utilius omnibus granis 120 & 121
Humanæ complexionis signa 9
Humorum putredo unde congnoscitur 20 (25
Humorum excessus morbos gignit
Humorum corruptio unde intelligitur 309 & 20
Humorum fœtor quid ostendit 311
Humorum significatio 309
Hydropisis quando mortale 340
Hydropilis species sunt tres 289
Hyposarcã nullus potest curare 289
Hypostasis partes tres 202 & 257

I

Icteritia unde oriatur 169 & 291
Ileos quid 284
Infantiũ tempus completionis 76
Infantium formatio membrorumq; ſuorum 75
Infans expellitur duplici ex cauſa 86
Infantis nutrimentum 77
Infirmũ uiſitando prudenter agat 1
Infirmitas in quibus ſubſiſtit 97.21
Inteſtinorum paſſiones 281
Inteſtinorum compoſitio 69 & 70
Inteſtinorum ſingulorum uirtus 70
Ira quid 142
Iuncturæ ſeparatio 278

L

Lac ex tribus componitur 130
Lacertorum diuiſio 49 & 50 & 51 & 52 & 53 & 54
Lętitia quid 142
Lapidis ſignum 293 & 295
Lapidem renũ & ueſicę frangẽs 122
Lapidem in ueſica patiuntur pueri duabus de cauſis 293
Lateris dolor 271
Leprę ſpecies ſunt duę 228 & 20.69
Lethargia quid & unde 244 & 245
Libri titulus 2
Lienteria quid & unde 280
Ligamenta neceſſaria dupliciter 38
Linguæ paſſiones 263 & 264
Lingua quale inſtrumentum 62
Lumbrici unde naſcantur 285
Lunæ figurationes 325 & 326
Lunæ figuræ 4. debiliores & fortiores in uirtute 325
Luna habet tardum & uelocem motum 327
Luna à Sole accipit. 8. figuras 325
Lunę proprietas 321
Luna adiutorio ſolis nõ indiget 325

M

Maciei ſignificatio 15 & 16
Mammillæ ad quid neceſſariæ 77
Mammillarum paſſio 304
Mammillarum durities unde 313
Mania unde naſcatur 160
Manuum uolę temperamentum 7
Manuum oſſa 32
Maſculi calidiores fœminis 19
Maſculi conceptionis ſigna 303
Membra diſſoluuntur dupliciter 79
Membra cõpoſita ſunt duplicia 48
Mater dura quare facta 57
Matricis ſuffocatio qd & unde 72.
Medicinæ diuiſio 3 (299
Medicus uirtutem infirmi inueſtiget 318
Medicus ſingulorum membrorum habeat noticiam 237
Medico neceſſariũ cognoſcere abundantiam qualitatem 16
Medica ars omnibus prędferenda 2
Medici officiũ cognoſcere corpus ſanum 19
Medicus qualis debeat eſſe 1
Medicinæ diſcipuli quales eſſe debeant quidq; ſcire conueniat 1
Medicum oportet conſiderare ſitus regionis, naturas aquarum & cibariorum 110 & 99 & 131
Medicus ſit circunſpectus curando diſenteriam 283
Medicũ oportet diſcernere ſtomachi paſſiones 166
Medicinæ ſcientia 2
Melancholiæ ſigna 20 & 309 & 310 249
Melancholiæ fundamentum ſplen 291

Melancholiæ ſpecies 249 & 250
Mellis qualitas 131
Membrorum tremor 254
Mẽbrorũ interiorũ diuiſio 240. 26
Membrorũ fundamenta unde 306
Membrorum ſimplex natura 10
Membrorum concatenationis defectio unde 251 & 305
Mẽbrorũ dormitatio unde 252. 156
Membra tẽperata & nõ tẽperata 9
Membrorũ complexio 9
Membrorũ compoſitio triplex 144
Membra naſcentium humida 18
Mẽbra ſpiritualia ſunt duplicia 24
Membra generatiua quæ 25
Membra quæ frig. cal. hum. & ſicca 10
Membra unde originem trahãt 20
Membra nutritiua quæ 25
Mens tripliciter diuiſa 152
Mentis corruptio illa daubilis 545
Menſtruus ſanguis quid 74. 275. 298
Menſtrua qd prouocat 122. 124. 127
Menſtruorum accidentia 172 & 141
Mentis paſſio eſt triplex 152
Meri officium 68
Morbi diuturni ſignificationes 316 317 & 542 & 544
Morbi triplex cauſa 146
Morborum malæ complexionis 6. ſunt cauſæ 148 & 145
Morborũ officialiũ. 4. ſũt modi 144
Morbi augmentum quid 315
Morbi ex complexionis diuerſitate cõtingere nonnunquã ſolent 105
Morbi interiores. 8. modis intelligũtur 237 & 238 & 239
Morbi declinatio quid 315
Morbi ſtatus quid 315
Morbi initium in tria diuiditur 315
Morbus quid 143 & 144
Morborum qualitates quomodo intelligantur 336
Morbi accidentia 164
Morborum humidorum cauſę 147
Morborum officialiũ cauſæ 89. 148
Morbi tempora ſunt quatuor 314
Morbi cauſa 147 & 144
Morborum genera tria 44
Morbi quibuſdam membris proprια 230
Morbum futurum prȩuidere neceſſe eſt 314 & 308
Morbi futuri ſignificationes 311. 312 313
Morbus reuertitur & elõgatur 322
Morbus peior & durior 308
Morbi iuncturas ſeperantes 145
Morbi accidentia 144
Morborum frigidorum cauſæ 147
Morbi peſſimi cum accidentibus fiunt 102
Morbi calidi cauſa 146
Morphea quid et unde naſcatur 228 160
Morſus uenenoſæ beſtiæ 233
Mors ſubitanea unde naſcitur 273 337
Mortem nunciates ſigna 329 & 330
Mortale ſuffocatio ſubita in peraculis febribus 337
Mortis cauſa 88
Matricis ſuffocatio 20
Motus corporis fit multipharիã 112
Mulier quomodo cognoſcat ſe eſſe grauidam 303
Mulieris grauidę ſigna 303
Mulieres quamdiu concipiant 302
Muſculus unde componitur 48

Narium

N

Narium uiæ neceſſarię duobus de cauſis 61
Nariū ſanguis quid portendat 336
Naturæ accidentia 164 (81
Naturalis uirtus diuidit̃ tripliciter
Naturalis uirtutis officiū 18.16.165
Natium paſſiones 286
Naturalis caloris corruptio 89.90
Naturalis exinanitiones non negligendæ 141
Naturalis caloris inſtrumenta 79
Nerui quare neceſſarij 54
Neruorum panniculi unde 60
Neruorum diuiſio 35 & 36
Nuchæ paſſiones 250
Nutrimentum infantis unde 77

O

Oculi partes 60
Oculorum paſſiones 60.255.256.257.331.145.146
Oculus habet nouem lacertos 260
Oculorū complexio. 5. modis cognoſcitur 11
Oculi ſunt inſtrumenta uiſus 59
Odoratus paſſiones 156.262
Odoratus uirtus 95
Oppilatio unde fiat 149 & 156
Oppilatio ſplenis 290
Oris ſtomachi paſſio duplex 274
Oris paſſiones 264
Orthopnoica paſſio 268
Oſcitatio unde 163
Oſſa quare durior & ſiccior pars corporis 26
Oſſa mannum 52
Oſſa dorſi quare neceſſaria 29
Oſſa pedum 33
Oſſa corporis quę ſunt 41.200.26.
Oſſium nomina ſunt ſex 27 (28.54
Os multa habet inſtrumenta 67
Oſſa ſpatulæ quare neceſſaria 31
Ouorum differentia 130
Oximellis uirtus 135
Oxireumia unde naſcatur 271.280

P

Panis differentia 120
Panniculi ad quid neceſſarij 44.45
Paralaſim quę iuuant 136
Parturiendi durities unde 303.304
Paſſio orthopnoica 268
Pectoris fundamentū ubi poſitū 31
Pectus & cor fundamēta uitæ 339.31
Pedum oſſa 33
Pedum officium amittitur 59
Pedum paſſiones 205
Peripneumonicis digeſtio ſuperueniens malum 339
Peſtilentialis aër 110
Phlegmatis abundantia in cerebro notæ 20
Phlegma quid 310.116
Phlegma nō naturale eſt quadripar
Phlegma naturale 22 (titū 22
Phlegmō apoſtema naſcitur ex duobus 223
Philoſophorū diſſēſio de elemētis 5
Phreneſis unde accidentia 243
Pilorum complexiones 10.15.47
Pinguedinis ratio 15
Piſcium qualitates 129
Plenitudo in corpore duplex 308
Pleureſis uera 272
Pleureſis accidentia 271 & 338
Podagrę qui ſint obnoxij 306
Potus neceſſarius duas ob cauſas 131
Practica quid 4
Præcordiorum dolor unde 276
Prę ceptoris officium 1
Pregnantes in pulſu mutabiles 183

Melancholiæ ſpecies 249 & 250
Mellis qualitas 151
Membrorum tremor 254
Mẽbrorũ interiorũ diuiſio 240. 26
Membrorũ fundamenta unde 306
Membrorum ſimplex natura 10
Membrorum concatenationis defectio unde 251 & 305
Mẽbrorũ dormitatio unde 252. 156
Membra tẽperata & nõ tẽperata 9
Membrorũ complexio 9
Membrorũ compoſitio triplex 144
Membra naſcentium humida 18
Mẽbra ſpiritualia ſunt duplicia 24
Membra generatiua quæ 25
Membra quæ frig. cal. hum. & ſicca 10
Membra unde originem trahãt 20
Membra nutritiua quæ 25
Mens tripliciter diuiſa 152
Mentis corruptio illa dubilis 343
Menſtruus ſanguis quid 74. 275. 298
Menſtrua qd prouocat 122. 124. 127
Menſtruorum accidentia 172 & 141
Mentis paſſio eſt triplex 152
Meri officium 68
Morbi diuturni ſignificationes 316 317 & 342 & 544
Morbi triplex cauſa 146
Morborum malæ complexionis 6. ſunt cauſæ 148 & 145
Morborũ officialiũ. 4. ſũt modi 144
Morbi augmentum quid 315
Morbi ex complexionis diuerſitate cõtingere nonnunquã ſolent 105
Morbi interiores. 8. modis intelligũtur 237 & 238 & 239
Morbi declinatio quid 315
Morbi ſtatus quid 315
Morbi initium in tria diuiditur 315
Morbus quid 143 & 144
Morborum qualitates quomodo intelligantur 336
Morbi accidentia 164
Morborum humidorum cauſę 147
Morborum officialiũ cauſæ 89. 148
Morbi tempora ſunt quatuor 314
Morbi cauſa 147 & 144
Morborum genera tria 44
Morbi quibuſdam membris propria 230
Morbum futurum pręuidere neceſſe eſt 314 & 308
Morbi futuri ſignificationes 311. 312 315
Morbus reuertitur & elõgatur 322
Morbus peior & durior 308
Morbi iuncturas ſeperantes 145
Morbi accidentia 144
Morborum frigidorum cauſæ 147
Morbi peſſimi cum accidentibus fiunt 102
Morbi calidi cauſa 146
Morphea quid et unde naſcatur 228 160
Morſus uenenoſæ beſtiæ 233
Mors ſubitanea unde naſcitur 275 337
Mortem nunciates ſigna 329 & 330
Mortale ſuffocatio ſubita in peraculis febribus 337
Mortis cauſa 88
Matricis ſuffocatio 20
Motus corporis fit multiphariã 112
Mulier quomodo cognoſcat ſe eſſe grauidam 303
Mulieris grauidę ſigna 303
Mulieres quamdiu concipiant 302
Muſculus unde componitur 48

Narium

N

Narium uiæ neceſſarię duobus de cauſis 61
Nariū ſanguis quid portendat 336
Naturæ accidentia 164 (81
Naturalis uirtus diuidit̃ tripliciter
Naturalis uirtutis officiū 18.16.165
Natium paſſiones 286
Naturalis caloris corruptio 89.90
Naturalis exinanitiones non negligendæ 141
Naturalis caloris inſtrumenta 79
Nerui quare neceſſarij 34
Neruorum panniculi unde 60
Neruorum diuiſio 35 & 36
Nuchæ paſſiones 250
Nutrimentum infantis unde 77

O

Oculi partes 60
Oculorum paſſiones 60.255.256. 257.331.145.146
Oculus habet nouem lacertos 260
Oculorū complexio. 5. modis cognoſcitur 11
Oculi ſunt inſtrumenta uiſus 59
Odoratus paſſiones 156.262
Odoratus uirtus 95
Oppilatio unde fiat 149 & 156
Oppilatio ſplenis 290
Oris ſtomachi paſſio duplex 274
Oris paſſiones 264
Orthopnoica paſſio 268
Oſcitatio unde 165
Oſſa quare durior & ſiccior pars corporis 26
Oſſa mannum 32
Oſſa dorſi quare neceſſaria 29
Oſſa pedum 35
Oſſa corporis quę ſunt 41.200.26.
Oſſium nomina ſunt ſex 27 (28.34
Os multa habet inſtrumenta 67
Oſſa ſpatulæ quare neceſſaria 31
Quorum differentia 130
Oximellis uirtus 135
Oxireumia unde naſcatur 271.280

P

Panis differentia 120
Panniculi ad quid neceſſarij 44.45
Paralaſim quę iuuant 136
Parturiendi durities unde 303.304
Paſſio orthopnoica 268
Pectoris fundamentū ubi poſitū 31
Pectus & cor fundamēta uitæ 339.31
Pedum oſſa 35
Pedum officium amittitur 59
Pedum paſſiones 205
Peripneumonicis digeſtio ſuperueniens malum 339
Peſtilentialis aër 110
Phlegmatis abundantia in cerebro notæ 20
Phlegma quid 310.116
Phlegma nō naturale eſt quadripar
Phlegma naturale 22 (titū 22
Phlegmō apoſtema naſcitur ex duobus 223
Philoſophorū diſſēſio de elemētis 5
Phreneſis unde accidentia 243
Pilorum complexiones 10.15.47
Pinguedinis ratio 15
Piſcium qualitates 129
Plenitudo in corpore duplex 308
Pleureſis uera 272
Pleureſis accidentia 271 & 338
Podagrę qui ſint obnoxij 306
Potus neceſſarius duas ob cauſas 131
Practica quid 4
Præcordiorum dolor unde 276
Prȩceptoris officium 1
Pregnantes in pulſu mutabiles 183

Prurigo quare naſcatur 229
Phthiſis ſignificatio 270
Pueri unde initium ſumant 18
Pueri lapidem patiuntur in ueſica duabus ex cauſis 293
Pulmonis complexio 65 & 66 & 14
Pulmonis paſſiones 266 & 339
Pulſum mutant exercitia, balnea, cibus, potus 184 & 185 & 12
Pulſus mutatio propter rem non naturalem 184
Pulſuũ qualitates & genera 175.147 176.177.178.179.45. 80
Pulſus apoſtemata ſignificantes 188
Pulſus mutatio propter res uirtutum grauatiuas 187
Pulſus inſtrumentorum paſſiones oſtendentes 192.193.194
Pulſus cerebri paſſiones portendentes 190
Pulſus morbos inſtrumentorum cibalium oſtendentes 195 & 196

Q

Qualitates quatuor mutantur 23

R

Radicum uirtus 124
Raucitas naſcitur ex cauſa exteriori 266 & 336
Renum officium 72 & 197
Renum paſſio 292
Res non naturalis maxime neceſſaria homini 98
Rigor unde 344.336
Rigoris cauſa triplex 161
Ructatio unde 163 & 281

S

Sanguinis temperamentũ unde 88
Sanguinis fluxus unde 298
Sanguinis differentiæ 22
Sanguinei ſignificatio 309
Sanguis è naribus quid demonſtrat 336
Sanguinis ſcreatio unde 268.269
Sanare ægros diuiditur in duo 4
Sani corporis ſignum 19.20
Sanitate amiſſa ſcientia cęterarum artium nihil 2
Sanitas in quibus ſubſiſtat 21
Sanitatis cuſtodia diuiditur in tria 4
Sanitas quid 57
Sacchari qualitas 131
Scabies unde 229
Schia unde naſcatur 305
Scotomiæ ſignificatio 246
Scorpionis morſus 255
Screatuum qualitas 206
Secundina quid 46
Senium quando incipiat 17
Senſuum accidentia 152
Senſui unicuique quid conueniat & quid non conueniat 94.95.10
Significatio uertiginis 246
Significationes ab exeuntibus corpus 343
Singultus quid & unde 183 & 280 & 281 372
Sincopis unde oriatur 160
Sinanchię ſigna 337
Siphac rumpitur atq; crepatur 295
Sitis unde originem habeat 14 & 276
Sol nullius neceſſitatem habet 325
Somni actiones diuerſę 137
Somnus indicat mortem 333
Spaſmus quid 163 & 252 & 253 & 342
Sperma quid augmentet 74 & 122 123 & 296
Spiritualis actio 90 & 87 & 164 & 16 96

Spiritualis uirtus passibilis 90
Spiritualis uirtus quæ 87
Spiritualium actionum accidentia 164
Spiritus omnis tripartitus 96
Splen fundamentum melancholiæ 291
Splenis oppilatio 290
Splenis iuuamentum 72
Splenis passiones 72 & 290
Spondylium exitus fit bifariam 254
Sputi signa 335
Squinantia quid 265
Status morbi quid 315
Stellæ motiuæ proprietas 321
Sterilitatis signũ quomodo cognoscitur 302
Sternutatio quid & unde 162 & 343
Stranguria unde 295
Stomachi complexiones quomodo cognoscende 13
Stomachi passiones in fundamento 277
Stomachi passiones medicus discernat 166
Stomachi molestatio unde 86
Stomachi sicci proprietas 14
Stomachus cibum attrahit duabus de causis 85
Stomachi passio 277 & 166 & 278 86 & 14
Stomachi pessima passio 274
Stomachi officium 85 & 68
Stomachus 4 fulcitur uirtutibus 86
Studendum in regimine infirmi 319
Sudoris accidentia 172
Sudoris significatio 172 & 206, 207 & 335 & 339 & 344
Sudoris qualitas in sex diuidit 207
Sudoris signa 336
Suffocatio oculorum 331
Suffocatio subita in peracutis febribus mortale 337
Suffocatio quid 265

T

Tactus accidentia 49 & 158
Tactus uirtus 94
Temperamentum uolæ manuum 7
Temperamentum capitis 10
Temperata & nõ temperata membra 9
Tempora morbi sunt quatuor 314
Temporum scientia maxime necessaria 314
Temporum morbi significatio 314
Tempus complexionis infantium 76
Tenasmos quid 285
Testiculorum passio 13 & 77 & 296
Testiculorum complexio ex tribus intelligitur 13
Testiculi instrumenta spermatis 77
Theorica quid 4
Theoricæ diuisio 4
Timor quid 142
Tortura unde 285
Transglutire non posse mortale 337
Tremor quid 164 & 272 & 254 & 339
Tremor cordis unde 272
Tremor membrorum 254

Triſtitia quid 142
Tuſſis cauſa 162
Tuſſis unde naſcitur 267
Tuſſis naſcitur ex cauſa exteriori pag. 266
Tuſſis unde naſcatur 65
Tympania unde 289
Tympaniæ ſignum 289

V

Varices 231
Variolarũ cauſa & ſignificatio 226
Venę exeuntes ab epate quare neceſſarię 58
Venę ab epate exeũtes duæ 38 & 39
Venarum diuiſio 39 & 40
Ventus quid 106
Verecundia quid 142
Vertigo unde 246
Vertex cuſtos humorum 15
Veſicæ paſſiones 294
Veſica 72
Veſtium natura 137
Via uniuerſalis intelligendi paſſiones interiores 237
Vigilia unde 245
Vigilię naturales et nõ naturales 138
Vigilię ſi excedunt malum 333
Vina ruffa uel citrina nociua 134
Vini proprium 135
Vinorum diuerſitates 134
Vinorum uirtus 135
Virga neceſſaria duplici ex cauſa 78
Virgę paſſiones 297
Virga quid 78 (macho 84
Virtutis naturalis operatio in ſto/
Virtus generatiua habet duas miniſtrantes 81
Virtus naturalis diuiditur in trifariã
Virtus uolũtarij motus 95 (81
Virtus operans ſenſum 91
Virtutes 4. inſunt uuluę ut ſtomacho 86
Virtutes ſibi inuicem miniſtrantes quæ 81 & 82
Virtutes membra regentes tres ſunt 79 & 80
Virtutes ſenſuum quinq; 92
Viſus uirtus 92
Viſus accidentia 153
Viſus nocumentum triplex 153
Vitæ fundamenta cor & pectus 339
Vitæ fundamentum cor 9
Volatilium caro 129
Voluntarij motus uirtus 95
Vomendi certum ſignum 328
Vomitus & abominatio unde 280
Vomitus unde 336
Vomitus ſigna 335
Vrina quid ſignificet 204
Vrinę retentio morbos parit 141
Vrina fœtida & craſſa 335
Vrinę putridę ſignificatio 311
Vrina modica 335
Vrinę liquorum ſignificationes 199
Vrinarũ ſignificatiõis diſputatio 197
Vrinę hypoſtaſis 334
Vrina nigra 334
Vrinæ accidentia 171
Vrinę color 344 (198
Vrina quo tẽpore colligenda 197 &
Vrinę ſignificationes quomodo ſumendæ 334
Vrina turbida 335
Vulnera cõpoſita & ſimplicia 232
Vuula neceſſaria triplici ex cauſa 72
Vuula emollita cadit 265
Vuluę deſcenſus & exitus fit bifariã
Vuluæ tortura 301 (301
Vuluę forma & compoſitio 73
Vuluæ paſſiones 298

Conſtan

CONSTANTINI
AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber Primus.

QVALES MEDICINAE DISCIPVLI ESSE DEBEANT. CAPVT I.

OPORTET eum qui medicinæ uult obtinere habitū, ut magiſter ab eo honoretur, laudet, ſibiq; ſicut parētibus ſeruiatur. Parentibus em̄ eſt exhibendus, ut his à quibus eſſe ſumitur. Magiſter honorandus ut à quo eſſe rudé & informe informatur. Quemcunq; uero magiſter erudiendum ſuſceperit, uideat ut diſcipulus ſecundum ſe ſit dignus. Dignos quoq; poſtmodum & ipſe doceat, & hæc ſine pecunia, & ſine tenore, aliquo futuriq; meriti emolumento, & indignos ab hac ſcientia repellere ſatagat. Laboret autem circa infirmi recuperandam ſanitatem, neq; hoc faciat propter ſpem pecuniæ, neq; diuites plus conſideret quàm pauperes, neq; nobiles plus quàm ignobiles. Potionē nociuam neq; ipſe doceat, neq; docentibus acquieſcat: ne quis idiota audiens, ex autoritate ſua, mortis miſceat potionem. Neq; doceat quomodo abortiuus fiat. Cum autem infirmum uiſitauerit, nō cor ſuum eius apponat uxori, eiusue ancillam conſideret uel filiam. Hæc enim cor hominis excœcāt. Infirmitatis autem ſibi creditæ, ſolus debet conſcius eſſe. Aliquando enim infirmus medico patefacit, quod parentibus confiteri erubeſcit. Luxuriam fugiat, delectationes ſeculi cum ebrietate caueat. Hæc enim mentem diſturbant, corporisq; uicia confortant. Aſſiduitatem amet ſtudij in curāda ſanitate corporis, neq; lectionis contędeat, ut ſi quando libros amittat, ipſum adiuuet memoria. Neq; quoslibet dedignetur uiſitare infirmos, ut ſemper in experimentis ſit ualentior. Sit pius, humilis, manſuetus, amabilis, diuino expetens auxilio adiuuari.

Sex ſunt quæ conueniunt ſcire: Cap. II.

SEx eſſe quæ conuenit ſciri ab introducentibus, libri intentionē eiusq; utilitatem, titulum ad quam partem doctrinæ tendat, nomen autoris, diuiſionem libri. Intentio eſt noſtra, ut hic dicamus talia de medicina Theorica & Practica, quibus perlectis nulli amplius huius artis libri ſint neceſſarij. Omnia enim hic compendioſe & tamen plene atq; plane uidemur collegiſſe. De hac intentione ideo tractauimus, ut hanc uiam ingrediendi lumen prębeamus. Eſt enim quaſi cœcus qui uiam quam ingreditur ignorat. Huius autem libri utilitas eſt permaxima. Quid enim medicina circa ſibi ſubiectum hominem faciat, dicere elaborat. Secundo quia alijs ar-

tibus hæc eſt excellentior. Procul enim dubio iſta, omnibus eſt præferenda & quia cum ſubiectus ſibi homo omnibus alijs artificialibus carere ualeat. Iſta quoq; modo eſt habenda, utpote in ſanitate corporis conſeruanda, qua amiſſa, quid cæterarum artiū proderit ſcientia. Cum enim rationabilitas in homine eſſe nequeat ſine corporis ſanitate, ſanitas uero corporis egeat humorum temperamentis, humorum temperamenta medicinæ expoſtulent adiumenta: conſtat hanc artem omnibus eſſe neceſſariā & digniorem. Tertio eſt liber iſte utilis, quia nec ante eum, nec poſt eum alij medicinæ libri ſunt neceſſarij. Oportet tamen qui in hac arte primatū uult obtinere, dialecticæ & totius quadruuij noticiam habere. De utilitate librorum ideo anti qui tractauerunt, quia iſta cognita magis animatur ad legenda ſequentia. Titulus libri eſt Pantechni, id eſt, ars medicinæ uniuerſalis, qui libri capiti eſt apponendus, ut intellectus eius lecturis aperiatur. Vt enim quidam ait, eraſo libri capite, muta uidetur pagina remanere. Liber autem iſte ad diui ſionē uidetur attinere. Omnis enim doctrina eſt in quinq; partita. Aut em̄ ſecundum diſſolutionem, aut ſecundum compoſitionem, aut ſecundū diſſolutionem termini, aut ſecundum notationem, uel deſcriptionem, aut ſecundum diuiſionem. Diſſolutio eſt res in mente conceptas uſq; ad partes deducere ignotas. Verbi gratia. Corpus humanum in membra officialia: Officialia in ſimilia, ſimilia in humores, humores in cibum, cibum in elementa. Compoſitio diſſolutorum ab inferiori ad ſuperiora reductio, ut elementorum in cibum, cibi in humores, humorum in ſimilia mēbra, ſimilium in officialia, officialia in corpus totum. Diſſolutio terminorū eſt, diffinitionem alicuius rei in partes ſingulas diſſolui, utpote in genus & ſubſtantiales differentias. Sic em̄ Gal. fecit in lib. Techni. Medicina ſanorū, ægrotorū & neutrorum eſt ſcientia. Quod ſecundum Heracliū eſt. Hanc ergo diffinitionē poſtea diſſoluit in ſcientiam & differentiam, ſanorum ægrotorū & neutrorum. Diuiſionis apud medicos ſeptē ſunt modi. Aut em̄ generis in ſpecies, & febris alia in ſpiritu, alia in humoribus, alia in mēbris ſolidioribus, aut ſpeciei in indiuidua, aut tertianę febris, alia tertianę Socratis, alia Platonis, alia ſimiliū, aut totius in partes, ut humani corporis, aliud caput, aliud manus, aliud pedes. Aut uocis in ſignificantias, ut canis aliud animal latrabile, aliud marinū, aliud ſydus cœleſte. Aut ſubiecti in accidentia, ut corporis aliud albū, aliud nigrū, aliud mediū. Aut accidentis in ſubſtantia, ut alborum, aliud nix, aliud lac uel ſimilia. Aut accidentis in accidentia, ut dulcium, alia dura, alia liquida. Notatio uero uel deſcriptio eſt, cum res aliqua non per ſubſtātiales, ſed per accidentales deſignata differētias diuiditur in eas. Verbi gratia. Homo animal eſt erectum habens latos ungues & membra, & ars ſanitatis largitam ſcientiam ſupponimus quia in multis eius indigemus, ut cognita diuiſio quęlibet faciliorē intellectum introducendis det, & leuius mentę partes

te partes capiantur diuiſæ. Diuiſioni autem noſtri libri: nomen autoris utilis eſt ſcitu, ut maior autoritas libro habeatur. Eſt autem Conſtantinus Africanus autor, quia ex multorum libris coadunator.

Liber igit iſte totus in duas partes diuidit. Prima continet rerū ſcientiam naturaliū, & nō naturalium, & eorum quæ extra naturam ſunt. Hæc autem pars appellatur Theorica. Secunda pars continet ſcientiam cuſtodiendi ſanos, & ſanandi ægros cum dieta & potione, & chirurgia quæ uocatur practica. Theorica decem habet particulas. Quarum prima 25. habet capitula. Secunda 16. & anatomiam compoſitorum membrorum, & iuuamentum illorum. Tertia 35. anatomiam compoſitorum, & iuuamentum ipſorum. Quarta 20. quæ continēt ſcientiam uirtutum actionū & ſpirituum. Quinta pars 36. habet capitula, ſcientiam rerū naturalium continentia, quæ ſunt, aër, motus & quies, cibus & potus, ſomnus & uigiliæ, inanitio & continentia, animæ accidentia. Sexta 36. res extra naturam habentia, morbos ſcilicet, & morborum cauſas, eorumq; accidentia. Septima 15. quæ morborum uniuerſalem ſignificationem, & eorum cauſam continēt. Octaua pars, 22. quæ morborum inueſtigationem, & cauſas eorū habent. Nona 41. habentia inueſtigationem interiorum morborū, & ſuarum cauſarum. Decima pars 12. de ſignis prognoſticorum infirmitatum, ad ſalutem ſiue mortem attinentium. Secunda pars huius libri, id eſt Practica, ſimiliter decem habet particulas, Quarum prima 31. habet capitula, cuſtodiendi ſanitatem in ſanis, & dietam in infantibus, & ſenibus, & ægritudinem exeuntibus. Secunda 62. cap. ad morborum ſimplicē medicinam attinentia, & eorum comprobationibus iuuamenta. Tertia 34. ad febres medicinandas, & apoſtemata. Quarta 23. medicinādq; ſuperficiei corporis attinentia. Quinta 50. ad interiorum membrorum medicamenta, & maxime animatorum & cerebri, medullarum ſpondylis neruorum quinq; ſenſuum. Sexta 15. humoribus membrorū ſpiritualium attinentia, id eſt, fauciū canalium pulmonis, cordis, diaphragmatis pāniculi, qui eſt ſuper pectus. Septima 51. eſt capitulorum, membris cibalibus pertinentium, quæ ſunt, ſtomachus, epar, fel, inteſtina, ueſica, renes. Octaua 35. habet cap. morborum genitaliū medicandis attinentia, quæ ſunt teſticuli, uirile membrum, matrix & mamillæ. Nona cap. 10. chirurgiæ operationē continentia. Decima 35. compoſitioni antidotorum attinentia. Vnicuiq; tamē particulæ, debemus competētibus locis ſua capitula diſponere.

De diuiſione medicinæ. Capi. I.

MEdicinæ diuiſio multiplex eſt ſecundum medicos, ſed neq; meliorem, neq; utiliorē hac quam dicturus ſum uidi diuiſionem, quia ab eius quaſi generaliſſimo uſq; ad ſua ſpecialiſſima procedimus, & a ſpecialiſſimis uſq; ad indiuidua, quaſi generaliſſimū huius artis me

dicina ſit, ſub alterna cuſtodire ſanitatem, & ſanare infirmitatem, & alia. Omnis ergo medicina aut Theorica aut Practica. Theorica eſt perfecta notitia rerum ſolo intellectu capiendarum, ſubiecta memoriæ operandarum rerum. Practica eſt ſubiectam theoricam monſtrare in ſenſuum propatulum & in operationem manuum ſecundum præeuntis theoricæ intellectum. Theorica diuiditur in tres partes, ſcilicet in rerum naturalium & non naturalium ſcientiam, & eorũ quæ ſunt extra naturã. Res naturalis in rebus eſt animatis de terra procedentibus, & in corporibus ſcilicet ſenſibilibus & in ſenſibilibus. Qua non ſubſiſtente neceſſe eſt corpora non ſubſiſtere pertinentia ad conſtruere, uel deſtruere. Hæc diuiditur in ſeptẽ partes, elementa, cõplexiones, humores, mẽbra & uirtutes, actiões, ſpiritus. Per hæc enim ſubſiſtit animatũ corpus, & regimen ipſius. Quorũ tria ſenſibilibus & inſenſibilibus ſunt cõmunia, ideſt elementa, complexiones & actiones. Quatuor uero ſenſibiliũ ſunt propria, humores, membra, uirtutes, ſpiritus. His autẽ ſeptem, quidã Philoſophi quatuor admiſcent: ætates, colores, figuras, maris & fœminæ differentias. Sed hæc cõplexionibus uidẽtur attinere. Vnde nõ nobis eſt neceſſe de eis quaſi ſingularibus tractare. Cauſæ nõ naturales ſex ſunt, aër circũdans corpus humanũ, motus & quies, cibus & potus, ſomnus & uigiliæ, inanitio & continentia, animæq; accidentia. Quæ ſunt extra diuiduntur in tria, in morbum, & morbi cauſas, & ſignificationes, morbi accidẽtia. Practica diuiditur in duas, in cuſtodiam ſanitatis, & curationes ægritudinis. Cuſtodia ſanitatis diuiditur in tria, in cuſtodiam ſanitatis corporum, in ſanitatis inſtabilium, & in cuſtodiam corporũ ad ſanitatẽ iam tranſeuntium, & in cuſtodiam fragiliũ, ut infantium, ſenum, & ægritudinem exeuntium. Sanare ægrotos, diuiditur in duo. Aut cum potione & dieta, aut cũ chirurgia. Chirurgia item in duo, aut in carne incidenda, findenda, ſuenda, coquenda, aut in oſſium fractura, & ad locum propriũ ſi exierint redigenda. Hæc medicinæ diuiſio mihi & alijs philoſophis uidetur eſſe melior.

De elementis. Cap. III.

PHiloſophi diffiniũt ſimplã & minimã cõpoſiti corporis particulã eſſe elementũ. Simplã autẽ rem dicimus quæ cũ eadem ſit in eſſentia, ſimilis eſt in partibus, ut ignis, aër, aqua, terra eſſe uidetur. Sunt tamen quædam uiſu ſimpla, intellectu cõpoſita, ut lapides, metalla & ſimilia. Philoſophi ergo uidentes elemẽta intellectu ſimpla, & omnia corpora conſtructioni & deſtructioni ſubiecta ex eis eſſe cõpoſita, uocauerũt ea prima elementa. Poſteriora, ſecũda & tertia, & unde quędã uocant uniuerſalia, quędam particularia, quędã uero media. Vniuerſalia, unde multa & diuerſa cõponunt corpora. Particularia, quæ corpori unicuiq; inde compoſita ſunt propria, media, & uniuerſalibus & particularibus ſunt ſubſiſtentia, ut humores

mores ſcilicet. Ipſi cum ad comparationem ſimpliciū elementorum cōpoſiti ſunt: Ad ſimilia uero membra conſiderati ſunt ſimpli. Iure ergo dicunt̄ medij. Non eſt tamen noſtræ intentionis, niſi de uniuerſalibus & primis tractare elemētis. Quorū cōmixtionibus & in naturā eius corporis quod inde conficitur tranſitionibus omne corpus animatū ſiue inanimatum cōponit̄, qui conſtructioni & deſtructioni ſubijcitur. Quod quatuor ex cauſis poteſt cōprobari. Prima quia ſunt ſimpla, ſecunda quia quædam corpora ſibi inueniunt̄ ſimilia. Tertia ex conſtructione. Quarta ex deſtructione. Cum em̄ omnia corpora ſub lunari circulo poſita uideantur ſibi eſſe commixta & diſſimilia. Et ſi em̄ quędā appareant incōmixta ſimilia, intellectu tamē cōprobantur cōmixta, & diſſimilia elementa, & ſenſu & re ipſa conſtat eſſe ſimpla & ſimilia: Vnde digne uocantur elementa. Quædam corpora ſibi uidentur eſſe ſimilia, ut in animalibus oſſa dura, & ſolida inuenimus, unde terræ ſunt ſimilia, humores liquidos inueniunt, & molles, aquæ ergo ſimiles. Comperiunt etiam ſpiritum aēri eſſe aſſimilandum. Tactu calorē diſcernimus igni ſimilem. Nullum tamen horum eſt alteri ſimile. Et ſi conficiatur ex horum cōmixtionibus, ex conſtructione comprobatur, quia omne animatum corpus ſiue inanimatū ex his cōficitur, ut in progredientibus à terra uidemus. Proiectum enim terræ ſemē ſi non habeat ſolem uel aērem perit, à terra nō exiens. Si uero quatuor elementa ſibi moderentur ſemen augmentatur. Animalia quoq; quia ſine terræ naſcentibus non ſubſiſtunt, conſtat quia ex quatuor elementis fiūt. Metallorum quoq; corpora & lapidum, & ſi idiotis non uideatur, ex his tamen quatuor conficiuntur. Ex deſtructione confirmatur, quia quæcunq; deſtruuntur, ad hæc quatuor neceſſe eſt reuertantur. In animalibus enim moriētibus primo calor perditus, ad ignem neceſſe eſt reuertatur. Spiritus ad aērem, humores ad aquam, caro & oſſa ad terram. Similiter & in arboribus. Elemēta ergo nunq̄ ex toto deſtruūt̄, quia deſtructa hęc quæ ex ipſis cōficiunt̄, ad ſuū principium particulatim reuertunt̄, & iccirco dignum eſt elementa uocari. De his tamen elementis multum diſcordati ſunt philoſophi. Quidam enim dicunt omnia corpora de uno elemento facta. Et iſti quidem ad ſe inuicem diſſident. Quidam enim dicunt ſolos atomos illud unum eſſe elementum. Alij ignem tantum alij aērem, alij aquam, alij terram. Sed horum errori Hippocrates in libro quem de humana fecit natura ſatis obuiauit. Dixit enim neceſſarium eſſe nullum conſtruendum de una fieri parte. Quomodo enim eadem res à ſe diuerſam generaret, ſine diuerſarum rerū cōmixtione. Sumpto enim frumētino ſemine niſi idem cōmiſceatur terræ & aquæ, nihil uidetur generare. Similiter & in animalibus ſine cōmixtione maris & fœminę nihil generat̄. Itē Hippocrates in eodem; Si homo inquit de uno fieret elemento, nullis

ſubderetur paſſionibus. Quid enim in eodē ſibi obuiaret inuicem. Item Hippocrates: Si inquit in diuerſa non pateretur, diuerſis medicinis nō reſicere tur. Sed hæc credere abſurdum eſt, quia diuerſis paſſionibus diuerſas medicinas eſſe oportet. Palàm eſt ergo elementa eſſe quatuor, quæ ſenſu apparent ſimplicia, intellectu uero cōpoſita. Nunquā em̄ ſubſiſtit terra ſine aquę, ignis, aëris, parte aliqua, neq; cætera ſimiliter. Quodcunq; tamen horum ſua propria qualitate contentum, illud proprie eſt elementum. Quod & ſi non ſenſui patet, tamen intellectui. Vnde Philoſophi dixere, in mundo quatuor elementa eſſe, id eſt, calidum, frigidum, ſiccum, humidum. Neq; in his ſolas qualitates intelligunt ſubiecta eorum. Calidum enim actualiter perfectum ignem eſſe dicunt. Frigidum actuale, & perfectum, aquam humidam, naturaliter perfectum, aërem, ſiccum perfecte, terrā dicunt eſſe. In ſui tamē cōmixtione alias qualitates à ſe inuicem mutuantur. Propter aſſiduum em̄ motum lunaris circuli ſibi uicini ſiccitatem nactus eſt ignis. Aër uero propter ignis affinitatem, adeptus eſt calorem. Aqua ex aëris propinquitate humorem uidetur habere. Terra propter aquam ſit frigida. Ignis ergo naturaliter calidus & ſiccus eſt. Aër calidus & humidus. Aqua frigida & humida. Terra frigida & ſicca. Ex his autem qualitatibus quædam diſſidere uidentur. Ignis enim ſubtilis eſt atq; leuis, ideoq; altiora petit. Terra groſſior & grauior, & iccirco ſibi coagulatior, & ad ima grauatior. Aër igne grauior. Aqua uero leuior. De qualitatibus & naturis elemētorum ſufficiunt. Horum commixtionibus & naturæ ſuæ in hanc quæ non habeatur commutationibus efficitur quicquid ſtruitur. Neque tamen ita quomodo à nobis diuerſa commiſcentur corpora. Si enim uinum & aquam miſceamus, cōmixta ſenſuali ter unum eſſe uidentur. Sed unum quodq; in ſui natura ſubſiſtit, & intellectu, neq; in aliud eſſe mutatur, ſicut in ſanguinem, panis cōmeſtus traducitur. Semen mandatum terræ naturam accepit herbæ.

Commixtio autem elementorum non æqualis & in omnibus creandis corporibus. In alijs enim maior, in alijs minor. Non enim calidi & frigidi, humidi & ſicci, eadem quantitas eſt in homine, quę in equo, neq; etiā in tauro, eadem quæ in equo, neq; in Socrate eadem quæ in Platone. Neq; illa quæ uitis eadem eſt quæ in ficu. Hæc autem elementorum quantitas in corporibus diuerſa, ſatis fuit neceſſaria diuerſitati generum in ſpecies, & ſpecierum in indiuidua. Si enim eadem eſſet, omnium creatorum una forma & proprietas foret. Sed licet cōmixtiones ſibi ſint inæquales, non tamē adeo diſcordes quin ſibi ſint uicinātes, uelut dicit Hippocrates in lib. de humana natura: Si calidum inquit non temperetur ex frigido, & ſiccum ex humido in corporis temperamento, uel ſi unum alio prægrauet corpus, ſtruendum ſtare nō poteſt. O uerba Hippocratis præpōderanda omniū genere metallorū. Si enim calor abundet & plusq̄ oporteat, conſtat quia incendi

tur mate

tur materia. Sicq; corpus destruitur. Et si frigidum est plusquam oportet, coagulata & spissata materia, formari non potest. Si uero ultra modū humida, subsistere non possit re informāda. Ita prorsus eliquet. Si autem siccitas exuperat, non ita mollitur materia ut formari ualeat. Item in eodem libro de humana natura. Impossibile est inquit rem unā ex multis & diuersis constrūi, nisi in qualitatibus & eorū uirtutibus congruis. Sicut inuenimus asinum cōmisceri iumēto, canibus lupos, quia uicini sunt in natura & proprietate sua. Sufficiant ista de cōmixtionibus elementorum naturalium.

De commixtione uel complexione. Cap. IIII.

IN elementorum tractatu superiori omnia corpora subiecta constructioni & destructioni ex elementorum cōmixtionibus fieri probauimus in quantitate & qualitate diuersa, prout formādi inde corporis expetebat necessitas. Est enim quantitas æqualis, & inæqualis. Æqualis ergo dicetur temperata. Inæqualis intemperata, quæ una aut duabus superat. Illud autem cōplexionem esse dicimus, quod ex elementorū commixtione conficitur. Si ergo corpus ex elementis cōpositum in qualitate & quantitate æquale sit, illud temperatum erit. Si ignea pars superet, calidum est. Si aëria, humidum. Si aquosa, aquosum. Si terrea, siccum erit. Si ignea & aëria, calidum erit & humidum. Si ignea & terrea, calidū erit & siccum. Si aquosa & aëria, frigidum erit & humidum. Si aquosa & terrea, frigidū & siccū. Nouem ergo sunt cōplexiones, una æqualis, & octo inæquales. Inæqualium uero quatuor simplices, & quatuor cōpositæ sunt. Hæ duæ in summa sunt extremitate. Alia enim extremitas est temperata, alia intemperata. Inter quas multi sunt gradus. Verbi gratia: Si diuersos colores, albedinē nigredinem, croceum & rubicundum æquali pondere misceamus, diuersos priori colores reddimus. Si uero partem demimus, unius coloris & rursum alium addimus, rursus color fit alius, & ita in infinitum. Itidem fit de complexionibus propter diuersitatem enim quantitatis suæ in corporibus diuersæ eorum formæ esse uidentur.

De diuisione complexionis. Cap. V.

COmplexionem autem unamquamq; diuersis modis diuidunt plerique. Alia est inquiūt temperata, alia intemperata. Temperata est ex omnibus extremitatum suarū partibus æqualis, & quatuor elementorum quantitatem æqualiter cōtinens. Complexio ista æqualis est, & certa & uerax. Est & alia cōplexio temperata, secundū quod necesse est uniuscuiusq; corporis esse temperamenta. Sed humana certe & ueraciter temperate fuit uicina. Cum enim bruta animalia uno tātum sint officio cōtenta. Homo unus idemq; operatur omnia, & ideo rationalis est & intellectualis. Quia quæ facit intelligit, & ratione discernit. Volæ autem manuū toto corpore temperatiores sunt, ut tangenda facilius tangerent, & capienda firmi-

da firmius tenerent. Si enim tactus temperatus non esset, calida à frigidis non discerneret, neq; mollia à duris, uel lenia ab asperis. Nullus enim sentit aliquid, nisi mutetur tactus in qualitate sensæ rei. Vt ergo tenenda teneret, oportuit tactum temperatũ esse. Si nimis manus mollis, seu dura esset retinenda non retineret. Sed tamen rem aliquid tenentem duriorem oportet esse quam mollem. De cõplexione temperata Galenus ait: Nullum inquit corpus sensualiter, sed intellectualiter inuenitur æqualiter temperatũ omnibus extremitatibus. In mente enim concepto aliquo corpore quatuor qualitatibus, æqualiter subsistente, una tamen qualitas ibi esse intelligit quæ nulli aliarum assimilatur, & hæc temperata esse dicitur. Si uero sensualiter accipere uelimus, aquam calidissimam & niuem æquali pondere accipiamus. Quæ cõmixta si tangantur, temperata inter calidum & frigidum inueniuntur. Si puluerem & aquam misceamus inter durum & molle temperatum sentimus. Sicq; multa similia possumus arbitrari, per quæ temperatum possit discerni. Temperatum uero secundum quod est necesse non omni corpori ex omnibus extremitatibus certe & ueraciter tẽperate temperie est æquale, sed secundũ quod est necesse effigiei corporis in qua conditum est. Verbi gratia. Leo calidior est ut iracundus & rapax esset. Lepus frigidior ut timidus & fugax. Omnis autẽ cõplexionis temperatio ex suo tantũ discernitur officio, ut equus quia uelox est & bello aptus, dicetur esse temperatus. Canis quia sagax circa uenationem, & domini notitiam familiarem similiter temperatus est. Itidem intelligitur in terra nascentibus. Vitis enim & ficus temperata esse dicuntur, quia & bene sunt fructifera, & bonum saporem habentia. Similiter in pigmentis & speciebus quæ iuuant melius temperata in sua natura esse dicuntur. Sufficit hæc dixisse de temperamento secundum quod necesse est esse. Complexionẽ diximus intemperatam, calidam, frigidam, humidam, siccam, quæ aut intelliguntur qualitate sola extra subiectum, aut ut in subiecto sunt. In subiecto actualiter uel potentialiter, siue accidentaliter. Potestatiue quæ cum non sensui appareant, tamen possunt esse, ut piper cum calidæ sit naturæ, nõ tamen sensualiter discernitur, nisi cum calefaciat cõmedentis corpus. Calor ergo eius est potestatiuus. Accidentaliter dicimus in subiecto esse, ut aquã calere, nõ tamen ex se, & similia. Actuales autem caliditates, aut in summa sunt ultimitate, aut in quatuor elemẽtis, aut sub ultimitate unà ut in corporibus animatis. In animalis corpore dicuntur qualitates esse, uel quia una superet alias, uel ex cõparatione. Ex cõparatione secundũ temperamentũ, uel nõ temperamentum. Secundum temperamentũ, ut cum dicimus animal irrationale calidum, quantum ad hominem. Homo enim omnibus temperatior est animalis speciebus. Secundũ intemperamentũ, ut cum dicimus animal calidũ ad cõparationẽ animalis alterius. Item dicendũ in his quæ potestate fiunt.

De signo

De signo humanæ complexionis. Cap. VI.

QVicunq; naturalem complexionem uniuſcuiuſq; uult ſcire, eam quæ ſingulorum eſt membrorū oportet eum cognoſcere. Quæ ſi ignoratur, & totius corporis cōplexio ignorabitur. Alij enim omnia, alij plurima membra habent calida. Alij alia calida, alia frigida, ſicut habentes cerebrum calidum, cor uero frigidum, & epar tēperatum. Huius autem corporis nequit cōplexio cōprehendi, niſi ſingulorum membrorū cōplexionibus cognitis. Singulorum autē complexionem diſcernere non poteris, niſi naturas eorum ſecundum quod eſſe oportet cognoueris. Verbi gratia. Cerebrum frigidum neceſſe ad rationis capacitatem & memoriæ. Cor calidum, quia uitæ & caloris naturalis eſt fundamentum. Epar calidum & humidum, quia uirtutis digeſtiuę eſt caput & principium. Oſſa dura & ſicca, quia frigiditas totius corporis ſuper eam eſt fundata. Similiter alijs membris uis quædam eſt naturalis, ſed quod neceſſe eſt ſingulis. Vnde cum quęlibet membra dicamus calida uel frigida, humida uel ſicca, ſed quod debuerunt eſſe ſunt conſideranda, non ex certi cōparatione temperamenti. Cum enim dicimus cerebrū eſſe calidum, cor uero frigidum, non ideo dicitur quia cerebrum corde ſit calidius, corq; cerebro frigidius, ſed quia non ita ſit ut eſſe unumquemq; debuit. Nunquam enim cerebrum calidius corde, cor uero frigidius cerebro poſſibile eſt eſſe.

De uniuerſali complexione membrorum. Cap. VII.

OMnis cōplexio in humano corpore temperatata eſt, prout dixi mus ante. Membrorū tamen natura diuerſa eſt. Quædam enim membra ſunt temperata, quædam uero ſunt intemperata. Temperata, ut cutis, quæ etiā tēperatiſſima in manuū uola. Hæc autem ideo fit quia cutis cooperimentum, & defenſio eſt membrorū totius corporis. Defenſio ab exteriori paſſione, ſicut calore, frigore, inciſione, uel confixione. Receptrix etiam eſt humorum à natura de interioribus membris expulſorum, & ideo temperata dicitur. Quia membra temperata qualibet qualitate ueniente contraria, non ilico mutantur, & ſi mutentur ad proprias naturas cito reuertūtur. Cutis in manuum uola propter tactum eſt temperata. Membra nō temperata, alia calida, alia frigida, alia humida, alia ſicca. Quędam tamen in ultimitate ſunt maiori, quædā in minori, quædam uero mediocri. Calidiſſima ut cor, cor enim calidius eſt omnibus membris corporis quia inde calor naturalis ad omnia membra procedit. Epar quoq; calidius, minus tamē q̄ cor, ut cito digerat. Poſt iſta duo iſta ſimplex caro calida eſt, poſt hanc lacerti, ſed minus calidi carne ſimplici, & hoc ex neruorum commixtione contingit. Deinde ſplen eſt calidus, ibi enim feces ſanguinis colliguntur. De hinc renes parum ſanguinis habentes. Poſt uenæ & arteriæ, quæ quantum ad naturam ſui ſunt frigidæ, ſed tamen caleſcunt, quia uaſa

ſanguinis ſunt. Membra frigida alia plus, alia minus, alia mediocrius. Pili omnibus frigidiores ſunt mẽbris. Poſt hos oſſa, poſt quæ carthilaginoſa. Deinde ligamenta, deinde panniculi cordis, nerui, medullæ ſpondylium & cerebrum. In ultimis pinguedo. Vniuerſaliter, omnia membra ſanguinem habẽtia ſunt calida. Sanguinem uero carentia ſunt frigida. Membra humida, alia humidiſſima, alia minus, alia mediocriter. Humidiſſima pinguia ſunt membra, ſecundo cerebrum, tertio medullæ ſpondylium, quarto loco ubera, quinto teſticuli, & ſubſtãtia pulmonis: Epar, ſplẽ, renes, lacerti. Sicca, pili & oſſa. Tertio loco, carthilaginoſa. Quarto ligamẽta. Quinto corde. Sexto panniculi. Poſt hos uenę. Poſt quæ nerui motũ facientes ſpõtaneũ, & poſt caro cordis. In ultimo nerui ſenſibiles. Hæc eſt omĩũ mẽbrorũ ſimplex natura. Cõpoſitã, ſi quis uoluerit cognoſcere, nõ erit ualde difficile, quia cerebrũ frigidũ eſt & humidũ. Cor calidũ & ſiccũ. Epar calidũ & humidũ. Oſſa frigida & ſicca. Dicta ſingulorũ mẽbrorum cõplexionę, ſed quę oportet eã eſſe, cõuenit dicere, de eorũ nõ cõuenienti cõplexione, quam medici malam cõplexionẽ ſanitatis uoluerũt dici. Incipiamus ergo à cerebro. Propter mutationem enim ſui, mutatio fit totius corporis. Quatuor enim fundamẽta corporis ſunt, cerebrum, cor, epar, teſticuli.

De particulari complexione cerebri. Cap. VIII.

COmplexio cerebri multis modis poteſt agnoſci. Aut enim à forma diſcernitur, aut à pilis ab eo prodeuntibus uel ex eius actionibus, uel expulſis ab eo ſuperfluis, uel à tactu, uel ex oculorũ ſignis. A forma, quia caput neq; nimis magnũ, neq; nimis paruum, temperatum dicimus habere cerebrum, ſi occiput & ſinciput aliquantulum acuantur. Ambo tempora aliquantulum plana. Perfectio enim cerebri ſicut Galen. inquit ex quadam cere rotunditate debet cõſiderari. Quæ ſi ex duabus partibus duobus digitis imprimatur, utrinq; plana redditur. Acumen anterioris capitis propter uentriculũ fit proræ cerebri, ex quo procedunt, nerui. Vnde quinque ſenſus exeunt. Acumen poſterioris partis propter uentriculum fit puppis. Vnde medullæ ſpondyles & nerui ſunt uoluntarium motum facientes. Caput paruum, intemperatum ſignificat eſſe cerebrum, cuius cauſa parua fiunt materia, & formatiuę uirtutis debilitas. Magni forma capitis ſi fuerit laudabilis, & groſſa aliquantulum ceruix, & ſpondyles ſimiliter & nerui, laudabile erit. Si non cõtrarium, quia non ex uirtute fit formatiua, ſed ex nimiæ materiæ abundantia. Hoc autem caput ſemper cephalea infirmitate & auricularum fatigatur dolore. Ex pilis ab ipſo naſcẽtibus quia pili nigri & criſpi, ſi cito naſcuntur pueris poſt partum, calorem monſtrant complexionibus cerebri. Pili plani ſi ſint albi, ruffi ſiue caſtanei, & aliquantulum tardi, frigiditatem ſignificant cerebri. Pili plani & nunquam decaluandi, humectationem protendunt cerebri, ideoq; mulieres & eunuchi nun

chi nunquam fiunt calui, quia cerebrū habent humidum. Pili cito naſcētes & ſe in altum ſurgentes, oſtendunt cerebri ſiccitatem. Si nimis criſpi, nigri & multi, & cito decaluandi, calorem ſignificant & ſiccitatem. Si plani neq; nimium ruffi, neq; ad caluitiem feſtini, calidum & humidum deſignant eſſe cerebrum. Plani & caſtanei parum tardi, & cito cani, nunquam uero decaluati frigidum & humidum portendunt eſſe cerebrum. Nigri uero & non multum tardi neq; cito decaluantes, ſeu caneſcentes, frigidum & ſiccum. De actionibus cerebri, ſollicitus & inſtabilis, audax atq; loquax, neq; ſomniculoſus, calidum habet cerebrum. Otioſus & non animoſus neq; cito mobilis, frigidum. Piger & obliuioſus atq; ſomniculoſus, humidum. Velox, leuis, uigil & bonæ memoriæ, ſiccum. Velox, inſtabilis, animoſus & uaniloquus & multum uigil, calidum & ſiccum. Somniculoſus & ſomniator, neq; nimis leuis, ſiue inſtabilis, calidum & humidum. Piger ad intelligendum, obliuioſus, ſiue ſomniculoſus, frigidum & humidum. Frigidum & ſiccum habēs cerebrum, ſimilis eſt frigido in actionibus minus tamen ſomniculoſus, à ſuperfluitatibus ab ipſo expulſis. Superfluitas ab ore exiens, ſiue naſo, ſi fuerit parua & nimis cocta, calorem nimium ſignificant. Si nimia & cruda, & ſemper rheumatica, frigiditatē. Si multa & liquida, humiditatem. Si parua & groſſa, & bene cocta, calidū & ſiccū cerebrū ſignificat. Si nimia & cocta & ſemper rheumatica, calidum & humidū. Si multa & cruda, frigidū & humidum. Quę complexio citā monſtrat infirmitatem, ſicut in aphoriſmo Hippocrat. Quorum inquit nares frigidos emittunt humores, & ſperma liquidum habentes, infirmitati quā ſanitati ſunt uiciniores. De tactu. Caput tactu calidum, cerebrum ſignificat eſſe calidum, & econtrario. De ſignis oculorum. Qui groſſas in oculis habent uenas, & eaſdem rubicundas, tactum uero calidum, cerebrum habent calidum. Cōtraria habentes frigidū. Si oculi glauci ſint, & humidi, alij uero ſenſus turbidi, ſignum eſt tantum humiditatis. Si non ſint rubicundi, & uenæ ſubtiles fuerint, tactusq; ſicci, alij ſenſus clari, ſiccitatem deſignant cerebri. Si oculi rubicundi ſint & groſſi, tactuq; calidi, & alij ſenſus turbidi, calorem & humorem monſtrant cerebri. Si contra, frigidum & ſiccum.

De oculis. Cap. IX.

COmplexio oculorum cognoſcitur ex uenis, uel ex tactu, ex motu uel eorum coloribus, uel ex abundantia ab eis expulſa. De uenis. Si enim fuerint rubicundæ & groſſæ, tactus calidus, calor oculorum ſignificatur. Si autem econtrario, frigiditas. Si tactus eſt humidus, humiditatem ſignificat, ſi contrarium, ſiccitatem. Si multis fluunt lachrymis, humiditatem. Si oculi magni, caputq; & totū corpus ſimiliter fuerit, temperamētum ſignat complexionis & formatiuæ uirtutis. Si oculi magni, caput totumq; corpus paruum fuerit abundantiam malæ materiæ, & eam tem-

peratam ostendit. Oculorū paruitas paruo corpori & capiti assimilita, paruam & tamen tēperatam designat materiam. Si fuerit econtrario, cōtrariā. De coloribus. Si glauci, nigri, aut ceruini fuerint oculi, nigri fiunt ex cristaleidos paruitate, concauitate uel turbiditate. Euagaidos humor multus est & turbidus. Vbicunq; autem ista sunt, ex necessitate oculi nigri fiunt. Glauci isti sunt contrarij. Ceruinis conueniunt horum aliqua nigros & glaucos oculos facientia.

De corde. Cap. X.

COrdis complexio de actione intelligitur, de figura corporis, de tactu uel de pilis. De actione. Quia cum pulsus & spiritus sint uehementissimi in homine, ipsi uero magnæ audaciæ uel iracūdiæ, calorē cordis & totius corporis uidēt significare. Cōtraria frigiditatē. Si pulsus & spiritus non adeò uehemētes uideant, homoq; cito iracatur, tardeq; placetur, siccitas designat. Si spiritus & pulsus fortes sint & ueloces, & spissi similiter, homo uelox ad iram & sollicitus, calor & siccitas designatur. Si pulsus est mediocris & mollis, & spiritus similiter, homo cito iracitur & cito placatur, calidum & humidum significat. Si pulsus paruus & durus, & similiter spiritus, homo uero non animosus, piger & non multum iracibilis & iracens cito placabilis, frigidum & siccum cor erit. Volentes hęc discernere, naturam epatis oportet considerare, quia si natura eius nō cognoscitur, multum considerantes decipiunt. De corporis figura. Si pectus fuerit latum, non capiti uel spondili assimilatum, cor monstrat esse calidum. Si spondilis magna fuerit, necesse est magnas esse costas pectoris. Pectoris em̄ ossa super spondilem sunt fabricata. Pectus latum erit. sin autem designat contraria. Considerata ergo pectoris latitudine spondili uel capiti non assimilante, constat eam ex cordis calore uenire. Si latitudo pectoris ex calore ueniat cordis, spiritus pulsus sequitur. Si calor cordis in angusto pectore sit spiritus uelocior & spissior quàm pulsus erit. Angustia enim pectoris, non semel tantum capit aëris, quantum sufficiat refrigerando calori cordis. Natura ergo aërem duplicat, ex pectoris angustia, quem semel caperet, si pectus latum esset. Si pectus autem strictum sit, non propter paruitatem capitis uel spondilis significatur frigiditas cordis, quia caloris est dilatari, frigoris econtrario constringi. De pilis. Si pili multi & nigri in pectore sint, uel in confinitate pectoris, calorem significat cordis, si non contrarium. Si pauci & lenes sint pili, humiditatem significat, si multi & asperi, siccitatem. De tactu. Si pectus & eius confinia sint tactu calida, calorē significat, si frigida, frigiditatem, si humida, humiditatem, si sicca, siccitatem. His omnibus cōsideratis, necesse est epatis naturas cognoscere. Si epar calori cordis conuenit, hæc esse certa constat. sin autem, incerta.

De

De epate. Cap. XI.

COmplexionem epatis consideramus, de uenis, de humoribus, de tactu ue l coloribus. De uenis. Si uenæ latæ sint & grossæ, calorẽ significant. Si duræ siccitatem. Si molles, humiditatem. Si strictæ & subtiles, frigiditatem. Si strictę, subtiles & durę, frigiditatem & siccitatẽ. Si molles, humiditatem & frigiditatem. De humoribus. Si homo sit coleri cus, & maximè in iuuẽtute, & sãguis eius calidissimus, calor epatis significa tur. Si sanguis mutetur in nigredinem & spissetur calor & siccitas significa tur, si abundet in corpore calidum & augmentatum constat eum significa re. Si hæc cõplexio præualet & plusquã oporteat, humorũ subsequunt putredines & maximè si plus humor quã calor abũdet, parua de causa febres periodes patitur & erraticas. Sed si calor humorem exuperet, non tantum sustinet. De pilis. Si pili super uẽtrem & penè multi sint significat calorem epatis. Si multi & asperi, calorem & siccitatem, si non, contrarium. De tactu. Si uenter & penu frigidi sint, frigiditatem significat. Similiter & in alijs. De coloribus. Si totum corpus fuerit temperatum inter album & ruffum, & inter humidum & calidum significat temperamentum. Si ruffum & croceum, calorem nimium. Si tantum album, frigiditatem, si nimium album & uiriditati uicinum, frigiditatem & humiditatem. Si liuidum & plumbeũ & nigredini conterminum, frigidum epar significat & siccum, & abundantiam coleræ nigræ.

De testiculis. Cap. XII.

TEsticulorum complexio debilis intelligitur, uel de substantia spermatis, aut de actionibus. De pilis. Si sint in pene multi aut super umbilicum, calorem significat, si & multi & asperi, calorem & humorem. Si pauci & tarde nascentes, frigiditatem, si pauci & asperi, frigiditatem & siccitatem, si molles, frigiditatem & humiditatem. De spermate. Si multũ & grossum fuerit, calorẽ ostendit. Contraria, contrarium. De actionibus. Si est libidinosus & generans, maximeq; masculos mẽbrũq; semper habẽs erectum, calorem significat, si non, contrarium. Si nimium libidinosus, & ut sibi non noceat, & multum generat, calidum & humidum significat. Si nimiæ est in coitu concupiscentiæ, & tardus in actione, calidos & siccos significat. Si nullius concupiscentiæ, & tardus in erectione, frigidos & siccos significat testiculos. Similiter in frigido & humido. Sed tamen sperma in frigidis & siccis spissum. In humidis liquidum. Harum duarum complexionum homines parum generant, & maxime fœminas.

De stomacho. Cap. XIII.

COmplexiões stomachi intelliguntur de actionibus, cõgruis cibis siue incõgruis. De actionibus. Si stomachus fuerit calidus, grossos

cibos

cibos bene digerit. Delicatos consumit & mutat, & plus digerit quàm appetat. Cibos maxime quærit calidos, neq; famem sustinere potest. Frigidus stomachus grossi cibi non est digest iuus, sed grauat potius, & mutat cito in humores acidos, frigidos humores appetit. Siccus stomachus cito sitit, parum aquæ sibi sufficit. Quæ si superflua fuerit, strepitum in uentre facit, sicca semper quærit. Humidus stomachus non sitit, humidos cibos appetit, parum digerit. Compositas huius uolens scire complexiones, cito inueniet. Sed si quis multum sitit, non ex occasione tantum stomachi, sed ex affinitate cordis & pulmonis. Complexio em̄ cordis siue pulmonis, si calida uel sicca fuerit, sitim facit, si aquam biberit, non sibi proficit, sed aëris tractu maxime iuuatur. De conuenientia ciborum. Quia frigido frigida nocent stomacho, & in alijs omnia secundum hanc rationem sunt considerand a, naturales siue non naturales stomachi complexiones ex appetitu ciborum facile quis discernit. Naturalis enim sibi similia appetit. Contrarijs contraria. Paruus stomachus modico cibo grauatur, si non econtrario.

De pulmone. Cap. XIIII.

COmplexiones pulmonis ex conuenientia capiuntur aëris, & excrementibus. Si enim pulmo calorem aëris non patitur, & frigidis delectetur, calor significatur. Si non est econtrario. De uoce. Si est parua, frigidum designat, si magna, calidum, si rauca, humidum, si subtilis & clara, siccum. De screatu. Pulmo humidus, si cantet quis uel loquitur, multum screat. Siccus nihil. Non solum autem de frigore pulmonis uel calore parua uox uel magna uidet procedere, sed etiã de pulmonis paruitate uel magnitudine. Magnitudinem enim uocis, magnitudo sequitur pulmonis. Receptio aëris de maiori & largiori exit canali. In parua uoce econtra intellige. Sed tamẽ calor largiorẽ pulmonis semper facit canalẽ, & frigus econtra semper angustat. Vox autẽ lenis ex lenitate pulmonis canalis exit. Aspera ex eius asperitate nimia. Canalis autem pulmonis, lenis ex suo temperamento est complexionis. Intellecta aũt horũ particulari cõplexione aliorum conuenientias siue inconuenientias quiuis potest intelligere. Cum enim alicui membro frigida nocere conspicimus, in calidis uero delectari calorem eius est intelligi, & alia secundum rationes has.

De toto corpore. Cap. XV.

CVm singulorum membrorũ naturalem dixerim complexionem, totius corporis dispositui dicere non naturalem. Quæ capitur de tactu, de colore, de pilis, de figura, de actionibus. De tactu corporis complexionis calidę calidius est moderato corpore. Frigidus frigidæ. calida tamen corpora sunt duplicia. Aut enim suauis & delectabilis sunt calidis, ut in pueris, aut fumosæ, & horribilis, ut in Æthiopibus. Sicca si contingimus, duriora sunt moderatis corporibus, humida, molliora. De colore. Cali-

re. Calida corpora ſunt rubicunda, frigida ſunt alba. De pilis. In corpore calido, pili naſcuntur cito & multi & aſperi, & nigri coloris. In ſicco & calido, nigri & criſpi ſunt. Si calidū & humidū, nigri & leues erunt. Si frigidum & humidum, lenes & flaui. Si frigidū & ſiccū, minus flaueſcunt. Multi ſunt pili, quia materia ſui fumus eſt ſiccus exiens de poris corporis, cuius pars ſubſequens continue, prius exeuntem expellens, aëre exteriori deſiccat priorem. Hic fumus in calidis & ſiccis abundat corporibus, & iccirco frigida & humida pilis ſunt carentia, quia hunc non habent fumum, cum fumus eorum ſit ſcilicet frigidum & humidū, & eorum humiditas non continuum fumum faciat. Priori enim exeunte fumo, ſubſequentē oppilat, intercedens humectatio. Quia uero ſicca corpora pilis ſunt carētia, caluitium plurimis non ſolet contingere niſi in extrema ſenectute, ex membrorum ſcilicet ſiccitate & hoc maximè in uertice. Quia uertex cuſtos humorū, cutem & oſſa habet tantum. Ergo fumus in cute ſicca non continuus huc illucq; diſpergitur. Qui cum exierit poros apertos relinquit, ex ſiccitate cutis. Sicq; inuenta latitudine ſe diſpergit circunquaq;. Nigritudo pili ex fumi calore & uſtione contingit. Ruffitudo ex caloris temperamento. Ideoq; naſcitur intemperatis, & maxime ante ſummā iuuentutis. Albi fiunt pili propter fumum phlegmaticum, ſicut uidemus in frigidæ regionis incolis, & in ſenibus ex frigiditate complexionis. Pilorum criſpitudo uel aſperitas ex calore fit & uſtione uel ex pororum per quos fumus exit intortitudine. Quare enim igni admota ex nimio ſui calore ſe complicat. Pilorum enim planicies fit ex frigidate & humiditate fumi ſicut uidetur in infantibus & frigida loca inhabitantibus. De figura. Qualitatū corporis ſunt quatuor modi, aut em̄ pinguedo nimia, aut macies ſuperflua, ſyntexis, uel ſqualiditas. Craſſitudo nimia, aut de pinguedine multa, aut ex carnis abūdātia, uel ex utroq;. Macies uero ex contrario. Si pingue ſit parum tamen carnis, frigiditatem oſtendit temperamenta humiditatis & ſiccitatis. Si plus carnis quam pinguedinis, calorem, & humoris, ſiccitatisq; temperamenta ſignificat. Si utrunq; abundet, caloris, frigiditatis, humoris & ſiccitatis temperamentum eſt. Macies temperamenta caloris & frigiditatis & ſuperfluitatem ſiccitatis. Si inter pinguedinem & maciem fit medium temperamentum erit qualitatum. Eſt autem hæc ratio unde pinguedo abundet in corpore frigido, caro uero in calido. Pinguedinem enim ſanguinis calor conſumit naturalis. In frigido remanet & per uenas diffunditur in membra naturaliter frigida, ſicut corporis ſunt panniculi, ibiq; coadunatus ſanguis pinguedinem facit. Si enim in carnoſa membra uenerit, diſſoluitur, non permanens propter calorem carnis. Si tamen corpora fuerint calida & quieta pinguedo ſanguinis remanet in membris carnoſis, & iccirco fœminæ ſunt ſæpe pinguiſſimæ, ſed tamen frigidiores quàm maſculi. Oportet autem conſiderare ſemper carnē

ſuper

ſuper oſſa exiſtentem. Multotiens enim cum membra carnea ſint, oſſa ſubtilia, apparẽt tamen macida. Et econtra. Oſſa groſſa & parum carnea, apparent pinguia. Oportet ergo hęc perquiri antea. De macie. Macies ſuperflua calorem ſignificat. De ſyntexi. Syntexis, frigidum & ſiccum. De actione. Omnis actio, aut animalis, aut ſpiritualis, aut naturalis. Actio animalis intellectu boni eſt in corpore calido, in reſponſione cita, inſtabilis. In frigido econtrario. Spiritualis homo ſi calidus ſit, audax erit inuerecũdus. Iracũdus, fortis & uelox pulſus. Contraria, econtrario. Naturalis in corpore calido augmentatur cito, multum appetit & bene digerit, libidinoſum facit. Contraria, ecõtrario. Hęc complexio totius corporis nõ eſt naturalis ad comparationẽ æqualis corporis. Quicquid ſingulariter & ſparſim in primis diximus, hic in ſimul recapitulamus, ut lectori ſenſus paretur facilius. Si eſt corpus calidum, caro erit multa, pinguedo parua, color rubeus, pili mũlti & nigri, tactus calidus, intellectus bonus, homo multum facundus, mobiliſſimus, audax, iracundus, libidinoſus, multum appetens, & cito digerens, aſpere uocis, contraria econtrario. Si corpus fuerit ſiccum erit macidũ & durum, ſicciora membra erũt apertiora. Si corpus eſt humidum erit pingue & carneum. Si calidum & ſiccum, erit macidum piloſum, pilique nigri erunt, color brunus, tactus calidus & durus, homo intellectualis, audax, appetibilis & digeſtibilis, maxime tamen groſſi cibi, libidinoſus. Si calidum & humidum fuerit, nimiæ eſt carnis, paruæ pinguedinis, pili nigri atq; plani, tactus calidus & humidus, color albi & ruffi medius. Omnis actio naturalis, ſpiritualis ſeu animalis, temperata eſſe debet. Corpora frigida & humida, alba ſunt & pinguia, pili ruffi, intellectus durus, homo obliuioſus, & animoſus, neq; multum appetens, neq; cito digerens, non libidinoſus. Corpora frigida & ſicca ſunt alba, aliquantulũ liuida, macida, pili ruffi, ſed aliquantulum cirrini, tactus frigidus & durus. Oportet ergo medicum cognoſcere, quæ harum qualitatum abundet in uno quoq; corpore.

De *moderato corpore.* Cap. XVIII.

IN ſuperioribus libri partibus diximus nos meminimus de intemperata complexione corporis quantum ad comparationem æqualis. Oportet ergo nos dicere de æquali complexione, & eius ſignificatione. Corpus ergo æquale neq; multum macidum eſt neq; pingue. Color eius inter albũ & rubeum eſt medius. Pili in infantia ruffi, in pueritia & iuuentute nigri. Cutis inter calidum & frigidum & lene & durum ſicut uolæ manuum. Actiones animalis, ſpiritualis ſiue naturalis, modum tenet perfectionis, homo boni intellectus non obliuioſus, prudens, audax atq; continens, inter pigrum & uelocem medius, neq; multum pius, neq; impius, neq; guloſus. Actiones omnium membrorum perfectæ ſunt. Hæc complexio ſupradictarum media eſt complexionũ. Si autem in quolibet corpore uideris aliquas harum

qualitatum

qualitatum discordantes secundum maiorem iudicãdum erit tibi partem. Si fuerint æquales, considerandæ sunt fortiores.

De causa mutante significationes complexionis. Cap. XIX.

SIgnificationes complexionis mutatę, aut ex mutata sunt regione in qua nutritus & natus fuit quisq;, uel ex ętate, aut ex sexu maris & fœminæ, aut etiam exconsuetudine.

De mutatione complexionis per regionem. Cap. XX.

SIgnificationes hæ in pilis alijsq; prædictis in regione temperata sunt perspiciendæ. Ibi enim non possunt fallere, sed intemperata sæpe fallunt, utpote in regione Canopo subdita, ut aliquando est Ægyptus, semper uero Æthiopia, colores nigri, pili crispi, & asperi, sicca cutis, inferior pars corporis subtilis, facies timida, oculi concaui, uasi magni atq; lati, interiora frigida, & ideo inanimositas eos debilitat. Ex qua significatione & si non sint, uidentur calidi esse. Calor enim aëris naturalem calorem ab interioribus ad exteriora protrahit, & ita frigescunt interiora. In frigida regione septentrionali suppositа polo maiori, siue minori, pili sunt flaui, lenes & albi. Color albus, facies rubicunda, pectora lata, pedes subtiles, propter caloris adunationem in pectore fugientem à pedum extremitate. Complexio ergo eorum calida est, & ob hoc audaces atq; fortes. Et tamen cum non sint uidentur esse frigidi. Ergo in huiusmodi non est à calore & pilis, sed excõplexione sui. In regione recta suppositа zodiaco, ab oriente in occidentẽ protenta, cõplexiones habitantium in nullo supradictorum fallunt.

De mutatione propter ætatem. Cap. XXI.

OMnis ætas quadrifaria apud medicos est diuisa. Aut pueritia aut iuuentus, aut senectus, aut senium. Puerorũ corpora in augmẽto sunt posita usq; ad annos 30. Vt cum fatentur phisici. Infantia est annorũ 15. & pueritia 15. similiter. Sic ergo fiunt 30. iuuentutis augmẽtate cõplemẽta 30. uel 40. Senectutis cũ corpus iam declinet, sed nondũ tamẽ deficiunt uirtutes. Hoc maxime durat usq; ad annos 60. Senium esse dicunt cũ & corpus declinet, & uires deficiũt. Ætas puerilis calidior & humidior est alijs: Spermatis & sanguinis undè fuerũt naturam habent. Sperma autẽ & sanguis calida sunt & humida. Iuuentus calida & sicca, cuius siccitas ex brutis animalibus est perpendenda, quorũ membra cum nascuntur sunt tenera. Augmentando durescunt, quod siccæ iuuentutis est signum. Calor in pueris & in iuuenibus quãtitate æqualis, qualitate uero est dissimilis. Cum eñ tangant pueri, calor eorum propter ætatem est lenis, iuuenũ ardentissimus, propter siccitatem reperitur. Vnde Galenus similitudinem balnei & aquæ calidæ introduxit, balneũ aqua multum calefacta, & postea cocta, in calidis quantitate inueniuntur æqualia. Ambobus autem æqualiter cale fiunt tangentes. Balnei tamen calor acutior & pinguibilior, & incendidior. Aquæ enim tactus, humiditate temperatur, non tamen balneum aqua cali-

C dius

Biblioteka Uniwersytecka Stanisławi w Toruniu
BIBLIOTEKA ELBLĄSKA

dius,uel aqua balneo in calore præfertur. Iuuenis ergo balneo,pueri aquæ calidæ assimilandus est calor. In similibus autem non diuersis hoc oporteret considerari. Verbi gratia. Si iuuenis & puer in figura sint similes, in calore quoq; dieta & actione calefactus, calefacto refrigeratus, refrigerato, quæ diceretur uera esse cōperiuntur. Si non,econtrario. Senes frigidi sunt & sicci. Calor enim iuuentutis,& siccitas in coleram nigram sunt mutata, quæ colera frigida est & sicca. Decrepiti frigidissimi sunt & siccissimi. Quorum ætas ætati puerili est oppositа. Sicut enim in pueris solidiora membra ut cartellana nerui, atq; ossa humidissima sunt & tenerrima, ita contra in decrepitis siccissima. Ætas puerilis in augmento consistit. Augmentum nō potest esse sine humiditate. Virtus enim naturalis humida tantum mēbra augmentat & extendit. Ætatis autē decrepitę est econtra decrescere,& ad uiam omnis carnis peruenire. Est enim frigidæ & siccę naturæ. Senes minoris sunt siccitatis,quam decrepiti,& maiores quàm iuuenes,iuuenes pueris sicciores,senibus humidiores. Quod ex hac ratione quiuis poterit confirmare. Initium pueris fœtus in uulua,spermatis & mēstrui sanguinis est materia,quæ naturaliter calida sunt & humida Sanguis tamē calidior est sperмate,sperma minus humidum sanguine,quæ cum misceantur uirtute naturali, aliquantum spissantur, & uirtute formatiua succedente possint subitam materiam informare, quæ prius format panniculos, postea carnem, uenas atq; neruos. Sic natura paulatim hęc desiccat,quousq; solidiora membra explere ualeat,fœtumq; formatum compleat. Nascentium enim membra adeò sunt humida ut ossa quæ sunt solidiora in quascunq; partes uelis flectas. Vnde obstetrices malè formatum caput pueri ita aptant ut in habilem formam reducant. Eorum ergo membra uidentur esse tenera. Sed iam nata minus sunt tenera,quam cum sint in matris uulua. Sicq; paulatim desiccantur,& cotidie calore augmentantur,adeò ut præ siccitate nimia mēbra plus extendere nequeat natura. Hāc autem ætatem uocamus iuuentutem. Post augmentando ita membra exiccantur ut ad senectutem perducātur. Augmentata autem siccitas cooperantem naturā exuperat,ut carne & sanguine minoratis,quid nutriat uirtus non inueniat naturalis. Vnde necesse est ut excessus uitæ appropinquet. Spasmatur enim sicca cutis,motus manuum atq; pedum deficit, imò totum corpus tremit, hæc est ætas decrepita humiditate finita,& succedente siccitate ultima,sicq; destructo naturali calore,destrui corpus est necesse. Quam destructionē uocamus mortem, quia siccitas destruendi sensibilia corpora est causa. Quod & in arboribus constat. A terra enim ascendentes sunt humidiores, quanto plus augmentantur, tantomagis usq; in ultimitatem exiccantur declinantes in occasus. Vnde ætas puerilis humidior est ad aliarum cōparationem. Ætas decrepita est siccissima,dicunt tamen phisici humidū & frigidū esse corpus decrepiti pro-

piti propter ſputa plurima,& naſi emunctoria & faciliores lachrymas. Hęc em̄ apparent eſſe humida. Quod maxime ex mēbrorū eſt defectione,& proxima naturalis caloris extinctione,& quia pro ut oportet, cibū digere non poteſt. Vnde crudi colliguntˉ humores. Membra ergo decrepitorū, frigida & ſicca ſunt.

De mutatione propter ſexum. Cap. XXII.

IN omnibus animalibus calidiores & ſicciores ſunt maſculi quàm fœminæ. Fœminæ ergo frigidiores & humidiores. Quod ex pilis conſtat. Pili enim in maribus fortiores ſunt, & uelociores, unde citius pubeſcunt. Fœminæ uero non barbeſcunt, quia mares maioris ſunt ardoris, fortiores, & animoſiores in omnibus creaturis, & lati pectoris atq; piloſi, & ad motū citius prompti. Citius tamen mulieres propter ętatem creſcunt. Sed creſcere earum uelocius eſt ad complendum, quia parum caloris eſt in eis. Item in maribus prudentia, intellectus, diſcretio & cōtinentia, maiores inueniūtur. Hocq; fit cauſa maioris caloris. In mulieribus uero econtrario. Item in labiorum exercitijs uiri promptiores fœminis. Fœminæ minus piloſæ in in pectore ſiue uentre, debiliores manibus & pedibus, timebundę, pectore ſtrictæ, minus ſcientes, ideoq; parua ſunt capita eorum. Manibus quietę, ex quibus frigidiores probantur eſſe. Vnde naturaliter marum ad mares, mulierum ad mulieres fieri debent comparationes.

De mutatione complexionis propter conſuetudinem. Cap. XXIII.

CONſuetudo diuturna mutatur in naturam. Dicit enim Hippocrates. Conſuetudo ſecunda eſt à natura, hoc fit aut propter dięt am, aut propter artem aliquam. Propter dięt am, ſi enim corpus macidum naturaliter quiete iuuat & ſuauiter, nimium autem bibat aut manducet, cito pingueſcit. Corpus ſi laboret & ſe exerceat, potum & cibū ſibi minuat, anguſtietur & triſtetur, humectatio ſua diſſoluitur, calefactum maceſcit, & exiccatur. Si in æſtiuo ſole moret, cutis nigreſcit & exiccatur. Differunt autē naturalis & cōſuetudinariæ pinguedines, ſiue macies. Pinguis ſi albet, ſi ſubtilis atq; ſtrictus fuerit, pinguedinē habet naturalē. Si homo eſt macidus & piloſus, & groſſas uenas naturaliter erūt. Sic ecōtra cōſuetudo. De arte. Ars em̄ etiam cōplexionē corporis mutat. Ex calore & ſiccitate, ut in ferrarijs, ærarijs, uitrearijs. Ex calore & humiditate, ut in balneatoribus. Ex frigido & humido, ut in piſcatoribus. Ex frigido & ſicco, ut in campum colentibus & uenatoribus.

De ſigno ſani corporis. Cap. XXIIII.

OPortet medicum corpus cognoſcere ſanum, & hoc maximè apud Aphricanos. Si quis em̄ ſeruos uel ancillas emat aliquādo, ad medicum cauſa conſilij ſani ne ſint, recurrit ilico. Quod ſic diligētiſſime medicus poterit cognoſcere, primū à colore. Quod ſi ſit citrinus color corporis, ex abundantia colerę rub. deſignat. Siliuidus uel plumbeus, mala complexio ſignificatur. Aut de epatis frigiditate, aut de abundantia cole

re enim, aut ex ſplenis defectione. Sanum ergo corpus ex perfectiõe coloris ſiue naturæ competentis cognoſcitur. Si enim album & ſanum oportet rubori eſſe cõmixtum, cute clarum. Si brunũ, debet ſimiliter cute clarum, integrum, nigerrimũ, labijs rubicundum, & omnia mẽbra æqualem habere cõpoſitionem, ſecundũ corporis ſui quantitatem. Si nimiã habuerit maciem, ſignificat calorẽ, & ſiccitatem, & phthiſis nimiã feſtinationẽ. Si multũ craſſum fuerit, ſignificat frigiditatem, & abundantiã phlegmatis, & ſuſpitionẽ repentinæ mortis, uel diuturni morbi, ſicut apoplexiæ, epilepſiæ, paraliſis & ſimilium. In cute ſua nulla ſit macula, ſicut morpheæ albæ uel nigrę. In capite capilli debent eſſe rari, non aſperi, non facile eradicandi. Nec habeat in capite alopeciam. His enim mala cõplexio ſignificatur cerebri. Nec caput ſit oblongũ, nec ſibi põderoſum. Nec grauis ſit memoriæ, nec uiſus preſſus ſopore. Homines enim huiuſmodi, aut iam ſunt epileptici, aut cito futuri. Oculi neq; nimis ueloces, neq; cito mobiles. Sermo non ſit inordinatus. His enim melancholia deſignatur. Oculi neq; multum cõcaui, neq; foras emiſſi quia per hęc incõpoſitio uiſus demonſtrat. Verba non ſunt balba uel grauia, quæ ſignificant phlegmatis in cerebro abundantiam, & neruorum & linguæ uim defectiuam. Vox eius nõ ſit rauca, lepręnim figurã demonſtrat. Os eius non ſit fœtidum, quia fœtor putredinem monſtrat humorũ. Oportet etiã uiſcerũ inquiri eſſentiam. Supinus ergo iaceat, capite toti corpori æquali exiſtente. Manibus extenſis in utroq; latere, incuruatis genibus & terræ fixis calcibus. Sicq; rebus ordinatis manũ ſuam apponat medicus dextrorſum & ſiniſtrorſum ab ore ſtomachi uſq; ad ultimam penis. Si à dextris ſiue ſiniſtris durũ uel tumidũ apparuerit, apoſtema ſignificat ſplenis ſiue epatis. Si ſuper umbilicũ ſit, apoſtema eſt ſtomachi, quod uicinũ eſt hydropiſi. Si mulier inter umbilicũ & penẽ habet tumidũ uel durũ cãcer in uulua portendit. Si tempore menſtrui defectio ſibi uenerit, quia nimis ſit fortis ſuffocationẽ ſignificat matricis, quod ſuſpicioſum eſt ſubitaneę mortis. Virina etiam ſiue maris ſiue fœminæ uideatur, ſi arenoſa uel limoſa ſit, eſt em petræ nuncia in lumbis uel ueſica. Similiter caueatur ne anus ſit uulneratus uel hemorrhoidam patiat, neq; crura groſſas habeant uenas quia fieret uaricoſa. Significationes iſtę in ſano inquirũtur corpore, carens enim iſtis corpus maculis obnoxium eſt ſanitati. De *humoribus*. Cap. XXV.

IN elementorum tractatu ſuperius diximus quædam elementa quibuſdam corporibus eſſe cõmunia, quædam uero propria. Cõmunia ſunt quatuor elementa, propria uero ſunt duplicia. Quædam enim quibuſdam cõmunia ſunt animalibus, ut ſimilia membris equis, & tauris & hominibus quod adhuc dicturi ſumus, quædam homini & omnibus cõmunia beſtijs ſanguinem habentibus, ut humores de quibus præſentes ſuccedunt diſputationes. Omnia ergo membra humana ſiue beſtialia ſanguinem habentia, ex quatuor humorib. ſunt facta, id eſt, ſanguine, phlegmate, colera rub.

colera nigra. quorũ prima elementa ſunt principia. Ideoq; humores ſunt uocati elementorũ filij quia ſunt ſimiles his, cum humor unuſquiſq; ex eorum conſtet qualitate. Humores ergo quatuor ſanguinẽ habentibus, ſecunda elementa eſſe uidentur. Horum ergo quantitatibus ſiue qualitatibus æqualitatem cuſtodiẽtibus omnia animata corpora ſanguinem habentia, neceſſe eſt eſſe ſana. Inæqualibus uero infirma ſecundum quod cõpetit eorum complexione. Dixit Hippocrates in libro de humana natura. Omne humanũ corpus ſanguinem, phlegma, colerã rubeã & nigrã habere uideẽ, quia hæc ſanguinolẽtis corporibus ſuppetũt, & ex his eorũ ſanitas & infirmitas ſubſiſtũt. Quia his bene ſe cõmiſcentibus & eorum quantitatibus ſiue qualitatibus bene cõpetẽtibus neceſſe eſt corpora eſſe ſana. Si minus uel exuperat uel in uno loco incõpetẽter ſũt poſita, neceſſe eſt ſubſequaẽ infirmitas. Quidã tamen phiſici in his obuiãt Hippoc. dicẽtes ex uno tm̃ humore hominẽ exiſtere. Vnde etiã ſibi diſſident. Alij em̃ ſanguinẽ dicunt qui quaſi ueritati uicini ſunt. Alij confirmant quẽlibet aliorum. Qui tribus de cauſis decipiũtur, aut de ſubſtantiæ & qualitatũ ſanguinis diuerſitate, aut de ſubſtãtiæ mẽbrorũ diſſimilitudine, aut ex catharticorũ comprobatione. De ſubſtantiæ ſanguinis diuerſitate, quia fœtus in uulua formatio, non niſi de ſpermate & ſanguine fit menſtruo, non tamen ſine humoribus cæteris, cum alij feces & collationes ſint ſanguinis. Quia ſanguis eſt ſicut muſtum, à quo quatuor diuerſæ ſubſtantiæ procedũt. Vna eſt inde claritas, quæ coleræ rub. eſt aſſimilanda, alia aquoſa, & ipſa eſt phlegma. Alia grauis atq; groſſa, & fundi petens ima, quæ fex appellata intelligitur eſſe colera nigra. Quanta ſubſtãtiæ uini eſt puritas ſanguini purificata à cæteris humoribus cooperanda. Nullus tamen ſanguis ita eſt purus ut alijs careat humoribus. Sanguis enim mẽſtruus in ultimitate ruffus, quia coleræ rubeæ cõmiſceẽ. Alter purpureus, qa colerę nigrę ſimillimus. Alius ſpumoſus, quia de phlegmate eſſe uideẽ. Quartus aquoſus, propter aquaticos humores. Similiter uideẽ in uenæ inciſione. De ſubſtantiæ membrorũ ſimilitudine, quia quędam membra ſunt calida & ſicca, quędam frigida & ſicca, quod ex quatuor humoribus eſſe cõſtat. Mirabilis enim natura humana regens corpora ſanguine ad uuluã proueniente, & extracta ſubtilitate humida, creat membra ex calore calida, & frigidis ſicca. Sufficit hæc reſponſio ad hos maxime confutandos, qui dicũt omnia ſanguinolenta corpora, ex humore cõſtare uno. In catharticis apparet, propter phlegma enim deponẽdum accipiẽtes catharticum phlegma depoſituri ſunt. Quidam propter coleram rub. & nigram quibus etiã proficiunt cathartica, ad eas deponendas. Homo igiẽ ex quatuor eſt humoribus quorum alij ſunt naturales, alij non naturales. Sanguis naturalis calidus eſt & humidus. Cuius quędã pars in arterijs ſubtilis eſt & rubicũditate clara ruffitati contigua. Pars quędam poſita in uenis inter ſubtile & groſſum

est mediocris, & est coloris purpurei, saporis dulcis, nullius fœtoris, cito coagulatur cum exierit. Hocq; significat temperamentum epatis. Sanguis nō naturalis si grossus & turbidus fuerit, calorem & siccitatem designat epatis. Subtilis & aquosus frigiditatem nimiam ipsius. Ruffus, clarus & fœtidus cōmixtionē colerę rub. & putredinem ipsius. Sapor huius debet esset amarus. Ex salso, salsi phlegmatis perpenditur cōmixtio. Si autem desuper est spumosus uentositas & humiditas nimia monstrat. Coaugulatus & aquosus, depulsionis defectiuæ est significatiuus. Quod enim depelli cum sudore, urina & fumo solet. Hoc totum in sanguinem remanet. Phlegma naturale frigidum & humidū est & sine sapore. Quod natura semper per uenas mandat ut digerat, & corpus inde nutriat. Quia phlegma est cibus dimidius coctus, unde natura, non singulare sibi dedit membrum ad se contrahendum. Sicut cæteris humoribus dedit. Potest enim digeri & corpus nutrire. Phlegma non naturale est quadripartitum. Acidum, quod est frigidius, & cæteris siccius. Salsum, quod calidius est & siccius. Vitreum acredini contrarium, qui uitreum dicitur, quia uitreo colori assimilatur, dulce sanguini pertinet, & leuius decoquitur, quam in quo sapor non habetur. Colera rubea, naturaliter calida & sicca est. Quę intemperatis corporibus in rubore perfecta est & subtilis. Hanc sibi fel semper attrahit, mandatq; in testinis ut ea lauet, & phlegmatis putredinē mundificet. Partim stomacho mandat ut digestibilem faciat. Pars remanet sine acumine, per totū corpus mittitur cum sanguine, ut subtiliatus sanguis, subtiles intret uias, & ita mēbra nutriat subtili cibo indigētia. Nam naturalis colera est quadriuaria. Est enim citrina ex phlegmatis aquositate, & colera naturali rub. quæ minus quā naturalis est calida. Altera uitello oui assimilatur. In qua grossum phlegma, & colera rubea commiscentur. Et ista minus priore est calida. Hæ duæ concreantur in epate. Alia est sicut prassium semper nascens intra stomachum herbas calidas comedentium. Quæ calidior prioribus æri erugi-noso assimilatur, semperq; in stomacho ex nimia incensione nascitur. Cuius uenenosa est æqualitas, & ob hoc calidissima & pessima. Colera nigra quę dam naturalis, quædam non naturalis est: Naturalis frigida est & sicca, quę sic est in sanguine sicut in uino fel. Sapor aciditati contiguus. Est autem grossa, cuius partem meliorem splen sibi attrahit in nutrimentum sui. Alteram mandat stomacho in appetitu confortando. Minus grossam mandat per uenas, ut membra nutriat, grossiores cibos sibi quęrētia, sicut sunt ossa, carthilago & similia. Tenetq; sanguinem ista, ne nimis mobilis corpus fugiat. Hæc nascit de dieta secundū frigidum & siccū habita. Colera nigra non naturalis, ex incensa colera nigra est naturali. Estq; calida & acuta, & sapore acida. Hæc feruet cum in terrā cadat, à priori differens, q̄ in uase posi tā muscæ quasi ardentē fugiūt, priorem uero appetunt. Alia nascitur ex in-

censio

cenſione colere,& acutior & calidior priore. Hæc habet peſſimas qualitates deſtruendi,& morbos peſſimos in corpore faciendi,ſicut cancer,lepra, & peſſima uulnera,& membra tota comedentia. Cuius color priori eſt nigrior,& igni ſublucidior. Hanc quidam uidentes ſanguinem nigrum eſſe dicunt. Sed differt quia ſanguis uenas exiens coagulatur, & non feruet. Hæc contra,& eſt acida,& qualitate peſſima. Si enim in aliqua membra incideriſicut gladius uel ignis incidit. Eſt & alia liuidi coloris, & alia uiolacei,quibus peior eſt lucidior naſcens de dieta calida & ſicca.Galenus: Vidi inquit plures hanc coleram digerentes,& digeſtionem in citrinam poſt dos mutata dies ſani facti ſunt. In digeſtione multa & nigra color uiolatus ſi in citrinum mutetur,& ipſi ſanantur.Oportet autem intelligatur,quia quidam horum humorum in alium mutantur,quidam uero non.Phlegma em̃ ſi naturali colore calefiat,& excoquatur,in ſanguinem mutatur.Sanguis in colera,ſed impoſſibile eſt in phlegma mutari. Colera rubea in nigram nimio calore mutatur,quia non in ſanguinẽ,neq; phlegma in coleram rubeã. Res enim bene cocta,nunquam amplius ad hoc redigitur ut ſit cruda.Neq; cocta & incenſa nimis amplius bonum cibum faciat. Quod ita humoribus conſideratur. Phlegma enim medium coctum,poſſibile eſt ſanguinem fieri,ſi excoquatur calore naturali. Colera nigra & combuſta impoſſibile eſt, ad cruditatem redeat,& phlegma faciat.Iſtud etiam intelligatur de aliis humoribus.Hoc autem de humoribus neceſſe fuit ut diceretur. Quia quicũq; humores in quantitate ſiue in qualitate prævalent ex neceſſitate morbidũ corpus facient.Si ad unum membrum confluxerint & ipſum morbidũ fit ſcilicet quod dicemus,cum de cauſis & morborum ſignificationibus diſputauerimus.Quod autem faciunt humores dum prævalent,id dum minuuntur facient. Si autem unus uel omnes in quantitatis ſummitate uel ultimitate prævaluerint,ſuffocatur calor naturalis,& uita perit. Si unus uel oñes in qualitate corrumpantur, ipſis corruptis in unum membrum deſcendentibus ipſius membri actio corrumpitur. Vnde ſi cor patiatur, mors ſubſequitur.

Libri primi finis.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber II.

CAPITA LIBRI.

Diſputatio de omnibus mẽbris.	1	De neruis.	10
De oſſe.	2	De ligamentis & cordis	11
De oſſibus capitis.	3	De uenis.	12
De oſſibus dorſi.	4	De arterijs.	13
De oſſibus pectoris & cordis.	5	De carne uel pinguedine.	14
De oſſib. ſpatulæ & furcula uel orca.	6	De pelliculis.	15
De oſſibus manuum.	7	De cute.	16
De oſſibus pedum.	8	De pilis & ungulis.	17
De carthilagine.	9		

Diſputatio de omnibus membris. Cap. I.

DIXIMVS in libro ſuperiori, quia humores, elementa & materia ſunt corporis, in præſentia eſt dicendum, de ſimilitudinibus membrorum, quę ipſius elementa ſunt, quia inde officialia ſunt membra. Natura enim mirabilis de multis mẽbris in quantitate & qualitate diuerſis corpus animalis compoſuit. Vt per ea regeretur animalium quodlibet quod in ſuo uigore uiueret, ut expleret ad quod factũ eſt naturaliter. Vnũquodq; enim animal corporis inſtrumenta animæ, uirtuti habet competentia. Quia leo cum ſit animæ audacis, & iracũdæ, corpus forte habuit atq; graue. In pedibus ungues & in ore acutiſſimos dentes. Lepus cum ſit timidiſſimus, corporis membra leuitate nimia fugæ habuit aptiſſima. Quia uirtutes animæ ſibi erant diuerſæ, fecit deus corporis inſtrumenta uirtutibus ſuis diuerſis competentia, ut pote manus in homine ut in eis operaretur, in quibus ſunt digiti multi & diuerſi, ut per eos magna & minima poſſent retineri. Epar rubeũ fecit prout ſuppetebat creando ſanguini. Mamillas & teſticulos ad creandũ lac & ſperma fecit albos. Hoc modo omnibus ſuis actionibus fecit conuenientia. Actiones autem ſunt tres: Spiritualis, naturalis, animalis, quibus corporis inſtrumenta ſunt ſimilia. Vnde membra animalem uirtutem ſequentia uocãtur animata. Et in alijs ſimiliter. Membra autem animata fecit deus in omnibus animalibus propter ſenſus & uoluntarios motus. Sed in homine & propter intellectum & rationem fecit cerebrum & oculos, odoratus inſtrumenta nares, auriculas, linguam, neruos & lacertos. membra ſpiritualia facta ſunt, propter flatus ſpiracula, & caloris naturalis conſeruantias, ut ſunt pectus & panniculi eius, cor & pulmo, cum ſuis canalibus, fauces, diaphragma, & arteriæ. Spiritualia membra ſunt bipartita, quædam enim nutritiua, quędam generatiua generantia. Nutritiua cibum mutant in membrorum totius

corporis

corporis ſubſtantiam. Omnia enim humana & beſtialia corpora cõſumun tur ab arre & naturali calore. Neceſſe igitur fuit ut eorum cõſumptio ad cõ ſeruandam integritatem cibi repararetur. Hęc autem membra ſunt nutriti ua, os, dentes, os ſtomachi, ſtomachus, inteſtina, epar, ſplen, fel, renes, ueſi ca, uenæ. Membra generatiua ſunt facta, ut ſpecificarentur generalia, & in diuiduarentur ſpecificata. Quia enim omnia indiuidua naturaliter conſu muntur, neceſſe fuit, ut per genitalia repararentur, quæ ſunt matrix, uel uul ua, uirga, teſticuli, & uaſa ſpermatis. Singula horum animatorũ inquam & ſpiritualium ſeu naturalium unum habent principale membrũ, cuius cauſa facta ſunt alia. Quæ aut actionis ſuæ ſunt adiumenta, uel ſuæ ſuperfluitatis expulſiua. In animatis principale eſt cerebrum, quia in ipſo memoria, ratio & intellectus ſunt, & de ipſo uirtus ſenſualis, & motus uolũtarius ad alia mẽ bra progrediuntur. Actionis ſuæ adiumenta, ſunt oculi, auditus inſtrumen ta, odoratus, lacerti & nerui. Vnumquodq; enim horum exteriora portat ad cerebrum, quod ſibi portata diſponit. Nerui & lacerti mouent ad ope ra à cerebro diſcreta & diſpoſita, & neruis ab ipſo ad totum corpus ſenſua lia feruntur. Iſtorum enim quædam ſuperfluitatis expulſiua ſunt, ut nares e munctionum. Oculi lachrymarũ. Defenſiua, ut panniculi ſuper cerebrum. Membrorũ ſpiritualium, cor eſt principaliſſimũ, quia ipſum caloris natura lis eſt fundamentum, quia de ipſo uel in omnia alia procedit uiuificanda. Adiumenta ſua, pulmo, panniculi, lacerti pectoris. Motu enim iſtorum aër attrahitur à corde calorem refrigerandum, & calor expellitur fumoſus qui circa cor adunatur. Portantia ab ipſo ad alia ſunt arteriæ. Ipſę enim à corde naturalem accipientes calorem & uirtutem uitalem portent ea ad omnia corporis mẽbra. Defenſiua cordis ſunt ſui pãniculi, diaphragma, & pecto ris panniculi. Membrorum nutritiuorũ principale eſt epar, ubi ſuccus mu tatur ciborum, & ſanguis efficitur de ipſo ad totum corpus nutriendũ ſpar gendus. Huius adiumenta ſunt diuerſa. Quædam enim cibum præparant, ut ſtomacho leuiorem reddant, ſicut & dẽtes, quædam calefaciunt & cibũ mutant ut epati alleuient ad mutandũ in ſanguinẽ: Quod facit ſtomachus. Quædam portant à ſtomacho in epar, ſicut inteſtini gibboſitas, quod ieiu num medici uocant, & ſicut meſſaraica. Alia ab epate ad totum corpus portantia, ſicut uena quæ à medicis uocatur concaua. Alia tantum ſuper fluitatem ſanguinis expellunt & mundificant ſicut ſplen, fel, renes. Alia par tem cibi ſuperflui recipiunt & expellunt, ut ſunt groſſa inteſtina & ueſica. Quod enim reiĳcit ſtomachus, ab his recipitur & expellitur. Veſica recipit ſuperfluitates aquoſas à renibus de ſanguine depuratas. In membris gene ratiuis principales ſunt teſticuli. Eorum adiumenta ſpermatis ſunt uaſa quę in maſculis ſiue mulieribus de ſpermate faciunt fœtus. Mammillę etiam ad iuuant cum infantes nutriant. Quæ de uno ad aliud portant, ſunt ſperma

tis uasa atq; uirga. Vasa enim spermatis in masculis sperma in uuluam portant de testiculis. Intentione ista membra diuersa fecit natura. Aliter etiam diuiduntur membra, scilicet in similia, partes toti totumq; parti assimilantia, ut ossa, carthilago, nerui, uenæ, arterię panniculi, ligamenta, pinguedo, caro, pili, cutis, ungulæ. Aut in membra composita, ut caput, epar, manus pedes, & similia. Hæc autem uocãtur officialia. Membra similia sunt octo, ossa, 2. carthilago, nerui, ligamenta. 3. uenæ. 4. arteriæ. 5. caro, glandes, & pinguedo. 6. cutis & pelliculæ. 7. ungulæ & pili.

De ossibus. Cap. II.

DVrior & siccior corporis pars sunt ossa. Quod duabus de causis necesse fuit. Aut quia corporis in ea sunt fundamenta super quæ totius corporis sita est fabrica, unde ea oportuit esse firmiora, aut quia ab exterioribus defendunt interiora, unde necesse fuit esse duriora. Ossa autem in corpore multa & diuersa sunt genere, sex de causis oportuit esse: Ex corporis motione ab expellenda superfluitate fumosa, ex eorũ passibilitate. Et quia in alio loco parua, in alio oportuit esse magna propter fortitudinem, uel propter motus sui leuitatem. Ex corporis motione, quia quædam membra in animalibus aliquando mouere, aliquando quiescere fuit necesse. Aliquando enim mouentur manus, pedes, caput, & manuũ uolæ, sine brachijs & digitis, sine uolis propter superfluitates fumosæ expulsiõis, quia omnis cibi superfluitas subtilis est uel grossa. Grossæ uiam dedit natura inferiorem, quod satis patet uisui, fumosæ superfluitatis uiã superius per quam secreto excludit. Fecit enim poros in cute, sicut & in capitis osse. Caput enim summa pars est corporis, quod est sibi idem quod tectum domui. fumi uero natura semper petit altiora. Fuit igitur necesse, ossa capitis perforata esse, ne fumus conclusus prohiberet exire. Hipori non propalantur uisui, ne ab exterioribus aliquid intraret quod cerebro noceret. Ideoq; multa ossa sibi inuicem sunt iuncta, quæ à medicis uocant soonia. Hęc oportet esse multa, ut facilius essent passibilia. Si enim unius pars pateretur necesse esse sibi totum compateret. Vnde natura duo fecit uel tria, & ubi oportuit plura ut si unum pateret compatiendo, alterum non læderetur. Ossa ergo maxillarum multa sunt, manuum atq; pedum. Quę magna & parua sunt ex quantitate membrorum. Si enim membra fuerint magna ut coxæ, brachia & crura magna sunt & ossa. Si parua ut digiti & similia, & ossa erunt parua. Propter firmitatem, quia natura uidens ubi ossa deberent esse solida, non ea fecit concaua, sicut nec maxillarum ossa. Propter motus leuitatem fecit natura in coxis & in similibus membris ossium concauitatem. Quia erant magna & mobilia, oportuit esse concaua. Quæ ex duabus de causis medullis sunt plena, ne concauitate frangerent, uel ut inde nutrirent. Ossa iuncta aut sunt solida & immobilia, aut non solida & mobilia. Quorum motus aut

mollis

mollis est, aut durus, & ulterius acumen intra alterius sit concauitatem, quæ ex acuminis quantitate magna uel parua debet esse. In est autem concauitati quoddam obstaculum ad acuminis repellendum ictum, ne cadens & concauum collidens suam perdat mobilitatem. Obstaculum quoddam quasi carthilagine uestitum & similiter concauum. Quibus uiscosa inest humiditas ut leuius mouerent ossa. Vtrisq; uero extremitatibus quędam ligamenta neruosa inducunt, ne ex nimio motu ossa se iungerentur. Iste motus non est æqualis in omnibus partibus. Est enim ubi sunt curta, & acumen & concauitas ut in spatulis, est ubi utraq; longa ut in coxis, est ubi non sunt rotunda, ut in spondylibus. Est cuius acumen non est de eodem osse ut in cubiti posteriori parte. Huius mihi ossa sunt concatinatioue mobilia. Stabilia quædam inuicem concatenata, ut capitis craneum. Hæc enim ossa dentes habent sicut & serra. Quorum unumquodq; inter duo intrat alia. Quædā sunt sibi plantaria sicut dentes in mēto & maxilla, quędam sunt solida adeò elimata, ut nimia planicie quasi unū uideant esse. Quædā alba sicut pura ossa, quædā tamē uiscositate sibi cōglutinata, sicut mēti ossa, utrūq; sibi occurrentia in medio mento sunt solidata. Itidē inuenit in quibusdā mobilibus.

De oßibus capitis. Cap. III.

OMnium ossium sex nomina sunt. Alia enim sunt capitis, alia dorsi, alia pectoris & costarum, alia spatularum & furcularum, alia manuum, aliaq; pedum. Capitis sunt craneum, & ossa menti, & dentium. Cranei forma est rotunda ante tamen & retro acuta. Rotunda aut ut à possibilitate sit remotior ut in quantitatis cerebri capacior. Anterius propter cerebri proram acuitur, unde nerui prodeunt qui quinq; sensus differunt. Posterius, propter cerebri puppim acuitur unde medullæ spondyliū egrediunt. Carneum ex ossibus est multis sibi inuicem cōcatenatis. Quod fit quinq; de causis, aut propter fumi superfluitatem reijciendam, aut ut uenæ & arteriæ ad cerebrum introēundi & exeundi uiam habeant, aut ut cerebri panniculi firmiter eis inhærerent, ne cerebro inciderent, & cadentes aggrauarent. aut ne si unum frangaretur, & alia conquassarentur, aut quia prora est mollior, puppis uero durior. Huius carnei forma est quincupla, & in artubus secupla. Cuius duo ossa sunt similia, & uocantur decuma. Est & aliud in capitis prora, ubi additur corona, & uocatur coronatum. Cuius hæc est forma ɔ. Aliud est oblongum per mediū caput porrectum, & uocatur erectū —. Est & aliud in capitis prora, quod est sicut græcū lambda λ. His tribus sibi iunctis huiusmodi forma sit C—I. Decuma ex utroq; latere sunt posita super auriculas à coronato incipientia usq; ad græcum lambda & sunt longa æqualiter ab erecto separata. Sunt & alia duo in capitis medio iuncta utrunq; cum erecto, hæc sunt quadrangula. Quorum mollis est substantia propter fumi superfluitatem dissoluendam, qui circa uentri-

culum priorem cerebri adunatur. Sunt & duo alia utrunq; posita, solum de cuminis à craneo differentia, quæ appellantur tempora. Suntq; triangula in tria ossa diuisa, quorum unumquodq; suam habet naturam. Vnum est petrosum, unde os petrosum est uocatum, foramen articulæ habens, positum ibi propter auris diuisionem. Alterius ossis natura summitati mãmæ est similis. Quod positum ibi fuit propter firmandum os menti ne locum suum exiret. Menti enim ossa immobilia in istis sunt fundata, hic os non adeò est durum, sicut petrosum. Est & conciliũ, quod recte tempus est uocatũ: Alijs duobus minus durum. Quæ ideo sunt dura, ne cito essent passibilia. Idem intelligas in alterius partis triangulo. In prora capitis est quoddam os solo coronato differens à craneo, & hoc uocat frons, cuius forma circuli est medietas, nec multum molle, nec multũ durum. Quod ideo fuit temperatũ ne læderetur uicinitas oculorum. Est & in puppi os solo lambda græco differens à craneo, & uocatur puppis os. Forma cuius non eadem in omnibus hominibus. Durũ est quia puppis caret oculis quos custodiret. Præter ista sunt quinq; alia, unum paulo similatum, quod cranei & mãmillæ est firmamentum, ossi puppis iunctũ, & usq; ad solum capitis porrectũ, ut maxillis firmaretur craneum. Differens ab osse puppis per quoddam os aliud quod lambda græco iungit utrunq; ascendens usq; ad coronatũ super lacertos temporum. Quatuor sunt alia, ex utroq; latere alternata, ex utrinq; usq; ad mediũ pertingentia quæ uocantur paria ob defensionem temporum ibi sunt locata. Maxillarum ossa craneo sunt iuncta, quæ ideo de multis frustulis fiunt, ne alia læderentur si pateretur unum. Et quia naturaliter dura erant & mollia, oportuit esse plura. Sunt autem nouem: Oculorum duo. In maxillæ & narium extremitate duo alia. In naso duo. In nasi foramine unum. Vbi pares dentes & quadrupli firmantur alterutrum. Oculorum duo incipiunt à coronati cõfinio, & subtus cilia pertingũt ad oculos usq; ad maxillarũ extrema descendentia, & ad narium media. Quibus occurrit unũ ex utraq; parte protentum, in quo pares & quadrupli firmantur dentes. Oculorum singula diuiduntur in tria. Ambo maxillaria sunt grossa ab ocularibus incipientia, & usq; ad caninos dentes protenta. In quibus sunt omnes dentes, præter quadruplos atq; pares. Quorum unumquodq; utrunq; naso est laterale, & usq; ad caninos dentes protendit se. Quæ grossa sunt atq; dura, ut poteneruum ab ea procedente defendentia. Nasi ossa pro ut diximus bina ab angulis mediorum superciliorum incipientia, & usq; ad quadruplos dentes protensa, nasi lateralibus ab alijs differentia. Quæ ideo sunt tenera, ut si forte rumperent, cito solidarent. Os ubi nasi est fortitudo subtile est & diuidit in parua duo, quę sunt perforata, usq; ad cranei cõcaua. os ubi pares & quadrupli radicantur, differt ab alijs nasi lateralibus. Si particularius totius faciei ossa scire uolumus, quatuordecim esse præter menti, & dentium inue-

niemus

niemus. Menti enim ossa sunt duo, in ipso iuncta medio, ubi dentes subteriores firmantur quadrupli atq; pares. Quorū altera extremitas, duas habet furculas. Vna est acuta sub paribus quos supra diximus, cuius acumini quodam modo corda inseritur, quæ à lacertis temporum protenditᵉ, per quam bucca clauditur. Altera furcula est grossa & rotunda, posita in concauitate quæ est sub duorum ossium uberum cranei similitudine. Huius furculæ rotunditate mentum fit mobile. Dentes sunt quasi quędam plantaria ossibus maxillarum & menti insita. Qui sunt 32. Sedecim enim maxillaribus sunt positi. Quorum quatuor in parte anteriori pares uocantᵉ & quadrupli, lati & acuti, incisores à medicis dicti. Sunt enim necessarij ad incisiones cuiuslibet cibi. Duo uocantur canini collaterales quadruplis, in summitate acuti in radice uero lati, duris cibis commolendis apti. Sunt & decem alij utrinq; quini collaterales quadruplis, lati atq; grossi, hi molares sunt uocati. Ad molendum enim & ad frangendum cibum necessarij. Iste idem dentium numerus in mento est intelligendus. Hi omnes sunt furcati, sed in eis quidam sunt diuersi. Alij enim quatuor, alij tres, alij duo, alij unum habent furculas. Quadrupli atq; pares, id est molares tres, ulteriores quatuor. Primi molares infra positi duo habent, ultimi tres.

De oßibus dorsi. *Cap.* IIII.

OSsa dorsi ab ossibus incipiunt puppis capitis, & usq; ad uicinitatem protendunt ani. Hęc quatuor ob causis fuerūt necessaria, uel quia sunt fundamenta aliorum, id est, omnia alia super ea sunt posita, sicut nauis tota super carinæ media, aut quia opertorium & defensio sunt uiscerum atq; lacertorum, aut quia neruus huiusmodi necessarius fuit toti corpori, per quem descendentem à cerebro sensus membris inferioribus daretur & motio. Cum enim multa membra à cerebro sint remota, & uiæ longinquitate eis denegetur sensualitas, uis quædam cerebri data est spondylium medullis, per quas ea dispensaretur neruis per remotas partes corporis, quæ quasi medullæ, lingua Arabica uocantur nucha. Quarto dorsi ossa fuerūt necessaria ut custodirent & defensarent nucha, ne quid lęsionis patereᵗ ab extra positis. Sunt ergo hęc ossa defensaculū nucha sicut craneū est cerebri. Eadem enim est nucha, quæ & cerebri natura. Spondyles istę duabus ex causis ex ossibus sunt multis, ut animal, quodlibet se inclinare & erigere posset. Aut ut eorum concauitas alicubi esset lata, alicui stricta, & ossa alibi grossa, alibi subtilia. Eius enim superior pars subtilis est & concauitas larga. Interior grossa & subtilis concauitas. Dorsi ossa sunt quadripartita. Alia enim colli, alia dorsi, alia renū, alia iuxta anum. Homo collum habuit duabus de causis. Aut propter sonoritatem uocis, quia animal carēs collo, uoce caret omnino. Sicut piscis, aut si q̄ habet, habet raucā sicut rana, Aut

ut capite ante moueret & retro. Septem ſpondyles habet collum, habet ſpondyles minores & ſubtiliores, & concauitate largiores. Dorſa duodecim habet minus concauas, ſed maiores & groſſiores. Groſſitudo eſt earū quia coſtæ ſuper eas fundatæ ſunt, aut quia uiſcera cooperiant ab eis. Earū concauitas ideo eſt ſtricta, quia nucha deſcendens à cerebro in colli ſpondylibus eſt groſſior. Multitudine enim neruorū à dorſo procedētium neceſſe fuit ſubtiliari, & concauitatem minorari. Renum ſpondyles maiores ſunt prioribus & groſſiores atq; concauę minus. Quod poſtea probabimus. Quæ omnia ut diximus & hic conſiderent. Quia em̄ de unaquaq; ſpondyli duo exeūt nerui, neceſſe fuit ſubtiliari. Harum inde fuit maioritas, quia una uſq; ad alteram alterā portat. Sunt autem uiginti quatuor. Omnes iſtæ ſibi inuicem concatinatæ exceptis prioribus in colli poſiti ſummitatibus. Quia ex puppi duo exeūt acumina, duabus prioris ſpōdylis cōcauitatibus, à dextris & ſiniſtris ſuccedētia. Ex qua colligatione caput dextrorſum & ſiniſtrorſum eſt mouere. A ſpondyli ſecundo duo exeunt ſimiliter acumina, per foramen primæ ſpondylis procedentia, & à puppis uſq; pertingentia, ubi duabus cordis ligantur, ut ante & retro per eas caput moueat. Omnes aliæ ſunt ſibi cōnexæ quibuſdam fruſtulis inter duas ſuccedentibus quibus & ſibi concatenarent & alterius motus non eis prohiberet. Dorſi ſpondylis ſuperior habet fruſtula duo, & ſimiliter inferior. Quorum unumquodq; concauitate ſubit ſibi præparatam, quinq; colli, & quinq; renum, quatuor habent ſurſum & quatuor deorſum. Horum ſinguli ſuas concauitates ſubintrant ſingulas, ubi perfectis cōnexionibus ſibi colligantur. Quæ ad hæc fuerunt neceſſaria, ut cæterorum eſſent firmamenta. In dorſi ſpondylibus duo ſunt tantum à quibus alia ſicut ſpina contorta exeunt. Hæc contorta à medicis appellantur ſeneuica. Vnaquęq; ſpondylis habet tres, unum ſuper & duo ſubtus lateralia. Similiter habent os præter primas in collo poſitas, quæ iccirco caruerunt his tortionibus, ut non obeſſent lacertis caput mouentibus. Contortio iſta in 8. ſpondylibus petit inferiora. Decuma ſemper habet erectus. Aliarum omnium ſuperius contorta ſunt. Hęc ſeneuica tribus de cauſis fuerunt neceſſaria, aut ut poſteriora colligent, aut ut lacertos ſuper dorſum, uenas quoq; & arterias neruoſq; firmēt, aut ut coſtas firmiter adhærere faciant. Vnaquæq; ſpondylis duplicis eſt foraminis, per quæ pares nerui exeunt, qui de nucha interiori prodeunt. Horum quædā foraminum inter duas ſpōdyles fiunt, quędam in integra tantum. Inter duas ſpondyles ſunt foramina, quia cum unaquęq; ſemicirculo habeat ipſis iūctis, neceſſe eſt reddi foramina, hoc conſideratur in colli ſpondylibus. Aliæ enim ſunt ſuperius pluſq̄ medium habentes circulum, ſed inferius habet minus. Quibus iunctis perfectio fit circuli, & hęc eſt in ſpondylibus dorſi. Spōdyles renum unum foramen habent ſolum. Quæ ſunt iuxta anum, duorum

ſunt oſſi

sunt ossium. Quorum unum uocatur iuxta anum, os istud latum inferiori re num spondyli iunctum in similitudine spondylis de tribus ossibus factum. Quorū duo lata duas habēt cō cauitates, nō adeò magnas, hęc sunt coxarū iuncta ossibus. In unoquoq; horum foramina sunt à quibus nerui prodeūt. Hęc non sunt lateralia: Sicut spondyliū, ossa enim coxarū in lateribus sunt. Foramina ergo ista in medio sunt posita. Alterutrū os uocatur ipse anus, si militer de tribus factus. Hæ sunt naturæ carthilaginum, à quibus tres partes neruuli exeunt unum par de duobus foraminibus spondylium foramina assimilantibus. Os tertium foramen inferius habet aliud, unde exit neruus unus. Hæc de dorsi sufficiunt ossibus.

De ossibus pectoris & costis. Cap. V.

PEctoris fundamentum super dorsum est positum, cuius magna est cōcauitas ut intra se posita custodiat, & cor defendat, scilicet & pulmonem, pāniculos quoq; & cętera. Magnitudo concauitatis ut pulmo posset huc & illuc dilatari. Constat autem pectus costis & teneritudine quadam costarum 24. In anteriores & posteriores fit diuisio. De 14. anterioribus pectus conficitur, quæ dorsi sunt ligatæ spondylibus. Septenę scilicet ex utroq; latere semicirculo assimilatæ. Sed si iungantur circulum facere uidentur. Hęc ligantur in anterioribus cum septem teneris ossibus carthilaginem assimilantibus. Sed tamen in teneritudinis summitate seria carthilago comprobatur esse. Quę dum acuitur est sicut gladius, & ori stomachi superponitur ad defensionem sui, & cordis & diaphragmatis. Decem posteriores costæ, quinq; dorsi spondylibus sunt insertæ. Hæ sunt curtæ ut non possint ad ossa tenera pertingere. Earum extremitas ne forte rumpant est carthilaginosa. Sunt autem omnia duo, & triginta sex.

De spatula & furcula uel orca. Cap. VI.

SPatulæ ossa duabus de causis fuerunt necessaria, aut ut defenderent pectus, nequid pateretur retro ab exterioribus, aut ut armorū ligēt ossa, quæ interius sunt concaua, exterius uero gibbosa. Erant enim necessaria ut proderet costis concauitas, qua ossa habent nodos quos medici uocant spatularū oculos, quod nomē ex affectu sumpserūt suo. Sicut em oculi totius anterioris defensores sunt corporis, ita ista à posteriori defendunt pectora. Isti quasi oculi ideo sunt cōcaui ut armorum acumina possunt eos ingredi. Habet autē spatula duo acumina retro, unum corui rostro assimilatum, per quod eadem spatula furculę est connexa, ne à superiori locum suum exeat. Intus uero alterum ad hoc tantum positum ne subtus exiret acumen armorum. Furculæ ad hęc fuerunt necessariæ ut armos ligarent, & à pectore differre facerent ne forte pectus manum contraheretur. Harum ossa exterius sunt rotunda, interius uero concaua, & cum teneritudine pectoris ante ligata, retro uero cum corui rostro. Earum ligamenta ossa sunt

carthila

carthilaginosa, quę uocant spatularũ capita, ad hęc posita tantũ, ut cõtentionem facerent armorum. *De ossibus manuum.* Cap. VII.

VNaquæq; manus in tria ossa generaliter diuiditur, in armũ, cuius os magnum, concauum atq; rotundum. Ex familiari enim parte concauum, ab extranea uero gibbosum, quod est rotundum. Dico autem ex familiare, quod interiori parti corporis uidet attinere. Extraneum, quod exterius. Hoc autem fuit solitariũ, quia cum spatulis una concatenatione est copulatum. Fuit etiam magnum ut magnum ferret & brachium. Concatenatio enim manus atq; brachij huic connectitur ossi: Rotũdum efficitur, ut non facile pateretur. Fit autem concauum, ut arteriæ, uenæ, atq; nerui uiã habent ad manum & brachium. Extranea gibbositas familiari parti fuit competentissima. In extremitati superiori est acutum, ut spatulæ intraret concauum, & concatenatio fieret armorum. Quod adeo est molle, ut locum suum aliquando cogatur exire. Mollicies ideo fit, ut armus undiq; fieret mollidior. Extremitas inferior, attinens brachio capita habet duo in familiari parte manus, quod nulli ossi colligat ut nerui, uenæ, atq; arteriæ in eo ligarentur. Interq; bina sunt duo concaua, unum retro & alterum antea. Quæ brachij acumen intrant, & suam faciunt concatenationem. Brachium ex duobus constat ossibus, unum supra, & appellat cubitus superior, alterum infra, & uocabitur cubitus inferior. Est autẽ inferius priori maius, quia portans portato maius debet esse & firmius. Hæc duo rotunda habent acumina, quæ milia uocant, ad extremitatem armi pertingentia. Milum maius est exterius, atq; minus exterius. Concauitatem habent armi quam intrant cum extensio fit brachij. Exterior pars manus ex octo minimis ossibus medulla carentibus solidis & diuersis cõponitur. Ossa octo habuit ut manus esset mobilis. Sunt autem diuersi forma, altera scilicet gibbosa, altera concaua, altera erecta, ut cum omnia iungerentur quasi in unum os redderet. Ista in duobus ordinibus stantia ex una parte cum uolæ pectinibus ex altera cum duabus brachij concatenationibus fortiter ligantur. Concatenatio ad superiora habet horum tria, unà brachij concatenationem subeuntia, per quam manus lateraliter extendit atq; stringit. Concatenatio atq; inferior atq; minor exterminati interioris iungitur brachij ipsius acumine concaui quinq; ossium subintrante. Hęc cõcatenatio motũ facit ante & retro. Vola manus in duo diuidit, pecten pars una, digiti uocant altera. Quod pecten ex quatuor fit ossibus ne si forte unũ patiatur, & alterum lædat. Digiti sunt quinq;, quorum unusquisq; componitur ex tribus ossibus, quæ sibi inuicem concatenant, & quatuor digiti cũ pectine ligantur. Pollex eñ brachij interiore, & trium ossium iungitur cõcatenatione fiuntq; noduli inferiores superiorib. maiores, & latiores, quia portans eo quod portatur, latius atq; firmius.

De ossibus

De oßibus pedum. Cap. VIII.

OSſa pedum medici in tria diuidunt. Sunt etiam coxarum, ſunt etiã ancharum, ſunt & crurum atq; pedum. Ancharum oſſa ante & retro ſuperius cum ani ligantur oſſibus. Cuius unaquęq; pars in tria diuiditur oſſa. Os medium atq; ſuperius propriè ancha uocatur, quæ ligatur cum ani oſſibus concauitatem ſuam intrantibus, hæc propriè ancha uocatur, pixis uero eius concauitas. Os ſecũdum eſt poſt iſtud, quod os ilium uocatur. Tertium os penis eſt. Os coxæ eſt neceſſarium propter coxæ motum, oſſa interiora, & exteriora ad cuſtodienda ſpermatis uaſa, matricem quoq; & ueſicam rectaq; inteſtina. Os coxæ maius eſt totius corporis oſſibus tortum in extranea parte à ſuperiori, in familiari ab inferiori. A poſteriori cõcauũ, in anteriori parte gibboſum, duo habẽs acumina, ſuperius & inferius. Cuius magnitudo fuit duabus de cauſis. Vel quia totius corporis oſſium eſt fundamentum, uel quia maiorẽ portat lacertum, per quem motio fit pedum. Tortitudo extraneæ partis à ſuperiori, ut locum habeat lacerti. Tortitudo à familiari parte inferior, neſi eſſent ex una parte tortitudines, corpus tortum & non rectum fieret. concauitas poſterior, & gibboſitas anterior, ut firma eſſet ſeſſio. Acumẽ rotundatur ſuperius, ut anchæ pixidem ingrediatur. Inferius duo ſunt acumina, duas cõcauitates cruris ſubeuntia. Crus enim duorum eſt oſſium, quæ arundines uocata ſunt, unum magnum in familiari parte poſitum. Duo habet concaua, quę concatenatũ genu reddunt inferiori coxę parti iuncta. In huius concatenationis ſupremo, unum eſt rotundum os: Carthilaginoſum atq; concauum, cuius concaua crurum & coxæ intrant oſſa, hoc'q; uocatur genu. Arundo altera in parte eſt, extranea'q; & ſubtilior & curtior eſt arundine prima, non pertingens à ſuperiori uſq; ad cõcatenationem poplitis, ſed ab inferiori maiori iungitur arundini. His arundinibus cauillæ pedis iunctis concatenatio quædam fit, unde motus procedit calcanei. Minus autem adiuuamento maiori datur ut pondus patiatur facilius, aut ut neruos, arterias & lacertos tutaretur. Aut ut inter ipſum atq; maius concatenatio calcanei redderet. Pedis calcanei diuiſio eſt ſenaria. Eſt enim cauilla, eſt & calcaneus, & pedis nauicula, & racha, quę ſic lingua uocat' Arabica, eſt & pectẽ, ſunt & digiti. Os calcanei rotundũ eſt ſuperius à parte familiari. Ab extranea parte longũ eſt & ſubtile, ſubterius latũ atq; ſolidũ attingens terrã. Rotundũ ne quid forte patiat'. Lõgitudo atq; ſubtilitas ut bene firmaret', uel ut ſuperpoſita patereť. Soliditas ut ferre dura poſſet corpora. Cauilla calcaneo eſt ſuperpoſita mollibus ligamẽtis retro nexa duo habens acumina à parte familiari, maioris intrans cõcauitatẽ arundinis, ab extranea minoris, hac cõcatenatione calcaneus ſuſum & uiſum mouetur. Os nauiculæ ad modum nauis eſt factum ſuperius & retro, & utrunq; operiens extremitatem cauillæ. Ante eſt ligatum ſicut eſſet con-

catenatum. Per hoc pedi datur lateralis motus. Vtrinq; ista cum calcaneo est ligata, sed ab extranea parte infra, à familiari altius ut locus remaneret concauus. Hæc concauitas dupliciter fuit necessaria, ut scilicet si pes acutæ rei superponatur concauum haberet, ad quam cito confugeret, uelut calcaneus ad motum leuior redderetur. Racha quatuor habet ossa, tria posteriorus cum nauiculæ retro iuncta ossibus. A parte uero familiari ante cum tribus ossibus pectinis. Os quartũ quod uocatur grãdosum, in parte minoris digiti est positum. Cuius acutum ut ligaretur retro calcanei intrant concauum, ante cum duabus pectinis ossibus ligatur. Racha fuit necessaria in pedibus sicut & in manibus. Sed tamen ista quatuor, illa ossa habet octo. Maior enim motus manibus quàm pedibus fuit necessarius. Pecten ex quinq; conficitur iunctis cum quatuor rachæ ossibus. Tria horum iungunt cum rachæ tribus, duo cum grandoso uno. Pecten fuit utilis sicut & manuum. Quatuor digiti tria ossa habent singuli. Pollex qui & maior tantum habet duo quod iccirco contingit ut pedes intus essent concaui. Maiora habuit ut per eas pes posset sustentari, ut sicut manus per pollicem tenendi habuit facultatem, ita & pes sustendandi in descensu siue ascensu firmitatẽ. Omnia ergo corporis ossa sunt 41. & 200. Septem capitis. 4. paria. 14. maxillaria. dentium 16. unum pali, duo menti, dentium suorum 16. spondyles 24. coxarum 3. ani 3. costæ 24. teneritudines 8. spatulæ 2. capitum spatularũ 2. furcularum 2. armorum 2. cubitorum superiorum 2. inferiorum 2. Racha manuum 16. Pectinis in manibus 8. digitorum 30. ancharum 2. calcaneorum 2. nauicularum 2. Rachæ pedum 10. digitorum 30.

De carthilagine. Cap. IX.

CArthilago est ossium teneritas quorumlibet fœtuum ossibus assimilata, de qua satis tractauimus in ossium compositionibus, cum quibus iungitur. Est & pectoris teneritas, costarũ etiam teneritas & hipochõdria. Pars in ano & ancha, & in extremitatibus ossium acutorũ nariumq; auricularum, gutturis, & canalium pulmonis, quæ omnia fuerũt carthilaginosa, ne forte rumperentur cum complicarentur.

De neruis. Cap. X.

NErui fuerunt necessarij ut sensum atq; motum ferrent mẽbris corporis, ossibus ligamentis, & carthilaginibus pinguedini & glandibus. In natura enim sua nullum horũ habet sensum atq; motũ. Sed horum singula pro ut dicemus fuerunt necessaria. Quidam tamen medicorum dentes osseos sensum habere dicunt, quia labris trementibus & ipsi tremere uidentur, & dolorem patiuntur. Dolor autem non est sine sensu, quod negant alij, dicentes dolorẽ illum esse in gingiuis atq; neruis. Quorumlibet neruorum fundamẽtum est cerebrum, cum uoluntarij motus atq; sensuum sit firmamentum. Omnes autem nerui aut de cerebro procedunt,

aut de

aut de mediatoribus cerebri. Cerebri mediatores esse spondylium dicunt medullæ, quæ nucha sunt appellatæ. Quod ideo oportuit esse, ne si omnes à cerebro prodirent, aut rumperent, aut nimia longinquitate sensus perderentur. Membrorum ergo propriorum nerui, à cerebro debent progredi. Remotorum à nucha, quod fingit cerebri natura. A cerebro procedentes sunt molliores. De nucha duriores exeuntes, à prora cerebri, omnium aliorum sunt mollissimi, quia sensum portant alijs. Molliores uero cito mutant circa sentientes. Prodeuntes à puppi cerebri fuerunt duri ut motū possent pati, quia mollia ueloci motu cito rumpuntur. Neruorum à cerebro exeuntium septem paria sunt. Quidam ad oculos progrediunt ut darent eis sensum uisus. Alteri ad eosdem ut eis darent motionem. Aliorum quidam uadunt ad linguā, & sensum gustui dant. Quidam ad tempora, ut motum comedenti prębeant. Isti idem ad narium exeunt extremitatem usq; ad labrū. Quidam ad gingiuas atq; dentes tendunt donantes eis tactum. Quartum priorum parium diuiditur, per palati summū, ut eis donet gustum. Quinti pars uadit ad auriculas, ut auditum eis præbeat. Pars ad latitudinem pectoralium lacertorum ut uirtutem det eis motionum. Sexti paris pars tendit ad uiscera, ut per eam sentiant. Pars ad lacertos gutturale ut eos moueant. Septimum uadit ad lacertos gulæ atq; gutturis ut inde possint moueri. Vnū quodq; istorum priusquam exeat craneum duobus cerebri panniculis est coopertum. Subtilis panniculus propter nutrimentum sui est uenosum. Alter est grossior & durior ab ossibus cranei defendens neruos. Primum par neruorum à cerebro exeuntium est concauum nulli aliorum tanta cōcauitate assimilandum. Cuius substantia cerebri naturę est uicina. Concauitas omnibus fuit necessaria, ut per eos spiritus uisionis daretur oculis. Sunt autē maiores isti totius neruis corporis, quod ex duabus causis contingit, ne concauitatis causa rumperentur, aut ut maiorem quantitatem ferrent spiritus, fuerunt molles ut sentientem facerent uelociter. Prodeuntq; duo isti nerui à duobus quasi uberibus cerebri. Vicinantes autem naribus prius concaui ibi iungunt. A naribus uero protendunt ad oculos hoc modo X. Concauitas ista oculis q̄ maximè fuit necessaria, ut si forte pateret unus ramusculus per alterū alteri lumen oculo prębere, hoc probare poteris: Si clauso uno oculo alterū aperueris, neruus à dextro parte ueniēs, ad dextrū oculum tendit, à sinistra ad sinistrum. Quorum singulus ad oculos usq; progressus, ita ibi dilatat, ut uitream tunicam circundet, concauus. Spiritus aūt uisionis à cerebro egrediens, & eandē tunicā percutiens oculum irradiat. Nerui isti in egressione à cerebro, lenes sunt & molles. Si quanto plus ab eo elongant, tanto duriores efficiunt. Ad oculos aūt conueniunt, ibidē rursus molleſcunt. Secundū par neruorum à posteriori parte incipit priorū. Quorum unusquisq; exit per foramen cranei quod uicinū est singulorū oculorū

cõcauitati. Quã circundantes dilatant, ut per eos oculi moueant. Par tertiũ incipiẽs retro post se, et per sedẽ capitis exiẽs à puppi, cerebri 4. pari counit. Sed postea principat separatim. Quod cũ exeat à craneo in quatuor diuidit neruos. Vnum foramen exit quod uena subijt in uenulis. Hic cũ per ceruicem descendit in uiscera diaphragmati superposita, dispergit se per ea, qd cum per foramen ossis temporis egredit, & nerui quinti paris commiscet. Tertius cum foramen ossis ocularis exeat, unde secundũ par iam exierat, in tres alios diuidit neruos. Horum primus furculatus in exterioribus, oculorum angulis dilatatus, lacertos temporũ tandem ingredit. Alter ab angulis oculorum maioribus narium foramina ingressus ibidem diuidit. Alius in maxillis in duos neruos se diuidit. Vnus intrat oris interiora ab altero extrinsecus utraq; superioris labri extremitas petit. Quartus tertij paris neruus superius propter incidentem diuisionem intermissus per maxillas diuidens se, maximum gustum donat linguę. Huius altera pars inferioris labri, dentes radicat & gingiuas. Quartum par 7. principalium tertium pari sibi iunctum, post ab eo seiungit, & per tunicam palati dispertit, ut per ipsum sibi tactus præbeat. Quintum uero par ingressione sua in duo diuidit paria, unum à cerebri incipiens prora, retro tertium, principale par in auricularũ secedit foramina, & ibi se dilatans eadem circuncidat. Hoc autem par, auribus auditum dat. Secundũ par huius quinti à posteriori parte exit prioris, per foramen scilicet ubi os petrosum est. Quod foramen à medicis propter os petrosum uocat orbum, cum tamen sit apertum. Hoc cõmixtum pari tertio ex magna parte secedit in maxillarum lacertos. Altera in temporum ut eorum adiuuet sensum, & par tertium. Sextum par principale à puppi uidet exire per foramen utrunq; in extremitate, lambda græcũ assimilante. Ab unoquoq; eorum tres nerui exeunt. Primus intrat lacertos gulæ uadẽs ad fundamenta linguæ, adiuuans par septimũ in eiusdem linguę motũ. Alter tendit ad lacertos summarũ spatularum. Tertius qui maior est cæteris, per ceruicem usq; ad uenam iuuenilem descendit, per quam uadens in furcula diuidit multiforiter. Partit em̃ in lacertos gutturis & descẽdẽs ad pectus, in furculã aliã diuidit & redit ascẽdendo in gutturis lacertos caput habens inferius. Hoc à medicis uocat tornatilis, hic iterum furcat, & ad cor ex parte diuidit ad pulmonẽ quoq; & canales eius, & suppositus diaphragmati, in uiscera & ossa cedit stoma chi, miscẽs se neruis tertij paris. Septimũ par principale incipit à puppi cerebri, unde nucha ortũ habuit. Hoc se in lacertos diuidit linguę partimq; carthilagini cõnectit gutturali scutũ assimilãti, in lacertos diuisa inclinatos positos in osse lambda græcũ assimilante. Alij à cerebro uident procedere nucha mediatrice. Nucha em̃ à cerebro descendit in spondyle dorsi incipiens à fine puppi, id est, à prima spondyli colli. Ab hac nucha ex necessitate procedunt nerui, sensum & uoluntariũ motum præ

tum præſtantes, membris ſub collo poſiti. Sunt autē triginta duo ſibi paria & unum tantum impar. In collo enim 8. 12. in dorſo, in renibus 5. iuxta anū 3. in āno 3. in fine ani unum. Primus de 8. exit à prima colli ſpondyli, ſecedens in lacertos capitis. Par ſecundum inter primam & ſecundam ſpondylem habet exitum. Partim in cutem tendens capitis ut ſentiat, & in poſteriores colli lacertos pars altera. Alia in latos uadit lacertos ſuper ſpatulas. Par tertium inter ſecundam exiēs & tertiam, in duos utrunq; diuiditur neruos. Quorum unus ad lacertos interiores, alter ad lacertos utrunq; uadit poſteriores. Par quartum exit per foramina tertiæ atque quartæ ſpondylis cuius unumquodque caput in duo diuiditur. Pars horum maior & plurima contra ſpondylis quartæ ſpinam tendit. Inde lacertos inter dorſum & collum poſitos, inde reuertens in dorſi lacertos furculatur. Pars altera minor miſcetur cum pari tertio. Par quintum inter quartam exit ſpondylem atq; quintam. Cuius unaquęq; pars in duas diuiditur alias. Minor pars adeūdo ſpatulas in lacertos diuidit earū. Maior partim in ſumā, pcedit dorſi, partim in latos ſuper ſpatulas lacertos, partim in lacertos inter collū et caput poſitos. Altera pars huius maioris miſcet cū 5. 6. 7. paribus à ceruice procedentibus, & ſecedit poſtea uſq; ad medium diaphragma. Sextum par exit inter quintam & ſextam ſpondylem. Septimum inter ſextum & ſeptimum. Octauum inter ſeptimum & octauum. Hæc autem paria partiuntur in multa. Pars enim in lacertos tendit capitis & colli. Alia in lacertos dorſi, alia in diaphragma, præter 8. tantum, alia in aſcellas uſq; in concauitatem ſpatulæ, cui motum det digitis, alia in brachij cutem ut faciat ſentientem. Primum, 12. pariū à pectoris ſpondylibus exeuntium, inter primam exit & ſecundam, cuius pars uadit in lacertos inter coſtas, alia in lacertos ſuper dorſum. Alia ſuper primas coſtas, & 8. pari iungitur, procedens uſq; ad uolam manum, ut per ipſam ſibi dentur motus atq; ſenſus. Alterum par in ſecundam exit ſpondylē & tertiam, & diuiditur in cutem armi, ut det ſenſum ei. Altera pars tendit inter lacertos coſtarum atq; pectoris. Tertium inter lacertos ſpatularum atq; dorſi, ut motum paret eis. Similiter alia decem paria à ſpondylibus pectoris exeuntia, unicuiq; membro ſibi uicino uirtutem ſubminiſtrat, & unuſquiſq; inter duas ſpondyles exit. Sed tantum 12. ab integrę ſpōdylis medio procedit. Quinq; parium in renibus alij in lacertos ſuper uentrem, alij uadunt ſuper penem. Alij furculantes deſcendunt uſq; ad ſummos pedes. Tria à foraminibus oſſium ani exeuntia, in lacertos ſibi uicinos diuiduntur, & ex magna parte deſcendunt ad pedes ſummos. Tria ab ano exeunt, & impar unū. Primū exit ab oſſe, 3. quod ponit iuxta anum & à primo 3. ani oſſium. Hic autem & duo alia diuiduntur in multa. Quædam enim in natium lacertis, quædam in uirgæ, alia in ueſicæ, alia in ipſam uirgam. Omnes ergo nerui pares atq; principales ſunt triginta.

De ligamentis & chordis. Cap. XI.

LIgamentum est substātia inter neruos atq; ossa, ossibus mollior, neruis autem durior. Incipit ab extremitate ossiū, ideoq; nullū habet sensum. Illa enim tantum sentiunt quę de cerebro exeunt. Ligamenta duabus fuere necessaria, uel ut ligent ossa in concatenatione sua, uel ut lacerti cum ossibus per ea ligentur. Eorū forma est diuersa, aut enim sicci nerui sunt rotunda, quia in locis neruis carentibus sunt posita sicut in concauitate nationē armi & cubiti, aut sunt lata, ut ligandorum sint culcitra, & firmiter ligent liganda, aut sunt lata & subtilia sicut panniculi, ut per ea uenæ defendantur, atq; nerui. Cubitales enim chordę & lacerti undiq; sunt his sicut defēsoribus cooperti, & similiter alij his similes loci. Chordę sunt intra ligamenta & neruos, quia à ligamentis ossium & neruis ad lacertos procedentibus fiunt. Cum enim nerui à lacertis progrediantur, in ipsas diuidunt & cum eisdem miscent. Ligamentorum pars cum eisdem ab ossibus prodeuntibus est mixta. Commixtiones horū lacerti uocati sunt. Pars neruorum & ligamentorum in summitatibus est lacertorum, in mēbrorum confinio se mouentiū, ubi cum eis miscetur, & chordę uocant. Chordarum uero natura ligamentorum & neruorum est media. Vnde etiam sentiendi, ligandi, & mouendi habent supplementa. Earum forma sicut ligamentorum est diuersa. Aut enim est rotunda, aut lata, aut & lata & subtilis sicut panniculi. Rotunda in lacertorum capitibus est posita, & concatenationi eorum est uicina. Hæc autem rotundat, ne quid forte patiat. Quales sunt chordę in brachij & rachæ concatinatione. Lata in cōcatenatione ipsa, ut eius quantitatem teneat. Lata & subtilis sicut panniculi, triplicis est iuuamenti. Aut em̄ subtilem sensum dat membris, sicut chordæ sub uolis manuū constitutæ, & dilatatæ, quæ sunt instrumenta ut uolæ tangant tangenda. Aut & duritiem & sensum prę stat sibi concordās, quæ sub pedū se dilatant plantas. Hæ em̄ & sensum ut passibilia sentirent dant & duritiem, ut calcatam paterentur soliditatem. Tertium iuuamentum est ut pelliculas corporis operirent, & descenderent sicut chordę super duos lacertos uētris positæ, quæ duritiem sibi debent dare. Similiter & omnes aliæ lacertorum uentris.

De uenis. Cap. XII.

VEnę incipiētes ab epate fuere necessarię, ut sanguinē ab eodē ad mēbra corporis nutriēda ferrēt. Sūt aūt naturę rarioris atq; mollioris, ut, quia epatis naturę fuerāt uicinę, mutarēt aliquātulū cuiuslibet rei ad se ueniēs succū siue sanguinē. Quę de una tunica sunt factę, nō de duabus sicut arterię. Arterię em̄ spm̄ recipiūt & sanguinē, istę uero solū sanguinē. Venæ ergo exeuntes ab epate sunt duę. Vna enim exit ab epatis concauitate, quę nomē sortita est portę, altera gibbo epatis, unde cōcaua debet uocari. Portę extremitas anteq̄ par exeat est quinaria. Exiēs ab epate usq; ad 12. intestinū uidet pertingere, ibi uero diuidit in 8. duarū minorū una, intrat intestinū

portans

portans ad epar, ſuccum ab ipſo inteſtino recipiendū. Altera ſecedit in ſtomachum & in aliud inteſtinū, quod porta eſt uocatum, & inde cibi ſuccum portat ſi quid ibi reperiatur. Reliquarū ſex uenarum duæ magnæ ſunt, quarum una uadit in ſtomachi latitudinem diuidendam in dextram ſui partem, portans illuc ab epate cibum unde uentriculus ſtomachi cibum digerēs ſibi ſumit nutrimentum. Altera ad ſplenē uſq; progreſſa, feces ſanguinis ab epate trahit. Sed antequā illuc ueniat, diuidit in furculas, & in carnem nutriendam ſecedit, quam panagras uocant medici. Cum autem ad ſplenem uenerit, paruula uena ab eo procedit uadens in dextrum ſtomachi, latus exterius ut ab eo nutriat. Hac autem eadē paruula furculat poſtea ut ad pingue tendens rectū inteſtinum circueat, & quicquid ibi cibi reperit ad epar referat. Quarta uena in lateris uadit dextram & in inteſtinum quod colon appellant. Vadit quinta ut ſimiliter ſuperiori faciat. Sexta ſubtile petit inteſtinum, & hęc multiformiter diuiſa uadit uſq; ad ieiunum, & inde orbū petit inteſtinum. Et hoc quod iuxta eſt colon ſimile faciat ſuperiori. Hæc eſt diuiſio uenæ quæ ſuperius habuit nomen portæ. Alterius pars quæ uocat cōcaua multiformiter diuidit circa epar. Poſtea ab epatis gibboſitate exeuntes quędā cibum à porta ferunt ad concauā. Quædam cū ab epate ſeiungantur in duas partes diuidunt. Vna maior pars petit inferior tendens ad extremam dorſi ſpondylem. Altera minor ſurſum uadit, de qua modo ſumus tractaturi. Aſcendens ſupra pertingit ad diaphragma, & cum ibi ſe diuiſerit, tendit ad panniculum pectoris, & ad panniculum cordis, & ad glandem quæ morum uocat à medicis. Vbi furculata tandem ad cordis auriculam tēdit maiorem. Vnde egreſſa in tres diuidit uenas. Vna maior ſecedit in dextram concauitatem cordis, & inde in pulmonem tendit. Ex hac exit uena quæ uocat arteria, altera dorſum circundat, ibi ſe diuidens ut ipſum nutriat. Altera petit inferiora pectoris & lacertos coſtarum nutrit, aliaq; membra coſtis uicina. Quæ cum cor egreditur multimodè diuidit, ſubtiliat enim ſicut pilus & in panniculum mediantem pectus partit, poſtq; in duas diuidit. Quarū unaquęq; tendit ad furculas, & ibi ſe dilatans facit furculas duas. Quarum una in dextram teneritudinis, & in eiuſdem ſiniſtram uadit uſq; in carthilaginem, quæ eſt ſuper ſtomachi os, & aſſimilat gladio. Secunda furcula in quinq; diuidit. Prima eſt ſuper pectus, & in quatuor coſtas ſummi pectoris diſpartit. Secunda uadit ad ſpatulas, ad collum tertia, Quarta ſex ſpondylium ſuppremorum colli intrat foramina aſcendens caput poſtea. Quinta maior cæteris in aſcellas uadit, & ibi ſe in quatuor uenas diuidit. Prima & ſecunda in molliores ſe dilatant aſcellarum carnes. Tertia in pectus deſcendit, & exteriora petit uētris. Quarta in tres diuidit. Harum una in lacertos cōcauitatis ſpatularum, ſecunda in maiorem lacertum aſcellarum. Tertia his maior in manus per armū ſecedit. Hæc uocat

aſcellata

aſcellata, quæ eſt & baſilica. Hac diuiſione executa, harum uenarum concauitas aſcendendo petit furculas ibiq; una quæq; in duo diuiſa, occulte aſcendit prima, & uocatur occulta arteria. Aperte altera, & uocat aperta. Quæ cum ſe à furculis elongat, in duas magnas partitur uenas. Vna per collum uadit in partes inferiores corporis ante & lateraliter. Altera autem & deorſum aſcendet, poſtea ut circundet furculas, & cum priori mixta uocatur aperta cum appareat. Sed antequam miſceat in multas diuidit. Quare quędam ſemper ſentiunt, quędam non in omne tempus. Araneæ enim telæ aſſimilatur. Quæ cum poſtea adiuuent, duæ partes efficiunt. Vna tendit in latitudinem corporis, & cum redeat in furcularum iungit cōpagine. Altera colli petit confinia. Vna ſemper apparentium ſenſui, per ſpatulas in manum tendit, & uocat cephalica, & alibi ſpatuloſa. Sunt & aliæ duæ in iſtis initio fundatæ. Quarum una ſpatularū petit capita, & ibi eſt diuiſa. Altera ad ſummos aſcēdit armos. Aperta arteria in duas diuidit uenas, una petēs inferioria partim diuidit per maxillas. Altera pars minor, mento datur, & linguæ atq; uicinitati ſuæ uſq; in caput. Occulta arteria aſcendit in os ſtomachi, & ibi diuerſa miſcetur cum aperta, & inuoluit gutturi, eiuſq; lacertis & etiam ori ſtomachi. Quod inde remanet aſcendit, quam græco lambda aſſimilatur, ibiq; diuidit. Pars in unam ſecedit ſpondylem & ſecundam. Altera ſubtilata ſibi pilos in primā ſpondylem & caput diuidit, ſicq; craneum intrat per foramē oſſis lambda, ut illa loca nutriat. Hic ſecreta finit arteria. Nunc ergo ad aſcellatam quæ & baſilica & ſpatulata reuertendum, quæ & cephalica. Harū pars in armo multiformiter eſt diuiſa, & in uenam quæ uocat media, ſed rurſus adunat poſtea. Altera pars remanet integra. Spatuloſæ enim pars in cutem armi diuidit, ut lacerti exteriores inde nutriant. Aſcellata ſimiliter in eodem armo ſpargit, ut lacerti interiores per eam recreentur. Sed armi concatenationem his condeſcentibus media quædam ex utriuſq; conficit. Hoc eſt, quia brachij eſt media, uocat media. Quod remanet de ſpatuloſa, parum in brachij tendit exteriora, brachij funis uocanda deſcendit in racha manuum inferius, ubi in extraneā rachæ partem diuiditur. Pars altera cum aſcellatę iungit parte, id eſt, quod remanet de aſcellata in partes duas diuidit. Quare una rurſus in duas alias diſpartit, una prioris dualitatis inter auricularem digitū & medium uadit. Hæc lingua Arabica uocatur oſſeila. Altera inter medium & indicē uolæ petit uicinitatem. Maior pars ſecundæ diuiſionis in tres diuidit. Vna inferioris brachij latitudinem uſq; ad racham tendit manualem. Altera ſuper priorem ſita, rachæ petit confinia. Tertia circa cubiti diuidit media aſcendens uſq; ad brachij ſuperiora à parte extranea. Quæ in duas diuiſa, tendit uſq; ad racham in manuum extrema, & ibi inter indicem diuiditur & pollicem. Pars altera petit brachij inferioris extrema in tres ibi diuidentia. Vna harum intra indicem

uadit

uadit & medium & cum mediatrice indicis & pollicis iuncta ibi tandem effi citur una. Altera inter medium & medicum. Hęc eſt illa q̃ propter ſplenem incidunt medici ſanguinem inde emittentes tam diu, quo uſq; per ſe ipſa ob tureť. Tertia inter auriculare̅ ſecedit & medicum. Hæc eſt diuiſio ſurſum euntis cõcaue. Pars deſcendentis anteq̃ diuidatur principaliter in radice ipſa ſicut pilus pariter multiformiter & ſubtiliter. Hi autẽ quaſi pili dextra renum panniculos, & ſibi uicina petunt, quia ea nutriunt. Poſtq; hæc pars principaliter furculať, & concauitatem renum ingreditur. Per has renes ſibi trahunt ſanguinis colamentũ. Quędam à renibus intra teſticulos furculãtur. Ab his rurſum duæ uenę in renum ſpondyles eunt. Quæ per duo latera uadũt uſq; ad alia, & ad lacertos iuxta anũ. Ab his duabus duę uenulę exeunt quę ſpondyles intrãt, & ut nucha eas nutriunt. Quę ad ſpondyliũ finem uenientes, utrinq; uadunt lateraliter, una in dextrã coxam, altera in ſiniſtrã. Inter has duas de radice exeũt 10. uenę, una in anũ uadit. Secunda ſicut pilus ſubtilis ad pelliculas penis. Tertia ad carnem ſuper oſſa ani exiſtentẽ. Quarta ad lacertos qui circundant nates. Quinta ad os matricis, & partes inferiores & ueſicã. Sexta ad lacertos qui ſunt ſuper penis oſſa. Septima in eos qui recti ſunt ſuper uentrẽ. Octaua in naturã fœmineã, & maſculi uirgam. Nona in 10. lacertos coxarũ uſq; in ilia. Hac facta diuiſione una furcula ſecedit ab eadem radice quę in coxas uadit, altera in earum exteriora, à parte ſcilicet extranea, tendens uſq; ad inferiora & diuidiť multiformiter in inferioris coxæ lacertos, ueniens ad genuũ cõcatenationẽ in 5. diuidiť. Vna per medium, & per omnes coxæ lacertos interiores & inferiores petiť. Secunda in cruris exterioris arũdinẽ uſq; in cauillę cõcatenationẽ. Hęc aũt uena uocať ſcia. Tertia in cruris inferiora deſcẽdẽs uſq; ad eius gibboſa, atq; cauillã. Iſta à medicis ſaphenẽ uocata. Quę ambę cũ ueniãt in calcaneũ, de ſcia duæ uenæ exeunt, circũdantes minorẽ arundinẽ ab extranea & familiari parte, & diuidunť in pedẽ & ſupra, & infra. Aliæ duę minorẽ circundant arundinẽ, una ante & altera retro. Hæ ſunt uenarũ corporis cõpoſitiones, quarũ undecim ſunt diuiſiones. Sunt enim quædã uenæ ad umbilicum fœtuũ uenientes ab epate, aliæ à porta, aliæ à concaua, uenæ quoq; pectoris & uenę diaphragmatis, ſpatuloſa cum ſuis ramis, & aſcellatam cum ſuis, exteriores arteriæ, & circundantes uentrem uenæ oſſis ani, & uenæ exteriores ani.

De *arterijs*. Cap. XIII.

VEnæ quæ uocantur arteriæ naturæ fuerunt neceſſariæ ut calorem naturalem à corde ad omnia membra ferrent. Hæ autem arteriæ de duobus panniculis ſunt compoſitæ in forma ſimiles, ſed in ſubſtantia diſſimiles. Earum interiora per latitudinem ſunt uilloſa. Quarũ ſubſtantia eſt dura, & quinquies groſſior quam ſunt exteriora. Extrinſecus uilloſa earũ per longitudinẽ uadunt pauca uero per tranſuerſum. Harum arteriarum ſubſtantia eſt molliſſima. Quod eis fuit neceſſe, quia duos motus

habuere, unum in dilatando cum ſibi ſpiritum à cordis trahunt imo, quod cum exterioribus ſit pāniculis per longitudinem uilloſis. Secundus eſt motus conſtringendi, id eſt, fumoſam ſuperfluitatē expellēdi. Quod cum interioribus ſit pāniculis, per latum uilloſis. Hi aūt adiuuantur per uillum tranſuerſum. His pāniculis retinetur ſanguis qui à corde trahit. Vnde duriores ſunt exterioribus in imo uenis omnibus. Quod eis contigit ne forte ex motu rumpent. Hæ autem uenę à cordis incipiunt ſiniſtra concauitate. Ex hac enim duæ procedunt pulſatiuę, quarum una minor panniculum habet unū molliorem. Hęcq; uena uocatur pulſatiua. Quæ neceſſaria ad hæc fuit ut multā quantitatem ſanguinis ſpiritus ferret pulmoni, & aërem exciperet quē ſanguini donaret. Hęc uena pulmonē intrat, & ibi multiformiter eſt diuiſa, altera eſt priore maior, quam Ariſtotelici uocāt orithi, audacem uero medici. Iſta à corde aſcendendo diuidit in duas. Minor ſecedit in dextrā concauitatem cordis, & ibi diuiditur. A maiore cor circundat. Quicquid remanet de his furculatis, in duas uenas ſe diuidit. Vna aſcendit ſurſum, altera uero deſcēdit uiſum. Quæ maior eſt, quia inferiora mēbra ſuperiorib. ſunt plura, aſcendens ſurſum, duarū poſtea fit uenarū, maior tendit ad gingiuas, & extrāſuerſo in dextra latera. Quæ ad molliorē accedens carnē, qd appellāt mōglandē, in 3. diuidit. Duę ſunt maxime procedētes in latera occultę arterię, una dextrorſum, altera ſiniſtrorſum. Has in colli ſentimus lateribus iuueniles q; uocant. Quæ abſconſæ ſe cōmiſcentes, & in aſcenſu cranei cōcauitatē ſubeuntes, multiformiter diuidunt, & iunctæ ſicut rectę efficiunt ſubter cerebrū ſe dilatātes, ut ſpiritus animatus digerat. Poſtea adiūctæ, & ſicut prius duæ effectæ ſubſtantiā intrant cerebri, ut animatū ferat ſpiritum ſibi. Tertia quæ remanſerat, in 3. diuiditur alias. Pars ad oculos tēdit, & in priores coſtas pectoris, pars in priores colli ſpōdyles & ſpatularū uicinitatē uſq; in eorū ſummitatem, & deſcendens uſq; ad aſcellas iungitur cum aſcella ab aſcellis in manus diuiſa, & multimode furculata. Paruæ in lacertis manuū interiores & exteriores tendunt ab interioribus uſq; ad cubitos in quibus extra apparent cum aſcellata, & poſtea redeuntes ad furculas multimode ibi furculant in lacertos q; brachij diuidunt. Altera ad manuū rachā uadit per ſuperioris uiam brachij. Hæc eſt cuius pulſum in morbis tangūt medici, altera ab inferioribus brachij ad rachā manuū tendit diuiſa in lacertos uolæ, aliqn apparet retro manū. Altera pars uenę aſcēdēs ſurſū uſq; ad ſiniſtrā aſcellā per trāſuerſum, diuidit in ſui lateris mēbra, ſicut & altera iūgēs ſecū aſcellata. Vena orithi deſcendēs uiſum retro ſuper ſpōdyles dorſi uſq; ad manū uadit. Ad quam anteq; deſcēdat in procedēdo fit diuiſio, multimoda eius uſq; in uniuſcuiuſq; ſpōdylis latera, & intrat ſpondylis uicina mēbra. Vna horū ſubtilis diuidit per loca pulmōis tendēs uſq; in eius extremitatē, & in canales eiuſdē. Altera uadit in coſtas. Duę alię paruę in diaphragma

phragma. Alia circundat inteſtini ſubtilia. Quæ poſtea diuiduntur intro rectum inteſtinum circumeũtia. Hæq; uenæ pulſatiles miſcentur aliis pulſum non habentibus, & cum ſubtiles uenas diuidantur, ſingulas ſpõdyles ſingulum par ingreditur. Quędam uero uadunt ad nucham, quædam ad anchas ubi admiſcentur uenis pulſum non habentibus. Quæ cum ad oſſa ani perueniunt in duas ſe diuidunt, ſicut & non habentes pulſum quæ ſubter eas ſunt. Vna uadit in dextram, altera in ſiniſtrã coxam. Sed antequam ad eas ueniãt una quæq; furculatur. Vna in ueſicæ latus uſq; ad umbilicum progreditur, quę in uentre in fœtu manente ſolet inueniri. In perfectis enim uix inuenire poteris. Cum tamen deſcenderit in lacertos, ſuper anum diuiditur. Veniẽs in coxam multiformiter diſpartitur, ſicut de non pulſatili uena diximus. Sed quædam pars in interiora, quędam uero uadit in exteriora. Iſtę ſunt arterię quæ habentur in corpore. Quædam uero ſunt circundantes fœtum, quædã ab orithi procedẽtes ad uenas uſq; nõ pulſatiles. Alię ad 5. ſpõdyles, alię in medias furculas, alię uadũt ad aſcellas, alię iuueniles, alię ad diaphragma ſecedẽtes, aliæ in primis furculatę ad epar, ſplenẽ & inteſtina extendũt ſe.

De carne uel pinguedine. Cap. XIIII.

CArnis ſpecies in corpore ſunt tres. Quędã em̃ pars neruis & chordis admixta lacertus eſt uocata, de qua carne dicemus in membrorum compoſitione. In his autem lacertis maior pars eſt carnis. Alia caro ſola inter durum & molle temperata, alia eſt glandoſa. Sola caro eſt in coxis & in dorſo exteriori & interiori, atq; inter dentes. Sed quæ in coxarum iacet parte extranea, oſſium ſuper eam quieſcẽtium eſt quaſi culcitra. Caro exterior & interior dorſi duabus de cauſis neceſſaria fuit. Interior em̃ dorſi interiora calefacit, quæ propter nucham naturalem frigiditatẽ & oſſium atq; neruorũ frigida ſunt. Eſt enim eius altera cauſa, cõcauitatis ſcilicet neruorum aſcendentium, arteriarum q; deſcendentiũ recreatio maxima, ne forte rumpentes deficiant in uia. Caro dorſi exterior, ab exteriori aëre eſt defenſio, & concauitatis ſpondylium & coſtarum recreatio. Caro inter dẽtes eorum firmat radices nutriens eos ut ſint ſtabiles. Caro glandoſa diuiditur in tria, humectationem enim bonam & iuuantem generat. Quod teſticuli & mammillæ faciunt, & glandes quæ ſubtus linguam ſunt. Humiditatem enim ori & linguæ attrahunt, ne nimia ſiccitatę torpeſcant ad motũ. Duo alia glandoſa, aut loca replent uacua, aut uenarum & neruorũ ſunt fomenta. Qualia ſunt in uentre poſita, & ea quæ uocantur mora, & quæ uentriculorũ cerebri ſunt media. Sunt & glandoſa, expulſum à membris humorem recipientia qualia ſunt in aſcellis, inguinibus, poſt auriculas & in collo. Glandes inteſtinum circumeuntes, uenæ exeunti ab epate fuere neceſſarię. Quæ cum exeat inteſtinum circundat, uadens q; inter inteſtinum & ſtomachum circundat illud quod pota eſt uocatũ. Huic uenæ nerui admiſcent &

arteriæ. Quę deſcendentes à corde in corpus inferius circumeundo inteſtinis prębent ſenſus. Hæcq; omnia in loca diuidunt ſibi uicina, quia in illa unde fel currit ad inteſtina. Quorũ uia ex ſuſpenſione nimia nõ fuiſſet tuta, niſi natura mirabilis eis ſubſterneret, hæc glandoſa quibus replerent uacua ut in uia hæc quieſcent, ne nimio inteſtino atq; motu ſe rumperent. Glandoſa fuerunt mollia ut ſuauius quieſcerent ſuper ea, uel ſi forte aliqua duricies eis obuiaſſet, mollia haberẽt atq; refugerẽt. Glandoſũ morũ eſt maius, quia ſuperiori parte coſtarum dilatat. Glans illa quæ pini eſt aſſimilata in medio uẽtriculi cerebri adhoc fuit poſita, ut idẽ quod ſuperiora ſuppleat. Glãdoſa expulſos humores tantum recipientia, in aſcellis ſunt neceſſaria, ut humores malos à corde expulſos recipiãt. Quos quia debilia ſunt in expellẽdo retorquere non poſſunt. Inguinis glandoſa ab epate recipiunt expulſa. Colli & poſt auriculas à cerebro eiecta. Pinguedo eſt res humida, quę maxime inuenit ſuper pelliculas, & neruoſa loca naturaliter frigida. Sanguis enim ſubtilis & unctuoſus pinguedinem non obſeruat in locis calidis, & penetrabilibus. Sed cum ueniat in loca naturaliter frigida, ibi tãdem coaugulat, & pinguedinẽ concreat. Quod fecit natura ex neceſſitate nimia, ut quia nerui & pelliculæ ſicca fuerant, pinguedine refocillarentur humida, ne forte rumperentur ex nimio ſuo motu.

De pelliculis & cute. Cap. XV.

PElliculę ſiue panniculi ſubtilia & dura ſunt corpora, quibus cooperirent membra. Nihil uero ſubtilius, neq; pręter oſſa durius in toto corpore reperit. Quod fuit neceſſe ut alia membra poſſent operire & defendere. Dura ne facile rumperent. Subtilia ne nimia corporis quantitas occuparet. Membrorũ quædam unum, quędã duos habent panniculos, quia lacerti uno tantum ſunt contenti, quo undiq; operti ſunt. Qui panniculus ita eis conglutinat, ut non facile auferat. Quod tribus de cauſis neceſſe fuit. Primo ut membra ſibi coadunet. Secundo ut ab alijs ſeparet. Tertio, ut ſi quando lacerti ſe inuicem percutiant per hunc panniculum tuti maneant. Interiora membra duos habent. Vnum eadem neceſſitate qua & lacerti. Alterum ſuperpoſitum priori, nõ tamen iunctũ ei, niſi ubi membra ſunt ſibi inuicem ligata, qui fuit neceſſarius ut membrũ eſſet tutius & ligaret firmius. Membra interiora pectoris duobus ſunt operta panniculis præter illum qui coſtarũ eſt operimentum. Membra uẽtris illius ambobus operiunt quibus & cerebrum cooperitur. Quod quomodo fiat, dicemus, ſed prius dicendum de coſtis operimentibus. Panniculus coſtarum ſubtilis ſicut araneæ tela omnes interiores pectoris operit coſtas, & membra circũdat pectoralia. A quo uero prodeunt pectus partientes mediũ. Qui in longitudine à furcularũ incipientes iuncturis uſq; in finem tendunt pectoralis teneritudinis. In cuius extremitatibus anterius ſolidant poſterius cum pectoris ſpondylibus, ubi iuncti paulatim ſe ſeparant ut ad cor perueniãt. Ad

quod

quod dum peruenit, tunc tandem maxime se iungunt. Eos em̃ mediauit cor cum panniculis suis. Et postea iungunt cum dorsi spondylibus ubi perfectissime solidantur. Sunt autẽ in pectore concauitates duæ à se inuicem separatæ. Pectoris uero panniculi dupliciter sunt necessarij. Maior fuit necessitas, ut si una pectoris concauitas suam actionẽ amitteret, ex passione aliqua altera expleret, quod infirma non posset. Vt si una in parte apostema nascerẽt, ibiq; flãmatus amitteret. Altera medietas medium flatum & uocẽ faciat. Si enim utraq; infirmetur morte intercedente uitalis flatus amittit. Minor fuit necessitas ut ab ipsis exirent, qui alia membra intra concaua operirent, id est, cor, pulmonẽ, uenas, neruos & arterias, ligentq; membra pectoris, ne suis excedant locis. Cordis pãniculus qui sui casula esse dicit, ex omnibus cor circundat partibus. Cuius forma formę cordis est imaginata. Qui aliquantulũ à corde est semotus, ne cor à suo motu prępediret. Hic cordis sedi colligat uenis & arterijs ab ipso procedentibus, pãniculisq; pectoralibus in acumine cordis ambobus colligat pãniculis in fine pectoralis teneritudinis. Itidem se habent omnes pãniculi mẽbrorum pectoris, sed nõ adeo sunt remoti. Est & alius Arabice siphac uocatus, qui sicut araneę tela subtilant, qui sub lacertis uentris positus à gladiata carthilagine incipit, quæ supereſt ori stomachi tendens usq; in os penis, circundansq; stomachũ super os dorsi dilatat. Est aũt circa os stomachi grossior, sed semper subtiliatur usq; ad penis os solidatus cum diaphragmate superius, & lateraliter cum lacertis ambobus, qui super uentrẽ dextrorsum & sinistrorsum ponũt. Subtus cum penis osse ligatur ita firmiter ut uix aliquid eradicet, maximeq; cum diaphragmate & lacertis illis utrisq;, ex quibus exeũt chordę subtiles atq; paruę, quę huic panniculo uniunt, ideoq; inseparabilis esse cõprobat. Vnde quidã putãt chirurgici in consuetudine uentris uulnerati solum siphac tangi atq; cõsui. Quod falsum est cũ siphac & sit coadunatio chordarũ. Iste fuit utilis quinq; de causis. Primo, quia operimentum est membrorũ omnium, sub diaphragmate positorum. Secundo, ut defendat, ne lacerti uentris cadant super uiscera. Tertio, ut cum feces cibi exiccant facile expellant. Siphac cum diaphragmate istud retro, ille ante, cogẽt feces exire, sicut cũ cõstringãt manus res aliqua liquida emittit. Quarto, ut non multũ stomachus inflet, cum res inflatiua comedat. Cibi enim destruit uẽtositas exprimentibus diaphragmate & siphac. Quinto, ut colliget omnia sub diaphragmate membra posita. Dat etiam iste siphac panniculos per uiscera, ut sicut totũ corpus cutis, ita & uiscera custodiant panniculi, stomachũ, epar, splenẽ, renes, intestina, matricem, uesicam, testiculos, uenas, arterias atq; neruos. Panniculus operiens stomachũ, grossior est panniculis aliorũ uiscerum. Hoc ideo ut si inflet nõ rumpatur: Hic cum siphac ligat. Subtiles epatis pãniculi cum diaphragmate sunt ligati, ex parte gibbositatis cum intestinis ex parte sui concaui. Pelli-

culæ

culæ ſplenis cum poſterioribus ligant coſtis, & cũ anchis. Similiter renes, inteſtina, ueſica, matrix, atq; teſticuli, habent pelliculas ſe operientes & uicinis ſibi membris colligantes. Teſticulorũ pãniculus, quia ſiphac ad ſpermatis uaſa digredit, in utrunq; teſticulũ diuidit, unde uterq; operit, ſacculusq; teſticulorum uocat, à ſiphac item ingredit unus ipſius & inteſtinorũ medius, cui uentris pinguedo cõiungit, quæ arabice ſcirbum uocatur, & à pinguedine ſecedens intrat inteſtina, quę circundat operiẽs uenas & arterias. Iſte unus atq; ſolus duas uenas neruos & inteſtina defendit & circumligat. Quomodo ſcirbum uenis pinguedine & panniculis conficit, hic modo reticebitur. Cum enim de cõpoſitis ſit membris intra cõpoſita dicet. Hi panniculi omnia mẽbra tegunt, & à ſummo craneo prodeũt, cerebrumq; operiũt in quo tantũ 2. ſunt. Groſſior unus dura mater uocat, & craneo ſupponit. Hic cerebro fuit neceſſarius, ut à duricie cranei ipſum tutaret. Quod cranei oſſibus connectitur ſerrã aſſimilantibus. Alter eſt ſubtilis mixtus, & colligatur arterijs atq; uenis, formę aſſimilatus ſecundinę. Secundina em̃ nihil eſt aliud q̃ uenę & arteriæ & pãniculi ſibi inuicem cõnexi. Hic fuit neceſſarius ut per ipſum à dura matre cerebrũ defenderetur, uenisq; ſibi miniſtrantibus nutriret, atq; calor naturalis per pulſus daretur ei. Omnes ergo uenæ, nerui, & arterię his pelliculis duabus intra cerebrũ operiunt, quo ad craneũ egrediantur. Sed de cerebri dicturi cõpoſitione, de his dicemus liquide. Sicut autem natura mirabilis pelliculas fecit interioribus tutandis, ita & cute extrinſecus circũdedit ne quid forte pateret deforis. Cutis aũt in omnibus mollior ſubtilior q; efficitur, quod in quibuslibet alijs animalibus, propter nobilitatẽ tactus. Si enim dura & groſſa eſſet ſicut piſcium conchile, cũ pateretur nihil ſentiret. Si piloſa ſicut aſinorũ, atq; boum pilorũ maſſa attenuaret tactu. Vnde in manuũ uolis ſubtilior & mollior fuit, & in capite fragilior q̃ in alijs mẽbris ut fumoſitates, à toto corpore reciperet, & excluderet. Eſt autem & hæc cutis tota undiq; perforata ut fumoſa excludat. Hæc autem foramina pori ſunt uocata. Cutis quoque hominis non in omnibus eſt æqualis mẽbris. Cutis enim faciei ſubtilior eſt alijs cauſa ſenſus atq; claritatis. Si enim groſſa foret, rubor ſanguinis non in ea appareret. Groſſa eſt in alijs membris ſicut in pedũ plantis. Quod ideo cõtigit, ut forte pungentibus aculeis, non ideo lęderent lacerti. Eſt & mollis ſicut uolarũ cutis. Quod ideo fit ut cito mutarent in naturã ſenſerei. Eſt & dura ſicut pedis planta, ut calcari poſſent dura. Eſt nõ piloſa ut cutis manuũ atq; pedum ut maiorẽ habet ſenſum. Piloſa ſicut capitis barbæq; & ſupercilij, dicetur cum de pilis tractabimus. Cutis omnibus ſic coniugitur ſuppoſitis ut nullatenus poſſit excoriari. Solidatur enim cum lacertis, ſicut illa maxillarumq; atq; frontis, labrorumq; & faciei, natiũ quoq; extremitatis uel cum chordis, ut uolarũ & manuum & plantarũ pedis. Quia chordę exeunt à lacertis mediorũ brachi

um

um quæ anteq̃ ueniant ad fachã manuũ, dilatate plantas implent digitorum ipſarũ manuum. Quod tribus de cauſis cõtingit uel ex tactus nobilitate, uel ne pili ibi naſcerent quibus tangendi ſenſus impediret, uel ut mixtio cutis & chordarũ quoddam facerent temperamẽtũ. A lacertis crurũ exeũt chordę ad plantas pedũ. Et uenientes ad cauillam ibi tandem ſe dilatant, plãtasq̃ operientes ſe perfectiſſimè illigãt, ut uix aut nunq̃ excoriari queant. Cutis aliorũ mẽbrorũ inter ſe & lacertos habet panniculũ, unde facilius excoriatur.

De pilis & unguibus. Cap. XVI.

Pilorũ & ungularũ nõ idẽ quod totius corporis eſt incremẽtũ. Omnia em̃ mẽbra corporis in longũ atq; latũ uident augmẽtari. Sed hæc ſolũ in longitudinẽ creſcũt. Itẽ definitũ habẽt mẽbra creſcendi modũ. Hęc aũt augmẽtant interim dũ uiuit. Quod iccirco fit, quia quędã expulſio ſunt corporis. Pili ex fumo calido conficiunt & ſicco. Subtilitas em̃ fumi dũ egredit externo aẽre exiccat, & dũ mollicies interioris fumi per poros exeat aër exeuntẽ & nõ ſe diuidentẽ exiccat. Sũt ergo pili naturaliter iuuamentũ corporis, uel tm̃ expulſio ſuperfluitatis iuuata, capilli ſupercilia & cilia. Capilli em̃ caput cuſtodiũt, honeſtant & defendũt. Quibus ſi careat maxima eſt inhoneſtas, & pręcipue in mulierib. Supercilia defendunt, ne quid nociuũ deſuper cadat in oculũ. Sũt & honeſtãtia, quia homo nõ decorat eorũ carẽtia. Cilia ante & retro ſuſum & uiſum ſunt oculorũ iuuamenta. Hoc aũt ꝓpriũ, qui nõ eſt aliorũ pilorũ. Ante em̃ ſunt erecta, quia ſi forte lauarẽt ſurſum, oculũ nõ claudereẽ, neq; ab anteueniẽtibus eũ ictib. defenderẽt. Sed hoc ſurſum, illa deorſum cooperirẽt uiſum. Hęc eadẽ nõ creſcunt, quia naturaliter ſicut alia mẽbra fundata ſunt. Palpebrę factę ſunt nõ pro ſe atq; durę duabus de cauſis, uel ut pili ſẽper erecti eſſent, uel ne creſcerẽt. Herba em̃ in terra molli nimis inclinat atq; creſcit. In terra dura nõ creſces ſtat erecta hoc fecit natura corporũ iuuamẽta, atq; ornamẽta. Solũ ornamentũ eſt barba bene apparẽs & cooperiẽs maxillas. Eſt aũt cauſa cur maſculus & nõ fœmina barbeſcat, qa maſculi ſunt calidiores, in quib. fumus qui pilorũ eſt materia magis augmẽtat. Quẽ qa naturę nõ ſufficiebat expellere, expulit per duo loca, id eſt, caput atq; barbã. Vnde fit ut fœminę calidiſſime aliqñ uideant barbeſcere, & ecõtra in maſculis frigidis. Vnde nõ barbeſcũt eunuchi, quia mẽbra perdiderũt calidiora. Pili ergo iſti facti ſunt à natura, ut eſſẽt iuuamẽta & ornamẽta. Alij em̃ omnes naturę ſunt expulſiones, quia mẽbra calida & humida & inde fumũ emittẽtia ſunt piloſa, ſicut penis propter teſticulorũ cõfinia & pectus propter uicinitatẽ cordis. Hęc omnia non ſunt naturalia, ſed ſuperfluitatis expulſiua, ſicut uidemus in hortis quędã nõ ſtudio colentiũ naſci, lingula eſt ſolidata cũ carne ſibi iuncta & cute ſuprema. Cuius ligamẽta ſunt chordoſa. Veniũt tamẽ ad ungulas, nerui, uenæ, & arterię, ut eis dent ſenſum & naturale nutrimentum. Harũ incrementũ non longũ eſt atq; latũ, ſicut aliorũ eſt mẽbrorũ. Erit ergo tm̃ longũ ſicut & pilorum.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber III.

Tertia pars 36. habet capita, anatomiam compoſitorum membrorum & iuuamentum ipſorum.

CAPITA LIBRI.

De compoſitis membris. 1
De lacertis ſiue muſculis. 2
De lacertis mouentibus collum atque caput. 3
De lacertis mouentibus guttur & ſibi ſubiecta. 4
De lacertis mouentibus ſpatulas. 5
De lacertis mouentibus manus. 6
De lacertis mouẽtibus pectus. 7
De lacertis mouentibus uentrem & ſibi ſubiecta. 8
De lacertis mouentibus coxas & pedes. 9
De lacertis mouẽtibus crura. 10
De compoſitis membris interioribus ut de cerebro. 11
De nucha. 12
De oculis. 13
De narib. & inſtrumẽtis odoratus. 14
De auditu. 15
De lingua. 16
De inſtrumentis ſpiritus & primum de uuula. 17
De gutture. 18
De canalibus pulmonis. 19
De pulmone. 20
De corde. 21
De diaphragmate. 22
De inſtrumentis ciborum & in primis. 23
De bucca & ſuperiori pellicula. 24
De ore ſtomachi. 25
De ſtomacho. 26
De inteſtinis. 27
De pinguedine. 8
De epate. 29
De ſplene. 30
De felle. 31
De renibus. 32
De ueſica. 33
De mẽbris genitalibus & primum de matrice fœtus. 34
De mãmillis. 35
De teſticulis, & uaſis ſpermatis. 36
De uirilibus. 37

De *compoſitis membris.* Cap. I.

VIA ſuperius de cõſimilibus tãtum membris tractauimus, de compoſitis membris quæ officialia dicuntur dicturi ſumus. Compoſita ergo membra, aut ſunt uniuerſalia, ut caput, manus & pedes, aut particularia, quæ uniuerſaliũ ſunt partes, ut lacerti uel muſculi, qui & ipſi compoſiti ſunt de carne, de neruis, ligamentis & panniculis. Caput de lacertis ſimilibuſq; mẽbris compoſitum eſt. Prius ergo de compoſitione lacertorũ ſumamus exordium. Ignoratis enim totius partibus, & ipſum totum ignorabitur.

De *lacertis ſiue muſculis.* Cap. II.

MVſculus ergo de carne componitur, neruisq; & ligaminibus atque pelliculis ueſtitur, & ſuper oſſa ligatur ligaminibus ab ipſis oſſibus procedentibus. Nerui enim à nucha uel cerebro exeuntes ad lacertos, cum ad ſuperiorem ueniant extremitatem, in multimoda ſe cluduntur diuiſione, & in lacertorum miſcẽtur carne. Ab oſſibus quæ

muſculis

musculis suppositа sunt, ligamenta exeunt, quæ cum neruis & carne se con-
fundunt. Ex his corpus conficitur quod lacertus uocatur. Ab inferiori ex-
tremitate musculi exeunt, nerui cum ligamentis. Quæ cum misceant cor-
pus efficiũt, quod chorda uocatur. Chordę autem & nerui fuere necessarij
causa motus uoluntarij. Chordę enim exeuntes musculi extremitatem ex-
tensæ ligant membri concatenationem cuius causa musculus est factus. Cũ
autem necessarius sit membri motus, lacertus in sui originem retorquetur,
cum quo chordę ita fortiter trahuntur, ut membra concatenata moueant
& in lacerti partem reducantur. Si enim uolas manuum interior mouerit
lacertus, ad eundem interius tota manus replicatur. Si autem exterior, dila-
tatur manus, & extra reclinatur. Omnes lacerti 5. modis sunt diuersi. Scili-
cet in quantitate, figura, situ, loci compositione & chordarũ ab eis egressio
ne. In quantitate, quia quidam sunt magni, ut maiora membra sicut coxæ
per eos possunt moueri, quidã parui, ut palpebrarũ lacerti, & per quos mi-
nores pedum mouentur digiti, ut testat Galenus. Hi præ nimietate suę par
uitatis uix inueniuntur ab anatomicis. Sunt & subtiles lacerti sicut super uẽ
trem positi, qui uentri & intestinis fuerunt necessarij in expressionibus dige
stionis & ut adiuuarent uesicam ad expellendam urinã. Proficiũt etiam par
turientibus in fœtuum exclusionibus & ab eisdem diaphragma adiuuatur
cum pectus exprimitur, ut uox siue flatus recipiatur. Per hos etiam calefit
stomachus. In figura quia sunt trianguli sicut lacerti pectoris, alij rotundi si-
cut circundantes uesicam, atq; anum. Alij quadrãguli sicut super uentrem
positi. Alij longi sicut duo illi super uentrem suspensi. Ex situ loci sunt diuer
si, quia qui recto mortui fuerunt necessarij, super longitudinem membrorũ
sunt erecti. Ex compositione diuersitas lacertorũ est super uentrem locato-
rum. Quorum caro neq; neruis neq; ligamentis cõmiscetur, cum in eorum
extremitatibus chordę solident. In chordarũ egressione dissimilitudo uide
tur, quia aliquãdo à lacertis duob. siue trib. una sola chorda egredit, sicut
illa grossa quæ ad pedes protenditur. Hæc à duobus exit lacertis, quia eã
membra erant maxima, unus lacertus eis non sufficiebat. Sunt ergo duo ut
tractus sit fortior, uel si unus laceſcat, alter medietatem suam suppleat. In
membris quoq; similibus idem inuenitur. Sunt autem lacerti, à quibus duæ
uel tres chordæ exeunt, uel complures, sicut de medio inter 7. uel in crucis
prora posito. Ab hoc enim 4. chordę exeunt, & ad 4. digitos pedum ten-
dunt. Quod ita fuit magnus, quia si unus solus esset idemq; paruus, chordæ
adeò subtiles essent, ut digitis illis nõ sufficient. Similiter in quibusdam alijs
membris inuenies. Sunt enim quidam lacerti à quibus chordæ non exeũt,
sed quasi in eorum extremitate solidatę sunt, sicut in lacertis super nates, ue
sicæq; collum circundantibus. Huiusmodi sunt diuersitates lacertorum.

De lacertis mouentibus collum & caput. Cap. III.

LAcerti autem omnes in 8. diuiduntur partes. Alij enim caput & collum mouentes, alij gulam atq; guttur, sibiq; uicina, alij spatulas, alij manum, alij pectus, alij uētrem & eius uicina uoluntarium motum habentia, alij pedes, alij uero coxas. Lacertorum capitis 5. sunt modi. Sunt enim quidam faciem mouentes totam, præter mentum & oculos. Alij mentum, alij oculos tantum, alij caput, alij collum. Mouentes faciem sunt 7. duo mouent maxillas & separāt labra, hiq; appellantur lati. Chordæ de prima horum parte à spinis spondylis colli exeunt, & in extremas maxillas tendunt separatim mouentes eas, in quibusdam etiam hominibus auriculas. Secunda pars chordarum ab ossibus procedit mediarū spatularum, ascendensq; per collum, ad extrema uadit labrorū, una sinistrorsum, altera adextrorsum. Quę cum ambæ utrinq; moueant sine tortura os mouet. Si una sola, os in chordæ partē torquet. Chordæ tertiæ partis ab ambabus exeūt furculis, & ascendendo uadunt in inferiora labra torquentes inferius buccam. Quartę partis chordæ in transuersum ab eisdem furculis exeūt in hūc modum 10. Procedens enim à dextra parte petit sinistram, & econtra sinistra dexteram. Quę cum trahantur utraq; labra iunctim egrediunt. Lacertorum faciem mouentium duo superius labra trahunt. Alij duo super extremitatem dilatantur narium, unus super frontem fronti necessarius, ut per eum oculi clauderent & aperirent. Lacertorum oculos mouentium, quidā palpebras tantum, quidam oculos, quidam usuales adiuuant neruos, ne forte rumperent, cum ad uidendum nimis aperirent. Palpebras mouētes sunt tres. Vnus est suspensus in eodem osse ubi est oculus. Chorda huius palpebrarum pelliculis cōnectit. Quod necesse fuit, ut aperirent oculi. Alij duo subtiliores primo in angulis sunt positi, & quasi concauitati oculorum consepulti. Chordę eorum ad extremitatem ueniunt palpebrarum, & utrunq; secum eis iungunt. Hi claudūt palpebras, si utraq; suum officium suppleat. Sed si una patiat, pars palpebræ tunc claudit, pars uero aperitur. Quæ passio ab Hippocrate esiosilos uocat. Lacerti firmantes uisuales neruos, secūdum quosdam sunt duo, tres uero secundum alios. Lacerti mouētes oculos 6. sunt. Duo ipsos oculos regunt. Tertius in dexteram partē, quartus in sinistram, quintus superius, sextus trahit inferius. Lacerti mentū mouentes, sunt 4. pares. Duo pares ad superiora mentum mouentes, hi sunt ambo lacerti temporum, & ambo lacerti qui in ore sunt. Tertiū par incipit post auriculas, parumq; descendens in collum, post ascendit ad mentum, inferius mouens ipsum. Quartum par est super maxillas, mouens mentū in utraq; latera, hi masticatores uocant. Lacerti mouentes caput, dupliciter accipiuntur, aut enim caput mouet solum, aut caput & collum. Solum caput mouentes, quidam inferius inclinantes, & sunt duo pares post auriculas incipiētes

& usq;

& uſq; in furculas, & pectoris teneritudinem euntes. Quidã in altum erigũt & retro flectũt. Hiq; 4. pares ſunt. Quidã utrunq; mouẽt, & duo pares ſunt, in cõcatenatione poſiti capitis, unus dextrorſum, alter ſiniſtrorſum. Caput & collum mouentium, quidam mouent retro, & ſunt pares 4. quidam mouent ante, & in latera utraq;. Eſtq; par unum ſubtus os ſtomachi poſitum. Cuius uillum cum prima & ſecunda ſpondyli eſt ſolidatum.

De lacertis mouentibus guttur & ſibi ſubiecta. Cap. IIII.

LAcerti mouentes gulam & guttur 4. ſunt, qui à teneritudine pectoris incipiunt. Duo iunguntur cum oſſibus lambda aſſimilantibus, mouentes gulam inferius, & duo ligant cum carthilagine ſcutum aſſimilante. Alij 4. ſunt, qui ad inferiora trahunt. Lacerti gutturis ſunt 16. Duo incipientes à lambda, & duo à ſcuto. Quatuor adinuicẽ iuncti, ut ſcutum ſtringant carthilaginis. Quatuor circa carthilaginem iungunt quæ carent nomine. Duo ſtringunt carthilaginẽ ſcyphum aſſimilantẽ. Duo incipiunt ab oſſe ſagittam aſſimilante, pertingẽtes ad utraq; latera linguæ. Sunt & alij 5. à lambda incipientes, quorum 4. linguam mouẽt, 5. lambda tenet. Sunt & duo linguæ ſuperpoſiti per latum uilloſi. Gulæ duo ſunt lacerti, unus dexter, alter ſiniſter, qui neceſſarij ſunt ad uocem emittendã, & ad trãsglutiendum. Solius colli 4. ſunt lacerti, duo ſiniſtrorſum anterius mouent collum, alij uero retro ſiniſtrorſum.

De lacertis mouentibus ſpatulas. Cap. V.

LAcerti mouentes ſpatulas ſunt 7. duo à ſpondylibus exeuntes, & per tranſuerſum deſcendentes. Vnus in oculorum ſpatularũ aſcendens in furculas ſurſum, ut uerſus caput trahat ſpatulas. Ad inferiora alter iungitur cum ſpatulis, & ſimile facit priori. Tertius incipiens à prima ſpondyli ſe cum oculo ſpatularnm iungit, & ſpatulas ad collum erigit. Quartus à lambda incipit iunctus coſtæ ſuperiori, & roſtro adhærens corui. Quod ad hoc iuuat ut in partem colli leuet ſpatulas. Quintus & ſextus à ſpinis ſpondylium dorſi incipiunt, dilatant ſpatulas, atq; ſtringunt. Septimus ab oſſe pectoris in inferiorem ſpatularum partem tendit. Quod fit ut in uno motu ſpatulas, ante inferiusq; trahat: Et ſimiliter ad armos inferius retro.

De lacertis mouentibus manus. Cap. VI.

LAcerti mouent manus tripliciter. Alij enim armum, alij manualem plantam, alij mouent brachium. Mouentes armum 12. ſunt. Tres à pectore aſcendentes armum mouent in partem extraneã. Horum unus qui & maior ſub mãmillas incipit, alij duo ab oſſibus teneritudinis, aliorum duorũ unus à coſtis incipit poſterioribus. Alter ab anchis à quibus ſingulis lata chorda exiens nectitur cõcatenationi armorum. Quinq; ab oſſibus incipiũt ſpatularum, & armo ſe iungunt. Vnus horũ in lateralibus eſt

eſt ſpatularum, alij duo in extraneã partem mouent armũ, ſed raro. Præter hos 12. quidam alius paruus eſt lacertus in fundo ſpatularũ poſitus, iuuans per tranſuerſum moueri armũ. Lacerti mouentes brachium 4. ſunt poſiti ſuper armũ per tranſuerſum in hunc modum. X. ad hoc ut brachiũ lateraliter tenerent rectũ ſurſum etiã & iuſum. Duo horũ in anteriori parte locati ſunt. Horum unus qui & maior incipit ab interiori parte lacertorũ ſpatulæ, alter ab exteriori armo. Sunt & alij duo lacerti retro dilatantes brachiũ. Vnus qui & maior à familiari parte incipit armi protenditᷣ ad brachium ſuperius. Alter & minor incipit ab inferiori brachio. Chordæ eorũ chordis iũguntᷣ ſuperiorũ. In extranea parte brachij ſunt 10. lacerti. Vnus eſt in medio exterioris brachij incipiens ab extranea parte armi, intrans tres alios ſibi iunctos. In latere trium tres alij ſunt in ſuperiori concatenatione cubiti. Eſt & alius lacertus in extraneo latere incipiẽs ab inferiori armi parte. Duo alij lacerti per tranſuerſum inuerſant retro brachium. Lacerti mouentes plantas manuũ 7. in familiari parte brachij ſunt, per longum ſuſpenſi. Alij ſunt in ipſis plantis. Illi ſeptem ſibimet ſunt ſuppoſiti, ut inde premantur digiti. Eſt & alius paruus incipiens à media parte capitis armi, à parte familiari. A quo exit chorda quæ dilatatur ſubtus digitos & plantas. Quod fit tribus de cauſis. Vt firmet plantas manuum ut bonũ donet tactum, ne ibi naſcantur pili. Sunt & alij duo ſubtus hos ex tranſuerſo. Ad hoc neceſſarij ut brachium cum tota manu inuerſent in faciem ſui. Lacerti ſuper manum locati 18. ſunt in duos ordines diſpoſiti. Iuxta cutem ſunt ſeptem. Quinque horum digitos mouent ſurſum. Ab unoquoq; horũ chordæ paruæ exeunt iunctæ cum concatenatione pectinis manuum. Vnus lacertus ſeparat pollicem ab alijs omnibus. Eſt & alius quo auricularis à medico ſeiungitᷣ. In inferiori ordine plantarum 11. lacerti ſunt. Quidam horum concauitatem plantæ faciunt, & à racha manuum incipiũt & alij iunguntᷣ, cum uno quoq; 4. digitorum, bini & ſolidantur cum prima cõcatenatione ipſorum, & per hoc mobiles fiunt.

De lacertis mouentibus pectus. Cap. VII.

LAcertorum pectoris, alij pectus dilatant tantum, alij ſtringunt. Dilatantes ſunt 9. quorum unus eſt diaphragma, alij duo ſubtus furculas. Vnuſquiſq; horum incipiens ab oſſe quod uocatur caput ſpatulæ, iungitur cum prima coſta pectoris ſurſum trahitur ut adiuuet dilatari pectus. Sunt & 3. pares alij, quorum unus à ſecunda exit ſpondyli, ſicut diximus alibi. Secundus eſt in concauitate oſſis ſpatulæ. Tertius incipit à 7. ſpondyli colli. His omnibus pectus dilatatur. Duo ſtringentium per longum ad coſtas tendunt. Hi pectus colligunt & conſtringunt. Sunt & alij 5. pares coſtas inferiores ſurſum trahentes. Sunt & duo lacerti per longum in extremitate pectoris uicini teneritudinis ſuper carthilaginem gladio aſ-

ſimilantẽ

ſimilantem. Lacerti dilatantes & ſtringentes inter coſtas ſunt pectoris. Inter duas enim coſtas, unus eſt lacertus, qui in uilli cõpoſitionem diuerſus, ex cuius uilli compoſitione actus diſcernitur uniuſcuiuſq. Quia lacerti qui ex parte coſtarum ſunt maiori, dilatant pectus cum uillo exteriori, & ſtringũt cum interiori. Qui autem eſt ex parte carthilaginoſa, cum exteriori uillo ſtringit & cum interiori dilatat.

De lacertis mouentibus uentrem & ſibi ſuppoſita. Cap. VIII.

LAcertorum uentris, alij ad uentrem, alij ad teſticulos pertinent, alij ad ueſicę collum, alij ad anum, alij ad ipſam uirgam. Ventri attinentes 8. ſunt, duo ſubtiles, alios ſitu loci ſuperantes, quia ſunt cuti uicinantes incipientes à latere carthilaginis gladio aſſimilantis, & ab extremitate coſtarum poſtremarum ueſtientes uentrem totum uſq; in os penis ſecedunt, quorum uilloſitas uadit per longum, qui duabus chordis cum oſſe ligantur penis. Sunt & alij 4. lacerti per tranſuerſum poſiti & primis ſuppoſiti. Quorum uilloſitas ex tranſuerſo eſt locata, hi ab oſſe anchæ incipiunt, ad coſtas q; poſteriores ueniũt. Duo alij à dextris & duo alij à ſiniſtris in hũc modum X. Duo quoq; alij his 4. ſunt ſuppoſiti quorum uilloſitas per latũ uadit. Hij à dextris & ſiniſtris totum ſiphac operientes, à ſpondylibus renum incipiunt, & ab oſſibus anchæ uadunt uſq; in extremitatem poſteriorum coſtarũ in medio iuncti ab ipſis procedente, pelliculam q; aſſimilante cum ſiphac ſolidati, ne expreſſionibus nimijs digeſtionis urinæ, uel partus rumpatur. Et firmatur diaphragma, ne uocis ſiue tuſſis ſcindatur expreſſione nimia. Idem ſtomachum calefaciunt. Lacerti deſcendentes ad teſticulos in maſculis ſunt 4. In fœminis 2. In maſculis duo à dextris, & duo à ſiniſtris. In fœminis 2. unus dextrorſum & alter ſiniſtrorſum. Qui neceſſarij ſunt, ut teſticulos teneant ne iuſum cadant. Maſculorũ ideo plures, fœminarum uero pauciores, qui teſticuli maſculorum iuſum pendent, fœminarũ uero firmiter ſedent. In collo ueſicæ uero ſunt lacerti, unus circundat collũ & uillum eius per latum, cuius duplex eſt iuuamentum. Premit enim collũ ueſicæ in effuſione urinæ, ſtringit q; ne urina ante tempus exeat. In uirga 4. ſunt. Duo dilatantur uiæ uirgam petentis. Quorum eſt iuuamentum dilatare uiam, unde ſperma recta uia eat ad uirgam, & ut recte exeat eam. Duo alij ab oſſe incipiunt penis, & cum uirga per tranſuerſum iuncti iuuant uirgam in erectione ne aliquorſum dimittatur eadem. Hi cum fortiter dilatentur, uirga ſurſum erigitur. Si unus tantũmodo moueat, uirga in partem ſui diuertit. Lacerti mouentes nates 4. ſunt. Vnus in extremitate recti inteſtini iuuans & mundificans ipſum ne quid remaneat indigeſtum. Alter ſibi ſuppoſitus extremitates inteſtini circundat ſtringens atq; claudens ne quid extra ab inuito exeat. Cuius ſuperiores extremitates cum fundamento uirgæ ſunt initiantes. Duo alij utrunq; alternatim poſiti, ſuperius nates leuant

ne colon exeat cum nimia teneſmos urgeat. Inde enim fit ut molleſcẽtibus & laxantibus his cum colon exierit, non ad locum ſuum redire poſſit, niſi reducatur cum digitis.

De lacertis mouentibus coxas. Cap. IX.

LAcerti mouentes coxas 10. ſunt. Duorũ unus incipit ab oſſe anchæ, alter ab oſſe coxæ. Exiens ab ancha 2. habet capita. Quæ fuerunt neceſſaria ut lateraliter mouerent coxas. Sunt & duo alij incipientes ab oſſe penis, unus à parte extranea alter à familiari. Quæ ſimul iunguntur, & in acumine maiori ſolidant. Os eñ coxæ 2. habet acumina uerſus genuum confinia, in extranea parte maius, in familiari minus. Horum iuuamenta coxas dilatant atq; ſtringunt. Quia qui incipit à parte familiari, ante & in familiari parte regit. Alter ab extranea retro regit, & in parte extranea. Eſt & alius ſolum ad dilatandum factus.

De lacertis mouentibus crura & pedes. Cap. X.

LAcerti mouentes crura ſunt 9. Tres maiores in parte coxæ familiari ante poſiti, atq; locati. Vnus incipit à maiori coxæ acumine protendens uſq; ad genua, à quo exeunt chordæ. Duorum aliorum maiorum unus ab eodem exit acumine, & à recto oſſe iunctus cum genu atq; cruris oſſibus. Sex dilatant crura. Quinq; retro poſiti in coxæ parte familiari, minores ſunt prioribus illis. Duorum horum laterales ſunt illorum 5. Qui incipientes ab oſſe coxæ, recto'q; iungunt à parte familiari cruris iuuãtes motum cruris à parte familiari. Tres alij poſt 2. retro ſunt poſiti, incipientes à ſede coxæ. Ab his una chorda egreditur, & in concatenationẽ genuum ligatur. Vnus in familiarem partem inclinat genua, & in eadem mouet crura. Medius cum coxæ capite in familiari iungitur parte ut ſibi trahat crus, quia concatenatione genuum copulatur, & ambobus lacertis cruris maioribus. Nonus lacertus eſt paruus, & in concatenatione genuum fundatus, iuuans crurum motus, in utrunq; latus. Lacerti mouentes pedem atque digitos, quidam in crure, quidam ponuntur in calce. Lacerti cruris ſunt 14. Septem retro, incipiunt'q; à coxæ capite duo, & cum maxima chorda ligantur cum calcaneo. Hæc chorda cum calcaneum trahat, cum crure ipſum firmat. Qua patiente officium pedis uidetur perire. Eſt & horum alius uiridis lacertus, qui incipiens ab extranea arundine cruris, uſque in calcaneum tendit, neque ab ipſa chorda exit. Hic duos priores adiuuat, ut ſi unus illorum patiatur, hic patientis uicem ſuppleat. Sunt & aliorum 5. alij quorum unus ab extranea cruris arundine exit, & eius chordæ in duas diuiſæ, medium digitum & eius lateralem capiunt minimum. Secundus à poſteriori parte cruris incipit, à quo chorda exit, & in priorem chordam tendit, ubi in duas ſe diuiſit, ligans pollicem,

& eius

& eius minorem digitum exteriorem. Tertius à capite incipit familiaris arundinis, cuius chorda ab extremitate infima iũgit cum racha, & usq; in pollicem se solidat retro mouens pedem, & in partem familiarem. Horum trium uniuersale est iuuamẽtum digitos mouere, pedemq; firmare. Septimus incipit à coxæ acumine maiori uadẽs in calcaneum, à quo chorda exit dilatans se in plantam pedis, cui dat duriciem tactusq; lenitatem. Septem priorum unus qui est maior incipit ab interiori parte familiaris arundinis, à quo chorda exiẽs uadit super pollicem, pedem totum à terra leuans sursum. Alter exit ab eodem loco, unde & priorum, tendens in prius os pollicis, ut pedem in quodlibet latus torquere possit. Tertius inter duas arundines locat, à quo tãdem chorda egreditur, tendens ad pollicem ut per eam dilatetur. Quartus ab extraneæ incipit arundinis capite, & digitis appositus 4. chordis ligat ab eo procedentibus. Quintus ab arundine exit extranea pollicem constringens, cum chorda una. Sextus ab eadem arundine egredit paruus, cuius chorda à parte extranea ad minorem digitum protenditur. Similiter 7. quia secundum à minimo progredit ambos iuuantes ut pedem in anteriora dilatent. Si cum duobus lacertis moueatur sursum erigitur. Lacerti super pedem sunt 26. Quinq; super calcaneum, quorũ unusquisq; chordas habet ad digitos euntes, ut eos moueant lateraliter. Septem sunt in medio pedis, quorum iuuamenta iuuantibus in media planta sunt similia. Quatuor in racha sunt positi chordas habentes, digitos præter pollicem mouentes. Decem reliqui ante unãquanq; cõcatenationem sunt positi. Duo iuuant horum, sicut duo in uolis manuum. Sed sicut testat Galenus multi anatomicorum istos duos negauerunt, quia inuenire non potuerunt. Hi sunt musculi totius corporis, qui sunt numero 171.

De compositis membris interioribus ut cerebro. Cap. XI.

COmpositorum membrorũ cõtexio incipienda est à cerebro, quia cerebrum est dignius & nobilius membris alijs omnibus, quia materiale fundamentum est in homine, ut potestas rationalis est animæ ad actualia possit procedere. Quod in excellentiori parte positum, causa est oculorum. Sicut enim homo aliquid remotum discreturus ad altiora loca progreditur, ut latior prospectui detur uisus, sic natura mirabilis in arce locauit superiori, ut quæ sibi cerebrum suppeditat, discernere exterior uisus ualeat. Cerebrum ergo est corpus album, & sine sanguine humidum, quod ideo fit ut cito mutet in naturam sentiẽdi. Diuidit autem in duas partes principaliter. Scilicet in proram & puppim. Quarũ differentia est grossior cerebri particula, quę duplicat inter duas. Prora est puppi maior & mollior. Magna ut nerui sensuales ab ea procedunt qui sunt 7. pares. Puppis minor est quia pauci nerui ab ea prodeunt & à nucha. Mollis fuit prora, quia cum sensuales nerui ab ea exeãt, hanc emolliri oportuit, ut sensum cito

reciperẽt

reciperent nerui. Puppis dura, ut facilius motum pateret. Cerebrum 4. habet concauitates, quę cerebri uocant uentres. Duo uentriculi in prora positi uocant proræ uentriculi, à quibus aër per nares egredit atq; attrahit. Ex quibusdam uox exit à cerebro. In eisdem quoq; uentriculis spiritus uitalis in natura mutat animalis. Abhis rursus duo capita egrediunt, duobus assimilata uberibus quibus odoratus efficit. Cui duos oportuit in esse uentriculos, à quibus singulis singuli exeunt nerui. Qui uero fuerunt ut fumus pateret alterius subintraret adiuuamentum. Puppis unus est uentriculus, qui puppis esse dicit. Ad quem spiritus accedit animalis, cum in duabus aliquã tulum mutatus sit proræ uentriculus. Quia uiam habent perforatam, unde spiritus animalis ad uentriculum transeat puppis. Necesse enim fuit ut duo prorę uentriculi uentriculo iungerentur puppis. Vnde huius uiæ perforatio uentriculorum, trium est continuatio. Sed hæc uia anteq̃ ad puppim ueniat in eundo reperit quædam spaciola. Vbi dum dilatat quartus uentriculus conficit. Qui ideo rotundat, ut maior quantitas spiritus suscipiat, & ne facile patiat. Huius uentriculi principium est quoddam corpus glandosum. Cuius forma est quasi pinea. Ad hęc necessaria, ut spacium inter uenas unde efficit recte repleat. Hęc autem pinea usq; ad locum sibi destinatũ uadit suspensa & in eundo quoddam frustulum obambulat longũ quod huius uiæ habet concauum. Illud autem frustulum uermis est uocatum. Cuius unum caput à fine pineæ incipit, & in uentriculum puppis alterum secedit. A cerebro uero exeunt longa frustula uermis lateralia & nates omniũ iunctas assimilantia. Hæc medij lateralia sunt uentriculi, subtilibus operta pelliculis. Hæ pelliculæ cum natibus sunt solidatæ utrinq;. Substantia uermis non natibus est similis. De pluribus enim compositis est frustulis in modũ concatenationis. De subtilibus factæ uentriculis. Nates eiusdem sunt substantiæ. Sed uermis non est uniformis, quia in extremitate sua puppi cerebri iam uicinia ubi pellicularũ finit subtilitas, subtilis est & gibbosus. Vnde paulatim dilatat, quo ad natium interstitium inde repleat. Quibus sociatus unum corpus cum natibus efficit. Vnde cum uermis in uiæ longitudine dilatet, nates perfectissime claudunt. Cum uermis rugat, nates q; aperiuntur, quia pelliculæ gibbositati uermis iunctæ cum eodẽ trahunt. Quantitas foraminis fit ex rugatione uermis. Eius enim rugatio, lõgitudinis est curatio, latitudinis ampliatio, & in modum spheræ conformatio. Istæ uermis in dorso natium ligatur cum duabus chordis. Quod fit ne motu nimio de suo moueatur loco. Est autem durior cerebro, ne forte patiatur quoquomodo. Cuius est iuuamentum, ut claudit foramen inter puppim & medium uentriculum, & intraturo animali spiritui aperiat, postq̃ uero intrauerit claudat. Hæc est forma cerebri quod circundãt duo panniculi, qui uocant matręs cerebri. Vnus grossus qui dura mater uocatur, hic craneo

supponi

ſupponitur,ſed in medio cerebro ingroſſatur,quia ibi duplicatur,quoad in oſſe lambda finiatur. Inde duplex deſcendit in cerebrum per locum ſcilicet illum quem duræ arteriæ condeſcendunt. De hoc enim uentriculo duę arteriæ aſcendunt,quę per lambda latera uadunt,& in fine eius ſeiunguntur ubi terminantur prora & puppis. Illi quoq; accedit altera extremitas uentriculi,quę iuncta groſſiorē quater reddit q̄ in cæteris locis. Cui una non pulſatiua occurrit,& per longum uadit in prora cerebri. Quæ licet non ſit uena,tamen quia eſt cōcaua,& ſanguinem portat,uena uocatur arteria, quia duabus arterijs in duram matrem deſcendentibus quędam cōcauitas remanet,quam iſta ſanguinem habens replet. Vnde ab anatomicis uena uocat, quia uiuente homine ſanguis ibi recipitur, dum uero moritꝫ ingroſſatur & coaugulatur. Hunc locum torcular uocauit Heraclius, quia eſt concauus. Vbi coadunatus ſanguis in dependentia currit. Super hoc torcular duplex adiacet uena, quæ diuiſæ & poſtea iunctę, aliud torcular uidentur conficere. Quæ in loco uidentur lambda ſuppoſito. Dura mater non craneo ſolidatur, ſed potius ſuſpenditur, & ab eius foraminibus egreditur. Ingreſſu huc illucq; dilatatur. Vnus ſolus efficitur panniculus intercutaneus. Fit autem hęc dura mater propter tres neceſſitates. Vt matrem piam craneo ſuppoſitam cuſtodiat à duricia cranei uel ut prora & puppis per eam differant, uel ut cooperimentum & defenſio ſit uenarum,& arteriarum, quæ ſunt ſuper cerebrum & earum adinuicē ligamentum, ipſarumq; diuerſa ſuppleat ſpaciola, uenarum inquam & arteriarum epar circundantium. Quia hæ ad inuicem ſunt cōmixtæ in modum telæ. Quarum ſpacia panniculi implent ſubtiliſſimi, ut nihil uacans remaneat in eis. Similiter mater ſubtilis ex ambabus conficitur uenis,ab exteriori craneo ad cerebrum deſcendentibus & ad exterius ambabus à tela reti aſſimilante exeuntibus. Hęc panniculos habet uacuum earum ſpaciū replentes ſicut & in ſecundina, & propter hoc hi panniculi uocant ſecundini. Hęc autem pia mater durę matri ſuppoſita eſt quę cerebro coniuncta undiq; ipſum circundat, & ſe ſpargit per concauitatem cerebri. Hęc mollior eſt in ſubſtantia quod mater dura,& durior cerebro cui eſt coniuncta,ſicut cutis carni conglutinata. Differens à dura matre paruo quodam interſtitio, ſed tamen in quibuſdam cōiungitur illi,ſicut cū uenæ craneum ingrediuntur & cum cerebrum dilatatur, & ſtringitur prima. Subtiliatur mater pia, quia cerebri uenas & arterias colligat, ne forte ſint ſuſpenſa,earumq; uacuitates oportet ſuppleat. Secūdo ut cerebrum coadunet,ne diſpereat,& operiens à dura matre defendat,utpote à cranei duricie ipſa defenditur dura matre. Tertio ut cerebrum nutriat, per has quas habet uenas, & ſpiritum det per arterias, quas in ſe continet. Hij ſunt duo panniculi cerebrum cooperientes,neruosq; adiuuantes,& dum intra ipſos ſunt protegentes. Poſt enim nudi & ſoli ęxeunt duriciem cranei. Vnde ce-

rebrum ſuperfluitates ſuas reijciat, dicturi ſumus poſtea. Omnis autem ſuperfluitas ipſius uel ſubtilis eſt ſicut fumus uel groſſa & coaugulata. Fumoſa ſuperfluitas à toto corpore tendit ad capitis ſuprema. Vnde cranei capiti ſuperpoſitum, quædam habet oſſa ſerram aſſimilantia, quandamq; uacuitatem habentia unde fumus ille exeat. Quod in ſimiliū membrorum tractatu dixiſſe nos meminimus. Superfluitas groſſa & coagulata petit inferiora. Cui expellendi natura mirabilis duo foramina fecit, ueſicā ſcilicet atq; nares. Dura enim mater perforata ſuper nares, quaſi quoddam colatorium huic ſuperfluitati exhibet. Similiter & duo nariū oſſa dura matri ſuppoſita ſentiuntur eſſe perforata, unde & ſuperfluitas exeat, & flatus ab exterioribus introëat. Horum autem oſſium foramina ſunt multiformia. Alia enim ſunt recta, alia trāſuerſa, quædam ex toto lata ad flatum recipiendū ſunt facta. Recta ut emittant cerebri digeſta. Torculata & tranſuerſa ne aër frigidus & nociuus ad cerebrum introëat ſubitus, uel ne dura corpora ſicut puluis ſubeant ab exterioribus. Superfluitas per buccam emittendam, per duo egreditur loca, ab interſtitio puppis atq; proræ, per tranſuerſum uſq; in primam uiam deſcendente. Hæc uia quanto plus deſcendit, tanto magis ſe rotundat atq; ſtringit, cuidam poſtea iungenda glandi, quæ concaua & rotunda ſicut ſphęra, uicinat oſſi colatorio ſimili. Hoc autem os ſuperpoſitū eſt palato. Concauitas iſta embotum eſt uocata. Quia ſicut uinum per embotum, ita ſuperfluitates noſtræ groſſæ per hanc influunt. Embotum autē iſtud ex pelliculis componitur à ſecundina matre egrediētibus. Embotum enim cerebro ſuperius glandi iungitur inferius. Glans autem extra duram matrē locat. Quantitas huius ſphęricę glādis ſpaciū eſt illud quod inter duram matrē eſt & oſſa palati. Venæ telatæ in modū retis, & ambabus iuuenilibus exeuntes uenis circundant hanc glandem ſphęricam. Venarum uero rete, nō materilibus noſtris retibus eſt conſimile. Iſtud enim ita ſibi implicatur ut uix unquam diſſoluatur. Quod ſubtus cerebrum dilatatur dextrorſum & ſiniſtrorſum. Ante & retro dilatatur per ſpacium, quod inter duram matrem eſt & palatum. De hoc rete duæ uenæ exeunt, quales prius antequam rete inde fieret, fuerunt. Quæ per durę matris duo foramina intrātes, cerebrum per eius uentriculos undiq; ſe diffundunt. Sed de his ſufficienter diximus, cum de arterijs tractaremus. Recte autem fuit neceſſitas ut uitalem ſpiritum per iuuenilem aſcendentem uenas decoquat, & in materiā animalis ſpiritus mutari faciat. Cum enim hic ſubtilior & dignior ſit aliis ſpiritibus fecit natura rete ubi minorans uitalis ſpiritus decoquatur, atq; ſubtiletur, ut in naturam animalis immutetur. Qui cum per duas uenas à tela exeuntes, cerebri uentriculos ingrediatur, ibi magis magisq; ſubtiliatur.

De nucha

De nucha. Cap. XII.

NVcha cum à cerebro emittatur, à spondylibus operta defensatur. Spondyles enim sui sunt operimentum, sicut & cerebri craneum. Præter hæc duobus panniculis operitur cerebri, id est, matre dura atq; pia. Qui idem sibi faciunt quod & erga cerebrum. Super quos panniculos alij sunt duo ex ligamentis compositi & grossitudine atq; duricie similes duræ matri. Hi fuerunt, uel ut nucham defendant & operiant, uel ut spondylibus ea m uinciant. Qui si quoquo modo patiant, dura tamen matre defendit, & dura matre patiente nucha remanet illesa. Nucha enim patiente, uel incisa, sensum amittunt subteriora membra, quæ si inter craneum & primã spondylem inciditur, omnia sibi adiacentia, sensu & motu priuant. Si autẽ prima renum spondylis patiatur, officiũ pedum amittit, superiora tamẽ in suo statu reseruantur. Vnde intelligitur uter si qua superiorum lædit, inferiores sui lesione condemnentur. Quod planius exprimemus cum causas motui accidentium dicemus.

De oculis. Cap. XIII.

OCuli sunt instrumenta uisus. Hij duo sunt ut forte uno patiente, alter uicem suam possit explere. Sunt autem uniuscuiusq; 10. efficientes causę 3. scilicet humores, & 7. tunicæ. Non tamen hæc omnia uisum faciunt, sed una tantum. Alia omnia eius rei solius sunt iuuamẽta. Est autem solum instrumentum uisus. Humor nõ ex toto rotundus quia in superficie aliquantulum planus atq; clarus lucens sicut cristallus. Hic humor græce uocatur cristaloidos, cuius in medio tunicarũ est fundatio. Aliquantulum est rotundus ubi non facile patiatur. Superficies parum plana ut rem sentiendam melius percipiat. Si enim melius rotundaret, non bene sensui rerum aptaret. Omnis enim res rotunda in latera sua relisa instabilis est & non firma. Clarus est & lucidus ut cito in oppositos colores transferatur, in tunicarum medio, ne undiq; careret iuuantium supplemento. Indumenta sua duo sunt humores, & 7. tnnicæ. Vnde clarissimus humorum est retro sicut uitri liquor. Quod fecit natura ut cristaloidon nutriat. Cum enim alia membra sanguine nutriant, sed à cristaloidos se moueat: uitreũ humorem facit natura, quia sanguinem suscipiat, & in ipsius essentia uertat & mutatum atq; depuratum ad cristaloidon mittat clare. Humor alius ante cristaloidon locatur, ut ab aëre desiccatur, qui clarus atq; albus oui albugini assimilatur, ut & euagaidos uocatur. Cuius alterum est iuuamentum ut cristaloidæ asperum tunicæ remoueat tactum. Septem tunicarum 3. ante euagaoidon, & 3. locant post gelaoidon. Septima subtilior inter euagaoidon sita est & cristaloidon. Duo nerui concaui à cerebro uenientes ad oculos in exitu sui duobus induti sunt panniculis cerebri. Quos exeunt cum ad ossa oculorum ueniunt, & dum dilatantes se extendunt, circundat eos tela

uenarum & arteriarum à pia matre exeuntium. Horum singulis in medio cristaloidos locat, ubi duæ extremitates euagaoidos & gelaoidos esse sentiuntur. Venæ & arteriæ ubi contextę uocantur rete ex retis tantum similitudine. Cuius iuuamentum ad cristaloidos uisualem ferre spiritum. Venis quoq; & arterijs unde cõficitur sanguis uitreo humori submiistrat. Vitreus humor, & cristaloidos cum uenis & arterijs careant sanguinẽ sibi sugendo attrahunt. A reti uitreus humor, & cristaloidos à uitreo. Ambo neruorum panniculi à duabus matribus sunt cerebri. Quorum subtilior rete operit, & iungit cum ipso ubi rete iungitur cristaloido. Quod fit ut rete uenis nutriatur, calor uero naturalis ex arterijs detur. Hęc autem tunica uocatur secundina sicut & mater pia unde processit est uocata. Hanc secundinã uelat grossior pellicula: Quę cum solidet ubi & secundina reti cõiungit: Grossa fuit necessaria, ut & oculum ligaret, & ab osse eum defenderet. Vocatur autem sclyros. Hæ sunt postremę tunicæ perfectissime sibi & uitreo humori atq; cristaloidos solidate in medio. Qui locus uocat ireus, quia in colorũ diuersitate ei assimilatur & in circuitionibus. Tres anteriores tunicæ antè euagaoidon sunt positæ. Quarum una albuginẽ oui uelat. Cuius forma est uiæ medietas, lenis in antea, intrinsecus uersus albuginẽ uillosa. Color inter nigrum & uenetum medius, unde uinea uocat, quæ à secundina egreditur. Huius tria sunt iuuamenta. Cornea nutrit, unde multis abundat uenis. Secundo cristaloidos & corneæ est differentia, ne cristaloidi cornea duricia sua noceat, unde oportuit ut humida esset. Tertio ut nigredine sua spiritũ coadunet uisibilem ne dispergat per aërem. Nigro enim colori est naturale lumen sibi coadunare, candido uero dispergere. Vnde quidam uisu deficiente propter splendorẽ nimiũ parum palpebras claudunt oculorũ ut uisus licet paruus ad uueam refugus, postea amplior egrediat. Vnde dedit natura nimium splendorẽ in hac concauitate uuea. Quæ etiam est pertunsata ut spiritus uisualis exiens ab ea rẽ sensam ilico percutiat. Est & uillosa ut aquã ad oculos descendentẽ ilico cõbibat. Cornea est dura, solida, atq; alba cornu albo & subtili simillima. Quæ ex multis frustulis est composita. Hęc dum excorticat quasi squama euellitur, exit ab illo panniculo qui supra uocat sclyros, qui sicut diximus à dura matre egredit. Cornea fuit necessaria, ut cristaloidon ab extrinsecus accidentibus custodiat. Clara est & lucida ut usualem spiritũ exire prohibeat. Dura quia subtilissimam esse oportebat. Coniunctiua tunica subtilis est & alba in omnibus oculi lateribus solidata non operiens corneam sed circundans. Hæc illa est albedo quę uidet in oculo, & exiens à panniculo, qui intercutaneus superpositus est craneo. Huius necessitas quia undiq; ossibus oculũ circumligat, & lacertos operit quibus mouentur oculi. Hę sunt 5. tunicæ oui albugini ante positæ. Septima est subtilissima, albissima, & nitidissima. Quæ oui albugini suppositа, eam

tantũ

tantum partem operit, q̃ uitreus humor operiendam dimisit. Vocat autem aranee tela, quia ipsi est simillima. Hec est q̃ in oculo uidemus cum speculũ cõspicimus. Quod ex nimia fit claritate, & lucentissima forbitione. Hę sunt omnes oculi partes 3. humores, uitreus, crystallinus, & albugineus, 7. tunicę. Rete secundina atq; dura araneę tela, uuea, cornea, & coniunctiua.

De naribus & instrumentis odoratus. Cap. XIIII.

NAres duo sũt nasi foramina una carthilagine à se inuicẽ differẽtia. Quorũ singulum nasum ascendit, & in duo foramina se diuidit. Primũ in buccam transuersum tendit, alterũ post matrem duram uadit in ossa collatorio simillima. De quibus satis diximus cum superfluitates à cerebro exeuntes tetigimus. Hæ uię grossis panniculis sunt indutæ. Quę à sexto rari incipiunt quod diuidit in os, linguã & palatũ, guttur quoque & canales pulmonis, & in os stomachi. Viæ nariũ duabus de causis necessarię sunt. Prima quę maior est, ad opus trahendi spiritus & odoratus, altera ut grossas emittat superfluitates à cerebro uenientes. Hę sunt trãsuersæ, & nõ pulmoni appositę, ut si aliquando frigidus aër subeat, pulmonem nõ lędat, & si quid cum aëre sicut puluis uel cinis intrauerit, pulmoni obesse non possit, sed aër ob ambulans trãsuersa in eundo depuret & calefiat, atq; solida ne ad pulmonẽ perueniãt repellat. Quidã tamen arbitrati sunt uias in naso apparentes, odoratus esse instrumentũ. Quia opilatis naribus nullus sentit odoratus. Si aperiant, ilico sentietur. Sed falsa est eorũ opinatio. Hæ enim tantũ ad proram cerebri ferũt odoratũ, duo frustula uberibus similia odoratus sunt instrumenta, qua usq; ad colatoriũ descendunt, ubi dura mater est pertusata, & similiter super eam uberum extrema usq; in uentriculos proræ cerebri pertingẽtia. Odoratus sic efficit: Fumus odoriferorũ corporum dissolutus, & cum aëre mixtus per nariũ foramina ab uberibus trahit, per quę uberũ pertunsiones cerebro transmittit. Si enim in domo fumosa, & odorifera flatus suspendit, odoratus emittit, sed tamen nares fumo odorifero implent. Quod constat quia cũ à loco odorifero semoueamur, & flatus antea suspensus ab uberibus fugat odoratus reddit. Vnde cõstat nõ esse nares odoratus instrumẽta, sed potius illa proræ frustula, quę uocãt ubera. Cerebrum enim dilatatur & constringit, ut suum calorem custodiat naturalem. Dum enim dilatat trahit aërem à naribus pectore quoq; & pulmonis canalibus. Et qualiscunq; fumus tracto aëre admiscetur necesse est ad cerebrum trahatur. Dilatari istud flatum trahere dicimus. Cum autem constringit fumosus aër emunctiones à uentriculis per nares expellentur. Hęc autem expulsio, flatus est emissio.

De auditu. Cap. XV.

AVditus instrumenta sunt in petroso osse foramina, & pelliculæ quibus ea operiunt & auriculæ. Cum uno tamen horum auditus per-

ficitur, quod tamē duobus alijs adiuuatur. Vnum enim par neruorū à quinto pari egreditur, quod in foramina petrosi ossis protendit. Vbi dum dilatatur, foramina interius operiunt. Quę sunt transuersa sicut torcular, ne frigidus aër cito penetret & panniculus obsit, neue aliquid nociuum incidat, quod auditus instrumentū impediat. Carthilago exterior, quæ dicit auricula duabus de causis fuit necessaria. Defendit enim ne quid in auditum cadat sicut oculos defendūt cilia. Secundo quia uocem adiuuat: uox enim percussio est aëris. Quæ cum ad carthilaginem ueniat, ibi adunata fortiter intrat foramina.

De lingua. Cap. XVI.

LIngua est instrumentum gustus & locutionis. Quæ de carne molli cōponitur & spongię assimilat. Ad q̄ multæ ueniunt uenæ sanguine plenæ, unde rubicunda est colore. Hæc eadem operit uestibus quibus spacium buccę & palatum induitur, & os stomachi, guttur & canales pulmonis. A superiori apparet tota, ab inferiori parte usq; ad ligamēta, quibus mento est cōnexa, in quibusdā autē hominibus, plus q̄ oporteat, ut & contrahat lingua, nec in partes moueat diuersas. Vnde oportet incidi ligamenta, ut sibi motus per totum os & palatum det. In lateribus ligamentorum quędam uenę sunt, quæ saliuam semper linguę subministrant. Hæ abinitio linguæ incipiunt motum arteriarū, à quibus emanat humectatio phlegmatica, quę uocatur saliua. Istę à medicis uocantur abinitio saliuares. Initium linguæ unde hę uenæ exeunt caro est, glandosa, atq; alba, ipsius saliuæ generatiua. Quæ adiuuat cum saliuam à uenis illis recipiat, unde humectet linguam atq; buccam. Linguę fundamentū undiq; uicinitati corporis est innexum, ut fere totū uideat esse unum, cum tamen eorū sit diuersa. Hęc est linguę cō positio, & animatorū corporū interiorū & cōpositorum.

De instrumentis spiritus, & primum de uuula. Cap. XVII.

ANimatorū membrorū interiorum & cōpositorum tractatum expleuimus. De interioribus ergo cōpositis spiritum subministrantibus dicemus, scilicet de uuula, gutture & pulmone, diaphragmate & pectore. De pectore tamen satis diximus, cum de sua cōpositione tractaremus. Dicendum ergo de uuula, quæ triplici ex causa fuit necessaria. Primo quia pulchrā uocem reddit & fortem. Secundo quia alleuiat aërē introëuntem eiusq; tēperat frigiditatem. Vnde quidam moriunt cum eis radicitus incidat, non tantū amittentes uocem sonoram, sed nimiū recipientes aërem, qui pectus infrigidet & pulmonē. Qua propter oportet incidentem non totam extirpare, sed partem. Tertio ut recipiat puluerem, ne guttur intret uel pulmonem.

De gutture. Cap. XVIII.

GVttur est extremitas canalium pulmonis, quod duplicis est iuuamenti. Maius & primum ut aërem emittat, & flatum trahat. Se cū

dum

dum propter uocem. Quia aliquando unum membrũ facit, natura duarum uel trium rerum instrumentũ, sicut subtilem fecit matrem cerebri opertricem, uenasq; & arterias ligaret inuicem, & cerebrum ne dispergeret coadunaret. Aliquando facit eadem natura, ut expulsa alterius rei sint iuuamina, sicut fumus pilorũ causa esse dicit. Idem etiam fecit in pulmone & eius canalibus, ut instrumenta esse flatus, ad calorem naturalem cordi reseruandum, & uocis esset instrumentum. Aër enim trahitur, ut cor calore naturali refrigeretur. Aër quoq; expellitur ut dupliciter nos opiletur, uelut fumosa superfluitas à corde expellatur, uel ut materia uocis efficiatur. His ergo duabus de causis compositus est canalis pulmonis. Qui causa flatus ex multorum frustulorũ concatenatione & ligamentis constructur ut possit dilatari & constringi, quæ uero attinent uoluntario motui. Qui nunquam potest fieri nisi exconcatenatis membris. Huius canalis substantia carthilaginosa est atq; dura, ut cum uentus exeat uox fiat clara. Raucitas enim uocis ex humiditate fit canalis pulmonis. Cuius superior extremitas gulæ uicina durior est omnibus canalibus pulmonis. Hęc autẽ uocatur guttur. Vnde instrumentum fuit uocis, quia durũ est inter alios canales pulmonis. Quod ex tribus carthilaginosis fit maioribus. Primũ est anterius, gibbosum exterius, concauum interius. Quod in quibusdam hominibus tactu sentit. Secundũ priore est maius, & retro iuxta os stomachi locatur ut illud cõpleat, quod priori defuit carthilagini. Hoc guttur quadam concatinatione & ligamentis iungitur, ut & dilatetur & constringatur. Inferius ligamentis solidetur, neruisq; ligat, cum duabus costis inferioribus exeuntibus de osse, scutum assimilante. Tertia carthilago, tanto secunda est minor, quanto prior secunda fuit maior. Ista tertia secundam quasi æquitat, quæ cypho assimilatur. Duo habens concaua, quæ duo secundę intrant frustulæ. Quę frustula sunt quasi concatenata ut hac cõcatenatione guttur clauderet, & aperiret. Prima carthilago, ubi primę & secundę iungit strictior est fundamento. Quod fuit necesse ut fundamentũ in pulmone latius esset gulari gutture. Tertia carthilago concauitatẽ habet ex parte uiæ spiritus, ut ex earum trium carthilaginum compositione canalis reddet similis fistulæ per quã aër ad canales pulmonis, & ipsum pulmonẽ transire possit. Guttur interius eadem uestę, qua & lingua & palatum, & os stomachi induit. In superiori carthilagine cyphum assimilante, est unũ os, duas habens furculas assimilantes duo lambda. Os istud per collum extendit, cuius linea mediastina in dorso primę carthilaginis, & linguę subteriori linea est superposita. Inferius lambda est sicut acuminis primę carthilaginis quantitatis. Est autem iuncta, atq; solidata in utraq; carthilaginum latera & ligamenta eius quasi neruia carthilaginibus egrediunt. Lambda superius cum osse sagittã assimilante ligatur. Hæc est cõpositio gutturis ex tribus carthilaginosis. Cõcauitas

gutturis

gutturis, quod aër intrat & exit habet quoddã corpus, quod linguę fistulæ assimilat. Cui lingulæ corpus non est assimilandũ, cum ista posterior, illud uero natura primum. Hoc autem corpusculũ nullam habet in toto corpore similitudinem. Componit enim glandè pelliculis & pinguedine. Vocatur autẽ gutturis lingua, siue cataracta. Et est primum uocis instrumentum. Neq; enim aliter potest uox esse, nisi ista claudat cataracta. Si enim uia gutturis est aperta, impossibile est uocẽ esse, quia aër paulatim exit, quod cõtrarium est formandæ uoci. Sed tantum fit quidam flatus, si tenuiter exeat paruus. Si uero fortiter, magnus. Cum uox formatur subito multus aër è corpore egreditur. Cuius uia primũ à largo peruenit ad angustũ, & post paulatim egrediens, angustatur, dilatatur. Hæc gutturis cataracta, ad flatum constringẽdũ fuit necessaria. Non autẽ dico constrictionẽ flatus ut ex toto intus cõtrahat. Sed in emissione uocis utrinq; cõstringi lateraliter pectus, & cum costis lacertos hypochõdriæ uicinus. Vnde totũ pectus & lacerti mouentes gutturmouent, aërq; licet fortis coartatur, ne subito egrediat. Quod facit lacertus, quo cyphum assimilans carthilago constringit. Estq; huius rei exlementum, corpus, linguæ, fistulæ assimilatum. Coadunata enim pars parti, claudit uiam gutturis. Per linguæ huius latera natura fecit duo foramina, quæ ad locum concauũ secedunt. Quod aër nõ potest subsistere dũ per largitatẽ uagatur uiæ. Sed cũ ad latera altera se dirigat, illa duo lateralia aperit foramina, ut tandem exire ualeat. Hęc autẽ duo foramina à superiori in inferius sicut linea sunt extensa, & sunt quasi pelliculę usq; in cõ cauũ clausæ ut guttur claudat, & non ante animalẽ flatũ aperiat. Rursus cum cibũ trãsgluttitur, dorsum catarctæ tangit, subito se cataracta claudit. Neq; uiam ad pulmonẽ prohibet aliquãdo potui, sed ne multa quantitas surripere possit. Aliquando enim parum intrat pelliculas & uentriculos suos & humectat. Guttur est carthilaginosum & rotundũ. Vnde fit ut os stomachi in transglutiendis cibis usq; ad canales descendat pulmonis, & guttur usq; ad palatum ascendit Sicut in transglutiendo cibo cataracta claudit, & os stomachi deprimitur, sic in expellendo uomitu subterior cyphus guttur obstruitur, ut transeat uomitus.

De canalibus pulmonis. Cap. XIX.

CAnales pulmonis ex multis componunt carthilaginosis rotunda in modum anuli, alternatim sibi suppositi, ab inferiori extremitate gutturis usq; ad initium pulmonis, per longinquitatẽ colli. Sunt autem ligatę sibimet ipsis ex pellicularũ ligamentis. Neq; ex omni parte sunt carthilaginosi, sed tantũ impertinentia colli, propter expressionem oris stomachi. In parte uero pectoris sunt sicut ligamẽta, siue chordę. Habet unusquisq; anulus pelliculas intrinsecus rotundissimas, quę pelliculæ duræ sunt & solidæ. Hæ sunt pelliculæ quas ante diximus, os stomachi atq; guttur

circun

circundare. De foris rursus panniculos habet unusquisq; anulus, sicut operimẽtum canalis pulmonis. Canalis necessaria collo fuit ut aërem expelleret & traheret, flatumq; & uocem reciperet. Quæ cum in furculas perueniat, ubi pectoris est spaciositas, per pulmonẽ spargendo se dilatat, & cum uenis ambabus à corde uenientibus admiscet, sui diuisi ramuli sunt similiter anulati ex parte carthilaginosi, & ex parte panniculosi. Suntq; sanguine mundissimi in animali naturę suę competenti. Cum enim incisionem, rupturã, percussionem in aliquo horum patiat, sanguinolentum ibi animal efficit. Vnde tussis nascitur, & sanguis ille ad os deueniens expellitur. Flatus enim sanguine pulmonis impedit. Canalis fit hæc carthilaginosa propter uocẽ. Instrumentũ enim uocis neq; durũ sicut os esse debuit neq; molle. Carthilago est mollior ossibus, & durior alijs corporis partibus. Ex multis carthilaginosis & ligamentis conficit, propter flatum dilatandum & constringendum. Quod fieri non posset si ex una carthilagine esset.

De *pulmone.* Cap. XX.

PVlmo est de molli carne, & aërius spumæ coaugulatæ simillimus, multis quasi uasis telatus. Hæc uasa sunt triformia. Vnum à dextra cõcauitate incipit cordis, alterũ à sinistra, tertium à suis canalibus. Prodiẽs à dextra cõcauitate cordis uena est nõ pulsatiua, sed forma eius sicut arteria, quia de duris & duobus pãniculis. Vnde hęc uena dicit arteria. Quod fuit necesse ut pulmonẽ possit nutrire. Duris & duob. fit panniculis ut subtilitatem suggeret aëri uarij sanguinis in nutritura pulmonis. Pulmo enim est subtilis naturę & aërię. Vnde nutrimẽtum oportuit haberi simile. Exiens à cordis sinistra est una sola arteria. Cuius forma est sicut uena, quia una est & rara pellicula. Vnde uenata uocat arteria. Hæc fuit necessaria ut spiritum & clarum sanguinẽ pulmoni ferat. Spiritus multã fert quantitatem propter suam raritatem. Vas ueniens à canalibus pulmonis cõpositionibus eorum simile est. Ex carthilaginibus enim & pãniculis canales sunt pulmonis, ut per carthilagines ori iungant stomachi. Quod eum carthilagine sua cum uenata iungit arteria. Vnũquodq; horum trium uasorũ cum intret stomachum, est quadripartitum. Duę partes eunt dextrorsum, & duę sinistrorsum. Pulmo enim in duo diuidit. Panniculis pectus mediantibus eum intercidentibus. Quatuor superiores partes per pulmonẽ postea diuidunt multipliciter. Canales pulmonis aliter diuidit in dextris. Quæ diuisio fuisset necessaria ut esset fulcimentũ, & quasi culcitra uenis, pectoris adeũtibus uias. Hæc est compositio pulmonis. Cuius est iuuamentum ut undiq; cor circũdet. Cum motu careat proprio motus, pectoris eũ moueri adiuuat. Est aũt pulmo instrumentũ spiritus & uocis. Spiritus fuit necessarius propter cor. Quia enim cor fundamentum est, & foris caloris naturalis necesse est aërem trahi, unde feruor suus refrigerari, & fumosa superfluitas posset expelli. Vn

de duos motus habuit contrarios dilatandi quo ſpiritum traheret refrige-
randi,ſtringendi,quo fumoſæ ſuperfluitates poſſent expelli. Ne ergo ſubi-
to aër erumperet ad cor pulmo fuit neceſſarius inter ipſum & guttur medi-
aſtinus,ut ſpiritum refrigerandi ab eo reciperet, & fumoſam ſuperfluitatē
ſibi redderet. Quia etiā animali uox neceſſaria fuit, & uox ſine aëre eſſe non
potuit,fecit natura à corde aëris expulſionem uocis eſſe materialem. Eſt er
go pulmo cellulæ ſimilitudo,ſeruans ſemper aërem frigidum ad cordis fer
uorem refrigerandum,& calidum ad uocem atq; flatum. Quo ſi mediatore
cor careret, & per ſe principaliter aërem traheret,& expelleret ſpiſſiſſimū
& infinitum eius eſſe motū oporteret. Vnde adeò eſſet periculoſius, ut nec
uno momēto flatus teneret. Sed cum quodlibet animal in loco calido, ſiue
in aqua profundiſſima ſeu etiam in loco fœtido flatum teneat,cōſtat cor ad
pulmonē refugere,quo aliquandiu poſſit ſe refrigerare. Vnde fit ut quā diu
aërem in cella pulmonis,quodlibet animal in his locis uiuere poſſit. Sed eo
deficiente & augmentante fumoſa ſuperfluitate in corde uel pulmone deſi-
nat animal uitale eſſe. Fit itē pulmo neceſſarius ut aërem excoquat & in na-
turā trahat ſpiritus,quo eum ſibi adſciſcat facilius. Sic enim cibum epar in
naturam ſanguinis mutat,quo mēbra eum cętera facilius in naturam ſuam
mutent poſtea. Propter ſupradictas ergo cauſas caro pulmonis mollior &
leuior fit ſicut natura aëris eſt,ut aërem mutet in naturā ſui,& inde cor eum
trahat ſibi,& in uitalem mutet ſpiritum. Deinde hic aſcendens per arterias
ad uentriculos cerebri,inanimatum ſpiritū facile queat mutari. Sed de his
planius poſtea diſputabimus. De corde. Cap. XXI.

COr fit de uillis diuerſę poſitis,cuius caro tota eſt dura. Diuerſitas
uillorum ex diuerſitate eſt motuū, dilatandi ſcilicet & cōſtringēdi
duricies carnis,ut uelocitas auferat paſſibilitatis. Pulmo circūdat
cor lateraliter. Forma cordis eſt pinea. Inferior eius pars,id eſt,latitudo, op
poſita eſt ſuperiori corpori. Ponit autē intra concauitates pectoris ambas
quas mediante panniculo diximus eſſe diuerſas. Caput quod acumen dicit
in ſiniſtra parte locat. Hoc uero latus cordis ſpiritus inhabitat uitalis. Inde
exit arteria maior,de qua omēs alię egrediūt. Vnde fit,ut pulſus in ſiniſtra
parte ſit fortiſſimus. Cor duas habet cōcauitates,quarū una dextra,altera
uero ſiniſtra. Siniſtra in acumē tēdit,dextra infra ſubſiſtit. A dextra uſq; ad ſi
niſtrā cōcauitatē eſt unū foramen,quod à quibuſdā tertia uocat cōcauitas,
ſed non eſt ita. Dextra itē cōcauitas,duo habet foramina. Vnū,uena intrat
cōcaua,portans ab epate ſanguinē in hanc cōcauitatē. Super hoc foramen
tres ſunt panniculi ad hoc ibi poſiti,ut aperiant intraturo ſanguini,& clau-
dant poſtquam intrauerint,ne exeant propter dilatationem cordis. Alterū
foramen exit uena,arteriæ aſſimilata ut pulmonē nutriat. De qua ſatis di-
ximus in pulmonis tractatu. Siniſtram identidem, duplex habet foramen,

unū

unum intrat arteria uena ſimillima. Iſta portat ſpiritum à pulmone ad arterias, & ſanguinẽ à corde ad pulmonem. Super hoc quoq; foramen duo ſunt panniculi aperientes ſe aëri ad cor ingredienti. Alterũ eſt foramen ſiniſtræ parti, unde maior arteria exit quę uocat̃ chriti, & omniũ fons eſt arteriarũ totius corporis. Hoc habet 5. panniculos, qui aperiunt̃ ſanguinem à corde & ſpiritum emittendo, poſtq; clauduntur reditum prohibendo. Hæ duę cõcauitates cordis ſemper ſunt in pulſu. Sed tamen plus ſiniſtra, quia ſanguis & ſpiritus plus ibi regnat. Hæ ſunt cõpoſitiones concauitatum cordis. Foramen quod à dextra parte protendit̃ in ſiniſtram, in dextrã incipit maiorari, ſed poſtea uſq; in ſiniſtrã paulatim ſtringit̃. Quod ideo conſequitur ut ſanguis in ſiniſtram partem ſubtilior progrediatur. In unoquoq; cordis concauo fruſtulum eſt exterius, quod auriculæ aſſimilat̃. Hæc ſunt 2. quę cordis auriculæ dicuntur. In dextra auricula arterialis ſolidat̃ uena. In ſiniſtra uero uenoſæ arteriæ eſt ſolidatio. Habet autem in ſua latitudine quędam oſſa carthilaginoſa, quæ cordis ſedes ſunt appellata. Circuit etiam cor quidam panniculus, qui caſula cordis eſſe dicitur. In huius panniculi medio extrinſecus panniculi pectus mediantes ſolidant̃. Iſte panniculus non cordi iungit̃ ne forte eius modis impediatur. Qui cordi fuit neceſſarius ut eſſet fundamẽtum caloris naturalis, unde animal regeretur. Siniſtra concauitas dignior eſt de cauſa ſupradicta.

De diaphragma. Cap. XXII.

SVbtus collum, duo concaua maiora ſunt, unum circundat omnia pectoris oſſa, pulmonẽ & cor continens, alterum continet uentris lacertos omẽs. Iſtud incipit ab inferiori teneritudine pectoris uſq; ad interiora oſſa penis. In qua concauitate ſunt, ſtomachus, inteſtina, epar, ſplen, fel, renes, ueſica, matrix. Inter hęc uero concaua quidam lacertus eſt rotundus eorum differentia, qui dicitur diaphragma, incipiens à teneritudine pectoris, & protendens utrinq; uſq; ad 12. ſpondylem, ubi ſolidatur ex omni parte cum cordoſis ligamentis ab ipſo exeuntibus. Operitur autem hic lacertus de uno panno ſuperius, quia panniculo coſtas circũeunte egreditur, & à duobus pectus mediantibus. Subterius eſt alter panniculus, qui à ſiphac egreditur. Habet diaphragma 2. foramina, unũ eſſe ſpõdyles, unde exit meri. De altero foramine exit cõcaua pena, quę ſpargit̃ in corporis ſuperiora. Diaphragmatis uero ſunt iuuamẽta dilatat em̃ pectus atq; ſtringit cum alijs lacertis pectoris. Secundum eſt quia differre facit inſtrumenta ſpiritus atq; cibi.

De cibis. Cap. XXIII.

CIbi inſtrumenta ab ore ſunt incipientia. Os em̃ multa habet inſtrumenta ibi coadunata, dentes & pelliculas unde operit̃ bucca palatum etiam atq; linguam. Habet inferiorẽ partem oris guttur uuulam, canales pulmonis meri. Dentium diximus iam numerum & eorũ iuuamentum in tractu oſſium. Lingua duarũ rerum habet iuuamina animatæ rei atq; cibi, Cuius compoſitionẽ ſuperius diximus, & ſimiliter de alijs tra-

ctauimus. Pellicula unde bucca circũinduit, pelliculæ circũamicienti os ſtomachi & ipſum ſtomachũ cõnectit. Quæ iuuat qa cibũ quoquo modo mutat, & ſtomacho aptat. A ſtomacho em̃ incipit, unde eius naturã cuſtodit.

De meri. Cap. XXIIII.

MEri quod dictũ eſt corpuſculum, longum, rotundũ, atq; concauũ. Quod à ſtomacho incipit progrediens uſq; in ſuperiorem extremitatem gutturis. Eius exordium eſt anguſtum, ſed poſtea paulatim dilatatum ad gutturis ſummitatẽ ueniens fit latum. Protendit ſuper ſpõ dyles dorſi, ubi multis ligat̃ ligamentis, non tamen ſpõdylibus adhærẽs medijs, quia multomagis uergitur dextris, & uſq; in 12. ſpondylem deſcendit. A ſpondylium uero medietate meri ſeparare fuit neceſſe, ut infra corpus daret deſcendẽti arteriæ. Hæc em̃ medijs ligatur ſpõdylibus, ut melius cuſtodiret. Cõponitur autem meri de duobus pãniculis à ſtomacho egredientibus pelliculis. Horum unus exterior eſt & carnoſus, & uilla ſua per latum extendũtur. Secundus interior eſt & neruoſus, cuius pili in longum protenſi, tamen obliquant̃ pauci. Eſt autem officiũ meri tranſglutienda tranſglutiri. Ab ore enim cibum trahit, & in ſtomachum traijcit. Trahit cum uillis longis. Quæ aſcendentia guttur ſubleuant in buccæ ſuperiora ut expreſſius cibũ ſibi trahant à bucca. Quem pili per latum poſiti ſuſcipiẽtes ab eis, ſtringendo mittunt ſtomachi receptaculis. Si em̃ res humida quoquomodo inter manus fuerit ſtricta, humor inde delabitur. Ex his ergo pilis conſequitur, ut tranſglutiẽdis leuior ſit aditus, euomẽdis grauior exitus, quia trãſglutiẽda adiuuãt utraq; uela. Vomitus à ſolo exteriori adiuuat̃, qd̃ dilatatũ eſſe diximus.

De ſtomacho. Cap. XXV.

STomachus & ſi in ſiniſtris ſit locatus eius tamen inferiora tendit in dextram. Hic epar habet dextrũ, quod cum 5. ſuis fruſtulis ipſum brãchat ſtomachum. Splen eſt ſiniſter ſibi ſubterius lacerti dorſi, ſuperius habet ſcirbũ, quod græci condriã dicunt. Eius forma eſt quaſi ſphærica. Sed tamẽ eius extrema, aliquantulũ ſunt longa. Inferiora ſuperioribus ſunt latiora. Foramẽ ſuæ latitudinis uerſum inteſtina uidet̃ ſtringi. Foramen ſtricte partius dilatatur in meri. Componit̃ ex duobus panniculis. Interior eſt neruoſus, pilos habẽs in longitudinẽ & in tranſuerſo. Exterior eſt carnoſus, pilos habens per latũ cum pelliculis ſplenis lateraliter ligat̃ & epatis ex parte dorſi cum ſpondylibus. Adiuuat autẽ ſtomachus, ut excoquat cibũ & epati mittat excoctũ, ut facilius epar in ſanguinis naturam uertat. Si bucca in opus ſtomachi cibũ apparat incõſumptum. Hanc ſtomachi excoctionẽ medici uocant primã digeſtionẽ. Partium ſuarũ adiuuamenta, uillorũ quoq; & ſphęricę formæ in prę ſentiarũ ſunt dicenda. Duorũ pãniculorũ duplex eſt iuuamentum. Cibum em̃ à meri unum ſibi contrahit, quod fit cum pannículo interiori per longũ uillato, ſicut ſuperius de meri diximus. Stomachus enim in tranſglutiendis ſurrigit̃ ad meri, & ab eo cibũ ſibi ſuſcipit ſicut ſi quilibet

libet manum ad rem ſuſcipiendā porrexerit. Secundi panniculi iuuamētum ſibi retinere cibum. Qui cum perueniat ad ſtomachū ab iſto quaſi bracatur quò ad dirigenda digerant, & retinenda in ſuum uſum retineant. Expellendi ergo ad inteſtina emittunt, unde ſuperiora ſtringunt, inferiora uero dilatantur inteſtino ſe aperiēte, quod potria uocat. Stringere iſtud exterior pāniculus, in quo uillum latū habet. Omne enim mēbrum duobus conſtans panniculis, ſi uillum per longum habuerit, inde ſuſcipienda ſuſcipit. Si fuerit perlatum, inde reijcit reijciendū. Quare interior ſit neruoſus, nimia hęc fortitudo fecit ſui ſenſus. Cum em̄ ſtomachus recepta omnibus ſuppeditet interioribus digniorē ſenſum oportuit habere, ut & digeſtionis uacuitatē ſentiret, & inde rurſus impleret expeteret. Si tamen ſenſus plurimus in ore ſuo habet. Ore em̄ ſtomachi ſentimus, quod famē uocare ſolemus. Hac ergo neceſſitate os ſtomachi neruoſum, & ipſum oportuit eſſe ſtomachū. Deſcendūt aūt 2. maiores nerui à ſummitate cerebri per os ſtomachi & ipſum ſtomachū ſpargēdi. Exterior pāniculus fuit carnoſus ut ſtomachus calefiat ut digerere ualeat. Natura em̄ carnea humida eſt & calida Qđ hic in parte ſiniſtra aptat epati amabilis locus apparat uidelicet. Splē em̄ licet in ſiniſtra ſit, minoris tamē q̄ epar eſt quātitatis. Epar in dextra, ſplen uero locat in ſiniſtra. Lacerti dorſi inferius, ſcirbūq; ſuperius ut melius calefieret ad digerendū ſtomachus. Qui ligat undiq; ne motus ſuus nimius à loco ſuo eū ualeat extirpare. Fuit rotūdus ut et paſſibilitatē reijciat, & multā cibi quātitatē ſuſcipiat. Lōga fuerūt extrema ut deſuper meri iūgeret inteſtino uero inferius. Latitudo inferior, & anguſtia ſuperior, quę in humāo tm̄ ſūt ſtomacho. Ideo fuerūt neceſſaria, quia cū homo pręalijs erectior ſit, animalibus cibus in inferiora ſemper ſuſcipit. Vnde latitudo fuit inferior ut multitudo cibi inde poſſet capi. Latitudo ſuperioris foraminis oppoſita eſt meri, ut ſi forte trāſglutiret, res aliqua dura & nō bene dimaſticata intrare ualeat. Foramē inferius ideo anguſtat, quia cibus in ſtomacho nimia excoctione ſubtilatus, facilius egredit, & rurſus ne cibus exeat antea q̄ excoquat. Vnde etiam ſemper oportet claudatur.

De inteſtinis. Cap. XXVI.

INteſtina ſuper dorſi ſpōdyles & os latū ſunt poſita cū ligamētis à ſiphac egrediētibus, ligata incipiētia à ſuperiori foramine ſtomachi, quod porta uocat, uſq; in anū protendunt, & globoſa à dextra in ſiniſtrā, & à ſiniſtra torquerent in dextrā. Hæc ex duobus cōponunt pāniculis. Vnuſquiſq; panniculus habet uillum in latitudinē rotundū. Quorū eſt eſſentia, eademq; & in ſtomacho eſt dicta. Sunt autē numero 7. Tria ſubtilia quę ſunt ſuperiora cū porta iuncta, tria groſſa, ab inferiori ſubtili incipientia. Vnū triū ſubtiliū uocat 12. qa ſua lōgitudo pro mēſura cuiuſq; hominis, 12 habet digitos, ſuper dorſum erigit, in nullā em̄ partem torquet ſicut alia circūuoluūtur. Alterum uocat ieiunū quia ſemper cibis eſt uacuum, globoſe eſt circūactū

in similitudinem aliorum. Tertium subtile est appellatum, secundo simili mum, sed tamen nunquam sine cibi fece inuentum. Grossorum trium primum est orbum appellatū, & incipit à subtili extremitate, & est latum à dextra in sinistrā partem circūuolutum, quod uocat orbum, quia uno tantū foramine est contentū, per quod intrātia intrant, & exeuntia exeunt. Quod egreditur ab eo aliud intrat intestinum quod uocat ilion. Orbum uero intestinū, sacculo est assimilatū. Secundū grossorū est illud quod uocat ilion, Quod similiter alij à dextra in sinistrā tēdit. Sed tamē à dextra ascēdit super arcā. Vocat iliō qa dura digestio unde iliorū dolor in hoc resident intestino. Tertiū est rectū intestinū, quod in inferiori ani extremitate positū uocat colon: ubi cū aliquando digestio inhęreat, inde colica nascit passio. Hoc cæteris est latius. Intestina hæc circundant uenæ, nerui quoq; & arteriæ. Sed horum maiorū pars remanet circa superiora. Ligant cum pelliculis & glandosa carne in sua concauitate. Quæ cum omnia in superioribus sunt dicta. Hæc intest inorū est cōpositio. Iuuant, ut à stomacho digesta recipiant, & inde succum mandent ad epar, feces; q; expellant foras. A superiori uena em quæ uocatur porta, multę uenæ subtiles proruunt ad intestina. Ab intestinis quoq; procurrunt ad epar, & hæ uocantur messeraica, per quas succus cibi ad epar tendit ab intestinis. Rursus iuuant intestina quia cibum mutāt. Cibus enim intra stomachum digestus cum portā exeat, & ad subtile intestinum ueniat, ibi aliquas consumens moras, melius subtiliatur, & inde per messeraicas ad epar progreditur, ubi in naturam sanguinis mutatur. Sicut enim bucca & meri cibum subtilant, ut ad stomachū subtiliorem mittāt, sic & in subtili intestino nondum bene depuratus in stomacho, multo maior fit digestio, ut epati mittat digestibilior. Vnde hoc intestinum stomachi essentiæ est uicinum. Hæc est una intestinorum necessitas. Singulorū autem uirtutem dicturi sumus & cōpositionē. Eorum enim gibbositas & rotunditas ideo fuere necessaria ut cibus aliquādiu ibi inhęreat. Quod si non fieret, homo & semper comederet semper; q; digereret. Secundo fuere necessaria, ut cibum partim digerant, & pro ut eis suppetit partim retineant, superflua uero expellant. Duodecimū intestinum ad dorsum est erectum, ut uenis & arterijs atq; neruis daret locum. Sic enim locatum minus occupat loci spacium. Dicendum est quare ex duobus panniculis fierent, & uilla per latum secederent. Duo panniculi fuere necessarij, ut si unus pateretur, ab altero sibi subueniretur. Sicut in diuturna uidemus dissenteria, quia aliquando in digestione frustula carnis uident exire, quæ de interioribus panniculis constat esse. Non tamen perit intestinum, quia interior panniculus sibi facit supplementū. Eorū uilla per latum extensa sunt, ut superfluorū fortiter sint expulsiua. Vnde fit ut sint duplicia. Inferiora intestina superioribus sunt grossiora & maiora, ut non frequentius hominē ad sellā ire oporteat. Quia si digestio loca stricta inciderit, facile implet, & cito euacuari oportet. Quod si ampla, contigit e contra.

De pin

De pinguedine, quæ est scirbum. Cap. XXVII.

SCirbum ex duobus componit panniculis, grossis atq; spissis. Quorũ alter supponit alteri. In horum medio multa est crassitudo, & multę uenæ atq; arterię. Crassitudo ista est super intestina. Cuius forma, sicut sacculus siue marsupium extat, incipit ab ore stomachi, & usq; ad intestinum quod uocatur colon tendit. Bucca eius ibidem est, ubi & principium. Aliquando solidat in aliqua extremitate epatis, & in dorsi costis, neq; in his determinate, sed sicut solet contingere. Sępius iungitur cum stomacho, & splene, atq; colon, ut stomachus & intestina per ipsum possint calefieri, & ut liget atq; operiat uenas quas habent intestina.

De epate. Cap. XXVIII.

EPar in dextro latere ponit, & sub superiorẽ hypochondriam locat. Est autem concauum atq; gibbosum. Cõcauitas stomacho & intestinis est finitima. Amplectitur enim stomachũ, cum suis 5. panniculis. Gibbositas diaphragmati est apposita ita ut ipsum tangat. Ligat cum diaphragmate pelliculis ipsum operientibus, & similiter costis posterioribus. Concauitas etiam sua stomacho & intestinis pelliculis & uenis est ligata. Hoc epar non in omnibus ęqualiter se habet hominibus quantitate siue partibus. In hominibus est maius q̃ in bestijs eiusdẽ quantitatis. Numerus partium in quibusdam duarũ, in quibusdam trium, in alijs 4. in alijs 5. Epar magnã partem tenet in dextera. A lata sua cõcauitate uena progredit, quę porta uocat. Quę anteq̃ exeat in 5. diuiditur uenulas, 5. epatis intrãtes particulas. Vbi unaquæq; pars quinaria in multas uenas diuidit subtilissimas. Quæ in inferiorẽ ꝓtendunt stomachũ, in 12. quoq; intestinũ ieiunũq; atq; rectũ. Quod satis diximus, cũ de uenis tractaremus. Necessariũ fuit epar ut cibũ mutet & sãguinẽ faciat. Quẽ postea per uenas ad totius corporis mẽbra traijciat. Vnde fit ut substantia epatis coagulato assimilet sanguini, cum cibus in stomacho coctus est, & digestibilis factus portã egredit. Deinde in 12. postea in ieiunũ, & à ieiuno in subtile intestinũ. Subtile uero, succum bene colatũ per meseraicas mittit ad uenã, ut quæ uocatur porta, & per hanc eadem epatis intrat uentrem. Vbi per uenas sparsim dilatat, quæ per epar extenduntur. Epar cibum mutat in naturam sanguinis, quem per uenã maiorem, quæ uocatur concaua, in cætera corporis mandat membra.

De splene. Cap. XXIX.

SPlen in parte est sinistra, cuius forma aliquantulum est longa, & parum contra stomachũ concaua, uersus costas gibbosa. In his autem duobus locis ligatur cum panniculis. Cui bina coniunguntur uasculа. Vnum quod maioris est quantitatis à gibbositate est epatis. Per quod ab epatis sanguine coleram nigram sibi splen uidetur trahere. Alterum minus inter splenem & os stomachi locatur, unde colera nigra ori stomachi mandatur

mandat, ut appetitus inde confortet. Splenis iuuamentū est, ut sanguinem in epate mundificet, & per uenasculum supradictū sibi trahat sanguinis feces. Quas per aliud uas ori stomachi mutat quantū adiuuando appetitu sufficiat. Neq; tamen totum & ilico mittit, quia aliquādiu sibi retinens, in suos usus transformat partem. Alia pars tandem uera facta colera, pro ut dixi mittit stomacho in suo appetitu confortando. Vnde fit, ut splenis substātia, quia sugat & emittat, rara sit ut spongia, ut grossos humores contrahat sibi. Color eius nigredini assimilatur, ut colera nigra exprimatur.

De felle. Cap. XXX.

FEl super epatis frustulum maius est. Huius unus tantū est panniculus, fortis & durus, bina habet uascula, unum epatis concauitati iunctū, per quod colera rubea à sanguine epatis depurat. Alterum in duo alia diuiditur, unum horum maius intestino iungitur, ut colera rubea sibi iniciatur. Alterum in inferiorem tendit stomachum, ubi coleræ rubeę expleat officium. Collo huius duæ furculæ iungunt. Vna est illius arteria quę exit ab epate. Altera est nerui ad epar uenientis, unde uita & sensus datur felli. Est autem felle iuuamentum, ut sanguinem ad coleram rubeam mundificet, ne forte ibi remanens eum incenderet.

De renibus. Cap. XXXI.

REnes sunt in lateribus dorsi spōdylium, quorū dexter est excelsior uni epatis uicinus frustulo. Horum concauitas sibi alternatim est opposita, quod in solo contingit homine, & singulis duæ de cōcaua uena inferiunt furculę, cum ipsa egrediat una ab epate. Vna sanguinem portat ut ipsum nutriat. Altera ut sanguinis colamentū sibi contrahat, id est, urinam. Ambobus quoq; de maiori arteria accedunt furculæ ut uitam eis possint dare. Ambobus duo exeunt longa uascula, & bene concaua, pelliculis operta quæ iungūt cum uesica, à medicis uocata emūctoria, per quę in uesicam protenditur urina. Ad hoc enim renes fuerunt facti, ut aquaticum sugentes sanguinem in epate eum depurarent.

De uesica. Cap. XXXII.

VEsica in maribus super erectum intestinum ponit. Est autem unus panniculus idemq; durus. Durus ut colerā rubeam urinæ ferret immixtam. Super foramen unum habet lacertum, quæ uesica constringit ne urina præter uelle hominis egrediat. A renibus ad uesicam tendit urina per uasa superius uocata emunctoria. Hæc cum ipsa solidant pro ut dicemus. Quæ cum ad uesicā ueniant uesicæ quodāmodo pelliculā excoriāt, ut illis pateret uasculis. Post pellicula solidat, & ut ante fuit inuenit, ne forte uētus ingrediat, & urinę accidenti pro ut diximus excoriādo aperit.

De genitalibus, & primum de matrice. Cap. XXXIII.

MAtrix in forma sua est sicut uesica, cuius maxima est profunditas. Quæ utriq; habet quasi quædam frustula, cornibus assimilata, quibus

quibus differt à uesica. Ascendunt autem cornua usq; ad supradicta emunctoria. Per frustula arteriæ intrãt, quæ sperma & spiritũ in uuluam portãt. Vuluæ substantia est sicut neruosa, ut in conceptu extendi posset undiq; & tunc maxime cum fœtus inciperet maiorare. Bucca est neruosior, & in cõmixtione maris delectationi esset assensibilior. Moderate dura & intromittendo semini extenderetur, & eo recepto clauderetur. Quod utrunq; nõ fieret, si nimis durum, siue molle esset. Vnus panniculus pilos habet in cõpositione diuersi formes. Qui unus est & paruus & in longũ extensus necessarius appetitui trahendi spermatis. Est & alius ex obliquo & maior ad hoc solummodo ut spermatis & concepti fœtus esset continentior. Est & alius lateralis quo fœtus egressurus emitteret. Hęc recto supperpositа est intestino, & ei uesica est superpositа, ut uuluę subtilatæ in fœtus grossitudine intestinum esset uice culcitrę. Cuius opertoriũ est uesica. Membris sibi uicinis ligatur ligamentis flexibilibus, quibus eam extendentibus non tamen rumperet. Vesica longior est inferius, q̃ uulua excedit superius & uesicæ collũ naturæ est iũctum fœminæ. Natura autẽ fœminia est spaciolũ, quod utraq; penis ossa mediat super anum locata, deforis habet frustula, de pellibus quę uocant badera. Quæ frustula sunt in fœminis, sicut prępucia in masculis. Fuerunt autẽ necessaria, ut ab aëris frigiditate uuluæ essent opertoria. Matricis cõcaua 2. sunt magna, quorũ unum dextrũ, alterũ sinistrum. Hęc utraq; in unum secedunt concauum, quod uuluę uocat collum. Quia ergo 3. sunt concaua, antiqui consueri dicere uuluas. Quod est uideri in interfecto animali, si uuluã circũieris. Discoopertis enim superioribus pelliculis, duo apparẽt concaua, tertio iuncta, quę quasi duę uident uuluę. Necessaria fuerũt cõcaua, ubi gemini haberẽt loca. In his sunt quasi quędã fossæ, quæ uenarũ sunt buccę, unde menstrua solent uenire. Sunt autẽ aspera ista loca ut inuiscãdo spermati esset oportuna, ubi etiã ligat secundina. Matrix 2. habet testiculos in summitate colli positos, post frustula quæ superius uocauimus cornua. Quorum unus dexter alter sinister. Minores in quantitate q̃ sint masculini. Forma eorũ rotunda, parum tamen superficietenus plana. Substantia glandosa, sicut eas quæ confortant uenas earum mediastina. Duriores fœminei quã masculini. Quibus singulis singulæ de renibus ueniũt uenę, quæ subeunt frustula superius ita uocata. De testiculo unoquoq; quędam pectię uident exire. Per quas testiculi sperma iaciũt in uasa spermatis. Talis est uuluæ forma & cõpositio sua. Quę secundũ tempus & ætates in diuersis fœminis diuersa est, quia grauidę maiores habent quã non grauidę. Nunq̃ grauidę minores quã quandoq; nõ grauidę. Quantomagis em̃ fœminæ dant, tanto plus earũ uuluę propter extẽsionẽ maiorant. Secundũ ętates, quia minores habent puellulę, quã puellę adultæ. Veteranę minores q̃ iuuenculę. Libidinosę maiores q̃ nõ libidinosę. Sed naturalis matricis quãtitas in longitudi-

ne ab umbilico eſt uſq; in naturã fœminę, & tãtũ duodecim digitorũ eſt. Latitudo eſt ſpaciolũ, duorũ emũctiorũ mediũ, ubi duę uuluę cornua ſeiũgũt.

SIcut Galenus & Hippocrates perpenderũt, ſperma eſt artifex & materia creandorũ infantiũ, menſtrua uero ſola materia ſunt. Neq; creatur fœtus, niſi ſpermata maris & fœminę miſceãt. Vulua ergo à mẽſtruis uicinitus mundificata in cõmixtione utriuſq; retinet ſperma uirtute ſua cõtentiua. Si inquam uiri ſperma nec multũ rarum, neq; multũ ſpiſſum, neq; uiſcoſum fuerit, ſperma retinet, quia à bucca uuluę fortiſſime claudit. Quod eſt inueniri ſi beſtiam aliquã plenã occideris. Adeò em̃ os uuluę clauſum inuenit, ut nec ingredi poſſit acus. Quod cõtingit ex nimia cõcupiſcẽtia retinendi ſpermatis. Quod enim à uirga exeat uirgæ uirtute expulſiua uadit rectum per uuluæ collum, uſq; in eiuſdem fundamentũ. Vbi dum dilatatur uicina replent. Lateralia uero cornua uacua remanent ad quorũ uacuitates complendas, exit ſperma de teſticulis fœminę, per uaſa ſui ſpermatis, mixtumq; cum uiri ſpermate, replet ea loca, atq; implenda uirile ſperma peruenire non potuerat, & ſic utrunq; per matricem dilatat mixtum. Sed tamen cum inter hęc & uuluæ eſſentiam quædam loca uacua remaneant, impletur illo ſpermate, quod immixtum dixeramus remãſiſſe. Cõmixtio hęc duabus de cauſis fuit neceſſaria. Primo, ut ſperma maſculũ temperaret fœmineum. Maſculum em̃ groſſum eſt & calidum, fœmineũ econtra frigidũ & liquidum. Maſculum ergo ex nimia ſua ſpiſſitudine non poteſt ſe dilatare, & ex materia ſui caloris materiã deſtruit infantis, unde fuit neceſſe, ut ſuarum qualitatum diuerſitate fœmineum ſperma, has tẽperaret utraſq; Secunda cauſa eſt, ut panniculus inde fieret, qui infantulũ circundaret. Dũ em̃ hæc cõmixtio circũquaq; ſpargit, uuluę calore excoquit, unde panniculus citiſſime conficitur, ſicut eſt paſta liquida, ferro calido ſuperpoſita citiſſime fit nebula. Lenitas autem & planitas uuluæ nuſquã permittit panniculũ adhęrere prẽter ſupradictas foſſulas, ubi conglutinatur aſperitate nimia. Qui panniculus idem facit ſpermati, quod ouo nouiter formato ſuus pãniculus facit. In bruto autem animali inanima uicinante conceptu. Hic panniculus foſſulis quæ ſunt uenarũ ora tantum illigatus inuenit, ſi tunc animal interficiatur. Vnde refert Hippocrates de ſaltatrice fœmina, quia ſaltans poſt ſextũ diem cõceptionis intra huiu ſmodi pãniculos ſperma emiſerit in ſimilitudinẽ oui nondũ completi. Ad hunc panniculũ totum undiq; ſperma circũeuntem ingrediunt menſtrua per uenarũ ora id eſt per ſupradictas foſſulas. Nondũ enim adeo eſt durus quin facile perforet. Ad quem etiam ſanguis ſubtiliſſimus, & ſpiritus per arterias ingrediunt, eumq; ob nimium ſui impetum non ſolidari poſtea permittũt. Sperma quoq; naturaliter ſpiritũ habẽs & calorẽ naturalẽ ſibi trahit ſanguinẽ ut ſpiritum exteriorẽ, quia dum panniculus induret, foramina tamẽ non claudunt. Venæ uero & arterię naſcentes in

tes in ſpermate, uenisq; & arterijs ad uuluã peruenientibus iunctę ſanguinẽ & ſpiritũ fœtui cõferunt alternatim, alternatim ſibi ſolidantibus uenarũ & arteriarũ foraminibus. De his autẽ uenis & arterijs in modũ telæ circũuolutis circũdatur pãniculus, & poſt de uenis omnibus duę tantũ uenę, de duabus uero arterijs, una ſola arteria cõficit. Quę cõfectura uocat ſecundina. Ad hæc neceſſaria ut illam ſolã arteriã duasq; uenas cõfirmet, & defendat, ut per uenas de ſanguine menſtruo infantẽ nutriat, per arteriã ſpiritũ & ſubtilem ſanguinẽ ſibi tribuat. Intra hos duos pãniculos alij naſcunt duo. Vnus ſecundinę proximus à uulua egredit, cuius forma faſciole ſimilima cũ infantis iungit ueſica, ut ſuam urinã ſuſcipiens eijciat. Cui alter eſt ſuppoſitus latus atq; craſſus qui fumũ in humectationẽ infantuli ſit ſuſcepturus. Sic enim fumus exit de infante, ſicut ſudor de perfecto homine. Iſti ſunt pãniculi quibus operiunt infantuli. Infantulus autẽ ſic cõcreat. Vtraq; ſpermata ſibi inuicem permixta ex ſanguinis caliditate fiunt ſicut ueſicę. Sicut in re ſpiſſa & uiſcoſa uidet, quæ cum igni excoquat, quaſi uefica propter ebullitionẽ efficitur. Quæ ueſicę cum ſibi poſtea adunent, & de ſpiritu ſpermatis impleat, in perforatione ſpermatis magis cõcauant. Vbi ſpermatis extremitas indurescit, nec ſpiritũ permittit egredi. Vnde fit, ut ſpiritus & ſanguis pãniculũ ſecũdinæ penetrẽt, & ſpermatis cõcauitates replẽt. Virtus uero formatiua de mẽſtruo ſanguine infantis mẽbra nititur informare, de ſolo ſpermate alba cõficiens mẽbra, id eſt, cerebrũ, oſſa, carthilagines, pelliculas, ligamẽta, uenas quoq; & arterias de ſanguine mẽſtruo facit epar, & pręter cor oẽia mẽbra carnoſa, quia cor de ſanguine fit arteriæ, eo uirtus formatiua prius illa conficit mẽbra, quæ aliorũ ſunt fundamẽta, ut pote cerebrũ, cor & epar. Cerebrũ ex ſpermatis fit eſſentia. Cor de ſanguine arterię. Epar de mẽſtruo ſanguine per uenas à ſecundina ueniẽte. Hęc 3. informatione ſua ſunt ſibi uicina, ſed à ſe inuicẽ ſecedũt poſtea. Illa aũt uena, quę de omnib. alijs fit una, ad cor ueniens ſubtilem ſanguinẽ & ſpiritum ſibi ſubminiſtrat. De his fundamẽtis alia tria naſcunt. De cerebro nerui & nucha egrediunt. De cor de arteria maior, quã de corde ideo natura fecit exire, quia timuit ne ex uię rũperetur longinquitate. His quaſi fundamentis factis, fecit & natura oſſa hęc cuſtodientia. De ſpermate enim craneũ ut cuſtodiat cerebrũ, ſpondyles nucha cuſtodientes pectoris coſtas, ut cor cuſtodiãt. Poſteriores coſtas ut defendant epar. Illa tamẽ apparent prima quæ fundamentis ſunt uicina, ſicut ſenſus inſtrumẽta cerebro uicina. Pulmo cordi, ſtomachus, ſplẽ, renes & panniculi epati ſunt uicini. Poſt iſta naſcunt & alia iſtis poſteriora mẽbra in concauitate pectoris, pedes & ſimilia. Quæ paulatim formant omnia, ex quo in uuluã concidit ſperma. Infans enim cõcreatur 4. gradibus. Primus cum ſicut anatomicis uidet ſpermati adhuc ſit uicinus. Quẽ Hippocrates ſperma uocat. Alter cum ſperma ſanguini ſe cõmiſcet. Tunc em cerebrum

cor & epar nondũ ad plenũ formata ſicut ſanguinis ſunt maſſa. Quẽ gradũ Hippocrates uocat fœtũ. Tertius cũ cerebro epate & corde iã formatis, alia mẽbra apparent informia. Quartus cũ oẽia ęque apparẽt formata. Qui gradus ab Hippocrate infans uocat. Iã em incipit ſe mouere, & pedibus calcitrare. In tribus prioribus animatę arbori infans aſſimilat. Hæc eſt formatio infantiũ, mẽbrorumq; ſuorũ. Tempus cõpletionis eſt iſtud. Qui in 7. naſcit menſibus ſi ſit maſculus 30 diebus informat, in 60 mouet. Fœmina 35. format, 70 mouet, 210 diebus cõpletur. Decem menſiũ maſculus, 45 formatur diebus, & 90 mouet. Fœmina in 50 format, in 100 mouet, in 200 naſcitur. Nouẽ menſium maſculus, in 40 format, in 80 mouet. Fœmina in 45 formã ſuſcipit, in 90 motum, 270 naſcitura. Maſculus ideo citius cõpletur, quia ſperma unde naſcit fortius & calidius. Teſtat tamen Hippoc. ſe uidiſſe mulierẽ ante 30 dies abortiuũ feciſſe, & abortiuũ omnia membra cõpleſſe. Itẽ Hippoc. Cuiuſcunq; forma in 35 diebus cõplet, in 210 diebus parturit. Modus em cõpletionis duplus debet eſſe motui, parturicio uero tripla. Si quis autẽ queſtionabit cur infans octo menſiũ nõ uiuat, ita reſpondendum erit. Teſtat Hippocrates omnẽ infantem in 7. menſibus motũ habere. Qui ſi adeo fortis fuerit ut exire poſſit quoquo modo ad uitã cõualeſcit. Si non emerſerit, ipſo motu ita debilitat & patitur. Vnde in ſubſequenti exiens mẽ ſe nullatenus poteſt uiuere. Si aũt ad 9. ſiue 10. natiuitas protelet, à paſſione prioris motus intra uuluã roborat. Vnde eſt probare, quia omnes matres plus in 9. patiant menſe. Sciendũ quoq; quia in dextro maſculus in ſiniſtro uero latere fœmina format, & ibidẽ quilibet magis mouet. Maſculi in dextris quia calidiores ſunt fœminis, unde latus qđ calidius uindicauerũt ſibi. De ſiniſtro accipiendũ eſt ecõtrario. Siniſter etiã teſticulus fœminę, frigidioris eſt naturæ. Vnde & ſperma frigidũ eſt & humidũ. Vniuerſaliter ergo dicendũ, quia quãtomagis ſperma eſt calidũ, ſiccum atq; ſpiſſum, tanto ſępius inde maſculi naſcunt. Quod ſi ſperma aliud fuerit, econtra cõtingit. Significatio maſculi cõcepti erit huiuſmodi, mater pulchri erit coloris, motus erit leuioris. Dextra mãmilla erit maior atq; durior. Mãmillæ ſumitas, magna atq; dura. Pulſus in dextra manu maior, ſpiſſior & plenior. De fœmina cõcepta accipiendũ ecõtra. De maſculo in 25 diebus fit fœminę purgatio, de fœmina 35. Sperma uiri ſi abundauerit plusq; fœminę, infans uidebit patri aſſimilare. Si fœminę erit maius, matri aſſimilabit. Fœminę aliqñ pariũt geminos. Galen. tamẽ teſtat ſe uidiſſe mulierẽ 3. peperiſſe, 2. maſculos & unã fœminã. Quidã dicũt, quia fœmina 4. duas fœminas, & 2. peperit maſculos. Alij fatent ſe uidiſſe mulierẽ 5. maſculos peperiſſe, & ita in 4. annis 20. genuiſſe & oẽs uixiſſe. Quod ſatis eſt poſſibile. Quia uulua 4. habet foſſulas, quas diximus uenarũ ora, per quæ ad uuluã accedũt mẽſtrua. Dicũt alij mulierem in 7, menſe filiũ peperiſſe, in 9. uero maſculũ altęrum. Vnde diui-

nant

nant post primũ conceptum, accessisse alterũ masculum. Aristoteles dicit mulierẽ cõcepisse, sed post annũ nihil aliud q̃ massam carneã emisisse. Hæc omnia naturæ possibilia, sed nullum tamen ego uidi qui fateretur se uidisse.

De mammillis. Cap. XXXIIII.

MAmmillæ de glãdosa sunt factæ carne, molli scilicet & alba sicut lacertis est natura. Sunt aũt uenæ & arterię ibi sibi inuicem commixtæ. Hæ sunt in pectore positæ, ut cordi essent uicinæ, quod caloris fundamentũ est naturalis, quatenus adiuuarẽt decoctione sanguinis. Quę sunt necessarię ut lac generet unde infans nutriat. Puer em̃ in uulua positus, sanguine menstruo nutriebat. Vnde oportuit puerũ natum habere nutrimentum eidẽ sanguini finitimũ. Mãmillas ergo fœmina habuit in pectore, ut hę cordi uicinę sanguinẽ naturali excoctũ calore in naturã mutaret lacteã. Cõcaua enim uena ad cor ueniens, & de corde ad pectus exiẽs, ascendit usq; in gutturis furculas in 2. maiores diuidendas furcat. Simile facit arteria. Quæ ambæ furculatim descendunt in mãmillas, & ambæ diuidunt in ambas. Et multipliciter diuisę cũ earũ miscent carne. Sanguis ueniens ad mãmillas excoquit in uia anteq̃ perueniat ad eas. Hic em̃ sanguis per cõcauã uenam ad cor ascendit, & inde redditur pectori. De pectore ad cor redit, de corde ad mãmillas penetrat & uenenatim spargit per mãmillas. Vbi tam diu morat quoad sanguis perfectissime excoquat. Excoctus in mãmillarũ spongiosam carnẽ iacit, quia naturã hęc caro habet lacteã. Sic nutrimentũ fit cuiuslibet infantis. Itidẽ & epar siccũ cibi in naturã mutat sanguinis. Vnde cæteris nutrimẽtum detur mẽbris, maxime tamẽ carnosis. Quia autẽ lac de sanguine mẽstruo fiat, in uulua mãmillas attingat, signũ est qd̃ à mulieris cõceptiõe incipiunt mẽstrua cessare, ut infantibus in uulua positis inde uideatur nutrimentum dedisse. Mulierum abortiuũ facientiũ mãmillæ, & si antea fuerint duræ emolescunt. Sicut Hippocrates in Aphorismis testatur. Si mulieris postquam inquit geminos conceperit, dextra mãmilla emollierit masculus abortiuus fit. Si sinistra, abortiuatur fœmina.

De testiculis & uasis spermatis. Cap. XXXV.

TEsticuli instrumẽta sunt generãdi spermatis. Ob hoc cõponunt de carne glãdosa, alba, molli, & rara, ut & albũ faciant sperma. Vnusquisq; testiculus uno pãniculo est obsitus, quia siphac egredit. Ad quorũ unũquẽq; una uenit à renibus quãuis sanguis eis subministrat, unde materia spermatis esse cõprobat. Hæc cũ ad testiculos ueniat multipliciter per eos se dilatat. Item duæ arteriæ à dorsi ueniunt parte, quæ per testiculos multipliciter diuidunt, sicut & uenæ quibus miscentur hę arteriæ, & per testiculos carnẽ dispersuntur mixtæ. Sanguis qui spermatis est materia anteq̃ ad testiculos perueniat ex parte mutatur, & per uenas dispergit, & inalbescit dum digestio cõpleatur. Deinde in carnẽ testiculorũ uenæ emittunt unde

ſperma fit perfectum. De teſticulis duo uaſa exeunt. Quorũ ſubſtantia eſt ſi cut teſticulorũ. In hoc duo uaſa teſticuli eijciunt ſperma, & à uaſis ſuſcipit uirga ſicut à mulierũ teſticulis uulua ſuſcipit. Hæc uaſa uocantur ſpermatis quæ lõga ſunt in maſculis, quia à teſticulis in oſſa aſcendũt penis, & inde in uirgã deſcendunt, hæc & larga in maſculis ſunt & dura. Lõga, ut à teſticulis exiens ſperma melius excoquat in uia. Largitas ut cito à uirga exeat, & in uuluã à uirga. Duricies ne ex uię rũperentur longinquitate. In muliere uaſa ſpermatis cõtraria ſunt his. Sunt em̃ curta, ſtricta & mollia. Stricta, quia mu lieris ſubtile eſt ſperma. Vnde fit, ut per ſtricta loca facile currat. Curta, qa uicina ſunt loca ad quæ proijcit ſperma. Mollia, qa nõ lõga eis reſtabat uia.

De uirga. Cap. XXXVI.

VIrga caro eſt neruoſa, rotunda & cõcaua, ab utroq; penis oſſe inci piens & utrunq; neruos ſibi oppoſitos extranſuerſo habens. Quæ duplici ex cauſa fuit neceſſaria. Primo, ut per uaſa ſua ſperma in uuluã pro ijciat. Vnde etiam fuit neruoſa, ut appetitũ cõcupiſcentiæ in tactu habeat. Cõcaua efficit, ut accedente appetitu uento impleatur, unde erigatur. Am bo lacerti lateraliter ſibi ſunt oppoſiti, ut nuſq; uirga poſſit flecti, unde rectũ ſperma in uuluã proijciat. Secundo, quia cum ueſica uię ſpermatis ſit uicina ac eadẽ uia emittit urina. Veſica enim ex parte ani, natura extulit, quã oſſi bus penis amouit. Quę in maſculis collum longũ habuit quod uirgę iungit cõcauitati, quo urinam expellit. Mulier cum uirga careat, parum longi col li ſibi eſt neceſſitas, ut in naturam fœmineam urinam traijciat.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber IIII.

Quarta pars 20 continens cap. de ſcientia uirtutum actionũ & ſpirituum.

CAPITA LIBRI.

Diſputatio de uirtutibus. 1
De uirtute naturali. 2
De uirtutis naturalis in ſtomacho operatione. 3
De eiuſdem in uulua opere. 4
De uirtute ſpirituali dilatante & con ſtringente. 5
De flatus iuuamentis. 6
De cauſa mortis. 7
De uirtute ſpirituali paſſibili. 8
De uirtute animata. 9
De uirtute ſenſum operante. 10
De uirtute uiſus. 11
De uirtute auditus. 12
De uirtute odoratus. 13
De uirtute guſtus. 14
De uirtute tactus. 15
Quid unicuiq; ſenſuum conueniat, quid non conueniat. 16
De uirtute uoluntarium motum faciente. 17
De actionibus. 18
De ſpiritibus ideſt de uirtutibus. 19
Quid horum unumquodq; faciat cum naturam ſuam exeat. 20

De uir

De uirtutibus disputatio. Cap. I.

Onstat ex libris superioribus ubi elementa nominauimus, quia omne corpus animatum siue inanimatũ, sensibile, siue insensibile, ex quatuor elementorum ad se inuicem conficit cõmixtione, & quadam eorũ quasi passibilitate. Eorum cõmixtio in unoquoq; corpore uocatur complexio. Sunt autẽ hęc calidum & frigidũ, humidũ & siccũ. Tanta uero in unoquoq; corpore horũ est quãtitas quanta eis necessaria est. Cõplexiones istæ sicut instrumẽta sunt naturæ, siue animę, siue utriusq;. Omniũ enim corporũ regimenta, aut ex anima sunt & natura, aut ex sola natura. Quia natura animata regit corpora & inanimata. Sola uero animata regit anima. Quod cum ita sit, necesse est naturæ atq; animæ quandam uirtutem in esse, qua operationẽ suã ualeat explere. Quę uirtus ex eorum actionibus monstratur. Virtus uero animæ solum uiuificat, id est, cor & arterias constringit & dilatat, aut memoriam dat, & intellectum, sensum quoq; & motum uoluntarium. Igit uirtutes 5. sunt generales. Vna attinens naturæ quæ uocatur naturalis. Altera solum uiuificans est animę, & uocatur spiritualis. Alia dans intellectum, sensum quoq; & uoluntarium motum similiter est animę & uocat animata. Actio uirtutis naturalis animalibus, & arboribus est uniuersalis, quæ nihil est aliud quàm quod generat nutrit & augmẽtat. Hæc in animalibus æque uidentur & in arboribus uiuẽtibus. Sed generatio animalis, mutatio est animalis, mutatio est substantiæ spermatis in substantias membrorum, animali cuiuslibet generis cõpetentium. Augmentatio est in quantitate eorũ maioratio. Quod fit usq; ad cõplementum iuuentutis. Nutrimentum in membris restauratio dissolutę rei ut animal permanere queat, & quod ab ipso dissoluitur pereat. Semper enim intus & exterius animalium mẽbra dissoluuntur. Exterius propter aërem qui ab eis sibi trahit humectationem. Interius quia calore naturali dissoluitur. In arboribus similiter quędam generantur de earundem spermatibus quæ in frondes & ramos mutantur. Quod autẽ generatur, necesse est augmentetur usq; ad constitutum tempus sibi. Necesse est etiam nutriat ut subsistat, cum aër semper ipsum dissoluat. Virtus spiritualis animalibus rationabilibus uel irrationabilibus & non arboribus est cõmunis. Cuius in omnibus animalibus est actio cordis, & arteriarum dilatatio & constrictio ut calorem custodiat naturalem. Hæc in omnibus equalis est animalibus. Virtus animata partim rationalibus partim irrationalibus cõmunis est animalibus, quia æque sensum, & uoluntarium participant motum. Sensum enim dicimus, quod uisu & auditu cæterisq; sensibus percipitur. Voluntarium motum mutationẽ membrorũ, in quælibet loca ad quæ uolunt. Hæ duæ uirtutes ambæ sunt cõmunes. Altera eius pars solis animalibus est propria, id est, fantasia, ratio & memoria, Nullum enim

rationa

rationale habet hæc perfecte. Actiones nihil sunt aliud quam quidam uirtutis motus ad id quod efficitur. Motus autem sunt 6. duo simplices, & 4. cõpositi. Simplicium unus est cõuertibilis, & de re in rem mutabilis. Alter est localis, id est, de loco in locum mutabilis. Motus cõuertibilis, duo sunt modi, uel enim essentialiter mutatur, qui motus constructio, uel destructio uocatur: uel in qualitatibus ut siquis de calido fiat frigidus, & humido siccus. De albo niger, de dulci amarus. Motus secundum locum duo similiter modi sunt. Aut enim rectus est & circulatus. Circulatus sicut zona in cœlo habetur. Rectus ante retro, dextrorsum sinistrorsum, iusum susum. Compositi sunt augmentatio & diminutio, constructio & destructio. Constructionis enim motus est compositus, ex motu in essentiam cõuertibili, & in diuersas qualitates mutabili. De destructione similiter intellige, cum eadem qualitatum quantitate quæ habebatur in constructione. Sed tamen contrariæ harum qualitates erunt accipiendę. Si enim cõstructio fit ex calore, destructio fiet ex frigore, & similiter in alijs qualitatibus. Augmentationis motus est compositus ex conuertibili, & eo qui secundum locum est motu. Quod eñ crescere rem facit, & augmentat quoquomodo eam mutat, & eius quantitatem augmentat in longitudinẽ, latitudinem & profunditatem. Sed tamen in eadem specie perseuerat. Differunt autem motus augmentandi & construendi, quia constructio speciẽ aliquã substantialiter mutat in aliam. Augmẽtatio rei in substantiali esse uel permanentis est alteratio. Destructio de suo esse rei est annullatio & diminutio, augmentationi contraria, in re permanente mutatio. Omne ergo quod mouet, alicui horum 7. motuũ subijcitur. Res aũt mouens est faciens, mouere, facere. Res mota, patiens. Actio naturalis, quædam in sola est conuersione, sicut generare. Generare enim est rem incipere esse quod nõ fuit. Quod in corpore animalis mutatio facit spermatis in suæ essentiæ membra, & qualitates suas. Est & quædam actio naturalis, quæ in solo motu est locali, sicut in unoquoq; membro est appetitus cibi in similitudine, & sicut continentia cum membra in se retineant res sibi tractas, & sicut expulsio, cum res incõueniens membro expellẽti, sibi cõuenientibus reddit membris, est & actio naturalis, & conuertibilis & localis, sicut nutrimentum cuiuslibet rei. Nutrimentũ enim est mutatio cibi, cõuenientibus competẽs membris, & mẽbrorum incrementum in longitudine, latitudine, & profunditate. Actio uirtutis spiritualis, tantũmodo est localis, quia solũ dilatat & constringit. Dilatatio est motus à medijs ad extrema. Constrictio, reductio ab extremis ad media. Actio uirtutis animatæ quædam est conuertibilis sicut sensus, qui nihil est aliud quam mutatio mẽbrorum, in qualitates rerum sensu capiendarum. Quædã etiam est localis, sicut uoluntarius motus. Quia uero diximus tres esse uirtutes membra regentes, & breuiter tetigimus, quod unaquęq; operetur, oportet plenius &

planius

planius uniuſcuiuſq; actionem dicamus, & quomodo operetur. De naturali igitur uirtute uidetur prius dicendum eſſe.

De uirtute naturali in epate. Cap. II.

VIrtus naturalis eſt in epate, quæ cum inde per uenas ad membra procedat alia, epar tamen alijs eam amminiſtrat. Hæc in tres diuiditur uirtutes, generatiuam, nutritiuam, paſcitiuam. Generatiua eſt, qua de ſpermate & menſtruo ſanguine infans generatur. Quæ operari incipit ex quo ſperma in uuluã cadit, durans uſq; in perfectionem infantis. Virtus nutritiua membra augmentat, & paruitatem in magnitudinẽ mutat. Quæ perſeuerat operari ab initio pueri uſq; ad cõplementũ iuuentutis, ibiq; eſſe deſinit. Virtus paſcitiua quodlibet ſubſtantia ad membra portat prout membrorum expedit eſſentia, ut reſtauret diſſoluta, nec tamen in longitudine, latitudine, profunditate creſcere faciat. Cuius durat actio uſq; ad mortẽ, à pueri initio. Harum 3. quædã eſt cui miniſtratur & non miniſtrat, quia habet alterã uirtutẽ ſuæ actionis adiutricem, eſt autẽ generatiua. Sunt & aliæ quæ & miniſtrãt, & eis amminiſtrant, ſicut paſcitiua & nutritiua. Generatiua duas habet uirtutes miniſtrãtes, una uocat mutabilis, prima & ſecunda: altera uero formatiua uirtus. Mutabilis primæ generatiuæ eſt neceſſaria ad mutandã ſubſtãtiam ſpermatis & menſtrua in quorũlibet mẽbrorũ fœtus ſubſtantias. Quæ operat cum 4. qualitatibus ut mẽbra diuerſa in ſubſtantia efficiantur. Si eñ cũ calido operatur & humido, ſola efficitur caro. Si cum calido & ſicco cordis creat caro. Si cum frigido & humido, ſubſtantia fit cerebri. Si cum frigido & ſicco oſſa fiunt tm̃modo. Hæc eadẽ uirtus in cęteris membris operatur, ſecundum complexionem quantitatis, harũ qualitatum ad maius ſiue minus. Ex his quatuor qualitatibus quędam aliæ cuilibet harum competentes naſcuntur, quę & uiſu & tactu, guſtu quoq; & odoratu comprehenduntur. Viſu enim rubor diſcernitur, qui calorem præcedentem ſequitur, & albedo quod frigidum comitatur. Tactu mollicies & duricies deprehenduntur, quam humiditatem & ſiccitatem ſequuntur. Leuitas quoq; ſequit calorem, grauitas frigiditatem. Raritas calorem, ſpiſſitudo frigiditatem. Guſtu cognoſcimus quia omne dulce calorem, acidum ſequitur frigiditatem. Odoratu, aromata, & fœtẽtia dijudicantur. Harum qualitatum à principalibus naſcentium tanta eſt quantitas, quantũ de ſingulis principalium hęc uirtus amminiſtrat. Sed tamen in ſingulis eſt membris pro ut uniuſcuiuſq; neceſſitas ipſorum expetit. Virtutis huius mutabilis tot ſunt diuerſitates, quot membrorũ ſimilium diſſimilitudines. Singulũ eñ mẽbrum uirtute mutabili de ſanguine menſtruo fit. Quæ non ſolum fiunt ab ea maiora, ſed etiam minora, ſicut panniculi ſtomachi & uuluæ & arteriæ. Differũt mutabilis prima & ſecunda, quia prima ſpiſſat ſperma & menſtrua & in ſubſtantia membrorum mutat. Secunda ſanguinis ſubſtantiam mem-

brorum iam formatorum mutat essentiã eiusdem assimulans. Vtraq; tamẽ operatur illis quatuor qualitatibus. Virtus formatiua format & designat singula membra suæ formę cõpetentia, & ea perforat & concauat, lenit & asperat, solidat ubicunq; sunt necessaria. Hæ duę uirtutes tam diu operant quoad fœtus forma compleatur. Quod 30. siue 35. si sit masculus, 40. si fœmina perficit. Virtus augmẽtatiua, quę & uocat nutritiua, uirtuti generatiuę ministrat, sibi uero seruit pascitiua. Generatiuę seruit augmẽtatiua, qa fœtũ in longitudinẽ, latitudinem & longitudinẽ augmẽtat & extendit. Quod totum perficit cum iuuentus quę 35. annis concludit cõpleatur, tunc tandẽ desinit. Pascitiua nutritiuę ministrat, quia cibum in mẽbris solidat & assimilat. Quæ si non fuisset nutritiua in fœtus profunditate extoto esse desijsset. Sicut si uesica uẽto inflet, dilatatur, sed tamen profunditas non extenditur. Vnde natura mirabilis pascitiuã nutritiuæ adiutricẽ fecit. Quæ & si nutritiuæ seruiat, non tamẽ eam ita pauperauit natura, quin & alias quatuor uirtutes sibi dimiserit seruientes, id est, appetitiuã, contentiuam, mutabilem secundã, & expulsiuam. Hæ 4. naturales insunt unicuiq; membro & eorũ regimento. Appetitiua enim humores cibi secundum suã similitudinẽ membris dispensat & attrahit. Sicut carni temperamentũ sanguinis. Ossibus sanguinem frigiditati & siccitati attinentem, cerebrũ frigidum & humidum. Similiter & uasa sibi superfluitatẽ trahunt similia. Fel ẽm sanguinis amaritudines. Splen melancholicã superfluitatẽ. Renes, aquosos humores. Hæc appetitiua uirtus cum calido & sicco operatur, quia natura semper attrahit sibi aliquantulum caloris. Cuius trahere est triplex. Primum propter uacuitates, & exinanitionis necessitates. Sicut canalis in aqua posita, si sugatur, necesse est illuc aqua trahatur propter uacuitates aëris, quo canalis carere incipit. Secundum trahere est cum calore, sicut in cãdela ignis semper oleũ sibi trahit. Tertiũ trahere naturale est, sicut magnetis est ferrum sibi trahere. Cum uirtute ista membra sibi trahunt conuenientia. Virtus autem contentiua retinet eis cõpetentia, ut ea mutet & excoquat, quæ cum frigido & sicco operatur. Virtus mutabilis res tractas in substantiam & similitudinẽ membrorũ mutat. Hæc cum calido & humido operatur. Expulsiua, superfluitates expellit, quas uirtus appetitiua traxit. Hæc cum frigido & humido operatur. Harum una digestioni est propria, id est, mutabilis secunda, quæ uocatur digestiua, quia cibãtis similitudine cibum aptat. Tres reliquæ sunt quasi ministræ digestiuæ. Natura enim appetitiuam fecit, ut trahat cõuenientia membris. Digestiua tracta assimilat, & cum membris solidat. Sicut uidemus in diuersis seminibus. Ex una enim & eadem terra, aqua quoq; eadem cohibita, unũquodq; semẽ sibi trahit similia. Vnde seminatores, terræ salsitatem dulcorare uolentes, in salsa terra seminant, hanc q̃ siclam uocant. Hæc enim naturaliter est salsa. Vnde de terra trahit sibi similia, &

ita

ita dulcoratur terra. Similiter de cibis unumquodq; membrum sibi facit. Quos digestiua eorum similitudini aptat. Cui necessarium est tempus ut operatio sua expleatur. Vnde uirtute indiguit contentiua, quæ tam diu sibi cibum teneat, donec excoquat, & assimilet digestiua. Quia uero membra aliqua traxerunt superflua & non sibi assimilanda, necessaria fuit uirtus expulsiua, expultrix eorum, quæ membris erant inutilia. Operatio ergo pastus digestiuę tantum propria esse uidetur. Pastus enim augmentat, solidat & assimilat. Sanguis enim per uenas mẽbris aspersus necesse est circũquaq; dilatetur, postq; solidetur, deinde membro cuilibet assimilet. Vnde consequitur ut membra augmententur. Quod testantur, qui bolismum patiunt. Quæcunq; enim isti comedent, in nullo eos augmentãt, solutionem confirmant, qui hyposarchi morbo laborant. Corpora enim eorum augmẽtant sed non solidantur. Sunt enim liquida & aquosa, cum in eis naturalis calor non ita operetur, ut cibus ingrossetur & inuiscetur, & per hæc solidetur. Assimilatione fatentur, qui morphea fatigantur. Horum enim mẽbra augmẽtantur, solidantur, sed non assimilantur. Quod fit propter mutabilis secundæ defectionẽ, uel qa cutis in cõcauitate sua clausum habet grossum humorẽ, quem uirtus mutabilis in sanguinẽ mutare nõ potuit. Ex his ergo passionibus intelligimus, quia augmentari, solidari & assimilari, pastus totius est corporis. *Vnde Hippocrates* cibo imposuit tria nomina. Vnum cum iam non est cibus, sed potius succus. Alterum, cũ iam in sanguine mutatur. Tertium, cum augmentet, solidet & assimilet. Vnicuiq; membro cibus sumitur in duobus diuersis temporibus. Cum enim stomachus cibum sibi uenientẽ digerat, partem sibi inde competentẽ retentat, quam in sui nutrimenti substantiam conuertat. Post ab epate sanguis ad exteriores eius panniculos uenit, & eos nutrit. Item bucca & meri cum per eos cibus transeat partẽ suam recipiunt, id est, subtilissimum, quod est sicut fumus unde nutriuntur. Deinde sanguis ueniens ab epate, per uenas in ipsis diuisas nutrit ea. Subtile intestinum de cibo à stomacho descendẽte ad ipsum sibi simile sumit nutrimentum. Deinde uenæ exeuntes à uena quæ uocatur porta, sanguinẽ portant, unde ipsum nutriant. Similiter & grossum intestinum de cibi fecibus sibi simile nutrimentum sortitur. Ad quod nutriendum sanguis descendit per uenas in exterioribus suis locatas ut ipsum nutriat. Ad epar cibus accedit in stomacho digestus quẽ per uenas trahit mediastinas sui & stomachi. Rursus cum à stomacho descendit iam excoctus ab epate suggeritur per uenas quæ messeraicæ uocantur. Similiter & cętera membra cibum dum succus est tantum per uenas sibi adiacentes suscipiũt, per quas easdem ad ea regreditur cum in sanguine esset excoctus. Sed tamen singula membrorum uel unũquodq; uero mẽbrum à mẽbro debiliori sibi trahũt, sicut cor ab epate. Epar ab intestinis, intestina à uenis, uel à fortioribus cũ mẽbra ipsa abundent multum, nec totũ eis fit necessarium, sicut stomachus ab epate, ut iam

exinanitus unde nutriat, epar uero nimiũ inde sit repletũ. Mẽbra em̃ suam nimiã abundantiã expellunt aut ad debiliora, sicut stomachus ad intestina, uel in loca sibi uicina. Cũ em̃ stomachus in suis abũdet superioribus per meri superfluitatẽ suã emittit, si in inferioribus intestinis per digestionẽ mittit. Expellenda duob. modis expellunt expellentia, uel cũ sibi sumpserũt necessaria, & remanent superflua, sicut cũ stomachus tm̃ cibi recipit, quantum sibi conuenit, quod uero superfuit in intestinũ reiicit, uel cum eadẽ superfluitas patienti noceat, quod fit modo duplici, cũ multa quantitas sicut continens membrũ grauat, ut diutius retinere nequeat, unde uomitus & solutio subsequũt, quę homines propter nimiũ comedere & bibere patiunt, uel si cibus in incendentes qualitates conuertat, sicut cum in stomacho in colera mutatur, unde incendit. Colera tandem in intestinum emittit. Ab intestino cũ incendat in uicina rursus eiicitur, uel cum uomitu per buccã emittit. Cum hac uirtute naturali regimentum est corporis. Sed cum rationabiliter huius uirtutis dixerimus actiones, dicendũ uidetur quomodo sensualiter percipiant. Quod duabus similitudinibus in stomacho & uulua mõstrat Gal. Hęc em̃ duo mẽbra apparent sensibiliora, per quę cõparatio fit assimilãtia.

De uirtutis naturalis in stomacho operatione. Cap. III.

APpetitiua actio in stomacho in transglutiendis apparet liquido. Videmus em̃ animal quomodo cibum à bucca trahat, & in stomacho mittat. Si quis autẽ dicat, quia cũ cibus trahit motus meri fit uoluntarius ita dicenti obuiabit, & si transglutire uoluntariũ sit homini, motus tamen meri atq; stomachi est naturalis. Quod facile perpendit ex suauis cibi appetitu. Indignat em̃ stomachus cũ amara sibi dẽt. Itẽ uidemus stomachũ & meri res nõ bene demasticatas in famelicis trahere prẽter uolũtariũ motũ hominis. Meri quoq; curtari uidet & ascendere stomachus ex nimio trahenti uictus appetitu. In quibusdã animalibus cũ tamẽ meri habentibus stomachũ usq; in buccã trahi aspicimus, & hoc maxime in gulosis animalibus. Suauẽ uero cibũ & dulcẽ stomachũ & meri cito uidemus trahentẽ. Quẽ postea epar ex nimio dulcore à stomacho sibi mutat. Quod facile quilibet potest ꝓbare. Si quis em̃ facile cibũ comedat, cui post dulcior succedat, si uomitus subsequit, dulcior ultimus euomit. Stomachus em̃ ex cibi dulcore delectatus, in profundũ sui illũ traxisse cognoscit. Econtra si quis cibũ siue potũ percipiat, quę stomachus fastidiẽs abhorreat uidemus, stomachum & meri mixta cõtrahi & rugari, quæ quomodo recepta inuita retinent & coacta. Itẽ si quis per pedes suspendat, & caput inferius habeatur, datus sibi cibus transglutit, & stomachus dimittit. Vnde liquet, quia nisi appetitus naturalis esset stomachus sibi cibũ nõ traheret. Cõtẽtiua uirtus cibũ ad stomachũ ueniẽtẽ ex omnibus cõstringit lateribus eiusq; inferiora claudit, ne queat liquor egredi. Similiter eũ retinent, cũ à stomacho mittat ad eadẽ. Vnde liquidissime constat, quia uirtutẽ contentiuã stomacho & intestina habeant.

Quod

Quod apertius uidet, si in animali comedenda eadem reuoluamus. Si em̃ cibus ei det, & ilico interficiat, illũ cibũ ex omnibus partibus cũ suis pãniculis cõstringit stomachus. Quod si aliquãdiu occidi differat, quoad cibus in intestina digerat, intestina similiter undiq; cõstringunt feces. Vnde intelligit quia intestina & stomachus uirtutẽ habẽt cõtentiuã, qua sibi cõuenientia retineant. Virtus digestiua incipit quando & cõtentiua. Cũ enim stomachus per mediatorẽ meri cibum sibi traxerit, undiq; prout diximus, cõstringit, & in interiorũ pãniculorũ naturã uertit. Quod duabus de causis stomachus facit. Primũ ut cibum sibi cõuenientem faciat, & de ipsis cõuenientia interiores panniculos, secundũ sui naturam nutriat. Secunda causa ut leuiorẽ epati reddat, quatinus alleuiatũ epar & depuratum facilius epar in sanguinẽ uertat. Sicut enim bucca ipsum mutat ut stomachus facilius recipiat, itidẽ & stomachus facit, ut reddat epati. Epar in naturã sanguinis mutat, ut facilius eũ sibi sumant cætera mẽbra. Impossibile enim est alicuius rei multas qualitates subito mutari in cõtrarias, nisi particulatim & paulatim fiat. Non enim panis in sanguinẽ potest mutari ilico ut in corpus uenerit. Sed prius in ore aliquantulũ mutat, post in stomacho secũdum naturã ipsius. Deinde in subtile intestinum mittit, & ibi etiã aliquantulũ mutat. Quem epar sibi trahit per meseraicas, & tandẽ in sanguinem mutat. Venæ sanguinẽ factum trahunt ab epate ut facilius mẽbra cætera in sui mutent substantias. In ore quoque mutatio cibi facile potest percipi. Quod enim inter dentes remanet, putidum prius efficit, & tandem in naturam carnium buccę mutatur. Sicq; cũ carnibus & phlegmate miscetur, quod digestum & calidum sibi dat calorẽ. Phlegma enim calidum & digestũ hinc agnoscimus, quia ipso superimposito impetigines & apostemata sanamus, scorpiones interficimus. Item cibi qualitates intra stomachũ naturali calore mutatę cum digestio miscet phlegmate, ubi maior ei fit mutatio. Stomachus em̃ ore est calidior propter coleram rubeã ad ipsum decurrentẽ à felle, & quia calidioribus membris uicinatur, à dextra epar habens, à sinistra uero splenẽ. Cor & diaphragma superius, dorsi lacertos posterius. In epate cibus pluſq̃ in stomacho mutatur. Quippe cũ epar multo sit ipso calidius, quia natura est sibi sanguinis, sed tamen coaugulati. Virtus expulsiua incipit cum actio digestiuæ uel contentiuæ finierit. Stomachus enim cũ cibum digerit, quod sibi simulatur suscipit, & quantum ei sufficit. Quod remanet quasi superfluum, & sibi contrarium grauat, cum non sit sibi necessarium. Ore ergo superiori fortiter clauso & inferiori quod porta uocat aperto in subtile intestinũ proijcit, quod sibi inde simile suscipit, succumq; totius cibi meseraica sibi attrahit. Quod superfluit, grossum recipit à subtili fece scilicet. Grossum similitudine sua accepta quod grauat proijcit foras. Meseraica succũ quem accepit nabendũ mittit in epate, ibiq; in naturã mutat sanguinis. Deinde unũquodq; membrũ per uenas sibi trahit, prout sibi ei cõpetit. Quod remanet, quia superfluũ est

cæteris mittit mẽbris eiuſdẽ rei appetitiuis. Si quod ſtomachus traxit eum moleſtauerit expellit. Moleſtatio aũt ſtomachi ex nimietate eſt potus ſiue cibi, cũ de utroq; pluſq; oportet ſuſceperit. Quæ cũ uomitu ſicut in ebrioſis expellit, uel cũ digeſtione, ſicut in guloſis. Itẽ ſi cibus ſiue potus intra ſtomachũ in malas qualitates uertit, ſi in ſuperiori natent ſtomacho, uomitu emittunt. Si inferiora ſua grauent, cũ digeſtione expelluntur. Vnde cõprobat quia uirtutẽ expulſiuã habeat ſtomachus. Nõne enim uides in uomitu ſtomachũ cũ alijs in ſuperiora moueri uiſceribus, cũ ante digeſtio indureſcat, uel acutos ex incenſione humores habeãt inteſtina nõne cũ alijs uiſceribus ea uides moueri ad inferiora, & ultra modum exire aliqñ ſicut fieri uidemus in tenaſmo. Cõſtat ergo ex his omnibus ſtomachũ 4. fulciri uirtutibus, appetitiua, cõtentiua, digeſtiua & expulſiua. Similiter his, cætera membra habent corporis.

De eiuſdem in uulua opere. Cap. IIII.

SIcut in ſtomacho has 4. uirtutes cuilibet reddidimus intelligibiles, in uulua itidẽ faciamus oportet, ut ex his duobus ſimile in alijs conſideret. Superius in mẽbrorum cõpoſitione diximus, quia deſiderium & concupiſcentiã trahendi ſpermatis in uulua natura fecerit. Quod fuit neceſſe propter generare. Virtus aũt appetitiua hoc cogit fieri. Quod in coitu eſt ſentiri, quia uirgã ſibi trahit uulua, ſicut ſanguinẽ uentoſa. Hoc tunc temporis fit, cum fœmina concepit. Cum eñ uicinitus uulua à mẽſtruo mũdificet, & à contrarijs eadem depuret humoribus, tunc maxime in trahendo ſpermate animat. Quod cum receperit, undiq; illud ita braccat atq; claudit, ne ſicut Hippocrates dicit, acus etiã intrare poſſit. Sic uulua manet clauſa, quoad infantis expleat forma. Vnde uirtus in ea intelligitur cõtentiua. Virtus autem mutabilis circa contentiuam eſſe palàm fit, mutatione ſpermatis qualitatiua & ſubſtantiali, in diuerſitate membrorũ infantis. Expulſiuæ actus duobus apparet temporibus, uel cũ membra infantis ſuppleant, uel cum infans morit, quia cõpleto membratim infante, contentiuę & mutabilis actione iam deſinẽte, ſuccedit actio expulſiuæ. Quod menſe 7. uel 9. fit, uel 10. Expellit autẽ infantem uulua duplici excauſa. Vel quia infans eam grauat, ne præ ſui quantitate eum ualeat continere, uel quia cibũ ſibi ſufficientem non inuenit, unde pedũ percuſſione pãniculos circũuolutos ut exeat rumpit. Ruptis ergo panniculis humores intus cõtentos uulua ſuſcipit. Quos cum ferre nequeat, expellit eos foras. Expulſio infantis mortui, duabus fit excauſis. Vel quia eruginẽ parit, quã ferre natura uuluæ nõ poteſt. uel quia rupto aliquo pãniculorũ humores expellẽdi eã cogunt. Eſt ergo in propatulo hęc membra uirtutes habere quatuor. Eſt enim in ſtomacho appetitiua cum tranſglutienda tranſglutiat. Eadem iſta coëundo eſt in uulua. Contentiua in ſtomacho, dum cibi fiat excoctio. In uulua, dum infantem generat. Mutabilis in ſtomacho, cibi in ſui naturam eſt conuerſio. In uulua cum ſperma atque menſtrua in diuerſorum membrorum infantis mutet

eſſentias

essentias. Expulsiua in stomacho in subtile intestinum cibi est emissio. In uul ua, cum infantem pariat. Itidem in cęteris intelligat necesse est mẽbris. Sine his enim nullatenus possunt regi. Hæ 4. uirtutes naturę sunt ministrantes, & in custodienda sanitate, & in infirmitatis curatione. Has uocat Hippocrates infirmitatũ curas. Quę dignę sunt hoc nomine quia apostemata siue pustulæ sine exteriori uident curari medicamine. Et infirmitates multæ per has sanantur somno siue quiete. Mortuorum etiã corpora ab earum naturis uidemus separari, & in paruo tempore putrefacta.

De uirtute spirituali dilatante & constringente. Cap. V.

SVperius dixisse nos meminimus, quia omnia corpora tribus regant uirtutibus, naturali, spirituali & animali. Quia ergo de naturali diximus, de spirituali ordo diuisionis expetit dicamus. Virtus igit spiritualis est illa quę uiuificat cuius fundamentũ est cor, à quo uita ad membra corporis procedit uiuificanda. Hæc quandã habet partẽ cui ministrat, quãdam ministrantem. Per illam cui ministrat, cor & arteriæ dilatantur & constringuntur. Quę ministrat, iram, pugnam, indignationẽ & dominationem suppeditat. Sed nos prius de dilatante & constringente dicemus. Dilatatio localis est motus à medio in omes extremitates, sicut circa fabrorũ agit folles. Cum enim aërem recipiunt, circũquaq; se extendũt. Constrictio fit ecõtrario, id est, ab extremitatibus ad mediũ. Quod in eisdẽ follibus uidet. Cũ em aër emittit, folles undiq; cõstringunt. Duo aũt ista uirtus explet operatiua. Cordis tamẽ & arteriarũ motus nõ ex toto similis est follibus sicut medici arbitrant. Horũ em motus uirtute aëris appetitiua cõficit. Quę uirtus in corde facit idẽ, qd ferrarius circa follẽ. Quia uirtus cor dilatandi aërẽ à pulmone trahit, qui pectore mediatore, ad pulmonẽ uenit. Lacertus em qui est intra costas pectus cõstringit et dilatat. Qd cũ dilatat pulmo cũ eo ampliat. Aëris autẽ introitus hunc gestũ cõsequit. Aërẽquoq; cũ uirtute appetitiua cor à pulmone sibi trahit postea. Arterię à cordę hac eadẽ trahunt uirtute. Quod trahere dicit flatus tractus esse. Virtus cõstringendi superfluitatem fumosam à corde expellit. Idẽ em lacertus qui est intra costas, cõstringit cor & arterias. Quod consequit dum pectus stringitur. Hac autem constrictione fumosam superfluitatem expellunt cor & arteriæ. Hæc autem constrictio cordis est emissio. Vterq; uero actus anhelare siue flare dicitur. Arteriæ quæ cordi sunt uicinæ aërem & subtilem sibi trahunt sanguinem dum dilatantur. Cum constringuntur, aër & sanguis emittuntur. Dum ergo dilatantur utraq; necesse est recipiantur & utrisq; impleantur. Sed illę arteriæ quę cum sunt uicinę aërẽ à foris uenientẽ uident recipere. Inter has & priores medię recipiunt à corde. Hæ primę sanguinẽ subtilẽ à uenis recipiunt. Quędã em foramina uenę habẽt inter se & arterias per quę sãguis introeat. Qd cõprobat, qa si arteria quælibet incidat, sanguis uenarũ totus dilabit.

Hæc

Hæc ergo dilatandi uirtus est & cōstringendi, quæ anhelitus siue flatus uocatur, qui uoluntario fit motu, & cum pectore mouetur. Motus autē pectoris neruis fit & lacertis, omnisq; motus qui cum neruis & lacertis fit est uoluntarius. Quod inde probat, quia cum homo uelit tenet eum aliquandiu. Cum enim fœtentia sentiamus diu ipsum cohibemus.

De *flatus iuuamentis.* Cap. VI.

ANhelitus siue flatus est necessarius, ut calor naturalis per eum temperetur, & spiritus uitalis nutriat, & spiritus animalis generet. Custodia enim caloris naturalis est tractus frigidi aëris, ad suæ temperamentum incensionis, & est expulsio fumosi aëris ex sanguine concreati. Nutrimentum uitalis spiritus ut animalis generet, frigiditatis aëris est tractus. Spiritui ergo anhelitus est necessarius, ut ex aëris temperie augmētet. Generatio utriusq; ex tēperati sanguinis fit fumositate, sicut dicturi sumus cum de spiritu disputauerimus. Tēperamentū sanguinis ex temperatione fit caloris naturalis. Caloris naturalis temperatio fit ex moderatione dietæ in cibo siue potu, uel in alijs. Vnde oportet anhelitus sit maximū iuuamentum corporis. Vitam enim custodit quæ sine spiritu non permanebit. Neq; spiritum possibile est permanere sine moderato naturali calore. Nec caloris naturalis est moderatio sine anhelitu temperato. Qui cum dietis taliter custoditur ut sanguis temperetur, unde calor naturalis nutriat. Hic em̄ anhelitui magis est necessarius quam cibus uel potus. Si quis enim suffocatus tandem dimittatur quoquomodo uiuus, & si sit famelicus uel sitibundus in recipiendo anhelitu ut calor naturalis refrigeret citius festinat, quàm ut famem uel sitim placare expetat. Refrigerato uero calore, & fumosa expulsa superfluitate, prius potus, deinde cibus queritur. Animal ergo sine cibo & potu uiuit aliquandiu, sed sine tractu aëris nullatenus diu uiuit. Vnde intelligitur nō posse subsistere, sine temperato naturali calore. Succedit enim causa mortis de qua in præsens sumus disputaturi.

De *causa mortis.* Cap. VII.

GAlenus dixit in libro quem de anhelitus fecit iuuamento. Omne animal ne cesse esse mori, ex corruptione cerebri, siue spiritus in cerebro existentis, uel ex caloris naturalis corruptione. Nisi enim calor naturalis corrumpatur cerebrum, non facile corrumpitur. Neq; calor iste corrumpitur sine causis subsequentibus. Spiritus autē non aliunde corrumpitur, nisi cum exinaniatur uulneribus cerebro incidentibus uentriculos ipsius penetrantibus, uel cum calor naturalis corrumpitur. Si autē spiritus diu teneatur non exinanitio ita dicit, sicut ex uulneribus exinanit. Causa ergo mortis, nihil est aliud, utpote Galenus testat, quam ut caloris naturalis temperamentum corrumpatur. Quod contingit ex causis corpus intrinsecus mouentibus, uel de extrinsecus ipsum turbantibus. Causa interior

suorum

ſuorum eſt inſtrumentorum, uel qualitatum, ſiue ſui nutrimẽti corruptio. Inſtrumenta caloris naturalis ſunt ſicut, cerebrũ, cor uel epar. Si cerebrum corrũpit, & motus uoluntarius ab eo progrediens ad pectus aufert, unde poſt cõſequit, ut & anhelitus auferatur, & calor naturalis extinguat. Cor corruptum uirtutem aufert ſpiritualẽ, quæ de pulmone trahit aërem. Corruptio epatis generationem aufert ſanguinis, qua calor nutriat naturalis. Horum ſingulum uel propter malam eſt complexionem, uel propter officialem morbum. Complexio mala uel eſt calidiſſima, quę rem ſibi ſubiectam incendit, ſicut uidet in peracutis febribus quibus cito homines mortificantur, uel eſt frigidiſſima ſicut in morbo qui dicit congelatio. Morbi officiales ſunt apoſtemata calida uel frigida, quæ prædicta patiuntur membra, ſicut apoſtema cerebri, quod dicimus eſſe phreneſim, uel oppilationẽ ſuam ſicut apoplexiam, & epilepſiam. Inquibus morbis cerebrum claudit. Frigidis & congelatis humoribus ne uirtus motiua ad ſpiritum tranſire ualeat, unde conſequitur, ut auferatur. Quę oppilatio ſi ad pulmonẽ uenerit, aëris tranſitus denegatur cordi, unde calor extinguitur naturalis. Venæ epatis ſi oppilentur ne ad eas tranſire poſſit ſpiritus, neceſſe eſt infrigidentur, neque enim ſanguis in eis generatur, & inde cauſa mortificat uelocius, tamen his omnibus quilibet mortalis ſi cor patiat. In paſſione enim tantũ maxima cito mortificant cerebrum & epar. In mediocri facile infirmus euadit. Calor naturalis corrũpitur in qualitatibus uel ex maximo calore, ſicut in peracutis febribus, in quibus calor extraneus ad calorem naturalẽ penetrat, ut ipſum cito deſtruat, uel ex poſitione calidiſſima, ſicut eſt euphorbium & ſimilia, uel ex nimia infrigidatione, hunc calorem cito extinguente, uel ex ſupradicta congelatione, uel ex frigidiſſima potione, ſicut oppio & hyoſcyamo, quibus extinguit iſte calor, quare corruptio caloris naturalis, uel ex nimia exinanitione, uel ex multa redũdatione. Exinanitione ſicut ſolutione nimia uel phlebotomia, fame ſiue ſiti. His enim omnibus, calor annullatur naturalis, cum nõ habet unde nutriat, nimijs repletionibus, ſi homo humoribus, cibis quoq; uel potibus adeò inferuatur ut multis horũ inculcationibus ſuffocetur. Quod ebrioſis ſolet contingere ex uenarum & uentriculorũ cerebri repletione. Et ſicut pinguiſſimus hominibus, quibus uenæ & arteriæ nimia inculcatæ pinguedine adeò coartantur, ut calor iſte extinguatur. Ab exterioribus naturalis calor corrumpitur, uel cum foras totus egreditur, uel intus totus adunatur, uel ex nimia plenitudine, uel ex anhelitus extinctione, ſiue ex ſubſtantiæ ſuæ, uel qualitatum ſuarum corruptione. Quod foras totum exire cogit, uel totam ſuam ſubſtantiam uel ſui nutrimentum expellit. Tota ſua excluditur ſubſtantia, cum nimium gaudium ſubito diſſoluit, & exire eum facit. Vnde cito quis moritur, quia corpus refrigeſcit interius. Quæ paſſio lucernæ aſſimilatur, quæ ad uentum ualide ponitur. Ipſo

enim uento ſupergrediente extinguitur. Audiuimus autem multos præ nimio gaudio mortuos fuiſſe. Tota ſubſtantia expellitur cerebro & pectore nimiam incenſionem patientibus. Quæ cum uſq; in uentriculos eorum penetret, calorem naturalem extinguit. Huius caloris nutrimentum tollitur ex uenarum, & arteriarū inciſionibus. Vnde totus ſanguis exiens calorem extinguit naturalem. Quod lucernæ aſſimilatur, cui oleum ſubtrahitur. Cauſæ à foris hunc intus calorem colligentes timor & dolor ſunt ſubito contingentes. Quibus dum calor in unum adunatur, cætera membra refrigidantur, & inde moriuntur. Ex plenitudine corrumpitur, cum quis in aquam ſubmergitur. Impletis enim corporis uacuitatibus, anhelitus oppilatur, unde homines ſuffocantur & moriuntur. Quod lucernam aſſimilatur, quæ multo oleo redundat. Anhelitus extinguitur ex narium & oris pręcluſionibus & ſuffocatione cum funibus. Hoc lucernæ ardenti aſſimilatur, quę ſi uaſe quolibet operiatur, ſubito extinguitur, cum ad eam exterior aër ingredi non permittatur. Cauſa unde caloris ſubſtantia corrumpitur, mali eſt aëris odoratus, fœtēti fumo admixtus, qui de diſſolutis mortuorum naſcit corporibus uel puteorum lutoſorum fœtoribus. Quæ paſſio aſſimilatur lucernæ in fumoſis locis poſitæ. Item corruptio ſubſtantialis morſus eſt alicuius uenenoſi reptilis, cuius uenenum corpus perforat, & calorem naturalē uiciat. Calor naturalis in qualitatibus duobus modis corrumpitur, uel quia ita calefit ut diſſoluatur, quod cōtingit in balneo calidiſſimo immorātibus uel in ſole calidiſſimo ęſtuantibus. Quod aſſimilatur lucernæ nimio igni uel ſolæ appoſitæ, uel ex nimia infrigidatione, unde calorē eſt congelare. Hoc cōtingit frigida loca obambulātibus, uel ſuper niuē cadētibus. Quod ſimile eſt lucernæ in frigido loco poſitæ. Si naturali calore corruptio ex his oībus mors conſequitur, eius ergo nutrimento uel temperamento uiuitur, cū homo nullatenus poſſit eſſe ſine anhelitu. Conſtat ergo anhelitum magnū hominis eſſe ſupplementum. Sufficit nobis diſputaſſe de ſpirituali cui miniſtratur uirtute. Dicendum de ſpecie coæqueua ea ſcilicet quæ miniſtrat.

De uirtute ſpirituali paßibili. Cap. VIII.

SPiritualis uirtus, quæ miniſtrat, iram, pugnā, dominationem, indignationem ſuppeditat. Hęc autem dicitur miniſtrare, quia fit ex cauſa intercedente alia quam naturali calore, quæ cauſa ipſum calorem mouet. Ira enim feruor eſt cordis. Per quē calor naturalis ſubito extra prorumpit, cum anima ob illatas iniurias excogitatam uindictam explere deſiderat. Similiter pugna eſt cum calor iſte ad exteriora exeat, cū quiuis parē ſuū ſibi ſuperare, ſibi ſuperare laborat, dubitans ne humilis & deiectus ab alijs habeatur, ſi patiatur, ut ab eo uincatur. Dominatio eſt cum aliqua extranea re calorem hunc exagitāte aliquis alicui indignetur ſe ſubijcere. His ita ſunt cōtraria. Timor cum calor in corporis ſe reclinat interiora, quādo

anima

anima reformidat formidanda. In auditu, ſicut tonitruum. In uiſu, tigridem ſiue leonem uiſum. Timiditas pugnæ eſt contraria, propter quam calore interius deliteſcēte, ei qui prius ipſum impugnauerit, uelit nolit cogitur quiuis ſubijci. Quod conſequitur, cum quis à maiore ſuperetur. Dominationi & indignationi contrariæ ſunt humiliatio & deiectio animi. Virtus miniſtrat, ſpiritualis eſt huiuſmodi. Concordantur autem medici & philoſophi quod hæ uirtutes à principalitate cordis naſcētes, & rationabilibus & irrationabilibus cōpetant animalibus. Virtute enim cui miniſtratur, qua cor & arteriæ dilatantur atq; conſtringuntur, animal quodlibet uiuificatur, & omnibus cōmunis eſt animalibus ad miniſtrantē ſimiliter conſtat eſſe cōmunem. Sed tamen animal rationale habet cum diſcretione, cauſa rationis in cerebro ſedentis. Vnde contingit ut aliquando ira cohibere poſſit. Animal irrationale naturaliter habet, & ſine diſcretione.

De uirtute animata. Cap. IX.

VIrtutis animalis habitationem & fundamentū cōſtat eſſe cerebrū. Eſt autem trium generum. Vnum per ſe ſolum explet cerebrum. Duo neruis tamen mediantibus ab eodem conficiunt. Quod à ſolo cerebro efficitur ordinatio eſt, quæ in tria diuiditur. Phantaſiam, rationē & memoriam. Senſus & motus uoluntarius neruis conficiunt mediātibus. Nos primitus dicemus de uirtute ordinationem faciente. Hæ tres uirtutes phantaſia, ratio, & memoria mens uocant, quibus ab irrationabilibus differimus animalibus, & maxime intellectu, quia aliæ duæ ex intellectu prodeunt. Homini hęc fuere propria, quem omnibus animalibus digniorem eſſe conſtat. Animal enim irrationale, quicquid agit naturaliter facit, & ſine diſcretione ulla. Vnūquodq; trium in cerebro locum habet, ubi ſedet & unde exeunt. Locus em̄ imaginationis uentriculi ſunt in puppi cerebri, in quibus eſt ſpiritus animatus, qui has actiones exequit. Harū unaquęq; propriā habet actionē. Virtus enim imaginationis, quod format & imaginatur mittit intellectum. Intellectus iudex & diſcretor eſt rerū, quas ab imaginatione realiter ſiue ſolo intellectu ſuſcipit. Ad operanda manualia ſpiritus animatus illa petit membra quę operi ſunt habilia, ut motum expleant uoluntarium. Quę in ſolo ſunt intellectu memorię tantum mandantur. Memoria format in intellectu poſita, cuſtodiens ea donec ad actum uoluntarium.

De uirtute ſenſum operante. Cap. X.

VIrtutes ſenſibiles, & motum uoluntarium prout diximus, cerebrū facit neruis mediantibus qui eorum inſtrumenta eſſe comprobantur. Cum ſpiritus animatus à uentriculis cerebri ad membra per neruos exeat. Vnde intelligit, quia ſi neruus incidat ſenſus & uoluntarius, motus membro cuius erat auferant, ſolus ſenſus uel motus uoluntarius, ſicut nerui fuerat uirtus. In tractatu neruorū diximus à prora cerebri, egredi

egredi neruos facientes ſenſus, ut molliciē ſentiant facilius. Quibus motus efficitur uoluntarius, à puppi egrediuntur, ne propter motū facile rumpantur. De ſenſibus & uoluntario motu ſatis iam diximus. Nō ergo repetendū ne legentibus faciamus faſtidium. Tantumodo hoc diceret, quomodo operentur. Virtutes ſenſuum quinq; ſunt, uiſus, auditus, guſtus, odoratus & tactus. Virtus uiſus ſubtilior eſt omnibus alijs. Quippe cum eius natura ſit ignea. ignis autem tres qualitates habeat, flāmam, ruborem & ſplendorem. oculi ſolum ſplendorem de igne habent. Lumen ergo & rubores quæ ſentiunt, diei extra ſolum unde colores diſcernunt. Poſt uiſum, maior ſubtilitas ſequitur auditu. Cuius ſenſus eſt aërius, & percuſſi aëris ſonitus, quod uox eſſe intelligitur. Vox enim nihil eſt aliud quam aëris tactus. Poſt auditū maior ſubtilitas ſequitur odoratum, cum eius natura ſit fumea. Fumus uero inter terreſtria & aquoſa ſe habeat. Poſt odoratum ſubtilior eſt guſtus, cuius natura aquoſa eſt ad quem omnes pertinēt liquores. Tactus groſſior eſt omnibus quia natura ſua terrena eſt utpote habenda, in duris & mollibus, aſperis & lenibus, calidis & frigidis. Horum ſingula ſic ſua explent officia, ut mutent & aptent ſe in naturas rerum quas ſentiunt. Quas cum tandem mens ſentiat intellectui præparat.

De uirtute uiſus. *Cap.* XI.

VIſus cum ſuus ſenſus ſit igneus, ignis autē omnibus ſubtilior ſit mūdanis corporibus neceſſe eſt alijs ſubtilior habeat. Quod illud cōprobat, quia comprehendit longe remotiſſima, alij uero ſenſus tātum ſibi propinquat. Spiritus autem uiſibilis de concauitatibus utriuſq; nerui uenit oculis. Nerui autem à uentriculis prorę procedunt cerebri. Qui antequam ad oculos deueniant coniunctiuā neceſſe eſt concauitatem faciant, inde diuiſi ad eoſdem ramos redeant, qui cum criſtalloide ſe ſolidant. Hæc autem criſtallois primū inſtrumentum eſt ſpiritus uiſibilis, quod eſt lucentiſſima & clariſſima. Vnde conſequit quod cito apparet ſe coloribus. Spiritus enim uiſibilis, qui de cerebri eſt uentriculis in cōcauitatē neruorū clarificatus incidit, unde poſt uſq; ad criſtalloidon peruenit. Cuius natura ſicut aër diei clarę erit clara. Cumq; ad criſtalloidō peruenerit, inde foras exit, & ſecūdum ſui ſimilitudinē miſcet ad diei aërē. Quę duo dum ſibi corporant utraq; citiſſimi comitantur. Aër enim & ſpiritus facile uiſarum rerum ſe cōmiſcent coloribus. Spiritus autem criſtalloidon exiens mutationemq; ſibi deferens cito ea mutat uidere. Quam mutationē cū mens ſenſerit, quę in uētriculis eſt cerebri, res exteriores coloribus diſcernit. Per colores quoq; formā corporis quantitatem atq; motum intelligit. Aër enim diei lucentiſſimus tantum ſpiritui dat ſupplementū, quātum & neruo cerebrū. Neruus enim à cerebro ſenſum atq; motum ſuſcipit, ſuisq; portat membris. Similiter exterior aër uiſibili aëri colorū fere mutationes, & ſpiritus eandem mēti fert

ti fert mutationē. Quod tunc tantum efficit, cum interiori ſpiritu ſplendor exterior contingit. Nullū tamen momentū inter utriuſq; conſiderat tactū. Et ſi enim res, quæ uiſu tangitur longe remoueatur, mente tamen ſine ulla temporis quantitate conſpicitur. Quod tunc conſequitur cum aēr nos circundans eſt clariſſimus, & non nebuloſus ut cito coloribus immutet. Qui ſi nebuloſus eſt aut obſcurus, ſpiritus uiſibilis intercidit, & obſcuritati ſibi obuianti immoratur, neq; ad quod amplectendum tendebat, amplectit. Similiter ſi corpus aliud inter ſpiritum & rem quā uidere anhelat obijcitur nullatenus penetrare poteſt ſpiritus. Idem in tactum inuenit. Si enim digitus inciſionem uel dolorem patitur inter tactum dolentis digiti atq; mentis, nulla quantitas conſideratur temporis, niſi forte non patiatur neruus quoad digitum portat ſenſus. De alijs quoq; ſenſibus idem conſiderabitur.

De auditu. Cap. XII.

DE auditu ſatis diximus ſuperius. De loco enim proręcerebri, ubi ſedes eſt quinti paris, pares nerui exeunt, qui per os petroſum in foramina auricularū ueniunt, ubi ſe dilatant & extendunt, & ea penitus operiunt. Hoc autem operimentum, auditus primū eſt inſtrumentū, idem ualens auditui, quod uiſui criſtallois. Huius natura eſt ignea, qui per prædictos neruos ad aures peruenit à cerebro. Auditus ergo ita fit. Cum uox enim aēremtangat, & tactus aēris ad auriculas perueniat, in earum cō cauitate, penetrata tandem ſe adunat, inde pertingens ad auditus foramina ſicut maris æſtus ut undas faciat paulatim alternatur. Tactus enim propinqui aēris propinquiorem percutit ille ſuccedentem ſibi, & hoc tam diu alternatim quouſq; aures penetrauerint. Vbi locum ingrediunt, quem torcular uocari diximus. Vnde cum ad neruorum ueniant operimenta, in tactu aēris naturam mutantur à natura. Sunt enim ſimilia, quia utraq; aēra. Hæc autem cōmutatio ad mentem deducitur per neruos. Mens uero ſic diſcernit naturam intromiſiſſe uocis.

De uirtute odoratus. Cap. XIII.

ODoratus groſſior eſt auditu. Cuius ſenſus eſt quaſi quidam fumus. Huius inſtrumenta duo diximus eſſe fruſtula à cerebro prodeuntia, & mammillas aſſimilantia. Quæ uicinant oſſi colatorio ſimili. Odoratus ergo ſic efficit. Fumus ēm odoriferi corporis diſſolutus aēri cōmiſcet nares ingreſſurus. Quē cerebri uentriculi per illa duo fruſtula trahūt ſibi, & in ſuā mutant naturā. Hanc mutationē autē tādē ſentit mens. Aēris uero tractus cerebro eſt neceſſarius, quia idē ſibi facit, quod cordi anhelitus, dum ēm dilatatur aēr frigidus, ad ipſum refrigerandum intromittitur. Dum uero conſtringitur, fumoſa ſuperfluitas expellitur. Dilatatione igitur aēr à naribus pulmone gutture trahitur. Qui tractus odoratus dicit.

Isto ẽm motu odoranda odoramus, cum fructu uel illis duobus fumus ad cerebrũ trahẽdus aëri cõmiscet de corpore odorifero dissolutus. Alij tamen odoratũ naribus attrahunt. Sed iam superius eorũ errorẽ confutauimus.

De uirtute gustus. *Cap.* XIIII.

GVstus quoq; grossior est odoratu, quanto fumus aqua subtilior esse cõuincit, qa odoratus natura est fumea. Gustus sensibilitas humectatio est aquosa, quę inter terrã fumumq; cõmunicat. Vnde primi sui instrumẽti, id est, linguę naturã, rara est sicut spongia, ut humectationes assimilet aquosas. Venit autem neruus à cerebro, qui pro ut diximus seiungitur à pari tertio. Qui per linguam diuidit, ut sibi det sensum gustus. Qui sic efficitur. Res gustanda cum ad linguam ueniat, eiusq; essentiam tangat, suam naturam in ea operatur, ut lingua in sui naturã mutetur. Mutatio tangens neruum per eum mandat menti gustum discernendum & iudicandũ, sicut & superiores fecerunt.

De tactu. *Cap.* XV.

TActus alijs sensibus est similis, qa mutat in rei substãtiã quæ tãgit quę mutatio menti mandatur per neruos, & ita illã mutationẽ sentit mens. Omnes hij propter tactum proprium habent membrũ unde sentiunt. Tactus enim in membris totius est corporis prẽter in unguibus atq; pilis, quia nerui omnibus membris uel à nucha ueniunt, uel à cerebro, quibus sensus ei datur, sed pili & ungulæ, quia neruis caruere, nullum sensum habere, cũ pilus de sicco nascat fumo. Vngulæ in digitorũ extremitate cũ ligamẽtis scilicet sunt ligatę. Vnde ubi ligatę sunt, ibi tantũ sentiũt.

Quid unicuiq; sensui conueniat, & quid non conueniat. *Cap.* XVI.

OMnes isti sensus cum secundum naturas suas currant, quędam desiderãt, & in eis se oblectant, quędam uero abhorrentes omnino refutant. Visus enim in albi & nigri medijs utpote uiridibus & uenetis delectatus, abhorret album lucentissimũ, & similiter nigrum. Et si ẽm album suæ sit naturæ, quodam tamen modo ei uidetur obuiare, quia dispergit, sicut uidemus in solem aspicientibus. Nigrum econtra adunat, & retorquet unde uenerat, sicut in loco obscuro manentibus uisum obscurari uidemus. Sed tamen albedo plusquam quælibet nocet nigredo, quia albedo uisum dispergit subito, nigredo paulatim coadunat. Si ergo uisus ex nimia albedine patiatur, uiridibus & uenetis, & similibus reparatur. Si ex nigredine, restaurat ex albedine. Similiter & alij sensus, si aliunde patiant recitatione non subita contrariorũ refouent. Auditus dulcibus delectat uocibus paruis atq; lenibus & ordinatis, sicut motus est cordis. Si motus est grossissimus sicut tonitrui uel acutissimus sicut in rasionibus marmoris siue æris, auditus inde reparat. Odoratus aromaticis delectat. Hic odor ex fumo est tẽperamẽto, abhorret fœtores quia eorũ intẽperatus est fumus. Gustus dul

cibus

cibus delectat. His em̃ asperitas linguæ lenit & solidat. Ecõtra horret amara. Hic sapor linguã asperat & perforat, & eius iũcturas incẽdit & separat. Qui & si põtico sapore patiat siue acido delectat unctuoso. Et si amaro uel salso lædit, dulcibus reparatur. Tactus em̃ delectatur in tangendis eis corporibus quæ suis dulcorata qualitatibus sicut in frigidi & calidi, asperi & lenis mediatricibus quoquomodo cuti tangendæ assimilantur. Abhorret acutissima quia incidunt, calidissima quia dissoluunt, frigidissima quia coagulant, atq; stringunt.

De uirtute uoluntarij motus. Cap. XVII.

VIrtus uoluntarij motus à cerebro per neruos egreditur, qui uel ab eo principaliter, uel secundariæ exeunt, sicut à nucha, per quos hic sensus pertingit ad lacertos, ut per eum motus lacertis detur. Cum lacerti moueãtur, eadem necesse est ossa moueant, cum quibus lacerti ligantur. Tactis autem ossibus tota eorum concatenatio mouetur, unde motus uoluntarius consequitur. Qui sic efficitur. Lacerti in sua principia rugantur per chordas quę in eis habentur, & in eam partem torquentur quo eos ducit motus uoluntarius. Verbi gratia. Si manus moueri disponat, & lacertus qui in familiari parte est brachij moueat, & in sui principium rugetur ossium motus & eorum concatenationis comitatur, unde manus ab antea rugata uoluntario motu clauditur. Si lacertus extraneæ partis moueat manus, in extraneam partem uoluntario motu necesse est rugetur. Est autẽ uniuersaliter unus motus uolũtarius. Cuius tot sunt partes quot lacerti mẽbra mouentes. Corporis membra 571. lacertos sunt habentia. De quibus satis diximus in lacertorum tractatibus.

De actionibus. Cap. XVIII.

CVm superius de naturali, spirituali, siue animata uirtutibus sit dictum, de actionibus uidetur esse dicendum. Quædam enim uirtuti naturali, quædam spirituali, quædam attinent animali. De unaquaq; actione diximus, cum de singulis disputaremus uirtutibus. Vnde intelligimus quandam simplicem unum operantem, sicut in naturali appetitiua, contentiua, digestiua & expulsiua. In spirituali dilatare & cõstringere, in animali motus uoluntarius. Est & actio quædam composita quæ duo facit uel plura, sicut in naturali desiderium, siue deportatio generare & nutrire. Desiderium enim ex duabus uirtutibus appetitiua & expulsiua. Generare enim ex triplici fit uirtute, mutatiua, formatiua, & nutritiua. Nutrire faciunt uirtutes duæ, augmentatiua & pascitiua. In spirituali anhelitus dilatatione, & constrictione componitur. In animali sensus, duabus fit uirtutibus. Vna est mouens sensum ad sentiẽdum. Altera quæ sentit, quæ omnia potest intelligere, cognita qualibet uirtute.

De spiri

De ſpiritibus. Cap. XIX.

SVpereſt de ſolo dicendum ſpiritu, cum de ſex naturalibus iam dixerimus. Horum enim 7. moderationibus humana corpora reguntur. Omnis ergo ſpiritus eſt tripartitus. Eſt em̃ naturalis, eſt ſpiritualis, eſt & animalis. Naturalis in epate naſcitur, unde per uenas ad totius corporis uadit membra, uirtutē naturalem regit & augmentat, actiones eius cuſtodiens. Hic igitur ex perfecti ſanguinis fumo naſcitur qui in epate mundificatus & digeſtus, ex omnibus humoribus clare depuratur. Spiritualis ſpiritus in corde naſcitur uadens per arterias ad totius corporis membra, ſpiritualem uirtutem augmentans atq; regens, actionesq; eius cuſtodiens. Spiritus animalis in cerebri naſcitur uentriculis, per neruos tendens ad totius cor̃poris membra. Vnde animalis uirtus regatur & augmentatur, eiusq; actiones cuſtodiant. Hic ex ſpirituali ſpiritu procreatur, qui in corde generatur. Hic enim ſpiritus à corde ad cerebrum per arterias aſcendit quæ iuuenes dicuntur. Hæ arteriæ cum ad cerebrum ueniant craneum uſq; ad cerebri ſedem penetrant. Vbi multipliciter diuiſę, telant̃ ſicut rete ſubtus craneum dilatatę. Deinde rete duæ principales egrediuntur, quæ retortæ ſuper idem rete protenduntur. Spiritualis uero ſpiritus cum à corde progreditur in telæ multiplicitatem diffuſus, & ibi immorans implicitus, tam diu ibi digeritur, quoad depuratus clarificetur, ſicq; animalis ſpiritus ab eo generatur. Ad hoc enim tantum rete illud contexitur, ut à ſpiritu ſpirituali digeſtio animalis concreetur, ſicut ad hoc facta ſunt ubera, ut ſanguis depuratus ibi fieret lac. Et poſt hęc ſpiritualis ſpiritus rete per ambas arterias ſuper rete retortas egreditur, & ad uentriculos proræ cerebri dilatabitur. Vbi iterum ſubtilatus, quod depuratū ſuper erat eijcit per ſuos meatus, id eſt palato atq; naribus. Ipſe uero uadit ad uentriculos puppis per uiam mediā medij uentriculi atq; puppis. Quæ nō ſemper eſt aperta, quia in cō cauitate ſua, quod à corpore uermem aſſimilante eſt clauſa. Cum autē natura naturas expetat, ut ſpiritum hunc ad puppim mittat, rugato uermi, ſpiritus cum tranſilit, & uermis poſtea ſe claudit ut prius fuerat. Spiritus autem qui ad puppim pertranſijt motum ibi & memoriam facit. In prora immorans ſenſum creat & fantaſiam. Spiritu medij uentriculi intellectus ſiue ratio fit. Dicunt quidā Philoſophi hunc ſpiritū cerebri eſſe animā, & eandē corpore am. Alij dicūt animę eſſe inſtrumentū. Qui animā fatentur incorpoream. Quorū intentio priore eſt melior. Sed quia diſputatio huiuſmodi non huic ſuppetit intentioni cum philoſophica ſit. Hic dimittenda cenſuimus iſta.

Quid horum unumquodq; faciat, cum naturam ſuam exeat. Cap. XX.

EX prædictis intelligitur qui his 7. temperatis naturalibus humana corpora regantur. Quæ cum moderationem exeunt corpus infirmum eſt uel neutrum. Tres ſunt corporum qualitates, ſanum, infirmū, neq;

ſanum

sanum neq; infirmum. Corpus enim illud est sanum, quod in complexione membrorum similium, & compositione officialium est temperatum. In forma quoq; & quantitate numero siue compositione æquale est si conuenit esse. Illud econtra est infirmum, quod horum exit temperamentum. Nec sanum nec infirmum tripliciter est intelligendum. Primo ubi nec certa est sanitas, neq; certa infirmitas sicut in senibus. Secundo cum & sani sint & infirmi, in diuersis tamen membris, sicut si oculi sunt infirmi corpore toto alio sint sani. Vel cum sanitas & infirmitas circa eadem sint membra, ueluti cum corpus temperatum in complexione, infirmum est in compositione. Siue in compositione sanum, in complexione est infirmum. Tertio secundum diuersum tempus, sicut homines calidæ complexionis in æstate sunt infirmi in hyeme sani & frigidi in æstate sani, in hyeme infirmi. Et similiter humidi in puericia infirmi, in iuuentute sani. De siccis econtra contingit. De diffinitione infirmitatis medici sunt discordati. Sed Hippocrates & Galenus, & qui eos imitantur infirmitatem esse dicunt sensualis actionis nocumentum. Quod si naturalia corpus parum exeat, eius tamē actiones sint secundum quod oporteat, nec sensui appareat ut aliquid ei noceat, illa corpora secundum Hippocratem & Galenum dicuntur esse sana. Vnde sanitatem etiam ita diffiniunt. Sanitas est cum corpus suam actionem expleat, secundum quod expetit natura. Infirmitas cum corpus actionem patitur non naturalem, neq; illam mediocrem. Neutrum esse dicunt cum corpus mediocriter neq; sanum neq; infirmum est. Alij contendunt quia corpora infirma sunt, cum naturam suam exeunt, siue patiātur, siue non. Quorum error est permaximus. Secundum eos enim omnia corpora infirmantur. Raro enim unquam inueniuntur qui in complexione naturali adeò perficiantur.

Infirmitas ergo est quod sensuali actioni nocet. De complexioue sani corporis satis iam dixisse sufficit. De infirmis dicemus, cum de rebus extra naturam disputabimus. De neutris apparebit, duo priora intelligenti.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber V.

CAPITA LIBRI.

De re non naturali. 1
De natura tẽporum anni, & de uno quoq; tẽpore & ſua quantitate. 2
De naturis aëris. 3
Quid tẽpora anni fiãt, cum curſum ſuæ naturę expleant. 4
Quid faciant ſi naturalem curſum exeant. 5
Qui in unoquoq; anni tempore infirmitatẽ ſint paſſuri, qui euaſuri, & qui longius habituri. 6
De mutatione aëris propter ſtellas. 7
De mutatione aëris propter uẽtos. 8
De mutatione aëris propter loca & regiones. 9
De mutatione aëris propter fumos. 10
De peſtilentia aëris. 11
De diuerſitate exercitiorum. 12
De actionibus balneorum. 13
De cibis diſputatio uniuerſalis. 14
De granis. 15
De herbis. 16
De radicibus. 17
De herbarum fructibus. 18
De arborum fructibus & incipiendum à ficubus. 19
De fructibus arborum ſylueſtrium ſiue montanorum. 20
De cibis animalium, & ab ambulantibus incipiendum. 21
De extremitatibus & uiſceribus eorum. 22
De carnibus uolatilium. 23
Quas qualitates caro accipiat in quibuslibet coctionibus. 24
De piſcibus. 25
De lacte. 26
De melle & ſaccharo. 27
De potib. & ab aqua incipiendũ 28
De mero & uino. 29
De potibus medicinalibus ſicut ſuccis. 30
De natura florum ſiue frondium. 31
De naturis aromatum. 32
De naturis ueſtium, & quid circa corpus faciunt. 33
De ſomno & uigilijs. 34
De coitu. 35
De exinanitione naturali. 36
De actionibus animæ. 37

De re non naturali. Cap. I.

QVIA de re naturali quantum ſufficiebat diximus, reſtat de non naturali dicamus quantum ſufficiat de hac arte ſe intromittentibus ut bene liber noſter diſponatur ſecundum diuiſionem factam prius. Res ergo non naturalis neceſſaria eſt homini, ut uitæ ſuæ ſtatus bene regatur. Sunt autem generaliter ſex: aër, motus & quies, cibus & potus, ſomnus & uigiliæ, exinanitio naturalis, in qua balnea, coitus, urina, digeſtiones, emunctiones & ſimilia comprobantur, ſextum accidentia animę, in quibus gaudium, ira anguſtia, triſticia, timor. Hæ ſex & ſi non ſint naturalia, neq; tamen extra naturam ſunt computanda. Quia ſi hęc operentur ſecundum quod oportet uni cuiq; corpori in quãtitate qualitate, temporis cuſtoditur, res naturalis in ſuo curſu, & licet hęc ſint non naturalia in naturalia tamen mutantur, & per ea ſanitas corporis conſeruat, uſquequo naturaliter deſtruat. Quod ſi erit ecõtrario, corpus naturæ ſuę curſum exiens infirmatur. Si autem infirmaretur,

infirmitas

infirmitas cuſtoditur & augmẽtatur. Sic ergo hęc 6. diſponamus. Corpus moderatũ, moderatã debet habere ordinationẽ. Vernus ergo aër ei eligat & motus ut exercitia temperent. Balneorũ dulcis aqua & in calore tẽperata, Temperamentũ ciborum in qualitate & quantitate. Somnus nõ multus, lethargiæ attinens, neq; paruus uigilijs uicinus. Corpus cum alleuiari ſentiatur, neq; cum ciborum ſit plenus ſiue uacuus, neq; cũ nimis ſit calidus, ſiue frigidus, tunc coitus appetat, neq; nimis ultra uelle ſuum urinã teneat, neq; ad digeſtionẽ cum nolit ſe cogat. Si moderata corpora in hac actione perſtiterint in ſua ſanitate permanebunt. Si econtra, ſuę naturę exibunt temperamenta. Si corpora fuerint temperata, & ſecundũ quodlibet horũ 6. ad temperamentũ fuerint reuocata, corpus illud ad moderationẽ priſtinã reducit, & tunc tandem res iſta naturalis uocat. Quod ſi fuerit econtra cuſtoditur & augmentat intemperantia. Vnde hęc 6. uocant non naturalia, ſicut ſi exerceant corpora temperata. Quantitate tamẽ moderata ante cibum & ante balneũ calor inde naturalis confortatur, abundãtia humorũ corporis diſſoluitur, mẽbra confortant, digeſtio ſubſequit. Et hęc inter naturalia corpus ſanantia cõputant. Si uero pluſquã oporteat operemur, & multũ in exercitio fatigemur, calefit corpus, febres conſequunt. Si multo plus q̃ oporteat calor naturalis diſſoluit, deficit corpus. Sic exercitiũ inter nocitiua annumerandũ. Si ſe non exerceant, ſed plus quam oportet quieſcant, augmentantur quantũ in corporibus eſt, & ſecundũ chimorũ naturas morbi generãtur. Corpora ergo nõ temperata ſi fuerint calida paruulo exercitio eorũ nõ naturalis augmtẽat calor unde eorũ deficit uirtus, & febres ſequũt, qd̃ inter naturalia cõputat, & maxime ſi ſiccę fuerint naturę. Qd̃ ſi exercitiũ minuerint & ita quieuerint, tẽperat calor illorũ naturalis. Et corpora eorũ ſaniora, & uirtuoſiora inde habent. Si aliqui fuerint frigidæ cõplexionis, & nimiũ ſe exercuerint, calor eorũ naturalis augmentatur. Vnde ipſi temperantur & confortant, maxime ſi frigidi fuerint & humidi. Hoc autẽ inter naturalia computatur. Similiter de alijs 5. intellige. Quæ in noſtra practica quandoq; reddemus planiora ubi de ſanitatis dicemus cuſtodia.

De natura aëris, Cap. II.

SI qualitates corporis ſuam ſequant cõplexionem, aër autẽ circundãs nos cõplexionis mutandę cauſa eſt fortior propter anhelitus neceſſitatem. Ergo neceſſe eſt ut cõplexiones corporis, complexionẽ ſequãtur aëris. Si eñ aër clarus eſt & lucidus humores atq; ſpiritus clari ſunt & lucidi. Si turbidus & nebuloſus humores & ſpiritus turbãt & ingroſſant. Qd̃ cũ ita ſit nõ oportet medicum qualitates aëris aſpernari in quolibet ſiue loco. Neque etiam cauſas ignoret unde mutetur aër. In morborum enim prognoſticis per hæc maior autoritas erit, ſiue uniuerſales ſiue particulares ſint morbi, ſiue locales ſeu priuati. Quia cum aër in unoquoq; tempore quoſdam iuuet, quibuſdam tamẽ nocet. Cum ergo medicus futuros

morbos dijudicauerit, cuiuslibet temporis siue regionis, & qui de morbis euadant, quiue inde pereant præuideat, & ægrotaturos cauere faciat, & dietas morbos augmentantes auferat, & morbis obuiantes doceat. Cum autem ciuitates introierit ubi homines ex aëre infirmẽtur locali non discordabitur in cõpetentibus medicinis. Sed si sicut diximus qualitates aëris diuersas cognouerit, conuenienter medebitur medendis. Magnum ergo est medicamentum qualitates aëris, & qui circa quælibet corpora sit agendũ cognoscere medicum. Vnde ab aëre incipiendũ. Aër quidam est temperatus, ille scilicet, qui nec calidus nec frigidus, nec humidus nec siccus, sicut est aër uernus. Est & quidam intemperatus. Temperatus est mundificatus, subtilis atq; clarus, in odore suauis, nõ adeò calidus ut inde sudet corpus, neque ita frigidus ut rigeat. Sole occidente cito frigescens, oriente cito calescens. Qui aër has habet qualitates corporũ, temperat cõplexiones, humores, & spiritus confortat & clarificat, digestiuã uirtutem adiuuat. Aër non temperatus in qualitatibus, ut calidior, frigidior, humidior, siccior temperato, uel in tota sua substantia sicut pestilentialis. Qualitates exit 5. modis propter tẽpora anni secundũ ortus & occasus stellarũ, ex earum uicinitate à sole siue remotione propter uẽtos, propter regiones, propter fumos. De temporibus ergo anni incipiendum.

De natura temporum anni, & de unoquoq; & sua quantitate. Cap. III.

TEmpora anni 4. sunt, uer, æstas, autũnus, hyems. Veris est initiũ, cum sol in primo signo arietis, contra septentrionem ascenderit per rectã lineã incipit. Est aũt recta linea, quę neq; septẽtrioni neq; meridiei attineat. Hoc corpus usq; in finẽ geminorũ durat. Sunt aũt tria signa, quorũ unũquodq; suũ habet mẽsem. Primus & 2. mẽsis à 17. die martij usq; in 16. diẽ Maij. Tertius est gẽminorũ, incipiẽs à 17. die maij, usq; in 19. iunij. Initiũ est ęstatis, cũ sol in prima parte sit cancri, & tunc sol est in ultima ascensione septentrionis. Nã descendere incipit usq; in finẽ uirginis. Similiter sunt 3. mẽses. Primus à 19. die iunij, usq; in 19. diem iulij. Secũdus cũ sol est in leone, à 19. die iulij, usq; in 17. diẽ augusti. Tertius cũ iam in uirginẽ descenderit à 18. augusti, usq; in 18. septembris. Initiũ est autũni, cũ sol primã partẽ libræ intrauerit, & est in recta linea, quę neq; septentrionẽ attingit, neq; meridiẽ, & similiter 3. habet mẽses. Primus in quo sol est in libra à die 18. septẽbris, usq; in 18. octobris, & hic incipit sol declinare in meridiẽ. Secundus est mẽsis, in quo sol est in scorpione à 19. octobris usq; in 19. nouẽbris. Tertius, & tunc sol est in sagittario, à 19. die nouẽbris, usq; in 15. diẽ decẽbris Initium hyemis cũ sol in prima parte sit capricorni, & est finis descensionis in meridiẽ, & iã incipit ascendere. Similiter huius sunt 3. mẽses. Primus, & est sol in capricorno, à 16. die decẽbris, usq; in 16. diẽ ianuarij. Hic incipit sol ascendere per rectã lineã in meridiẽ, Secũdus, & ęst sol in aquario, à 14. die ianuarij,

usq;

usq; in 15. die februarij. Tertius est sol in piscibus à 15. die februarij usq; in 15. martij. Aër unicuiq; horū tēporū propius ueri, inter frigidū & calidū, humidū & siccū, medius & tēperatus. Quod maxime cōtingit ex sole per rectā lineā eunte. Recta aūt linea uocat, quę ab utroq; polo equaliter distat. Dicūt tamē quidā ueris naturā calidā esse & humidā. Sed nō est ita. Si em̄ calidū & humidū esset facilius quelibet res in eo putrefieret, & morbos pessimos generaret, sicut sępe est uideri in meridianis uētis & pluuialibus ęstiuis. Facile em̄ in his pestilētes & pessimę nascunt infirmitates. Quod Hip. testat in epidimia de ciuitate quadā Cranō uocata. In qua pluuiā nimiā dixit fuisse cū totius ęstatis calore & meridianis uentis maxime. Vnde sub hominū cubitus quędā quasi erugo nascebat. Quę dū ibi accubaret calefiebat, & pruriginē generabat. Deinde ueſicę erūpebāt adeo ignitę ut incēdiū sub cutibus uideret inesse. Ciuitatē nominauit Hip. qa meridianę plagę fuit uicina, ubi rare septētrionales flāt uēti. Plaga em̄ meridiana sēper calida est & humida. Pluuiā & meridianū uentū dixit, ut nimietatē ostēderet humoris & caloris. Cōplexio ista magnā in corporibus putredinē generat. Accubantē eruginē dixit calefieri, qa oīs putredo cū uiā nō inuenerit per q̄ erumpat, cito putrescit. Sub cute incēdia febres portendebāt calidissimas. Vnde ostēdit uer nō esse calidū & humidū. Quomodo em̄ calidū & humidū esse dicit, cū omne corpus in hoc tēpore sit sanius, & in eo omnia tēpora initient, & istud augmentandi sit tempus. Est em̄ sicut pueritia & adolescentia sit in hominibus. Æstas calida est & sicca. Hoc em̄ in tēpore sol sum̄a gradit ascēsione, appositusq; nostris capitibus quodlibet calefecit corpus. Autūnus frigidus & siccus, & magis in eo dominat siccitas, quia sibi est uicina ęstiui solis caliditas. Hyems frigida est & humida, sed magis in ea potest frigiditas. Sol em̄ iā se elōgauit à capitibus nostris. Hę sunt qualitates cōplexionū aēris cuiuslibet tēporis. Sed oportet mēsiū perpendi cōplexiones. Primi tēporū mēses nec adeò sunt fortes nec adeò debiles, secundi fortiores, tertij debiliores, prout subsequēs expostulat tēperies. Ver em̄ dum solē in ariete nō perfectū in temperie, sed tamē uicinū ei uidet esse. In mēse secundo, cū iam sol est in tauro, sit tēperatus. Tertio cum sol est in geminis tēperiem exuit, quia uicinat qualitatibus æstiuis. Similiter intelligendū est in cæteris. Ver itē tertię horæ diei, ęstas meridiei, autūnus uesperi, hyems assimilat nocti. Quicunq; morbus in aliquo tēpore nascit, hora diei sibi cōpetenti magis nocet, & augmētat.

Quid faciant si naturæ cursum expleant. Cap. IIII.

SI complexiones aēris in unoquoq; sunt temperate secundum quod sua natura expetit, & dietantur homines, secundum quod oportet morbos ex tempore accidentes, salubres esse necesse est. Si em̄ dietari contrarietur oportunitati, morbus qui inde nascitur, non caret pessimis accidentibus & molestationibus. Et si aër illius temporis naturā suam

exierit, fiunt hominibus morbi, cum accidentibus peſſimis. Quod maxime contingit, ſi naturam ſuã, ut dixi, tempus exierit. Sed ſi dieta cuſtodiãt ſecũdum quod oportet, morbi non multę erunt moleſtationes. Si non erit conſequens ſuum contrarium. Aër ſuam naturalem exit cõplexionem in quãtitate, ſicut ſi æſtas ſit calidior, hyems frigidior quã debeat eſſe. In qualitatum ſuarum cõmutatione, ſicut ſi æſtas cum debeat eſſe calida, ſit frigida. Hyems naturaliter frigida, incipiat eſſe calida. Vnde in aphoriſmo Hippocrates dixit: Temporibus immoderatis ſi temporaliter tẽpora reddiderint boni ſtatus, & maxime, bonę determinationis fiũt ęgritudines. In immoderatis maxime immoderatę & difficiles ſunt determinationes. Anni tẽpora ſuas cuſtodiunt naturas, cum uer inter calidum & frigidũ ſit temperatum, & tẽpus poſt tempus pluuioſum, & ęſtas nõ calidiſſima paucas habens pluuias, & illas raras. Autũnus non ſicciſſimus, & ipſe aliquantũ pluuioſus. Hyems frigida & pluuioſa, & tamen mẽſuram nõ excedat. Contria cõtrarię facient. Si ergo tempora ſuas cõplexiones ſeruauerint naturales, priuatas generant infirmitates. Si aũt naturas ſuas exeant infirmitates, exitui ſuo nõ naturali cõpetentes generãt. Sępe tamen in tẽpore temperato moleſtiſſimas naſci poſſibile eſt infirmitates, ſi prẽſens tẽpus immoderatũ fuerit. Si eñ hyems pluuialis fuerit & auſtrina, humores in corporibus augmẽtat. Vere & ſi ſit tẽperatũ ex putredine naſcanť febres hyemaliũ humorum & alij eiuſmodi morbi, ſicut apoplexia, epilepſia & ſimilia. Morbi priuati cuiuslibet tẽporis ſuam naturam non exeuntis ſicut Hippocrates dixit in aphoriſmo, ſunt enim hij. Veris maniæ, melancaoliæ, epilepſiæ, ſanguinis fluxus, ſquinantes, corizæ, branci, tuſſes, lepræ, lichines, alphi, rubores ulceroſi plurimi, puſtulę, arterię. Quod ideo dicit Hippocrares quia in hoc tẽpore naſcuntur maxime his quorum corpora humoribus ſunt plena, ſicut qui in hyeme multis & diuerſis utuntur cibarijs, in horum corporibus humores augmentantur capita propter frigiditatem aëris, & defectionem caloris humoribus implenť. Cũ autẽ uer ueniat, humores in hyeme coaugulati incipiat iam diſſolui, ſi in capite ſint & in uentriculos cucurrerint, apoplexiã, epilepſiam generant. Si in cerebri uenerint pelliculas, fiet inde mania. Si ad nares deueniant, coriza. Si in gutture ſint, fient homines branci. Si in pectore, fiant tuſſes. Si uenerint in corporum interiora, expellentur ad exteriora. In hoc eñ tempore natura fortior ex aëris temperie expellit humores ab interioribus ad exteriora, & à nobilibus membris in partes cutis. Vnde naſcunť alphi & ſimilia, quæ in exterioribus naſci memorat Hippocrates. Si humores in membrorum defluxerint concatenationes, fiunt puſtulæ arterię. Dixit itẽ Hippocrates in 6. epidimiæ particula. Initiũ ueris malũ eſt phthiſicis. Quod uerũ eſt quia in hoc tẽpore diſſoluunť humores in pulmonẽ, & pectus effluentes. In ęſtate idẽ dixit, quędã prędictorũ naſci febres cõtinuas, & tertianas, uomitus diarrhœas, oculorum & aurium dolores, ulcerationes

rationes, pudendorũ putredines. Quod ideo dixit, qa ueris finis principio iungit̃ æſtatis. Vnde eius natura ęſtatis natura eſt uicina, & ideo morbi ueris morbi ſunt æſtatis. Itẽ ęſtas ex caloris ſui natura colerã generat. Quæ ſi putreſcant febres cõtinuas & tertianas faciũt. Si ſurſum aſcendãt, oculorũ & auricularum dolores, & oris ulcerationes generãt. Si ad ſtomachum uel inteſtina ueniãt, uomitus & diarrhœę facient. Si ad exteriora depellant̃ fiũt putredines & deſudationes. In autumno, Hippocrates dixit, multa æſtiuorum naſci: Febres quartanas, errantes, hydropes, phthiſin, ſtrãgurias, liẽterias, iſchiades, ſquinantes, ilios, anhelitus, melancholias. Quod dixit inde intelligitur, quia æſtatis finis, & initium autumni ſibi uicinantur. Humores colerici in æſtate naſcentes ex nimio calore accenduntur, in coleram nigram mutati, unde quartanæ naſcuntur, maniæ, ſplenes ex ſplenis magnitudine, hydropes. Si humores melancolici ad inferiora deſcenderint, ad ſtomachum & inteſtina, fit diſſenteria, & inſtrumenta ſpiritus propter ſiccitatem temporis exiccantur. Vnde phthiſis naſcitur. Propter frigiditatẽ aëris quæ nociua eſt neruis, efficiũtur iſchiadici. Si humores colerici in uiã ueſicæ deſcenderint, ſtranguria fit. Si in guttur, ſquinantia. Si in pulmonem anhelitus. Si in inteſtina, apoſtemata & ilios generat. Febres quas in ordinatas Hippocrates dixit ex inſtabilitate ueniunt tẽporis. Sicut alibi dixit. Quãdo eadem die aliquãdo quidẽ æſtus, aliquando frigus, autumnales quidem ęgritudines expectantur. Naſcunt̃ & aſcarides, lumbrici, dolores pręcordiorum & alij morbi peſſimi, ex nimia fructuum æſtiuorũ cõmeſtione, & aëris inſtabilitate. Dixit itẽ: Hyeme naſcunt̃ pleureſis, peripneumonia, coriza, branci, tuſſes, pectorũ, laterum & lumborũ dolores, capitis uertigines. Pleureſis, & peripneumonia ex flatu frigidi aëris, quia membra ubi naſcuntur iſta, non poſſunt frigiditatem pati aëris, propter neceſſitatẽ anhelitus. Si frigidum & ſeptentrionale ſit tempus, tuſſis ſequitur: Nihil enim inſtrumẽtis ſpiritus quam frigidus eſt aër nociuus: Branci & coriza, epilepſia & apoplexia. Dolores capitis ex paſſionibus ſunt nimiæ frigiditatis & abundantia phlegmatis.

Quid faciant ſi naturalem curſum exeant. Cap. V.

DE temporibus naturam ſuam exeuntibus Hippocratis dicta ſequimur. Si hyems inquit ſicca & borealis fuerit, uer pluuioſum & auſtrinũ, neceſſe eſt in ęſtate eſſe acutas febres, ophthalmias, diſſenterias maxime pueris & mulieribus natura humidis. Hi morbi quos Hippocrates tetigit, ex putredine ſunt propter calorem & humectationem ueris. Quia ſi humores in hyeme fuerint coaugulati, uer accedens diſſoluit, & caleſaciens putrefacit. Veniente æſtate magis & magis uidentur apparere. Dixit item alibi de eſſe temporis. Si in diebus canicularibus pluuia cum frigiditate, & uenti annales fuerint boreales,

morbi

morbi tunc naſcentes quieti ſunt & ſuaues, autumnus, ſanus. Si fuerit econtra humidis naturaliter pueris ſiue mulieribus mors eſt expectãda. Frigidi & ſicci ſalubriores ſunt. Si non & mortem euaſerint, quartanæ, & de quartanis hydropes ſunt expectandæ. Quod ideo dixit, quia canicula in æſtate eſt media. Si in hoc tempore aër frigidus & borealis fuerit, collectæ putredines, non nimium feruent propter æſtatis frigiditatem. Nec generatur nimia colera in corporibus. Vnde autumnus eſt ſanus, quia materia infirmitatis non inuenit. De frigidis & ſiccis ut de ſenibus dixit, quia materia nõ habẽt putredinis quæ ex calido & humido fit. Si æſtas nõ fuerit frigida, ſed calidiſſima, & uer præteritũ calidum & humidum, hyems uero pluuialis, mulieres & pueros natura humidos mortem expectare neceſſe eſt, propter nimiam putredinem & humorum ebullitionem. Si qui mortem euaſerint, quartanas incurrent, ſiue hydropes quia eos putridi incendunt humores, qui in coleram nigram mutantur. Item dixit: Si hyems auſtrina ſit & pluuialis, uer ſiccum & boreale, mulieres quibus partus ad uer in eſt, ex omni occaſione abortiunt. Si gignunt, imbecilles pariunt, ut aut ſtatim reſoluant, aut morbidi uiuãt ac tenues. Iunioribus diſſenteriæ & ophthalmię fiunt ſiccæ. Senibus catharrus, cito diſſoluẽs. Mulieres enim occaſione dixit abortire, quia humidæ ſunt naturæ, & tempus ſimiliter. Si uer frigidũ & ſiccum fuerit, cito perforat in interiora corporis, & percutiẽs fœtum occidit. Qui ſi ſit ſubitus, uuluæ calore priuatus, ſubito ex frigiditate moritur, & dum capita talibus implentur humoribus, uer frigidum ſubſequit, humores non digeruntur, ſed phlegma efficiunt. Quod propter calorem hyemis phlegma ſalſum fit. Si in oculos deſcẽderit, ophthalmiã ſiccam facit. Si in inteſtina, diſſenteriam. Si in pectus uel pulmonem, catharrum. Si in uẽtriculo cerebri, apoplexiam. Si in aliquod latus, paralyſim. Hunc aphoriſmum ἐν ἀήτῳ ἀείρῳ, νῷ ὕδατι, Hippocrates repetijt dicens, habitans in ciuitate uẽtorum, & aëris bonæ compoſitionis, & bona utimur aqua. Huiuſmodi homo eſt ſalubrior, Quod ſi econtra euenient contraria. Bonam dixit compoſitionem ciuitatis quæ in alto locata ſit, ut boreales eam perflent uenti. Mala eſt quæ in ualle ſedet. Dixit item in alio aphoriſmo. Si æſtas ſicca & borealis, autumnus pluuioſus & auſtrinus, capitis dolores ſunt in hyeme, tuſſes, branci, corizæ & ſimilia. Quod ideo dixit, quia capita implentur humoribus, maxime his qui humidæ ſunt naturæ. Cum autem frigida eſt hyems, claudunt humores in cerebro. Qui ſi ibidem permanẽt, faciunt dolores capitũ. Si deſcẽderint ad nares, catharrus fiet. Si in pulmonẽ & pectus, fit raucitas cum tuſſibus. Si ſtrictũ pectus & phthiſi perforatũ in phthiſin incidet. Aliquando hoc tempore paraliſis & epilepſia naſcunt. Hyemis enim frigiditas, capita plena humoribus perforat. Item Hippocrates: Si autumnus borealis & ſiccus fuerit humidis natura cõuenit ſicut mulieribus & pueris.

Abun

Abundantibus nimia colera ophthalmiæ, ſiccæ febres dominantur acutæ & maniæ. Quod ideo dixit quia homines calidæ & humidæ naturæ, aërẽ frigidum & ſiccum expetunt, qui eſt eorum temperamentum. Veniente uero hyeme ſi claudãtur pori, non intus recludunt humores mali, unde morbus ſuſpicandus erit. Colericis ſubtilior humor corporis calore diſſoluitur æſtatis, & ſiccitate autumni. Groſſi autem humores remanent, cum ueniente hyeme pori claudũtur. Quod de groſſo humore ad oculos aſcendit, ophthalmiam ſiccam facit. Et ſi pelliculas intret cerebri, maniam gignit, & febres diuturnas ſi putreſcit. Item alibi Hippocrates. Conſtitutiones anni omnino ſiccæ pluuialibus ſunt ſaniores & minus mortiferę. Quod dixit quia abundantia pluuiæ generat multos humores humidos in corpore. Qui cũ cito putreſcant, diuturnos morbos generant, ſicut alibi dixit: Ægritudines in multum pluuialibus ſunt febres longæ, uentris fluxus, putredines epilepſia, apoplexia & ſquinantia. Quia humectationes ex nimia pluuia multæ ſunt & frigidæ atq; phlegmaticæ. Quæ ſi putreſcunt, febres ad expellendũ dureſcunt. Cerebrum quoq; in hoc aëre nimijs impletur humoribus. Qui ſi deſcendant in cerebri uentriculos, apoplexiam & epilepſiam facient. Si in guttur, ſquinantiam. Si in ſtomachum uel inteſtina, fluxum uentris. Siccum tẽpus, & non pluuioſum ſiccitati pertinet, corporũ humores in hoc tẽpore ſicci ſunt colerici, neq; cito putrefiunt. Qui ſi adunent in corpore, cito ex calore erũt acutę febres. Item Hip. Si ſiccitates augmententur, acutæ febres, gignentur, & aër ſiccus permaneat. Febris acuta & tertiana aliæq; naſcunt infirmitates, calido & ſicco attinentes. Quod dixit, quia hoc tempus ſiccitatis colericos humores gignit. Sed tamen his morbi temporibus non permanent diu, propter materiei uelocitatẽ & paruitatem repugnantes in putredinem. Vnde dixit Hippocrates: Sicca pluuialibus ſunt ſaniora.

Qui in unoquoq; tempore anni infirmitatẽ ſint paſſuri, qui euaſuri, qui longius habituri. Cap. VI.

IN ſuperioribus tetigiſſe nos meminimus quę accidant temporibus ſuã naturam explentibus ſiue exeuntibus. Quæ tamen non in omnibus uniuerſalia ſunt hominibus neq; ſingulis propria temporibus. Multi enim de prædictis non patiũtur accidentibus. Et in omnibus hęc cõtingunt temporibus. Neq; horũ membrorũ cauſa ſolis tẽporibus illis eſt attribuenda. Quod ſi eſſet, determinatos morbos paterentur omnes. Conſtat ergo & alia incurrere, & hos morbos temporibus participare. Si enim cibus & potus, balnea & exercitia non ſecundum quod oportet diſponant mali chimi in corporibus inde adunantur. Qui quandocunque & qualicunq; tempore furioſi fiunt, ſecundum ſuas qualitates generant morbum. Solent morbi cõtingere ex complexionis diuerſorum corporũ diuerſitate. Si eñ homines calidæ ſunt naturæ, in calidis ſolent temporibus infirmare, frigidi in frigidis, ſimiliter de cæteris complexionibus compoſitis ſiue ſimplicibus in tem

poribus ſuam naturam aſſimilantibus homines infirmantur. In contrarijs ſunt ſani. Vnde Hippocrates: Ægritudinum aliæ ad alias bene natæ ſunt ætates, aliæ ad regiones, horas dietas. Alibi. Secundum horas ueris & extremæ æſtatis, pueri & horum affines ætatibus bene degunt, & maxime ſani ſunt. Æſtate & autumno ſenes uſq; ad aliquid. Reliqui uero & hyeme medij ætate. Hæc enim duo tempora ſunt temperata. Pueri autē & horum uicini ſimiliter ſunt temperati. Cuſtodire ſanitatē intemperatis corporibus eſt ex ſimilibus. In intemperatis, econtrario. Vnde in fine ęſtatis & autūno ſenes dixit eſſe ſanos, quia hęc tēpora ſunt calida, ſenes uero frigidi. In fine autumni & hyeme ſani ſunt medij ætate, quia tempora ſunt frigida & humida, huic ætati contraria, quæ iuuentutis eſt extremitas.

De mutatione aëris propter ſtellas. Cap. VII.

STellæ quæ ortu uel occaſu ſuo mutant aërem tempororū anni, ſunt pleiades, canicula, cynoſura, helice. Vt aūt Hippocrates & Galenus teſtantur, pleiades æſtatis & metendi principio oriuntur. Hoc eſt in maij principio. Earum ortus eſt cum à ſole ſeparantur. Occaſus earum hyemis & ſeminandi eſt principium, cum ſol incipit aſcendere, & ipſe quaſi ad occaſum tendere. Canicula oritur 20. die iulij, cum æſtas mediat & æſtus eſt maximus. Cynoſuræ ortus, autumni initium. Mutatio aëris propter ſtellas ex earum eſt uicinitate ad ſolem, & earum longinquitate. Si enim ſtella ſoli fit uicina, aër calefit. Calori enim ſolis iungitur ſtellæ calor naturalis, & augmentatur, maxime ſi ſtellæ ſunt maiores, ſtabiles uel inſtabiles. Inſtabiles ſicut Iupiter, Mars, Venus. Stabiles, ſicut procyon, canicula, cor leonis, oculi tauri, & ſimilia. Si ſole longe remoto, in ſimul ſtellæ hæ multæ cōuenerint, ſimiliter aër mutatur & calefit. Si æſtas fuerit, multus ardor erit. Si hyems paruus æſtus erit. Cum hæ ſtellę longe ſint à ſole remotę neq; ſupernos poſitæ omnia contingunt contrarię, ut paruus calor in æſtate, multum frigus ſit in hyeme.

De mutatione aëris propter uentos. Cap. VIII.

VEntus eſt fumus ſiccus à terra diſſolutus, huius natura ſecundū loca ſibi eſt propria. Mutatio naturę terrę ex ſolis eſt uicinitate uel longinquitate, uel ex ſui curſus diuerſitate. Loca ſunt 4. oriens, occidens, ſeptentrion, meridies. Meridies, ortui ſolis dexter, calidus & humidus eſt. Calidus, quia cum ſol ab altitudine ſua digreditur, ibi aliquandiu immoratur. Humidus ex humiditate fumi maris, & humiditate loci. Ventus ergo ex hac flans parte, calidus & humidus probatur eſſe. Septentrionalis plaga huic oppoſita, & ſoli ſiniſtra, frigida eſt & ſicca. Quod cōtingit exnimia remotione ſolis. Cum em̄ ſol ad eam deuenerit altiſſimus eſt, & à terra remotiſſimum. Ventus ab hac parte ueniens frigidus & ſiccus eſt boreas uocatur. Oriens eſt ſolis ortus & temperatus. Quia licet ſol ibi naſcatur, cito tamen inde ſeparatur. Ventus inde ueniens eſt eurus temperatus, ſed tamen

tamen aliquantum calidus & ſiccus. Occidens ſimiliter eſt temperatus, ſed aliquantiſper frigidior & humidior. Hęc ſunt 4. loca mundi, eorumq; uenti. Sunt & 8. alij iſtorum quaſi ſuffraganei, duo ex parte meridiei 2. ſeptẽtrionis 2. occidentis 2. orientis. Naturæ eorum naturales affines ſuorũ principiorum, non tamen adeo fortes ſunt. Quorũ unuſquiſq; dum mouet, natura aëris & corporum cõplexiones mutantur. Boreas enim corpora indurat, & confortat humores & ſpiritus carnificat, cerebrum ſanat, ſenſus ſubtiliat, motum confortat, coitum augmentat, contrahit malos humores, ne in aliqua diſcurrant membra. Quod ideo fit, quia exteriora refrigerat corporis, & calor intus adunat naturalis. Tuſſes facit & dolorem pectoris propter deſiccationem ſpiritualis inſtrumenti, digeſtionem & urinam ſtringit, dolorem oculorum parit, corporibus nocet frigidis. Auſter econtra, neruos emollit, corpora, humores, ſpiritus, & ſenſus turbat, inde grauitas auditus, uertigo oculorum, pigritia & motus ſunt, tarditas caput grauat, terminus epilepſię mouetur. Virtus digeſtibilis & coitus deficit, quod inde cõſequitur, quia hic uentus calidus eſt & humidus, cerebrum implens humidis humoribus. Quæ omnia humectatio & cerebri denotant defectionem. Defectio digeſtibilis fit ex humoribus à cerebro ad ſtomachum deſcendentibus. Occidentales & orientales uenti ex temperie ſui corporum ſunt temperatiui. Octo alij ſecundum naturas ſuorum principalium circa corpora operantur, ſed tamen mediocrius.

De *mutatione aëris propter regiones*. Cap. IX.

MVtatio aëris propter regiones quinq; partita eſt, ex loci altitudine & eiuſdẽ humilitate, & montium uicinitate, & maris propinquitate, ex natura puluęris terræ. Locorum cauſæ maiores ſunt alijs in mutando aëre. Loci ſunt 4. Orientalis, occidentalis, meridianus, ſeptẽtrionalis, aër frigidus eſt & ſiccus. Ciuitates ergo ſeptentrionali polo ſuppoſitæ, ſicut Saxonicę, Leuticę, frigidiores & ſicciores cõprobant eſſe. His aqua clara, aër clariſſimus, corpora ſaniſſima, color pulcher & rubicundus, corpora mollia & fortia, pectora lata, ſubtiles coxæ, quia calor naturalis ad interiora rediens pectoris, pectora dilatant, & coxas ſubtiliat & quia ad ſuperiora refugit, inde eorum capita & corpora ſunt fortiora, uita longa, mores aſperi. Quod ex abundantia colerę rubeę fit. Fœminę non multum concipiunt, neq; tamen abortiunt, quia eorum frigida eſt & ſicca. Cum anguſtia magna parturient, quod ex ſiccitate eſt earum. Ventres huius generis ſunt duri: Vomitus ſine anguſtia, & facilis appetitus boni, & cito digerentes. Quod ex calore eſt naturali ad interiora fugiẽti. Stomachus mundificatus, potus non appetitur, quem nimia cõmeſtio tollit. Sępe crepantur in uenis & ſiphac ex frigiditate & ſiccitate nimia. Maſculi maxime patiũt pleureſim, peripneumoniã, alioſq; morbos calidos. Sunt empyici &

ſanguinẽ è naribus emittẽtes. Iuuenes, patiẽt hęc & maxime in ęſtate ex corporũ ſuorũ calore. Pleureſis ex ſiccitate eſt uẽtris, quia calor in pectus aſcendit. Empyici ex paſſiõe ſpiritualis inſtrumẽti propter ſiccitatẽ ſui. Ophthalmia, quia minoris ſunt ętatis, quã 36. annorũ, & dolor iſte duriſſimus. Mulieres plurimę ſunt ſteriles, ſanguinis & menſtrui fluxus, plus q̃ oportet. Et anguſtia parturiẽdi maxima lactis paruitas & phthiſis. Puerorũ teſticuli aquoſi, ſimiliter penis. Sterilitas ex hoc cõſequitur, quia menſtrua ſecundũ quod oportet prę aquę frigiditate, & ſui aſperitate non mundificantur. Anguſtia parturiendi propter frigiditatẽ & ſiccitatem eſt corporis. Lactis paruitas, quia ex frigida coagulat aqua. Phthiſis propter laborem partus, uenę in pectore crepant. Aqua diſſoluit in puerorum teſticulis, accedente ętate maiori. Aliquando iuuenes patiunt epilepſiã, tamen raram, ſed cum eueniat fortiſſimam. Hæ ſunt infirmitates quas patiunt ſeptentrionẽ inhabitãtes. Qualitates meridianorũ, iſtis oppoſitæ ſunt. Sunt enim ſecundũ calidũ & humidum, & hoc male temperatũ. Multarum enim eſt putredinũ. Aqua ſalſa & turbida currens per temporis ſuperficiẽ. Color cutis niger, homines ſicci, capita humida & phlegmatica. Phlegma nimium, de capitibus deſcendit in ſtomachũ. Vnde appetitus, & digeſtio deficiunt, ex nimia frigiditate eorum. Calor diſſoluitur naturalis, dũ ad exteriora exit. Vnde deficiũt corpora, mollia em̃ ſunt & phlegmatica. Ex paruo potu facile inebriant, capitibus cito deficiẽtibus. Calor mutabilis & ruſtici mores, quieti & manſueti. Vita eorũ parua. Si in corporib. puſtulę naſcunt, uel apoſtemata ad ſanandũ ſunt difficilia ꝓpter humectationes nimias, putredines citas. Plurimæ infirmitates in maſculis diſſẽteria, diarrhœa, febres periodicę & diuturnæ, inordinatę, cachexię humidę, & ad ſanandũ citiſſime hęmorrhoides. Trãſeuntes annũ 50. paralyſi laborãt. Mulieres ſãguinis fluxu fatigẽt, & abortiũt frequẽtius. Pueri epileptici & anheloſi. Morbi quos patiũt raro pleureſis, peripneumonia, cauſon. Infirmitates in iuuenibus maxime, raro naſcunt, quia uentres facile ſoluunt. Vnde humidi humores purgant. Hæ qualitates ſunt regionũ meridianarũ. Regionũ orientaliũ, aër clarus eſt, parũ ſiccus inter calidum & frigidũ, tẽperatus ſicut ueris cõplexiones habent. Aqua calida mollis, ſapore ſuauis, ſiue cœleſtis ſit, ut aqua pluuialis, ſiue terreſtris. Sole enim clarificat, quippe cũ ſplendor eius ſit tẽperatus. Neq; eſt ſalſa, cum non ibi diu ſol maneat. Neq; cruda, quia nõ ab ea ſe elõgat. Colores lucidi cũ rubore & albedine mixta. Carnes multę, uoces clarę, corpora ſana & fortia, morbi pauci, forma pulchra, mores nõ ignobiles, herbę multę, arbores magnę multũ generãt, quia propter qualitatũ tẽperamẽtum multę & perfectæ eorum actiones ſunt. Habitatores terrę huius nõ ſuperbiunt, ſiue ſępe irafcuntur. Sunt em̃ manſueti & humiles. Ira ſiue ſuperbia ex calore naſcunt intemperato & multo. Regiones occidentales aẽrẽ habent nõ tẽperatũ, ſecũdum

calidum

calidum & humidũ, groſſum & clarũ. Eorum aqua mutabilis turbida. Quia ſplendor ſolis nõ lucet eis in primis partibus diei, ut eorũ aquas, ſiue aërem digerat. Vnde multas patiunt infirmitates, & calor eorũ mutabilis eſt. Virtutes cito deficiunt, quia in ęſtate in principio diei quieſcunt, in ueſpere caleſcunt. Aër eorũ inęqualis, ſicut autũnalis, uoces raucæ. In omnibus anni tẽporibus morbos patiunt. Hæ ſunt qualitates regionũ occidẽtaliũ. Intelligere aũt oportet, qui regiones cuilibet harũ uicinãtes tẽperatę ſunt uel intẽperatę, ſecundũ eas quibus ſunt affines. Fiunt etiã mutationes regionũ ex altitudine ſiue humilitate locorũ. Altitudo em̃ locorũ aërẽ habet clarũ & mũdificatũ, quia ſeptẽtrionales uenti ab altis naſcentes locis, ad altiora cito penetrãt loca. Aqua eorũ clara & ſubdulcis. Colores pulchri, fortes ſunt & ſani, parũ infirmant. Corpora eorũ magna, quia flatus clari aëris ad eos facile de altioribus locis peruenit. Humiles ſunt & quieti, neq; multi ſunt laboris. Regiones in uallibus ſiue foſſis. Hyemalibus infundunt pluuijs, quę ab altioribus ad inferiora facile prolabunt. In ęſtate ſitiũt, aquã collectiuã & nõ currentẽ bibunt. Septentrionales uẽti ad eos nõ pertingũt. Tantũ igit meridiani & ipſi calidi iccirco eorũ aqua calida. Multũ infirmant, uirtutes eorũ euacuãt. Corpora parua atq; lata, crura groſſa, pili nigri, cutis nigra ſiue liuida. Nõ multi ſunt laboris propter mollitiẽ corporis. Si autẽ loci nõ multũ ſunt calidi inhabitantes ſunt hydropici. Regiones mutant ex mõtiũ uicinitatib. Si em̃ mõs meridiano uento eſt oppoſitus, & ſeptentrionalis ad eos peruenit, aërẽ frigidũ habẽt & ſiccũ. Eorũ qualitates ſunt ſicut & ſeptẽtrionaliũ. Si ſeptẽtrioni eſt oppoſitus, omnia ecõtrario ſequunt. Natura regionis ex uicinitate maris talis erit. Si mare ſit ex parte ſeptẽtrionali, de mari fumus aſcẽdit, qui mixtus aëri in regionẽ illã deferẽt, & ita eius natura frigida eſt & ſicca. Si ex meridie, terra calidę & humidę erit naturę. Septẽtrionalis ergo ſeptẽtrionali, meridianę meridiana cõpetit. Mutatio regionis ex natura pulueris. Si petroſa terra fuerit, regio frigida & ſicca erit. Qd aqua teſtat pfluens frigidior ex lapidibus q̃ ſi ex luto naſceret. Si terra ſolida eſt & aſpera, regio erit calida atq; ſicca, inhabitãtiũ corpora ſicca & macida. Si argilloſa eſt regio, frigida & humida eſt. Intelligendũ quoq; eſt quia ſunt quędã regiões ſemper in eodẽ ſtatu permanẽtes, & ęquales, habitatorũ natura æqualis eſt in moribus, in forma, cutibus, ſicut Turcorum, Sclauorũ, Æthiopũ, & horum ſimiliũ, ſub recta linea, quia eorum mores ſunt æquales, manſueti, humiles, legittime uiuẽtes. Quod ideo eſt quia ſpermatis eorũ natura ſemper una eſt propter ciborum temperamẽta. Si autem regio aliqua prędictis duabus qualitatibus ſiue pluribus participat, tempora erunt diuerſa. Forma cutis & mores & omnia inconuenientia. Verbi gratia. Si montana nimis fuerint alta & aquoſa, diuerſa faciunt tempora, corpora inhabitantium ſana, boni caloris, mores aſperi, patientes laboris, quia eorum terra eſt montuoſa, exercitia plurima, ideo fortes ſunt & audaces, forma diuerſa.

Si terra eſt ſolida, aſpera & uallosa, in hyeme aqua pluuia infusa in æstate calore ſolis excocta, tēpora eius ſuccedūt diuersa. Incolarū corpora, dura, ſubtilia, fortia, ad operandum uelocia, iracundi, odioſi, male formati. In ueredi uersos & multos patiunt morbos, propter nimiā hyemalis pluuię abundātiam. In artificijs ſubtiliſſimi quod ex ſiccitate terrę fit. Si ſubtilis fuerit & inaquoſa, ſimiliter diuersa erunt corpora. Incolę formæ erunt ruſticę, mores eis duri, cutes rufę, alię erunt nigrę, homines iracundiſſimi. Si regio partim plana, & ſolida, partim montuoſa, aërem habebit mutabilē, per ſingula anni tēpora. Quia uenti & niues in eorū mōtanis ſunt ſemper. Calore ſolis accedente niues diſſolutę influūt uallem. Vnde inęqualitas eſt tēporū atq; morum. Hac eadem ſimilitudine conſiderandę ſunt & regiones alię. Oportet ergo medicū diuerſitatibus cognitis regionū cum ciuitates intrauerit, qualitates & ſitus cōſiderare regionis, & naturas aquarum & cibariorū. Deinde perſpicere in ſanorū cuſtodienda ſanitate, & infirmorū curanda infirmitate. Si aliquo dubitet, incolas regionis interroget, qui morbi ſępius in illis naſcant partibus & in ſingulis tēporibus. Sunt enim infirmitates quibuſdam regionibus priuatę, & quaſi naturales. Quę & ſi alijs gentibus ſunt peſſimæ, iſtis tamen non adeò ſunt nociuæ, ſicut Hippocrates dixit: Morbi cuiuslibet loci priuati, minus moleſtant incolas, quam extraneos. Non ergo medicus interrogationibus uerecundetur.

De mutatione aëris propter fumos. Cap. X.

SI in exercitijs quālibet terram inhabitantium, paludes, herbę, ſiue arbores fœtentes ſunt, ſiue in foſſis, ſiue in ſimilibus ubi ſedent locis, natura aëris mutata hęc cito putrefacit. Vnde illis locis incolæ ſæpe ſolent ęgrotare, & ex illa putredine cum fumi diſſolutione febricitare. Quorum color fit citrinus, cibus non bene digeritur. Eorum enim aqua putida cibum retardat. Sunt ergo ſine uirtute.

De peſtilentia aëris. Cap. XI.

AEr à ſubſtantiæ ſuæ temperamento mutatus in putredinē, ſiue quālibet peſſimam qualitatem peſtilentialis uocatur. Vnde loca illa inhabitantibus uniuerſaliter & æqualiter morbi dominantur, quia in diuerſis ſuis corporibus multa peſſima accidentia unum & eundem morbū facientia coadunantur, ſicut aliæ nationes, dolores nimij ſudores. In extremitatibus corporū frigiditates, in pectoribus calores, in linguis ſiccitates, in oribus fœtores, nimiæ anxietates, tetanus ſub hypochondrijs, uomitus colerici, ſolutiones, uentoſitates, urinæ peſſimæ, & diuerſæ, in alijs colericæ, in alijs melancholicæ, in quibusdam ſubtilis, in quibuſdam ſquamoſa hypoſtaſis, in alijs nigra, & multa peſſima accidentia. Hic autem morbus uocatur, epidemoſus, quia multiplex & ſubitus uno eodemq; tempore multis ingruens hominibus. Huius morbi cauſa eſt uniuerſalis,

mutatio

mutationis circundantis aëris. Qui duabus mutatur ex causis, ex situ regionis, ex qualitate temporis. Mutatio aëris propter locum ex fumo fit, dissolutio herbarum, fructuũ, siue similium putrefientium. Qui dum ascendit miscetur aëri. Similiter ex fumo lacuum, specuum, fossarum, coporum mortuorum locum illum uicinantium, siue intra locum positorum, uel ex fumo multorum immorientiũ bello, uel ex pestilentia bestiarum. Vnde mutatur aër, plures mortificat homines. Quod contingit Athenienſibus de mortuorum Æthiopum corruptionibus. Mutatio substantiæ aëris est ex temporibus anni cum naturam suam exierint, ut si hyems calida fiat & sicca, & sine pluuia, æstas uero pluuiosa. Ver frigidum & siccum. Autumnus calidus & humidus. Vnde locis pestilentia euenit, & squinantes, facierum uarietates, peracute febres cum accidentium pessimitate. Causa hęc minor est priore, sicut Hippocrates testatur contigisse in Cranon ciuitate, de pluuia & calore. Sic ergo debet intelligi, mutatio aëris, ex temporibus anni. Quę nõ tantum homines mortificat, sed & bestias. Quod ex corruptionibus fit humorum atq; spirituum. Aliquando hęc pestilentia cadit in terra seminaria. Vnde fructus arborum & colores perdunt & succidunt. Quos aliqui comedentes, pessimas incidunt infirmitates. Non tamen corruptio hęc aëris causa tantum fuit mortalitatis, sed in morientibus humorum putridorum materia supergreditur, unde pestilentia aëris eis assimilatur, unde facile & citius corrũpitur. Corpora malis humoribus mundificata, & in custodienda sanitate non neglecta, in hac tantum peste permanẽt salubria. Similiter permanent sani, quorum complexio contraria est complexioni mutati aëris. Neq; solum non curant mutatum aërem, sed etiam meliorantur mutatione eadẽ. Quod si nõ esset ubicunq; corrumperetur aër, infirmarentur & morerentur omnes. Sed dixit Galenus in libro de febribus: Ex nulla patitur corpus corruptione, nisi corporis materia pręparata, & quodãmodo subiecta sit corruptibili causæ. Nam si hoc esset, cum quidam æstiuo sole, siue quolibet alio accidente, febricitaret, alij eisdem de causis febricitarent similiter. Sufficit dixisse de aëris mutatione. Quam cum uniuersaliter multis sit pestifera, epidemiam generaliter uocauit Hippocrates. Hancq; differentialiter alibi ita postea diuisit.

Omnis epidemia: { Pestilentialis, Localis, In eodem mortificans loco. } aut { Salubris, Non localis & mortificat & morbificat. }

De diuersitate exercitiorum. Cap. XII.

QVia de rebus non naturalibus aëris nos circundãtis prout tempus expetebat iam expleuimus, de secunda parte, id est motu & quiete dicemus

dicemus,& de motu in primis incipiemus. Motus ergo generaliter in duo diuiditur. Vel enim animę motus & eius accidentia dicẽt,de quibus poſtea tractabimus,uel ſunt corporis motus quos exercitia uocamus. Motus corporis uel ſunt temperati,uel intemperati,temperatus motus, temperatum calefacit corpus. Qui ſi parum exeat temperamentum,facit motum intemperatum,corpori nimium præſtans calorem,& aliquando ſiccitatem,propter humectationis diſſolutionẽ. Qui ſi modũ egredit corpus refrigerat. Calor em̃ naturalis diſſolutus ab eo expellitur. Aliquando refrigerat & humectat ratione dicenda. Si in uena ſiue membro non principali multa quantitas coadunata ſit,phlegmatis, motus accedens nimis eam diſſoluit. Et in aliqua ueniens membra nobilia ea refrigerat & humectat,unde totum corpus refrigeratur. Motus autem neceſſitates uidentur eſſe tres. Calorẽ em̃ naturalem ſuſcitat & augmentat,ut actionem ſuam ſecundum quod oportet expleat. Secunda ut poros aperiat ad ſuperfluitates è corpore expellendas. Tertia ut fricatione ſua aſſidua corporis induret & confortet membra,ut quod agere debent operentur,neq; facile & cito patiantur. Qui motus uero eſſe uidetur aut uniuerſalis,aut priuatus. Vniuerſalis,quem ſecundum diuerſa ſua ſtudia homines exequuntur in uita. Hi principaliter in hominibus eſt conſiderandus. Eſt enim actio in homine ſtudioſa,ut in ferrario ferratura,in agricola agricultura. Sed exercitium eſt accidentale ſtudium. Quod rurſus in duo diuiditur,aut enim exercitij motus grauis eſt,ut in eundo & ponderoſa ferendo,in uno loco ſtando & tamen operando, ſicut fodere & fabricare,& ſimilia his oneroſa & laborioſa,uel non adeo fortis, neq; tedioſus,ſicuti mercari,ire,redire,argumentari,contendere,& ſimilia artificialia,ut ſuere, ſcribere. In his enim corporibus totum corpus mouetur. Priuatus motus exercitiũ eſt,quod infirmis à medicis iniungit. Qui in duo item diuiditur,aut quod per ſe homo exequitur,aut quod per alium homo exequitur,aut quod per alium circa eum efficitur. Quod homo per ſe facit totum mouet corpus,uel partem corporis. Totũ corpus ſicut luctari,multum girari. Vnde Lucanus: Sequana gens frenis in girũ eſt optima ductis, & equitare,uenari. Pars corporis mouetur, ut ſi manibus lapides iaciant, uel à terra leuentur, uel citharizentur. In pedibus,ut ſi immoto corpore pedes tantum moueantur. In dorſo ſiue pectore,ſicut inclinare,erigere. In inſtrumentis ſpiritus,ſicut garrire, cantare,& alia huiuſmodi, unde corpora exercentur. Quod alius circa hominem operatur,ſicut fricare,cum mappa uel manibus. Fricare cum mappa adiuuat, quia febres elaborare naſcentes leuigat,digeſtionem cõfortat,impetiginem & morpheã alleuiat. Item motus generalis,quatuor fit modis,in quantitate,in qualitate,in uelocitate,in tarditate. In qualitate fortiter,uel leuiter ſiue mediocriter. Fortiter ut motus ille qui naturaliter eſt fortis,ſicut fodiendi, arandi, luctandi, uel qui ad

uelle

uelle hominis efficitur, ut fricari de quo iam dixi, equitare. Ambulatio leuis siue mediocris preter aliorum quodlibet naturale. Quantitatē in his omnibus considerabis. Fortis ergo motus calefacit, indurat & exiccat corpus. Fricari duriter corpus confortat, indurat & subtiliat. Terminus cuiuslibet fortis motus ex spissitudine & grauitate considerat, anhelitus & etiam exsudore nimio perpenditur. Terminus fricandi cum corpus finetenus subtiliet tur, & cum prius durum fuerit, subtile emolliatur. Leuis motus cum corpus calefit, & deficcatur. Leuiter fricandi motus, cum corpus aliquantulum rubeat & ingrossetur. Mediocris motus cum corpus calefit induratur, & exiccatur, tamen superioribus est mediocrius. Cuius terminus cum iam temperatum spissari incipit & anhelitus sudorum iam per poros corporis egreditur. Mediocris fricationis motus cum corpus aliquantum infletur, rubeat, & emacrescere incipiat. Hæ sunt diuersitates qualitatum motuū. Quantitatum diuersitates, similiter sunt triplices. Aut enim multus & idem facit quod fortis in qualitate motus, aut debilis & mediocris idē facientes, quod duo qualitates superiores. Istos etiam tres motus in uelocitate debebis considerare. Qualitatis & quantitatis motus, si ad se inuicem componātur, nouem reddentur. Si enim est fortis & multus, calefacit & exiccat ultra modū corpus, & ita uirtus dissoluitur, & deficiente uirtute naturali refrigeratur. Si fortis & paucus moderātius calefit & exiccatur corpus, neq; enim uirtus dissoluitur. Si debilis & multus, facit quod fortis operatur. Si debilis & paucus, facit quod per debilem fiebat superius. Si mediocris & multus, facit qđ fortis. Si mediocris & paucus, facit quod debilis motus. Diuersitates motuum secundum uelocitatem & tarditatem. Si uero uelox sit & spissus, idem quod fortis operabitur. Si rarus facit quod debilis. Si mediocris multus & uelox facit quod multum fortis, ut dissoluatur uirtus & calor naturalis refrigeretur. Si fortis paucus & rarus, idem facit mediocri. Si fortis cum mediocri inter uelocitatem & raritatem & multitudinē & paucitatem, facit quod fortis. Si debilis cum pauco & raro, facit quod multum debilis. Si debilis inter temperatum cum multo & pauco, & inter temperatum inter uelocem & rarum facit quod mediocriter debilis. Si mediocris inter fortem & debilem cum ueloce & multo, facit quod multū fortis. Si mediocris inter fortē & debilem cū pauco & raro, facit quod motus subtēperato & super debile. Si cōponant adiuuicem 3 mediocres, facient quod motus sub tēperato & super debile. Si tres temperati cōponant adinuicē, facient quod tēperatus. Similiter de motibus fricandi intellige. Motus enim iste est triplex in quantitate, in uelocitate & tarditate, in qualitate. Durus enim erit sicut debilis, & emollit durū corpus sicut fortis, stringit & indurat molle subtiliatq; qđ ab eo depellit. Mollis fricandi emollit, sicut debilis poros aperit, parum inflat. Fricandi motus inter durum & mollem tēperatus, facit quod inter for-

tem & debilem corpus indurans, confortans & augmentans. Multus desiccat & minuit. Paucus facit quod mollis. Motus inter multū & paucū, facit qđ tēperatus inter molle & durū. Similiter inter uelocē & rarū & multū, facit quod durus & mollis tēperatus. Similiter ij cōponant, uelox, rarus, multus, paucus, sicut & superiores motus Quorū actiones hæ eadem erunt superioribus. Discordant & aliter secundum artificiorū in corporibus qualitates, sicut ferrarij, aurifices & fornarij. Quia hęc artificia calefaciunt & siccant. Balneantiū calefaciunt & humectāt. Piscatorū & nauigatorū refrigerant & humectant. Venatorum & cāpionū exercitia, refrigerant corpora. Vnde oportet perspicacē esse medicū, in discretionibus horū & superiorū. Ego tamē satis demōstraui quid unusquisq; debeat operari. Motus qui & exercitia uocant, sic circa corpora operant. Quies sibi opposita est uniformis corpus refrigerās & humectās, augmētans phlegma, & nō dissoluēs superflua. Aliqn tamen aliter calefacit quies. Si em aliquis cui humores dominētur calidi & non temperati moueantur temperato motu, dissoluunt humores per poros exeuntes. Si quiescit claudunt pori, humores coadunāt calidi, unde calefit corpus ueris febrib. maxime si aër nos circūdās sit frigidus.

De actionibus. *Cap.* XIII.

ET si balnea motui non succedant ex prædicta diuisione, cum exinanitioni sint subiecta, oportet tamen ea post motum poni, exercitia, cum actiones earum ueniāt post motum. Sani enim post exercitia utūtur balneis, ut humores exercitijs nō dissoluti, dissoluant balneis, & siccitas humectetur, quæ exercitio colligitur. Mundificentur putredines ex fumo sudati corporis, & puluere collecte exercitij. Balneum ergo in custodienda sanitate sanis est utile, si ante cibum, & post exercitia ilico fuerint subsecuta. Balneum enim exercitio non præcedenti superfluitatem cibi prioris indigestam egerit, coaugulatos humores dissoluit, qui per poros erant ad exeundum parati. Similiter balneari post cibum ilico nō oportet, quia humoribus caput replet, & cibi indigesti exeuntes in uijs aliquas faciunt oppilationes, unde si frequenter fiat, generatur hydropisin, quam qui euaserint, licet post exercitia, & post cibum se balneauerint, rari sunt corporis, pori largi, de eorum corporibus superfluitas leuiter dissoluitur. Qua propter exercitia & balneum pati nequeunt, quia & corpora inde deficiunt, & subtilientur si balneentur ante cibum. Vnde oportet ante balneum paruum accipi & temperatū. Alijs balneum post cibum omnino est fugiendum. Quia uero ante cibum, & post exercitium sanos iuuet balneum, constat cum corpus reddat humidum, calorem confortet naturalem, & bene faciat digestibilem. Auferat fatigationem, poros magnificet, & superfluitates euacuet, dolores mitiget uentositates dissoluat. Infirmos ergo oportet balneari, secundum quod necessitas expetit, aut causa scilicet

euacuan

euacuandi,uel calefaciendi, uel refrigerandi, uel humectandi uel desiccandi. Prodest etiam scabiosis ut humores dissoluantur intercutanei. Neruos humectat, catharros maturat, urinam de frigiditate prouocat, ileos iuuat. Solutionem aufert de potione. Multa etiã sunt alia eius iuuamenta, quę dicentur cum de morbis quibus necesse est balneari tractauimus. Dixit tamen Galenus euacuationes cum balneo & exercitijs subtilibus prodesse humoribus, iam cutem ad exeundum uicinantibus. Humores grossi neq; cum balneo, neq; cum exercitijs sunt euacuandi, sed potius eis nocent, si nõ prius eos aliter subtilẽt. Balneũ tribus ex causis mutat qualitates corporis, ex suo aëre, uel ex sua aqua, uel ex eius operatione diuersa. Aër balnei est triplex: Est em̃ primę cașę aër qui tepidus non calefacit corpus. Aër secundę cașę est mediocris, qui nõ multũ calefaciẽs corpus, mediocriter dissoluit humores. Tertię aër multũ calidus est & multũ calefacit dissoluẽs & euacuans corporis superfluitatẽ nimiam. Hic actiones suas duobus modis diuersat naturaliter, uel accidentaliter. Naturaliter, quia si paruo tẽpore ibi nõ immorãs sudet, humectat & calefit corpus, humectat quia aër balnei humectationẽ interiorẽ ad exteriora trahit. Sed qa parũ in balneo est moratus, humectatio in mẽbris remanens humectat. Calefit, cum calidũ balneũ sit. Si multũ immorabitur in balneo & multa quãtitas sudoris egredit, corpus calefit & exiccat. Calefit, propter aërẽ balnei, desiccat, quia humectatio cum sudore euacuat. Si mora parum excedat modum refrigerat, & exiccat corpus, qa calor naturalis dissoluit, humectatio corporis euacuat. Vnde necesse est deficiat uirtus. Si quis multum & ultra modum immoret, humectatio exiccatur, calor naturalis extinguitur. Vnde mors subsequitur. Actio balnei accidẽtaliter si in corpore colerici & calidi sint humores, & ipsi bene digesti corpus refrigeratur, ex aëre balnei ex humoribus euacuatis, sicut in tertiana uera est uideri. Item accidentaliter balneum refrigerat, cum crudis humoribus corpora sunt plena, qui dum calore dissoluantur fluentes, uias oppilent, & aër balnei introire prohibetur. Aliquando humores colerici balneo dissoluti, & per membra ad stomachum fluidi, defectionẽ faciunt ex subtilitate nimia. Aliquando in aliquibus membris humores sunt pessimi, qui cũ membratim discurrant causa balnei, humoribus admiscent bonis, illosq; in suam peruertunt naturam. Vnde uitãda sunt balnea apostematicis febricitantibus & ophthalmiacis in initio sui morbi. Sed cum iam materia se maturauerit, succedat balneari. Quid aqua balnei faciat, dicendum est in præsentia. Omnis aqua balnei, aut dulcis est aut non dulcis. Dulcis aut calida aut frigida. Non multum calida calefacit & humectat, poros aperit. Aliquando accidentaliter refrigerat, cum calorem naturalem, & humores colericos euacuat. Multa eius sunt iuuamenta, sicut in aphorismis dixit Hippocrates. Dissoluit enim & mitigat dolorem, expellit superfluitatẽ mem-

bris ſuauem prẽſtat humectationẽ. Humores indigeſtos egerit, cutem ſubtiliat atq; emollit, uentoſitatem crudam diſſoluit, ſomnũ dat, rigorem in febribus mitigat, ſpaſmum diſſoluit & tetanum. Incenſiones ex ſolis ardore refrigerat in capite. Oſſium iuuat fracturas, maxime ſi oſſa carnibus ſint nudata. Quę omnia in maſculis & iuuenibus imò omnibus conſideranda ſunt ætatibus. Hęc omnia ex autoritate Hippocratis, utilia ſunt in aqua balnei, aqua calida & dulcis, ante cibum & poſt digeſtionem cibi corpus humidum facit, humorum abundantiam diſſoluit. Quod de cibis indigeſtum remanet in ſtomacho uel inteſtinis diſſoluit, calorem confortat naturalem. Si quis poſt paucum cibum ſe balneat, corpus humectat & impinguat. Si multum calidum, calefacit multum, & humectat parum. Parum calidum humectat multum, & calefacit parum. Si quis cibo adhuc indigeſto balneat generantur in corpore groſſi humores atq; phlegma, pororũ oppilationes. Quia ſi cibus de ſtomacho ad epar uadit crudus, phlegma neceſſe eſt inde generetur. Phlegma enim nihil eſt aliud quam cibus mediocriter digeſtus. Item in aphoriſmo: Multum calidum carnes effœminat. Neruorũ facit incontinentiam, mentis ſtuporem, ſanguinis fluxus, defectionem ſpiritus, quibus mors ſubſequitur. Item Hippocrates in quodam loco dicit: Conſtipati non debent balneari, quoad feces emundentur in inteſtinis. Neque ſoluti uentre ſecundum criſin, quia balneum aufert ſolutionem. Neque uomentes & anguſtiantes ne forte patiantur defectiones. Neque in ore ſtomachi humoribus abundantes, neque quantum aut pluſquam ſufficit ſanguinem è naribus emittentes. Illi ergo tantum balneentur, quibus non quantum ſufficit emittitur. Item Hippocratęs, & illi balneentur, quibus neceſſe eſt ſanguinare è naribus neque tamen ſanguinantur. Si quis in aqua frigida & dulci balneetur, corpus refrigeratur, & humectatur. Aliquando tamen accidentaliter calefit ex pororum conſtipationibus & caloris in interiora concluſionibus. Vnde poſt cibum balneari digeſtiuæ conuenit uirtuti. Aquæ frigidæ balnea tres habent differentias. Ex figura, ex ætate, & ex tempore. Si enim balneans in aqua frigida ſit pinguis atque iuuenis, hocq; faciat in tempore æſtatis membra confortantur, calor naturalis augmentatur. Quod ut fiat, corpus fricari oportet ante balnea, ut fricatio poros aperiat. Si corpus ſit macidum aquæ frigus perforat interiora membrorum, principalia membra refrigerantur, quia calor naturalis congelatur. Vnde fiunt homines taliter patientes ſicut in hyeme ſerpentes. Qui cum præ carnis paruitate hyemali penetrentur frigore, calor eorum naturalis debilitatur, & quaſi exanimes refrigerantur, & licet ſæpe manibus ſint tacti, tangentes tamen permanent illæſi. Similiter macidis ex aqua frigida contigit. Nocet aqua etiam frigida ſenectæ, & maxime in hyeme.

Vnde

Vnde Hippocrates: Qui sæpe in aqua frigida balneantur, spasmum, tetanum, membrorum nigredines, & rigores in febribus. Item Hippocrates: Aqua frigida inquit, spasmaticos ex plenitudine adiuuat. Iuuenes tamen & carnosos in æstatis medio, quia calor naturalis includitur corpori. Vnde plenitudo egeritur, ex qua fit spasmus. Adiuuat item apostema calidum rubori finitimum, & ex calore dolorem arteticum. Fluxui etiam sanguinis si non locum sed sibi uicina laueris subuenit. Quod bene Hippocrates præuidit: Si enim locus refrigeretur in circuitu, & pori constipantur, & sanguis coaugulatur. Vnde necesse est fluxus constringatur. Post coitum uitandus est frigiditas aquæ, similiter post labores, post uentris fluxus, nisi cum sit superfluus. Aliquando enim huiusmodi aqua subuenit. Post uomitum, pharmaciam, & uigilias, uitanda est aqua frigida, quæ dari non debet frigida post pharmaciam. Aqua non dulcis balneum, corpus omnino reddit siccum. Si salsa sit aqua, & calefacit & exiccat, adiuuat tamen contra humorem à capite in stomachum, uel pectus descendentem. Aqua sulphurea calefacit, & exiccat dolorem neruorum, ex humiditate mitigat. Aqua aluminosa, uentrem stringit, refrigerat & exiccat. Diuersorum ergo balneorum, diuersæ actiones sunt, de quibus adhuc dicemus. In balneis fricatio cum unguento est, uel sine ungnento. Sine unguento leuis fricatio, dissoluit, emollit, aperit poros. Fortis calorem dissoluit atq; finit. Carnem indurat & constipat. Temperata si sit fricatio ab interioribus ad exteriora trahitur calor, & licet calefaciat, ipsa eadem tamen humectat. Si cum unguento frigido sicut uiolato, rosato, humores dissoluit, corpus emollit, poros aperit. Calido calefecit, & maxime dissoluit. Vnde in febricitantibus humorem bene digerentibus per hoc ungere, chimorũ dissolutio contrahitur. Si post balneum sit unguentum calor naturalis in corpore constringitur. Si aqua dulcis fuerit & calida, calefacit corpus & humectat, quia calorem intus conseruat. Si frigida & dulcis, refrigerans humefacit. Hæc uerba sufficiunt ad hæc quæ balneo attinuerunt.

De cibis disputatio uniuersalis. Cap. XIIII.

OMnia cõmesta uel ebibita, uel à corpore mutant, & ipsa postea in cõplexionẽ suam mutantia corpus, inde finita medicina uocant, sicut pyrethrũ & alia similia, eandẽ cum corporibus uirtutem habentia, uel corpora per ea mutant, neq; ipsa tamen à corporibus superant, quę mortifera potio dicitur, quia eorum natura corpori est cõtraria, & fortior in qualitatibus & substantia sua. De quibus dicemus planius, cum de singulari medicina disputabimus, quædam mutant corpus, postq; in naturam corporis & ipsa mutantur, quæ medicinales cibi appellantur, sicut lactucæ, ptisanum, cepe, allia, & similia. Quædam à corpore mutantur,

& in corporis ſimilitudinẽ uertunt, quæ ſolũ ſunt cibus. Hęc em̃ naturę cõ-
uenientia corporis, & ſuę uirtuti ſunt habilia. De quibus duobus in præſen
tiarum dicimus, & neceſſitates, actionesq; ſingulorum in corporibus. Quia
enim animalium corpora rationalia, ſiue irrationalia interiori uel exterio-
ri ſoluunt calore, ſolutiones autem iſtæ uiſuales ſunt, uel uiſui abſonæ, ut
eiſdem nutriẽdis cibi ſuccederẽt fuit neceſſe. Oporteret enim ex toto diſſol-
uerent, niſi horũ materia refocillarentur, ſuperueniens autẽ materia ſi ſolu
tionem corporis exuperat, corpus augmentat, & impinguat, ſicut in adole
ſcẽtibus, & in his qui in augmẽto ſunt uidemus. Si uero materia cibi minor
ſit diſſolutis, corpus minuitur, & deficit, ſicut uidemus in phthiſicis, ſed ſi ex
trinſecus accidẽtia diſſolutioni ſint æqualia, cõſeruãt in identitate corpora
ſicut oleum uidetur facere in lucerna, non enim extinguit illa, ſi nec ſupra,
nec infra oleum exiſtat. Quomodo enim corporum omniũ, ſiue quorundã
diſſoluta in natura diuerſa ſunt, ſiue ſubſtantia neceſſe eſt itidem ſe habeant,
& uicem eorũ replentia, iccirco cibi natura in qualitate diuerſa eſt ſine ſub-
ſtantia. Oportet ergo medicum ſubſtantias & qualitates diuerſorũ noſcere
ciborũ & potuum, & diuerſitate naturarũ & cõplexionum corporũ, ut ho-
rum noticiã regat, & cuſtodiat corpora. Sed diuerſitatẽ naturarũ & cõplexi
onum, tunc diximus, cum de cõplexionibus corporũ loqueremur. De cibo
rum ergo & potuũ diuerſitatibus reſtat tantũ dicamus. Ciborũ igit actiões
in corporibus ſunt duplices, in qualitate aut ſubſtãtia, in qualitate, quia quę
dã cibaria ſunt calida, quædã frigida, alia ſicca, alia humida, alia moderata.
Quorũ actiones ſi adeo ſunt magnę, ut corpus uix tolleret, in 4. gradu ſunt
exiſtentes, ut alliorum & ceparũ calores. Si infra hanc ſubſiſtant in 3. medici
gradu ponenda autumant. Si actiones paucæ ſunt & debiles, ut niſi magna
ex inueſtigatione ad capiendũ ſint difficiles, in primo gradu erunt ſtabiles.
Si actiones nec multũ fortes, nec multum debiles ſecundo gradu debent at-
tribui. Idem in ſpeciebus & pigmẽtis debet cõſiderari. Ciborũ ſubſtantię di
uerſitates, alij ſunt ſubtiles, alij groſſi, alij mediocres. Subtiles quorum licet
multa ſit quantitas, corpori tamẽ paruũ ſubminiſtrant nutrimentũ. Groſſi
qui cum ſint paruæ quantitatis, multã tamen nutricationẽ dãt corpori. Me
diocres ſecundũ quantitatẽ ſuam corpus nutrientes. Singuli horũ corpus
bene uel male nutriũt. Subtilis cibus bene nutriẽs corpus, ſicut pulli, perdi-
ces, phaſiani, aſcellę anſeris, gallorũ teſticuli. De herbis, lactucę. De piſcib.
qui non adeo magnę ſunt quãtitatis, & ſquãmoſi, ſiue ſint aquæ dulcis, ſiue
maris, & qui ſemper ſunt laborioſi. Aqua ubi capiunt, clara, terra petroſa.
De uuis, clarã, aurei coloris & odoriferum, & ſimilia quæ dicenda ſunt po-
ſtea Hæc aũt non laborantibus & ſe nõ exercitantibus cõgruunt, quia ſani-
tatẽ cuſtodiunt. Quorũ ſuperfluitas cito depellit cum ſit parua. Item diu in-
firmantibus hęc concordant. Sed nõ tamen his qui uires & corporũ uolunt

impingua

impinguationes. Cibus ſubtilis malum nutrimẽtum præſtat corpori. Sunt naturalium, ſinapis, cepe, porri, eruca, omnis cibus ſalſus uel amarus, quia his calidi humores generantur. Si cibi colericos humores generant, licet corporis qualitates corrũpant, inde adiuuant illi qui phlegmatis ſunt uiſci, cũ humectationẽ ſuã humectatione ſua diſſoluũt. Diuturnos itẽ morbos adiuuant, quia infirmitatis diſſoluũt materiã. Gal. in lib. ſubtilis regiminis: Cum huiuſmodi inquit & ſana cõſeruaui, & infirmitates diuturnas curaui ut non aliæ neceſſariæ eſſent medicinę. Item ſanaui multos nephreticos, arteticos, groſſitudines ſplenis, & epatis, & hos qui iã ferè epileptici. Regimẽ tamen huiuſmodi ſubtilis eſt dieta cibi ſiue potus, quod bonum nutrimentum corpori cum multa quantitate ſuppeditat. Dieta mala & ſubtilis, ubi oportet, & quomodo conuenit & cum exercitijs. Groſſus cibus bene nutriturus corpus eſt annalis agnus, porcus, uitulus, panis frumenti bene mundus, piſces magni, & durę carnis, pecudum epar, agninũ ſeu porcinum, recens caſeus, oua dura, uinum dulce atq; ſpiſſum. Hæc omnia laborantibus & exercitantibus ſunt conuenientia. Hiſq; ſimiliter qui uires & corporum uolunt impinguationes. Cibus groſſus & malos chimos ſubminiſtrat corporibus ſicut caro uaccina, & ultra annum ouina, camelina, caprina, cabalina, oua dura, fungi, panis azymus. De membris, renes, cerebrum & ſimilia. Iſte cibus malus, & ſanguis quem generat eſt peſſimus, maxime tamen conueniens laborantibus. Qui & ſi in præſentiarum bene digerunt, in futuro tamen percuſſionem non euadunt. Mediocris cibus eſt ſicut agnus annalis, hœduli, gallinæ & ſimilia. Hæc cibaria omnibus ſunt conuenientia, & maxime complexioni temperatæ.

De granis. Cap. XV.

CVm de cibis uniuerſaliter ſit tractãdum, à granis nobis erit incipiendum. Cibus aut ex terra naſcitur, aut ex brutis eſt animalibus. Terrę natiuus, uel ex anni temporibus ſeminãdus, uel ex arboreis eſt fructibus. Ex temporibus anni naſcentia grana ſunt ut frumentum, hordeum, faba. Aut herbæ, ut lactuca, endiuia, aut herbarum fructus, ut cucurbita, mellones, aut radices, ut rapa, olera. Fructus arborei aut ſylueſtres ſunt, aut domeſtici. Cibus ex animalibus uel exambulabilibus uel natatilibus ſiue uolatilibus. Horum omnium quędam groſſa, quædam carnoſa, ut cerebrum, epar, ſplen, & ſimilia. Sunt & quædã ſuperflua, ut ſanguis, lac. Hinc incipiendum à grano, & in primis de frumento. Frumentũ omnibus granis eſt medius & tẽperamẽto propinquius. Sed tamẽ aliquantũ calori eſt uicinũ. Vnde humanis corporibus eſt acceptabilius. Imò omẽ granũ durũ, & põderoſum, groſſum quoq; & nõ albũ, magis eſt nutritiuũ. Albũ & nõ ponderoſum, eſt minus nutritiuũ. Frumentũ in aqua dulci coctũ, multo magis nutritiuũ, uirtutẽ augmẽtãs corporis, & maxime ſi coquat cũ carne.

Eſt bo

Est bonum habentibus exercitium & laborantibus. Sed tamen grossi chimi inde generantur. Qui uero comedunt, ipsum non coctum uentositatem patiunt. Lumbricos & ascarides generat in intestinis. Panis inde factus naturam eiusdem frumenti comitatur. Quod si panis de frumēto duro fiat & solido, nutrit magis, quam si de leui sit & raro. Panis qui de granorum fit medullis & simila uulgo solet uocari, nutribilior est & indigestibilior. Vnde constipationem facit interiorem. Panis secundus minus est nutritiuus, & citius digeritur. Quod fit quia multum est furfureus. Horum duorū mediocris melioris est nutrimēti. Panis coctus temperate, ut nec exteriora nimis exusta, nec interiora nimis mollia, bene fermētatus, & quantum sufficit salsus, nutriendis mediæ cōplexionis corporibus est oportunus, & his etiam qui non multum exercentur. Azymus siue crudus, grossitudinis est nutritiuus, & duriter digerendus, oppilationem epatis atq; splenis generatiuus: Lapidum in renibus & omnium panum est pessimus. Omnis panis de frumento calidus est in gradu primo. Est tamen bonus laborantibus & se exercitantibus & calidissimum stomachum habentibus ita dico si bene digerit. Quicūq; ergo cōmesturus est azymos panes, uel alios superius blasphematos comedat eum cum calidis atq; diureticis. Ametū minus est nutritiuū, q̄ quodlibet aliud de grano factum, & durius ad digerendū. Qua propter cōstipationes in epate facit & renibus. Sed conuenit tussientibus ex gutturis, pulmonis, pectoris asperitatibus, maxime si cū saccharo & amygdalo pultes conficiantur. Triticū frigidum est & humidum, & ad digerēdum durū, chimorū grossorum & durorum generatiuū. Quod si qui digerere possunt nutrit eos multū. Adiuuat tussientes, propter gutturis pulmonis, pectoris asperitates, si cum butyro ius inde fiat. Si autem cum portulaca, siue arnoglossa sit coctum, iuuat sanguinis screatum de pectore. Sed constipatis uisceribus inconuenibile est. Qui ergo in cibum, non ad medicinam tantū eo uti disposuerunt, desuper piper aspergunt, & deinde ne noceat edunt calamenthum, uel origanum, seu zingiberum, & in postremis uetus uinū bibūt. Furfur calorem habet atq; lauat, dissoluit & mundificat. Quapropter si cum saccharo & amygdalis ius inde fiat, ex humiditate pulmonis tussientes adiuuat. Quod si in pectore uel pulmone apostema fuerit, cōtra hoc ualere putandum est. Si cataplasma locis inflatiuis ex uentositate apponatur, tumor dissoluitur. Hordeum frigidum est in primo gradu, siccum in secundo, minus nutriens frumento, sed tamen uentositates generat. Confectiones de hordeo factæ, & ptisanum appellatæ, frigidæ & humidæ sunt. Aqua eorū frigidior, sed hoc ptisanum calidam complexionem adiuuat, sitiētibus prodest. Est enim utilius granis omnibus, cum sit frigidum & humidum secundum temperamentum. Acutis ualet febribus digerit materiam unde generantur. Sitim extinguit, & naturaliter lauatorum est. Vnde fit, ut mēbris

omnibus

omnibus cito diffundat, de stomacho & intestinis statim effluit, ubi si incendentes inuenerit humores, facile expellit. Limosa exteriora siue interiora mundificat. Quod cum sit uiscosum loca incendio humoris combusta reparat. Estq; lubricum, ne guttur siue meri inuiscet, seu stomacho, sicut alia iura faciunt. Quæ cum hæc inuiscent loca superueniente febris ardore, exiccata angustiant patientes. Suauis est saporis, nullum rancorem generans infirmis. Non inflat, neque uentositatem ullam apparat, sicut alia solent grana. Fabæ enim plusquam oportet coctæ non à sua dissoluantur uentositate. Has omnes habet ptisanum utilitates, si sic illud confici es. Hordeum bonũ neq; uetus esse oportet, album, durũ, bene excoriatum atque pistatum ut exterior pellis auferatur, neque tamen omnino teratur. Acceptæ mensuræ, quintamdecimam partem appone aquæ, & intra lebetem, siue stagnatũ uas quoq; cum temperato igne, id est, carbones tantum suppone quoad tres mensuras illud totum reliqas, de hinc totum fortiter contere, & calore satage. Huius colamentum uocatur ptisanum. Panis hordeaceus frigidus & siccus est minus quàm frumenti nutritorius uentositatis generatiuus, & cõstipatiuus. Quem cõmesturus cum unctuosis eo utatur, sicut caro crassa est atque butyrum. Riza est calidum in gradu primo, siccum in secundo. Vnde uentrem stringit, non multum tamen. Si milium sibi sit admixtum, constringit nimium, maxime si sit rubicundum. Sed si sit album, lotum quoq; cum butyro & amygdaleon coctum non uentris est constipatiuum. Mitigat enim tantum dolorem & ardorem stomachi & intestinorum. Cuius nutrimentum temperatum est, & digestiuum. Si cum lacte coquitur constipationem facit, sed humectat atq; nutrit. Panicium atq; milium frigida & sicca in secũdo gradu sunt, parum nutriunt, stiptica sunt. Panis multo plus est constipatiuus. Vrinam prouocant, ad manducandum meliora, si cum butyro & lacte uel amygdaleon sint cocta. Quibus admixtis humectantur, & siccitas expellitur. Lentes frigidæ sunt in gradu secundo, siccæ in tertio. Vnde melancholicum generant sanguinem. Quibus si sæpe utitur, niger colericus efficitur, & melancholiam tandem patitur, sicut cancer, elephantiam, maniam & similia. Nocent item oculis, si siccæ sunt complexionis. Humidis subueniunt, Et si cum exteriori corio coquuntur, solubiles. Sin aliter, stipticæ erunt. Meliores ad manducandum, si cum bliti excoctæ fuerint, uel cum spinachia, malua, uel atriplicibus. Peiores, si cum carne sicca, quia plus melancholicæ sunt. Ad digerendum durę & uẽtosæ. Si cum medietate coquantur hordei, humectant atq; nutriunt. Fabæ si sint uirides, frigidæ & humidæ, atque phlegmaticæ. Si siccæ, frigidæ sunt & siccæ inflatiuæ, & uentosę, maxime si sint sine sua corticæ ad digerendum duræ, ideoq; comedentes, statim grauitatem capitis & uentositatem & fatigationem sentiunt. Quæ meliores sunt si aquæ infundantur, &

poſtea igni aſſentur, uel excorientur, & bene coquantur, nullum uentoſitatem faciunt comedentibus, maxime ſi cyminum, piper, cinnamomum, alithimon eis admiſceantur. Si farina de eis fiat, & ſicut ius eas coquas cum amygdaleon, & ſaccharo, & calidas des bibere, adiuuant tuſſientes guttu-ris, pectoris, pulmonis aſperitates. Si cum tunica ſua in aceto coquantur, uentris iuuant fluxus, diſſenterias, uomitumq; . Facta inde farina, ſi faciem inde uel corpus lauas, cutem de lentigine, uel alijs maculis mundificat. Quarum nutrimentum eſt temperatum. Quas qui comederit, & uentoſitatem fugere uoluerit, cum calamentho coquat, uel origano, piper uel oleo. Virides comedens, zingiberum comedat, origanum, atq; ſalem. Cicer calidum eſt & ſiccum, quiddam tamen habēs humiditatis uentoſum & inflatiuum eſt. Vnde coitum mouet, ſperma augmentat & lac. Menſtrua & urinam prouocat. Aqua ubi coquitur cum cymino, cinnamomo, anetho, calefacit, & craſſos humores diſſoluit. Lapidem renum & ueſicæ frangit. Nigrum ad hoc fortis eſt quam album. Cicer etiam mundificat lentiginem, morpheam, & alias cutis maculas. Lupinum, in primo gradu eſt calidum, in ſecundo ſiccum, nimiam habens amaritudines, ſi non ſit coctum. Sed cum aqua & ſale coctum, dulcoratur, ad digerendum durum eſt ſi comedatur. Humores groſſos generat, multum nutricat. Vnde laborantibus conuenit, & ſe exercitantibus. Quod ſi digeſtibile uis facere, cum calamentho, origano, & ſale, oleo & opſomogaro comede. Si cum amaritudine ſua comedas, urinam & menſtruam prouocat. Fœtum mortuum expellit, lumbricos & aſcarides eijcit. Conſtipationes pororum, epatis, ſplenis, pulmonis aperit, aqua eius in qua coquitur. Huic rei plus prodeſſe uidetur. Fœnogræcum, calidum eſt in ſecundo gradu atq; ſiccum, ſolubile, ſi ante cibum comedas. Si in cibo, non adeo dolorem facit in capite, & abominationem. Aqua ubi coquitur colata, & cum melle mixta, ſolutionem facit uentris, menſtruum prouocat, parturientem mundificat. Fœnogræcum cum ficubus ſiccis, bene coctum, & poſtea colatum, ſi colato tantundem adijcias mellis, iterumq; coquas, quoad ſpiſſetur, ualet ad ueterem tuſſim. Pectus mundificat, & pulmonem de humoribus groſſis atq; uiſcoſis. Phaſelorum, alia ſunt alba, quæ & frigida ſunt & ſicca, alia ruffa, & ipſa calida, utraq; tamē inflatiua, ſed minus q̄ faba. Quę ſi coquant cū oleo & opſomogaro ſinapi & cinnamomo, caruca, & origano, bene digerūt & nutriunt. Ruffum mēſtrua prouocat. Seſamū in primo gradu eſt calidū, in ſecundo humidum, plus olei habēs q̄ aliud granū. Vnde & emollit ſtomachū appetitiuā uirtutem deſtruit, abominationē facit, humores generat, uiſcoſos atq; groſſos. Quicunq; ardorem patitur in ſtomacho ex calore nimio, acuta potione uel forti uino, olei ſeſami, accipiat cochleariū unū, multū em

ſibi pro

sibi prodest. Si quis comedere uult sesamum ut nō noceat assatum cum melle comedat. Papauer album melius est ad comedendum quam nigrum, in tertio gradu frigidum & humidum, unde & prestat somnum. Nigrum facit constipationem mentis. Vtraq; tamen adiuuāt contra tussim. Album est ad hoc melius, si cum saccharo & melle comedatur.

De herbis. Cap. XVI.

LActucæ sunt frigidę & humidæ in secundo gradu, omnibus herbis nutribiliores, sanguinem meliorem alijs herbis generātes, sitim mitigant, somnum præstant, siue coctæ siue crudæ. Libidinē auferunt maxime, si sperma earum bibatur. Frigidi natura si cum menta & apio comedant. Scariola siue encliuia, lactucis est uicina, sed minus frigida & humida, minus nutricat amara, epatis aperiēs & splenis constipationē. Aqua eius ualet ictericis, iuuat superposita calido apostemati. Nascens in hyeme frigidior & humidior est ea quæ in æstate. Malua mediocriter calida est & frigida, humida uentrem humectat, contra tussim adiuuat, asperis, gutturi, pulmoni, pectori obuiat, si cum aqua & amygdalis cōmesta, uētrem soluit. Blitis quæ & sida, in primo gradu calida est & humida, uentrem humectat cōtra tussim adiuuat. Quam qui comederit, acetum & sinapi admisceri oportebit. Radix eius grossa, phlegma generat, stomacho inconueniens est. Spinachia inter frigidū & humidum est temperata, uentrē humectat. Contra asperitatem gutturis pulmonis, atq; tussim adiuuat. Frigidus natura cū cinnamomo & pipere comedat. Caulis diuersæ est complexionis. Aqua frigida & humida uētrem emollit & mundificat. Volens uentris solutionem in aqua coquat, & aquam bibat. Constipationem cupiens, aquam proijciat caulem comedat, quia frigidus tenebras procreat siccis oculis. Humidis e contra facit. Bonus est cum carne crassa, uel amygdaleō. Melancholicis cōtrarius est. Blitis & atriplices frigidæ sunt & humidæ. Sed atriplices humidiores, blites frigidiores. Vnde sunt iuuatiuæ complexioni calidæ & siccæ & causon febriq; tertianæ. Sed tamen neq; constipatiuæ sunt, neq; solutorię. Portulaca in secundo gradu est frigida, in tertio humida, calidam naturam adiuuat, frōdes congelatis dentibus prosunt, rami stiptici sunt, screatui sanguinis ex pectore ꝓsunt, disentericis & mulieribus in fluxu sanguinis, de succo cataplasma dolorem capitis, uel apostema de calore mitigat, frigidus natura cum menta, eruca, apio, comedat. Eruca calida est in tertio gradu, humida in primo, sperma augmentat, cocta incitat, dolorem capitis generat. Oportet ergo cum lactucis misceatur, ut calor temperet. Menta in secundo calida & sicca, quiddam habens humiditatis unde ardor mouetur libidinis, epatis frigorem adiuuat, stomachi defectionem ex frigore confortat, abominationem uel singultum ex plenitudine adiuuat, digestiuam uirtutem confortat. Tarcha calida & sicca est, confortans stomachum, nimis

tamen commeſtum moratur ad digerendum. Similiter menta. Naſturcium calidum eſt & ſiccum. Phlegma uiſcoſum, & groſſam uentoſitatē diſſoluit. Apium in tertio gradu calidum eſt & ſiccum, uentoſitatem diſſoluit, urinā & menſtrua prouocat, conſtipationem epatis & ſplenis aperit, dolorem gignit capitis. Coriandrum melius eſt inter potionem quam inter herbas annumerandū. Aliquando occidit. Aliquantula pars coriandri tantundem quantum lactucarum multa quantitas ad præſtandum ſomnum facit. Herba per ſe non eſt comedenda, ſed cum alijs coquendis, admiſcenda, odoratus boni cauſa. Maſticatum aufert allij & ceparum odorem fœtidum. Solatrum frigidum eſt & ſiccum in ſecundo gradu, urinā prouocat, conſtipationē epatis, ueſicę, renū, relaxat. Apoſtemata adiuuat in his membris poſita.

De *ramis*. Cap. XVI.

HErbarum rami non gemmati, & adhuc uirides cōmeſti idem faciūt quod herbę quarū fuerunt, ſed tamen plus nutriūt, & humidiores ſunt, ſicut aſparagi calidi ſūt & humidi, mediocriter nutriētes, ſperma generantes, coitum concitantes, urinam prouocantes, conſtipationem epatis & renum aperientes. Cocti in aqua cum oleo & obſomogaro comedantur. Domeſtici nutribiliores quàm ſylueſtres. Carabi frigidi ſunt & ſicci, caulibus ſimiles, minus tamen ſiccatiui, mali ſanguinis generatiui. Oportet autem comedentē prouidere, ut bene coquantur cum craſſa carne, aceto & obſomogaro.

De *radicibus*. Cap. XVII.

RApa calida ſunt & humida, groſſum cibum habentia, inflatiua, multum nutrientia, ſperma augmentantia, aliquantum diuretica. Radices in tertio gradu calidę ſunt & ſiccę, ſtomacho male cōturbantes, ibi inuenta, fœtidum reddentes ructatum, unde & uomituri comedunt. Malum faciunt nutrimentū groſſum, & ad digerendum durum. Quā uis quidam ſolubiles eas eſſe dicant, quod falſum eſt. Cum enim in natura ſua ſunt indigeſtibiles, alios quomodo facient digerentes? Coitum mouent frondes melius quam radices. Cepe in quarto gradu calidę & ſiccę parum quędam humidæ, coitum mouentes & inflantes, dolorem in capite facientes. Oportet ergo comedentes in aceto condere, uel lacte. Allia calidiora ceptis ſunt & ſicciora, maximum calorem capiti facientia acuta ſunt. Quæ ſi coquantur ardor ille amittitur, potioni quam cibo ſimiliora ſunt, cocta magis nutriunt quam cruda, ſanitatē cuſtodiunt, quia calorem naturalem confortant, digerere adiuuant. Conſtipationem uentris habentes caueant oportet, & capite dolentes. Porri minus his duobus calidi ſunt & ſicci, caput dolere non faciunt ſicut ſuperiora, coitum mouent, hæmorrhoides ad

iuuant

iuuant crudi siue cocti, uentositatem intestinorum expellunt.

De herbarum fructibus. Cap. XVIII.

MElongenia uetera & amara, calida sunt & sicca. Recentia, & non amara, frigida & sicca. Cruda cõmesta, ad digerendum dura, cocta faciliora cum aceto, appetitum adiuuãt, stomachum confortant, melancholiam generant, ad comedendum sunt grata. Vnde quia non uitantur, subito nocent & citius. Cucurbita in secundo gradu, frigida & humida, parũ nutricat, unde conuenit febricitantibus & sitientibus, & ex calore tussientibus. Quam si frigidi uelint comedere, apponant piper & alia similia. Melones in secundo gradu frigidi & humidi, cito digestiui, quia colatiui. Vrinam prouocant, impetiginẽ & morpheam cutis inde lauatę mũdificant. Quod semen facit maxime, cito in humores stomachi mutantur. Galenus: Melones inquit in stomacho corrupti, uenenosos humores generant. Sępe multum comedentes patiunt diarrhœam. Citrulli & cucumeres frigidi & humidi calorem & sitim extinguunt, urinam prouocant. Sed citrulli frigidiores & aliquando stiptici. Si autem hos comedant, multam habentes coleram, sitiunt quia conuertibiles sunt. Melones palęstini, qui & cucumeres dicuntur, sarraceni frigidi sunt & humidi. Sitientibus & febricitantibus *acutas febres extingunt*. Aqua eorum cum saccharo acutis febribus & ictericis ualet, cum spodio calori epatis, frigidi inde caueant sibi. Canna mellis calida & humida in primo gradu, asperitati ualens pulmonis, humores uiscosos de canalibus eius expellit, sed inflat urinam prouocat. Musa calida est in primo gradu & humida. Multum nutrit, dura est ad expellendum è stomacho, maxime si multa comedatur. Asperitatem pulmonis adiuuat, & pectoris diuretica est. Valet uulneribus uesicæ atq; renum libidinem augmentat. Fungi frigidi sunt & humidi ad digerendum duri, multum commesti generant angustiam in ore stomachi & grauitatem defectionis, melancholiam & phlegma generant. Quibusdam sunt mortiferi.

De arborum fructibus, & primum de ficubus. Cap. XIX.

FIcus in primo gradu sunt calidæ. Virides in secundo humidæ. Siccæ, inter siccitatem & humiditatem temperatæ. Mediocriter nutriunt. Sanguinem aliis fructibus æstiuis generat meliorem cito digeruntur, colatiuæ enim sunt & solubiles, maxime si sint maturæ. Tussientes adiuuãt, pectori, pulmoni, uesicæ & renibus mundicias parant, maxime si aliud quid colatiuũ admisceat. Sicut calamenthũ, origanũ, ameos, non maturę uentositatẽ faciunt maxime ad digerẽdũ duræ. Siccæ meliores sunt. Sæpe & multum comedentes pediculis abundant maxime putridos

habentes humores. Qui comedet uirides, in fine oxisaccharū accipiat, sicas manducans nuces, uel amygdalas in fine habeat. Vuæ laudibus ficuum sunt uicinæ multo meliores pellem exteriorem habentes tenuem, & multū interius humorem. Sunt enim solubiles, contrariæ contrarium. In dulcedine perfecte calidæ sunt & humidę. Acidæ & ponticæ frigidæ sunt & siccæ Acerbæ frigidiores & sicciores. In hyeme durantes cęteris uuis sunt nutribiliores. Vuæ cum cortice exteriori, & acinis cōmestæ, ad digerēdum sunt duræ. Sine his naturæ sunt dissolubilis, & digestibilis. Vuæ passæ naturaliter faciunt, quod illę unde fiunt, calidiores tamē & nutribiliores, parum pectus & pulmones adiuuant, si uiscosos habeant humores. Macidæ & nō adeo carnosę, stomachum cōfortant, minus calidę & stipticę. Volens esse solubiles, carnosas comedat sine acinis. Aquam ubi coctæ sunt ebibens, multo melius erit solubilis. Mora frigida in primo gradu, humida sunt in secundo. Bene matura sunt solubilia. Immatura stiptica, frigida & sicca, stomacho calido, & sicco utilia. A ieiunis cōmesta, digestibilia, et bonos humores generantia. Ecōtra cōtraria, maxime in stomacho humores inueniētia malos. Sunt enim conuertibilia. Coctana frigida sunt & humida, & moris in actione similia, tamen conuertibiliora, & peiores humores generantia. Persica frigida sunt & phlegma generant. Grossior est cibus eorum quam coctanorum, sed non facile cōuertibilia sunt, facile ab ossibus enodata, & separata, tenera sunt, & cito digestiua. Contrarię contraria. Mala granata frigida sunt. Acida frigidiora, in humiditate & siccitate mediocria. Colerā extinguit rubeam, stomachum & epar confortant, abominationē remouēt. Grana eorum sicca, soluendo uentri sunt contraria. Humores colericos cō trahunt, ne discedant in stomachum. Dulcia inter calidum & humidū, temperata sunt & humida. Grana eorum tenera, tussientes ex calore adiuuant. Hippocrates in epidemia: Quędam inquit mulier cum pręcordijs doleret, & nulla res eam mitigaret, ubi succus mali granati & farina hordei hęc tandem apposuit. Præcordia os stomachi uocauit Hippocrates. Quod cum ex colericis doleat humoribus huiusmodi cibis recreatur. Coctana frigida & sicca, stomachi calorem confortantia. Non matura, stiptica & ad digerēdum dura. Acida frigidiora, dulcia & odorifera inter calidum & frigidum mediocria. Stomatichos & cardiacos confortat, sed tamen neruis inutilia. Pira matura & aquosa sunt temperata, aliquantulum frigida, magis quam coctana & mala nutritiua. Acida frigidiora, ante cibum cōmesta, stiptica. Post cibum contraria. Confortant stomachum, fumum in caput ascendentem contrahunt. Citrina mala in uirtute sunt diuersa. Cortex eius frigidus & siccus in tertio gradu. Stomachum & epar confortat ex frigore defecta parum cōmesta. Si multū, ad digerendum dura. Interior caro, frigida est & humida, stomachum grauat, phlegma generat. Bene digesta multū nutrit.

Acida

Acida pars frigida & ſicca in tertio gradu. Colera rubea inde extinguitur, appetitus excitatur. Cardiaca colerica mitigatur. Impetigo cutis inde lauata, mundatur. Congruunt febricitantibus. Diarrhœam & uomitum ex calore extingunt. Grana calida ſunt & ſicca, parum humida & unctuoſa, hæmorrhoides adiuuantia. Volens comedere nō mundet, & bene maſticet, ante cibum cum melle manducet. Pruna & ceraſa, frigida ſunt in primo gradu, humida in ſecundo. Acida frigidiora & ſolubilia. Dulcia ſolubiliora. Acida calorem extinguunt. Sicca minus ſoluunt quam recentia. Sed tamen coctorum aqua, & cum ſaccharo ebibita, ſatis eſt ſolubilis. Dactyli bene maturi, ſed non paſſi, calidi ſunt & humidi, ſatis nutritiui, libidinem incitant. Paſſi ſolubiliores ſunt, & magis mouent coitum, dolorem generant in capite, non maturi ſed pontici ſunt ſtiptici, ſtomachi confortatiui. Hos ſæpe & multum comedētes, mali ſunt ſanguinis, & cito putreſcentes. Olearum duo ſunt genera, quia oleum emittit una, aquam altera. Olei emiſſiua, magis eſt nutritiua. Aquæ redditura ſtomachum confortat, præcipue cum aceto cōmeſta. Matura eſt calida, non matura frigida. Nuces calidæ ſunt & humidę in ſecundo gradu. Recentes minus ſunt calentes. Cortex interior ſubtilis eſt & parum conſtipatiuus. Nuces nutriunt mediocriter in capite faciunt dolores. Multum commeſtæ ſitis ſunt generatiuæ, & ueteres præcipue. Si quis cum ficubus ſiccis comedant, ueneno obuiant. Sanguis quē generāt non malus eſt. Auellanę calidę ſunt & ſiccę, ad digerēdum durę, ſtomacho grauiſſimę multū nutritiuæ. Quidā autem medici dicunt comedentes cum ruta ante cibum ſecuros eſſe contra uenenū, & morſus reptilium. Manducatæ cum ficubus adiuuant cōtra ſcorpionū morſus. Amygdalę inter calidum & frigidū & humidum ſunt temperatę. Pectus adiuuant, pulmonē, cum ſint colatiuę mundificant, mediocriter nutriūt, cum ficubus ſiccis cōmeſtę ſolubiles ſunt. Amarę magis ſunt colatiuę pectoris mundificatę. Conſtipationem epatis & ſplenis aperiunt, urinā prouocant. Phiſtici inter calidum & humidū ſunt temperati, ſtomachi & epatis cōfortatiui. Diuretici libidinis augmentatiui, cōtra morſum ualentes ſcorpionis.

De fructibus arborum ſyluestrium uel montanorum. Cap. XX.

XYlo carrata ſunt ſtiptica. Galen. recentia dixit non eſſe ſtiptica, ad digerendū dura, mali ſanguinis generatiua. Cappari, calidi in tertio gradu ſicci. Cum aceto cōmeſti, conſtipationem aperiunt epatis atq; ſplenis, ſtomachum mundificant de phlegmate, ſolutionem uentris faciunt. Glandesq; & celſi, frigidę ſunt in primo, ſiccę in ſecundo. Stipticę, & ad digerendum durę, multū nutritiuæ, menſtruorum oppilatiuę. Caſtaneæ minus ſunt ſiccæ, inter calidum & frigidum temperate inflatiuæ, coitum mouent, multum nutriunt, duræ ſunt ad digerendum. Lentiſci in tertio gradu ſunt calidi & ſicci, ſpleneticos adiuuant, urinā & menſtruam

prouocant

prouocant, phlegmaticis ualent, coitum mouent. Oleum eorum paralyticis est optimum. Apostematibus splenis subuenit. Mespilæ frigidæ sunt & humidæ in primo gradu. Acidę tamē sunt siccę. Priores phlegma generāt sequentes calorem extinguunt. Iuiubæ frigidæ sunt & humidæ, digestioni duræ parum nutritiuæ. Aqua in qua sunt coctæ calorem & dolorem uiscerum mitigant. Galenus tamen eas iniuriat dicens: Sanitati custodiendæ, & infirmitati medicinandæ, nescio quomodo possint subuenire. Sed hoc tantum scio, quia duræ sunt in digerendo.

De cibis animalium, & ab ambulantibus incipiendum. Cap. XXI.

OMnis caro calida est & humida, nutribilis & generatiua sanguinis sed tamen alia plus, alia minus. Caro quadrupedum porcina, inter calidum & humidum temperata est, nutribilior & sanguini generando melior, quam alia caro. Naturæ uicina humanæ. Vnde Galenus: Quidam inquit homines carnem humanam pro porcina comederunt ignorantes. Vnde probatur quia humanę carni assimiletur. Porcellina phlegmaticior & humidior, agnina calidior & humidior. Fœminina malū sanguinē generat bene nutritiua. Caprina fœminina similiter. Hœdulina est temperata, bonum sanguinem generat, caprina malum sanguinē generat, & melancholiam. Bouina multum est nutritiua, crassa ad digerendum dura, melancholiam generat. Vitulina temperata, bonum sanguinem gignens. Omne enim animal naturaliter siccum. Fœtus habet humidos, bonumq; sanguinem facit. Vnde annales agni & hœduli sunt temperati. Boues sunt sicci uituli humidi & temperati. Agni humidi, annales temperati. Castratorū caro cito digeritur, & nutrit melius. Crassa uentrem mollit, humectat, ad digerendum dura, macra desiccat, facile est digestiua. Laudabilior est omnis caro, quæ inter crassum & macidum est temperatior. Iuuenibus, & se exercitantibus rarosq; poros habentibus conuenientior est caro pecudum iam adultarum, & bonum nondum in ætate perfectorum & caprorū castratorum. Non exercentibus uitulina, hœdulina. Omnis caro sylueſtris illaudabilis sanguinis generatiua, grossi & melancholici. Sed tamen caprina leporina est meliuscula.

De extremitatibus & uisceribus eorum. Cap. XXII.

LAcerti in animalibus ad comedendum laudabiliores esse uidentur. Capitum cibus grossus est & multum nutritiuus, ad digerēdum durus. Phlegmaticus, spermatis augmentatiuus, cerebrum humidius & fastidiosus. Similiter medullę. Linguæ sunt temperatæ. Pedes auriculæ & labra, ad digerendum sunt facilia. Mammillæ & testiculi fastidiosi sunt & phlegmatici. Sed tamen peiores sunt testiculi. Oculi quia neruosi sunt, boni, & aliquantum fastidiosi. Epar bonum sanguinem generat, bene nutrit, sed durus est digeri. Splen malum sanguinem generat, & phlegmaticum.

Pulmo

Pulmo cito digeritur, & est phlegmaticus. Cor durum est ad digerendum. Si possit digeri, multum nutrit. Renes similiter. Stomachus difficulter, & frigidum sanguinē generat. Crassa sunt phlegmatica, sed cum carne cōmesta sunt meliora. Vnumquodq; horum secundum naturā animalis, cuius membrum fuit est considerandum.

De carnibus uolatilium. Cap. XXIII.

VOlatilium caro ad digerendum est facilior, & omnium quadrupē dum carne laudabilior, quia digestibilior. Gallina omnia excedit uolatilia, pulli & starni. Perdices durae sunt, passeres calidi, turdi moderati, palumbes parui, calidi, melancholici, sanguinis generatiui. Omnium uolucrū considerandae sunt naturae, secundum eorū uictum & locum Anates & anseres calidi & humidi, malorum chimorū generatiui, ad putredinem parati. Turtures melancholicum sanguinem faciunt. Grues durae sunt & indigestibiles, similiter pauones.

Quas qualitates accipit caro cocta. Cap. XXIIII.

CAro cum grano cocta, & maxime uaccina & bouina multum est nutritiua, exercentes & laborantes adiuuant. Cum aceto cocta, colericis & calidis hominibus cōuenit. Cum lacte uero multo est nutribilior, & phlegma generat, atq; frigidis ualet. Si cum caulibus melancholicum facit sanguinem & est solubilis. Cum rapis calida & humida est, spermā generat. Omne frictum calidū est & siccum, & desiccatiuū. Quod si cū aceto ualet stomacho frigido & phlegmatico & defecto, quia cōfortatiua est. Assa calida est & temperata, ualde nutritiua, sed ad digerendum dura.

De piscibus. Cap. XXV.

PIsces recentes frigidi & humidi sunt, uniuersaliter phlegma generātes. Sed tamen nascentes in mari, uel in aquis salsis, minus sunt calidi & humidi. In petrosis nascentes, omnibus alijs sunt laudabiliores, maxime in magno flumine, claro & bene currente, sicut tigri & euphrate. Isti enim tenere sunt carnis, non uiscosi, & satis digestiui, boni sanguinis generatiui, calidis & iuuenibus conuenientes, & phthisicis, in calidis locis, & in estiuis, & ægritudinē exeuntibus atq; defectis. Pisces mali sunt phlegmaticis, & stomacho frigidis, testiculis calidis administratiui spermatis. In lacubus nascentes lutosis ue aquis, fœtidis & turbidis pisces sunt pessimi. Mali & illi qui in quietis nascunt aquis. Hi em̄ uiscosi cōuertibiles & pessimos humores in stomacho generantes. Pisces sicci, salsi, calidi sunt & sicci, nimiam facientes sitim, melancholicis, & colericis, phlegmaticis parum comedentibus non adeò mali. Cancri & testosi atq; bestini malorum sunt humorum, melancholicis & phlegmaticis. Sed tamen cancri de aqua clara & dulci, fortiter & currenti in aqua cocti ualent, phthisicis & empyicis.

De ſuperfluis animalium, ſicut de lacte. Cap. XXVI.

OMnia animalium ſuperflua, uel ambulabilium ſunt, ſicut lac, uolatilium, ſicut oua, apum, ſicut mel. Lac autem uniuerſaliter frigidū & humidum eſt. Acidum frigidius. Coagulatum ſiccius. Quod ex tribus componitur ſubſtantijs, terreſtri, aëria, aquoſa. Terreſtri caſeus. Aëria butyrum, aquoſa ſerum. Serum humores calefacit, uentrem ſoluit, colatiuum eſt. Caſeus cōſtipat, humores groſſos generat. Butyrum temperatum eſt inter calidum & humidum. Lacti ineſt horum trium una uel duæ qualitates: Quod uel ex natura contingit animalis, uel ex tempore, ex longinquitate, ſiue propinquitate generandi. Ex natura animalis, ſicut uaccæ generant lacte caſeum & butyrum. Vnde alio lacte eſt nutribilius, & à ſto macho ad deſcendendum durius. Lac camelinum eſt aquaticum. Vnde minus nutribile, & cito digeſtibile. Iuuat ergo hydropicos. Caprinum inter hoc duo eſt mediocre, quia hæc tria in eo ſunt æqualia. Ouinum eſt medium inter uaccinum & caprinum. Lac aſininum, uel caballinum, inter camelinū & caprinum eſt medium. Sed tamen aſininū phthiſicis eſt optimū, ſi recenter illud bibunt, cum ubera exeat primum. Quibus etiā lac mulierum eſt optimum, quę ſanorum ſunt corporū. Omne enim lac ex infirmo animali eſt peſſimū. Aliquando recens lac contra uenenum calidum ualet. Diuerſitas lactis ex tempore anni, quia in uere iam appropinquent ad generare, ſubtilius & aquoſius quam in alio tempore. Groſſeſcit, donec ad æſtatem peruenerit. In æſtate temperate eſt naturæ. Poſt exit à temperamento item tendens ingroſſari donec animal fœtum habuerit. Diuerſitas ex uictu animalis. Quia cum animal calida comedat. Lac calorem ſeruat, comedēs ſtiptica, ſtipticum habet lac. Similiter in alijs. Sed ſi temperatam comederit herbam, lac temperatum erit. Lac aquoſum malū eſt, qui epatis & ſplenis generat conſtipationes in renibus & ueſicis lapides. Lac conuenit pulmoni pectori atq; phthiſicis, ſi ſint ſine febribus acutis. Febricitantibus malum eſt & caput dolētibus, phreneticis, epaticis, ſtomatichis, colericis. Aliquādo tamen ſi cum calida petra, uel cum ferro excoctū ſit, iuuat ſtomatichos, diarrhœicos, diſſentericos. Caſeus recens laudabilior eſt, quia cito digeritur ſiccus uel ſalſus eſt peſſimus, ſitim faciens & capitis dolorem, epatis conſtipationem, in renibus lapidem. Quanto ueterior, tanto peior, recentior, melior. Butyrum eſt temperatum, ualens ad pectus & pulmonē purgandum. Si in his apoſtema fuerit, butyro & melle matureſcit. Oua gallinæ laudabiliora ſunt, de hinc perdicum, & ſturnorum, ſi recentia ſunt. Vetera uel in calido loco facta mala. Anſerina uel anathina, uel ſtruthionū dura et indigeſtibilia ſunt, in renibus generatiua lapidum. Meliora in aqua mediocriter cocta, dura ſunt & indigeſtibilia. Fricta uel alia confectione mixta, ad digerendum dura, humoremq; malum generātia, ſicut colericam paſſionem in

renibus

renibus lapidem, epatis & ſplenis conſtipationem. Oua non bene cocta, & cum calore ebibita, aſperitatem gutturis iuuant & pectoris. Si in aceto cocta, diſſentericos iuuant.

De melle & ſaccharo. Cap. XXVII.

MEl in ſecundo gradu, calidum eſt & ſiccum, frigidæ cõplexioni cõgruum, phlegmaticis ſenibus bonum ſanguinẽ generat, calorẽ naturalem confortat. Colerici & iuuenes caueant, quia coleram generat rubeam, calidos morbos & acutos, in æſtate maxime. In his enim corporibus prius in coleram rubeam, quam in ſanguine mutatur. Colatiuum eſt & inde laxatiuum. Acutum eſt unde ſitim cito facit. Multum comedentes faſtidientes facit & uomentes. Saccharũ eſt temperatum, ſed tamen aliquantũ calidum. Actio eius melli uicinatur. Mel uel ſaccharum cum farina cocta, ſunt indigeſtiua. Si cũ oleo amygdaleõ nutritiuũ eſt, ſed epatis facit cõſtipationẽ, & in renibus lapides. Si cum nucibus conficiat mel calidiſſimum, & coleram generat, & in capite dolorem, maxime & iuuenibus. Hęc tamen omnia cum melle peiora, cum ſaccharo meliora.

De potibus. Cap. XXVIII.

CVm de potibus ſit dicendũ, ab aqua quæ uniuerſalior eſt incipiendũ. Quandoquidẽ ergo decibis & eorũ diuerſitatibus diximus ſecundũ Galen. & experimẽtũ noſtrũ, oportet ut de potibus & eorũ actiõibus, & ad quid neceſſe ſint diſputemus. Ergo potus ex duabus cauſis eſt neceſſarius. Aut em̃ humectat corpus, & quod humidũ de corpore diſſoluit reſtaurat, aut cibi groſſitudines diſſolutas ad loca portat remotiora. Potuũ genera, conſtat eſſe diuerſa. Eſt em̃ aqua cuius actio ſuperius eſt dicta ſed corporis non eſt nutritiua. Quod ſi faciat, non ſua eſt natura, ſed rei cui eſt commixta. Eſt & uinum quod per omnes partes corporis portat cibum nutriens & calefaciens ſpiritum, ſanguinem augmentans, calorem naturalem confortans, & per totum corpus eum deportans. Sed cum in ſanitate cuſtodienda & infirmitate curanda aqua ſit magis neceſſaria oportet ne medicus aquarum naturas negligat, ut laudandas tribuat, non laudabiles caueat. Quædam enim eſt ſapida, quædam non ſapida. Sapida eſt clara, & non clara. Clara ad bibendum bona, ſi de fontibus ſit orientalibus. Lucida & clara leuis & nullius odoris, cito caleſcens & cito frigeſcens. Aqua huiuſmodi eſt acceptabilis, & cito non grauans ſtomachum, extra, eum refrigerans & humectans. Claritas enim eius ſignificat, quia aliud nihil ei admiſceatur. Leuitas & cito mutabilitas ſubtilem ſubſtantiam ſuam eſſe demonſtrat. Huius eſt ſecunda quæ inter æſtiuum & orientale, & æſtiuum occidentale eſt poſita, id eſt, ſeptentrionalis fontana. Aqua rurſus de lutoſis fluens montibus fortiter currens, & ſuper petram, uel clariſſimam arenam, ſicut alicuius magni fluminis, ſecundum tenet gradum ſanitatis, quia hæ

in hyeme ſunt calidæ, in æſtate frigidæ. Aqua non pura aliquantum eſt re-
dolens & ſapida, uel turbida, uel quæ ex grandine & niue conficitur. Huiuſ-
modi aquę conſtipationem faciunt in epate, & lapides in renibus durę dige-
runtur, ſtomachum difficulter egrediuntur. Aqua putrida ſicut quorundā
lacuum & paludum, ſeu lutoſa, ſiue inquam dormientes influunt ciuitatum
putredines, calida & ſpiſſa, ſplenem magnificat, epar & ſtomachum cor-
rumpit, cutem horridam facit, diuerſas febres gignit. Aqua pluuiæ cæte-
ris aquis melior eſt & ſaporoſior atq; leuior. Leuior & mundior, ſicut Hip-
pocrates dicit: Pluuia eſt fumus aquarum à ſole tractarum. Natura autem
ſolis non niſi quod ſubtiliſſimum eſt trahit. Vnde aqua pluuia putredini eſt
propinquiſſima. Quod ex ſubtilitate ſui contingit. Melior eſt tamen cæte-
ris aquis & digeſtibilior. Sed cum putreſcat raucitatem generat & febres.
Quod ſi non fiat, meliorem alijs eſſe conſtat. Ex putredine non eſt uituperā
da, ſed potius ex ſubtilitate ſua laudanda. Omnis enim aqua cito putreſcēs
& cito corruptioni propinquans eſt ſubtilis. Aqua pluuia rurſus quæ ex te-
nuiſſima aqua conficitur, melior eſſe uidetur. Subtilitatem enim fumi unde
oritur ſignificat. Poſt hanc eſt quæ cum tonitruo cadit. Tonitruū enim mo-
tu ſuo in nebulam fumum ſubtiliat. Vnde aqua pluuia multum melioratur
inter alias. Hæc bibitur frigida uel calida. Quæ cum niue frigeſcit naturali-
ter frigida eſt, ſicut de fontanis ſtomachum refrigerans & epar. Ieiunus nō
bibat, quia ſtomachum percutit, rigorem & contractionem facit. Mala eſt
pectori, quia tuſſim gignit, dentibus non congruit, neq; neruis, nō oſſibus,
non cerebro, quia hæc membra ſunt frigida. Catharrum facit. Pectoribus
ſanguinem ſcreantibus etiam ſi ceſſauerit morbus idem reducitur. Aquam
frigidā non bibat ſimiliter qui ſtomachū frigidū & epar habet naturaliter,
uel qui infirmans ex frigiditate eā infirmitatē eſt egreſſus. Neq; poſt coitū
eſt bibenda, uel nimia exercitia, quia calorē diſſipat naturalē. Vniuerſaliter
dico, quicunq; aquā frequenter biberit frigidā, percuſſionē uel in ſenectute
nō euadit frigidā. Neq; in nocte poſt ſomnū bibat ſitibūdus, quia calor na-
turalis extinguitur, niſi propter ardorem febrium, uel cibum calidum & ſal
ſum. Aquam frigidam cum niue ſiquis poſt cibum biberit, bonum appeti-
tum facit, ſtomachum confortat, ut bene digerat. Sed tamen ſubita non eſt
bibenda, uerum paulatim ſorbitanda. Nix & glacies ſi de bona ſit aqua, lau-
dabilis eſt. Sed illa melior quę ſuper petram & mundam cadit in terrā. Ca-
dens enim ſuper metallinos montes, uel terras ſapidas & fœtentes omnibus
modis cauenda eſt. Aqua calida ieiunū ſtomachū lauat, & de ciborum fœti-
bus purgat phlegma, & omnē putredinē mūdificat, uētrē ſoluit. Sed ſi quis
eam ſæpe biberit, ſtomachum emollit, digeſtiuam uirtutem turbat, totum
corpus mitigat, ſanguis è naribus propter eam emanat. Aqua neq; frigida
neq; tepida uentrem inflat, cum non tamen ſitim auferat. Sufficiant iſta de

aqua

aqua ſapida. Aqua nõ ſapida eſt ſalſa, & ſulphurea, picea, aluminoſa, uitrea, metallina. Salſa uentrem emollit, ſępe bibita, uentrẽ conſtipat, corpus deſiccat, pruriginem & ſcabiem generat. Sed tamẽ hydropicos & frigidos morbos adiuuat ſi balneant uel bibant morbidi in ea. Aqua picea & ſulphurea ad infirmitates ualet frigidas, neruos calefacit, epar incendit. Aluminoſa refrigerat & ſiccat, ſanguinis fluxum & hęmorrhoiden ſtringit. Nitrea uentrem ſoluit econtra. De metallo ferri aqua uentrem conſtipat, membra cõfortat, ualet ad dolorem ſplenis & apoſtemata. De metallo æris humiditati ſtomachi ſubuenit, ſtranguriã gignit. De metallo argenti aqua, refrigerat & deſiccat. Hæc omnia potui ſunt aduerſa, niſi ſecundum diuerſas medicinas, ſiue bibant, ſiue cum ipſis ſe balneent. Oportet autem ſi quis ex neceſſitate cogatur ut in regionum uel locorum mutationibus ſecum portet, puluerẽ aquæ unde ſolitus eſt bibere, & aquæ metallinę cõmiſceat, uel alij malæ aquæ quã inueniat, & poſtea colatam eam bibat. Si autẽ calidę ſit naturę cum oxiſaccharo conſueſcat bibere. Si aqua ſit turbida, micatam de pane factam, pannũ unde colaturus eſt ſuper inducat, & pannũ exiccari permittat. Si aluminoſa cum dulci potu miſceat. Si ſalſa, cũ hordei farina, & bis uel ter eam colet. Si corrupta, cum odorifero potu eſt admiſcenda. Si enim malarum eſt aqua qualitatum, diuerſos gignit morbos corporum. Caueri ergo oportet, quod ſi non poſſit fieri, ciceris in aqua cocti aqua alteri corruptæ cõmiſceatur. Et ſimiliter marathrum & daucum.

De uino & mero. Cap. XXVIII.

VInum quoddam eſt merum, quoddã de paſſis factum, uel melitum uel dactylicum, hordeiceũ uel frumentinum. Merũ uniuerſaliter calidum eſt & ſiccum. Nouiter autẽ è torculari tractum in primũ tranſit gradum, neq; uetus ſecundum. Augmentat uel minuitur ſua natura ex longinquitate ſiue propinquitate prędlorum. Quod multum eſt utile in cuſtodienda ſanitate, ſi in aqua ſit mediocre. Calorem naturalem cõfortat, eundẽ augmẽtat, & per oẽia corporis diſpergit mẽbra. Animã refocillat, gaudiũ & audaciã prędſtat, uirtutẽ corporis augmẽtat. Colerã rubeã expellit cum ſudore & urina. Colerã nigrã tẽperat, quia calefacit & humectat. Solida & dura mẽbra atq; ſicca ex labore & fatigatione nimia humectat. Defectionem ęgrotis tollit, uires reducit, corpora pingueſcit, quia appetitiuam uirtutẽ confortat, digeſtiuã adiuuat. Membra nimiũ ſicca ex ęgritudine diuturna humectatione aquę atq; cibi cito recreat. Diſſoluit inflationẽ & uentoſitatem, ſi quis temperatũ & nõ ad ebrietatẽ biberit. Frequẽter eñ inde inebriati multas & diuerſas infirmitates paſſuri, turbationẽ mẽtis, ſtultitiam uirtutũ, defectionẽ animatorũ, qa uenis & cerebri uẽtriculis repletis, calor extinguit naturalis & infrigidat. Vnde apoplexia generat, epilepſia comitat, paralyſis ſeqt, tremor ſuccedit et ſpaſmus, actiões meri, diuerſitates

mutantur cõplexionum corporis & organi. Cuius meri natura 5. modis eſt diuerſa, in colore, in liquore, in odore, in ſapore, in tempore. In colore ꝙ quædam ruffa, quæ calidiora ſunt & ſicca, cito digeſtiua, calidum ſanguinem generantia. Quędam ſubruffa ſimiliter calida, & boni ſanguinis generatiua. Alia citrina, cęteris calidiora, & omnia corporis membra perforatiua, ſanguinẽ colericum & capitis dolorem facientia. Alia nigra prędictis nutribiliora, citrinis minus calida, ad perforandũ duriora. Alia alba, & minus adhuc calida. In liquore diuerſa, ꝙ quędã groſſa, cęteris duriora, & nutribiliora. Alia ſubtilia parũ nutriẽtia, ſtomachũ cito exeuntia, dolorẽ colericum de capite auferentia, urinã prouocãtia. Alia in liquore mediocria, in actionibus ſuis tẽperata. In odore, quia quędã ſunt aromatica, quia odorifera, bene nutrientia, & ſanguinẽ bonum facientia. Alia odore horribilia, malum ſanguinẽ & capitis dolorem ex malo ſuo fumo caput aſcendente generantia. Sapore quędã dulcia alijs nutribiliora, groſſum ſanguinẽ faciẽtia, uẽtrem humectantia, ad digerendũ dura, & ſitim gignentia. Alia pontica, ſtomachũ confortantia, uentrẽ cõſtipantia, pectori & ſuę pertinentię nociua, inteſtinis cõgrua, ad digerendũ dura. Alia acerba, quę & diuretica, groſſos humores diſſoluentia. Alia amara, minus calida. In tẽpore, uetera ſunt calidiora, quę ſecundum longinquitatẽ uel proximitatẽ à torcularibus erũt calida. Quia ergo ſimplicia taliter ſunt conſideranda, horũ qualitatibus ad ſe inuicẽ cõuenientibus ex ſuis cõpoſitionibus iudicabunt. Breuiter tamen dicenda, quę nõ debeãt negligi cõpoſita. Ruffa uina alijs ſunt laudabiliora, ad tẽperamentũ generandũ ſanguinem, & calorẽ confortandũ naturalẽ, ſi ſint odorifera, liquore & tẽperie mediocria. Subruffa groſſa & odorifera. His ſunt ſecunda cũ & multum nutriant, & bonũ ſanguinẽ faciant. Ruffa groſſa & põtica in utilitate ſunt minora. Nigra groſſa & pontica ad digerendũ dura, groſſum ſanguinẽ generãtia. Nigra, groſſa & dulcia, his ſunt peiora. Alba groſſa parũ nutriũt. Nutribiliora alba & ſubtilia, & diuretica calidæ naturę cõgrua, dolorẽ capitis qui ex humoribus eſt in ſtomacho collectis mitigantia, neruoſis mẽbris amicabilia. Citrina ſubtilia, parũ nutrientia, ſed tamen calidiora. Citrina groſſa calidiſſima ſunt & acutiſſima, ad aſcendendũ caput uelociſſima, moleſtiſſimã ebrietatẽ faciẽtia, maxime ſi ſint uetera. Hę ſunt uinorũ diuerſitates propter qualitatũ ſuarũ cõplexiones. Secundũ cõplexiones autẽ ſingulorũ corporũ ſic naturę uini cõſiderãdę ſunt. Calidis & colericis uina ruffa uel citrina uetera ſũt nociua, utpote diuerſos morbos generantia. Febres, capitis dolores, ebrietates duras, & diſſolubiles. Quæ ſi ex neceſſitate bibãt, multũ aquę admiſceat, uel mũdus panis apponat 6. uel 4 horis anteꝙ bibat. Alba & ſubtilia noua ſunt iuuantia. Aquã em̃ mẽbratim portant & refrigerant. Frigidis & phlegmaticis, citrina ruffa, & uetera ſunt habilia, bonũ ſanguinẽ generantia. Alba groſſa atq; noua, & nõ pura incon

uenięntia

uenientia, quia humectãt & refrigerãt corpora, inflãt inteſtina, ſtomachus defecit eorũ cauſa. Cõplexionis tẽperatę uina ruffa & ſubruffa, inter nouũ & uetus mediocria, odorifera ęqualiter mixta, ſunt ſatis cõgrua, quippe bonũ ſanguinẽ gignentia, tẽperatim ebibita. Omnia alia uina eis ſunt nocitiua & laudibus priorũ cõtraria. Corporibus intẽperatis & in ſtomacho uel inteſtinis, colericis & capite dolentibus uel epate calentibus, ruffa citrina, uetera ſunt mala, alba & ſubtilia iuuatiua. In his aũt cõſiderationibus regionũ calor & ęſtiuũ tempus conſideranda ſunt anguſtiantibus. Groſſa & dulcia atq; noua ſunt inutilia habentibus phlegma, uel uẽtoſitatẽ in ſtomacho, uel in inteſtinis et frigidis uel cõſtipatis in epate uel uiſceribus. Ruffa citrina, dulcia, ſubtilia ſunt eis habilia. Defectis neruis uina nocent omnia. Vini eñ proprium eſt ut neruos & cerebrũ infeſtet, hoc teſtat Hippoc. Vinum, inquit, nocitiuum eſt capitis. Iterum: Vinum aquoſum & multum cõmixtum, humectat ſtomachũ ut deficiat, inflationẽ generat. Purũ graue eſt capiti. Sitim & coſtarũ titillationẽ facit. Ex his dictis prudens medicus & perſpicax cõſiderare debet dicenda. Vina dę paſſis facta ſuperioribus ſunt uicina. Mellita calidiora & ſicciora coleram generantia frigidis & phlegmaticis ualentia, maxime ſi ſint aromatica. Dactylica cęteris uinis groſſiora & nutribiliora, melancholiam pariunt, minus calefaciũt. Omnis ceruiſia de quolibet uino facta groſſior eſt quam uina dactylica, & ad digerendum eſt duriſſima, conſtipans uiſcera maxime noua. Inflationem & uentoſitatem generat. Sed digerentes multum nutricat.

De potibus medicinalibus ſicut ſuccis. Cap. XXIX.

POtus medicinalis eſt oximel, oxiſaccharum, & his ſimilia. Oximel inter calidum & frigidum eſt temperatum. Si cum herbarum radicibus conficiat, calori uicinatur. Phlegma uiſcoſum diſſoluit, uentoſitatem deſtruit. Si cum ſaccharo oñi ętati & regioni cõuenit, poros aperit, phlegma uiſcoſum diſſoluit, ſputa ſcreanda à pectore & pulmone expellit, acumen colere mitigat, omni infirmitati de colera & phlegmate commixtis ſicut hemitritęo proficit. Si cum aqua cõficiat coctariorũ cõfortat ſtomachũ, & de putredinibus phlegmatis & aliorũ humorũ mũdificat eum. Virtutem appetitiuam excitat ægritudinem exeuntes confortat. Si cum ſcilla hydropicos adiuuat & epaticos, ſpleneticos frigidæ naturæ, aſthmaticos, & ex uiſcoſo phlegmate conſtipatos. Iulep temperatum & frigiditati & humiditati pertinet, ſtomachi refrigerat ardores in acutis febribus ualet. Mellicrate calori attinet, frigida membra refouet, colaturum eſt & diureticũ, aliquãtulũ nutritiuum. Syrupus roſatus refrigeratiuus, acutis ualens febribus, defectio appetitiua in ęgrotantibus confortat. Syrupus uiolatus, acutas febres extinguit, uentrem humectat, aſperitatem gutturis, & pecto-

& pectoris mitigat. Sirupus myrtinus, stomachum confortat, uentrem cō stipat, dissenteriā & duriciam aufert. Similiter de coctanis factus operatur.

De naturis florum siue frondium. Cap. XXX.

REs odorifera & tangibilis aliquantulum mutatiua est corporis, sed non adeo sicut aër, cibus & potus. Odorifera tantum plus mutat cerebrum. Tangibilis exteriora membra sicut cutem & sibi uicina mutat. Quod cum fiat rei mutanti corpus oportet odoratus connectat & tactus, quæ rebus non naturalibus adiunguntur, ne promissiones nostrę minuantur. Ab odoriferis ergo incipiamus, & suis in cerebro actionibus. Quid autē circa exteriora operent dicemus, cum de simplici practica medicina in subsequentibus disputauerimus. Odorifera flores sunt uel aromata nos autem à floribus incipiamus. Myrtus diuersas habet uirtutes, quia pō tica & frigida est, sicca quoq; & aliquantulum amara, & ideo parum calet, & dissolutiua est, unde iuuat cerebrum calidum & humidum. Rosa similiter diuersas habet qualitates, sed frigiditati tantum attinentes, cerebrum refrigerat & exiccat. Sampsuchum calidum est & siccum, dissoluens cerebri uentositatem & eiusdem humiditatem ipsiusq; aperiens constipationem. Basilicon calidum & siccum phlegmatis & grossorum humorum dissoluti uum. Dolorem capitis ex frigiditate dissoluit. Succus adiuuat singultum stomachi ex frigiditate & plenitudine. Sambucum calidum est & siccum, atq; dissolutiuum, in paralysi & epilepsia, hęmicranea phlegmatica, imò in omnibus morbis phlegmatici cereri ualet. Irion diuersas habet naturas, tamen calori uicinas. Vnde dissoluit omnes cerebri infirmitates phlegmaticas. Viola frigida est & humida, calorem & siccitatem cerebri iuuat, somnum præstat. Citrinus flos frigiditatem iuuat cerebri & confortat.

De naturis aromatum. Cp. XXXI.

MVscus maior est in aromatibus calidus & siccus in tertio gradu, deficientis ex frigiditate cordis confortatiuus. Membra deficientia confortat. Sternutationes de musco & croco paralysim adiuuant, cerebrum confortant. Ambra calida est & sicca. Actiones suæ parū dissimilant musco. Gariophylum in secundo gradu calidum est & siccum, frigidum iuuat cerebrum & defectum atq; melancholicū, animæ & cordis est confortatiuum. Sandali in tertio gradu sunt frigidi, dolorem iuuant frigidi capitis, calores cerebri sunt refrigeratiui. Camphora in tertio gradu frigidi & sicca calorem & siccitatem cerebri refrigerat, defectionē cordis & animæ ex calore confortat. Lignum aloë diuersæ est naturæ, sed tamen uniuersaliter calidum est & siccum, adiuuans uniuersaliter cerebri & stomachi humectationes, & eorum defectiones, animam, cor & omnia interiora mēbra cōfortat. Macer inter calorem & frigiditatē medius est, stomachū souet, lienteriam ex defectione uirtutis contentiuæ adiuuat. Spica calida &

sicca

ſicca, ſtomachi & epatis frigiditates iuuat, diuretica eſt & menſtruam prouocat. Coſtum calidum eſt & ſiccum, defectionem confortans neruorũ, ualens contra uenenum. Omnia autẽ aromata calida & ſicca, cor, ſtomachũ, cerebrum ſunt confortatiua, ſed tamen fumo ipſum cerebrum replentia.

De naturis ueſtium. Cap. XXXII.

OMne ueſtimentum corpori appoſitum, neceſſę eſt ſit calefactoriũ, & aëris frigidi repulſiuum. Sed tamen & ipſa ueſtis calefit à calore exeunte poros corporis. Sunt autem ueſtes diuerſę quędam plus, quędam minus calefactoriæ ſicut lineę. Omne enim lineũ cum induitur refrigerat corpus, & maxime ſi lixetur. Sin autẽ calefacit multũ, & humectat membra. Bombicinũ plus reddit calidum, & maxime ſi ſit ſubtile & tenerũ membra facit tenera. Quodcunq; ueſtimentũ eſt piloſum plus calefacit, & tenera membra reddit. Lene atq; rarum minus calefacit, & æſtati eſt optimum. Lanea calefaciunt & exiccant & indurant membra. Gaſtia calefacit & tenerat, frigiditati renum eſt optima. Sericum quanto ſubtilius & piloſius tanto plus calefacit & tenerat corpus. Cõtraria contrarię operant. Pel liceę ueſtes ſecundũ animaliũ unde ſunt conſiderãtur diuerſitates. Quanto autẽ cutis eſt ſolidior, & pilus mollior, tanto magis eſt calidior. Quod perſpiciat medicus ex regionum ſitu, & ex hominum conſuetudinibus.

De ſomno & uigilijs. Cap. XXXIII.

CVm de ciborum & potuum diuerſitatibus ſatis & abunde tractauerimus, de ſomno & uigilijs hæc comitantibus neceſſarius ſequitur tractatus. Somnus ergo aut naturalis, aut non naturalis. Naturalis huic noſtro attinet tractatui. Non naturalis intra illa quæ extra naturã ſunt ponendus erit. Somnus igitur naturalis ex temperata humiditate fit cerebri, ex & fumo humido, atq; claro, à toto corpore ad cerebrũ aſcendẽte. Vnde cum cibamur, & ciborum fumus cerebrum ingreditur, facile dormitamus. Fit autem ſomnus naturalis propter duas res. Primo ut cerebrum cũ ſenſibus à ſuorum motuum quieſceret fatigationibus. Vnde animalis uirtutis actiones in ſomno ſunt quieſcentes: Viſus, auditus, guſtus, odoratus, & motus uoluntarius. Actiones autẽ ſpirituales & naturales in ſuo curſu ſunt permanentes. Dormientes enim ſiue dormitantes non anhelitu priuantur neq; digeſtiua uirtus amittitur. Quod ex arteriarum motu atq; flatu cõprobatur, & quia cõmeſta à dormientibus melius digerunt. Secundo ſomnus eſt neceſſarius, ut cibus digeratur, humores excoquant. Calor enim naturalis interiora petit corporis. Vnde quia in hyeme magis dormitur, ex noctium prolixitate melius digeritur quam in alio tempore. Naturalis autem uirtus intus operari comprobatur, quia cum dormiamus magis operimur & extremitates corporis tunc refrigerantur. Actiones ſomni diuerſæ ſunt duobus modis, ſecundum quantitatem temporis, ſecundum magnitudinẽ materiæ, quam inuenit in corpore. Secundum quantitatem temporis, quia

si multus sit somnus animata deficit uirtus, corpus humectatur & refrigeratur. Phlegma maioratur, calor naturalis minuitur. Si moderatus cibus digeritur, corpus impinguatur, labor dissoluitur, animus confortatur, calor naturalis augmentatur, humores temperantur, mens clarificatur. Si minor quam oporteat animus & uirtutes naturales & digestiua deficiunt, corpus desiccatur. Actiones somni ex quantitate materiæ quam inuenit, quia si cibus uel humores sint indigestibiles quorum sint quantitates plus quam uirtus naturalis expostulet, cum calor intret naturalis, materiarum magnitudines uincit, & extinguit, sicut uidemus in initio ephemerinos periodos. Vnde oportet ut multum comedentes non antea dormiant, quam ciborum stomachi digestionem aliquantulam sentiant. Similiter febricitantes in horis accessionum dormire non oportet. Si corpus cibis exinanitum sit, calorq; naturalis in interiora corporis redierit, substantialem humectationem exiccat, cum nihil aliud exiccandum inueniat. Vnde calor naturalis minuitur, & corpus refrigeratur. Si somnus cibos & humores temperatos, calor naturalis interiora intrans corporis cibos digerit, humores temperatos reddit, corpus humectat, calefacit & impinguat. Hę sunt actiones somni, in corporibus cuiuslibet animalis. Vigiliæ similiter quędam naturales, quędam sunt non naturales. De non naturalibus tunc disputabimus, cū de causis dicemus accidentibus. Vigilijs naturalibus uirtus naturalis atque corpus fatigantur. Sed uirtus animata confortatur, quia calor naturalis corpus egreditur. Sensus & motus corporum confortantur. Vigilię igitur refrigerant, corpus intrinsecus calefaciūt, & exiccant extrinsecus. Quæ si modum excesserint, calorem augmentant, corpus exiccant.

De *coitu*. Cap. XXV.

DE somno & uigilijs disputatione finita, de coitu sequitur nostra sententia, & si naturali exinanitioni attineat. Hunc natura fecit in animalibus ut generarent, & species eiusdem generis seruarentur. Destructa enim in generatione reparantur. Vnde nimiam delectationem natura fecit in coitu, ut quodlibet animal ad hoc alliciat, & animet. Omnes em̄ ferè homines tantū in coitu appetunt sui delectationes. Pauci gignendorū spe filiorū. Irrationalia tantū delectatione sunt contenta. Fecit aūt natura gignēdorū sperma, quod corporis quędā est superfluitas, sed nō tamē alijs superfluitatibus assimilāda, emūctionibus, sputis, sudori, urinę, & similibus quę ad nullā necessitatē emittūt. Sperma em̄ istud de meliori substātia totius corporis generat. Vnde Gal. dixit in lib. de custodia sanitatis. Natura, inqt, spermatis aërie & igneę naturę est. Cuius cōplexio calida & humida est necessario, qa de puro & clarificato sanguine generat, unde fundamēta principaliū mēbrorū nutriunt. Ideo cū quidā in coitu plus q̄ oporteat exerceant, uirtus minuit, corpus exiccatur. Cum em̄ multo maior sanguinis quantitas

minuatur

minuatur phlebotomia, nunquam tamen aliquis inde delaſſatur, ſicut tripli plicato uel quadruplicato coitu, & ſi multo minus ſanguinis emittatur. Cuius defectionis cauſa talis, quia cum natura illud ſpermatis emiſerit, quod in teſticulis & uaſis ſuis inuenerit, & homo ad idem operandũ ſecundo animetur, neq; tamen in uaſis natura inueniat, quod paratum emittat, colligit per alia mẽbra quod ſanguinis paratum ad opus ſpermatis fuerat. Quod ſi multotiens homo in coitu fatiget, ſanguis principalia mẽbra principaliter nutriturus tandẽ emittit. Vnde fit ut multum id operantibus ſanguis pro ſpermate per uirgã emittat, quia natura ad excoquendũ, non habuit tẽpus congruũ. Vnde eſt neceſſe corpus deficere. Hippoc. & Galen. dixerũt coitum ſanitatis cuſtodiendę fomitẽ unum eſſe. Alij ecõtra. Nos Hippocratis & Galeni cõſentientes autoritati, dicimus coitũ de corpus mutantibus eſſe unum. Qui cum excedat modum, neceſſe eſt generet morbum. Sicut enim humores quibus corpus regit ſi minuant uel augmentent morbus neceſſe eſt inde generet: itidem in utrolibet contigit coitu. Vnde cum in uaſis ſibi cõpetentibus ſperma augmentet, oportet ut à natura ſicut quælibet expel latur ſuperfluitas, quod ſine coitu ſæpe fit in pollutionibus. Pollutiones nihil ſunt aliud q̃ quod humores calefuerint & augmentant. Vnde cum uaſa ſpermatis impleant, neceſſitas expetit educantur. Cum aũt neq; coitu neq; pollutionibus exeant, tetanum in inguinibus generant, grauitatẽ ſub hypochondria imò totum corpus grauãt. Aliquãdo in uaſis calefiunt & febres faciunt. Aliquando fumus eorũ aſcendit cerebrũ, & peſſima generat circa ipſum accidentia. Vnde ſi coitus quando & ſecundum quam oportet exerceatur, corpus leuigat, ſanitas corroborat, cogitationes malæ remouent, ira extinguitur, melancholia iuuatur, multi morbi phlegmatici propulſantur, appetitus excitatur. Sin autem econtra modum exeat cauſa, quia corpus refrigerat & exiccat, & aliquando calefit ex motu nimio. Coitus autem eſt triplex, aut propter rem naturalem, uel nõ naturalem, uel extra naturã. Naturalem ſi puer uel iuuenis non exercent, quorum complexiones calidę ſunt & humidæ, & ſimiliter teſticuli, ipſi uero pingues & rubicũdi, uirtuoſi & ſani, in inguinibus dolorem patient, pigritiam corporis totius grauitatẽ & faſtidium. Aliquãdo cum calefiat, febres ſiue melancholiã generat & ſcotomiam ſiue cardiacam. Naturaliter frigidi & ſicci, & ſimiliter teſticuli ma cilenti, colerici albi, liuidi, & ſpermatis parui, hoc ſępe operati corpus infrigidant. Calor naturalis eis minuitur, pori rarificant, nerui deficiunt, tremor & animæ defectiones, cardiaca, faſtidium, arteticus dolor, pectoris & pulmonis mala accidentia, ſubeunt. Quod ſi propter hęc non deſiſtat, & corpus corrũpat, & in ſpaſmũ oportet decidat. Vnde eſt neceſſe ut hoc caueat. Frigidi & humidi uel calidi & ſicci mediocriter dicũt exercere. Sin aliter morbi fiant neceſſe eſt. Frigidi & humidi hoc operantes calore naturali

priuantur,nerui emolliuntur. Calidi & ſicci deſiccationes patiuntur totius corporis,oculorum concauitates,& alias ſiccas infirmitates.Naturalem ſi exercuerint cibo & potu corporibus plenis defectiones ſequuntur corporum,emollitiones neruorum,dolores artetici,conſtipationes in ueſicis,humores augmentantur uiſcoſi.Quod ſi non deſiſtant hydropiſin,anhelitum, uel paralyſin incident.Si ſitiens fecerit uel famelicus,poſt uomitū & uentris ſolutionem,ſeu phlebotomiam,uel balneum,uel poſt quemlibet laborem, uigilias,triſticiam,deficit corpus & exiccatur calor naturalis diſſoluit,uiſus obſcuratur,oculi concauantur.Aliquando ſpaſmus & defectio ſequuntur. Similiter ſi poſt gaudiū ſubito fiat,maxime in æſtate uel autumno,quia hęc duo tempora coitui ſunt incōuenientia. Si operetur quis coitum cū corpus nec adeo plenum,nec ſit adeo exinanitum,habens multum ſperma, cum lętus ſit & ſollicitus iuuatur corpus,calor naturalis confortatur, prȩcipue in puericia & in iuuentute,& uernali tempore hoc operari & utile. Quicunque faciunt propter rem extra naturam,ſi cōturbationē mentis patiantur, propter melancholiam,uel cogitationē habēt falſam,uel ſunt hernioſi, uel phlegmate pleni,uel laborantes de inplenitudine corporis,uel cerebrū habentes plenū humoribus,uel ſi in capita eorū acuti fumi ingrediant, ſanus eis eſt coitus.Maniam em̄ aufert,amorem tēperat,ſuſpitionem falſam mitigat,laborem alleuiat,conſtipationē pororum aperit,abundantiam humorum cerebri à ſuperioribus in inferiora deponit.Et maxime prodeſt,ſi complexio cuiuslibet calida & humida eſt.Si qui rurſum coēant qui pectoris uel pulmonis infirmitatem habeant,uel artetici,& in uiſceribus groſſis,frigidi quoq; & phlegmatici,& in ilibus dolentes, diarrhœa etiam uel dolorē ſtomachi,& defectionem habentes,catarrici & coryzaici in his infirmitatibus augmentantur,uel ſi non habeant eis accelerant.Magis tamen coitus cerebro & neruis nocere uidetur,propter diſſolutionē animati ſpiritus.Pectori & pulmoni propter nimiam motionē & uitalis ſpiritus diſſolutionē.Oportet ergo ſic infirmitatibus ut in peſtilētiæ temporibus,& corruptione aēris coitus uitet. Quidā coēuntes uirtutum patiunt defectiones,ſtomachi abominationes in ore ſiccitates,oculorum concauitates. Si autem abſtineant, ſpermate in uaſis ſuis abundante,grauitatem capitis tolerant abominationem quoq; & anguſtiam.Quos oportet medicari ut ſperma poſſit exiccari, libido extingui.Quod in practica noſtra ſumus dicturi.Quidā alij cum hoc operentur,rigorem ex tremore corporum patiuntur.Hoc autem corruptionem ſignificat humorum quos calor diſſoluit in coitu. Alij in hoc eodem opere nimio fatigantur putore.Vnde cognoſcitur, quia tunc temporis putredines humorum diſſoluantur.

De exina

De exinanitione naturali. Cap. XXXVI.

QVoniamquidē de coitu particulari ſcilicet exinanitione ad noſtrū poſſe diximus, de naturali exinanitione uniuerſaliter dicendū eſſe uidetur, ſicut digeſtione, urina, menſtruis & ſimilibus. Hęc ſi coërceantur ne exeāt, aut ſi plus quam oporteat exeant, morbos ſecundum naturam generāt. Vnde neceſſe eſt non teneri, cum curſus expoſtulet naturalis. Quæ ſi non prout oportet emittantur, medici in expellendis ſatagant, ſi intemperatus & multus ſit exitus, in retinendis laboretur. Si quis enim egerenda, uel uentoſitatem teneat colica paſſio neceſſe eſt ſuccedat, tenaſmos etiā anguſtias patiuntur retinentes, defectionē appetitiuā, uomitum, uentoſitatem ſtomachi uel inteſtinorū. Si nimis exeant, diſſoluūtur uirtutes, corpora deficiūt. Si emittant colerica in inteſtinis faciunt uulnera. Vrina tenta, ſtranguriā, ardorē, dolorem ueſicæ, atq; renū generat, uel eadem uulnerat. Exiens plus quam oportet, ſitim facit, uirtutes diſſoluit, corpora deſiccat. Menſtrua non exeuntia in initio infirmitates faciunt acutas. Tardantia infrigidant epar, calorem naturalem extinguunt, ſæpe in hydropiſin cadunt. Item eorum fumus aſcendēs caput ſubtilitatem & anguſtiam generat. Si ad cerebrum ſaliat, diuturna gignitur hemicranea, cephalea, defectio uiſus & ſimilia. Itidem ſanguis de hęmorrhoidæ facit ſi ſtringatur, poſtq; ex conſuetudine uenerit. Sanguis per gulam atq; buccam egrediens, ſi teneatur quibus contigit ſecundum conſuetudinē morbos generat in capite, ſicut grauitatem, uertiginem, & ſimilia. Si autē exeat plusq; oporteat, ſiccitatem faciei, & oculorum generat. Vnde oportet nō negligi naturales exinanitiones, ut ordinentur ſecundum earum curſus naturales.

De actionibus animæ. Cap. XXXVIII.

PVrgatione expleta naturali & eius actionibus circa corpora expoſitis, ſubſequitur ut de accidentibus animæ dicamus, & quid circa corpora operent. Omnia ergo corpora immutantur ex animæ accidentibus ſicut ex ſupradictis patiunt, ex conſeruatis conſeruant, ita & accidentia ſanitatis conſeruatiōis uel corruptionis ſunt cauſa. Irraſcentes enim quibuslibet ex cauſis, anguſtiantes, triſtantes atq; timentes, ſuſpicantes & amantes ſępiſſime peſſimas incidūt infirmitates & citiſſimas mortes. Ab ira ſe coërcentes, & rationabiliter animū cōpeſcentes, quicquid mali inſperatiuū uenerit modeſte ſuſtinentes, has euadent infirmitates. Et ſi quandoq; huiuſmodi aliqua uenerint accidētia, rationabiliter eos moleſtātia, ſi infirmē difficulter ſanant. Hęc aūt accidētia, ſanitatis ſunt cauſa. Ira em̄ ſi frigidę cōplexioni uel timidę interuenerit, multū eis ſubuenit lętitia, ſollicitos, triſtes & anguſtiantes iuuat. Multos inqt Gal. homines noui qui ex lōgo tēpore anguſtiā, ſiue triſtitiā ſūt perpeſſi, ſed cū ad diuitias, ſiue gaudiū peruenerint ad ſanitatē redierūt priſtinā. Alij ex infirmitate habita ſanantur, cum quæ

amauerint uideāt. Similiter cōplexionē cerebri calidum & ſiccū, & ſemper habentes gaudium & lęticiam, triſticia & anguſtia ſuperuenientes adiuuāt, quia calor in interiora rediens, nullam patitur diſperſionem exteriorem. Cum ergo ex accidentibus corpora mutentur, oportet eorum diuerſitates dicantur, & circa corpora eorum actiones. Accidentia animæ, ira, lętitia, triſtitia, anguſtia, timor & uerecūdia. Ira eſt ebullitio ſanguinis in corde exiſtentis, & motus caloris naturalis ſubito extra corpus ad uindicandū exeūtis. Huius actio corporis eſt calefactio & exiccatio, colerę rubeæ confortatio, & febres ephemeras generat aliquando. Humores autē corporis ad putredinem parati, febres gignunt ex putredinibus ſuis. Ira uero augmentante, calor diſſoluitur, naturalis uirtus deficit, tremor fit maxime, his qui non adeo ſunt uirtuoſi. Sed tamen hęc ira non mortificat. Frigidæ naturę ſi non ſuperflua, aliquando eſt congrua, calor enim naturalis exteriora mouet corporis, & cum ipſa uis exit ſanguinis. Vnde mali cutiū dolores ad bonos redeunt, & carnes creſcunt. Sanguis enim exiens, arterias carne implet & nutricat. Manifeſtat calorem exire rubor uiſus in facie, & quod uenæ implent ſanguine. Gaudium ſiue letitia eſt exitus caloris naturalis paulatim in exteriora. Vnde anima confortata calorem naturalem per totum corpus temperat, ſanguinem actione ſua augmentat, corpus impinguat. Iccirco omnibus & maxime ſanis contingit corporibus. Sed tamen gaudium aliquando interficit ſi ſit ſubitum propter caloris naturalis extra corpus egreſſionem, & in exteriora diſperſionem. Quod quidam dixit quandoq; fuiſſe ex nimio & ſubito gaudio ſuperueniente. Anguſtia eſt cum paulatim calor naturalis in interiora ſubintret, unde febres naſcunt ephemeres. Quæ anguſtia ſi diu moretur calor augmentatur. Solida membra calefiunt, & in hecticas febres cadunt. Si autem in frigidis fiunt, calor extinguitur naturalis. Eſt ergo anguſtia omnibus corporibus maxime ſiccis & frigidis nocitiua. Triſtitia eſt cū calor naturalis aliquādo exeat, aliquando intret. Intrat cum quę ſperauerit deſperat. Exit cum ſperat quę deſperauerit. Oportet ergo hominem cum intollerabilem habuerit exultationem, ad quandoq; forſitan futuram recurrere calamitatem, ne calor naturalis exiens refrigeret interiora, ſpargens ſe per exteriora. Timor eſt cum calor naturalis ſubito ad interiora corporis ut anima fugiat, quod ſibi nocet horret, & expauet. Verecundia eſt cum calor naturalis, & interiora intret & exteriora in uno momento uiſitet. Calor enim naturalis ad interiora ſicut & in timore, refugit in uerecundia, & poſt memoriter recurrit ad exteriora, ut defendat cæteris non ſibi in certa. Vnde fit ut rubeat cutis in uerecundia. Horum duorum accidentium actiones corpori cuilibet ſunt inconuenientes.

Conſtantini

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber VI.

CAPITA LIBRI.

De re extra naturam 1
De morbis & eorum generibus & incipiendum à ſimilibus 2
De inſtrumentorum morbis 3
De morbis ſeparantibus iuncturas 4
De cauſis morborum omnium 5
De cauſis ſimilium morborum 6
De cauſis inſtrumentalium 7
De cauſis ſeiungentium iuncturas 8
De accidentibus eorum 9
De accidentium generibus 10
De accidentibus ſenſuum & à uiſu incipientium 11
De accidentibus auditus 12
De accidentibus guſtus 13
De accidentibus odoratus 14
De accidentibus tactus 15
De delitijs & doloribus 16
De accidentibus appetitus 17
De accidentibus cerebri & cordis propter os ſtomachi 18
De accidentibus ſenſus ſenſuum id eſt cerebri 19
De accidētibus uoluntarij motus 20
De malis motibus 21
De accidētibus morbū generātib. 22
De accidentibus actionum morbi & naturæ 23
De accidentibus ſpiritualium actionum & cauſis eorum 24
De accidētibus naturaliū actionum & à digeſtiua incipiendum 25
De accidentibus appetitiuę, contentiuę, & expulſiuæ 26
De accidētibus ſecundę digeſtiue 27
De accidentibus tertię digeſtiuę 28
De accidētibus modorū corporū 29
De accidentibus in apparentibus ex euntium corpus 30
De accidētibus in urina apparētib. 31
De accidentibus in digeſtione apparentibus 32
De accidētib. in ſudore apparētib. 33
De accidentibus in menſtruis apparentibus 34
De exinanitione nō naturali 35

De re extra naturam. Cap. I.

IN ſuperioribus tres partes theoricę eſſe diximus, de duab. aūt promiſſa iam expleuimus, id eſt, naturali, & nō naturali partibus reſtat tertia, quæ extra naturā eſt dicēda. Sunt aūt morbi & cauſæ morbos facientes, & accidentia eos ſequētia. Quia autem regimenta ſanorum corporum extemperamentis ſunt rerum naturalium, hęcq; temperamenta in cōplexione ſimilium membrorum, & cōpoſitione officialium ſunt temperata, temperamenta uero ſimilium, ex tēperantia ſunt humorū, & temperamenta officialium ex moderatione materię & formatione uirtutis in quolibet fœtu, ſicut & tēperantia officialium temperamenta facit actionum, tēperamenta quoq; rerum naturaliū in mēbris & humoribus erunt, quolibet ergo horū modum excedens extra naturam faciet rem. Si em̄ humores tēperamentum exeant, morborum faciunt cauſam. Quod ſi mēbra ſint intemperata, morbos erūt generantia. Actiones ſi modum exierint, accidentia facient. Tria ergo ſunt extra naturam: Morbus, morbi cauſa, & accidentia morbū ſequentia. Morbus eſt quod principaliter corporis actioni nocet, nullo mediatore, qui eū adiuuet ſuccedente. Calor enim in febribus ſine remediantibus nocet actionibus. Aqua in oculo, uel nullo mediante obeſt uiſui. Apoſtema in gutture

obuiat

obuiat anhelitui,& tranſglutiendis nullo adiuuãte. Cauſa morbi per alium non poſſe nocet actioni,ſicut putredines in febribus cauſa febriũ eſſe cõprobant,& nocent actionibus. Accidentia ſunt ipſa actio corrupta,q̃ morbus generat,ſicut uiſus ablationẽ ꝓpter aquã. Aqua enim in oculis eſt morbus accidẽtia ablatio uiſus,morbus ergo nocet actiõi ſine mediatore. Cauſa per aliud nocet ſibi. Accidẽtia ſunt ipſe actiones corruptę, à morbo generatæ.

De morbis & eorum generibus & incipiendũ à ſimilibus. Cap. II.

SIcut Hippocrates & Galenus teſtant,morbus eſt cum mẽbra actiõis ſuæ naturalis temperamenta egrediantur. Compoſitio autẽ mẽbrorum triplex eſt. Eſt enim ſimiliũ membrorũ ex humoribus quæ cum temperamenta egredit,ex membris quibus ineſt morbus nomen ſibi ſortitur, ut ſimilis uocetur. Eſt & compoſitio officialium membrorum ex ſimilibus quæ cum exeat ſiue compoſitionis temperamenta,officialem morbũ generat. Eſt & tertia compoſitio omnium mẽbrorum in toto corpore colligatio. Quæ cum diſſoluatur, morbus ille ſeparatio iunctura nuncupatur. Hic uniuerſa,uel morbus dicitur,quia ſupradictis duobus ſociatur. Tria ergo ſunt genera morborum,ſimilis, officialis, uniuerſalis. Similis duobus cõſiderabitur modis. Eſt enim ſimplex,eſt & compoſitus. Simplex in 4. diuiditur,quia eſt calidus uel frigidus,humidus uel ſiccus. Cõpoſitus ſimiliter eſt quadripartitus: Calidus enim eſt & humidus,frigidus & humidus,calidus & ſiccus,frigidus & ſiccus. Simplex uel ex ſimplici eſt qualitate, uel ex humoris alterius cõmixtione. Ex qualitate ſola caloris hectica eſt febris & ephemeris,ex calore ſolis ſiue laboris. Ex alterius humoris admixtione ſunt apoſtemata,phlegmones dicta,& febres ex putredinibus & ſimilia. Ex frigoris qualitate ſola congelatione uel ſpaſmus,quæ ex frigiditate nimia fuerit aëris ſiue niuis. Quę cum aliquo humore accidit eſt paralyſis,apoplexia, epilepſia,& ſimilia ex phlegmaticis chimis genita. De qualitate ſola morbus ſiccus conſumptione ſolidorũ membrorũ exinanitionibus ſicut phthiſis uel ſpaſmus. Siccus cũ alterius humoris cõmixtione,cancer,elephantia, & alij ex ſicca materia. Humidus de qualitate ſola totius corporis eſt humiditas,ſiue tabiditas. Cum alterius humoris admixtione. Hydropiſis ex humidis chimis. Compoſitos autem morbos ſine alterius humoris admixtione impoſſibile eſt eſſe. Calidus enim & humidus ex ſanguine naſcitur,ſicut apoſtema,quod phlegmonem uocamus. Calidus & ſiccus ex colera rubea eſt apoſtema,quod dicitur eryſipela. Frigidus & humidus ex phlegmate eſt apoſtema,& hoc uocatur idunia. Frigidus & ſiccus ex colera eſt nigra,ſicut eſt apoſtema ſcliros uocatum.

De officialibus morbis. Cap. III.

OFficialium morborum quatuor modi ſunt in forma, in quantitate, in numero, in cõpoſitione. In forma ſunt 5. modi. Eſt enim mẽbrorũ incõuenientia, ut capitis longitudo fœda, & crurũ tortitudo.

Conca

Concauitas eorum, ut si manuum & pedum concauitas carne repleatur. Membrorum perforatio quoniam largitatem partitur & strictionem. Largitatem ut est uenarum apertio quæ sunt in ano. Qui morbus hæmorrhois dicitur. Strictio est uenarum coartatio, sicut ex quolibet ligamento. Hæc strictio fit in eo mẽbro & aliquando cuiuslibet uniuersalis toti corpori est actio, aliquando uero non. Quod contingit ex apostemate, uel uiscoso phlegmate. Si ex apostemate stringatur membrum, duos patietur morbos. Apostema unum, oppilationem alterum. Si enim uena concaua est, apostema est oppilata, duas patitur infirmitates, duas amittẽs actiones. Qua propter apostema sanguinem non generat, propter oppilationem corpori non mãdat. Si uiscosum phlegma impediat, actio admittitur una, quod sanguinem non mandat, unde una tantum est infirmitas. Quartus in asperitate morbus est, cum membra naturaliter aspera, incipiũt esse leuia, ut stomachus & uulua, quæ naturaliter sunt aspera. Quintus est in lenitate, cum naturaliter lenia, incipiant esse aspera, ut gutturis & pulmonis canales naturaliter lenes. In quantitate duo sunt modi, cum uel membra sint magna uel parua. In numero similiter sunt duo in multitudine naturali, uel non naturali, & in paucitate uniuersali uel particulari. In compositione similiter sunt duo modi, ex membri de suo loco motione, uel ex uicini membri dissipatione, ut sunt digiti, labia, quæ conglutinatione uel adhærent, & non separantur, & non cõglutinantur.

De morbis separantibus iuncturas. Cap. IIII.

SEparatio iuncturę est morbus uniuersaliter in consimilibus uel officialibus membris. Aliquando enim in carne, aliquando in osse, aliquando in tota manu uel pede, & tunc uniuersaliter in consimilibus & officialibus est. Separatio ista ex membris in quibus est diuersa sortit̃ nomina. Si enim ossibus accidat, dicitur fractura. Si nouiter carni, plaga. Si uetusta, plaga uocatur, sed putrida. Si neruis, fissura uocanda erit. Si arterijs, orisema. Si in uenis, contusio. Si medijs lacertis, contritio, sicuti excoriatio. Si officialibus, perpetua sit separatio, dicitur incisio, ut in manibus uel pedibus. Hij morbi tres id est separationes, similes & officiales aliquando sunt soli, aliquando cõnexi sibimetipsis. Connexi fiunt sex modis, uel etiam similes cõsimilibus, ut callidus cum humido, calidus cum sicco, uel similes cum officialibus, ut apostema in membrorum uia ad alia membra quam claudit apostema, unde illa membra dupliciter sunt infirma, apostemate in quantitate & oppilatione. Vterq; autẽ morbus officialis dicitur. Quartus est morbus similium cum iuncturę separatione, ut absciſio digiti unius. Sextus cum tres isti se cõmisceant ut in oculo ophthalmia, quæ & uulneratur, & exit humor uueus & foramen uisus mutat̃, & facta est ibi cataracta, & nata est ibidem ungula. Quod cum uenerit oculus sex modis patitur ophthalmiam,

hoc eſt calidum apoſtema. Apoſtema autem eſt officialis morbus ad quantitatem pertinens, & calorem qui de morbis eſt ſimilibus. Secundum eſt uulnus quod iuncturæ ſeparationi attinere uidetur. Tertium quia exit uuea, quod eſt officiale in quãtitate. Quartum mutari foramen de loco ſuo, & eſt officiale in compoſitione. Quintum eſt cataracta id eſt aquæ fluentia, & eſt officiale attinens opitulationi. Sextum eſt ungula, & eſt officiale in numero. Hij ſex morbi in uno membro ſunt coniuncti.

De cauſis omnium morborum. Cap. V.

CAuſa morbi uel cum mediatore morbo nocet actioni, uel cum mediatione alterius membri, unde membrum patiens iuuamentum recipit cum morbo mediante. Sunt putredines febres facientes. Putredines enim non per ſe nocent actioni, ſed mediatione febris. Altero quolibet membro mediante ſicut ſcirbum cuius actione calefit ſtomachus & epar. Si ergo patiatur conſtat quia utriuſq; officiatur cum refrigerentur, pręcipue ſi maior ſcirbi quantitas incidatur. Cum mediãte morbo ſicut cornea. Quæ ſi patiatur, uulnera uiſus exiens criſtaloidon, contrahitur ne oppoſitũ ferire poſſit corpus. Cauſa ergo morbi, generaliter triplex eſt: Aut enim primitiua, quia corpus patitur extrinſecus, ut inciſionem ex ferro, percuſſionem ex lapide, morſionem ex reptilibus, cõmeſtionem ex leonibus, calorem à ſe, frigiditatem à niue & ſimilibus. Aut enim antecedens quæ ab interioribus corporis motum accipit, & cum alio mediatore actionem ſui nocumenti uidentur explere, ſicut humores ſunt cauſa febrium mediante putredine. Non enim febres eſſe poſſunt, niſi humores prius putreſcant. Putredines ergo ſunt mediatrices inter humores & febres. Eſt & coniuncta & permanens ſine mediatore actionem ſuam explens, ſicut putredines febres facientes. Permanentes hæ dicuntur, quia putredinibus præſentibus infirmitas adeſt, his abeuntibus infirmitas recedit. Singulæ harum cauſarum, uel propter morbos ſimiles ſunt, uel propter officiales, uel propter iunctu-rarum ſeparationes.

De cauſis ſimilium morborum. Cap. VI.

COmplexio mala, quæ ſimilium morborũ eſt cauſa, eſt quadripartita, de calido, de frigido, de humido, de ſicco. Cauſa calidi morbi eſt ſenaria, nimius motus animæ ſicut ira, uel corporis, ſicut labor maxime non conſuetus. Vel occurſio actualis caloris, ſicut æſtiui ſolis, uel mora in balneis. Vel conſtipatio membrorum, quæ calorem non patitur diſſolui corporũ, ſicut per niuem ambulantibus uel in aluminoſis aquis balneantibus, uel ex putredine. Omne enim quod putreſcit neceſſe eſt calefieri. Vel ex paucitate cibi ſicut ieiunantibus contingit. Vbi cum calor nutrimentum non inuenit ad humores corporis calefaciendos, & exiccãdos redit. Vel cibus poteſtatiuę calidus, ſicut allia, piper, cepe & ſimilia. Cauſæ

frigido-

frigidorum morborum 8. sunt: Occursio frigiditatis naturalis sicut niuis, aëris frigidi, adeo longa frigiditas, ut calor naturalis congelescat. Vel res frigida & tamen potestatiua, sicut aqua frigida, lactuca, papauer, atq; similia. Vel nimia cibi & potus abundantia, quæ calorem naturalem suffocat, sicut si lucernæ nimium apponitur oleum, subito extinguitur. Vel ex multa cibi paruitate, sicut contingit in igni ligna non habenti. Vel ex nimia constipatione pororum, qua impediente humores dissoluendi non possunt dissolui, hisq; augmentatis calor confunditur naturalis. Vel ex nimia pororum largitate, quæ calori dissoluendo foramina amplificat, sicut morantibus in balneis sæpe contingit. Vel ex nimio motu, quo calor naturalis dissoluitur, unde necesse est corpus refrigeretur. Vel ex quiete nimia humores augmentante quibus extinguitur calor ipse. Hæ sunt morborum frigidorum causæ. Sed neq; precedente calore, neq; in modo dicta frigiditate absolute oportet intelligi constipationē pororū calefieri uel refrigerari. Actiones enim constipationis utriusq; in unoquoq; corpore tripliciter sunt diuisæ, in constipationis qualitate, in humorū quantitate, in naturis humorum à corpore dissolutorū. Qualitas constipationū multa uel nimia in corpore facit infirmitates frigidas, quia calorem naturalem intus effugat, neq; aërē refrigerantem & tēperantem intrare permittit, unde calorem necesse est extingui. Constipatio parua corpus calefacit, quia pre paruitate sue dissolutionis calor augmentat naturalis. Humorū quantitas & oppilatio multæ & nimie corpus infrigidant. Quia ex humorū augmentatione calor naturalis intus extinguit. Humores parui & boni & constipatio non multa, calorem naturalem confortant & augmentant. Humores si augmentent colerici fumus dissoluendus malę qualitatis, & corpus oppilatum, humores generant calidos et malos. Humores frigidi uiscosi & phlegmatici in oppilato corpore frigidos & phlegmaticos generant morbos. Aliquando humores melācholici, & fumus dissoluēdus frigidus & siccus in opilato corpore frigidos & melācholicos generāt morbos. Humidorū morborū causę sunt 5. Occursio actualis humiditatis, sicut in dulcis aquæ balneis, uel humiditate aëris, uel nimius cibus & potus uel res potestatiuę humidę sicut lactuca, cucurbita, atriplices uinū mixtum cum multa aqua & similia, uel quies nimia quia humores augmentant, & corpus humectatur, uel constipatio pororū corpus humectans, si humores sint humidi. Siccorum morborum sunt quinq; similiter. Occursio siccitatis actualis, sicut ambulanti in uenenosa loca contingit, his qui infodiuntur arenę uel pulueri causa exiccandi nimij humoris uel balneantibus in aquis malis aluminosis siue sulphureis. Secunda paruitas cibi qua humiditas exiccatur corporis. Tertia res potestatiua sicut lentici, sal, acetum. Quarta nimius labor & exercitia quibus corporis dissoluit humiditas. Quinta nimia pororum quantitas qua corporis dissoluitur hu-

miditas. Hæ ſunt ſimilium morborũ cauſæ, quæ dicuntur complexiones malæ, ſimplices ſine materia. In compoſitis enim cauſæ ſunt compoſitę, & ex numero cõpoſitionis numerus cauſarum erit. Secundũ modos cauſarũ, modi erunt morborum. Si quis enim poteſtatiue calidam accipiat potionẽ, & motu nimio moueatur, calidaq; aqua balneetur, calido laborabit morbo quæ mala & calida dicitur cõplexio. Si cauſę ſint multæ actiones diuerſę, ut aliæ calefacient, aliæ infrigident, aliæ humectẽt, uel exiccent, uel unũ quod uix horum expleat, ut ſi calidus fuerit morbus, calorem neceſſe eſt tantum operetur, & iſte morbus mala cõplexio ſimplex uocat, uel ſibi iuuicem cõpoſitę ſunt duæ, quarum unaquaq; operatur ſecũdum ſe, & cõpoſitus morbus nominatur. Si autem omnes in ſimul aggregentur, & unaquęq; ſuam actionem operetur, morbus inde finitus generat. Hæ ſunt cauſę ſimiliũ morborum, quando ſine materia ſunt humorum. Morborũ malę complexionis cum aliquo humore ad infirma membra effluẽtium ſex cauſę ſunt. Vel em̃ uirtus membri à ſe expellentis ſuperfluitatis ſui nutrimenti, uel ab alijs ſibi uenientes membris, quod ex fortitudine ſua principalia faciũt mẽbra, ſicut cerebrum, cor, epar, arteriæ, & uenæ, uel membri defectio, ſuſtinentis ea, ſcilicet recipientis quæ à fortibus ſibi mãdantur mẽbris, cum niſi expellere præ ſui poſſit imbecillitate. Defectio autem iſta aut naturalis eſt ſicut cutis, quę ad hoc fuit facta, ut ab interioribus membris recipiat expulſa, & caro glandoſa, maxillis & unguinibus & poſt auriculas. Hęc em̃ naturaliter ſunt defecta, ut recipiant à principalibus membris expulſa uel extra naturam eadem eſt defectio, quę uel à principio defecta eſſe incipit uel poſt aliquantulũ temporis. Qualecunq; ergo membrum infirmatur, defectum eſſe intelligitur, uel multa humorum quantitas, qui humores in corpore ex mala & inordinata dieta ſolent increſcere. Sicut in comedentibus multa & mala ciboria, neq; curantibus balnea uel exercitia. In quorum corporibus inde malus ſanguis cumulat, cui mundando ſua organa ſicut fel & ſplen, non ſunt ſufficientia. Vnde mala materia in corpore adunata, de membro in membrum neceſſe eſt decurrat. Vel defectio uirtutis nutritiuę, quę recipientis membri naturæ, cibum nequit adaptare, neq; in eis ſimilitudinem trãsformare. Vel pororum largitas, qua humores à fortibus membris cito currũt ad defecta expulſorum receptiua, circa corporis ſunt inferiora. Hæ ſunt cauſæ ſimilium morborum cum materia.

De cauſis inſtrumentalium. Cap. VII.

CAuſæ officialium morborũ 4. ſunt, in forma morborum, in quantitate, in numero, in cõpoſitione. In forma 5. ſunt modi, uel ex diffiguratione membri, uel in concauitate, uel in perforatione, uel ex aſperitate, uel lenitate. In diffiguratione, uel in uulua, uel in natiuitatis tempore, uel in faſciatione, uel ex aliqua infirmitate in prędictis tẽporibus, uel poſtea

poſtea aduenientē. In uulua ex nimia materia, ut ſi ſpermatis ſit multa quantitatis quam natura formatiua ad unūquodlibet inueniens membrū, & magnum formādū trāsferat, uel ſi ſit parua, ex qua natura ſecundū quod oportet explere mēbra non ualeat. Vel ſi ſpermatis qualitatiua materia adeo ſit dura, ut naturæ ſecundum quod neceſſe eſt nō obediat, uel adeò aquoſa & liquida, ut uirtutem formatiuā fugiat. In natiuitate cum nō ſicut oportet exeat, ſupinus ſcilicet uel ſuper genua, unde fit ut corrumpat, & ex teneritudine ſua membrū illud debilitetur. Cum autē faſciatur laxa uel nimia coartatione debilitat. Ex infirmitate in ſupradictis tēporibus uel poſtea adueniente, octo ſunt modi: Vel ſi nutrix anteq̄ debeat infantē ambulare cogat, unde contigit aliquod mēbrum torqueri cauſa teneritatis. Vel fractura, ut ſi concatenatio uertebri rupta, ad hoc quod fuit redire non ualeat. Vel ex medici occaſione, cum membra fracta neſciat ſolidare. Vel ex infirmi ſtultitia cum antequam membrum ſolidetur, mouere ſatagat. Vel ex membri proprietate, ut ſi quis naſo percutiatur, & fiat pathoſus. Vel ex malis humoribus ſicut leproſis. Vel ex paruitate humoris accidēte phthiſicis, in carne finienda, & conſumenda, quæ eſt circa oſſa, & in humoribus qui ſunt in iūcturis deficientibus. Vel ex accidentibus neruis uel lacertis ut inciſiones neruorum, quæ ſolidas membrorum laxant concatenationes, uel ex ſpaſmo, uel ex conſtrictione, uel ex laxatione, quæ mēbra ſolent torquere, & in aliam partem uertere, ſicut inuenit in paralyſi faciem torquere hominis, uel propter uulnus & apoſtema, quę corrūpere poſſunt figuras. Hę ſunt cauſę morborum, ex diffigurationibus mēbrorum. Cauſa morborum, ex perforatione, uel cōſtringit uel laxat. Conſtringit cum ſtricta ligat plusq̄ oporteat ex conſtipatione, uel oppilatione. Conſtrictio fit uel ex nimietate uirtutis retinentis, uel ex debilitate expellentis, uel ex abundantia frigoris coadunati, & concauitatem conſtringentis, uel ex abūdantia ſiccitatis itidem faciētis, uel ex nimia conſtrictione aliquē locum ſingularem coartāte, uel ex innato apoſtemate, concauitatē coartante, uel ex ſoliditate cum uulnera naſcent in perforatione, & ſanitatis uulneribus extremitates excreſcunt. Oppitulatio fit propter groſſos & uiſcoſos chimos, & propter lapidem uel coagulatum ſanguinem, uel uerrucas & ſimilia. Largitas ex uirtute expulſiua, uel ex defectione contentiua, uel ex nimio calore rarificante, uel ex nimia humiditate molleſcente, uel medicina poros aperiente, ut eſt nitrum. Aſperitatis cauſa eſt bifaria. Vel enim interius ſicut humores acuti à capite deſcendentes in meri uel in guttur, uel in canales pulmonis, & hæc loca exaſperantes, aut exterius ut acuti cibi, uel puluis, fumus, unde meri, gutturi, canalibus pulmonis aſperitas ſæpe contingit. Lenitas uel interius ſicuti cum uiſcoſi humores à capite, uel alijs locis in uuluam deſcendunt, uel exterius ſicut humidi cibi, uel pultes, uel butyrum, & ſimilia, eadem loca leniunt.

In quantitate membrorum, uel in magnitudine uel paruitate. Magnitudo uel ex nimia materia, uel ex nimia uirtute formatiua, uel ex utroq;. Hæc autem magnitudo naturalis est, uel non naturalis. Paruitas, uel ex paruitate materiæ, uel ex defectione uirtutis formatiuę, uel inciſione, uel putredine, uel nimio frigore ſicut niuis. In numero uel ex multiplicatione, uel ex minutione. Multiplicatio uel naturalis eſt quæ ex abundantia eſt ſpermatis & formatiua, neque minus fortis, neque minus debilis. Si enim eſſet fortis, ordinem ſuum non exiret. Si debilis ſuperfluitatem non faceret. At non naturalis, quæ ex materia non bona fit, & uirtute mediocri. Quæ ſi eſſet debilis ſuperfluitates in exteriora non expelleret. Si fortis, non inordinate emitteret. Hæc non naturalis eſt ſicut uerrucæ, glandes, ungulæ in oculis. Minutionis cauſa itidem eſt bipartita. Aut enim exterius ſicut inciſiones, putredines, ignis incenſiones. Aut interius ut ex ſpermatis paruitate, & defectione uirtutis formatiuæ. De membrorum compoſitione duobus modis eſt perpendere, uel quia exiuit locum ſuum, uel ex ſocietate aliorum. Locum exit cauſis exterius uel interius uenientibus. Exterius ſicut nimio in ſaliendo motu, unde uia ſiphac ad teſticulos crepetur, & inteſtinum & ſcirbum illuc deſcendat quod uocatur chila. Aliquando ſiphac ſuper uentrem crepat, ut inteſtinum & ſcirbum exeat. Aliquando ex nimio ſaltu fruſtulum uertebri reſilit, & conſtringitur. Interius propter humorum humiditatem, qui cum locum exeant, membra humectant & laxant. Hij humores ſiphac & ſcirbum in teſticulos deſcendere faciunt, concatenationem membrorum diſſoluunt & molliunt. Ex ſocietate aliorum duo modi conſiderandi ſunt, cum uel membra naturaliter iuncta ſeparantur, uel ſeparata iungantur.

De cauſis ſeiungentium iuncturas. Cap. VIII.

SEparandæ iuncturæ cauſa, uel exterior eſt uel interior. Exterior ut eſt ſpatæ inciſio, petræ caſus, ignis combuſtio. Interior acutorum chimorum incenſio, uentoſitas groſſa, putredo.

De accidentibus eorum. Cap. IX.

IN ſuperioribus duabus ſpecies extra naturam diximus, id eſt, morbos & eorum cauſas. Oportet prout ſtatuimus accidentia & eorum cauſas dicamus. Morbos eſſe diximus, nocumentum actionis ſine mediatore. Accidentia ſunt nocumenta, actionum quę ſequuntur morbum. Morbus igitur accidentium cauſa eſſe infertur. Sunt autem accidentia ſignificationes quas morbus oſtentat. Verbi gratia: Si ſtomachus complexiones malas habeat, digeſtio oportet ſequat mala. Ex digeſtione uero mala eſſe intelligit ſtomachi complexio, quæ male digeſtionis eſt cauſa. Mala digeſtio

quia

quia malam complexionem sequitur, malę complexionis accidens esse dicitur. Quia uero per eam mala stomachi ostenditur complexio erit dicenda esse significatio. Nulla ergo differentia inter significationem & accidentia nisi in effectibus suis forsan sit aliquantula. Cum uero in morbo considerando accidentia cognoscimus. Quæ morbū sequuntur, morbum causam esse dicimus accidentium. Accidentia morbos consequentia morborum significationes putamus esse dicenda. Oportet igitur ut in hoc nostro tractatu dicamus, & accidentia & morbos, eorumq; causas. Hunc autem tractatum de causis esse dicimus accidentium. Sequens particula & morbos continebit, & significationes eorum. Quam titulabimus de scientia significationū, ut cum quis librum nostrum legat, & morbos intelligat, & accidentia morbos denuntiantia.

De generibus accidentium. Cap. X.

ACcidentia uniuersaliter sunt triplicia. Prima, quæ in nocumentis actionum sunt eminentia. Secunda in modis corporum apparentia. Tertia in exeuntibus corpus se ostendentia. Prima secundi, & tertij sunt causa. Actionum nocumenta ex morbo sunt qui accidētium est causa. Qualitates enim corporum, & eorum quæ à corporibus exeunt, qualitates sequuntur actionum, & qualitates actionum sequuntur membra eas facientia. Si enim membra patiuntur suis nocēt actionibus. Actionum nocumēta effectibus ab *eis* prodeuntibus sunt obuiantia. Quorū est quantitas secundū quod actionum sunt nocumenta. Si enim uirtus appetitiua in felle deficiat, in trahenda colera, & sanguine mundificatione, colorē corporum in citrinum mutat. Hic morbus dicitur ictericus. Vrina mutata fit citrina quæ colamentum est sanguinis. Item digestio inalbescit, propter paruitatem coleræ à felle ad intestinum effluentis. Hac de causa in citrinitatē mutantur corpora. Mutatio uero digestionis & urinæ fuit ex defectione uirtutis appetitiuæ quæ esse debuit in felle. Nos autē de accidentibus dicemus ex quibus actiones patiuntur. Omne ergo membrum patiens suam implicat actionē. Passio membri, uel ex corruptione est complexionis naturalis, si in calidum siue frigidum, humidum seu siccum se mutauerit, aut ex corruptione complexionis sicut apostematis, & dissolutę concatenationis, & ex minoritate numeri, & similium, officialibus membris attinentium. Aut ex corruptione separationis iunctuę, sicut fractuę incisionis, & similiū. Actiones sunt tres, sicut in alio diximus libro, animata, spiritualis, & naturalis. Quarum singulæ tribus modis sunt passiue, uel enim aufertur totum. Sicut si oculis cæcitas, auribus contingat surditas. Quod fit cum passio maxima modum excedat, uel totum minuitur, sicut si uisus obscuretur, auditus grauetur. Quod contingit cum passio membri patientis non multum maior sit. Aut qualitas actionis mutatur, sicut cum cinifices muscæ oculis se obiciāt, & tamen

men realiter ea non uideāt. Hoc fit, cum actio uiſualis parua eſt & debilis.

De accidentibus ſenſuum, & à uiſu incipientium. Cap. XI.

ACtio regitiua ſiue ordinatiua eſt phantaſia, ratio & memoria. Quæ omnia mens ſunt uocata. Paſſio mentis eſt triplex: Aut enim tota aufertur, & hoc ex frigida complexione ſubſtantiæ cerebri patitur quæ ſi paulatim cerebro accedat, homines reddit quaſi dormitantes & ſtupidos. Et ſi frigiditas cum nimijs humoribus phlegmaticis ſubrepat, & uentriculos cerebri ſubito impleat, & oppilari faciat, apoplexiam generat. Quod ſi ſubito & partim cerebri impleat uentriculos, partim uero nō, epilepſia fit. Aut mens minuitur. Quod ex frigiditate fit complexionis cerebri non forti quæ turbationem mentis uel ſomnum facit. Si autem ex calida complexione contigit, alienationem gignit mentis. Si cum humorum materia complexio ſit mala & materia phlegmatica, & in puppi cerebri lethargia fit. Si materia calida eſt & ſanguinea, quę in cerebro uel ſuis pelliculis poſita, apoſtema faciat, phreneſim generat cum febre & mentis alienatione. Si ſine apoſtemate ſit, alienationem facit mentis ſine febre. Si materia ex phlegmate & colera rubea ſit compoſita, quaſi ſuſcitationem generat. Si ex colera nigra ſine apoſtemate, maniam uel melancholiam certum eſt eam facere. Si materia melancholica in puppi ſit cerebri, cōſtipationem facit mentis. Aut mens ſuum curſum exit. Hæc autem ex calida complexione, & fumo calido fit cerebrum aſcendentibus, & alienationē gignentibus, ſicut uidetur in febribus. Si ex complexione ſit frigida & parua, naſcitur timiditas. Si ex fumo frigido & ſicco fiat, hypocondriaca generatur melancholia. Si phlegmatica uel colerici humores uenas impleant cerebrum aſcēdentes, uertiginem generat & ſcotomiam. Hęc ſunt accidētia quę mens patitur uniuerſalia. Sed quia mens tripliciter eſt diuiſa, in phantaſiam, rationē & memoriam, quarum unaquęq; principalem ſuum locum in cerebro uidetur obtinere, neceſſe eſt ut ſi patiatur una tantum pars, illa actionem ſuam amittat. Cæterę uero actionibus ſuis non priuētur. Si enim patitur cerebri prora, impeditur à ſuo curſu phātaſia, ut aut tota mutetur uidens quæ realiter non uidentur. Sicut quidam uidebat medicus, de quo teſtatur Galenus, quia in domo ſua cantores & citharizantes uideret, qui ex ratione ſanitatis cum hoc ſibi contingeret, omnes ſuos compellebat exire, & ex memoriæ incolumitate uiſitantes ſe uidebatur cognoſcere. Aut minuatur quæ res nō ſecundum quod ſunt imaginatur. Si media pars cerebri patiatur, aut tota ratio aufertur, non diſcernens diſcernenda ante diſcernendis, ſicut quidam de quo Galenus dicit, qui ex rationis defectione quęcunq; in domo habuit uiſus eſt proieciſſe. Quod fecit, quia phantaſiam, & memoriā bene ſanam retinuit. Vnde proiecta quid eſſent cognouit. Aut minuitur, & mala ratio gignitur. Quod deſipere uocat. Aut extra curſum naturalem exit, quod alie-

natio

natio nominatur mentis. Si puppis patiatur cerebri, memoriæ nocumentū fit. Aut enim aufertur tota, ut obliuiſcatur omniū quę facere debeat. Sicut de quibuſdam Galenus teſtatur ſe uidiſſe. Cum quidam peſtem euaſiſſent nomina ſua, & ſeipſos obliuioni tradiderunt, & amicorum ſuorum non recordati ſunt. Aut minuitur dum non niſi uicina temporū recordatur. Aut extra ſuum curſum ambulat, & tunc uocatur mala memoria. Hęc autē tria ſicut & mens principalis uel ex mala cōplexione, uel ex humorum patientur frigiditate. Quod teſtificatur quia opium & mandragora quæ ſunt frigida ſi bibantur mens alienatur.

De accidentibus uiſus. Cap. XII.

ALibi nos dixiſſe meminimus, cum de actionibus diſputaremus. Sen ſuū actiones eſſe quinq, id eſt, uiſum, auditū, guſtum, odoratū & tactum. Eſt autem incipiendum à uiſu, qui ſubtilior, & ideo dignior eſſe uidetur. Omne nocumentum uiſus triplex eſt. Aut enim aufertur totus, & hoc uitium excæcatio dicitur, aut minuitur, & obſcuratio nominat, aut eſt inordinatus, ſicut cum quę realiter non ſunt uidentur. Hęc tribus cōtingūt ex rebus uel propter paſſionem criſtaloidos, uel quia ſpiritus non uadit ad oculos. Vel quia quodlibet patiatur membrorū ad adiuuandam criſtaloidon locatorum. Criſtaloidos autem patitur, uel ſi ex mala complexione infrigidetur, calefiat, humectetur, deſiccetur, uel ex morbo officiali, ſicut ſi ex ſuo moueatur loco, ante, retro, dextrorſum & ſiniſtrorſum, ſuperius, inferius. Si in antea glaucitatem oculorū generat. Si retro, oculorum gignitur nigredo. Hæc duo non ſunt oculis nocumento. Superius uel inferius ſi moueatur, una & ſimplex res duplex uidebitur. Quia lumen quod ab uno oculo tendit ſuperius, & ab altero ſecedit inferius, duo rei uiſę tangens extrema medium intercedente aēre nō penetrat. Vnde quaſi duo uidet corpora. Si dextrorſum moueatur ſiue ſiniſtrorſum, non patitur, ut duo corpora uideantur, ſic aliquādo proſpicit ſicut ſtrabo. Non patitur illud, quia per rectam lineam uiſibilis exit ſpiritus. Paſſio uiſibilis ſpiritus cum curſum ſuum egrediatur tribus modis conſiderabitur, uel quia cerebri prorępatiuntur uentriculi per quos ſpiritus procedit, uel ex paſſione concaui nerui, uel quia ipſe ſpiritus naturam ſuam egreditur. Vētriculi proræ cerebri ex cauſa patiuntur malę complexionis, calidæ uel frigidæ, humidæ uel ſiccæ. Vel ex officiali morbo ſicut apoſtemate, uel ex iunctura ſeparatione concauus neruus infirmatur, quia aliquando oppilatur ex uiſcoſis humoribus uel excontractionibus. Spiritus naturam ſuam egreditur in qualitate, in quantitate, uel in utroq. In qualitate, quia groſſus paucitatem facit uiſus. Subtilis claritatem. In quantitate, quia ex maximo uiſus confortatur, ex minimo deficit. Si & qualitas & quantitas miſceant, quatuor compoſita reddunt. Si em uiſus ſubtilis eſt & multus, longinqua & propinqua perfecte uidentur. Mul

tus enim uidet remota, ſubtilis bene diſcernit uidenda. Multus & groſſus re mota uidet, quia multus. Non perfecte quia groſſus. Paucus & ſubtilis uidet prope & perfecte. Non enim longe ex uiſus paucitate. Perfecte ex ſubtilitate. Paucus & groſſus non uidet longe præ ſui paucitate, neq; perfecte ex ſui groſſitudine. Paſſio quam patit̃ ex membris in adiutorium criſtaloidos locatis ex perforatiõe eſt uiſus, uel ex euagaoide, id eſt uueo humore, uel ex cornea, uel propter palpebras. Perforatio uiſus, uel quia dilatatur, uel ſtringitur, mouetur uel ſcinditur. Dilatatio naturalis eſt uel non naturalis. Quæ utraq; mala, quia lumen diſpergitur, neq; ut debet ad rectam lineam acuit̃. Quod fit ex uuę ſiccitate ſe ſtringente, & à loco ſuo non trahente, quod ſanari eſt difficile. Vel ex euagaoidos plenitudine uueam implente, & ideo dilatante, magnificante, & ipſam aperiẽte. Strictio ſimiliter naturalis, uel nõ naturalis eſt. Naturalis eſt laudabilis, quia ſpiritus uiſibilis adunatur, nõ diſpergitur. Non naturalis eſt mala & non laudabilis. Eſt enim contraria ei cauſæ quæ dicta eſt dilatare. Cum enim illa ex ſiccitate ſe contraxerit. Hæc ex humiditate corneæ quamuis ſupponitur ſtrictioni emollita ſe extendit. Solet etiam cõtingere ex euagaoidos inanitione, quod maximũ nocet uiſui cum exiccetur criſtalois ex aëris percuſſione exterioris. Motus eſt cũ uuea finditur, unde fit ut lumen ex ſui foramine non egredit̃. Sed tamen non officit quia recta linea nõ ſe diuertit. Si tamẽ ſciſſura adeo ſit aperta ut euagaoidis fluida corneam tangat, duo ſunt nocumenta. Vel quia uuea tangit criſtoloidon non habentem qui eam operiat uel humectet, uel qui ſpiritus uiſibilis ſe dilatat cum nõ uno foramine exeat. Euagaoidos paſſio in qualitate eſt uel quantitate. In quantitate ſi maior ſit quam oporteat, & lumini obuiet interiori ne exterius pertingat. Vel ſi minor ſit ut prę paruitate ſui ſine ea mediatrice lumen exterius tangat criſtalois. In qualitate, in liquore, uel colore. In liquore, ſi craſſa ſit. Craſſitudo eius parua eſt uel magna. Parua contrahit uiſum, ut quodlibet uideat remotũ, & perfecte propinquum. Si multa, & in euagaoide tota uiſus contrahitur, & hic morbus cataracta uocat̃. Si craſſitudo ſit non in tota, iuncta erit uel diuiſa. Iuncta in medio, uel in medium circundando. In medio ſi fuerit, omne corpus quod uidebit, perforatum ſiue concauum ſibi apparebit. Quæ medium circuit multa in uno momento corpora, & ſingulariter facit uideri ſingula, & hoc fit ex paruitate uiſus pinei. Sed ſi craſſitudo illa per ſingula loca fuerit diuiſa, cinifices & muſcæ, atq; pili ſe oſtentant uiſui. De colore, quia omne quod uidet quaſi nigrum & obſcurum, eſt ſicut in fumo uel nebula, uel rubeum uidetur ſicut his qui in oculis fruſtulam patiuntur. Hi enim omnia uiſualia uidentur quaſi rubea. Tertio quia quæ uidentur in citrinum colorem uertuntur, ſicut ictericis uidetur. Pars corneæ quæ uiſus foramini opponitur de ſeipſa uel de alia patitur. Si de ſe ipſa uel ex mala complexione, uel ex

morbo

morbo officiali,uel ex iuncturæ ſeparatione. Ex mala complexione humida,omnia uiſa quaſi in fumo ſunt uel nebula. Sicca & ſpaſmata uiſus neceſſe eſt deficiat,ſenioribus maxime in fine uitæ ſuæ,aliquando cornea ſpaſmat ex paruitate euagaoidos,& facit diuerſa duo mala,quia & uiſum obſcurat, & foramina minorat. Ex morbo officiali, ſicut apoſtemate cornea incraſſatur & ſpiſſatur. Vnde & uiſus obtenebratur ſecundum magnitudinem uel paruitatem apoſtematis. Iunctuꝛę ſeparatio ſicut uulnera eſt bipartita. Aut enim perforata aut non perforata. Non perforata uel ex putredine nocet, ibi ſe coadunante,ne lumen interius exteriori aëri iungatur,uel quia criſtalois exteriori propinquat lumini. Perforata nocēt,quia euagaoidon reddūt fluentem. Cornea patiens ex alio uel eſt propter coniunctam, uel propter palpebras. Propter cōiunctam ſi in ea ungula naſcatur,unde cornea operiatur,uel ſi ophthalmia ſuccedat quæ chimoſis uocatur,id eſt,apoſtema in albedine,& oculi nigredine. Propter palpebras apoſtemata ſunt corneā operientia, uel ſcabies incraſſans eas, & uiſum operiens, uel grandines, id eſt, apoſtemata in palpebris longa.

De accidentibus auditus. Cap. XIII.

AVditus accidentia ſunt tria: Vel enim totus aufertur & ſurdus uocatur, uel minoratur, & grauitas auditus nominatur, uel curſum ſuum egreditur,& malus auditus nuncupatur. Paſſio auditus uel in ipſo eſt auditu,uel in inſtrumento primo ipſius. In ipſo uel propter cerebrū quod mandat auditum,uel propter neruum qui eſt auditus uia. Neruus patitur ſicut diximus ex mala complexione,morbo officiali,iunctuꝛę ſeparatione. Primum inſtrumentum auditus,latus eſt neruus operiens petroſi oſſis foramen. Quod fit uel ex ſeipſo, uel ex alio ipſius adminiſtratiuo. Ex ſeipſo ex mala complexione,morbo officiali,iunctuꝛę ſeparatione. Ex alio ſi foramen corrumpatur extrinſecus,uel neruus unde currit auditus, quæ oppilātur ex apoſtemate uerrucis ſuperfluitate carnis, putredinum adunatione, ex lapidibus,uel alijs corporibus aurem incidentibus.

De accidentibus guſtus. Cap. XIIII.

GVſtus uel totus aufertur, uel minoratur,ut parum ſentiat, uel non ſecundum ſuum curſum conſentiat non ſaporanda, uel non cum ſuo ſapore ſaporanda. Quod fit cum linguæ dominetur humor ſingularis. Si enim colera ſit rubea, ſentit amara. Si ſalſum phlegma, ſentit ſalſum. Si acre,ſentit & acre. Qui humores cum abundent ſentit lingua non actualiter. Cum rareſcant appoſitam ſibi tantum ſentit materiam. Materia enim cibi linguam ſuo admouet ſapori. Guſtus uel propter ſe corrumpitur, uel propter ſuum primum inſtrumentum. Propter ſe uel propter cerebrum quod neruum ſibi mandat facientem guſtum, uel propter neruum

ipſum portantem & faciẽtem guſtum. Propter primum inſtrumentum, id eſt, linguæ carnem, uel pelliculam linguam operientem.

De accidentibus odoratus. Cap. XV.

ODoratus uel propter ſeipſum, uel propter ſuum inſtrumentum patitur. Propter ſe ipſum cum uentriculi malam complexionem patiũtur in prora cerebri, ſicut ſi caput humidis repleatur humoribus, uel ex calore ſolis, uel ex frigiditate aëris. Propter primum inſtrumẽtum, cum ambo ubera fruſtulis aſſimilantia ex ſe patiuntur, uel ex alijs ſibi adminiſtrantibus. Ex ſe propter complexionẽ malam, frigidã uel calidam, humidam uel ſiccam. Propter inſtrumentum propter uiam narium, uel os perforatum colatorio aſſimilandum, uel propter ſuas pelliculas. Via nariũ patitur ex morbo officiali, ſicut apoſtemate, carne ibidem creſcente, & nares oppilante, odoratumq; ad nares aſcendentem contrahente. Vel exiuncturæ ſeparatione ſicut fractura nares dilatante, uel ſtringente, & inciſione idem faciente.

De accidentibus tactus. Cap. XVI.

TActus omnium membrorum corporis eſt uniuerſalis. Omne eñ membrum neruum habet unum, unde & ſenſum, & uoluntarium habet motum, uel duos ex uno, & ſenſus ex altero uoluntarius habetur motus, ſicut in anatomia de neruis diximus. Iſte autem ſenſus ſicut & ſuperiores patitur, non tamen unaquęq; paſſio proprium habet nomen. Quædam habent nomen uniuerſale alijs, ſicut titillationem, emollitionem. Has enim duas ſingula patiuntur membra uel omnia. Singula ſicut manus, pedes cum emolliuntur, manuum uel pedum emollitio uocabitur. Omnia etiam membra corporis dolent ſiue delectantur, ſed tamen proprio nomine priuantur. Patitur autem tactus cum uel auferatur totus, unde ſenſus & uoluntarius motus amittuntur. Hocq; contingit ſæpius manibus ſiue pedibus. Vel minoratur, & paruitas tactus dicitur, ut ſi membrum in tactu obdormiſcat. Vel curſum aſſuetũ egredit, & dolor uocatur. Emollitionis ſiue obdormitionis una eſt cauſa. Sed tamen emollitio infirmitas eſt maior quam obdormitio, cum primis totum ſenſum & uoluntarium auferat motum. Obdormitio utrunq; grauat, cum non tamen auferat. Obdormit autem aliquando membrum unum. Aliquando corpus totum. Aliquando in de grauatur motus uoluntarius ſicut in congelatis dentibus cum acrumina maſticantur. Obdormitionis cauſa nulla eſt alia, quam quod uirtus ſenſibilis quæ à cerebro per neruos procedit, ad obdormita membra non tranſit. Quod extrinſecus ex nimio frigore uel niue conficitur, neruum coagulantibus & conſtringentibus, nec uirtutem tranſire permittentibus. Vel intrinſecus ex frigida complexione uel oppilatione. Oppilatio ex uiſcoſis eſt humoribus, apoſtematibus, uel aliquibus conſtrictionibus. Hæ ſunt cauſæ obdormiti

dormitionis uel emollitionis. Si passio sit à cerebro, totum corpus, sensum, & uoluntarium perdit motum. Si sit à nucha permulta amittūtur membra. Si in uno neruo tantū membrū patitur, cui ille administrabat neruus. Quod quoquomodo fiat, declarant sequentia. Si cerebrum patitur, sensus & uolū tarius motus amittuntur, & mors ilico consequitur. Si nucha & in spondyli prima, tā diu uiuit passus, quandiu fune suffocatus, quia puppim cerebri pas sio ista tangit. Idem cōtingit sub secunda uel tertia patienti spondyli. Hi nō propter infirmitatem cerebri moriuntur, sed amissione anhelitus, quia ner ui ueniētes ad lacertos pectoris, ab his procedūt locis. Si aūt nucha subtus quartā spondylem doleat, colli mouētur superiora. Si post quintam omnia membra pectoris sine diaphragmate priuātur motione, & parum doletur in lacertis pectoris superioribus, & spatularum ossibus, & in brachiorum armis siue lacertis. Si post sextā motu pectoris superiora perdūt. In spatulis sensus remanet, & motus, in brachijs motus & non sensus. Si post septimā diaphragma, & multi lacerti pectoris mouent, & manus sentit & mouetur spatulę sentiunt sed mouent. Si post 8. uel 9. patiat, totum pectus atq; ma nus sensum habent atq; motū. Horum rationibus cęteræ spondyles intelli gunt. Nerui unicuiq; membro singulariter cōtingentes si patiant, nocent membro cui famulantur. Quod ex anatomia nostra facile quiuis intelligat. Tu tamen considera, quia mēbrum cui neruus sensum & uoluntariū admi nistrat motum, si patitur utroq; illud priuat, si inquam passione nimia gra uat. Si non sit nimia motum perdit cum sensus remaneat. Motus enim forti or est quam sensus. Si duorū neruorum alter sensualiter uoluntariū admini strat motum qui horū patiet, membrū suo tantum priuabit effectu.

De *delectatione & doloribus.* Cap. XVII.

DElectatio siue dolor habentur in omnibus sensibus. Horū utrunq; sensum mutat in naturā rei sensæ. Sed delectatio rei extra naturā in naturalem est mutatio, sicut infirmitatis in sanitatē. Hæc si sint pauca, neq; dolores faciunt, neq; delitias. Et si paulatim ueniant, neq; dilitias neq; dolores generāt. Si enim mali humores paulatim in humano corpore aggregent, nulli dolores inde nascūtur, & exinaniti paulatim humores nul las similiter gignunt delectationes. Sed si mutatio subita sit & magna, utraq; generat grauia. Si enim in aliquod membrum humores frigidi seu calidi di scurrūt, dolores graues faciūt. Et si mali humores ab aliqua coadunatione siue subito apostemate purgent, delectationes inde nascunt. Delectatiōes siue dolores in tactu nascunt grauiores, quia tactus grauior est omnibus, neque in naturam rei sensæ subito mutatur, neq; ab ipsa re sentienda cito percutitur. Si ergo quoquo modo à se inuicem separata tactus & res sen sa, unde cum paulatim tactui accedat, necesse est grauius eum lædat. Alij sensus non tantum dolent siue delectantur. Visus enim cito in rem sen

tiendam mutat, ſicut ad colores, unde parū patitur dolores ſiue delectatio nes. Viſus itaque & tactus, in aliorum poſiti ſunt extremitatibus. Alij enim inter multum & parum ſunt medij. Sed tamen dolor ſiue delectatio in guſtu quam in tactu uidetur eſſe maior. Eſt enim ſubtilior. In auditu for tior eſt quam in uiſu. Eſt enim craſſior auditus. Odoratus inter audi tum & guſtum mediocris eſt habendus. Quia nihil aliud eſt dolor quam iuncturæ ſeparatio. Quæ eſt in tactu de re incidente, conterente, ex nimia extenſione, ex calore uel frigore. Hæc non faciunt dolorem, ni ſi cum iuncturam membrorum ſeparent. Nimius enim calor actione ſua rarificat & ideo ſeparat, frigus econtra coadunat & ſpiſſat, quo ad coadunata ſeparet, & ſeiungat, ſicut in luto uidetur quod dum exic catur coadunatum funditur. Oportet ergo intelligi malam complexio nem non facere dolorem niſi cum diuerſa ſit. Si æqualis eſt per omne corpus non dolor gignitur, quia quaſi naturalis efficitur, nullum autem membrum naturaliter uidetur, ſicut in hectica febri, & hydropiſi uide mus, quia mala complexio toti corpori dominatur. Non ergo dolo rem ſentiunt, quia nullum membrum ab infirmitate eſt liberum, quod infirmitati condoleat patientium. Vnde in periodibus febribus magnus dolor in prima periodi ſentitur. Quia alienum eſt, neque prius ſentit corpus, ſed poſtquam per totum corpus diſpergitur, non dolor tantus ſentitur. Quando mala complexio diuerſatur, neque per omne æquale eſt corpus. Quia in aliquibus membris, in aliquibus uero non, in qui buſdam plus, in quibuſdam minus, tunc tandem dolor ſentitur, quia pars diuerſa partem de parte ſuſcipit, & pars in parte uidetur pati. Do lor in uiſu de albo eſt colore quo ſeparatur uiſus, & diſpergitur ſicut cali dum, uel de colore nigro qui adunatus tandem ſeparatur, ſicut frigidum. In guſtu ex nimia aciditate doletur, uel amaritudine quæ partes ſepa rant linguæ, ſicut calida facere, uel ex pontico coadunante & conſtrin gente ſicut frigidum. In auditu ex maxima uoce ſiue acuta dolor naſci tur, quæ auditus ſeparant ſenſum, ſicut albedo nimia uiſum. Vnuſquiſq; ſenſuum exterius dolet & delectatur, ſicut uiſus, auditus, odoratus, quæ dolent uel delectantur audiendis, uidendis, ſiue odorandis, uel interius, & exterius ſicut guſtus & tactus. Guſtus exterius ſentit, quia cibum recipit. Interius, quia ex ſapore ſanguinis ſiue phlegmatis dulcoratur. Nocent cole ra uel ſalſum phlegma, uel acidum. Tactus dolet exterius cum inciſione fra ctura ſeparatur. Interius, ex mala complexione caloris & frigoris humoris craſſi uel acuti. Delectatur exterius cum tenera inter calidum & frigidum temperata tanguntur. Interius cum mali humores à corpore diſſoluuntur, ſicut in balneis uidemus, uel cum res nocitiua expellitur, ſicut in coitu cum ſperma emittitur. Sperma enim cum in ſuis abundet uaſis, nocet &

grauat

grauat naturam. Vnde cum expellitur, adiuuatur natura & delectatur. Maior in expellendo spermate est delectatio, quam dolor in coadunãdo. Quia cum expellitur, in simul & subito emittit. Cum coadunatur, adeo paulatim coaceruatur ut uix dolor sentiatur. Delectatio in coitu maior est in mulieribus. Quia masculi delectantur tantum in expulsione superfluitatis. Mulieres dupliciter delectantur, & in suo sperm ate expellendo, & in masculi recipiendo, ex uuluæ ardentis desiderio.

De accidentibus appetitus. Cap. XVIII.

QVia cum os stomachi neruum habeat descendentem à cerebro, unde sensus datur stomachi desiderio, necesse est ut accidẽtia quę patitur attineant tactus accidentibus. Passio oris stomachi, uel ipsius soli nocet actioni, uel alijs membris causæ suæ societatis, sicut & cerebrum patitur ex oris stomachi passionibus. Diuersa enim facit nocumenta, sicut epilepsiam, alienationem, maniam. Vel nocet membris uicinis sicut cordi, uel uicinis & socijs sicut defectioni, & anhelitus duriciei. Accidentia quæ stomachus in cibi desiderio propter se patitur sunt tria: Vel enim totum aufertur desiderium, uel minoratur, uel cursum suum egreditur. Aufertur, uel quia corpus non exinanitur, ut ex necessitate exinanita restaurentur, uel quia os stomachi non sentiat, ut sese inaniat. Quod fit, uel propter se cum mala mutet complexione, sicut in febribus sæpe uidemus, cum cõplexio sit calida, uel ex cerebri passione sicut in mania, uel ex passione nerui à cerebro ad os stomachi uenientis. Vel propter ipsius nerui stricti onem, uel propter incisionem. Minorat desiderium cum non adeo grauia sunt ut ex toto auferatur. Peioratur autẽ propter cibum uel potum. Ad cibum in quantitate, uel qualitate. In quantitate cum multum appetat, quod cilia uocatur. Quod fit ex humoribus acidis in ore stomachi. Ciliam sequitur multa digestio & humida, uel ex nimia inanitione, ex nimia facta solutione. Solutio contingit ex calore qui exiccat & dissoluit, uel ex defectione contentiuę uirtutis. In qualitate cum salsa, acida, & aliquando carbones appetãtur, siue lutosa. Quod fit ex humoribus putridis in ore stomachi. Hoc maxime patiuntur prẽgnantes in primo, secundo, uel tertio mense, cum fœtus paruus nõ multo menstruo sanguine utatur, sed meliore nutriat. Peior adunatur, & putrefit in ore stomachi, unde malum appetitũ gignitur. In quarto mense crescens fœtus, non parua eiusdem sanguinis quantitate est contentus. Superfluitas quæ prius fuerat, uomitu, uel fastidio mulierum exinanitur. Aliquando hoc fit uiris, & non prægnantibus fœminis. Est autem ex humoribus in ore stomachi: Si humores sunt acuti, desiderium minuitur cibi, & potus crescit. Si acidi, cibus augmentatur, & potus minuitur. Acidi enim humores in ore stomachi, desiderium augent cibi Si humores dulcorentur, cibus & potus minuuntur. Dulces enim humores impient

plent & humectant. Potus malum desiderium in quantitate est uel qualitate. In quantitate, cum nimiam appetat aquam. Hoc est ex nimio calore in stomachi ore, uel ex salso phlegmate, uel ex colericis humoribus. In qualitate cum humores sint putridi, siue phlegmatici, uel colerici qui appetunt contraria suę qualitati.

De accidentibus cordis propter os stomachi. Cap. XIX.

ACcidentia cerebri & cordis actionum ex ore stomachi patientium. Hæ sunt in cerebro alienationes ex calido apostemate in stomachi ore. Mentis constipationes ex frigiditate oris stomachi cõtingentes. Hæc frigiditas uel sine materia uel cũ phlegmaticis humoribus, uel ex frigida accepta est medicina, sicut oppio, cerussa, uel frigido cibo sicut fungis, lacte acido uel quia à uulua mulieris fumus frigidus ascendit os stomachi, cum mulier non menstruauerit neq; sperma emiserit. De ore stomachi cerebrũ ascendit ex consocietate sui. Epilepsia quoq; ex humoribus nascitur phlegmaticis quę in ore sunt stomachi. Mania similiter propter oris stomachi melancholicos humores est. Quorum fumus cum cerebrũ petat, maniam hãc generat. Hæc cerebrum patitur ex ore stomachi si passio sit fortis, & cerebrum defecerit naturaliter siue accidentaliter. Os stomachi cum fortem habet sensum. Accidentia cordis & arteriarũ ex ore stomachi, sincopis, uisus obscuritas, bolismos. Sincopis ex nimio est dolore eius, & fortissimo suo sensu, & cordis arteriarumq; defectionibus naturalibus siue accidẽtalibus. Bulismus est ex mala complexione frigiditatis in ore stomachi, ex paruitate cibi & defectione uirtutis. Acide quæ cor & cerebrum ex ore stomachi patiuntur, malus est anhelitus & constrictio ipsius. Quod fit ex apostemate in stomachi ore diaphragma prẽmente. Hæc accidentia sufficiunt quæ attinere tactui superius dicta sunt.

De accidentibus cerebri. Cap. XX.

ACcidentia cerebri omnium sensuum fundamẽti, nimius est somnus ex frigida complexione sui, & constipatione mentis, ex nimia humiditate ipsius, uel de frigidis cibis, sicut papauere & opio. Vigilię somnum facientibus sunt cõtrarię, id est, siccitati nimię, complexioni calidę & siccę, & cibis his similibus.

De accidentibus uoluntarij motus. Cap. XXI.

ACcidentia uoluntarij motus, modi fiunt tribus. Vel enim totus aufertur, sicut cum emollitur, uel minoratur sicut cum congelatur. Vel cursum suum egreditur, quod diuersis modis cõficitur. Ex actione em naturæ sicut rigore, tussi, sternutatione, oscitare, spandidare, singultare, ructare. Vel ex morbi actione, sicut spasmo, titillatione. Vel actionibus naturę & morbi, sicut tremore, & motu, congelationem & emollitionem sequentibus. In natura dicta uirtus intelligit regitiua uel animata. Emollitio unde

totus

totus aufertur uoluntarius motus, ex neruo eſt patiente membrũ cuius erat mouẽte. Quod fit uel ex frigida cõplexione, uel ex apoſtemate, uel ex uiſcoſis & craſſis humoribus, uel ex conſtrictione. Quæ incipiente nucha contigerint, totum corpus emollitur, & minor apoplexia uocatur. Hæc ſi in aliquo ſit neruo laxat membrum cui neruus portabat motũ. Si in lacertis gutturis, uocem patiens amittit. Si in lacertis pectoris, anhelitum amittit. Si in lacertis ueſicæ, urinam non poteſt continere quin exeat ſine patientis uolũtate. Si in natibus, digeſtio ab inuitis egreditur. Quod ſi digeſtio & urina naturaliter fiant, cum expulſiua uirtute, exitus tamen cum uolũtate, ab anima ta procedit actione. Vrinæ enim egreſſio, ueſicæ eſt egreſſio, uirtutis expulſio, lacertorum circa ueſicæ dilatatio, uel emollitio. Quæ omnia ex actione uirtutis exeunt animatæ. Idem intelligendum eſt de digeſtione. Eſt enim digeſtio inteſtini conſtrictio, & lacertorum rectum inteſtinum circundantiũ emollitio. Vnde cum ueſica emollitur, ſtranguria ſubſequitur, qui naturalis accidens eſt uirtuti. Cum lacerti emolliuntur, quibus os eius conſtringitur, extra uoluntatem patientis urina egreditur. Quod accidit animatę uirtuti. Similiter cum digeſtio conſtringitur, uirtuti naturali accidit exitus cum uoluntate uirtutis animatę. Hæ ſunt res uoluntarium motum auferentes. Motus idem minoratur ex obdormitione. Cuius eadem eſt cauſa, & ſi nõ adeo magna. Edormitio hæc ex natura & morbo eſt. Neq; enim ſenſus amittitur ſiue motus, ſed non ſunt perfecti ex nocumento morbi.

De malis motibus. Cap. XXII.

MOtus uoluntarius cum curſum ſuum egreditur, rigor, tremor, tuſſis, & quæ prædiximus generantur. Nos incipimus de rigore & tremore. Hæc accidentia de acutis ſunt humoribus, ſiue pungentibus in membra ſenſibilia effluentibus, ſicut ſunt lacerti & nerui. His enim nocetur cum ab iſtius purgantur humoribus, unde & ex uirtute ſui ſenſus mouentur, & ad hos expellendos humores expulſiua uirtute adiuuantur. Aliquando hæc duo ſequuntur, cum ſubito frigida aqua infunditur corpori, uel focus incidat corporibus. Mouetur enim natura ad res expellendas nocitiuas. Eſt autem cauſa rigoris triplex, calor, frigus, defectio caloris naturalis, & abundantia humoris. Calor eſt interior ſicut colerę rubeæ ardor, quem febris ſequitur ex neceſſitate, uel exterior, ſicut cum uulneribus acuta medicina imponitur. Vnde uulneratus tremorem & rigorem patitur. Similiter inuenitur in hominibus plenis acutis humoribus cũ balnea ingrediantur. Tremunt, quia calores balneorum humores ad exteriora trahunt. Frigus eſt exterior ex aqua uel aëre. Interior qui de colera nigra naſcitur, quę in febris ſequitur, quia ille humor nullum rigorem generat, niſi prius putreſcat, & cum putriunt, rigorem cum calore facit. Si non rigores ſunt ſine febribus. Si pars putreat, pars non generatur febribus, epileos, id eſt, habens

rigorem & tremorem. Defectio caloris naturalis, & abundantia humoris rigorem siue tremorem mors succedit. Humorum enim abundantia, cum calorem naturalem defectum inueniat, uincit & extinguit. Rigor ex frigore & tremore est compositus. Tremorem ex motu uirtutis expulsiuę qui in lacertis est ad expellendos nocitiuos humores. Vnde rigor ex calido fortior est tremor, quia calor in motu frigore est fortior. Rigorē ex frigido subsequit tremor ecōtrario. Vnde tremor in ephemerinos minor est q̄ in hemitriteos, causa frigoris, quia calor interiora fugit naturalis, propter dolorem exteriorem ex humoribus nocitiuis. Tussis ex actione est naturæ corporis regitiuæ. Estq; motus fortis expulsiuæ uirtutis, ut res nocitiuas ab instrumentis anhelitus expellat, & fit cum constrictione pectoris pulmonem constringentis. Aër exit fortiter & uelociter, portans quæ habet pulmo atque pectus ex nocitiuis humoribus. Vnde necesse est naturę ut in tussi fortis sit in uirtute, quatenus humores possit expellere, quorum materia non crassa debet esse uel uiscosa, ne difficilis sit ad expellendum, neq; subtilis multum ut dispersa refugiat ad locum suum. Oportet ergo medicum cum materia erit crassa etiā subtilitare cum hyssopo, & ameo & similibus. Si nimis liquida fuerit oportet incrassari eam cum uirtutibus plurimis. Si uiscosa eam diuidat cum oximelle. Tussis causa complexio est mala, uel frigida in lacertis pectoris, uel canalibus pulmonis, uel in gutture. Aut materia interiore uel exteriore. Exteriore, sicut cibo, potu, puluere, fumo in gutture, uel pulmonis canalibus. Interiore, sicut humoribus à capite descendētibus in canales pulmonis, uel guttur siue pectus, sicut in catarro uidemus, uel chimis ab epatis gibbo ascendentibus, uel quibuslibet alijs clausis in diuisionibus canalium pulmonis, uel sicut quę in pleureticis siue peripneumonicis colligunt, uel sicut uulnera pectoris & pulmonis.

De accidentibus morbum generantibus. Cap. XXIII.

STernutatio est sicut tussis ex natura regitiuæ uirtutis, in motu expulsiuę uirtutis, ad expellendas res nocitiuas de uētriculis cerebri, quę naribus à cerebro expelluntur. Tussis tamen à pectore & pulmone efficitur. Sternutatio à naribus & cerebro pectoris adiutorio. Cum enim cerebrum in expellendis fumosis humoribus moueatur, duo narium & cerebri media foramina aperiuntur, ut humor exeat facilius. Pectus lacertis constringitur, unde aëre egrediente mali humores pectoris, & pulmonis egrediuntur. Sternutatio igitur maiori ui quam tussis efficitur. Oportuit enim naturam allaborare, ut humores de tortuosis locis ualeat expellere. Vnde Hippocrates: Sternutatio est, inquit, cum cerebrum calefit, & humectant loca uacua capitis. Vnde auditur aëris exeuntis sonus, quem stricti loci facit exitus. Aliquando etiam sternutatio ex acutis fit humoribus, uentriculos cerebri pungentibus. Singultus, ructatio, spandidatio, oscitatio, fatigatio

gatio, ex motibus regitiuæ uirtutis efficiuntur, ut res nocitiuæ à membris per eam expellãtur. Singultus enim & ructatio, ex multorum humorũ abũdantia est in stomacho. Aliquando tamen singultus ex nimia stomachi est exinanitione cum spasmatur, quem animata gignit uirtus. Ructatum expulsiua facit uirtus, unde uentosi humores à stomacho expelluntur. Horum humorum uentositas uel à cibo generatur, uel à defectione digestiui caloris in stomacho, uel à nimio stomachi calore, cibum incendente. Hoc autem ructare fumosum est. Oscitatio est ex fumosis humoribus in lacertis masticãtibus infusis. Spandidatio similiter de fumosis est humoribus, in totis corporis membris uel pluribus inclusis. Atq; utraq; natura mouetur expellere. Fatigatio cum dolore est de rerum nocitiuarum naturæ expulsione. Hæc duplex est, aut enim ex nimio laborandi exercitio exterius uel etiam interius. Exterior diuiditur in quatuor. Prima est uulnerosa quę de liquidis & calidis est humoribus, ex nimio motu in corpore nascentibus, uel ex dissolutione crassorum humorũ, uel ex dissolutione pinguedinis, uel carnium. Secunda est tetanosa, quæ ex nimio motu & forti, lacertos & neruos extendit. Vnde patiens pigritiem incurrit & grauitatem. Tertia est apostemosa ex nimio calore lacertorum propter motũ nata. Vnde infirmus apostemosos sentit omnes pulsus. Quod contingit subitum subeuntibus laborem, & non assuetis. Quarta scliros est uocata, ex lacertorũ siccitate nascens nimia. Vnde & lacerti motu carent. Fatigatio interior triplex est. Est enim uulnerosa contingens ex humoribus colericis, & acutis interiora mouentibus corporibus, cum motus præcedat aliquis. Vnde patiens omnia sua membra sentit quasi uulnerosa. Secunda quæ tetanosa ex nimium crassis est humoribus membra grauantibus. Hæc facit sæpe, & multum spandidare. Tertia apostemosa ex humoribus nascitur calidis & sanguinolentis, habens dolorem & pulsum sicut apostema.

De *accidentibus solius morbi.* Cap. XXIIII.

ACcidentia solius morbi, spasmus & iectigatio. Spasmus in lacertis & neruis quod motus uoluntarius facit. Lacertos cõstringens contra suas extremitates. Nascitur spasmus ex plenitudine, uel exinanitione. Plenitudine, cum nerui uel lacerti implentur humore, latitudinem extendente & longitudinem coartante. Ex inanitione cum humiditas lacertorum euacuatur uel neruorum. Qui dum exiccentur contra suam extremitatem extenduntur, sicut in cordis organorum uidemus, si calori cuilibet apponantur, extenduntur atq; rumpunt. Spasmus ergo ex solo est morbo. Qui si per totum corpus spargitur epilepsia uocatur. Si in lacertis palpebrarum facit straboſitatẽ. Si stomacho singultum facit. Si in lacertis maxillarum frigiditatem, & stridorem facit dentium. Iectigatio ex fumo est uẽ

toſo & craſſo membris incluſo membra conſtringens & dilatans, ſicut in pulſu uidemus. Sed tamen differtur. Quia cum pulſus ſit continuus, ie&tigatio rara uidetur. Ie&tigationem omnia membra patiuntur corporis quæ dilatantur ſicut cutis lacerti, cor, uenæ, arteriæ, ſtomachus, inteſtina, & omnia membra in duritie & mollitie media. Oſſa & cartilago, quia ſunt dura & ſolida, non ſunt uentum includentia. Et ſimiliter cerebrum ex mollitie ſua. Ie&tigatio ergo quia naſcitur ex uento, neceſſe eſt ex ſolo fiat morbo.

De accidentibus actionum, morbi & naturæ. Ca. XXV.

ACcidentia morbi & naturæ, ſunt tremor & motus edormientium membrorum. Tremor eſt motus membrorum ſurſum atq; deorſum. Virtus enim mouet membra ſurſum. Infirmitas uero rapit deorſum. Quod defectio facit uirtutis, quæ non adeo membra poteſt ſurrigere, quin morbus ualentior ſit deponere. Tremor iſte de accidentibus eſt animæ, uel ex maiori paſſione uirtutem diſſoluente. Animata accidentia, timor, ira & ſimilia. Per hæc enim deficit uirtus motus uoluntarij. Morbi accidentia uirtutem diſſoluentia, de ſimili ſunt morbo, ſicut de mala complexione frigida ſemper ſenibus contingente, uel nimiam aquam bibentibus, & in ea balneantibus, uel à quibus nimium uinum bibitur, unde calor naturalis ſuffocatur. Vel ex officiali morbo ſicut neruorum oppilatione, de craſſis & uiſcoſis eſt humoribus, quibus uirtus motiua contrahitur, ne ad neruos per eam mouendos ſit tranſitus. Qui tamen ſi neruos impleuerint, non tremunt nerui tantum, ſed omnino motum perdunt. Verum cum partem uiſcoſi humores tranſeant, partem uero impleant, & in parte uacua uirtus, in plena humor regnet uiſcoſus, neceſſe eſt tremor quidam efficiatur, cum uirtus partem ſuam erigat. Humor uero deprimat. Hæc ſunt accidentia, de morbo & natura orientia.

De accidentibus ſpiritualium actionum. Cap. XXVI.

SVfficit nobis dixiſſe de accidentibus actionis uirtutis patientis animatæ. Oportet item dicamus, quæ ſpiritualis actio accidentia patiatur. Actione ergo ſpirituali prout diximus cor & arteriæ dilatantur, & conſtringuntur, & hæc actio pulſus uocatur. Pulſus uel auferetur totus, quod auferri mors ilico comittatur, uel minoratur, & defectio pulſus uocatur, uel curſum naturalem egreditur. Defectio uel ex dolore eſt nimio, cum in interiora corporis calor fugiat naturalis, uel ex defectione uirtutis ſpiritualis, cum arterias dilatare in omnes ſuas extremitates nō poſſit ſicut uidemus, egreſſionis curſus ſui diuiſione multiformis, ſecundum

dum multitudines & diuersitates morborum multos & diuersos pulsus facientium, de quibus dicturi sumus in futurum.

De accidentibus naturalium actionum, & à digestiua incipiendum. Cap. XXVII.

ACcidentia actionis naturalis, patientis & causæ, priores duas comitantur ex ordine. Actio uirtutis naturalis nutrimentum est in homine. Quod assimilat cibum membris suscipientibus receptum. Hoc explet cum actionibus desiderij & digestionis. De desiderio iam diximus, cum accidentia animatæ uirtutis patientis diceremus. Accidentia digestionis sola restant dicenda. Digestio est triplex: In stomacho cum cibus factus est chilosus, quod prima digestio uocatur. Secunda in epate, cum cibi succus mutatur in sanguine, & secunda digestio uocatur. Tertia in membris est totius corporis, cum mutatur sanguis in naturam uniuscuiusq; membri, & tertia digestio nuncupatur. Vnaquæq; harum suum exequitur effectum cum suplementis quatuor uirtutum, sicut in uirtute naturali iam dictum, id est, appetitiua, contentiua, digestiua & expulsiua. Patitur prima digestibilis in stomacho, patitur tribus modis. Vel enim aufertur tota sicut uidemus in fastidio, uel minoratur, sicut in fumosa uel acida ructatione consideramus, uel cursum suum egreditur, sicut cum in uentositatem traducitur intrinsecus uel extrinsecus. Intrinsecus, cum uirtus digestiuæ patitur. Passio eius ex mala complexione stomachi calida cibum in fumositatem & putredinem mutat. Frigida in acerbitatem. Vel patitur ex liquidis humoribus in stomacho. Qui si sint colerici, fumosum ructatum necesse est fieri. Phlegmatici, acidum, frigor nimius, fastidium, & lienteriã generat, non fortis uentositatem facit. Vel patitur ex officiali morbo, sicut apostemate calido uel frigido. Vnde uirtus deficit digestiua. Sciendum est autem digestionis corruptionẽ, ex defectione uirtutis digestiuę esse nocibiliorem, & maxime ex frigida uel calida mala complexione. Humida enim & sicca, digestionem minuunt, non tamen auferunt, nisi cum malum incidant morbum. Exterius digestiua uirtus patitur propter cibum uel somnum. Si somnus sit multus, digestio erit bona. Si paruus, digestio mala. Propter cibum fit quatuor modis, in qualitate, in quantitate, in tempore, in ordinatione. Quantitate, si multus sit cibus uel paruus. Si est paruus, & stomachus calidus, in fumositatem mutatur. Si multus & durus, & fortis uirtus, longusq; somnus, digestio tantum comitatur. Si cibus est mutabilis & calor fortis, corrumpitur in stomacho. Si somnus longus fuerit siue breuis. Si calor deficit & cibus multus, & durus fuerit, somnusq; paruus, fastidium fit, Ex qualitate, quia si calidus est, & stomachus calidus, in

colericos humores mutatur, ſicut mel in iuuenibus, & in calidæ naturæ animalibus. Aut ſi frigidus, & ſtomachus ſimiliter frigidus, in aciditatem cibus mutatur, ſicut lac & cucurbita, in ſenibus, & frigidum ſtomachum habentibus. Ex cibi ordinatione, quia cum homo ſtipticum cibum accipiat, ſicut coctana & pira, & poſt cibum ſolubilem, ſicut cibus blitis, & ſpinachia, uentrem conſtipat, & cibum neceſſe eſt corrumpat. Similiter ſi cibis duris utantur, ſicut carne, & uuis duris. Hiſq; cibus ſuccedat facilior ſicut coccina, & cucurbita, melones, cibus oportet corrumpatur, & in malos humores mutetur. Omnis cibus durus in ſtomacho diutius moratur, quia difficulter digeritur. Cibus facilior cum ad digerendum molliatur, præ duriciæ uero alterius non egrediatur, neceſſe eſt corrumpatur. Oportet medicum ut ſtomachi diſcernat paſſiones qualitatiuas, ſi ſit ex uirtute digeſtiua, uel ex cibi ſiue ſomno. Accidentia enim ex digeſtiua ad ſanandum ſunt dura, & etiam impoſſibilia. Aliquando cadunt in lienterias uel cibus nullatenus erga ſtomachum mutatur. Accidentia ex cibo, ſiue qualibet cauſa exteriori faciliora ſunt ſanari. Quæ ſic poſſunt diſcerni. Si accidentia quæ patitur ſtomachus ex cibi ſint multa uel parua quantitate, uel calida ſiue frigida qualitate, uel poſt uigilias, uel quaslibet exteriores cauſas, intelligitur non eſſe ex digeſtiua. Quod ſi econtrario, uirtuti digeſtiuæ eſt imputandum.

De accidentibus tertiæ digeſtinæ. Cap. XXVIII.

CVmq; accidentia uirtus digeſtiua patiatur dixerimus, oportet de tribus reliquis dicamus, id eſt, appetitiua, contentiua, expulſiua, quæ in digeſtione ſunt prima. Appetiua ergo patit in ſtomacho, uel ſi tota auferat, uel minoret. Quæ ex mala complexione uel morbo officiali ſequuntur. Sed ſi mala fuerit cōplexio calida uel frigida, & hæc fiunt maxima, uirtus aufert appetitiua. Si non multa, minorat & ipſa. Si officialis morbus noceat, ſicut apoſtema in meri uel in ore ſtomachi, uel ſi caro fuerit aliqua ſuperflua, ita iſta cadat ne tranſire ualeat, ſi multa eſt uirtus auferatur appetitiua. Si parua, appetit inordinate, & non ſecundū quod oporteat. Patitur autē ſtomachus ex obdormitione, ſpaſmo, ſiue tremore, ſicut & alia membra pati inde diximus. Quod contingit cum uirtus nō adeo ſit fortis. Neq; morbus ita maximus, ut morbi & naturę accidentia aſſocient. Cōtentiua ſtomachi, uel aufertur tota ſicut in lienteria, in qua cibus ſine aliqua mutatione digerit, uel minoratur, & uentoſitas, inflatio, uel ſonitus cōficiunt. Quod ex complexione ſit frigida, uel cibo qui uentoſitatem generat, uel non digeſtione niſi parua, & hoc cito exeat. Quod ſit cum ſtomachus non adeo teneat ut bene digerat, & epar ſuccum cibi non bene attrahat, unde neceſſe

neceſſe eſt ut digeſtio liquida,& uelox exeat ex inteſtino. Si cibus in malam complexionem intra ſtomachū mutatur,putida digeſtio ſequitur. Si ex colerica,ſiue calida mutatio ſit illa,ſequitur ardor & punctura. Si ex frigida & phlegmatica,inflatio ſuccedit & uentoſitas. Aliquando ſtomachus non cibum retinet ſecundum quod oportet, ſicut ſpaſmatus tremens. Vnde ſingultus fit & uomitus, qui motus ſpaſmo attinere uidetur. Sed non eſt certus,cum in lacertis ſiue neruis ſit ſpaſmus. Singultus & uomitus actiones ex contentiua & expulſiua ſunt uirtutibus. Contentiua enim cum libenter cōtineat,& expulſiua res ex ſtomacho uelit expellere nocitiuas,ſi in ſuperiori ſtomacho eas inueniat, ſingultus creat. Si in fundo uomitum facit. Stomachus enim leuatur ut ori ſuo uicinetur, quatenus res nocitiuæ expellantur. Hæc ſunt accidentia quæ uirtus patitur contentiua. Expulſiua in ſtomacho triplici patitur modo. Vel enim tota aufertur ſicut in ileos uidetur, & hæc moleſtiſſima habetur,naſcens ex calido apoſtemate in inteſtino ſubtili, quā febris ſequitur & ſitis. Vel ex defectione expulſiuę,quod ex frigida complexione, uel ex frigido cibo. Vel ex oppilatione ſtercus in conglobоſitatem inteſtini exiccante. Quod ſequitur inteſtini grauitas,& ad uomitum motio inflatio,& ſonitus. Aliquando hunc morbū antecedit diarrhœa. Vel actio expulſiuę immoratur,cum ſtercus ad egrediendum induretur,uel non ſecūdum quod oportet egrediatur. Quæ liēteria ſequitur,cum cibus expulſiua cibum moueat antequam digerat. Hoc fit autem cum humores acuti pungunt ſtomachum,uel etiam cibi,ſicut ſinapi uel fortitudo aceti, uel grauāt eum,& ob hoc expelluntur. Hęc ſunt quæ uirtus expulſiua in ſtomacho patitur. Oportet autem intelligas,quia hæ tres uirtutes idem patiuntur circa inteſtina. Maximum autem expulſiua,quæ plus cæteris regnat in eis. Aliquando ſtomachus & inteſtina,appetitiuam & expulſiuam operātur extra naturam. Cum enim à meri ſtomachus trahat, & in inteſtina cibum proijciat,inteſtina autem à ſe alternatim recipiant,& digerendo eijciant,quod naturale eſt & uſuale, & cum ſtomachus ab inteſtinis recipiat, & in meri ſtercus proijciat,extra naturam eſt cum uomitu. Similiter inteſtina ab inferioribus accipientia proijciunt in ſtomachum ſicut in ileos uidemus,& cum diu ſtercus contineatur,in ileos, quia cum uirtus expulſiua ſecundū curſum ſuum digeſtionem moueat,neq; propter oppilationē uias inueniat retorquet ea in ſuperiora,& item inteſtina mouerit in alterutra,quoad in ſtomachum redeat. Stomachus in meri proijcit,meri cum uomitu ori reddit. Aliquando cum homo præter uelle contineat in ſe digeſtionem, uel uentoſitatem, quæ propter timorem retinet ſiue pudorem, ſeu propter quamlibet aliam rem impedientem, alternatim redit ad ſuperiora quæ per uomitum emittat.

De acci

De accidentibus ſecundæ digeſtiuæ. Cap. XXVIII.

SEcunda digeſtio cum ſanguis in epate generetur, atque uenis paſſionis eſt triplicis. Vel enim tota aufertur, neque ſanguis mutatur, ſed albus remanet ſicut prius, uel minoratur, cum parum digerendo mutetur. Vel non ſecundum ſuum curſum digeritur, ſicut ſi in citrinum, & coleram rubeam mutetur, quod icterici patiuntur. Vel in colerã nigram ſicut patientibus morpheam nigram, & elephantioſis, uel in phlegma ſicut in hydropiſi, uel alba morphea. Hæc autem duplicia interiora uel exteriora. Interiora uel ex mala complexione calida, ſuccum in coleram rubeam mutante, uel ex calidiſſima in coleram nigrã ex incenſione nimia. Ex complexione frigida in aquoſum ſanguinem mutante, ſi frigidiſſima non mutata perſeuerat. Vel ex officiali morbo ſicut in uenis eſt conſtipatio propter humores uiſcoſos, uel propter apoſtema. Tertium ex natura ſucci ad epar uenientis. Quæ ſi ſit multa, non totam in ſanguine mutat epar. Succi enim quantitas multo maior, quam conſumens epatis caliditas. Si parua, in colericos humores mutat. Calor em̃ epatis quantitatem ſuperat ſucci. Si ſit calida, in colericos humores transformat. Si frigida in phlegma, uel uentoſitates ſecundum frigiditatis quantitates. Exteriora ſunt ex actionibus patiẽtium, ſicut in balneo, in cibo, exercitio, & ſimilibus. Hæc enim omnia ſi homo non operetur ſecundum quod oporteat, mali chimi in corpore augmẽtantur & multi. Si quis enim ſæpe accipiat cibaria calida, coleram generantia, ſicut ſinapi, allia, cepe, & ſimilia, & ſimiliter melancholiam gignentia, ſicut carnem uaccinam, lentis, uel ſi comedat phlegma facientia, ſicut lac, fungos, piſces recentes, humoribus malis abũdabit. Similiter quieti, & multum comedentes, & balneari negligentes, uel poſt ſaturitatem, & nimium coitum balneantes, phlegmate abundent neceſſe eſt. Contrarios his colerã rubeam habere oportebit. Hoc modo intelligũtur alij humores generari. Humores generant ſecundum qualitates ſuas infirmitates diuerſas. Si ex colera & toto corpore aſpera, generat̃ ictericia. Si in membris eriſipelam gignit. Si ex colera nigra, & toto corpore inducta, nigra fit morphea. Si in uno membro, cancer & ſcliros. Phlegma per totum corpus, hypoſarcam uel albam facit morpheam. Si in aliquo membro, odimiam, humores aquoſi, & in corpore augmentati faciunt hydropiſin. Si uero in membro ſingulari, neceſſe eſt ueſicam fieri. Hæc accidentia digeſtio patitur ſecunda.

De accidentibus tertiæ digeſtiuæ. Cap. XXVIII.

DIgeſtio tertia per omnia membra traducitur in ſimilitudinem ſuſcipientium. Huius accidentia ſunt triplicia. Vel aufertur tota ſicut in hecticis, uel minoratur ſicut in macilentis. Vel curſum ſuũ egreditur ſicut in morpheacis. Aufertur, quia nutrimentum non inuenit, uel quia quælibet uirtutum aliqua patitur accidentia, & actio ſua deficit ex

comple

complexione mala. Ex complexione mala uirtus mutabilis deficiens, cibū in naturam non assimilat suscipientium. Vnde in corpore humores, & male gignuntur superfluitates. Si expulsiua fortis fuerit, humores expelluntur mali, & cibi boni. Vnde & nutrimentum aufertur. Si debilis, humores remanent in membris, & morbi generantur diuersi. Virtus appetitiua si fortis sit, & digestiua deficiat, nec appetitos cibos mutet, nec expulsiua expellere queat, mala morborum generantur accidentia. Macies exparuitate cibi, & potus est uel propter accidentia quæ uirtus patiatur aliqua. Ictericia & morphea, & lepra, & similia, non cibum membris assimilant sed mēbra cibis. Quod ex corruptione fit materiæ debentis membra nutrire.

De accidentibus morborum corporum. Cap. XXIX.

ACcidentia morborum corporū ex corruptionibus secundæ & tertię digestionis, sunt ictericia citrina uel nigra, elephantia, morphea alba uel nigra, linguæ nigredo, & similia. Ictericia ex epatis calidita te est nimia, ut sanguinem mutet in coleram, & toti corpori mandet, per uenas, & cutem corporis in citrinitatem transformet. Vel ex uenarum nimio calore, sanguinem in citrinum mutante, uel ex constipatione uiæ fellis ad epar tendentis, ne coleram ab epate trahere possit. Vnde colera remanēs in sanguine per corpus se spargens tangit cutem. Quod ex uiscoso fit humore in uia fellis, siue apostemate epatis, uiam ipsius fellis constringentis. Ictericia nigra ex nimio est calore sanguinem incendente, & in coleram nigram mutante. Vel ex frigore idem melancholiam faciente, uel ex constipatione uiæ splenis, quæ cum feces non extrahat sanguinis, dimittit commixtos sanguini, & ita per totum corpus dispersi, cutem exteriorem tingūt corporis. Lepra est cum sanguis substantialis ex incensione nimia corruptus, in coleram nigram transformatur. Vel complexio membrorū corporis ex nimietate caloris sanguinem incendit, & in coleram nigram traducit. Vel eadem complexio mutata, in melancholiam traducitur ex frigiditate nimia. Vnde cibus in naturam eius conuertitur. Morphea nigra est cum exteriora membra siue cutis in nigredinem se mutant, & interiora tamen sana sunt. Hæc cum sit debilis, morphea tantum erit, cum fortissima erit lepra. Morphea alba ex phlegmatis est causa, cum sanguis ex complexione frigida & humida mutatur in phlegma, cui assimilatur exteriorum membrorum natura. Linguæ nigredo est, cum fumus epatis, pectoris, seu stomachi ad linguam ascendit & incendit. Ex hac ratione omnia accidentia in exteriori cute apparentia sunt consideranda.

De accidentibus in apparentibus exeuntium corpus. Cap. XXX.

EGredientia corpus in quantitate, uel qualitate corrūpuntur. In quātitate, si digestio uel urina, uel menstrua fuerint multa. In qualitate si eadem fuerint nigra. Sunt & alia à corpore egredientia, quæ tamen

non ſunt naturalia. Sicut ex naribus ſanguis emiſſus. Quæ ex tribus ueniũt rebus, uel ex defectione uirtutis, uel ex materia, uel ex membris. Ex uirtutis defectione, ut ſi quis materiam non poſſit continere. Et maxime ſi fortis ſituis expulſiuę propter materiam multam in quantitate quę grauat uirtutem ad expellendum, ſicut eſt cibus multus ut fiat inde uomitus, & ſanguis explens ſua, qui quouſq; crepent ea imprimat. In qualitate, ut ſi ſit acuta uel pungitiua, quam expellere naturam oporteat, forte magis noceat. Vel calida quę uaſa comedat & aperiat. Vel humida ſubtilians & humectans uenas ut facile crepare eas faciat, uel ſi rara ſint uaſa naturaliter & ſubtilia, & ad rumpendum facilia. Vel ſi etiam fuerint ſicca, & ad rumpendum leuia.

De accidentia in digeſtione apparentibus. Cap. XXXI.

ACcidentia digeſtioni attinentia ſunt triplicia, in qualitate, in quantitate, in tempore. In tempore, ut ſi digeſtio exeat antequam cibus digeratur, uel moretur poſtquam tempus adueniat. Velocitas exeundi ex multitudine eſt cibi uirtutem grauantis, uel ex qualitate ſui acuta ſiue pungitiua. Quam cum uirtus pati nequeat, cogit ut ante tempus exeat. Vel humida & lubrica, ut nullo cogente exire ualeat. Vel ex paruitate ſui nutrimenti. Vel ex debilitate ſenſualis inteſtini grauitatem cibi refugiẽtis. Mora digeſtionis ex defectione expulſiuę, & fortitudine contentiuę, uel ex defectione ſenſualis inteſtini, uel ex cibis. Si enim pauci ſint cibi & parui, natura digeſtiuæ uirtutis feces diu retentat, ut ſuccum tandem eligens ſuperflua expellat. Vel ſi cibi naturaliter ſint ſtiptici, uel lacerti uentris adeo defecti, ut inteſtinum exprimere nequierint. In quantitate multa uel parua digeſtio fit, uel in numero ad ſellam eundi. Ex multitudine, uel cibi cuius ſuccum epar non ſuſcipiens creſcere permittit, uel humorum in inteſtinum deſcendentium. Ex paruitate, ſicut ex paruitate cibi. Numerus ad ſellam eundi, ex defectione contentiuę uirtutis, & aliqua fortitudine expulſiuæ, & ſuper anum lacerti mollitie. Fortitudo expulſiuæ, ex laxatiuæ potionis ſiue cibi eſt occaſione. Vel ex eiuſdẽ corruptiõe, uel ex acutis humoribus à toto corpore in inteſtinũ deſcendẽtibus. Vel ex morãtibus in ipſo inteſtino ſicut uulneribus, uel ex fortitudine ſenſus inteſtini. Cõtraria huic paucitas eſt numeri, cuius cauſa ſuperiori eſt cõtraria. In qualitate curſum egrediẽs naturæ, uel ab interioribus uel ab exterioríb. Ab exterioribus cauſa eſt cibus in quantitate uel qualitate. Quantitas cibi, uel in poteſtate eſt accipiẽtis, uel in multitudine cibi. Qualitas ſi cibus in malos chimos mutet, uel ſi uẽtoſitatẽ faciat. Cibus uentoſitatem facit, uel ex natura ſui, ſicut faſeoli, uel ex defectione inteſtini & ſtomachi. Quod ſi ſit frigidiſſimus, nulla uentoſitas efficit. Cum em̃ tempus ſit minus frigidũ, ueq; uentoſum, neq; nebuloſum, & ſimiliter calidiſſimũ, utroq; caret. Sicut in æſtate calidiſſima nõ uentoſitas uidet uel nebula. Ventoſitas ſtomachi uel inteſtinorum exit uel non exit. Exiens

uel

uel à ſuperiori ut ructatio, uel ab inferiori cum ſtrepitu. Sine ſtrepitu, nimia ſiccitas ſignificatur. Ex maiori ſonitu, maior humorum craſſitudo portenditur. Qualitas ab interioribus ex acutis eſt humoribus in inteſtinum deſcẽdentibus, uel ex alijs nimium abundantibus. Hęc aliquando eſt ex natura ſicut uidemus in diſenteria utilis atq; iuuans, aliquãdo de ſolo morbo ut diarrhœa ex conſumptione membrorum, uel ex utroq; ſicut uidẽt in proijcientibus lauaturam carnis. Ex utroq; infirmitas eſt quadripartita. Vel enim ſolus eſt ſanguis, ſicut in truncatis maioribus membris. Quia cum ſanguis loca illa nutriturus non inueniat quo diffundatur recurrens ad interiora, digeſtione inferiori emittitur. Solet & idem contingere in ſe exercentibus. Qui cum ad quietem ueniunt, ſanguinem coadunatum ab inferioribus digerũt. Quod ex termino et nõ ſemper faciũt ſicut periodi uel ſicut carnis lauatura, quod ex defectiõe eſt digeſtiuæ uirtutis in epate. Tertia eſt nigra & lucida. Quod fit cum licet epar mutet ſanguinem ſecundum quod oporteat, tamẽ per totum corpus ex conſtipatione epatis non mandat. Vnde in eo coadunatus incendit, & in nigredinem mutatur, & ita tandem egeritur. Quarta cum ſanguis exeat paulatim, & in temporibus uicinis aliquando bonus, aliqñ coagulatus, interdũ cum putredinibus, interdum ſquamoſus. Vel ſicut inteſtina raſura. Quę ſi ſint frigida, & dura, tenaſmos ſunt uocata. Si neq; frigida, neq; laborioſa, uocatur diſenteria. Quæ ab inteſtinis uel epate exit.

De accidentibus in urina apparentibus. Cap. XXXII.

ACcidentia quæ patitur urina, à renibus ſunt uel ueſica. A renibus in quantitate, uel in qualitate. In quantitate ſi multa uel parua exeat, uel non exeat, uel cum duricie fiat. In qualitate, ex calida in renibus complexione, ut tota aqua ſanguinis ad ſe trahatur, ut calor ſuus refrigeretur. Quam ueſicę poſtea mandat, & uocatur diabeta, uel ex epatis frigida complexione cum aqua augmentatur in ſanguine, & renibus miſſa proijcitur in ueſicam. Vel ex defectione contentiuæ & expulſiuę in renibus fortitudine. Non exire urinam ex fortitudine eſt contentiuę, uel ex conſtipatione uiæ urinæ. Conſtipatio ex uiſcoſis eſt humoribus, arena, lapide in renibus, apoſtemate in uia urinæ. Cauſa lapidis humores ſunt phlegmatici, & calores nimij, qui à calore deſiccantur & indurant. In qualitate, ex colore ſicut nigro ex nimio caloris incendio, uel nimia frigiditate, uel albo, ſicut ex conſtipatione pororum. Vel ex fœtore, ſicut in fœtidis febribus eſt uidere. Sunt & alia accidentia quæ urina patit ex ueſica. Quod eſt cum lacertus collum ueſicæ circundans emollit ex nimia humiditate, & urina non continetur, uel ex defectione cõtentiuę, & fortitudine expulſiuę, uel ex nimię aquę potatione, uel puſtulis naſcẽtibus, uel ſcabie ueſicę, ut pungat ab urina, nec continere eam ualeat. Quod cum combuſtione fit nimia. Stranguriam urinæ ex uitio ueſicę defectio facit expulſiuæ, & uirtus contentiuę. Vel com-

plexio ſicca qua deſiccat urina ſicut in acutis febribus. Vel conſtipatio exuſcoſis humoribus in uriną uia ad ueſicā, uel ex ſanguine coagulato uel ſanie. In qualitate urinæ ſi ſit fœtida propter puſtulas ex coloris ſui mutatione propter puſtularum ſaniem. Mutatur enim color ex ſanie, ſiue uulnere, ſeu apoſtemate.

De accidentibus in menſtruis apparentibus. Cap. XXXIII.

MEnſtrua ſunt naturalia, naturam in qualitate uel quantitate exeuntia. In quātitate ſi plus uel minus quam oporteat, uel nihil omnino exeat. Plus quam oporteat ex forti eſt expulſiua, & deficiente contentiua, uel ex materia & nimis liquida, uel ex abundātia qua adeo grauatur natura ne ſufferre ualeat, uel ex raritate uuluæ, & uenis, quæ in eius ſunt ore. Non exire contrarium eſt rationi noſtræ. Quod ex craſſitudine eſt materiæ, & eius uenarum ſpiſſitudine, & pororum conſtipatione, uel defectione expulſiuę, & fortitudine cōtentiuę. In qualitate ſi coloris ſit nigri, unde nimia incenſio uidetur ſignificari. Rubeus enim & citrinus color eſt, & coleram rubeam ſignificat. Albedo & liquiditas, uel ſpumoſitas, frigorem, humiditatem, uel uentoſitatem ſignificat.

De accidentibus in ſudore apparentibus. Cap. XXXIIII.

SVdor eſt naturalis ſicut in diebus creticis, uel temperatis exercitijs, uel in balneis. Eſt & extra naturā in conſumptione carnis. In hoc em ſudore ea tantum exeunt quæ non oporteret exire. Eſt & mediocris ſicut in nimijs exercitijs. Sudor nō naturalis in quātitate eſt uel in qualitate. In quantitate ſi maior ſit quàm oporteat, quod ex nimia eſt materia, uel liquiditate ſua, uel ariditate pororum, uel uirtute expulſiua. Paruitas ſupradictis eſt contraria. In qualitate unde ſanguis uel citrinitas, inde portenditur colera rubea uel putredo, unde humores putridi ſignificantur.

De exinanitione non naturali. Cap. XXXV.

INanitio non naturalis eſt ex naribus ſanguis, uel ex alijs locis unde conſuetudo proflui non expoſcit. Fit autem tribus modis: Ex uirtutibus, ex materia, organis. De uirtutibus ſi fortis ſit expulſiua, & defecerit contentiua. Ex materia ſi ſit multa unde crepentur uaſa, uel acuta unde perforē tur uaſa. Ex organis ſi ſint ſolida, & cito crepantia. Omnis autem crepitura uel intima eſt uel extima. Intima eſt ex materiæ abundantia unde facile crepentur uaſa. Extima ſicut caſus, occurrens concuſſio, & magna uox. Hæc de cauſis accidentium dicenda fuerunt. Finitur autem diſputatio noſtra de accidentium cauſa.

Conſtan

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber VI.

CAPITA LIBRI.

De uniuerſalibus ſignificationibus & earum diuiſionibus. 1
De intelligendis pulſibus, & quid per eos ſignificetur. 2
De pulſuum generibus & eorum qualitatibus. 3
De cauſis quas in pulſu res facit naturalis. 4
De mutatione pulſus, propter rem nō naturalem. 5
De mutatione pulſus propter rem extra naturam, 6
De mutatione pulſus propter res uirtutum gratiuas. 7
De pulſibus apoſtemata ſignificantibus. 8
De pulſibus cerebri paſſiones portendentibus uel ſpiritus oſtēdētib. 9
De pulſibus paſſiones inſtrumentorum. 10
De pulſibus inſtrumentorum cibalium patientibus. 11
De uniuerſali diſputatione ſignificationis urinarum. 12
De qualitatibus cognoſcendis colorum urinæ, & diuiſionibus earū, & quid per eas ſignificetur. 13
De ſignificatiōibus liquorū urinę. 14
De ſignificationibus hypoſtaſis. 15
De ſignificationibus digeſtionū. 16
De ſignificationibus ſcreatuum. 17
De ſignificationibus ſudorum. 18

De uniuerſalibus ſignificationibus & earum diuerſionibus. Cap. I.

OMnē pro poſſe noſtro de accidentibus & eorū cauſis, id eſt, morbis diximus, & ipſū tractatū de ſciētia cauſarū accidētiū titulauimus. Oportet ergo in hoc ſubſequēti opuſculo dicamus de morbo, & accidentib. eū ſequētibus, id eſt, de ipſius ſignificationibus. Vnde hęc particula titulat ſignificationū ſcientia. Hæ igitur ſignificationes generaliter ſunt triplices. Aut em̄ ſignificant ſanitatē, aut morbum, aut neutrū. Quarū unaquęq; aut præterita, aut præſentia, aut futura portendit. Harum autem quædam ſunt uniuerſales, totius corporis qualitates deſignātes, alię particulares. Hos uero ab uniuerſalibus incipiemus quaſi dignioribus. Vniuerſalis ergo ex ſua actione cognoſcitur ſignificatio. In ſanitate enim perfectam mōſtrat actionem. In infirmitate corruptam. Horum autem cauſa mēbrorum eſt ſanitas, aut eorum infirmitas. Quæ utraq; contingunt ex temperamento, uel corruptione chimorum. Vniuerſalis ſignificatio, unde uniuerſalis inuenitur actio, ſpiritualis uel naturalis actionis eſt ſignificatio. Quibus duabus actionibus corpus animalis regitur. Sanitate uirtutis enim ſpiritualis calor alitur naturalis, ex quo calore uita ſit animalis. Corruptioni ergo ex neceſſitate ſequitur mors. Temperamentū ſanitas, non temperamentum infirmitas. Ex uirtutibus autem naturalibus quatuor humores reguntur. Vnde ſicut diximus, omnia membra corporis animalis gubernantur. Quod cum ita ſit optime fuit rationis, noſtros anteceſſores ex his duabus actionibus perpen-

dere corporum ſanitates, eorumq; infirmitates. Ex uirtute enim ſpirituali ſanitas intelligitur uirium corporis animati, & defectio ſui. Et temperamẽtũ caloris naturalis, & corruptio temperamenti, & actiones rei naturalis, & nõ naturalis, & extra naturã in ipſis & in corde quod fundamentũ eſt ipſius. Scientia uero horum omniũ, in motibus cognoſcere eſt pulſuũ. Motus enim pulſualis, motioni cordis eſt æqualis. Hæc autem ſcientia pulſuum uocatur ſcientia. Ex naturali itidem actione temperamentum humorum intelligitur in ſanitate, ut eorum diſtemperamentum in infirmitate. Quod dat intelligi excoctio in uenis, & excoctio in ſtomacho, & inſtrumentis ſpiritus. Virtus iſta deprehendit circa corpus exeuntia. Excoctio enim in uenis intelligitur in urinis, quia urina eſt colamentum ſanguinis. Coctio in ſtomacho uel inteſtinis, in digeſtionibus eſt uideri. Digeſtio enim eſt fex excocta in ſtomacho, excoctio inſtrumentorum ſpiritus, in ſaliua & excreatione intelligit, quot ſunt feces ciborum hæc membra nutrientium. Sudoris quoq; ſunt ſignificationes, ſed non uniuerſales. Quia ſudor ſubtilis eſt humor expulſus à membris per poros cutis. Quæ cum ita ſint, oportet uniuſcuiuſq; ſignificationes dici, circa ſanitatem, infirmitatem, & neutrum. Et incipiendum à pulſu, quia dignior eſſe uidetur.

De intelligendis pulſibus, & quid per eos ſignificetur. Cap. II.

PVlſuum ſcientia tribus ex cauſis ſcitu eſt moleſta. Primo quia nullus adeo expertus eſt qui paruas eorum intelligat mutationes. Secundo, quia cum medicus pulſum imploret, omnia eius genera in paruo tempore cognoſcere neceſſe eſt. Tertio, quia non habet cui aſſimilet unde eorum inueniat firmitates. Vnde oportet in pulſibus bene laborare, ut in paruo tempore decem genera quis ualeat agnoſcere. Dicendum prius quis ſit pulſus & quomodo fiat. Pulſus ergo motus localis arteriarum & cordis, ut dilatando ſeu conſtringendo naturalis cuſtodiatur calor. Cuius cuſtodia eſt trahere frigidum aerem cum dilatatione, & expellere fumoſum cum conſtrictione. Dilatare cor & arterias eſt mouere à centro in extremitates ſuas. Conſtringere eſt ab extremitatibus ad centrum mouere. Quæ planius de uirtute ſpirituali tractaremus. Cordis & arteriarum idem eſt motus. Vnde ex uno omnes intelliguntur. Motus ergo cordis quærendus eſt in arterijs. Pulſus autem ſcientia ad hoc tantum eſt neceſſaria, ut ſpiritualis uirtus quæ in corde eſt intelligatur. Quod non poteſt intelligi ex omnibus corporis arterijs, & hoc tribus ex cauſis. Quædam enim arteriæ in inferiori ſunt corpore, ſicut quæ in dorſi ſunt longitudine. Aliæ in carne ſunt fundatę ſicut coxarum arteriæ, aliæ oſſibus ſunt opertę ſicut in pectore. Quarum motus non apparet in tactu, dum ſanum & carnoſum eſt corpus. Secundo, quia quædam ſunt longæ non omni apparentes tempore. Vnde non in tactu ſunt inueſtigandę, ut calcaneorum & plantarũ pedis arteriæ

teriæ. Tertio, quia non earum compoſitio eſt recta, ut quatuor digiti plane poſſint apponi, ſicut in auricularum arterijs. Quod cum ſit neceſſe eſt membra non multum carnoſa eligi, neq; à corde remota, & quarum compoſitio ſit recta. Vnde antiqui arterias elegerunt brachij. Sunt enim faciliores & utiliores, & pulchriores. Vtiliores quia cordi propinquiores. Faciliores, quia brachia non adeo ſunt carnoſa. Pulchriores, quia medicum uerenda præſertim membra fœminea diſcooperire turpe eſt. Intelliguntur autem pulſus ex digitorum ſuper arterias brachij appoſitionibus, & hoc in longũ nec infirmi manus dilatetur, uel ſtringatur. Digitorum poſitio ſuper arterias eſt diuerſa, eſt enim ubi oportet premi digitos arterijs, ſicut ubi pulſus eſt fortis. Qui cum prematur digitis repelli uidentur. Et in carnoſis arterijs ſimiliter debent imprimi. In debili autem & nudo carnibus oportet digiti leuiter prẽmantur. Debilis ſi tenetur non mouetur. Nudus carne, eadem non debet prẽmi ratione. Oportet aũt mediocriter prẽmi nec multum fortem, nec multum debilem, nec multum nudum, nec multum carnoſum.

De pulſuum generibus & eorum qualitatibus. Cap. III.

PVlſuum qualitates, multimodę ſunt & diuerſiformes ſecundũ uirtutum diuerſitates eas mouentes, & iuxta etiam naturalis uarietates caloris, & ſecũdum quod ſanguinis & ſpiritus in ipſis habeẽt pulſibus, cum naturam ſuam cuſtodiant ſiue egrediantur. Hæc tamen diuerſitas in decem tantum concluditur genera. Primum, ſecundum quãtitatem dimẽſionum. Secundum, extempore motuum. Tertium, ſecundum tenorem uirtutis. Quartum, ſecundum cõſiſtentiam organi. Quintum, ſecundũ plenũ & uacuum. Sextũ, ſecundũ qualitates arteriarum. Septimũ, extẽpore quietis. Octauũ, ſecundũ ordinationẽ & inordinationẽ. Nonum, ſecundũ concordiã. Decimũ, ſecundũ numerũ percuſſionis pulſuũ. Quãtitas dimẽſionũ diuidit̃ in magnũ, paruum & mediũ. Longũ, breue, & medium, latũ, ſtrictum, & mediũ, apertum, occultũ, & medium. Cũ em̃ arteria ſit corpus, omne uero corpus longitudine, latitudine, & profunditate dimetiat̃, neceſſe eſt ut quod in tres extremitates diffundit̃, magnus ſit & magnus uocabitur. Minor & centro ſuo uicinior debilis dicet̃. Si nec centro ſuo, nec extremitatibus ſit uicinus medius. Si autem in longitudinem pluſquam in aliam extendatur partem, quod eſt cũ quatuor excedat digitos, longus nuncupabitur. Si minor curtus. Si tantum quatuor digitis contineatur æqualis, in latitudine digitos uiſus exire latus appellabit̃. Minor in latitudine, ſtrictus. Extremitatibus uero digitorum, æquatus temperatus. Maior in profunditate apertus dicet̃, & hoc eſt cũ altitudo eius cõſideraẽ. Minor in profunditate, & in ſuũ centrũ reuolutus uocabit̃ occultus. Si in latitudine & profunditate, atq; longitudine minor, craſſus, aliquando pars cũ parte componit̃.

ſicut

ſicut longus cum lato, aut cum ſtricto, aut mediocri inter latũ & ſtrictum, aut cum aperto, aut cum occulto, aut mediocri inter hæc duo. Et ſimiliter ſe habent aliorũ ad ſe inuicem compoſitiones. Hi ſunt pulſus qui ex quantitate dimerſionum cõſiderant. Quorum cauſa eſt tripartita, cauſa enim magni pulſus, ex fortitudine eſt ſpiritus quo dilatatur pulſus, & ex nimio calore quem refrigerare ſit neceſſe, & uaſculi mollitie, quod dilationi uidet obedire. Minor his eſt contrarius, ex defectione ſuæ ſcilicet uirtutis, & paruitate caloris & duritie ſiue organi. Tẽperatus mediatur in his duobus. Alij qui de his habent plus aliquid, aliqui uero minus dicendi ſunt in cauſis mutationum pulſuum. Tempus motuum diuidit in uelox, tardum & medium. Velox eſt, qui paruum ſpacium in longo tempore inſequit. Medius inter hos duos eſt habendus. Vnuſquiſq; autem horum ex duabus naſcit cauſis, id eſt, uirtute, & calore. Velox enim ex forti calore & ſana uirtute, calor autem frigidum aërem ſibi allaborat trahere. Tardus ex uirtutis defectione ſe mouente, & caloris minoratione. Tertium ſecundum tenorem uirtutis diuiditur in fortem, debilem, & medium. Fortis, qui quaſi quadam uirtute digitum à ſe uidet repellere. Debilis, qui digitum debiliter percutit. Medius inter hos duos eſt temperatus. Hi duobus ſunt modis. Fortis ex fortitudine eſt uirtutis, & mollitie organi ad mouendum facilis. Debilis eximbecillitate uirtutis, & in obedientia organi. Medius ab utroq; temperatur. Quartum ſecundum conſiſtentiam organi, diuidit in durum, molle, & medium. Durus eſt qui digitis tangentibus quaſi fortis eſſe uidetur. Differt autem à forti iſte durus quoniam fortis eſt. Magnus fortitudine ſua dilatans uaſcula, unde redduntur quaſi maiora. Durus eſt paruus, quia durities uirtuti non obtemperat ut ſe dilatet. Mollis eſt quem digiti cum multa ſuauitate ſentiunt, ut uideatur ab eis penetrare. Horum medius inter hos duos eſt temperatus. Durus ex ſiccitate ſuorum uaſculorum. Mollis ex ſuæ humilitate mollitiei. Quintum, ſecundum plenum & uacuum, diuiditur in plenum, uacuum, & medium. Plenus, quaſi quadam humilitate redundare uidet. Vacuus qui apparet inflatus, ſed cum tangitur, quaſi uacuus digitis perforatur. Plenus ex plenitudine ſanguinis & ſpiritus in uaſis cordatur. Vacuus ecõtrario. Medius ab bis eſt temperatus. Sextum ſecundum qualitates arteriarum, diuidit in calidum, frigidum, & medium. Calidus eſt cum digitorum extremitates ſentiunt calidam arteriarum ſubſtantiam. Frigidus econtrario eſt intelligendus. Medius ab his duobus temperatur. Calor autem ſubſtantiæ arteriarum ex materia intra eas eſt habita, id eſt, ſanguine & ſpiritu. Frigus econtrario. Mediocritas ab utraq; eſt referenda. Septimum ex tempore quietis diuiditur in ſpiſſum, rarum, & medium. Dixit enim Galenus: Pulſus, inquit, in dilatatione, & conſtrictione ſua quietes habet duas. Vna cum pulſus in dilatatione ſua digitorum extremitates percu

tiat

tiat, hãc autem exteriorem uocat quietem. Quod uero dixit Galenus, nos ſenſualiter inuenimus. Quies ſecunda in conſtrictione eſt ſua. Quod eſt cũ pulſus ad centrum ſuum redeat, quod non facile ex ſenſu percipitur. Sed tamen pulſum diu morantem, rarum, parum uero tardantem uocamus ſpiſſum. Mediocriter ſe habentem temperatum. Spiſſus ex fortitudine eſt caloris, & defectione uirtutis. Fortitudo enim caloris, magnitudinem expetit refrigerationis. Defectio uero uirtutis cum non ſemel ualeat breuiter in appetenda laborat, & inde uocatur ſpiſſitudo iſta. Rarus ex defectione & paruitate eſt caloris, atq; fortitudine uirtutis. Medius in complexione, & uirtute eſt temperatus. Octauum, ſecundum ordinationem & inordinationẽ, diuiditur in pondus laudabile, & inlaudabile. Hoc autem pondus ex comparatione conſiderabit. Comparatio uero aut motus eſt cuiuslibet ad motum, ut æqualitas ſecundi in conſtrictione ad motum primum in dilatione, & econtrario, aut temporalis quietis ad motum temporalem, ſicut in dilatione æqualitas temporis, conſtrictioni in quiete exteriori, & econtrario, aut conſtrictionis cum quiete exteriori, & econtrario. Laudabile pondus, inter ſe & ſibi conſocium familiatur, ſicut pulſus pueri pulſui aſſimilat puerili, iuuenis iuuenili, complexionis calidę eidem complexioni. Pulſus illaudabilis ponderis, eſt in familiaritate diſſimilis, ſicut pulſus puerilis, diſſimilis eſt iuuenili. Eſt & pulſus extra pondus qui nulli ætati familiatur. Hic uero difficulter intelligitur, niſi diu inueſtigetur, & aſſidue quis eo utat, quia quãtitas temporalis motus, & quietis, unde differre uident pulſus iſti quædam eſt cõprehenſibilis, ſicut ſi dicam tempus dilatandi, duplũ eſt quieti exteriori, aut triplum, aut unum, & medium, aut amplius eſt, & quædam incõprehenſibilis, in dilatatione, ſiue conſtrictione, quia non habemus cui aſſimilare poſſimus, quod tamen aut multum, aut minimũ, aut etiam ultra modũ eſt habendum. Vnde hoc genus pulſuum intellectui eſt moleſtiſſimum. Nonum uero ſecundũ concordiã diuiditur in æquale, & in nõ æquale. Hoc autem genus in omnibus prænominatis inuenitur. Eſt autem æqualis pulſus cuius percuſſio eiuſdem eſt æqualitatis in digitorum extremitatibus ſicut ſi multa & magna percuſſio ſit, & in magnitudine æqualis non parua, non rara, non ſpiſſa, nec in ullo diuerſa. Non æqualis eſt pulſus. Eius percuſſio diuerſatur ſiue in motu, ſicut ſi modo ſit ſpiſſus, modo rarus, modo uelox, modo tardus, ſiue in quantitate dilatationis, ſicut ſi modo magnus, modo paruus, ſeu in uirtute, ſicut ſi modo fortis, modo leuis, & ſimilia. Æqualis autẽ pulſus aut idem eſt in omnibus, & abſolute æqualis dicitur, aut æqualis in ſola quantitate, uirtute, ſiue motu, & ſecundum eum modum æqualis dicit. Non æqualis ſimiliter, aut in omnibus pulſuum eſt generibus, & abſolute non æqualis dicitur, aut eſt in aliquo, in aliquo uero non. Et ſecundum eum modum æqualis dicitur. Non æqualis ergo iſte aut in pulſibus eſt multis,

aut in paucis. Qui rursus in eisdem, aut ordinatus, aut inordinatus est dicendus. Ordinatus est qui caudę soricinę est assimilandus. Hic est autem pulsus primum quidem magnus, post uero paruus, tertio minor, quarto uero loco minimus. Et ita ordinatim inde progredit quoad usq; ad unum de tribus perueniat finibus. Aut enim continuatim minuatur donec ex toto finiatur, & iste finitiua cauda soricina uocat, aut gradatim minoratus, & ad minimū usq; progressus, paulatim in magnitudinem regreditur. In magnitudinem uero aut in eandem in qua fuerat, aut in paulo minorem quā incœperat, iste uero pulsus retornatiua soricina cauda uocat. Est & tertius qui cum pridē sit magnus, gradatim in minimum finit, & inde subito & sine graduali reditu in magnitudinem resilit. Et iditem minoratio rursus in magnitudinem similiter suam regredit non gradualiter, ut secundus, uerum potius subitaneus. Hæc autem cauda soricina, aut in uelocitate & tarditate considerabit, ut si pulsus modo uelox, postea fit tardus, & tandem in tarditatē finiat, aut in uirtute, ut si pulsus incipiat esse fortis, & ita gradatim inde descendere it quo ad fiat debilis, aut à magno & paruo incipitur sicut iam diximus, pulsus soricina cauda uocatur, ita est intelligendus pro ut exposuimus. Quod ideo sic uocatur, quia cauda soricis à crassitudine, incipiens paulatim incipit subtiliari. De inæquali ordinato huc usq; sufficiat dixisse. Inordinatus est pulsus ubi duo magni, & unus paruus, & alter medius, aut duo parui & unus mediocris, & alter magnus, cui succedat & paruus, & similia. Hic aut inordinatus in omnibus inuenit pulsuum generibus. Quod tripliciter in una percussione est diuersus, aut enim pulsus in percussione, & tamen in seipsum redit, aut non rediens in dilatatione sua est inæqualis pro uelocitate, & tarditate sui, aut antequam regrediatur, binas percussiones facere uidetur. Primus qui cum uelox esse inceperit ante percussionem quiescit, & post in dilatatione sua tardat complenda, aut cum incipiat esse mediocris itidem quiescit, & dilatare pigrescit, aut incipiens tardare, tandem uidetur quiescere, postq; festinat in complenda sua dilatatione. In huius primi diuersitatibus quidam pulsus inuenitur qui capreolus uocat. Incipiens enim à uelocitate ante digitorum percussionem uidet cadere, & post utat in complenda dilatatione. Qui nomen istud à capreoli similitudine sortit, quia capreolus cum incipiat uelox esse saltu, quasi quiescere in aëre uidetur, & post in explendo cursu est uelocissimus. Secundus non regreditur, & si incipiat uelox esse, & in medio tardare. Vnde consequitur ut initium uelox habeat, finis uero tardus, & econtrario, quia incipit esse tardus, & in medio uelocitandus. Vnde constat ut initium sit tardum, finis uero uelox, aut si incipiat esse mediocris mutandus in uelocitatem uel in tarditatem. Tertius quibus percutere uidetur, martellinus uocatur. Qui cum digitos percutiat dilatādo antequam ad centrū suum regrediatur idem digiti repercutiunt. Quod

ex duri

ex duritie contingit ſubſtantiæ organi, quia ſic in martello & incude percipitur, ut cum percutiatur, martellus ab incude reſilire uideatur. Reſilire autem illud aliquando tertiatur. Hic aut tertius in qualitate motuum, & in tenore uirtutis conſideratur. In alijs non ita. Impoſſibile enim eſt ut ſub uno digito, & in eandem partem organi, magnus inueniatur, & in paruum in eadem percuſſione mutetur, aut ut paruus in eadem percuſſione fit magnus. Magnus enim ex neceſſitate, quatuor digitos uidetur tranſire. Similiter quoq; latus, & ſtrictus, nunquam in eadem percuſſione inueniẽtur, neq; calidus & frigidus, neq; mollis & durus, neq; uacuus & plenus. Hæc autem eſt diuerſitas pulſuum in una percuſſione, & in eadem organi parte. Diuerſitas uero percuſſionis, & in eadem parte organi eſt iſti diſſimilis. Pulſus enim ſub duobus eſt digitis, uelox quidam, & alter ſub duobus tardus. Et ecõtrario, aut ſub duobus uelox, ſub duobus uero mediocris, aut ſub tribus uelox, & ſub uno mediocris, aut ſub uno digito diuerſus. In hac autem eadem ratione fortem & debilem intellige. Sub hac uero diuerſitate caudam ſoricinam, & pulſum inclinatũ eſt inuenire. Cauda ſoricina inuenitur cum pulſus ſub uno digito attingenti brachium eſt craſſus. Sub digito minor ſecundo. Sub tertio paruus. Sub quarto minimus. Similiter hæc cauda ſoricina in forti & debili rara & ſpiſſa eſt intelligenda. Inclinatus ſub duobus digitis medius eſt & craſſus. Sub duobus uero extremis ſubtilis, aut in medijs eſt apertus, in extremis occultus. Apparet autem ſenſui extremitas deorſum inclinari. Quod contingit ex defectione uirtutis ſubſtantiam organi ex parte brachij eleuare non ualentis cauſa carneę grauitatis. In extremitate iuxta manum ex defectione ſola eſt uirtutis illuc uix peruenientis. Inclinatus ſimiliter in forti & debili, ueloci & tardo eſt intelligendus. Eſt & alius diuerſus qui ſerra uocatur, quia aut ſub uno digito mouetur, ſub tribus uero eſt quietus, aut ſub duobus primis mouetur, ſub alijsq; quieſcit. Et in alijs ſimiliter. Serra autem uocatur quia dentibus ſerræ aſſimilatur. Hæc diuerſitas multis alijs modis ſpecificatur. Sed non ſunt introducendæ, quia his quas dixi cognitis, cognoſcentur & tacite. Parum tamen inde eſt dicendum. Quædam pars mouetur ſurſum, quædam uero deorſum, quædã ſiniſtrum, quædam dextrorſum, quædam anterius, quędam poſterius. Ex his ergo diuerſitatibus in infinitum protenditur. Quarum quędam nominibus diffiniuntur, quędam non. Diffinitorum quidam æſtuoſi, quidam uermiculi, quidã formiculæ, quidã phthiſici, quidã trementes ſunt uocandi. Æſtuoſi ſunt cũ organi pars auriculari digito ſuperpoſita, ſuperius & ante mouetur ſub altero digito inferius & tardius. Pars aut organi dextrorſum & ſiniſtrorſum ſentitur moueri. Quædam pars late, quædam uero ſtricte, ut pote uidemus in maris tempeſtate. Vermiculoſus æſtuantis modo mouetur, ſed æſtuoſus maiori fortior. Vermiculoſus uero minor & defectior, tamen ue-

locior & spissior. Quia huius pulsus causa uirtus est defectiua. Sub digitis sentitur uelut uermium motus. Formiculosus sicut & uermiculosus mouetur, minor tamen & defectior atq; spissior. Causa enim ablata est uirtus. Natura spissat, atq; uelociorem facit causa refrigerandi. Formiculosus uocatur, quia sicut motus formicę sub digitis sentit. Phthisicus superior est cæteris cum debilitate atq; duritie, phthisicus uocat, quia non ab eadē qualitate mouetur sicut phthisicus morbus. Quod inde consequit, quia corporis substantia tota in morbū mutatur, & uirtus ab infirmitate uincitur non habens unde morbus superetur. Si enim uirtus morbū uinceret, pulsum magnum, fortem quoq; & uelocem faceret. Vnde si superatur, contraria operatur, id est, paruum, debilem, & tardum. Quod si quandoq; superat uirtus, pulsus fit magnus. Si uero morbus, pulsus necesse est paruus efficiatur, & debilitetur: Tremens est spissus quo partim digiti anterius cum spissitudine & defectione percutiuntur, sicut uidemus cum membra tremere sentimus. Ista omnia de nono secundum concordiam erant dicenda. Decimum secundum numerum persecutionis pulsuum diuiditur in ordinatū, & in non ordinatum. Ordinatus in diuersis inuenitur pulsibus. Diuersitas enim pulsuum quædam est ordinata & circinati sunt, quædam inordinata. Sed de inordinata satis dixisse constat. Ordinata est quæ mouet pulsum, & in idem unde inceperat reducit ipsum. Vt si tres magni sint & æquales, & tres parui, & similiter æquales, uel duo parui sint & æquales, & à capite in magnos & paruos redeundos. Similiter in tardo & ueloce est intelligendum. Vt si duo sint ueloces, & unus tardus. Hoc autem intelligitur in omnibus generibus diuersitates habētibus, sicut prima quatuor genera sunt. Primū scilicet ex quantitate dimensionum. Secundum, ex tempore motuum. Tertium, secundum tenorem uirtutis. Quartum secundum consistentiam organi. Oportet autem intelligatur quia pōdus laudabile, & illaudabile, æquale & inæquale, ordinatum, & non ordinatum, diuersitatibus attinentia, in his quatuor tantum inueniuntur generibus. Secundum enim plenum & uacuum, & secundum qualitates arteriarum in istis diuersitatibus non est inuenire, quia impossibile est pulsum inueniri, qui se à duritie moueat in molliciem, & econtrario, aut à calore in frigiditatem, & econtrario, aut exinanitione in repletionem & econtrario. Hi pulsus in unam percussionem uel duas, & usq; in decimū non promouentur. Vnde hęc diuersitas in his quatuor tantum est inuenienda. Mediocritas iterū in sex inuenienda est tantū. In primo secundū quantitatē dimensionū. In secundo secundū consistentiā organi. In sexto secundū qualitates arteriarū. In quinto secundū plenū & uacuū. In septimo ex tēpore quietis. Fortitudo & debilitas, & alia genera diuersitatū attinentia nō habēt mediocria. In sexto uero superioribus inter duo medio

cre sem

ere ſemper inuenit, ſicut inter magnũ & paruũ habet mediũ, & inter uelox & tardũ, & durũ, & molle & ſpiſſum, & rarũ, & plenũ & uacuũ, calidũ atq; frigidũ. Quorũ mediũ ſemper tẽperatũ, & naturale eſt habẽdũ. Forte & debile nõ habẽt mediocrẽ, qa cũ mediocria ſint tẽperata, tẽperata uero ſana, ſanitas quoq; cũ fortitudine, ergo fortia neceſſe eſſe ſana, & fortiora ſaniora. Vnde nõ eſt neceſſe in his haberi mediocre. Pulſus quoq; debilis cũ defectione eſt uirtutis Defectio uirtutis ex morbo cõtingit. Mediocre inter forte & debile, neq; forte eſt neq; debile, ſed extra tẽperamentũ uidet eſſe. Forte tantũ enim mutat in debile. Et ſimiliter ęquale & inęquale nõ habent mediocre. Æquale enim eſt ſanũ & naturale. Inęquale extra naturã, & ex morbo contingens. Inter iſta mediocre, neq; ęquale eſt neq; inęquale, quia ęquale tantũ deſcẽdit in nõ ęquale. Oportet autẽ intelligi nõ omnẽ pulſum ęquale ẽ eſſe naturalẽ ſed ęqualẽ in tẽperamẽto, tãtũ erit naturale, eſt em̃ ęquale in malo, ſicut phthiſicus. Pulſus itẽ laudabilis põderis, & ordinatus, & nõ ordinatus intẽperati eſſe uident. Vnde nõ habent mediocre, quia inter tẽperamentũ & intẽperamentũ nihil eſt mediũ. Hęc ſunt 10. genera pulſuũ quæ in diſputatiõe ſuperiori ſufficiũt. Oportet ergo dicamus cauſas ipſorũ, & mutationes eorũ, & quid ſignificent ſanitatẽ, an morbũ, an neutrum.

De cauſis quas in pulſu facit res naturalis. Cap. IIII.

VNuſquiſq; ſupradictorũ pulſuũ, aut tẽperatus, aut ex cõplexione cuiuslibet hominis eſt intelligendus. Tẽperatus in ſanis tantũ eſt corporibus, quę tẽperatę ſint cõplexionis, neq; habẽt unde poſſint mutari. Hanc autẽ cõplexionẽ diximus cũ de cõplexionibus tractaremus. Hic autẽ pulſus cũ in quolibet inueniat inter aliorũ extremitates temperatus dicendus eſt homo eſſe ſanus. Si autẽ hanc naturã exierit q̃ diximus, & inter naturas ſupradictas cõputet, quia homo in morbũ, aut in neutrũ exeat ſignificat. Pulſus autẽ uniuſcuiuſq; proprius, ſi ſit dinoſcendus, oportet multo tempore ante in ſanis prę uideat hominibus, ut illorũ naturales intelligat qualitates. Quod fieri poteſt cum in ſanitate perfectus eſt, neq; cõtrarium patit quodlibet, neq; multi ſit exercitij, neq; multæ quietis, neq; multũ plenus, neq; multum cibo uel potu exinanitus, neq; multi coitus, neq; multum calidus uel frigidus. Hæc cum fiunt poteſt intelligi pulſus cuiuslibet naturalis, an cõmutetur in morbum, an in neutrum traducatur. Cum ergo medico ſit impoſſibile omnium pulſus hominum cognoſcere, nec unius etiam ciuitatis indigenarum pulſus poſſit diſcernere, ſit neceſſe res naturales pulſum temperamento mutãtes dignoſcere. Sunt autem hæ naturales differentia maris & fœminæ, complexiones, & figuræ, ætates, tempora, regiones, aẽr, cõceptiones, ſomnus & uigiliæ, differentia maris & fœminę, quia pulſus maſculi maior & fortior eſt quàm pulſus fœminæ. Maſculus enim

naturæ eſt calidioris & fortioris, & motus maioris, atq; exercitij. Fœminarũ pulſus minor & debilior, atq; uelocior. Quod fit quia fœminę debiliores ſunt maſculis, & minoris exercitij. Minor eſt ex paruitate caloris naturalis ad comparationem maſculi. Velocior ut natura ſæpe iterando expleat in fœminis, quod per magnum pulſum operabatur in maſculis tantum ſcilicet aëris trahatur, quantum unus magnus una uice trahebat in naribus. Magnus enim pulſus ex magnitudine eſt uirtutis in omnes extremitates eum dilatantis, & ex nimio calore quem neceſſe ſit refrigerari. In maximo enim calore neceſſe eſt naturæ maximum aërum mittere, & magnæ uirtuti eſt neceſſe multum dilatare in maximo trahendo aëre. Vnde conſequitur ut pulſus efficiatur magnus. Quanto enim maior eſt calor, tanto maiori uelocitate operari naturæ eſt neceſſe ut in paruo tempore magna quantitas trahatur aëris in refrigeratione. Cum autem deficiat uirtus, neceſſe eſt ter trahatur ſpiſſius. Vnde fit, ut fœminis uelocior ſit quam maſculis. Complexiones ſi calidæ fuerint, faciunt pulſum magnum & uelocem, cauſa trahendi multum aërem in refrigerationem. Si frigidæ, paruum faciunt & tardum cauſa neceſſitatis paruæ refrigerationis. Humidæ pulſum reddunt mollem. Siccæ durum. Figuræ, quia macidi pulſus maioris ſunt quam craſſi, & etiam fortioris. Craſſi ex nimia carne pulſum habent minorem & debiliorem, quia caloris ſunt minoris quam macidi. Sed tamen plus eſt ſpiſſior, ut in multo tempore trahat ſpiſſus tantum aëris, quãtum magnus ſemel in uno impetu traxit. Oportet autem perquiratur ſi macidi naturaliter ſunt macri. Si enim non naturaliter ſint, non huic noſtro cõpetunt tractatui. De quibus tamẽ dicemus cum de pulſu extra naturã diſputabimus. Aliquando quoq; pulſus craſſorũ maiores ſunt quã macidorum. Quod fit cum craſſi calidiores ſint macidis. Hoc conſiderãdum eſt in fœminis ſimiliter. Sed tamen rariſſime hæc uidentur cõtingere. Ætates uero pulſum mutantur à temperamento, quia pueri uelociorem habent propter calorem refrigerandum naturalem. Quoniam calor naturalis multus eſt in pueris, temperate tamen uirtutis, & magnitudinis. Qui quanto minor tanto eſt uelocior, quod facit paruitas uirtutis, quæ ad trahendum aërem ſemel non ſufficit. Iuuenes in pulſu nimium ſunt fortes, & magnum habent pulſum, & in uelocitate temperatum. Quod fit ex calore, & ipſorum uirtute. Seniores paruum, tardum quoq; & debilem, & rarum propter frigidam eorum cõplexionem. Vnde non eſt neceſſe multum aërem trahi cauſa refrigerationis. Alię ætates his affines ſecundũ eam cui magis erunt uicinãtes, pulſum ſunt habentes. Quia cum pulſus pueri uelociſſimus & ſpiſſiſſimus ſit temperatus in magnitudine & paruitate, & pulſus decrepiti miniſmus & tardiſſimus, & rariſſimus, & defectiſſimus, & iuuenis perfecte iuuentutis, maximus, & fortiſſimus, & in uelocitate & tarditate tẽperatus ex cauſis dictis

fis dictis ſuperius cõſtat quia pueri pulſus cũ magis augmẽtet à uelocitate & ſpiſſitudine minuit & maiorat uſquequo ad perfectam iuuentutem deue niatur, ubi pulſus magnus & fortiſſimus, & in uelocitate & tarditate tempe ratus efficitur, quod medietas pertingat. Cum uero ſenectus ſubeat paula tim ſuccedunt, & ſupradictis contraria donec ætas perueniat decrepita, in qua pulſus paruus fit & tardus. Tempora anni ſicut uer & autũnus, quia tẽ perata ſunt inter calidum & frigidum, fortem fecerunt pulſum. Omne em̃ temperamentum uirtutem cuſtodit & augmentat. Velocitas autem & tar ditas, ex temperamento ſunt caloris temperata. Æſtas quia eſt caliditſima, pulſum reddit debilem & paruum. Male enim complexioni uirtus ſemper deficit. Virtute uero deficiente non poteſt dilatari pulſus ut magnus efficiatur. Vnde uelox conſequitur & ſpiſſus, ut magnitudo aëris attrahatur. Hyems quia eſt frigida & humida, facit pulſum tardum, paruum & defectum. Paruitas & defectio ex mala complexione conſequunt. Male enim cõplexioni deficit uirtus. Tarditas fit, quia non multum oportet refrigerari. Sed tamen pulſus in hyeme fortior eſt quam in æſtate, quia calor naturalis in interiora refugit corporis. In æſtate calor diſſoluit uirtutem. Vnde pulſum neceſſe eſſe maiorem, qui ad refrigerandum trahere ſufficiat aërem. Oportet autem intelligi quia uniuſcuiuſq; extremitas temporis, tempori participat ſibi uicinanti, uelut primus menſis ueris, participat hyemis extremitati. Medius ipſius eſt proprius. Tertius æſtati uicinus, ipſius cõmunicat qualitatibus. Regiones mutant pulſum, quia in calida regione habitantes ſicut in Æthiopia pulſum habẽt uelocem, ſicut æſtiuum. Inhabitantes frigidam ſicut Sclaui, habent pulſum aſſimilantem hyemali. Inhabitantes temperatas regiones utpote ſub recta linea morantes pulſum habent mediocrem, uernalem, & autumnalem ęquiparantem. Regiones inter has poſitę ſecundũ eas in pulſu ſunt habendę, quæ eis propiores eſſe uident. Quod de regionibus diximus, in aëre itidem intelligetur. Calidus enim aër æſtiuum pulſum faciet, frigidus hyemalem. Temperatus uernale & autumnale. Pregnantes in pulſu ſunt mutabiles, quia pulſum faciunt magnum uelocem, atq; ſpiſſum. Quod conſequitur, quia calor fœtus calorem earum augmentat naturalẽ. Arteriæ enim ſecundinę arterijs fœtus ſunt iniũctę. Et hę utrę arterijs mu liebribus ſunt copulatę, ſicut in anatomia noſtra meminimus nos dixiſſe. In uirtute, quia uſq; in quintum menſem eſt pulſus mediocris. Vires enim mu liebres uſq; ad hoc tempus ſunt mediocres, quia fœtus adhuc paruus eſt & debilis, neq; multum cibum de corporibus eorum trahit. Vnde pulſus inter uelocitatem & ſpiſſitudinem eſt temperatus. In ſexto uero menſe uires eorum incipiunt minuere. Fœtus enim maioratur, unde natura grauatur, quia maior cibus iam ab eo quęritur. Qua propter uiribus deficientibus pulſus debilis & tardus redditur. Somnus etiam mutat pulſum. Diximus quia calor natu

lor naturalis in ſomno interiora petit corporis cauſa cibum digerendi. Pul ſus autem in initio ſomni paruus eſt & tardus. Mediante ſomno rareſcit, ci bus autem cum digeſtus ſit, & per totum corpus ſe diuiſerit confortatur, caloratq; uirtus, & pulſus fit fortis atq; magnus. Sed tamen rarior & priore tardior. Poſt cibi uero digeſtionem ſi ſomnus prolongetur, ut ſuperfluitas cibi expelli differatur. Pulſus fit debilis & paruus, atq; ſicut prior tardus. Vn de oportet ut poſtquam cibus digeritur, à ſomno excitetur ad expellendas cibi ſuperfluitates, ſicut egeſtionem, urinam, ſputa, emunctiones. Si autem ſubito quiuis excitetur à ſomno, aut propter uocem, aut quālibet percuſſi onem, ſiue uentum ab eo egredientem, natura diſturbat, & pulſus magnus & fortis efficitur, uelox quoq; atq; ſpiſſus, inordinatus, atq; tremebundus. Cum uero quieſcit excitatus pulſus, in priorem ſtatum reditur. Hæc eſt cauſa naturalis quæ pulſum mutat à temperamēto, & unicuiq; homini pro prium facit. Oportet autem medicum cum pulſum cuiuſquam à proprio ſtatu uideat mutatum, ut intelligat corpus à ſua natura turbatum aliquantu la immutatione. Cauſa naturalem mutans pulſum eſt bipartita in rem ſcili cet non naturalem, atq; extra naturam. De quibus deo auxiliante planius dicemus in ſubſequentibus. In præſentiarū aūt dę non naturali incipiemus.

De mutatione pulſus propter rem non naturalem. Cap. V.

CAuſa nō naturalis inter naturam & extra naturam eſt mediocris, eſt autem hæc quadruplex. Sunt enim exercitia, balnea, cibus, atq; potus. Exercitia ſi ſint temperata, pulſum faciunt magnum, fortem, uelocem, atq; ſpiſſum. Si em̄ ſint intemperata, humorum diſſoluit ſuperfluitas, membra confortātur, calor naturalis augmentatur, ſicut in ex ercitio iam diximus. Si uero exercitia exierint intemperata, fit pulſus pa uus, durus tardus, atq; rarus, quia ſi quis nimium ſe exerceat, uirtus defi cit ſua unde neceſſe eſt pulſus deficiat, & calor naturalis diſſoluitur atq; mi nuitur. Ex paruitate caloris naturalis pulſus tardus, atq; rarus fit. Ex multo autem exercitio quo humores exiccantur, pulſus durus redditur. Balneum in duo diuiſum diuidit, aut enim calidum aut frigidum. Calidum aqua ſiue aër. In quibus ſi quis temperate ſe balneet pulſum faciūt magnum, fortem, uelocem, & ſpiſſum. Temperatum enim balneum uirtutem augmētat pro pter diſſolutionem humidarum ſuperfluitatum, & calefaciens corpus pul ſum uelocem facit & ſpiſſum, & mollem propter membrorum humectatio nem, maxime ſi balneum fit dulcis aquæ. Si autem aliquandiu moretur quis in balneo fit pulſus minor quam fuerit & debilior, & permanet uelociı tas ſicut prius, & ſpiſſitudo. Quod fit ex defectione uirtutis & diſſolutione humectati corporis, & augmentatione ſui caloris. Sed tamen in mollitie & duritie pulſus permanet mediocris, & ſi quis tam diu in balneo moreť quo

ad calor

ad calor dissoluat, fit pulsus paruus,& defectus,tardus uel rarus,sicut nimi um exercitantes patiunt. Balneantes cum aqua frigida si sint crassi,& medi ocriter morent in balneis,fit pulsus magnus,fortis quoq; & uelox, quia fri gitudo temperata calorem naturalem coadunat,& uirtutem confortat. Si autem moret in aqua frigida usquequo calor naturalis fugiat in corporis in teriora facit pulsum paruum,rarum atq; tardum. Quod consequit quia uir tus suffocat. Si macidi & paruę carnis in aqua frigida balneent,& non mul tum ibi morent pulsus defectus fit & tardus. Frigiditas enim in tali corpore cito membrorū interiora penetrat ex carnis paruitate,& calor naturalis de ficit & uirtus minuit. Vnde pulsus debilis fit & tardus, atq; durus,quia or gana frigiditate constipantur. Cum uero in aqua frigida morentur usq; dū calor naturalis in interiora fugiat corporis, & frigiditas principalia mem bra percutiat, fit paruissimus pulsus,& defectissimus,debilis,durus,atq; ra rus. Cibus aut ex qualitate sua,aut ex quantitate pulsum mutat. Si enim quātitas fuerit multa, fit pulsus in initio inordinatus quia cibus in initio uir tutem aggrauat. Qui cū digerat uirtus excitat. Aggrauat quidē cibus dū permanet indigestus. Excitat uirtus cū iam digerat cibus,& per totū cor pus diuidat. Vnde cum aggrauet cibus,fit pulsus paruus. Cum uero uirtus excitet est magnus. Si enim cibus bene fit digestus, & per omnia membra diuisus,fit pulsus magnus,fortis,uelox,quia dum cibus bene digerit,uirtus augmentat, & calor naturalis nutrit, & pulsus mollit, confortat quoq; & magnificatur. Si cibus est paruus cito digerendus,& per membra dispergē dus,fit pulsus minus fortis,& minor,& inter duriciem & mollitiem tempe ratus. Ex qualitate,quia si cibus sit calidus, facit pulsum spissum & uelocem & alia quæ superius dixi. Si frigidus fit tardus, & rarus. Si humidus, orga na emolliuntur. Potus quoq; secundum suam complexionem pulsum uide tur facere. Aqua enim quia parum nutrit,secundum quosdam nullius nutri menti parum pulsum mutat. Quia uero diu morat intra stomachū sicut & cibus mutat pulsum. Quod tamen facit interim dum in stomacho uidet mo rari. Quæ si fiat frigidissima, durum facit pulsum. Si tepida,mollem. Vnū circa pulsum operat quod & digestus cibus. Facit enim eum fortem, ma gnum quoq; uelocem. Sed tamen aliquantulum cibo minorem. Cibus em magis quam uinum nutriturus est corporis. Vini tamen actio circa pulsum est uelocior,& cito in sanguinē mutabilior. Alij potus si sint calidi, pulsum uelocem faciunt & spissum. Si autē frigid iparuum & tardum. Hæc est mu tatio pulsualis consequēs ex re non naturali.

De mutatione pulsus propter rem extra naturam. Cap. VI.

PVlsuum mutatio ex re extra naturam consequente taliter fit, causa extra naturam est morbi,& accidentia morbis succedentia,quæ ex

cauſis naſcunt nō naturalibus corpus à qualitatibus naturalibus ad qualitates extra naturā mutantibus ſicut iā ſuperius diximus. Quæ cū ſint multæ & indiffinitę, ab antiquis tamē generaliter in duo ſunt concluſæ. Dicūt em̄ cauſas pulſum extra naturam mutantes eſſe duas, aut diſſoluentes, & uirtutem diſſipantes, aut grauantes, & conſtringentes. Cauſa diſſoluens & diſſipans uirtutem, ablatio eſt cibi nutritiui, peſſimitas quoq; morbi, accidentia animæ, maximi dolores, ſuperfluitates inanitionis. Virtutem grauantes & conſtringentes, nimia eſt plenitudo. Humorum multitudo, apoſtemata frigida & calida, & alia ſimilia. Dicamus ergo prius de uirtutem diſſoluentibus. Virtutem diſſoluentes pulſum faciunt paruū, defectum uelocem, atq; ſpiſſum. Quæ cum plus diſſoluant uirtutem, tanto magis pulſum debilitant & in tarditatem reuocant. Si uero hæc diſſolutio prolongeť in uermiculoſos pulſus redigetur, & inde in formiculoſum reducit qui inter alios eſt minimus, debiliſſimus, atq; ſpiſſiſſimus. Aliquando item uermiculoſus fit pulſus, cum ſubito diſſoluit uirtus, ſicut in fluxu ſanguinis de uena uidemus, uel de arterijs in phlebotomia, ſiue de uulneribus, ſeu dentibus, aut ex diſſolutione uentris nimia, & ſimilibus. Aliquando pulſus formiculoſus uenit ſubitus. Quod conſequit cum ſubito cadit uitalis uirtus, ſicut in ſyncopi uidemus. Dicunt autem quidam ante formiculoſum pulſum neceſſario uenire uermiculoſum, ſed in ſyncopi cito ſine ulla quantitate temporis mutat, & cito in formiculoſum regreditur. Hic eſt pulſus uniuerſalis, qui ex diſſolutione uenit uirtutis. Particulares autem qui ex ablatione ſunt cibi, pulſum faciunt in initio paruum & debilem, quia adhuc calor naturalis permanet. Aliquando autem augmentat, ſed ſi fames diu perſeueret, calor naturalis minuit, unde pulſus fit paruus, tardus quoq; & defectus. Si uero paulatim diſſoluat, pulſus nimium ſpiſſatur, & multum minorat. Mutatio autem pulſuum ex peſſimitate morborum, formiculoſum facit pulſum. Virtus enim confundit & conſumitur. Accidentibus animæ mutant pulſus, ſicut lętitia, triſtitia, ira. Ira enim pulſum uelocem, fortem atq; ſpiſſum. Virtus em̄ & calor naturalis exeunt in exteriora corporis nimio deſidero uindicandi. Eſt autem hic pulſus inter duritiem & molliciem temperatus. Lętitia quia calorē naturalem licet parum extra corpus emittit, pulſum magnum facit, & mediocrem inter fortem & debilem, tardum quoq; atq; uelocem. Non enim refrigeratio neceſſaria eſt multa, propter caloris naturalis temperamēta. Triſtitia calorem naturalem in interiora corporis reducit paulatim. Vnde pulſum facit paruum, debilem & rarum. Quæ ſi moretur quo ad uirtus conſumatur, fit pulſus primum uermiculoſus, deinde formiculoſus. Timor calorem in inferiora corporis ſubito propellit naturalem. Virtus uero modo quaſi timida fugit, modo quaſi defenſura redit. Qua propter fit pulſus uelox tremens, & inordinatus. Si uero timor moreť, & memoria non amittit

pulſus

pulſus redditur triſti ſimilis. Si autem tardauerit tam diu quouſq; diſſoluat uirtus, facit pulſum prius uermiculoſum, dehinc uero formiculoſum. Dolor quoq; ſi in aliquo principali ſit mẽbro, ſicut epate, aut ſtomacho, pulſum reddit peſſimum. Sed ſi non in principali ſit membro, ſicut manu, ſiue pede, & eſt maximus, facit idem quod in principali mẽbro. Dolor ergo ſiue principali ſit, ſiue non principali membro, pulſum facit fortem. In initio uelocẽ & ſpiſſum, quia natura adhuc tunc mouet ut dolor expellatur. Cum qua & uirtus naturalis, & calor mouetur naturalis. Qui dolor ſi permanſerit quo ad uirtus euanuerit, pulſus paruus fit & debilis, & ex calore uelox, ſpiſſus & inordinatus. Quod fit quia dolor interdum creſcit, interdum minoratur. Mutatio pulſus ex inanitione ſicut ex diarrhœa, & fluxu ſanguinis, aut de naribus, aut de uenis, aut de locis alijs, in initio pulſum facit paruum, & defectum, tardum quoq; & rarum, & ex nimia inanitione uenarum quaſi uacuum. Quod ſi moret ut uirtus diſſoluat, facit uermiculoſum, & poſtea formiculoſum. Si inanitio ſit ſubita, facit uermiculoſum, & poſt formiculoſum.

De mutatione pulſus propter res uirtutum grauatiuas. Cap. VII.

MVtatur pulſus ex grauitate & conſtrictione uirtutis grauatæ ex humoribus nimijs, qui in toto corpore malos generãt morbos. Qui ſi in uno ſolo abundent membro, morbum faciunt ſecundũ naturam ipſorum humorũ, & naturam, & effectum membrorũ. Vnde morbi naſcentes ex plenitudine plures ſunt quã qui naſcunt ex inanitione. Nos autem incipimus à morbis ex plenitudine naſcentibus, & quos faciunt pulſus. Sed prius dicendi ſunt uniuerſaliter, poſt uero particulariter. Pulſus uero uniuerſalis à grauantibus uirtutem, morbus eſt paruus, debilis, & in plenum. Virtus enim deficit ex grauitate humorum, defectionem autem uirtutis defectio ſequitur pulſualis, quia non poteſt dilatari. In plenum propter abundantiam. Spiſſus eſt, quia ex neceſſitate aërem trahere debet. Virtus autem uicta ex humoribus pulſum facit inordinatum, ſicut ignis appoſitis multis lignis aliquando ſupprimit, aliquando emergit. Quando uero uirtus multum eſt grauida, multiplicem diuerſitatem pulſuum neceſſe eſt faciat, aut ſcilicet in magnitudine, aut in uirtute, aut in uelocitate, aut in duabus ſiue pluribus, ſeu etiam paucioribus. Cum enim uirtus æquiparet humores, numerum facit æqualem diuerſitatum magno ſcilicet æquans minoribus. Et ſi ab humoribus uirtus uincatur, parui & defecti ſunt pulſus, & plus quam fortes efficiuntur, & econtrario. Aliquando uirtus ex quibuſdã nocumentis ſubito mouetur, & repente ferit digitos cum quieſcat pulſus, quæ percuſſio ſuperflua eſſe uidetur. Cuius cauſa, quia cum natura quieſcat ſuperuenit aliquod nocumentum unde mouet in uita, ut ab illo tantum nocumento ſe defendat. Aliquando deficit uirtus in tẽpore motus, unde quieſcat neceſſe eſt, Et propter hoc inter duas ſiue tres una percuſſio minus ap-

paret. Hic eſt pulſus uniuerſalis ueniens ex plenitudine uirtutem grauãte. Particularis eſt ex ſanguine, per totum corpus ſe diſpergente, quia magnus eſt & uelox, & ex ſanguinis calore, & temperatus inter durum & molle. Tactus uero eius calidus. Si aũt ex colera eſt rubea, fit uelox & ſpiſſus, calidiſſimus, & durus, & inordinatus, quod cõtingit ex ſiccitate colerę rubeę. Quod ſi abũdãtia fit ex phlegmate, facit pulſum minorẽ & tardiorẽ, molliorẽ, & minus inordinatũ. Si ex colera fit nigra, facit quod & phlegma ſed tardiorẽ & duriorẽ. Cũ aũt humores illi in corpore putreſcãt ut febres faciant, pulſum faciunt magnũ, uelocem & ſpiſſum, inordinatũ, & in tactu calidum. Eſt autem pulſus maior uel minor ſecundũ qualitates abundantiũ humorum. Si humores putridi ex colera rubea ſint & multi, pulſus maior & ſpiſſior fit, durior quoq; & inordinatior. Si parui, fit minor q̃ his quem diximus. Si ex phlegmate, fit paruus & tardus, & nõ durus propter humectationẽ phlegmatis nõ inordinatus. Si aũt humores putridi ex colera nigra fuerint, faciũt pulſum ſupradictũ, ſed durũ propter ſiccitatẽ coleræ nigræ.

De pulſibus apoſtemata ſignificantibus. Cap. VIII.

SIngula membra in quibus humores ſe coadunant, nec apoſtemata, aut alios morbos neceſſe eſt faciant. Hos autẽ incipiamus, quia apoſtemata faciunt in pulſibus. Apoſtemata ergo multis modis ſunt diuerſa. Aut enim calida ſunt apoſtemata, aut ex ſanguine naſcentia quę phlegmones ſunt uocata, aut ex colera rubea & dicũt eriſipela, aut ex phlegmate, & uocant oditmia, aut ex colera nigra quę ſcliros ſunt dicta, aut etiã propter locum ubi fiunt ſicut in cerebro, uel ſtomacho, manu, pede, aut ex mẽbrorum ſubſtantia ſicut carnoſa, aut neruoſa, uel ut multum uenoſa, ſiue arteriaca, & ſimilia. Aut ex mẽſuris apoſtematũ, ſicut ſi magna aut parua ſũt. Cum ergo apoſtemata tot diuerſitatibus ſint facta, neceſſe eſt ut & pulſus ſecundũ ea diuerſent. Incipiendũ autẽ prius de pulſibus qui fiunt à phlegmationibus. Phlegmon in qua eſt inflatio extra naturã quæ fit ex ſanguinolentis humoribus in quędã membra cõfluentibus, & eadẽ implentibus atq; extendentibus cũ uenis & arterijs ibidẽ manentibus. Hunc ſequunt ſemper durities & dolores & pororũ oppilationes propter impreſſionẽ. Cum pori oppilent fumus non egreditur. Vnde ibi coadunatis neceſſe eſt calefiat, & putredines faciat. Quod ſi magnũ fit apoſtema, aut in principalibus ſit mẽbris, febres facit. Febres aũt hæ pulſum durũ, paruũ, debilẽ, uelocẽ, & ſpiſſũ & inordinatũ, ſicut ſerrã faciũt. Durities extenſione arteriarũ eſt, paruitas propter duritiẽ ſubſtãtię organorũ, & defectionẽ uirtutũ, quia durę arterię uirtuti non obediunt dilatanti, defectio uirtutis dilatare organa non poteſt ſecundũ quod oportet. Velocitas & ſpiſſitudo ſunt neceſſaria ad nimij caloris refrigerationẽ. Cum em̃ defectio uirtutis ſemel aërem trahere nõ ſufficiat, oportuit ſępius ad repeti, quod uno impetu neqbat impleri. Diuerſitas

quæ

qnæ ęqualiter dilatari non permittit. Vnde partim ſecundū magnū & partim ſecundū paruū oportuit diuerſari. Quę diuerſitas apparens ſub digitis, nomen ſerrę ex imitatione accepit. Hęc cauſa eſt cuiuslibet pulſus in calido apoſtemate, id eſt, duri, parui, debilis, uelocis, ſpiſſi, & inordinati. Cum aūt omne apoſtema 4. habeat tēpora, initiū, augmentū, ſtatū & declinationem neceſſe eſt pulſum ſecundū qualitates diuerſari tēporū. In initio ēm minus habet duritiei, unde magnus eſt & fortis, uelox quoq; atq; ſpiſſus, & parū diuerſus. Apoſtema ēm in initio nō adeo forte, quia durities nō nimis magna eſt. Virtus uero grauis adhuc, unde facile organa potuere dilatari. Calor magnus in initio, unde uelocitas magna eſt & ſpiſſitudo. Diuerſitas non eſt multa, quia durities eſt parua. In augmento hęc eadē ſunt conſideranda, ſed tamē maioranda, maxime durities quę plenitudinē comitat. Extenſio & diuerſitas in hoc augmento oportet eſſe maiora. Eſt autē pulſus paruus, cūq; ad ſtatum peruenīat, omnia quę diximus augmentant. Maxime tamen durities & diuerſitas in ſtatu ſunt fortiora propter ſupradicta. Tunc autē pulſus eſt debiliſſimus. Velocitas & ſpiſſitudo augmentant, ut calor nimius refrigeretur. In declinatione idem cum diſcedat apoſtema, aut diſſoluūt humores unde apoſtema finiatur oportet, & pulſus inſani reducatur qualitates, aut cum diſſipentur ſubtiles, craſſi indurant ibidem permanentes, & apoſtema in duritiē mutatur, unde pulſus durior & ſubtilior, quia organa in latitudinem & profunditatem ex ſua duritie nō dilatant. Eſt aūt minus uelocitatis propter diminutionē caloris, quē quia paruus eſt nō oportet refrigerari. Hęc eſt pulſus mutatio ex apoſtemate calido. In mutatione pulſuū cauſa ſubſtantię membrorū carnoſa, non habent durū, neq; paruum, nec diuerſum. Neruoſa habent duriſſimū ex duritie ſcilicet neruorū, & paruiſſimum ex duritie nimia & fortitudine dolorū, quia ſenſibiliſſimus eſt locus neruoſus. Diuerſitas quoq; eſt nimia, & eadē ſerrata. Quod magnū fit apoſtema, diuerſitas hęc fit tremebūda quod ex diſtenſione & duritie eſt huius pulſus maioribus q̄ in alijs pulſibus. Hęc duabus ex cauſis ſubſequunt, magnitudine ſcilicet apoſtematis, & duritie nerui. Vnde & pulſus idem patit, quod & corde arcus, qua cū nimię extendunt non percuſſioni adquieſcunt, ſed potius poſt longū tempus tremunt. Cum autē apoſtema eſt in locis multū uenoſis pulſus eſt minoris duritiei, & mollitiei maioris. Hęc ēm mēbra neruoſis ſunt molliora. Si apoſtema in mēbris eſt arteriatis. Pulſus magnus erit ex nimietate caloris, & diuerſus ex paſſionibus cordis ſubita nulla mediante cauſa. In mutatione propter locum ſi apoſtema eſt in cerebro pulſus fit ſicut & in neruoſis membris. Si in epate fit pulſus, erit ſimilis mēbrorū uenoſorum pulſui. Si in mēbris cordi uicinis, in ipſo ēm corde nullum apoſtema poteſt eſſe animali exiſtente, fit pulſus arteriatis membris ſimilimus. Huiuſmodi eſt diuerſitas pulſuum ex calore apoſtematum, & propter locum atq; mem-

brū. Aliquando calido apoſtemati aliquod accidentatū euenit, & ideo pul/ ſus cōpoſitus ſit ex natura apoſtematis & accidentis. Accidēs aut propter mēbri apoſtemoſi cū alio colligationes, ſicut ſpaſmus quē homo ex apoſte mate diaphragmatis patit, ex colligātia diaphragmatis & cerebri, aut pro pter mēbri actionē apoſtemoſi, ſicut eſt corruptio digeſtiōis ex apoſtemate in ſtomacho, & ſicut anhelitus, & ſuffocatio ex pulmōe apoſtemoſo. Sūt & alia accidentia apoſtemati extranea, ſicut ſyncopis, dolor capitis, & alia hu iuſmodi. De quibus dicemus cū de ſingulis accidētibus diſputabimus. Hæ ſunt mutationes pulſuū ex calido apoſtemate naſcente ex ſanguine. Apoſte mata ex colera rubea naſcentia quæ uocāt eryſipila, pulſum faciūt ſpiſſum, atq; durū, quod ex ſiccitate & calore cōtingit colerę rubeę. Diuerſum quo/ que ex nimia duritie. Si frigidū fuerit apoſtema, & ex phlegmate, pulſum tardum, rarūq; uidet facere. Non em eſt neceſſe multū refrigerare. Mollis etiam eſt pulſus idem propter phlegmatis humiditatem. Non diuerſus pro pter paruitatem duritiei. Si apoſtema ex nigra eſt colera, pulſualis ſequitur ſubtilitas. Durities etiam & tarditas, atq; raritas. Diuerſior hic eſt alijs & hæc cauſa duritiei. Oportet autem intelligi, quia quantitas huius mutatio nis in multitudine & paucitate, ex apoſtematis eſt conſideranda quātitate, & ex mēbrorum nobilitate, & econtrario. Si enim apoſtema eſt magnum, & in aliquo nobiliū membrorum, ſicut in cerebro aut in epate, aut in ſtoma cho, magna & fortis eſt mutatio. Si paruum, & in manu, ſiue pede, ſequitur contrarium.

De pulſibus cerebri paßiones portendentibus. Cap. IX.

CVm ad poſſe noſtrum de generibus tractauerimus apoſtematum, & ſufficienter dixerimus de diuerſitatibus pulſuum ſuorum, opor tet ſubſequi tractatum de pulſibus in quibuslibet membris ab alijs morbis naſcentibus. Morbi in corporum membris ſunt multi. Sed tamen pulſum faciētes aliqui ſibi inuicem ſunt ſimiles, aut quia morbi ſpecietenus ſibi ſimilantur, aut in cauſis, aut in membrorum ſubſtantijs. Vnde ad breui/ andus eſt tractatus cum per quoſdam horum pulſus aliorum morborum cognoſcantur. Incipiendum ergo à morbis in membris naſcentibus anima tis, ſiue in cerebro, & procedentibus ab ipſo. Dicendum eſt etiam quæ per ipſa pulſuum fit mutatio. Morbi in cerebro naſcentes, aut phreneſis, aut mania, aut lethargia, uel quaſi excitatio ſomni, congelatio, epilepſia, a/ poplexia, ſpaſmus membrorum, mollities. Phreneſis eſt apoſtema intra cerebri pelliculas. Quarum natura eſt neruoſa, paruum faciens pulſum, ſpiſſum, fortem, & ſenſui quaſi à loco ſuo ſe moueat apparentes. Eius durities propter apoſtematum eſt diſtenſiones. In neruoſis enim mem bris eſt. Paruitas propter duritiem dilatationi inconuenientem. Spiſſi/ tudo ut refrigeretur calor. Fortitudo, quia in his morbis uirtus eſt forti/ or. Vnde quidam morbidi in his infirmitatibus ſubito eriguntur & per/

cuſſores

tussores & garrientes efficiuntur. Quod ex corruptione mentis consequit. Diuersitas fit ex inconuenienti dilatatione organi, causa duritiei & distensionis, & fortitudine uirtutis. Vnde fit, ut pars dilatet, pars uero non. Apparet tamen sensui, quasi à loco suo iusum, susumue moueri. Quando autem morbus ex colericis est humoribus, fit pulsus tremebundus, ex causa quam antea diximus. Hoc autem maxime si humiditates sint siccę, augmentatur ẽ durities organi. Interdumq; pulsus reddit magnus in morbo huiusmodi. Quod contingit cum apostema paruum sit, nec ipsum ostendant pellicułæ cerebri, aut cum humores sint phlegmatici, nec permittant uirtutem dilatari. Aliquando in hoc morbo dilatatio, uelocior est quam constrictio, & constrictio uelocior quàm dilatatio. Cuius rei causa est, quia apostema calidum in pelliculis est cerebri, & continue febres, febres ex putredinibus sunt humorum, quas apostema facit cum calefiunt. Dilatatio autẽ est uelocior cum plurimus sit calor, quia aër trahit necessario in calore cordis refrigerãdo, & constrictio tardior, ut aëris frigiditas in corde sit abundantior. Cum uero humores sint plures cõstrictio uelocior est, & dilatatio tardior. Quod fit ex necessitate putredinis fumosorum humorum expellente. Vocat autẽ hic pulsus constrictiuus. Qui in omnibus est febribus ex putredine nascentibus. Cum enim calor putredinibus sit maior dilatatio fit uelocior quàm cõstrictio, ut pulsus in dilatationis suæ in initio sit festinantior. Quod fit ex supradictis causis, huiusmodi sunt pulsus in phrenesi. In manios is & melãcholicis sunt plurimi. Lethargicis & mente constipatis pulsus sunt magni, debiles, molles, tardi, atq; rari, diuersitate æstuosi. Quod ita est, quia phlegmatici humores in cerebro sunt nascentes, aut de alijs membris ad ipsum currẽtes, cerebrum quoq; humidum est membrum. Vnde fit necesse pulsus molliores sint. Phlegma in his morbis putrescit, & febres non fortes facit. Vnde pulsus oportet maior sit, qui ex nimia humiditate est debilis, ex defectione uero uirtutis, cum humiditate diuersitas est æstuosa. Quia enim humores sunt frigidi, pulsus tardescit & rarescit. Galenus dixit, aliquando in hoc morbo pulsus duplicis est percussionis. Quod consequitur cum humores in cerebro augmentent. Quibus eius pelliculæ distendunt, & organa indurantur, & à motu suo tempestiuo pulsus ad duas percussiões mouet. Morbus qui coma græce appellatur, latine uero quasi expergefactio à somno dicit, qui à phrenesi & lethargia diuersat inter phreneticum & lethargicum mediocrem habebit pulsum. Assimilat aũt interdum phrenetico, sed maior est & mollior propter phlegmatis humores in cerebro. Qui in uelocitate & spissitudine est mediocris, neq; tremebundus sit. Tremor enim pulsus in manios is & phreneticis, ex siccitate contingit. Pulsus in congelatione qui morbus in cerebro est ex constipatione, & in uentriculis puppis ex humoribus frigidis & siccis, similis est lethargicis, sed tamen

durior

durior & fortior, & minus diuersior. Quod ex siccitate contingit, humiditas enim uirtutes organorum emollit. Diuersitas autem semper sequit defectionem. In hoc uero morbo pulsus tactu est calidus. Apoplexia & epilepsia ex cõstipationibus uentriculorũ cerebri nascunt, & hoc ex crasso phlegmate, unde regitiua & motiua uirtutes patiuntur, secundum quod in subsequenti libro dicturi sumus. Hi utriq; morbi pulsum sui in initio faciunt tetinosum ex distensionibus pellicularum cerebri, quæ multitudinem collegerunt humorum. Pulsus autem non naturalibus suis qualitatibus mutant, nisi quod tetinosi efficiunt. Sed cum morbi augmentant & confortant, pulsum tardum & defectum faciunt, & ex defectione uirtutis rarum. Quæ si nimium deficiat, in spissitudinem pulsum mutat, & à spissitudine in uermiculosum, à uermiculoso in formiculosum. Spasmus, quia nerui ex constrictione, & ad se inuicem coadunatione patiunt, & extremitatibus suis contrahũtur distendit arterias, & ut non perfecte dilatare ualeat indurat. Vnde pulsus quasi tremens efficit, & tamen non tremit, sed salit potius. Qui cum dilatetur, sagittę circumeunti assimilatur. Cum uero constringit, quasi in sui fundamentum relabitur, ut in dilatatione quasi magnus, & ex duritie quasi fortis uident. Sed non est, quia inter magnum mediocris fit & paruum, & inter fortem & debilem. Mediocritas tamen sua non apparet tremoris causa. Hic est in spasmo pulsus, cum omnes organorum partes æqualiter distẽduntur. Cum autem non, sed pars multum, pars uero parum extendit, diuersus quasi erratus reddit, inter uelocem & tardum medius. Membrorũ mollicies, & paralysis, solent ex constipationibus incipientis nucha fieri, aut etiam nerui ad patiens membrum uenientis, cum prout oportet uirtus trãsire non possit. Hi morbi pulsum faciunt paruum, & defectum. Augmentati rarum & tardum, cum plus confortent spissum, sed non æqualiter reddunt. Post multas enim percussiones raras, una, duę́ue fiunt spissæ. Vnde Galenus hunc pulsum uocat spissum, atq; rarum. Hi sunt pulsus qui ex cerebri & suorum neruorum morbis nascuntur. Rigores autem febrium, attinent morbis neruorum. In quibus pulsus quasi in fundum relabunt, cum organa ab extremitatibus suis ad centrum colligant. Hoc contingit quia calor naturalis in interiora fugit corporis. Sufficit nobis dixisse de pulsibus cerebri, & animatorum aliorum membrorũ, morbos significantibus. Oportet item dicamus quid significent pulsus membrorũ pectoris, & spiritualiũ sibi attinentium, siue synanchiam, seu anhelitum, peripneumoniã, siue pleuresin, empyicam, seu phthisin.

De pulsibus passiones instrumentorum ostendentibus. Cap. X.

SYnanchia est in lacertis gutturis calidum apostema, lacerti sicut diximus diuersis ex substantijs componunt. Superiora enim carnosa, inferiora neruosa atq; cordosa. Vnde fit ut cum apostema in parte fit neruosa

neruosa, pulsum tetinosum facit durum, & serratum, paruum atq; spissum. Sicut alibi iam diximus de neruosis apostematibus. Si in carnosa parte sit, pulsus magnus, & æstuosus fit. Qui si est mollior & æstuosior, nuntiat peripneumoniam. Si enim materia apostematis in carnosa abundet parte, neq; ibi diu morari possit, infirmitas in pulmonem traducta peripneumoniã facit. Si pulsus fit durior, & augmentet tetinatio, & serraturę diuersitas. Futurum spasmum nunciat. Quia apostemate crescente patit neruus, & ex neruis cerebrum propter colligantiam neruorum ad ipsum, ideoq; spasmus necesse est concreetur. Quod si apostema nimium excreuerit ut infirmus inde possit suffocari, & pene periclitari, pulsus paruus & rarus erit. Si uirtus nimium deficiat, pulsus est durus, & hoc contingit cum mors iam prope sit. An helitus nascit ex canalium pulmonis constipationibus de crasso phlegmate faciens pulsum diuersum & inordinatũ. Humores uirtutem superantes, pulsum faciunt paruum & debilem. Virtute uero humores superante, pulsus fit quasi magnus & fortis. Cum autem morbi mediocriter confortent, pulsus est spissus. Si augmentetur ut infirmus penè suffocetur, in raritatem mutat, ex congelatione caloris naturalis. Virtus deficiens durum facit pulsum. In peripneumonia pulsus erit sicut in lethargia. In magnitudine, mollitie, & æstuositas in lethargia, ex humiditate est phlegmatis, quod causa est lethargiæ. In peripneumonia maior diuersitas & æstuositas propter mollitiẽ substantiæ cerebri membri, & calore apostematis, & tetinositate sui. Aliquando autẽ in hoc pulsu succedit diuersitas duplicis percussionis, quod ex magnitudine fit apostematis, & forti tetinositate substantiæ pulmonis, unde pelliculæ eius & substantiæ organorum sustendunt. In uirtute, & defectione, uelocitate quoq; & spissitudine, pulsum debilem necesse est esse, & periculo morbi, & molestatione naturæ. Vnde aliquando in pulsu isto una superflua aut minus est percussio. Si enim uirtutem superet infirmitas, inter duas uel tres una est superflua. Si uero superetur, cõtrarium consequit. Hanc quoq; peripneumoniam alia sequunt accidentia. Febris scilicet acuta ex materiæ apostematis putredine, & uicinitate eius à corde. Constipatio mentis sequitur, & colligantia cerebri ad pulmonem in hac passione. Si autem fortior sit febris, pulsum uelocem & spissum facit. Pleuresis est apostema in pelliculis costarum quę neruosę sunt. Hęc facit pulsum durũ, diuersum, & serratum. Quod ut diximus ex apostemate in neruis consequit. Quia uero hunc morbum semper fortis sequitur febris, pulsum magnũ necesse est esse. Propter duritiem ergo organorum uelocem & spissum, ut sicut magnus ad aërem sufficiat trahendum. Pleuresis autem ex colera rubea nascit, aut ex sanguine. Aliquando etiam ex phlegmate, & hoc rarissime. Subtiles enim pelliculæ, non crassos humores sed subtiles uidentur recipere. Si ergo ex colera sit rubea, pulsum facit spississimũ. Si uero ex sanguine mediocrem. Si ex phleg

mate paruum. Vnde oportet intelligi materiã morbi ex qualitate ſpiſſitudi nis, & quæ accidentia nuntiet futura. Si enim pulſus eſt ſpiſſiſſimus, aut peri pneumoniam, aut defectionem nuntiat nimiã, aut ſyncopis, quia cum mate ria colerica ſit rubea, ex ſubtilitate & uelocitate ſua eſt inſtabilis. Si ergo cur rat in pulmonem, in peripneumoniam ſe mutat. Si in cor, aut in ſyncopim ſe mutabit, aut in defectionem nimiam. Hoc autem fit ex uicinitate cordis, & pulmonis ad loca morbi. Quod ſi ſpiſſitudo ſit parua, aut cõſtipationem mentis, aut apoplexiam aut alienationem futuram nuntiat. Spiſſitudinis em̃ paruitas, phlegmatis materiam demõſtrat. Cum autem fumus frigidus & humidus cerebrum aſcendit. Hos morbos neceſſe eſt faciat. Iterum diuerſi tas ſerrata, futuram ſalutem uel periculum nuntiat. Quia ſi debilis ſit parua uelocitatem ſanitatis ſignificat. Paruitatem enim & debilitatem apoſtema tis demonſtrat. Si uero hæc ſerratura fortis eſt & multa, diuturnitatẽ mor bi nuntiat. Quod ſi uirtus infirmi peruaſit & debilis, uelocitas ſignificatur mortis. Si autem fortis ſanitatem, poſt longum tamen tempus portendit. Aut cum diſſolutione & deſtructione materię, aut eiuſdem purgatione, aut in alia membra mutatione. Sicut ſi in pectoris mutet̃ concauitate, & tunc empyima uocat̃ abſolute. Aut ſi in pulmone & uulnera facit, atq; uocatur phthiſis. Huiuſmodi eſt pulſus quem pleureſis facit, & talis eius diuerſitas & quæ eam ſequunt̃ accidentia. Empyima quod pectoris & pulmonis pu tridus eſt ſcreatus, & phthiſis uocat̃. In finem calidi uenit apoſtematis quod eſt in membris pectoris. Hic morbus pulſum facit duriſſimum, & ſerratiſ ſimum, uelocem quoq; atque ſpiſſum. Si uero materia in putredinem mu tetur, à natura quandoq; digeritur & emittitur. Aliquando uero inde na tura ipſa patitur, unde pulſum facit latum, mollem, debilem, atq; rarum. Latitudo fit propter humectationẽ materiæ in mẽbris. Debilitas ex inani tione eſt ſubita. Raritas fit ex magno deſiderio trahendi aëris. Phthiſis id eſt, conſumptio & exiccatio membrorum corporis. Eſt generaliter tri formis. Aut enim ex calido apoſtemate pectoris, unde cor ex uicinitate ca lefit, & humiditas eius exiccatur, & ſimiliter arteriæ, unde pectoris funda menta deſiccantur, aut ex ſyncopi quæ acutam ſequitur febrem, in qua neceſſe eſt medico uinum dare infirmo, uinum enim aufert ſyncopin, & cor exiccat, & inde omnia patiuntur membrorum fundamenta, aut ex ma la complexione calida uel ſicca in toto corpore. In qua infirmitate medico eſt neceſſe, aut aquam frigidiſſimam, aut ſimilem cibum dare, unde ſicci tas permanet ex neceſſitate. Calor enim in frigiditatem mutatur, & per hæc humectatio corporis ſubſtantialis exiccatur, fitq; quaſi decrepitum corpus. Vnde hoc phthiſis genus uocatur ſenectus. Quorum triu n unum quodque & pulſum habet proprium, & omnia uniuerſale unum. Primum

enim

enim genus facit pulsum debilem, paruum atq; durum. Debilitas eius, quia deficit ex longo tempore uirtus, quę inter initium apostematis, & calefacti onem cordis. Paruitas eius ex defectione est uirtutis in dilatandis organis. Durities ex desiccatione totius corporis est. Velox & spissus, id est, propter calorem. Secundum genus priori assimilatur in pulsu. Sed tamen minus est uelox & spissus. Quia siccitas huius generis, maior est quātitate caloris. Vnde aliquando aufertur calor, & permanet siccitas. Genus tertium priori est in pulsu assimilandum, scilicet in paruitate, & debilitate, & duritie. In hoc enim genere non est caliditas, sed frigiditas & siccitas. Hæc sunt pulsuū genera phthisi attinentia. Pulsus uero in his tribus uniuersalis, ille est qui uulgo uocatur immutabilis. Hic quoq; uocatur phthisicus, paruus, debilis, & durus, atq; spissus. Sed tamen tertium genus in frigiditate caret spissitudine, & pulsum facit caudam soricinam uocatum ex uirtutis defectione, qui in una est percussione, aut in multis. Est & in hoc pulsus quem inclinatum uocauimus, cuius subtilis est utraq; extremitas, & in medio crassitas, sicut iam diximus in pulsuum generibus. Hoc enim genus ex defectione uirtutis nascitur, quæ pulsus extremitatem brachio attinentē non potest leuare propter carnis grauitatem. Neq; ad manum pertingit extremitatem propter defectionem. Ista sunt pulsuum genera quæ ad pectoris pertinent membra.

De pulsibus instrumentorum cibalium patientibus. Cap. XI.

MOrborum in cibalibus membris nascentium, quidam in primo digerentibus sicut stomacho, & in intestinis nascunt, aut in secundo sicut epate, aut in tertio digerentibus, sicut corporis mēbris omnibus. In stomacho apostema nascitur calidū seu frigidū. Quod cōsequitur cum in stomacho humorū cursus aut colericus est, aut sanguinolentus, aut phlegmaticus, aut melancholicus. Aliquando tantum hi humores stomacho decurrentes, non apostema faciunt, sed quemlibet alium morbum, sicut dolorem, siue singultum, angustiam, siue fastidium, abominationem, uomitum, nimium desiderium ad cibum siue potum, & econtrario. Ad malos quoq; cibos desiderium, qui malas quantitates faciunt. Quas dicemus cum morbos interiores tetigerimus. Pulsus horum uniuersalis accidētium paruus est & debilis. Quod ex grauitate cōtingit uirtutis, & dissolutiōe sui. Proprius uniuscuiusq; accidentis est talis. Si apostema inquam in ore stomachi est calidum, pulsum facit tetinosum, durum, serratum, atq; spissum. Tetinosum, quia os stomachi est neruosum. Et quia in hoc morbo defecta est uirtus, debilis est pulsus. Quæ defectio si perlongatur, fit pulsus tardus. Si autem os stomachi apostema frigidum habuerit, pulsum durum, debilem quoq; & rarum facit. Si uero os stomachi punctura, aut angustiam patiē, abominationem, aut quelibet alia accidentia à pungentibus humoribus na-

ſcentia, pulſum facit paruum, debilem, atq; ſpiſſum, propter calorem refo-
cilandum. Aliquando uero ſi humores ſint frigidi, tardum. Siq; morbi-
cet propter nimios humores uirtutem grauantes, aut propter chimos mul
tos & craſſos, & ſine febribus in initio horū accidentium, rarū patitur pul-
ſum. Si autē anguſtia uel ſingultus augmētantur, uel confortant, & hęc ex
colericis ſint humoribus pulſus fit uermiculoſus. Si uero ex plenitudine fit
frigidorū humorum, morbus ſicut eſt boliſmus, pulſum facit rarum, paruū
atq; debilem. Diuerſitas ſua in percuſſione eſt una, & in parte uicina, ut tan-
gens ſub digitis, & organica ſubſtantia arenā putet eſſe. Huiuſmodi pulſus
os ſtomachi ex morbis patitur. Idemq; patiuntur qui pharmacia utunt. In
initio em̄ acceptæ potionis cū ia in ſtomacho potio quieſcit, & humores ſi-
bi ſimiles ex ſui appetitiua uirtute contrahit, & in inteſtina eijcit, & item ex-
tra ab inteſtinis, pulſus inquam cum humores hi adhuc in ſtomacho ſint,
nec extra exierint, latus eſt & debilis. Latus ex humectatiōe humorum qui
in ſtomacho ſunt, & ſubſtantias organicas emolliunt. Debilitas eſt huius
propter grauitatem uirtutis ex humoribus. Si autem purgatio potionis in-
ceperit, & anguſtia atq; conturbatio uirtutis aſſit, fit pulſus diuerſus & inor
dinatus. Si autē ſolutio aliquantulum fit leuior, inordinata diuerſitas, fit or-
dinata. Expleta purgatione, & in priorem ſtatum uirtute redeūte, fit pulſus
magnus & compoſitus. Si uero purgatio augmentetur, & complexio acua
tur, pulſus erit ſpiſſus, & diuerſus, & ſi ſtomachus pūcturam, pulſus eſt ſpiſ-
ſiſſimus & defectiſſimus. Si autem purgatio augmentata ſyncopin, id eſt,
defectionem faciat, pulſus fiet uermiculoſus. Purgatione uſq; ad ſpaſmum
uel ſingultum deueniente, pulſus erit tremulus. Si autem catharticum nō ſe
cundum quod oportet operet, pulſus erit debilis & paruus ex uirtutis gra-
uitatibus. Si uero catharticum humores ab inferioribus corporis cōtrahat
ad ſtomachum, ſiue quodlibet inteſtinum, & inde non egreditur uirtus gra
uatur, & pulſus ſit diuerſus, inordinatus, & latus, & æſtuoſus, ex coaduna-
tis humoribus organa humectantibus, huiuſmodi eſt pulſus eorū, qui phar
maciam accipiunt. Itidem patiuntur qui potionem uomitus accipiunt ſicut
eſt elleborum. In initio enim pulſus debilis eſt atq; latus. Qui cum purgetur
quantum oportet, pulſus maior ſit quam cum biberet. Si autem bibens el-
leborum ſuffocationem patiatur, pulſus erit paruus, debilis & ſpiſſus. In
epate, id eſt, in ſecunda digeſtione, cum ex mala deficiat complexione, hi
morbi naſcuntur proprie icteritia, hydropitia, & alij morbi. Hydropiſis
triplex eſt, hydrops, tympania, hypoſarca. Hydrops facit pulſum paruū,
atq; ſpiſſum, quaſi durum, & tetinoſum. Paruus fit ex grauitate uirtutis.
Spiſſus ex defectiōe. Durus ex ſiphac tetinoſitate. Tympania facit uelocem
ſpiſſum, atq; durum. Spiſſitas ex uirtutis eſt defectione. Durities, quia hic

morbus

morbus à ſiccitate naſcitur. Hypoſarca latum facit pulſum, mollem, & æſtuoſum. Quod contingit quia hoc genus morbi ex nimia humiditate fit paruum pulſum, ſpiſſum & durum facit, neq; eſt debilis. Morbi qui naſcuntur in toto corpore propter corruptionem digeſtionis tertiæ, ſunt elephantia quæ pulſum facit paruum, debilem, & ſpiſſum, paruũ, & defectum, quia hic morbus ex grauiſſimis naſcit humoribus. Morphea pulſum facit latũ, mollem, atq; tardum, ex frigiditate & humectatione phlegmatum. Oportet autem intelligas ex ſimilitudine ſcriptorum, non ſcripta. Sufficit quod diximus de pulſibus & eorum ſignificationibus.

De uniuerſali diſputatione ſignificationis urinarum. Cap. XII.

IN quibuſdam locis præcedentium librorum, urinam diximus ſanguinis eſſe colamentum. Hic autem ſanguis in renibus diſcernitur, aut poſt cibi digeſtionem, atq; à concaua uena egreſſione colatur. Vnde poſtea renum eſt officium ſibi trahere ipſum ſanguinis colamentum, & tamdiu tenere quoadu ſq; partem ſanguinis in nutrimentum diſtribuat ſibi, aquam uero in ueſicam traijciat, per duas ſcilicet uias nomen ſcalæ ab anatomicis ſortitas, eo quod quidam urinæ deſcenſus ibi fiat. Quod fit ut urina duarũ rerum tantum ſignificatiua ſit generaliter, aut qualitatum epatis, & uenarum proprie, & corporis etiã ex horum affinitate, aut paſſionum in inſtrumentis ipſius urinæ contentarum, ſicut renibus ueſica, & in eiuſdem urinæ uia, qua nomen ſcalæ diximus habere. Significationes autem urinæ in uenis & epate in ipſius uidentur albedine & ſubtilitate. Quibus ſignificatur cibus ſumptus pluſquam digeratur. Huiuſmodi enim urina defectionem epatis in digeſtione ſignificat, & uenarum conſtipationem. Ex epatis etiam & uenarum affinitate, morbi per urinam ſignificantur in corpore, ſicut in febribus eſt uidere. Quæ ſi ex humorum ſint putredinibus urinæ albedine & ſubtilitate cruditas & indigeſtio ſignificantur. In ephemeri uero econtrario. Secundũ quod dicturi ſumus in ſubſequẽtibus cũ de febribus diſputauerimus. Significatio item inſtrumentis urinæ, in ſquamulis uidetur & ſanie. Vnde uuluam intelliguntur renum & ueſicæ, uiarum quoq; ipſius urinæ, uel uirgæ, uel fœminę naturæ. Similiter ſi arena uel lapides uideantur in urina ſignificantur egredi à ueſica. Huiuſmodi eſt urinæ ſignificatio circa mẽbra ſupradicta. Sed aliorum membrorum infirmitas non adeo ſignificant in urina. Neq; enim firmiter in ea certificantur morbi pectoris, pulmonis, ſeu cerebri. Si ergo uis fieri per urinam certus, oportet infirmo præcipiat ut in uaſe uitreo albo, claro & magno colligatur poſtq; à longiori ſomno fuerit expergefactus, & antequam aqua bibatur, & cum cibus fuerit digeſtus & à ſtomacho & ſubtili inteſtino iam ut deſcẽdat egreſſus. Non autem colligat cum eſuriat uel ſitiat, & oportet poſt quam in uaſe fuerit collecta, aliquandiu in loco quodam conquieſcat, ut in fundum uaſis hypoſtaſis deſcen-

dat. Quę omnia iccirco fiunt ne intentio oberret medicorum. Si enim uas fuerit album atq; clarum, apparet urina alba & clara secundum esse uasis. Quod si magnum fuerit, urinam totam continebit. Vnde melius certificat medicus cum in extremitate urinæ, talis hypostasis quæ non prius exierit, egrediatur. Post somnum autem longiorem oportet colligat, ut cibus perfecte digestus in sanguinem perfectiorem mutatur. Ante aquæ potū, quia aqua urinę mutat colorem ante cibum, ne cum colera ad digerandū cibum redeat, urina non secundum quod colerata exeat, aliquando enim exit alba & ita medicum ludificat. Non famelicum neq; sitibundū cōueniat esse ęgrū quia fame, siti, urina solet colorari. Ex his enim coleram, certum est augmētari. Hæc ad prælibandum fuerunt necessaria, ne improuisus medicus deuiet in horum ignorantia, & econtra quod necesse sit infirmum regat.

De qualitatibus cognoscendis colorum urinæ & diuisionibus, & quid per eas significetur. Cap. XIII.

OMnis significatio urinæ, aut ex hypostasi, aut ex liquore. Liquor aut in colorem, aut in sui diuiditur essentiam. Color qualitates humorum denotat digestibilium. Qui in sex diuiditur, in album, citrinum, igneum, croceum, rubeum, & qui uocatur alithinum nigrum. Albedo aut ex nimio est phlegmate, aut ex colerę sublatione. Citrinitas ex parua consequitur colera. Igneus color contingit cum quantitas colerę citrinitatem excesserit. Croceus in colera igneum excedit. In rufitate sanguinis commiscetur urinæ. Aliquando etiam urina in hunc colorem mutatur non ex sanguinis commixtione, sed ex nimio dolore, sicut iliorum, aut podagræ, aurium quoq; siue similium. Aliquando rursus color idem consequitur, cum corpus alchana tingitur exterius, & cum uirtus per poros corporis penetrat ut in urinæ ueniat uasa, & eam tingat. Idem etiam contingit, crocum comedentibus, aut cassiam fistulam accipientibus. Sed tamen crocus claro, cassia fistula rubore tingit liuido. Vnde non de urina rubea erit ilico iudicandum, donec de eius odore fuerit per sensum. Quæ si fœtuerit, humores intelliguntur putridi, & cum eis febris. Si autem non ita fuerit, oportet inquiri si prædicta tinxerint. Hæc autem inquirantur, ne si erremus curandis noceamus. Vrina uero nigra, aut frigiditatem nimiam denotat, aut calorem, & nimiam incensionem. Differunt autem frigida & calida urina, quia calida in primis est ruffa, postea liuida, deinde nigra, sicut uidemus in icteritia. Aliquando tamen nigrescit urina ex commixtione melancholica. Frigida, in initio est alba, post liuida, deinceps nigra. Citrinus uero color, in omnibus his est laudabilior. Niger, & subtilis peior.

De signi

De significationibus liquorum urinæ. Cap. XIIII.

Liquor essentialis in tria uidet diuidi, aut em̄ crassa & subtilis, aut medius. Subtilis fastidium significatur, quod ex defectione digestionis consequitur. Forti enim digestionem, & urinam, & cæteros humores corporis necesse est crassescere. Item ex liquoris subtilitate monstratur constipatio esse. Si enim uiæ constrictæ fuerint, dum humores colent subtilitas eliquatur, eorum uero crassitudo intus remanet. Crassitudo ergo significat digestionem, uel humorum coctionē, aut crassorum humorum cum urina cōmixtionem. Vnde fit ut urina in pueris subtilis, peior sit quam in iuuenibus. Vrina enim pueris naturaliter crassa est ex eorum cōplexione humida, & calore nimio & forti. Cum ergo urina naturam suam exeat est pessima. In iuuenibus consequitur econtra. Vrina enim eorum est subtilis ex uirtute coleræ in eis abundante. Moderatio liquoris in urina, temperamentū humorum in quantitate, & in qualitate, & eorū coctionem significat. Vna quæq; autem harum urina subtilis inquam atq; crassa, in duo diuiditur. Aut enim subtilis exit, quod significat, quia nondum concoquere incœperit, natura humores illos qui morborum sunt materia, aut subtilis egrediens, & postea crassescens, significat humores incœpisse concoqui à natura, quia ut supra dixi morborū sunt materia. Crassa similiter aut crassa exit, ut in crassitudine permaneat, aut cū crassa exeat, subtiliatur postea. Sed crassa exiens, & in sua crassitudine permanens, humorū significat ebullitionē in augmento uel in statu existentem. Quod semper sequitur urinam in initio subtilem, postea uero crassam maxime si post paruū tempus hypostasis in fundū descenderit. Si autem in initio morbi urina crassa fuerit, & sic crassa permanserit, perditionem infirmi portendit. Crassitudo enim sua ex pollutis humoribus cum colore igneo. Item quod designat defectionem naturæ in humorum decoctione, & eorundem diuisione. Si uero urina cum crassitudine sua globosa est uel iumentina, dolorem capitis præteritum, præsentem, aut futurum, denuntiat. Calor em̄ non naturalis cum in crassa operetur materia, crassam uentositatem generat. Crassæ enim uentositati calor coniunctus cito caput ascendit. Vrina exiens crassa, post tamen subtilanda, atq; clarificanda, aut natura incipiente digerere morbū significat, cuius ebullitio atq; feruor iam sint mitigata. Quod contingit cum paruo post tempore hypostasis in fundum descenderit, aut defectionem naturę portendit quæ in morbi digestione incœpta defecerit. Si autem urina in principio morbi crassa incipit subtiliari postea, diuturnitatem morbi significat, sicut Hippocrates testatur in epidimia. Si urina inquit crassitudine sua incœperit subtiliari die 29. necesse est expectari creticum diem 40. Vnusquisq; ergo color urinæ cū suo liquore qualitates suas demonstrat in corpore. Sicuti si urina alba subtilis fit & clara, in sanis natura ostendit defectionem propter frigidam com

plexio

plexionem,utpote in senibus,& frigidæ naturæ uidemus hominibus,& itẽ fastidium ex multa ingluuie. In morbidis quoq; res monstrat pessimas,& in pessimitate diuersas.Qui morbi si fuerint diuturni, urina ista materiam unde morbi sunt neq; coctam neque digestam esse significat, sicut uidemus in quartanis febribus, & in paralysi,epilepsia quoq; & similibus.Quæ urina si in ægritudine fiat acuta, ut in causon, neq; infirmus alienat' à mente, futura phrenesis significatur. Colera enim ad cerebrum ascendisse denuntiat'. Si autem infirmus à mente desipuerit, perditio subsignificatur ipsius infirmi.Cum enim colera cerebrum ascẽderit,portendit urina quia ipsa ipsum combusserit. Si autem hæc eadem urina cum significatione altera fuerit pessima,mortem proculdubio signat. Quæ si in die apparuerit 4. ante diẽ 7. morie' infirmus,maxime si sibi defecerit uirtus.Quod si significatio alia non multũ fuerit pessima in nono die infirmus expectat' moriturus. Cõtingit tamen aliquando licet raro, ut si uirtus cum alia bona significatione afuerit post longum tempus infirmitatis cum apostemate, aut cum nimium forti euadit purgatione.Si qui uero sine qualibet horum duorũ liberentur, morbus recidiuus prior peiore futurus assignatur. Et si post crisin hæc urina in ægritudine apparuerit acuta,citam recidiuitatem significat. Et item nimium calorem renibus ostendit insistentem.Qui morbus diabeta uocat', huius enim morbidi urina in colore est & liquore sicut aqua.Quia aqua ebibita sine mora egreditur aliqua, ut in epate tingi nequeat. Interdum etiam habentes lapidem,uel stranguriam,hanc eãdem habent urinam. Item sicut iam diximus significat constipationẽ,uel nimiæ aquæ ebibitionem,aut assiduam minutionem.Vnde oportet infirmus inquirat' ne medicus in iudicio fallatur.Vrina alba & crassa,humores crassos & phlegmaticos signat in uenis esse adunatos à natura purgandos,& cum urina emittendos. Quæ si talis fuerit in ægritudine acuta,in qua suspicandum sit apostema,liberabitur à suspitione apostematis infirmus,maxime si hæc urina in cretica die appareat.Quod si sicut sperma fiat,liberãtur ab infirmitate intestina maxime frigida. Vrina autem citrina & clara significat naturam nequiuisse digerere morbi materiam propter defectionem suam.Vnde incipit eam emittere coloratam,mutans eam in citrinam.Natura enim primũ incipit digerere colorata,post uero emittit liuida.Quæ cum fiant citrina sicut poma citrina,& clara,salutem significat morbi,sed tamen post paruam longinquitatem tẽporis. Si autem liquor fuerit temperatus, uelocitas salutis, & ablatio infirmitatis significantur. Est & citrina urina cuius liquor sicut oleagenus, quia liquor & color assimilantur oleo.Est item parum citrina,sed liquor eius sicut oleum uel mel.Quæ omnia sunt pessima, & perditionem significantia.Dissolutio enim pinguedinis significatur esse in uisceribus maxime si urina in quantitate sit multa,Si enim parua,infirmum non cito periturum denuntiat.

nuntiat. Similiter urina in qua desuper pinguedo imminet. Nebula dissolutio pinguedinis in renibus propter complexionem malam & acutam calidam designatur. Vrina autem ignea & clara, naturam in colore ostendit operam esse perfecte, sed nondum in liquore operari incepisse. Igneus enim color, nunquam liquori conuenit crasso. Vrina autē rubea si subtilis sit uel clara, materiam morbi non incepisse digeri, præsertim si in illa qualitate lō go moretur tempore, aut paruitatem materiæ, & eiusdem absconsionem in interiori corpore, sicut pati uidemus iuuenes ieiunantes, aut etiam nimium calorem portendit, in corpore interiori, sicut patiuntur in febribus tertianis, aut etiam nimias uigilias, & tristitias nimium calefacientes corpora. Impossibile est autem hanc urinā liquidam atq; claram crasso liquori esse cō mixtam. Crassitudine enim liquoris, materia morbi designatur esse digestibilis. In claritate uero est econtrario. Vrina rubicundissima uel alithina, impossibile est cum claro & subtili liquore conueniat. Rubor enim eius ex sanguine esse significatur. Sanguis uero perfectam digestionem significat, quę urinam & alios humores necesse est crassescat. Huius urinæ significatio uniuersalis, abundantia est sanguinis, & morbi sanguinolenti. Secundum diuisionem partium in febribus significat sinochon. Quę si à principio morbi multa & crassa fuerit, neq; se clarificauerit, apostema calidum epatis ex sanguine humoribus crudis cōmixto portendit. Ergo eius rubor ex sanguinis est colamento. Crassitudo ex cruditate humorum. Hæc uero urina si cū qualibet salubri significatione ueniat, salutem post morbi diuturnitatem demonstrat. Sed si significatio affuerit periculosa, periculum post longum tēpus tamen significat. Si autem infirma urina, 20. die fuerit rubicunda, crisis diem 40. expectat. Huiusmodi significatio est urinæ rubicundæ & crassæ. Vrina autem nigra si ab initio morbi non fuerit subtilis, mortem procul dubio ostendit, maxime si eius nigredo ex nimia fuerit combustione, uel frigiditate, & ex caloris naturalis extinctione, uel uirtutis digestibilis defectione. Quæ omnia mortem sunt significantia. Vrina nigra & crassa, aut nimium frigus dominari denuntiat, sicut uidemus in quibus calor naturalis extinguitur, & congelatur, aut incensionem sanguinis significat, sicut perspicimus in his qui nimiam caliditatem sentiūt in interiora corporis, aut purgationem colerę nigrę demonstrat, sicut uidemus in declinandis quartanis febribus, & maniæ sublationibus, quia horum duorum morborū terminus cum coleræ nigrę est per urinam purgationibus. Hoc idem est uidere cū cōstipationē sanguinis in partu patiunt fœminę. Saluant ēm cū urina nimia & crassa. Cum ēm puer intra matricē sanguine puro nutriat & claro, post partū niger intus remanet & turbidus, ita dico si cōstipet, unde fœminę pessimus generat morbus. Cuius terminus cū nigra & nimia atq; crassa

imminet urina. Vbi ergo præter iſta urina nigra fuerit atq; craſſa, peſſimitatem ſignificat.

De ſignificationibus hypoſtaſis. Cap. XV.

HYpoſtaſis in tres diuidit partes, eſt em̃ nebuloſa quæ in ſummita te uaſis apparet, eſt & alia in medio uaſis ſuſpenſa, tertia quæ cum deſcendat uaſis petit ima. Quarũ unaquęq; aut diuerſa eſt in colore utpote albedine, nigredine, uel ruſſitate, ſiue liuiditate, aut informa uelu ti leni diſſociata, uel ſimile aſſimilandi, uel craſſiore ſimilia, ſiue furfurea, ſeu ſcintillata, aut arenoſa, aut orobi forma, aut in ſanguine ſiue ſanie. Nebula uentoſitatem craſſam ſignificat, quę morbi materiam ſurſum portat, & incipientem digerere naturam deſignat. Vnde Hippocrates. Si inquit nebula die quarta appareat, criſis erit in ſeptima. Suſpenſa, mediocritatem digeſtionis intimat, & uentoſitatem ſurſum leuatam cito diſſoluendam nuntiat. Hypoſtaſis petens ima ſi ſit alba, digeſtionem perfectam ſignificat, & uentoſitatem à calore naturali diſſolutam. Quod tamen contingit ſi alba & lenis, & ęqualis omni tempore morbi fuerit. Color autem urinę citrinus. Si ergo una die apparuerint talia, altero uero talia qui uiderit, defectionẽ uirtutis intelligere poterit, quæ aliquãdo in digeſtione deficit. Hypoſtaſis quoque lenis & alba, ſed diſiuncta, naturam pigreſcere monſtrat, in morbi materia perfecte diger enda, & uentoſitatem ibi creatam quę digeſtibilem naturæ diſſipat & diſſoluit materiam. Hypoſtaſis ergo diſiuncta peior eſt leni in tempore patenti & occulenti. Peior quoq; erit ſi in toto tempore morbi apparuerit, quia multam uentoſitatem oſtendit, quam natura diſſoluere nequit. Vnde conſtat quod ſit peſſima. Hippocrates in epidemia: Cuiuſdam inquit ęgri hypoſtaſis die octaua apparuit. Quod quidam eum in urina criticum putant de die octogeſima. Hypoſtaſis aũt fuit & in fundo, atq; lenis, cuius cum ſubſequeretur terminus, infirmitatem euaſit infirmus. Alterius autem hypoſtaſis apparuit alba die decima, & in fundo, ſed diſiũcta, mortuus q; eſt die altero. Oportet ergo intelligas, quia hypoſtaſis lenis & alba in fundo quoq; atq; iuncta, omnibus eſt prę ferenda, & ſalutis & digeſtionis eſt ſignificatiua. Quod tamen contingit, cum in fundo iuncta & quieta ſubſederit. Qua propter Hippocrates dixit, hypoſtaſis alba & lenis, ſi quarta die in fundo apparuerit, criſis die ſeptima futura erit. Iterum ipſe dixit alibi: Si urinę hypoſtaſis multa & lenis, & in fundo apparuerit, in alienatis mente febres habentibus, poſt capillorum occaſus, reuocatio mentis ſignificatur. Morbi enim materia cerebrum aſcendit in infirmitate iſta. Cum autem in urina huiuſmodi hypoſtaſis apparuerit, comprobabitur aſcendiſſe in inferiora corporis. Hæc eſt ſignificatio urinę albę & lenis, & in fundo iunctę cuius fortitudo ſanitatis eſt demonſtratio. Sed ſi hypoſtaſis in medio ſit uaſis, ſignificatio ad ſalutem eſt debilis. Supernatans uero eſt debilior. Meli-

lior autẽ

or autem hypoſtaſis alba & lenis, & in fundo, cũ iam morbi adſit digeſtio, ſi ante tamen ſubtilis fuerit. Si enim ante indigeſtionem apparuerit materię morbi, & in initio morbi, ipſa eadem eſt illaudabilis. Aliquando autẽ in urina hypoſtaſis apparet alba laudanda, quæ de genere eſt phlegmatico, & uiſcoſo, & maxime hęc in urina alba. Differt tamen hęc à ſuperiori, quia ſuperior eſt iuncta, & in nullo diſpartita, phlegmatica non eſt iuncta, quia in ſe partes habet minutiſſimas arenæ ſimillimas. Hypoſtaſis citrina nimium calorem ſignificat, & morbi peſſimitatem. Rubea non bonam digeſtionem, & materiam ſanguinis denũtiat coagulati, & non bene digeſti. Vnde morbi deſignatur longinquitas, ſalubris tamen futura. Eſt enim neceſſe naturę multum immorari in digerendo ſanguine. Morbus uero non aufertur niſi cum tandem materia digeratur. Si autem hæc hypoſtaſis cum mala ſignificatione fuerit, poſt longum tempus mortis denuntiatiua erit. Liuida hypoſtaſis dominari nimium frigus, & mortificatam naturam ſignificat, maxime ſi cum ſignificatione fuerit peſſima. Nigra hypoſtaſis omnium hypoſtaſium eſt peſſima, & ad ſignificationem mortis promptiſſima, quia aut nimiam incenſionem, aut peſſimam frigitudinem quæ calorem congelet naturalem. Differunt autem hæ duæ, quia ſi urina uideatur prius liuida, poſt uero nigra, de frigiditate eſt nimia. Si uero prius purpurea, deinde nigra, de incenſione erit intelligenda. Hypoſtaſis quæ eſt quaſi ſimila, uel craſſior hordei farina eſt peſſima, quia incenſionem craſſi phlegmatis, & diſſolutionem ſignificat carnis diuerſæ & fruſtratim. Igneus enim calor exiccat carnem diſſolutam, & reducit in ſimilitudinem quam uidimus ſimilinam, uel hordeaceam. Hypoſtaſis ſcintillata peior eſt ſupradicta, quia ſolidorũ membrorum diſſolutionem, & in fruſtis ſignificat diuerſitatem. Hypoſtaſis furfurea peior eſt ſcintillata, quia uenarum, & ſubſtantiæ ueſicæ excoctionem ſignificat. Arena in fundo urinæ uiſa, lapidem in renibus futurum uel in ueſica ſignificat. Huius autem urinæ color eſt ſicut orobi, uel ſicut ſandaraci. Huius enim hypoſtaſis eſt hominum, in renibus uel in ueſica paſſionem habentium. Eſt & color arenæ cinericeus, quod contingit ex humoribus phlegmatis, aut ex genere ſaniei commixtæ phlegmatis. Hæc autem renum caloribus coagulantur, & coniunguntur, ſicut lapidi in aqua ſubſiſtenti lutoſa limus, uel caldario balnei coagulatur. Eſt & colore nigra quæ lapidem in renibus de phlegmaticis ſignificat naſcentes humoribus commixtis ſanguineis ſecibus. Sanies autem quæ infundo eſt uaſis, ſignificat uulnera in aliquo membrorum ſuperiora. Differunt autem quia quæ in inſtrumentis ſunt urinæ diu durant, & ſæpe continguut. A ſuperioribus deſcendentia, duobus aut tribus durant diebus. Item ſi cum urina ſquamulæ exeunt, & quaſi quædam coria putentia, uulnera ſignificat

in uesica. Si cum sanie hypostasis lenis exierit, & in fundo subsederit, significat in uesica apostema calidum iam maturatum. Hoc enim cum matuerit descendunt in uesicam humores maturati, & cum urina exeuntes, coctionis monstrat signum. Oportet autem discerni inter saniem albam in urina apparentem, & albam hypostasin atq; etiam phlegmaticam. Differunt uero, quia sanies fœtet, alia uero non. Hæc est uniuersalis urinæ significatio, circa morbos præsentes & futuros.

De significationibus digestionum. Cap. XVI.

EXpletis urinę generibus & eiusdem significationibus, diuersitatibus quoq; in digestionibus suis & uirtutibus, oportet ad digestionem uertatur stilus, & eius qualitatem in corporibus, & quid per eam significetur. Digestionis autem significatio qualitatibus corporis minus certa est quam urinæ. Vrina enim significat passionem uenarum & epatis, atq; urinæ instrumentorum. Digestio uero solius stomachi & intestinorū, & uirtutem quam habent, & quomodo digeratur. Significatio digestionis quadripartita est, secundum uim sui generis, aut enim in quantitate, aut in qualitate, aut quando uel quomodo exeat. Quantitas in tres partes est subdiuisa. Aut ēm multa, aut parua, aut media. Quarū unaquęq; iudicanda est, aut ex cibi cōparatione, aut ex quātitatis eius qualitate, sicut si est multus cibus & digestio parua, defectionē expulsiuæ uirtutis significat, aut defectionē pascitiuę significat aut humores expulsos à natura, per quos digestiōis, mutat' qualitas ex cōparatione aūt qualitatis cibi, quia est cibus qui magis digerit' q̄ accipit', sicut sunt nuces & muscatę, est & cibus de quo tantundē egeritur quātum sumitur, sicut panis temperatus, & annuales carnes porcinæ siue agninæ, est & cibus de quo feces egrediuntur plus quam accipiat', sicut baucia sunt & rapula. Significationes comprobabuntur si cibi qualitas digestioni assimiletur, temperamentum autem digestionis in quantitate naturali dimetienda est ex quantitate cibi. Significatio autem in qualitate in tres diuiditur partes, aut liquore, aut calore, siue odore. Liquor aut mollis est aut durus, mollicies designat, quia colamentum cibi non ad epar iuerit, aut quia humores ad stomachum descendentes, antequam cibus sit digestus, exire eum compellunt, aut etiam humores ad intestinum descendētes, ibi commixta digestioni, liquidam eam reddunt, quod poteris intelligere ex digestionis calore, quia digestio cibo similis, cibum non potuisse digere re epar ostendit. Si autem calor commisceatur humori alicui humorem, descendisse ad intestinū, & ita dissoluisse cibum, digestio si fuerit sicca, nimium calorem in instrumentis esse cibi significat, quia humectationem cibi desiccat, aut nimium desiderium corporis circa cibum. Vnde epar colamētum cibi auidissime sibi trahens exiccat. Significatio digestionis coleratę,

aut

ant quasi ignea, aut uere ignea, aut nullatenus citrina, aut uiridis aut nigra. Quasi ignea digestionē naturalē, salutarē significat, si tamen & inter durū & molle temperata sit. Vere ignea dominari sibi monstrat colera, & eadem sæpissime descēdere in intestina. Qui color si in morbi apparuerit initio significat abundantia colerica in corpore. Quod si in morbi declinatione mundificationem corporis uidetur ostendere. Digressio nullatenus citrina significat coleram non descendisse à felle in intestina, aut descendisse in alia quam solerent membra, sicut uidemus in ictericia. Digressio citrina colerā plus quam oportet in intestina descendisse, plus q̄ oporteat nūciat. Viridis uero colera incendentia, circa uentrem esse, & intestina designat. Si uero uiriditas sit quasi prassium minus est pessimum, nigrum abundare coleram & mortificationem caloris naturalis denunciat. Hic autem calor cæteris est peior & certissime mortis significatio nisi paulatim in citrinitate se mutauerit, uel uertit, odor si acredini aliquo modo attineat, frigiditatem, & phlegmatis aciditatem monstrat cum digestione esse commixtam. Quod si fœteat nimium in corpore portendit putredines humorum. Tempus etiam est discernendum, aut enim exit ante quā oporteat, aut post tempus, aut in tempore tardans: post tempus expulsiuę uirtutis defectionem denotat, aut digestionem non cito uenisse ad intestina, aut digestiuę uirtutis tarditatem: ante tempus exiens contentiuę q̄ uirtutis significat defectionem, aut aliquā uirtutem expulsiuam ante tempus mouentē, id est, aut coleram in incisionē in stomacho pugnantem, aut cibum acutum, aut pustulas, aut uulnera fuisse circa stomachum, propter quę non potuerit retinere cibum. Digestio egrediens in tempore oportuno, sanitatem significat uirtutis corpus ordinātis. Qualitas etiam digestionis quomodo exeat est uidenda. Quędam em̄ exit cum sono, quædam unctuosa & uiscosa, quædam spumosa, alia lenis, & super aquam natatilē, alia cum sanguine, alia cum sanie, exiens cum sono significat digestionem cōmixtam cum humore uentoso, & inflatiuo, & intestina contracta ex frigiditate nimia. Vnctuosa dissolutionem putredinis significat. Viscosa dissolutionem fundamēti solidorum membrorū. Spumosa nimium calorem, sicut uidemus in feruenti olla, aut uentositatem digestioni cōmixtam, sicut in mari uidet spuma cum adsit tempestas, lenis & super aquam natatilē uentositatē mixtam digestioni ostendit, sicut in colica passione solet uideri digestionē cum sanguine aut sanie, sic discerne sanguinolenta apostemata in intestino subtili, siue grosso, significat sanies uulnera in intestinis esse intimat. Si autem exit sanguis aut sanies ante digestionem, uulnera erunt in grosso intestino. Quod si post egestionem exierit, erit subtilis. Si autem cōmisceātur digestioni intelliguntur uulnera in intestino mediocri, Hæc de digestione, & eius significatione sufficiant nos dixisse.

De significationibus screatuum. Cap. XVII.

SIgnificatio earum rerum quę expellit natura per ſpiritus inſtrumẽta in pleureſi, uel in peripneumonia, ſi ſit indigeſta, ſunt ſputa, ſi cocta & excreatio erũt dicenda. Quorũ ſignificatio in morbis inſtrumẽto torum ſpiritus in quatuor diuiditur, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in tempore, aut quomodo exeat de quantitate, quia quędam parua, quędã multa, quędam media, aliquando nulla, quę ſi ſint multa, coctionem ſignificat, & infirmus eſt in ſtatu. Si autẽ parua, incipit digerere natura, & morbus tranſit in initium, & peruenit ad augmentum. Si uero temperata inter multum & paruum ſit natura partim morbum digeſſit, cum tamen adhuc in augmento ſit. Si uero nil excreet, morbus eſt in initio. De qualitate uero dicendum eſt, quia in quatuor diuitur, in liquorem, colorem, odorem & formam. Liquor aut ſubtilis eſt ſignificãs naturam incepiſſe digerere, ſed debiliter, aut groſſus quo groſſitudo materię, & coctionis tarditas ſignificatur, aut temperatus inter ſubtilem & groſſum, quo materia cum coctione monſtratur, & in ſtatu ſuo incipit eſſe morbus. Color autẽ aut nimium citrinus, quo abundantia colore ſignificatur, ipſiusq; uirtus, aut albus materiam ſignificans phlegmaticam, aut rubeus cui ſanguis dominatur, aut niger, aut liuidus, quo calor aut nimia ſignificat̃ frigiditudo. Odor autẽ fœtidus, quo nimia materię putredo portendit̃, aut ſine odore qui ſignificat putredinem euaſiſſe. Forma autem cum erit rotunda quo materia groſſa & uiſcoſa pulmonis in canalibus eſt coadunata, & caliditas fortis & nimia. Vnde Hippocrates in epidemia: Sputum rotundũ non febricitãtium phthiſim ſignificat futurã, teſtatur autẽ multos ſe uidiſſe qui de huiuſmodi ſputis in phthiſim incidere. Itẽ in eodẽ libro: Qui rotundę ſcreauerit & cum febre, & alienatiõis futuræ uidet̃ ſignũ habere, citam & certam habebit alienationẽ mẽtis, exit excreatio in forma diuerſa, qua materię deſignatur liquiditas. Tẽpus quia aut exit in initio morbi, & ſignificat breuitatem ſui, ac uelocitatẽ coctionis, aut morat̃, & ex hoc diuturnitas morbi deſignat̃. Quomodo exeat, qa aut facile exit ſine tuſſi, & ſignificat coctionẽ & uirtutẽ naturæ, aut difficulter, & cũ nimia tuſſi ſignificãs ablationẽ digeſtionis & defectionis uirtutis. Laudabilior decoctio ſcreationis, & ſignificans uelocitatẽ ſalutis, eſt alba bene cocta in quãtitate multa adunata, in exitu facilima ſine tuſſi, nõ bene odorifera in initio morbi egreſſa, cõtraria ſubtilis eſt parua, cruda & diſiuncta, & cũ duritię & forti tuſſi egreſſa,, cuius color niger, aut uiridis, aut citriniſſimus, aut liuidus, aut fœtidus, oẽia iſta ſignificationes ſunt peſſimę, & mortis annuntiatiuę.

De ſignificationibus ſudorũ. Cap. XVIII.

SVdoris in quolibet morborum ſignificatio diuiditur in quatuor, alia eſt enim morbi membri in quo apparet, alia eſt in ſpiſſitudine ſua, tertia in quantitate, quarta in qualitate apparens in membro quolibet cor

bet corporis, in eodem membro morbum esse ostendit. Spissitudo sua est laudanda, si multa sit & sæpissima, quia naturam ad expellendos humores fortem, & ad mundificandum corpus significat. Si autem adeo est seiuncta ut non sit continua, aut quædam sudent membra, quædam uero non, quædam plus, quædam minus, aut in quodam tempore egrediatur, aut quodam in tempore non, sed iterum tamen reuertatur, omnes pessimę esse certificantur. Significant enim naturam in expellendis humoribus perfecte non esse uirtuosam. Quantitas autem temperata inter multum & parum, & hoc est melior, & ad salutem promptior, aut maior est quam oporteat, & hæc mala quia dissoluit uirtutem, & deficit natura, aut minor quā oporteat, cum non quantitati materiæ morbi sufficiat, & debilitatem naturæ significat, qualitas in sex est diuidenda, aut enim de calore intelligitur & frigiditate, aut de colore, aut de sapore, aut de odore, aut de liquore, aut de sua æqualitate & diuersitate. De caliditate & frigitudine. Si enim temperata inter utrunq; est laudabile. Si autem exeat temperamentum est malum, sed tamen minus nociuum erit, si calidior quam frigidior fit, dè colore, quia si est alba, laudabilis. Si citrina coleram ostendit. Si rubea, erit sanguinis significatiua. Si liuida, uiridis quoq; uel nigra, coleram nigrā significat. Si autem secundum materiam morbi sudor cuiuslibet, huius sudoris fuerit, laudabilis erit. Significat enim quia natura expulit humores illos, unde materia fuerit morbi. Si autē non erit, contrarium, quia significātur humores expulsi, quos non oportuerit, de odore quia quidam est acidus qui morbi materiam phlegmaticam esse significat & acidam, & est acutus, quo colera fortis & acuta certificatur, est & certus quo humores putridi esse designātur. De sapore, quia quidam acer, quidam dulcis, quidam salsus est. De quibus est iudicandum sicut de odore & colore est dictum. De liquore suo, quod quidam subtilis est qui materię subtilitatem portendit, est & grossus qui & grossam. De qualitate & diuersitate, quia si est æqualis in omni qualitate quam diximus, laudabile esse uidetur. Quod si non, contrarium.

Constan

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber VIII.

CAPITA LIBRI.

De diuiſione ſingularis ſignificationis. 1
De genere febriũ,& diuerſitate eius, & cauſa & ſignificatione eius. 2
De ephemera febri,& cauſa & ſignificatione ſua. 3
De putredine febriũ,& cauſa eius,& cauſa periodis eius. 4
De cauſa putredinum febris. 5
De compoſitis febribus,& cauſis earum,& ſignificationibus. 6
De febri hectica,& cauſa & ſignificatione eius. 7
De apoſtemate & cauſa & ſignificatione. 8
De phlegmone & cauſa & ſignificatione. 9
De colerico apoſtemate & cauſa & ſignificatione. 10
De phlegmatis apoſtemate & cauſa & ſignificatione. 11
De melãcholico apoſtemate & cauſa & ſignificatione. 12
De paſſione quã exterior cutis patitur corporis. 13
De uariola & cauſa & ſignificatione. 14
De lepra & cauſa & ſignificatiõe. 15
De morphea & cauſa & ſignificatione. 16
De ſcabie & cutis excoriatione, peduculis,& puſtulis,porris,& uerrucis,de ſudatione,& apoſtemate quod uocant iporiſma. 17
De morbis illis quæ ſunt propria quibuſdã mẽbris & non aliꝭs. 18
De carbunculis & uulneribus. 19
De morſu beſtiæ uenenoſæ,& incipiendum à rabido cane. 20
De morſu tyrię & ſerpentium. 21
De morſu ſcorpionis & araneę. 22

De diuiſione ſingularis ſignificationis. Cap. I.

OSTENSA in ſuperioribus ſignificatione uniuerſali pulſuum,urinę,digeſtionis,ſputi. Incipiendũ eſt in antea de particulari cuiuslibet morbi & propria. Omnis ergo ſignificatio quæ aut morbi,aut ſanitatis,aut neutri eſt ſignificatiua, aut præterita denuntiat,aut præſentia,aut futura. Quæ ſanitatem ſignificaret cum de naturali complexione tractaremus dictum eſt. Quæ uero morbos ſignificet, in præſentiarum dicendum eſt. Significatio autem morbi pręteriti non eſt dicta neceſſaria medicis. Significatio morbi futuri alibi dicenda erit. Significationem neutri perfecti eſt cognoſcere medici, cum ſigna duorum extremorum, id eſt, ſanitatis & infirmitatis nouerit. Significationum partim ſanitatem,partim morbum in eodem monſtratiuum corpore,ſicut ſi quis in uiſu nocumentum habeat, uel auditu, in aliorum aũt membrorum actionibus ſit ſanus,nocitiua uocatur infirmitatis annuntiatiua. Salubris dicitur monſtratiua ſanitatis. Bene autem poterit cognoſci neutri ſignificatiua ubi morbi ſignificatio in corpore ſano, uel ſanitatis dicetur in infirmo. Quod enim ſignificans morbum in corpore ſano annuntiat,morbum nondum inceptum ſignificat. Diffinitio enim morbi corruptio

ruptio eſt actionis rei ſenſibilis. Sed corporis ad morbum apparati actiõeſ in naturali ſua qualitate ſunt ſtabiles, licet partim iã ſint mutatę, aut in quantitate ſicut in ſtomacho appetitus maior uel minor ſit quam oporteat, & digeſtio minor uel maior cibo quam conueniat, aut in qualitate, ſicut cum deſiderium cibi mutetur in dulcorem uel aciditatem, digeſtio uero & urina in citrinitatem uel rubedinem, aut in tempore ſicut ſi deſiderium cibi aſſit ante conſuetudinem, uel moretur poſt conſuetudinem. Hę enim inquam ſignificationes neq; morbum completum, neq; ſanitatem perfectam ſunt annũtiantes. Qua propter neq; morbum, neq; ſanitatem ſignificantes. Similiter eſt de ſignificatione, ſanitatem in infirmo corpore monſtrante. Nondũ enim completam ſignificat ſanitatem, quia ſignificat morbum iam fere prę ſentem. Quod nondum tamen deſignare morbum appellare poſſumus, qa ſignificat naturæ & morbi dominationem. Ergo neutri eſt ſignificatiuum. Similiter eſt intelligendum in ſignificationibus ægritudinũ exeuntium, & in ſenibus. Horum enim actiones corporum non perfecte ſunt ſicut in ſanis corporibus eſt liquidũ, nec corruptę ſunt ſicut in infirmis corporibus. Sed minutę ſunt & debiles propter caloris naturalis defectiõeſ. Quę omia dicturi ſumus, ubi ſignificationes futurorũ morborum dicemus. In hoc ergo loco dicere diſpoſuimus de pręſentium morborum ſignificationibus. Morborum inquam quos patimur, quidam apparent ſenſibus, quorũ ſignificatio leuior & facilior eſſe uidetur, quidam occultãtur, quia in mẽbris ſunt interioribus. Vnde eorum ſignificatio difficilior habetur. Nos autem ſicut oportet de apparentibus ſenſui incipiamus. Sic enim utile introducendis eſſe uidetur. Morbi ergo ſenſui apparentes, interiori & exteriori corpori ſunt uniuerſales, ſicut ſunt apoſtemata & febres. Sunt & ſoli exteriori corpori pertinentes, aut de interiori cauſa, aut de exteriori naſcentes, exterior cauſa eſt bipartita, aut enim de inanimatis corporibus ſicut lapide, gladio, igne & ſimilibus, aut de animatis & uenenoſis naſcitur, ſicut terrę reptilibus.

De genere febris & eius diuerſitate, & cauſa eius, & eiuſdem ſignificatione. Cap. II.

FEbris eſt morbus qui de mala & calida complexione naſcitur, & totum circundat corpus, unde taliter diffinitur: Febris eſt calor non naturalis à corde exiens & arterijs ad omnia membra corporis, eiusq; nocẽs actioni. Hęc diffinitio de febris eſſentia ſumitur, id eſt, calore curſum naturæ egrediente, non de accidentibus febrem comitantibus, ſicut quibuſdam medicis uidetur. Febres eſſe dicentibus ex accidentibus longo poſt tẽpore ſequentibus. Quidam enim dicunt ex rigore, quidam ex fatigatione, alij ex capitis dolore, uel quibuslibet alijs accidentibus à longe eas ſequentibus. Non ergo diffiniunt eas eſſe de eſſentiali calore curſum naturæ egrediente, ſicut Hippocrates uidetur in epidemia dixiſſe: Febris, inquit, eſt calor

curſum naturæ exiens,& eius motio. De eſſentiali calore dixit,quædam fe bres ſunt pertingentes,quędam ſuauiter attingentes.Hæ enim differentiæ calori eſſentiali uidentur attinere. Iterum dixit : Sunt & quędam non pun gentes ſed augmentantes.Hæ autem differentiæ ex quantitate caloris ſunt tractę. De motione dixit: Febres quędam in initio ſunt calidę,quædam ca lidiſſimę,quædam uero inflatiuę. Hæ differētiæ ex natura caloris ſunt ſum ptæ.Iterum ex accidentium diffiniunt uicinitate cum dixerit: Febres ſunt ci triniſſimę, quædam rubicundiſſimæ, aliæ liuiditati & uiriditati contigue. Hæ differentiæ ex uicinis ſumuntur accidentibus, ab humoribus ſcilicet, qui cauſa ſunt febrium naſcentibus,non de remotis ſicut apoſtemate, capi tis dolore & rigore. Febrium tamen ſunt tria genera. Vnum eſt in ſpiritu, quod ab ipſo incipit,& ad cor ueniens ipſum calefacit. Poſt arterias uenit, & ab arterijs ad omnia membra corporis.Hæc autem febris uocatur ephi mera.Cum enim ſpiritus calefit,& in igneum calorem calor mutatur natu ralis,cor inde neceſſe eſt calefieri. Corde uero calefacto,ab ipſo ad arterias penetrat calor,& ab arterijs ad omnia membra corporis.Secundum genus eſt febrium in humoribus. Quod ab ipſis incipiens paulatim ſingula calefa cit uicina membra,quoad uſq; ad cor ueniat,& à corde ad arterias,inde ad omnia corporis membra,& ita totum corpus circundat. Hæc uocatur fe bris ex putredinibus. Tertium genus in ſolidis eſt artubus. A quibus ad cor à corde ad arterias,ab arterijs ad totius progredit membra corporis.Hoc autem genus hectica febris uocatur. Tot eſſe conſtat febrium genera.Cau ſa quia ſunt tria,nulla enim febris apparet niſi in materia. Materiæ creſcūt in corpore,ſpiritus,quatuor humores,ſolida membra. In quorum quodli bet cum calor inciderit,febres ſecundum genus ſuum facit. Quas Galenus bonis adaptauit ſimilitudinibus. Ephimera, inquit, febris calido uento uidetur eſſe ſimilis quo uter impletur,ex ſui calore neceſſe eſt calefiat.Idem enim facit ſpiritus circa cor,& totum corpus.Febres ex putredinibus aquę calidæ comparauit Galenus.Aqua enim cum frigidum uas impleuerit, ip ſum ex calore ſuo calefacit.Similiter faciunt humores circa cor,& alias cor poris partes. Hecticam febrem uaſis comparauit calidis frigida aqua ple nis. Aqua enim in his ex calore uaſorum calefit.

De ephimera febris & cauſa & ſignificatione. Cap. III.

EPhimera febris in corpore permanet 24. horis, id eſt, integra die & integra nocte,ſicq; uidetur ſecedere. Aliquādo tamen in hoc tempo re,aliquando diutius uidetur immorari,aut 48. aut 76. horis. Hu ius ortus cauſa fuit aliqua primitiua,cuius primitiuæ quatuor ſunt genera. Vnum genus eſt cum extrinſecus corpus patitur,& calefit,aut actualiter ſi cut calore ſolis & ignis & aëre balnei cum quis immoretur ibi, aut potenti aliter,ſicut aqua ſulphurea lauari,& ſimilibus, aut conſtipatione pororum

actual

actuali ſicut ex frigida aqua contingit, quæ fumum in interiora claudit corporis, aut conſtipatione poteſtatiua, ſicut aqua lauari aluminea. Non autē omne conſtipatum corpus ephimeras febres patitur, ſed tantum illud à quo fumus humidus, calidus, aut ſiccus, & calidus emittitur. Cuius cum pori oppilantur, fumus exire diſſolui prohibetur, & ita calor coadunatur. Si autem materia humorum corporis nō præparata ſit putredini, ephimeras febres facit. Quod ſi non imparata ſit, febres ex putredinibus facit ſecundum qualitates humoris intus oppilati. Huiuſmodi autem febris acuta & moleſta eſt ſicut dicturi ſumus. Secundum genus primitiuæ ephimeris ab interioribus accedit corpori, ſicut de cibis, & potionibus calidis. Tertium genus ex nimio eſt motu, aut in corpore ſicut nimia exercitia, & laborioſa, aut in anima ſicut ira, anguſtia, triſtitia, & uigilia. Quartum eſt cauſa quam exteriora patiuntur membra, ſicut apoſtemate calido in inguinibus ex pedum uulneribus cum ab inguinibus calor membratim aſcendit ad cor, & à corde ad cætera membra corporis. Eſt autem ſignificatio febris ephimerę cum præcedunt cauſæ iam dicendæ. Infirmus in initio dolorem non patitur. Pulſus eius æqualis, parum tamen diuerſus & abſconſus. Diuerſitas cito in æqualitatem redigitur. In tactu calor eſt quietus, lenis, & non pungitiuus, ſed ſicut balneati eſt tactus. Infirmus uero facilis eſt in patiendo morbo. Vrina habet hypoſtaſin in fundo, & lenem in morbi tempore toto. Neque nimis fœtet urina, cum uero febris diſceſſerit, aut cum perfecto ſudore diſcedit, aut cum parua quadam quaſi infuſione. Quæ cum ſeceſſerit nullum ſignum ſui in infirmo relinquit, ſicut febris putredinum facit, quæ & in pulſu & urina remanet. Si uero poſt ephimeram æger balneatur in balneo neque ſentit rigores, neque punctiones, ſed in priores ſuas reuertitur qualitates. Hæ ſunt ſignificationes ephimerę febris. Significatio uero unde fiat eſt huiuſmodi. Quæ de ſolis eſt incenſione, uel calido aëre, oculos in tactu calefacit, caput incendit, cutem & faciem exiccat. Quibus ſi manus apponatur, calida inuenietur. Pulſus paruus, & uelox, ex conſtipatione naſcens pororum, cutem facit coniunctam, & ſolidam, cui ſi manus apponatur in initio paruus calor ſentitur. Sed ſi immoretur calor augmentari ſentitur. Calor enim in initio non apparet propter poros conſtipatos. Sed cum manus diu inhæreat ſui calore poros laxat, & ita demum calor emergit, qui ſe prius occultauerit. Oculi eorum & facies parum tument. Pulſus non eſt paruus, quia uirtute cuſtoditur, & calore naturali intra corpus parum tamen eſt diuerſus & occultus. Horum urina aut citrina, aut alba, quia humores aquoſi qui de corpore ſolent diſſolui, cum claudantur ex cōſtipatione cutis urinæ commixti, & ſuo calore mutati, rubore quoquo modo ſunt cōminuti. Hæc tamen febris aliquando in febres mutatur putri-

das, si in corpore sint humores apparati ad putredines. Oportet ergo di-
scernatur inter ephimeram & apparatam putredini. Si igitur recedit cum
sudore & urina laudabili, & pulsu æquali, significat procul dubio ephime-
ram. Si autem moretur in corpore febris, neque à calore corpus mundifi
cauerit, & pulsus fuerit diuersus, & urina non digesta & fœtida mutatio in
febre putridas serio designatur. Cum uero febris moratur neque in priore
periodi discesserit, sed quasi continua sit, uel sinochos & pulsus diuersus,
& ex illa nulla putredo significatur, oportet te male suspicari, & hecticam
eam expectari, & ex parte plurima mutabitur in acutissimam. Humores
enim putridi neq; sudores, neq; dissolutione euanescunt, propter conclusio
nem pororum. Vnde festinandum est in medicanda hac febre medicami-
ne quod sumus dicturi antequam putrefiant humores, & pessimę nascuntur
febres. Febres nascentes à rebus corpus intrantibus sicut cibis, aut ex eo-
rum fiunt quantitate sicut fastidio, & saturitate, aut ex qualitate utpote ci-
borum, siue potionum calore nascentium. A saturitate significatio talis.
Fumosa ructatio & fœtida, sitis nimia, ardor ex cibi corruptione. Aliquan
do habent solutionem uentris, aliquando constipationem. Sed constipatio
in his est molestior propter conclusiones malorum chimorũ in interioribus
corporum. Quæ ex ciborum siue potionum nascuntur calore. Huiusmodi
notantur significatione. Faciles & oculi in tactu sunt calidissimi & rubicun-
dissimi. Et epar similiter in tactu calidum est, & infirmus in stomacho & epa
te quasi sentit incensionem & siccitatẽ, & in ore amaritudinem, & similia.
Quia calor in hac febri à spiritu incipit naturali, & cibus calidus in primis
stomachum, & post calefacit epar quæ illius sunt fundamenta. Vrina autẽ
in febri ista rubea alithina febribus à motu uel labore corporis nascentibus
si labor sit fortis, dura & sicca redditur cutis, & post recessionem permanet
febris. Pulsus paruus est, quia nimius labor dissoluit uirtutem. Sed si labor
nõ sit multus, cutis durities remanebit, dum febris secesserit, & post de cute
fumus exiẽs humectat cutẽ poros aperiens. Pulsus magnus est, quia uirtus
in hac febre multa est, & calor augmentat, quia non fuit labor multus. Si em
labor nõ multus fuerit, augmentat calor corporis. Tactus in laborioſa febri
secundũ qualitates aëris si labor præcesserit. Quod si aër sit calidus sicut ca-
lore solis uel similibus, nõ multũ cutis exiccat, & si aër sit frigidus tactus cu
tis frigidus erit, neq; sicca multũ fiet cutis. Si febres ex motibus animę nascũ
tur sicut ex ira & similibus taliter notabuntur, multum exeunt oculi, facies
rubuit & tumuit. Calor enim in hac febre expetit exteriora corporis dum
uindictam homo sibi quærit. Pulsus est magnus, urinaq; exiens punctiones
facit, & ardores propter calorem. Si ex angustia sit & tristitia, oculi sunt
concaui, facies sicca, & citrina, quia spiritus & calor fugiunt in interiora.
Pulsus paruus propter caloris diminutionem, eiusdemq; occultationem.

Vrina

Vrina ruffa, ardorem facit cum exeat. Febris ex uigilijs oculos concauos facit, & humidos dormitationi contiguos. Palpebras graues & dure mouentes, facies & totum corpus sunt inflata, & citrinitati uicina. Quę omnia contingunt ex debilitate digerendi cibum. Digestio enim cibi molestatur uigilijs, cibus uero indigestus non generat spiritum, uel sanguinem animalē, & sanguis si non generetur, necesse est color mutetur. Iterum ex digestione albedo sequitur urinæ. Si febris in inguinibus uel alijs membris corporis nascitur taliter significabitur, facies rubet & inflatur propter sanguinem & calorem corporis non pungentem. Cum autem in statum progreditur, ascendit suauiter corpus fumus calidus. Magnus fit pulsus, uelox atq; spissus. Vrina albedini pertinet. Magnus & uelox & spissus erit, ex uirtute & multitudine caloris. Infirmus enim infirmitates duas patitur calidas. Febres ipsas & apostema, albedo urinæ, quia colera urinam tingentia tendunt apostema. Omnis enim dolor proprie, si humores habet trahere. Hæ sunt significationes undę ephimerę febres omnes intelliguntur species.

De febre putredinū & causa & significatio eius. Cap. IIII.

FEbres putredinum, ex putredine nascunt, quatuor humorum, quia humores calefacti putrefiunt membrum calefacientes ubi putrescūt & postea alia illi membro uicina. Sicq; membratim ad cor, & de corde in arterias peruenit calor, & de arterijs in omnia mēbra corporis. Et causa unde putredo nascit est quincupla. Multitudo quantitatis humorū, crassitudo eorum, uiscositas, oppilatio ab ipsis generata, conclusio fumorum ab oppilatione nata. Humores enim quia dissolui non possunt putrefiunt, sicut humiditatem uidemus putrefieri, exteriorem cum non habeat aëris capacitatem. Species autem febrium ex putredinibus nascentium multæ sunt. Sunt enim simplices, sunt & compositę. Simplices quę palam sunt, sicut & humores quatuor sunt. Vnum qui uocatur sinochus, & ex putredine sanguinis nascitur. Hęc autem molestationem facit, quia quiescere infirmum non permittit. Secundum genus ex colera rubea nascitur, & triteus uocatur quæ una die accipit, & alia die permittit. Quæ est salubris & breuis. Salubris, quia corpus una die quiescit, breuis quia humor unde nascit subtilis est & uelox, & cito digeritur, citoq; dissoluitur. Tertium ex putredine nascitur colerę nigræ, & uocatur quartana una die accipiens, & duobus quiescere permittens. Hæc salubris est & longa. Salubris, quia corpus duobus diebus quiescit. Longa quia materia unde nascitur dura, & ad digerēdum crassa, & ad dissoluendum inobediens. Quartum genus ex putredine phlegmatis nascitur, & ephimerinos uocatur omni die inuadens, est autē longa & molesta. Longa quia materia est crassa & uiscosa. Vnde non est digestibilis, neque uelociter solubilis. Molesta, quia omni die inuadit, neque

corpus quieſcere permittit. Vnaquæque harum multiformiter diuiditur. Febris enim quæ ex putredine ſanguinis naſcitur in tres diuiditur. Eſt enim quædam ab initio uſque in finem æqualis, & uocatur æqualis. Hęc autem eſt cum tantundem finitur ſanguinis, quantum habet putredinis. Eſt altera in initio debilis, ſed poſtea creſcit. Cum autem in finem peruenerit moleſta fit. Poſtq; minuitur quo ad debilitetur. Hoc eſt cum plus ſanguinis finiat quam quod putreſcat. Febris quæ ex putredine humorum naſcitur unaquæque in duas diuiditur, altera eſt continua, altera interpolata, ſicut iam diximus. Cum enim humores quæ febrium ſunt materia intra arterias ſint & uenas, & ipſis putreſcant, febres continuæ neceſſe eſt fiant. Quod ſi extra uenas & arterias ſunt & putreſcunt, interpolatas febres faciunt. Vnde febris ex putredine naſcens ſanguinis continua fit, quia intra uenas & arterias eſt ſanguis. Et iterum quia cum putredo ſanguinis in parte fit, perforat in totum & comburit ipſum, & febris non dimittit quo ad pars finiatur quæ putreſcit, & digeratur atque diſſoluatur. Febris ex alijs naſcens humoribus eſt continua, quia humores intra uenas & arterias putreſcentes, non cito diſſolui poſſunt propter conſtipationem, & ſuam uiſcoſitatem. Vnde poſtquam prima finita ſit, remanet pars ſui caloris quo ad ſecunda ſuccedat, & à ſecunda ad tertia, & ita continua ſit. Si autem humores extra uenas & arterias putreſcunt, febres interpolatas facient, quia materia quæ putreſcit cum non in uno loco ſit paulatim ad putredinis locum accedit. Cuius collectio in tempore illo eſt quod interpolatur inter duas acceſſiones. Aliquando quoque putreſcit ſanguis extra uenas & arterias, & febres facit continuas. Quia cum in uno membro multa coadunetur quantitas, & putridum apoſtema facit, & ex conſtipatione pororum quam facit apoſtema propter putredinem calefiat, membrum neceſſe eſt calefaciat ubi eſt apoſtema, & calor membratim ad cor uadit per arterias, & à corde per eaſdem ad omnia membra corporis, & ita febris non dimittit donec apoſtema digeritur & mundificatur. Hæc eſt cauſa cuiuſdam febris continuæ, & cuiuſdam interpolatę. Diuerſitas periodum febrium tribus eſt ex cauſis. Vna eſt putreſcentium humorũ uelocitas, uel eorum tarditas. Secunda collectionis humorum qui putrefieri debent uelocitas uel eiuſdem tarditas. Tertia purgationis eorum uelocitas uel tarditas. Vnde ephimerinos omni die accipit propter uelocitatem ſuæ collectionis quæ contingit ex multitudine ſuæ quantitatis, & facilitatem ſuæ putredinis, per humiditatem & tarditatem ſuæ purgationis propter uiſcoſitatem. Colera nigra facit febres una die accipientes, & duabus non, quia tarda eſt ad collectionem propter ſuæ quantitatis paruitatem, & ex duritie putredinis ſuæ propter frigitudinem, & ſicitatem, & ex uelocitate purgationis ſuę quia non eſt uiſcoſa. Colera rubea

febres

febres unius diei, & alterius non facit, quia est media inter coleram nigram & phlegma. Minoris est enim quantitatis quam phlegma, maioris uero q̃ colera nigra, & phlegmate est siccior, colera uero nigra humidior. Substantia quoq; eius leuior est his duobus. Hæc est causa diuersitatis periodice febris, & ex hoc causa tẽporis suæ passionis est diuersitas, quia ephimerinos ad multum 18. horas permanens, propter crassitudinem & uiscositatẽ phlegmatis nõ cito dissolubilis. Quartana ad plurimũ 24. est horarum propter materię suæ crassitudinem & uiscositatem, quæ non cito putrescit, & si putrefiat non cito tamen dissoluitur. Similiter est enim lapidi uel ferro. Ignis enim non cito calefacit, quia & si calefiunt non tamen cito refrigescunt. Vera tertiana ad multum 12. durat horis. Quod ex leuitate fit materię, & uiscositatis suæ paruitate ut cito putrescat & dissolui queat. Aliquando harum febrium tempus in quibusdam est longius, in quibusdã uero breuius. Quod ex tribus causis consequitur. Vna est materię natura, quę si crassior & uiscosior, & frigidior & longior erit. Si autẽ subtilior & calidior, & minus uiscosa fit breuior secundũ quantitatem uirtutis infirmi. Si enim est fortis ut materiam eiicere & purgare cum sudore possit breuior fit. Quod si defecta, longior. Tertium est ex figura corporis, quia si corpus est rarum, & pori aperti sunt breuior est. Materia enim cito dissoluit & exit. Si uero corpus est uiscosum & constipatum, & pori non aperti sunt est longior. Quando autẽ causa breuitatis suæ tota se coadunat, fit breuissima. Si autem econtra fit longissima. Cum autẽ febris breuis sit, infirmus quiescit prima recedente periode donec altera succedit, & corpus à febribus mundificatur. Si autem febris lõga sit infirmus nõ mundificat à febribus quo ad altera subsequit, neq; interpolatur ut quiescat infirmus, & ita se habet febris ista quasi continua. Oportet autem te intelligere quia febris periodis semper sit stabilis in ordinatione sui, donec putredinis materia in qualitates mutetur alias, neq; cum ab aliis humoribus se commisceat, nec in ordinatione infirmi peccatum fiat. Quando autem illa materia à sua qualitate in species mutetur alias, ut sicut sanguis mutatus incendatur, & putrefiat, subtilis autem pars in coleram mutetur rubeam, crassa autem in nigram, aut si alij humores putredinis sibi sint commixti, aut si alij humores putrefiant, & febres secundum suam naturam faciant, aut si infirmus fecit pessimam, unde generentur humores febres diuersas secundum sui naturas facientes. Hæc omnia ordinationem periodum sunt corrumpentia & mutantia, ut ante suum tempus festinent, aut in alias periodicas febres quam prius fuerint se mutent. Est autem multitudo & minoratio in hac causa secundum quantitates humorum se mutãtium, & actiones eorum. Hæ sunt species febriũ ex putredinibus simplices & causa diuersitatis suarum periodum.

De signi

De significatione febrium & putredine humorum nascentium. Cap. V.

SIgnificatio putredinis febrium aut est secundum genus suum, aut secundum species earum. Genus significat cum ex putredine febres esse denuntiantur, quod ex temperie accessionis earum intelligimus cum debiliter incipiant, & postea augmententur & confortentur. Quæ cū recedunt partes caloris in corpore dimittunt, neq; perfecte recedunt. Item ex caloris substantia, quia calorem oportet esse pungentem, & corpus inflā tem, sicut flammam ignis rarificantem. Item ex accidentibus febrem comitantibus. Quia hanc rigor & tremor in initio sequūtur, & diuersitas in pulsu, & ablatio digestionis in urina, ut hypostasis lenis non appareat. Quæ cū omnia uideantur, febris ex putredine esse intelligitur. Significationes specierum singularium, quia febris periodis tertiana, aut de re naturali, aut non naturali, aut de re extra naturam nascitur. De naturali, cum calida & sicca est natura infirmi, cui colera dominatur rubea. Ætas est iuuenilis, tempus anni æstas, aër calidus & siccus. De non naturali, cum infirmus antequam ceciderit calidum aut siccum comederit, & habet angustiam, tristitiam, uigilias, laborem nimium, longi temporis ieiunium, ars eius ferraria, aut fornacina. Quæ omia corpus calefaciūt & desiccāt, aut colerā rubeā generāt. De re extra naturam, quia quædam febris cum calore est forti, & sicut cuspis acus pungibilis. Quod ex colerę rubeæ est acumine, calor eius in tactu fortis, & acutus, atq; pūgitiuus. Pulsus in initio periodis paruus, & defectus atq; rarus. Sed tamen non permanens non per paruum tempus, & in magnitudinem & diuersitatem mutatur. Magnitudo eius quia colera est leuis, neq; grauat uirtutem. Et item ex magna necessitate refrigerandi calorem. Diuersitas enim febris est propria, maxime eius quæ ex putredine est. Sed tamen in hac non est multa diuersitas. Quia eius leuis est materia, neq; uirtutem grauat. Vrina eius febris, ignei est coloris, putrida & cum siti nimia angustia, abominatione, uomitu, colerę rubeę nimio sudore propter subtilitatem materię. Aliquando quoq; succedit digestio colerę rubeę. Cum has significationes inuenias aut eorum plurimas iudicanda est esse uera tertiana, maxime si hæc febris multos fatiget in tempore illius anni. Quartanæ autē significatio, aut de re naturali, aut non naturali, aut extra naturam. De re naturali ex complexione infirmi frigida & sicca, & sibi dominatur colera nigra, ætate senili, tempore anni autumno, aëre frigido & sicco. De re non naturali. Cū infirmus ante cibos acceperit, unde colera nigra genita sit, sicut lentes, caules, carambiam, caprinas carnes uel bouinas & similia. De re extra naturam, cum aut res antecedit, sicut si ante hanc alia febris fuerit composita, & durities splenis, aut cum præsens sit res, apparet quando accessio est, in initio enim rigorem, & nimium habet tremorem cum grauitate & nimia fatigatione, & totius corporis forti frigitudine. Pulsu tardo &

raro

raro atq; multum diuerso, cum autem augmentetur, habet calorem non acutum, neq; pungitiuum. Non ergo sicut calorem tertianę, pulsus mutatur in uelocitatem & spissitudinem, quam in initio fuerit maiorem. Sed tamen ad comparationem tertianę tardior & minor. Sitis parua, urina putida, & indigesta. Febri declinante sentit infirmus frigitudinem, & cum recedit pulsus est tardus, rarus, diuersus, & urina colore diuersa & non digesta. Cum has significationes inueneris aut plurimas, quartana esse iudica maxime si in illo tempore anni quartanam patiant plurimi. Significatio cottidianæ febris, aut de re naturali, aut non naturali, aut extra naturam. De re naturali, sicut si complexio infirmi frigida & humida sit, & sibi dominet phlegma. Ætas eius aut pueritia, aut senium. Pueritia propter gulositatem. Senium propter multitudinem phlegmatis in corpore eorum. Tempore anni hyeme, aëre frigido & humido. De re nō naturali, cum infirmus in sanitate sua gulosus & biboſus, non multum quietenus, piger, sępe balneans post cibū. De re extra naturam, cum infirmus sentit dolorem in ore stomachi, & humiditatem in lingua, inflationem in latere mutato colore, siti parua, rigorem, & frigus nimium habet in extremitate corporis, & diu. Cum autem tāgas corpus in hora accessionis non apparet calor, nisi cum moretur manus calefit, & aperiunt pori. Calor habet humiditatem propter phlegma, parū acutus est propter putredinem, aliquando sudans parum, aliquando non. Durat autem in tempus longum, atq; permanet in corpore usq; ad secundā accessionem. Pulsus minor, pulsus quartanę spissior. Paruitas propter phlegma, quia deficit uirtus ex frigitudine eius, & dissoluit & angustiatur propter multitudinem quantitatis eius. Vnde multum est diuersus. Spissitudo eius ex necessitate recipiendi magnitudinem. Vrina quodam tempore subtilis & alba, & quodam tempore crassa & turbida. Subtilis ex constipatione pororum propter crassitudinem, & uiscositatem materiæ. Albedo ex frigitudine est phlegmatis. Crassitudo & turbulentia, quia natura aliquando aperit illam constipationem, & expellit crassam & uiscosam humiditatē quę fuit causa constipationis. Rubor quasi phlegma moretur & putrefiat necesse est calefiat. Quas cum inueneris significationes, uel ex parte plurima certificanda est, uera cottidiana maxime si multi hanc patiant in illo tempore. Oportet autem te intelligere quia febris ephemerinos cum materia habeat uitreum phlegma, in initio paruum habet rigorem. Si autem fit ex salso in initio est multus rigor. Si ex acido frigescit in initio. Si ex putredine sit dulcis phlegmatis, nihil horū habebit. Ex his ergo significationibus intelliges febres ex putredine periodicas esse & simplices. Oportet item intelligas, quia rigor in febribus incipit à dorso mulieribus. Viris ab extremitate manuum atq; pedum. Febris autem continue significatio est uniuersalis, quia post 25. horas non recedit. Neq; rigorem, neq; tremorem habet, neq; sudo-

rem niſi cum tota prꝫceſſerit. Pulſus multum eſt diuerſus, urina indigeſta. His ſignificationibus continua intelligitur. Significatio uniuſcuiuſꝫ ſpeciei quia in ea quę fit ex putredine ſanguinis inuenitur graue corpus infirmi, & fatigatum. Flatus ſpiſſus, cum anguſtia & ſiti. Oculi rubei, uenę eorum plenæ & rubeæ, facies & totum corpus pertinent rubori, & quaſi inflatum eſt. Venæ eorum plenæ & rubeæ, pulſus nimium diuerſus, urina rubea alithina. Quæ autem ex putredine eſt aliorum humorū hanc habet ſignificationem. Quieſcit infirmus ſicut in continuis febribus. Quæ naſcitur ex putredine coleræ rubeæ, & uocatur cauſon, ex mollitie & fatigatione doloris intelligitur. In die habens remiſſionem & fortitudinem, & augmentationē in die acceſſionis, & ſequunt eam nimius calor atꝫ ſitis maxima, & anguſtia, & acumen, & propinquitas ad perditionem, alienatio mentis cum moleſtior ſit & acutior, tanto criſis uelocior. Naſcitur plurimum his quibus in corporum uenis multa colera adunantur, & maxime his quæ in concauitate ſunt epatis, & in pulmone, & in ore ſtomachi, unde ſitis ſemper ſequitur. Oportet autem hæc membra refrigerari plus quā alia. Febris continua naſcens ex phlegmate, habet remiſſionem quando dimittit & confortatur calor, quando incendit. Quartana naſcens ex colera nigra, habet duorum dierum remiſſionem, & in die acceſſionis caloris confortationem. Cum his ſignificationibus quas diximus certificāt ſimplices ſpecies ex putredinibus.

De compoſitis febribus & earum cauſis & ſignificationibus. Cap. VI.

FEbres compoſitæ ſunt multæ & diuerſæ. Quia aliquando componit cū cottidiana, aut tertiana cum quartana, aut tertiana & cottidiana cum quartana, aut cottidiana cum continua, aut quartana cū eadem cōtinua, aut tertiana periodis cū tertiana continua, aut cottidiana cōtinua cum cottidiana periodi, aut quartana periodis cum quartana periodi, aut tertiana continua cum cottidiana periodi, & aliquando componuntur ſibi inuicem tres ex his febribus, aliquando quatuor. Et compoſitiones aliæ ſunt plurimæ. Hæ compoſitiones ſunt biformes, aut ſecundum uicinitatē aut ſecundum ſimilitudinem. Si autem ambę materię quæ ambas febres faciunt cōmiſceantur, & complectantur ſe. Acceſſiones & receſſiones eiuſdē ſunt temporis. Si ſecundum uicinitatem, & unaquęqꝫ propriū locum habet, acceſſiones earum in duobus temporibus diuerſæ ſunt & ſimiliter receſſiones ipſarum. Omnes humores qui compoſiti ſunt, aut æquales in quantitate ſunt, aut quidam plus, quidam habent minus. Et febres compoſitæ, quę dam habent nomen proprium, quædam uero non. Habens nomen proprium eſt hemitritęus, id eſt, media tertiana. Hæc enim febris componitur de febri phlegmatica continua, & periode tertiana ſi ſit uera. Quæ uero non eſt uera componitur aut de tertiana continua & phlegmatica continua, aut

de tertia

de tertiana periodi & phlegmatica periodi. Et aliquando de duabus febribus in uirtute ęqualibus hæc febris cõponitur, & aliquando ex duabus quarum una maior est altera. Hę autem sunt significationes specierũ compositarum febrium. Significationes unde una quęq; possit intelligi sunt hæ. Cõpositæ secundum uicinitatem faciliores sunt intelligi, de tempore suę perseuerationis. Quod si febres continuę cõponantur cum febribus periodibus. Periodes intelliguntur de rigore quem habeant in accessionis tempore, cõtinuę ex sua stabilitate. Si uero compositio sit secundum cõplexiones, intellectus harum durus & molestus est propter diuersitatẽ suarum significationum. Maxime si cõplexio sit ęqualis, durus & molestus est. Si aũt una ex materiebus in cõplexione dominet sit leuior intellectus, qa significatio dominantis apertior erit. Oportet aũt acutas discretiones & tuas in his subtiles intelligentias, & non confidas in periodi compositę febris, neq; credas interpolationes suæ significationis. Aliquãdo enim duę sunt tertianæ quę accipiunt cottidie, quas stulti medici putant esse continuas. Aliquando etiam duæ cõponunt quartanę accipiẽtes omni tertia die, & putant esse tertianæ in quibus stulti non secundũ quod oportet solent medicari. Vnde febres cõfortantur & augmentant, & aliquando perit infirmus, quia medicina necessitati est contraria. Propter hoc oportet te febres intelligas de essentia suæ naturæ, & de accidentibus proprietatis suæ, secundum quod nos meminimus dixisse, ut certificatis significationibus cõpetat medicina febricitantibus, neq; confidas in duratione febrium. Febris composita ex phlegmate & colera rubea quæ uocat hemitritęus, si uera sit, significationes quatuor habet. Vnam quæ est continua propter phlegmaticã continuam. Secundam, quia cottidie interpolat, & una die leuior accipiat & facilior. Altera uero durior atq; molestior. Facilitas eius propter febrem phlegmaticã omni die inuadentem. Rigorem non habet propter materiã in uasis contentam. Molestatio eius & durities in altera die, quia in altera die tertianę cũ forti uenit rigore qui in tertiana solet euenire, & mouet febris phlegmatica quę omni die solet inuadere. Vnde die illa molesta est & dura. Tertia quia patit in tẽpore accessionis maximũ rigorẽ, aliquando in una die bis, ter, quater. Quarta, quia suum tenere est ęquale, dum forti assimilatur forte, & debili debile. Hemitritęus non uera quędã est composita cum febri in uirtute ęquali, quędam cum altera fortiori. Sed in compositione ęqualis, si est cum tertiana periodi, & cottidiana periodi, rigorẽ omni die facit, una tamen die est debilis cum rigore, & habet frigitudinẽ in corporis extremitate, una die cum forti rigore & tremore, punctione quoq; & acumine. Quę autem est composita cum tertiana continua, & cottidiana continua, non habet rigorem neq; tremorem. Composita cum tertiana cõtinua & periodi cottidiana similis est ueraci. Sed tamen febris huius rigor non est fortis, quia est de phlegmatica

febri, & ideo neq; pungit, neq; acuta est. Quando hęc febris cōponit cum febribus non ęqualibus, significatio dominantis palàm plus erit, & debilior occulta. Hę sunt febriū significationes ex putredine quę sunt cōpositæ. Ali quando quędā accidentia sunt in febribus cōpositis & simplicibus. Vnde inter se diuersant, ex calore suæ materię diuersitatibus. Inde quod unaquæq; à simili denominat. Quædā enim cōmixta nimię humiditati uocat eloidis. Quędam cuius calor nimium est incensus, & causon uocatur, quam semper nimia sitis sequitur, & in lingua nigredo, & punctio in stomacho. In qua cū tangit corpus nimia incensio sentit. Est & febris in qua sentit infirmus calorem & frigiditatem simul in corporibus interioribus & exterioribus. Hoc autē in phlegmatica contingit cum ex putredine nascit phlegmatis uitrei. Calor em̄ in febri ista propter putrescens est phlegma. Frigus ex non putrescenti, & uocat iselus. Est in qua sentit infirmus nimiū calorem in corporis interioribus, & tepiditatē in exterioribus. Quod ex crassitate & uiscositate est materię, propter quę nō potest calor exire de interioribus ad exteriora. Hęc febris uocat lisuria. Est in qua sētit nimia frigiditas in exterioribus corporis, quod ex phlegmate frigidissimo cōtingit, & uocat crimodos. Est in qua habet calor nimius in corporis interioribus, & de calore illo ascēdit fumus acutissimus in corporis exterioribus. Quod consequit, quia nō est uiscosa materia unde efficitur, & propter hoc cito dissolubilis, & fumus exit. Vocatur autem febris ista tinoros. Hæ sunt omnes species febrium, quę de putredinibus nascuntur humorum.

De febre hectica & significatione eius & causa. Cap. VII.

Febris quę uocat hectica diuidit in species duas. Vna uocat senectus in qua humiditas finit, & succedit siccitas dominās per omia corporis mēbra, qua desiccāt & rugant, & calor naturalis dissolutus finit. Senectus ideo uocat, quia cū senes ætatem decrepitam ingrediant, calor eorū naturalis est extinctus, & siccitas illorū mēbris dominat, quia humectatio eorū finit. Vnde hoc nomē huic febri datū est à simili. Secunda species phthisis uera est. Phthisis uero collectio caloris extra naturā in solidis mēbris. Qua humectatio corporis finit, & in tria diuidit. Vnum est quo humectatio desiccat, quia in paruis uenis habet unicuiq; mēbro pertinētibus, inde tenerorū calefit humectatio mēbrorū, sicut est pinguedo & crassitudo. Et hęc uocat phthisis absoluta. Secundū est quo humectatio finit quæ in teneris est carnibus, & incipit calor ab humectatiōibus qua in mēbris est similibus. Quę humectatio est sicut ros, aut aëris umbra, unde nulla nutriuntur mēbra. Hæc quæ uocat hectica consumatiua. Tertiū est in quo hęc humectatio finit, & illa humectatio incipit calefieri, quæ in coniunctionibus est fundamenti cuiuslibet mēbri. Quæ uocatur phthisis, & consumatio. Phthisis uocat propter consumptionē humectationis in membrorū fundamētis

& pro

& propter ſiccitatē, eorūq; molliciem. Quæ ex finita ſequit humectatione ea membra ſolidante. Sicut uidemus in terra naſcentibus. Quę cum deſicca ri incipiunt emolleſcunt, & ita conſumunt. Cauſa unde hæc febris naſcitur aut antecedens, aut primitiua eſſe comprobat. Antecedens eſt ſicut febris putredinis immorans incenſa fuerit, & calor ab humectatione incipiēs cor dis, membrorūq; fundamentis ea finierit. Quęcunq; autē febris eſt huiuſmo di, in initio cōſumatiua fit. Febris ſicut hectica naſcēs ex hemitritęo, & apo ſtema calidum in pectore natū. Cuius calor propter uicinitatem tendit ad cor, ſuam & arteriarū humectationē conſumens, & mēbrorū fundamentū deſiccans. Aliqñ hęc eadē naſcit ex defectione q̄ infirmus ex acuta paſſione patit. Vnde infirmo dare ſyrupum cogit. Hac deliccatur cor primū, de in de fundamenta mēbrorū. Cauſa primitiua eſt anguſtia, ira, triſtitia, labor, uigiliæ, ieiunia, maxime ſi iuuenilis eſt ætas, & cōplexio calida, tempus eſti uum, & ordinatio infirmi calida. Quæ de huiuſmodi cauſa naſcit. Phthiſis & cōſumatio uocat. Significatio unde intelligitur, quia febris ab initio mo leſte & dure inchoatur. Mala enim cōplexio quæ eſt calida æqualis eſt per totū corpus, & nō diuerſa, nec infirmus ſentit in corpore ſuo calorē febris, neq; dolorē uel fatigationem, neq; aliq̄ ſignificationē quæ ad febriū pertine at putredinē. Sed calor extraneus toti corpori ęqualiter dominat, neq; mē brum aliquod eſt ſine calore, quod calorē ſibi ſentiat cōtrarium eſſe. Calor em̄ nondū ad plenū incepit augmētari ut ſignificatiōes poſſint percipi. Vn de hęc dura eſt ſanari, cum non in initio poſſit intelligi, qua medicina ſibi ua leat ſubueniri. Cum tamen ad conſumationē perueniat, aperta ſui mōſtrat indicia. Sed tamen impoſſibile eſt ſanari, quia corpus propinquat perditio ni. Eius tamen ſignificatio talis eſt in initio. Si febrē inquā inchoantem tres dies uideamus cōtinuantem, neq; calorē habere fortem, neq; aliquā habere etiā ſignificationem calori febrium ex putredine attinētem, utpote rigorē, tremorē, ſitim, anguſtiam, ſiccitatem, & in lingua nigredinem, fatigationē, capitis quoq; dolorem, urinæ putredinem, pulſus magnitudinē, & eius di uerſitatē. Aliaq; ſigna quę febrem ex putredinibus ſint comitantia, calorē quoq; quietum, māſuetum, & tribus uel amplius diebus continuū, ſed tamē confortatum cum cibum accipit, uel in nocte cum dormiat, febris hectica eſt intelligenda proculdubio. Talis ab initio eius eſſe debet ſignificatio, cū uero augmentetur, ab humectatione uenarum inchoat, unde infirmus con ſumatur. Caro enim eius minuitur, cutis deſiccatur, facies tenuat, oculi cō cauantur, imò totum corpus conſumatur. Calorq; ab alia incipit humecta tione. Quod intelligitur, quia oculi concauātur, & lippiuntur, palpebręq; pē dent inferius, ac ſi dormitetur. Hęc autem omnia ex uirtute ſunt defectiua. Totum corpus exiccatur, & rugatur, ſplendor & flos uitæ aufferuntur. Cu

tis faciei, siue totius corporis tetinosa fit sicut corium, super ossa extensum, tempora planiora, auriculæ contractę, color citrinus, spatulæ eleuatæ, uenter siccus. Qui si tangatur sub diaphragmate omnia uiscera sicca inueniuntur, & quasi non apparent exterius. Venter tetinosus, & cum dorso iunctus. Calor corporis in initio tactus debilis, & cum immoretur manus fit acutus pulsus, durus, & extensus, quasi corde debiles & firmate. Hæ sunt significationes febris hecticæ, & eius causæ.

De apostemate & causa & significatione. Cap. VIII.

APostema est crassitudo & inflatio quas de superfluis humoribus mē brū aliquod patit. Hi aūt humores aut ab alio mēbto sunt effluētes, quos ipsum à se expellit propter mūdificationes sui, aut in eodē mē bro colligunt ubi esse: postema cōprobat. Motus materię de mēbro in mē brū propter adunationē est .6. rerum, quas diximus cū causas morbi dicere mus. Hę sunt fortitudo mēbri expellētis, debilitas recipiētis, multitudo materię, largitas pororū, defectio uirtutis pascitiuę in recipientibus membris, & quia recipientia mēbra expellentibus sunt subdita. Adunatio materię in membris ex defectione est pascitiuę uirtutis, non perfecte cibum ad ipsam uenientem digerentis. Cuius ita permanet superfluitas ut paulatim crescat & illud membrū impleat & extendat ubi fit apostema. Cum autē subito in membro nascit apostema, intelligitur de alio membro cucurrisse materia, quod de calido intelligēdū est apostemate. Si in aliquo mēbro nascat, & paulatim in aliquo mēbro augmētet, de fluxu intelligit esse materię, de alio in aliud mēbrū effluente, aut de eiusdē in idē coadūnatione. Hoc autē cōsiderat in frigido apostemate. Apostematis autem genera sunt duo, aut frigida aut calida. Calida de cōplexiōe mala & calida cū materia descendēte ad mē bra. Quę si calida sit & humida sanguinolēta generat apostemata, quę phlegmones uocant. Gal. quidā inqt phlegmones de cōplexione mala nascunt & calida sine aliqua materia. Vnde mebrū ardorē patit atq; ruborē. Qui cū augmētet atq; cōfortent, mēbrū illud quodlibet eorū mortificat. Hęc species est quasi patiens sustineat febres. Quod si materia calida est & sicca, atq; colerica, generatur apostema quod uocatur erisipela. Frigidū apostema ex mala complexione nascitur & frigida, & descendente de alio membro materia aut in eodem collecta. Si autem materia frigida est & sicca, atq; melancholica apostema quod uocatur scliros generat. Si frigida & humida sit apostema quod uocatur idumia. Genera ergo apostematum quatuor sunt. Primum nascens de sanguine, & uocatur phlegmon. Secundum de colera rubea, & uocatur erisipela. Tertium nascens de phlegmate, & appellatur idumia. Quartum de colera nigra, & nuncupatur scliros. Vnum quodque horum aut simplex & solum, utpote de una materia natum, aut compositum, & apostemata multa sunt. Aliquando enim

de duo

de duobus, aliquando de tribus, aliquando de quatuor componitur humoribus. Compositio uero aut æqualis est in quantitate, aut una plus abundat altera. Vnde apostemata sunt multa secundum abundantiam humorū multitudinem, aut in compositione minorationē. Intelliguntur autem apostemata ex significatione diuersa. Sed quod ex æquali materia cōponit, dure & molestē intelligitur. Compositum ex diuersis humoribus in quantitate, ex humore intelligitur dominante. Compositorū uero apostematum quædam nomen habent, quędam quoq; carent. Apostema cōpositum ex colera & sanguine, si plus abundet colera erisipela uocat phlegmatica. Si sanguis coleram supergreditur, phlegmon erisipelatus uocabitur. Quorum singulorum causa in qualitatibus est diuersa, aut enim ex causa est faciēte apostema, aut in membro ubi constat, aut ex materia ibi habita. De quibus singulis secundum quod sufficiat erimus dicturi.

De apostemate phlegmone, causa & significatione. Cap. IX.

PHlegmon apostema, aut ex primitiua, aut ex accedente nascit causa. Causa uero primitiua sunt uulnera, fissura, incisio, ignis incensio, dislocatio, fractura. Quodlibet horum membrū patiatur, currit ad patiens humor sanguinolentus. Vsus enim est naturæ singulis membris ad nutriēdum sanguinem mittere, & debili membro maxime ut illud possit sanare. Sed cum membrū patiatur sanguis in illam naturam suam non mutatur. Neq; sufficit ad expellendum uirtus. Remanet ergo in membris faciēs superfluitatem in eo. Quam ostendit postea quia membrū inflat, & sanguis propter constipationem pororum calefit, cum exire non possit. Quia apostema premit arterias. Causa antecedens est sanguinis plenitudo. Qui si bonus sit & temperatus in qualitate & substātia, & putrescat cum ad illud mēbrum perueniat, generatur simplex phlegmonis apostema. Cuius significatio membri est inflatio, & dolor, sed tamen paruus. Pulsationem habet & extensionem, & nimium calorem, ardorem, & ruborem, repugnans manui dum ipsum tangit. Sed tamen hæc omnia accidentia per materiæ temperamenta non sunt grauia. Si autem membrum multas arterias habeat, & fortiter sentiat, dolor & pulsatio sunt maiora. Quod si paucas habuerit & debiliter senserit, habet dolorem, & sine pulsatione grauitatem. Si uero sanguis temperatæ sit complexionis, & crassus in supera, facit in carne apostema, & prędicta accidentia sunt fortiora, quia extensio & pulsatio maxima. Et si sanguis cū temperamento sui substantiæ sit subtilis phlegmonē in cute generat, & minor significatio supradicta, neq; pulsationē habet. Si neq; bonus sit neq; temperatus sed subtilis, & calidissimus simplex erisipela generatur. Quæ melior est quam si cum sanguine fit & colera. Significatio huius quia ardor est nimius, & plusq; phlegmon rubet & incenditur. Quod si cū

manu

manu tangatur, ab eo manus repellitur, & poſt ſtatim reuertitur. Si ſanguis cum peſſimitate ſua craſſus ſit in ſubſtantia, naſcitur apoſtema quod uocat eriſipela, & cognominatur uariola. Alij dicunt ignem eſſe ſacrum. Nos autem dicemus de hoc apoſtemate & eius ſignificatione cum dixerimus de paſſione in exteriori cute permanente. Diuerſa uero ſunt hæc apoſtemata ſanguinolenta, prout membrorum ubi naſcuntur diuerſitas. Si enim in facie naſcatur uel capite, appellatur meſere. Et eius ſignificatio nimius faciei eſt rubor & capitis inflatio, & omnium ſuarum partium tumor, dolor quoq; & pulſatio. Et ſi in cerebri naſcatur pelliculis appellatur phreneſis. In coniũctiuis oculorum panniculis nata, uocat ohpthalmia. In coſtarum pelliculis nuncupatur pleureſis. In pulmone, peripneumonia. In diaphragmate pleureſis abuſiue, & phreneſis. Si in mollitie carnis ſub aſcellis, aut in inguinibus uel oculis, uel poſt auriculas, & cito ſaniem faciat, appellatur peſtilentia & uulnera. Si phlegmõ eriſipelę pertineat, aut phlegmoni eriſipela, & cito ſaniem faciat, uocabuntur uulnera & peſtilentia. Si in alio quolibet eſt membro abſolutus dicetur phlegmon. Quod ſi aperiat anaſtamen uocabitur. Hoc uero nomen ſignificat ſeparationem & elongationem, quia membrũ ubi eſt apoſtema cum de alio membro ad ipſum deſcendat, aut in ipſo ſit collecta materia, neceſſe eſt ſe membrum diuidat, & quaſi uacantem locum faciat, in quo ſaniei ſit collectio. Hæc autem materia aut ſanies eſt aut ſanguis aut de utroq; cõmixtis, quia materiam ſi natura digerat, & fundamento mẽbri eam ſimilem faciat, fit ſanies alba. Sed ſi digerere non poſſit, nec aſſimilare bonæ qualitati propter defectionem ſui perit, & craſſus atq; turbidus fit ſanguis. Quod ſi parum in materia operetur natura partim digerens, partim uero non, fiunt ſanguis & ſanies, & uocat hoc apoſtema uulnus, cuius ſignificatio dolor eſt & pulſatio, & maxime cum materia ſit in initio. Et cum materia perfecte digeratur, totaq; in ſaniem mutetur, dolor mitigat, quia materiæ ſubſtantia facta eſt una non diuerſa. Significatio autem uulneris ſaniem habentis, quia tactum digitis quaſi eis cedit, & ſubtus digitos recumbit. Si habuerit ſanguinem inuenitur uulnus quaſi ſe extendens. Vnde oportet bene intelligas ne craſſitudo membri te decipiat. Neq; enim propter craſſitudinem bene ſenties, quando membrum illud tanges. Quod maxime infirmo nocet, quia ſanies corrũpit mẽbrũ, & quaſi corrodit ipſum.

De colerico apoſtemate & cauſa & ſignificatione. Cap. X.

COlera rubea ſi ſit ſimplex, & ad id quod membrum uideatur deſcẽdere facit apoſtema quod uocatur formica, & aliud farſa. Quæ ſi cum ſanguine miſceatur, eriſipela inde generatur. Formica uero ſi de ſubtili ſit colera, fit ſimplex in cute apoſtema. Hoc ita ſignificatur quia cutis incenditur. Si autẽ colera ſubtilis ſit & acuta, generatur cutem comedens

dens,& carnem perforans,formica uocatur manducatiua.Huius significa tio est ut cutem ob ambulet,& se sicut formica dilatet.Hæc pruriginem fa cit in tactu,ardorem quoq; atq; calorem,& cito uulnerat.Si autem inter sub tilem & crassam sit temperata,neq; multum acuta,formicam quam milium uocãt generat.Significatio eius,ut in cute pustulæ secundum milij similitu dinem habeantur. Erisipela quæ ex sanguine subtili nascitur & colera, cu tis rubore,incensione quoq; significat atq; calore cum pulsatione.Omnisq; eius significatio phlegmone & erisipela phlegmatica est fortior.

De phlegmatis apostemate & causa & significatione eius. Cap. XI.

APostema nascens ex phlegmate,inter subtilitatem,crassitudinem quoq; & uiscositatem temperato,& ad membrum descendente su bito,uera uocatur idumia.Aliquando nascens ex uentositate fumo sa,sicut uidetur in corpore hydropico atq; phthisico,& in eo quod mẽbro rum fundamentum habet corruptum.Huiusq; apostematis significatio,al bedo est & mollities sine dolore.Quod cum digitis prẽmatur,impressio di gitorum ibidem formatur. Sed tamen cum ex uentositate sit fumosa,nulla digitorum remanet forma,& cum percutias quasi resonat.Si de phlegma te crosso est & uiscoso,uocatur & glans,scrophula,& uerruca,& nodi si miles glandi.Quod de phlegmate est crasso nigræ colerę cõmixto generat uerrucas.Si phlegma sit salsum,& cum sanguine mixtum,generantur pu stulæ fauosæ,& apostema crassum in magnitudine diuersum.Quorũ quod dam simile est ciceri,& hoc in magnitudinem augmentatur,ut quasi melon efficiatur,& melone maius,& in sacculo ex omni latere circundatur.Quod motum non cum membris uidetur esse solidatum,sed & quasi separatum. Cuius solidatio tantum est cum cute. Genera eius sunt quatuor est em̃ pin guosum,& mellitiuum,pultiuum quoq; & iuncatiuum.Pinguosum de cras so nascitur phlegmate. Quod intelligitur,quia in initio stringit sensum ha bens,& materiam colligens quasi pinguedinem.Eiusq; tactus,est quasi pin guedinis alicuius mellitiuum ex putredine nascitur phlegmatis,cuius mate ria in colore & liquore quasi mellis.Cum tãgitur cito manus fugit & regre ditur.Tactusq; eius sicut utris mel habentis.Pultiuum & iuncatiuum ex eo dem phlegmate unde & mellitiuum nascuntur.Hæc intelliguntur quia fun damenta eorum dilatantur,paruusq; est eorum sensus,& mollis tactus.Sed tamen pultiuum materiam habet similem pultium. Iuncatiuum est simile iuncatę de lacte factæ.Est & aliud de materia nascens phlegmatis crassi & pessimi,cum sanguine crasso & putenti mixti.Huius materia quasi lutum est aut aranea,uel quasi fex olei uel uini,siue carbonis,& similium.Cuius ta ctus durior est superioribus.Scrophula est apostema quasi glans,in molli carne colli,aut in ea quæ sub ascellis,uel inguinibus.Maxime tamen in pro ra colli uel in latere sui. Est autem semper una uel duæ,tres,pluresue.Et

unaquęq; pelliculis circundatur. Quare ſcrophula uocat, quia in collis porcorum ſæpe naſcitur, uel dicunt alij ut pote ſcropha multos porcellos generat. Ita & hoc in numero augmentata nomen à ſimili eſt ſortita. Verruca eſt puſtula rotunda, in tactu dura, acuta, aut nodo ſimillima, & eſt duriſſima, aliquando autem eſt ſicut auellana uel nucula. Naſcens in locis illis qui ſunt nodi carnis. Hæc aliquando cum prematur digitis quaſi uulnera facit.

De melancholico apoſtemate, & cauſa & ſignificatione. Cap. XII.

APoſtema naſcens de colera nigra quaſi fex olei, aut eius eſt turbulentia, & uocatur ſimplex ſcliros. Eius ſignificatio eſt, durities, neq; dolet. Color eius albedo, uel liuiditas, uel quaſi color corporis in quo eſt. Si autem hæc materia de membro in quo eſt naſcitur, & partim extra uenas eſt, partim uenis includitur. Apoſtema fit quod cancer uocatur. Eius ſignificatio eſt, quia durum & extenſum eſt & durities quaſi petra. Forma eius quaſi forma cancri, quia uenæ quæ in apoſtematis ſunt latere, extẽſæ ſunt atq; de materia melancholica plenę, pedibuſq; cancrorum aſſimilitatę. Eſt & aliud apoſtema naſcens de colera nigra, de colera rubea eſt incenſa cancerq; generat, quod & comedit, & uulnerat. Significatio eius, quia uulneris labra ſunt craſſa exterius inuerſa, habens quaſi pinguedinem. Color eius uiridis uel ruffus, uulneris niger. Hæ ſunt qualitates apoſtematum & cauſæ, & ſignificationes eorum.

Depaßione quam exterior cutis patitur corporis. Cap. XIII.

PAſſiones naſcentes in corporis exterioribus quædam de interiori cauſa naſcuntur, quæ & antecedens uocatur, quædam uero de exteriori, & hæc primitiua dicitur. De antecedenti cauſa naſcẽtes, quædam in toto corpore ſunt apparentes, ſicut uariola, lepra, morphea, quædam in qnibuſdam membris & non alijs, ſicut alopetia, quæ capitis eſt propria, & lentigo quæ faciei. Naſcentes de primitiua ſunt iunctura ſeparationes. Quarum quędam de corpore fiunt inanimato, ſicut de gladij inciſione & lapide frangẽte, atq; ſimilibus grauibus corporibus Quędam de animatis, ſicut animalium cõmeſtionibus, morſibus quoq;, aut punctionibus. Animalium quędam nomen habent ſicut canis rabidus, tiriæ, ſerpentes, & ſimilia, quædam uero ſicut canis & homo. Nos autẽ incipiamus à paſſionibus exterioribus, quæ de interiori cauſa naſcuntur, & de his incipiatur, quibus omnia membra circundantur, utpote lepra, uariola, morphea, petigo, uiriditas, ſcabies, prurigo, pediculi, puſtulæ paruæ, uerrucæ, uulnera de incenſione naſcentia, deſudatio, apoſtema, quod uocatur iporiſma, fluxus ſudoris, conſtipatio ſui, ſacer ignis.

De uariola & cauſa & ſignificatione. Cap. XIIII.

VAriolæ ſunt multæ puſtulæ in toto corpore, aut ex maiori parte diſperſæ, aut in uno membro, in alijs uero non. Antiqui uocant has ignis carbones, ſiri, filias ignis. Hæ autem puſtulæ augmento

ætatis

ætatis naſcuntur maxime. Cum enim fœtus in uulua ſanguine menſtruo nu triatur, qui ex ſuperfluitate muliebris corporis naſcitur, & ab epate per ue nas quaſdam ſicut iam diximus emittitur. Hicq; ſanguis diuerſus in ſubſtã tia & qualitate fit, in ſubſtantia, quia aliquando ex mundi ſanguinis eſt eſſen tia, interdum autem phlegmatica, aliquando colerica, & aliquando melan cholica. In qualitate, quia aliquando ſanguis eſt laudabilis, aliquando illau dabilis. Fœtus inquam cum meliori qui in fœmina habetur nutriatur, ei uſdemq; membra augmententur. Fex autem in membris remaneat matris & in uenis, eo quod infans de uentre matris egreſſus nutrimento lactis uta tur, quod de ſanguine menſtruo procreatur, membra eius de meliori nutri untur, & ſuperfluitates remanent in corpore infantuli, quæ poſtea aliunde mouetur ad exteriora corporis. Motio uero eius aut de cauſa exteriori ſi cut aëre peſtilentiali, uel etiam de ſedili in quo prius hanc habens peſtem ſe derit, & in ſedili remanentis odorem morbi reſidens poſtea odorauerit, aut de interiori ſicut de infantis ordinatione in arterijs. Quæ ſi ſint calida humi da atq; craſſa ſicut multæ ſunt carnes. Dactili, atq; mel, aliaq; his ſimilia, hu iuſmodi materiã augmentantia & ebullientia cum ſuperentur à natura, in corporis procelluntur exteriora, & naſcuntur pruritæ quæ uocantur ignitæ prunæ. Quæ ſunt peſſimę ſecundum qualitates ſuæ materiæ. Si enim ca lida ſunt in complexione, & craſſa in ſubſtantia, non tamen in qualitate peſſima, naſcunt inde illę puſtulę quę in initio ſunt paruę, atq; tãdem in magnitudinem lacertis maioris & craſſioris augmentantur, & rotundantur, & cõterantur, & effectę lucidę uelociter aperiantur. Quæ aperte dealbantur, & ſicut perna delucidantur habentes pruriginem atq; duritiem. Hæc autem ſpecies cæteris lucidior, & ſalubrior eſt. Si autem de ſanguine ſint craſſo & melancholico, & peſſimę qualitatis, in initio puſtulæ ſunt liquidę, medio punctum nigram habentem. Cumq; augmententur dilatantur & altera alteri coniungitur. Neq; rotundantur, ſed earum forma in lateribus diuerſat. Color earum liuidus atq; plumbeus, cinerinus, aut citrinus, aperte habent putredinem & ardorem, nigra ſicut ignis incendia, aliquãdo uero non aperiunt. Huiuſmodi peſſimę ſunt & mortales. Quibus ſi admiſceatur ſanguis cum putredine acuta, fit ueſica ſicut igni incenſa, & uocatur ignis ſacer. Quod iterum peſſimum eſt. Eſt item uariola de ſanguine calido & ſubtili, non multa in peſſima. Hęc autẽ cum ueniat ad ſtatum quaſi milium eſt, aut minor. Color eius rubeus, neq; aperitur ſed dilatatur & euaneſcit. Vniuerſalis ſignificatio uariolę in initio eſt febris, & inflatio in facie, & temporibus & gutturi, & arterijs maioribus, prurigo in natibus, & rubor in mẽbro ubi naſcitur, aſperitas in lingua, in capite grauitas. Quæ ſigna cum uidentur cũ febri continua certificatur uariola uentura.

De lepra, causa & significatione. Cap. XV.

LEpra est morbus desiccans omnia membra corporis. Quæ concrea tur cumq; in carne est deficiat mutatiua uirtus. Est autem de cõplexi one mala, frigida & sicca, & de dominatione melancholię ad sangui nem & corruptione eiusdem. Quę cum ueniat ad corporis nutrimenta, cor rumpit ea & desiccat, & ita corrũpit humores corporis atq; sperma. Quæ utraq; de solo nascuntur sanguine. Hæc autem passio in generatione inua dit filios. Substantia enim spermatis commixta est cum humoribus malis de quibus lepra procreatur. Humoresq; corporũ filiorum, humoribus patrũ similes sunt, & substantię eorum fundamenta de hac substantia sunt facta. Vnde necesse est à patribus ad filios malum protendatur. Item occupant quidam cum sani huiusmodi assideant & eis confabulentur. Malus enim fu mus de corporibus infirmis dissolutus à sanis odoratur. Lepræ species sunt duæ. Aut enim ex colera nigra, quæ fex sanguinis est & eius turbulentia, de haq; lepra non cadunt mẽbra, & aliquãdo huiusmodi infirmo prodest me dicina, perfecteq; sanatur, si sibi ab initio succurrat. Aut ex nigra colera quę de colera rubea est incensa. Hęc & membra consumit & cadere facit, estq; incurabilis. Initiũ autẽ huius leprę intelligitur, quia albedo oculorũ liuida efficitur, & apparet oculus in forma rotundus, unde leonina uocat. Quę cũ ueniat ad statum membra cadunt, depilant palpebrę, & supercilia, gutturis succedit raucitas. Facies inflat & erumpit, & rubea efficitur. Digiti sunt fis si, nares desiccatę, uenæ linguę incrassatę, nares aliquando cadunt.

De morphea, & causa & significationibus. Cap. XVI.

MOrphea est albedo in exterioribus apparens corporis, aliquãdo in quibusdã mẽbris, in quibusdã uero non. Aliquãdo in omnibus ut totum corpus album esse uideat. Nascit autẽ de crassis humo ribus phlegmaticis dominantibus sanguini, & defectione mutabilis uirtu tis quę est in mẽbris. Hęc de cõplexione fit mala & frigida. Eius significatio quia mẽbra & pili patientium albescunt. Cum autem cutis cum phleboto mo uel acu pungitur non sanguis egreditur, sed albi humores potius esse ui dentur. Huiusmodi est incurabilis, unde uero sanguis exit, aut humores ro sei, de sanitate non debemus desperare. Est & altera morphea subtilis & al ba in cute exteriori, de eodem nascens unde & altera, sed tamen non de for ti materia. Differunt autẽ quia hęc in exteriori apparet cute, illa uero in in terioribus est. Morphea nigra est mutatio cutis in nigredinem, & nascitur de cõmixtione colerę nigræ, & sanguinis. Significatio eius, quia cutis deni gratur, & quasi furfura cadunt cum fricatur, locusq; remanet rubeus. Ma xime hæc morphea nascitur iuuentutem uicinantibus, & ipsis iuuenibus propter incensionem colerę rubeæ, in eorum corporibus, & mutatione sui in nigram. Petigo quoq; est asperitas nascens in cute, & color eius quidam

niger

niger, quidam ruffus, & ex calido & ſubtili naſcitur, qui cum colera nigra miſcetur. Aliquando etiam naſcit ex cõmixtione craſſæ humiditatis, cum ſalſo phlegmate mixto cum ſanguinis calore. Neq; petigo ſi ſit diuturna ex coriatur de cute ſicut piſcis ſquama.

De ſcabie, & cutis excoriatione, pediculis, porris, & uerrucis, de ſudatione & apoſtemate, quod uocant iporiſma. Cap. XVII.

SCabies & prurigo atq; cutis excoriatio fiunt de phlegmate ſalſo mixto cum ſanguine colerico, quem expellit natura ab interioribus ad cutem, ſubtusq; eam permanet. Si humor ſit ſubtilis, pruriginẽ cito ſalubrem facit. Si craſſus ſit diuturna ſcabies, & excoriatio cutis. Aliquãdo hæc paſſio uenit ex defectione cutis, cum natura expellit ſuperfluitatem in exteriora corporis ut membra mundificet interiora. Quam ut expellat & diſſoluat non habet uirtutem, & ita ibi permanet. Maxime hoc contigit comedentibus multum, & accipientibus ea cibaria quæ craſſos chimos habeant, neq; balneantur. Quibus prurigo naſcitur propter lutum in corpore coadunatum. Item ſenioribus prurigo naſcitur propter defectionem cutis eorum & multitudinem ſalſorum humorum in corporibus ſuis. Significationes ſcabiei, ſunt puſtulæ paruæ incipientes rubeæ, & poſtea inflatiuę nimiam habentes pruriginem, & plurimam in manibus, & inter digitos, in cubitis, & ſuper anum, & circundat. Aliquando eſt in toto corpore. Pediculi ſunt de ſuperfluitate humida & craſſa atq; corrupta, quam expellit natura ad cutis exteriora, neq; exit poros ex craſſitudine ſua, & ita miſcetur cum luto corporis unde generantur pediculi. Ideoq; ſemper abundant pediculis non habenti, & quorum non mundificatur cutis, ſicut uiatoribus cõtingit. Sudor enim corpus exit, & permanet in poris, putrefacit quod ſubtile fuit, & pediculos facit. Aliquando etiam pediculi fiunt ex multa commeſtione ſiccarum ficuum. Puſtulæ paruæ naſcuntur ex peſſimis humoribus qui extra corpus à natura expelluntur. Qui ſi ſint calidi & acuti, puſtulas acutas in corpore neceſſe eſt fieri. Si craſſi & frigidi puſtulæ latæ & extenſæ. Plurimum autem naſcuntur puſtulæ his qui cutis ſunt duræ, & conſtipatę. Eſt & aliud genus puſtularum, quarum quædam maiores, quædam minores, & quædam latiores in capite ſunt cum nimia prurigine incipientes, ex quibus putridi effluunt humores, & naſcuntur ex ſanguine cum colera ſe miſcente, & coloris ſunt rubei, & in diem augmentantur, unde infirmus nimios ardores patitur. Cuius pulſus uelox eſt & magnus. Si autẽ ex commixtione ſalſi phlegmatis, & ſanguinis ſubtilis, ſunt albæ in colore & maxime augmentantur in nocte. Et aliquando ex horum triũ humorum naſcuntur commixtionibus quorum color non multum eſt rubeus. Deſudatio eſt puſtula parua ſicut milium quæ in exteriori cute excoriatur, & de humore ſubtili calido & colerico naſcitur & cum ſanguine miſcetur, & ma-

xime in æstate nascitur, præcipue his qui in aqua frigida balneantur. Humores enim qui de interioribus egrediuntur corporis in cutis clauduntur poris. Verrucæ paruę sunt pustulæ durissimæ, & rotundę sicut acumen, in plurimis nascentes membris, de commixtione humoris phlegmatici & melancholici. Vulnera de incensione nascentia, de sanguine sunt incenso & melancholico ad exteriora corporis à natura expulso. Sunt autem pustulę maiores in initio, & deinde se aperientes, & dilatãtes, crepantes, & nigram putredinem facientes. Apostema quod uocatur iporisma ex sanguine & uentositate & de incisione nascitur arteriæ, si quædam membra percussionem patiantur, unde arteria subtus cutem incidatur, aut uulnera fuerint. In loco ubi arteria sit, & cute solidata exteriori incisio intus remaneat, arteria non solidata & aperta, significatio huius apostematis, quia locus eius, & manu tactus subtus eam dissoluitur. Aliquando diuq; sonitus auditur, color eius quasi flos uiolæ. Galenus: uulnera, inquit, & pustulæ in corpore nascentes nimiũ albæ, aut uariæ, humores pessimos denotant habere. Et propter hoc sunt durę, & ad sanãdũ molestæ. Quia humores unde uulnera illa sunt facta, non permittunt solidari ipsa. Et iterũ propter minutionẽ boni sanguinis.

De morbis illis qui sunt propria quibusdam membris & non alijs. Cap. XVIII.

Dixímus de passionibus totius exterioribus corporis. Oportet nos in hoc loco eas dicere, quę quibusdam membris, & non alijs sunt priuatę. Sunt enim quędam soli pertinentes capiti, sicut alopecia, tiria, fauositas, furfura, capitis magnitudo, quę ex apertione est ossiũ serrã assimilantiũ, & molle apostema quod subtus cutem capitis est atq; super craneũ. Sunt & quędã passiones faciei pertinẽtes, sicut lentigines & paruę pustulę lentiginosæ, faciei fissuræ, & celsa quæ est in maxilla, atq; incensiones. Sunt & quædam pedibus attinentes, sicut elephantia, uarices, & uulnera quæ uocantur dactilia. Sunt & quas patiuntur pedes & manus, sicut uenã mediantem, & fissuras in plantis manuum atq; pedum, calcaneoq;. Et uulnera ex strictis ocreis contingentia, & excoriatio ex equitatione multa. Sunt & quas patiuntur digiti & ungulæ. Nos autem incipiamus ab his quę pertinent capiti, & primum de alopetia. Alopetia & tiria sunt duæ passiones, capillos à capite, & pilos à barba, & supercilijs euellentes. Suntq; hæc nomina à simili sumpta. Alopetia, quia lupi plurimũ patiunt ut pili sibi cadant & cutis uulneret. Tiria, quia serpens illa sępe cute excoriatur. Vnde & tiria uocatur morbus cutem excorians hominibus. Dicunt tamen alij morbũ istũ inde sit uocari, quia in hoc morbo pilorũ auulsio est, sicut tiriæ uulneratio, sed non est ita. Hę ambę passiones aut de colera sunt acuta cum sanguine mixta, quæ utraq; pilos nutriunt, & cum ad eos perueniant cadunt. Cadunt autem ex incensione quam patiũtur. Significationes sui quia color illius loci pertinet albedini, & aliqñ cmes pili corporis hãc patiãt ut cadãt.

Hippo

Hippocrates. Habentibus inquit alopetiam si uarices ueniant capilli redeunt. Sed non est usuale ut hi uarices habeant. Aliquando autem capilli cadunt propter paruitatem cibi, & boni fumi eos nutrientis. Aliquando autē ex raritate pororum, per quos cum fumus exeat dispergitur, & rarificat, nec pili conficiuntur. Alij quoq; ex pororum constipatione quæ contingit ex phlegmate & humiditate. Quia cum fumus unde sunt pili si cum hac humiditate exierit deforis, post humiditas reuertitur ut poros claudat, & ita contrahit, alterum fumum ad exeundum paratum ne continuetur, & indè pili nascantur. Aliquando quoq; pili cadunt post acutum morbum propter calorem nimium, & fumum pessimum. Aliquando etiam propter ablationem boni humoris sicut uidetur in phthisicis, & hecticis. Mellitiua etiā pustula in capite est natiua habens putredinem. Huius multæ sunt species, est enim quæ uocatur fauus, & de phlegmate salso nascitur. Significatio eius quia sunt pustulæ perforantes cutem capitis cum subtilitate foraminis quę habent humiditatem, fauum mellis assimilantem. Est & alia quæ uocatur ficosa. Sunt autem pustulæ iocundę & durę habentes ruborem, & interioribus quasi ficuum sunt grana. Est & alia habens perforationem in capite, subtilem prioribus minorem, de qua currant humiditates quasi carnis lauationes. Est & alia rubea parua quasi mammillę summitas, de qua exit humiditas sicut sanguinis aqua. Est & alia sicca, alba, de qua albi cadunt cortices. Furfur est subtile & album sicut furfur, cadens à capite sine uulneratione. Quod ex fumo contigit phlegmatico, & salso, aut de sanguine melancholico humori mixto. Capitis magnitudo, longitudo, & tortio, ex uentositate crassa nascuntur quæ ossibus ferram assimilantibus inuiscantur, & ita alterum ab altero diuiditur, & elongatur, unde caput magnificatur, apostema quod sub cute capitis est cum digitis tāgatur leuiter mouetur. Est autem de humoribus subtilibus & aquosis subtus cutem capitis se coadunātibus. Lētigines semper in maxillis nascentes, sunt de fumo qui de sanguine est incenso, & humoribus melancholicis, qui sunt in stomacho, aut in alijs locis corporis, sicut mulieres patiuntur concipientes cum in corporibus earum mali coadunant humores. Celsaq; in maxillis solet effici, de humoribus nascit crassis & acutis. Est autem pustula uulneratiua incipiens in maxilla. Incensio uero faciei, uel narium, est quasi mellitiua pustula, ruffa, liuiditati tamen cō tigua, aliquando faciens uulnera. Oportet autem intelligi qualia uulnera sint, in hoc loco uel in alio membro. Si enim rotundum & profundum, pessimum & molestum, quia de materia nascitur crassa & calida. Elephantia est melancholicum apostema nascens in crure uel calcaneo. Significationes eius, quia forma pedis est quasi elephantis non diuersa sed æqualis. Varices sunt uenæ in cruribus plenæ & nimium crassę, nascentes de humoribus melancholicis in has uenas descendentibus, & eas implentibus. Plurimum

mum autem his naſcuntur qui laborant in pedibus,& erecti ſtant. Deſcendunt enim humores in has uenas quæ ſunt in cruribus, & propter hoc marinarijs plurimum naſcuntur,& in agro laborantibus,& ſimilibus. Significationes earum quia uenæ tortæ ſunt & craſſæ,uiriditati & nigredini pertinentes. Dactilia in crure naſcuntur,& eſt uulnus concauans atq; perforans, rotundum & manducans circundantia,& ad ſanandum eſt moleſta. Quæ autem in ſimul in manibus naſcuntur & pedibus. Vna eſt uena mediantis fiſſura in manibus & pedibus. Vena iſta in crure naſcitur & in brachijs,aliquãdo pueris in lateribus. Plurimum autem hæc paſſio naſcitur in calidis regionibus ſicut Indi a,Æthiopia,& Ægypto. Sunt & alię paſſiones ſub cute naſcentes,& ſunt ſicut uenæ forti motu ſe mouentes ſicut uermes,& cum aperiatur locum ubi harum uenarum eſt caput,fit dolor nimius. Fiſſuræ autem manuum,pedum,calcaneorũ,ex colera ſunt nigra,& ex alijs ſiccis humoribus illis locis dominantibus. Quæ in digitis eſt fiſſura, calidum eſt apoſtema in uicinitate naſcens ungularum,dolorem & ardorem faciens nimium.

De carbunculo & uulneribus. Cap. XIX.

CVm morborũ ſpecies in ſuperioribus nominauerimus dixiſſe nos meminimus,quia ſi iuncturæ ſeparatio fit in carne uocari debeat plaga. Si putreſcat dicentur uulnera. Si in oſſibus eſt fractura. Vulnera ergo quædam ſunt ſola & ſimplicia, ſicut fiſſura ſola, unde membri in quo eſt nulla perditur pars. Hæc autem fiſſura aliquãdo inciſio eſt parua, aliquando magna. Sola,quia nulla ſequũtur accidentia. Fiſſura magna quędam eſt ſicca,quædam habens putredinem. Et hęc eſt in facie propter defectionem digeſtionis cibi ad eam uenientis. Omne enim membrum duas habet ſuperfluitates,unam ſubtilem quę per poros diſſoluitur corporis, alteram craſſam unde naſcitur lutũ ſuper cutem. Putredo in uulneribus ex humoribus eſt ſubtilibus qui calore diſſoluuntur. Quodcunq; uulnus eſt huius modi in propatulo eſt,neq; ſignificatione indiget. Vulnera compoſita,quędam ſunt cum cauſa,aut cum morbis,aut accidentibus. Cum cauſa,ſi cum in loco ſuo inueniant ad ſe deſcendentem materiam. Significatio eorũ multitudo eſt humiditatis in uulneribus & ipſius fluxus. Cum morbo aliquando ex calida eſt complexione. Significatio eius rubor eſt membri illius,& incenſio atq; dolor. Aliquando ex frigida eſt complexione. Significatio eſt liuiditas coloris,& paruitas caloris,aliquando ex complexione humida. Significatio humiditatis eſt multitudo & uulnerum putredo,& mollities in tactu,aliquando ex complexione ſicca. Significatio uulnerũ eſt ſiccitas,& eorum duritia cum morbo officiali,quędam ſunt ſecundum minorationem ſicut carnis in uulneribus,& partis de membris cadentis,quędam ſecundum magnitudinem ſicut apoſtema quod de calore eſt & uulnus facit. Eſt autem ſecundum ſeparationem iuncturæ,ſicut inciſio nerui,ant fractura oſſis. Cõ

poſitio

positio uulnerum cum accidentibus est sicut cum dolore qui uulnera sequi-
tur. Vnumquodq; autem uulnus simplex siue compositum, siue inueteres-
cat, & 40. dies transeat, appellatur fistula, quod uulnus profunditatem ha
bet, & os eius strictum est, profunditas lata, caro dura & alba sine dolore.
Aliquando autem uidetur sicca, aliquando multam humiditatem habet, &
aliquando ab ipsa multa currit humiditas, aliquando uero non, aliquando
os eius clauditur, aliquando aperitur, aliquando profundatur, & putrescit,
aliquando in neruum uenit, aut in uenam, aut in aliquod nobile membrum
& comedit ipsum. Aliquando cō cauatio eius est recta, aliquādo transuersa,
aliquādo in fistula multa habens ora. Sufficit dixisse de iuncturæ separatio-
ne quæ est in carne, id est, uulnere, apostemate, & de qualitatum ipsorum di
uersitate. Separatio iuncturę quæ in ossibus est, est fractura, quędā simplex
quędam cōposita cum uulnere uel apostemate facile appareant. Separatio
iuncturæ quæ ex animalibus est facta, si ex animali sit uenenoso, non differt
ab alijs uulneribus & aperta est, sed interrogatione infirmi indiget, quid eū
comederit, aut momorderit. Morsus animalis uenenosi, uel comestiones,
uel puncturas, sequunt accidentia pessima & diuersa quæ sunt dicenda, ut
intelligamus unde sint & qualia, & secundum quod oportet medicemur, &
non erremus.

De morsu bestiæ uenenosæ, & incipiendum à rabido cane. Cap. XX.

ANimalia uenenosa quædam sunt comedentia, quędam mordentia,
quędam pungentia. Comedentia sunt, canis rabidus, mustela, & il-
la quæ uocatur ephaleputis, & anicla. Mordentia sunt tiriæ, & om-
nia genera serpentium. Tirię sitientes, & glandosæ, & in aqua profundātes
se, & hæ quæ dicuntur pichrinos, & quę osios, & cornutæ. Animalia pun-
gentia sunt, scorpiones, guespę, apes, aranęę, & scorpius qui uocat rastella
tiuus, & reptilia, pediculi uulturis uocata. Omne inquā uenenum canis ra-
bidi nimium est siccum, & desiccatiuum, & cerebro nocens plurimū, unde
spasmus & horror aquæ. Canis cum hominem comedat uel mordeat, pes-
sima patitur homo accidentia. Cui comestio si medicina nō succurrerit pe-
rit. Oportet ergo intelligi significationes canis, ut custodiamus & uide-
amus canem qui cum momorderit, ut cum morsum caninum scieri-
mus secundum quod oportet medicemur. Signa sunt, quia sic se habeat
ut rabidus, refutans comedere & bibere, sitim nimiam patitur, & incensio-
nem, aquam fugit, os aperit, linguam emittit, de ore spuma effluit sicut spu-
ma cameli. Caput eius in aliud latus suspenditur. Oculi eius rubicūdissimi,
auriculę suspensæ sed semper motę. Aliquibus quasi spuma egreditur, cum
autem latret raucus est. Aliquando uocem non habet, cum ambulet nutat
in diuersas partes. Negat suos domesticos latrās in eos, latrat etiam itidem
in canes ut in homines. Quem cum alij canes cernunt, eum fugiunt. Ruffus

hęc inquit: patitur canis ex dominatione colerę nigræ, & eſt quædam ſpecies melancholiæ. Quod plurimum patiuntur canes in æſtate, parum in hyeme. Accidẽtia hominis de cane huiuſmodi morſi. In initio nihil niſi plagę dolorem ſentit. Plaga autem iſta non ab alijs differt uulneribus. Cum autem dies elongatur, tetinoſitatem patiuntur, & ruborem in corpore maxime in facie, ſudorem quoq; & defectionem, & aquæ timorem. Quam cum uideat tremit, fugit, neq; eam bibit. Similiter etiam omnem fugitat humidam rem, & aliquando latrat ſicut canis, atq; hic cum homines mordeat, eadem morſi patiuntur accidentia. Quæ aut poſt 40. dies ueniunt, aut poſt ſex menſes, aut poſt nouem. Cauſa accidentium prẽter aquæ timorem perforatio eſt ueneni per totum corpus. Timoris quę cauſam quidam philoſophi dicunt propter nimiam eſſe ſiccitatem corpori dominãtem. Venenum enim nimium eſt ſiccum, & deſiccatiuum. Fugiunt, quia eorũ naturæ eſt cõtrarium. Ruffus hanc paſſionem melancholię dixit eſſe ſpeciem de colera nigra naſcentem. Et cani coleram nigram dixit dominari, quę peſſimę ſit qualitatis, & ſicut uenenum. Quomodo uero multi quaſdam res patiuntur melancholici, ita & canes iſti aquę ſunt timidi. Dicuntur autem quidam in ea uidere formã canis qui eos momorderit. Alij dicunt quia inteſtina uel eius ſtercus ibi cernunt. Hæc eſt ſignificatio unde intelligitur canis rabidi morſus ab alijs animalibus diſcretus. Hæc pro ut diximus, aut poſt quadraginta dies aut poſt ſex, aut poſt nouem conſequũtur menſes. Sed in initio nulla eſt differentia inter plagam hanc, & ab alio cane, uel alio animali non uenenoſo factam. Oportet tamen in principio diſcernatur, ut priuſquam aquæ timor ueniat medicetur. Qui timor cum uenerit, nulla euaſio mortis eſſe poterit. Sed ſi ante timorem aquæ ei ſuccurrat ſanatur & liberat, maxime ſi perfectum inuenerit medicũ. Differentia, ſi morſus canis rabidi uel nõ rabidi ſit, qa ſi ſuper ponat emplaſtrũ de nuce bene piſtata una die & una nocte, deinde ablatum det gallo uel gallinæ eſurienti ad comedendum, ſi poſt quam comederit, uiuerit, non eſt morſus canis rabidi. Si autem econtra, moritur. Oportet die illa & nocte expectetur, quia non tam cito moritur. Alij dicunt ſi panis fruſtum accipiatur, & ſanguine plagam exeunte ungat, caniq; proijciatur nullatenus comedit ſi canis rabidi ſit. Cum huiuſmodi ſignificationibus canis rabidi morſus diſcernitur. Muſtelæ morſus dolorem nimium infert patientibus, & color plagæ eſt liuidus. Morſus ſimiæ eſt qualis hominis.

De morſu tiriæ & ſerpentum. Cap. XXI.

TIriæ & ſerpentium uenenum eſt calidum, & qui ab eis mordentur dolorem nimium in loco illo patiuntur, & poſtea dolor ſecedit ad totum corpus. In loco autem morſus duo foramina ſeparata uidẽtur, quæ ſunt dentium ſuorum locus. Poſt ab ipſis humiditas currit quaſi ſit olei

olei, deinde humiditas fumosa, & in circuitu loci apostema calidum est pati, quod habet ruborem & liuiditatē, atque uesicas, quasi ab igni combusti sint. Corporis color mutatur, abominationem, & uomitum colerę patiuntur, & defectionem, tremorem, & frigidum sudorem, caro comeditur, & de membro in membrum corroditur. De gingiuis sanguis effluit, atq; stringit. Morsus glādosę est putidus, de quo eminus pessimus odor egredit. Dicunt autem quidam quia pedes super illam incedentes excoriantur, & patitur apostema in crure. Qui autem ei medicatur manus eius excoriantur. Qui uero hunc serpentem occiderit odor eius putidus fit, & omnē odorem perdit nisi solius illius fœtoris. Significatio huiusmodi morsus, quia apostema in illo loco subsequitur cum rubore. Vesica illa membra circundat, aliquando summatim currit quasi aqua sanguinis. Dolorem in ore patiuntur stomachi. Serpens quæ uocatur sitibunda, morsu infert dolorem eis qui ab ea mordentur, & est continuus, & sanguis inde egreditur, sitim multam patiuntur neq; aqua saturantur, propter caloris huius tiriæ magnitudinem, neq; ab hac morsi euadunt mortem. Serpens quæ in aqua profundatur, largitudinem plagæ eius facit quos mordet & liuidum colorem, ab ipsa humiditas exit nigra, multa & fœtida, sicut fœtor qui à corporibus mortuorum egreditur. Serpens quæ uocatur pichronis est tiria minor superioribus, & latioris colli. Quemcunq; momorderit, quod & tiria idem facit, & emollitionem in carne & tumorem sicut hydropisis, & caro eius ex humiditate cadit. Tiria quæ esinus uocatur, cuius collum sursum erigitur atq; extenditur & de ore sanguis sputatur, plaga quam morsu facit, parua est nimis quasi acus perforatio, & parum sanguinis ab ipsa effluit, neq; apostema uel tumorem facit. Qui autem ab hac mordentur, obscuritatem uisui patiuntur, & dolorem corporis totius, & sensus corporis perditur, neq; euadunt ab hac morsi. Serpens cornuta quæ uocatur basiliscus, locum quem momorderit citrinum facit, & uirgæ erectionem cum pedonibus.

De morsu scorpionis & tiriæ. Cap. XXII.

SCorpij uenenum frigidum est. Vnde qui mordentur quasi niuem frigidam percussionem patiuntur. Locus cito tumet, & ruborem atque duritiem habet, & extensionem, ardorem aliquando & frigiditatem aliquando augmentatur dolor, aliquando mitigatur. Dolor est quasi punctura acus, aliquando faciens defectionē si super arteriam ceciderit, aliquando epilepsiam si super neruum cadit. Guespę atq; apes eis quos pungunt, tumorem calidum, & ruborem faciunt & calorem. Rostrum earum remanet ubi tangunt. Aliquando morsi sudorem patiuntur, & abominationem, labrorum rictigationem, inguinum tumorem, uirgæ erectionem. Aranearum multæ species sunt. Quæ ubi mordent faciunt multum dolorem, ruborem, frigidum sudorem, & citrinum colorem. Aliquando quasi strangu-

rię in urina duritiem, & uirgæ extenſionem, intra inguina, & genua, tetinoſitatem in ſtomacho. Linguæ extenſionem, ut eorum ſermo non poſſit diſcerni. Vomunt humiditatem qua ſi araneæ telam, & uētris emollitionem ſimiliter. Si aqua calida infundatur dolor dimittitur, cum exeat reuertitur. Aliqua ſpecies aranearum in loco quem mordeant dolorem faciunt, ruborem, ſubtus diaphragma conſtipationem, in urina frigiditatem, in corporis extremitate uirgæ extenſionem. Scorpius qui uocatur raſtallatiuus, eſt paruus, & habet caudam retro raſtellantem. Hic plurimum inuenitur ubi ſaccharum efficitur. Quem momorderit dolorem non patitur in primis. Secunda uero & tertia peſſima patitur accidentia, ſicut tumorem in lingua, ſanguinem mingere, tremorem cordis, defectionem, anguſtiam. Multi moriuntur de huiuſmodi ſcorpionum morſibus. Hæc eſt ſignificatio ſeparationis iuncturæ quæ ex animalium eſt uentoſitate. Finis paſſionum quæ in exterioribus corporum ſunt.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu neceſſarijs locis, Liber IX.

CAPITA LIBRI.

De uniuerſali uia unde intelligantur paſſiones interiores. 1
De intentione interiorum membrorū & diuiſione eorum. 2
De cephalea & cauſa & ſignificatione ſua. 3
De phreneſi calida & frigida, & apoſtemate cerebri, alienatiōe mētis. 4
De cauſis & eorū ſignificationibus. 5
De lethargia & cauſa & ſignificatione ſua. 6
De apoplexia & cauſa & ſignificatione, & de epilepſia ſimiliter in eodē capite. 7
De melancholia & amore qui eros dicitur, & cauſa & ſignificatione. 8
De paſſionibus quas patitur nucha ſicut ſpaſmo. 9
De mollitiōe, tetinatiōe & ſimilib. 10
De ſpaſmo qui ex plenitudine eſt. 11
De ſpaſmo ex inanitione. 12
De tremore qui & paraliſis. 13
De gibboſitate. 14
De paſſione quę naſcitur in membris ſenſuum, & ab oculis incipiendū. 15
De auriculis. 16
De membris odoratus. 17
De lingua & oris parte linguę pertinenti. 18
De ore. 19
De paſſione in membris anhelitus naſcente. 20
De paſſione in gula & pulmonis canalibus. 21
De pulmōe, & de lacertis pectoris. 22
De panniculis coſtas operientibus. 23
De diaphragmate. 24
De corde. 25
De inſtrumentis cibi, & à ſtomacho incipiendum. 26
De profunditate ſtomachi. 27
De inteſtinis. 28
De colica paſſione. 29
De lumbricis & aſcaridis. 30
De ano. 31
De epate. 32
De hydropiſi. 33
De ſplene. 34
De felle. 35
De renibus. 36
De ueſica. 37
De ſiphac. 38

De

De teſticulis. 39 De mamillis. 42
De uirga. 40 De coxis. 43
De uulua. 41

De uniuerſali uia unde intelligantur paſſiones interiores, Cap. I.

Orbi naſcentes in interioribus corporis non adeo faciles ſunt intelligi ſicut qui naſcũtur in exterioribus corporis. Oportet ergo medicum notitiam habere actionis ſingulorum membrorum, & complexiones eorum, ſubſtãtias ſuas, & uniuſcuiuſq; iuuamenta, quantitates, & formas, & locos in corpore, & quam colligantiam habet ſingulorum ad alia membra, & quantum habet humorum, uel aliarũ rerum ſicut nos diximus ubi qualitates membrorum tetigimus. Ex his enim intelligit unius cuiuſq; membri interioris morbus, & in quo membro & quali membri loco perpenditur, & qualitas morbi, & eius quantitas diſcernitur. Sanitas quoq; eius uel moleſtatio notificatur. Cum horum igitur notitia ſit neceſſaria monſtranda eſt uia, & menſura unde poſſint intelligi. Hęc uia & mẽſura eſt octonaria. Vna eſt qua intelligimus nocumentum in actionibus. Secunda qua de corpore exeuntia. Tertia dolorem unius cuiuſq; membri priuatum ſignificat. Quarta ex loco infirmi ſignum dat. Quinta, ex apoſtemate. Sexta ex proprijs unius cuiuſq; morbi accidentibus. Septima, ex aliorum colligantia. Octaua ex interrogatione, & inueſtigatione. Ex nocumento actionis intelligimus membrum infirmum. Quæ enim actio patiatur, & cui noceat, membrum oſtendit infirmum cuius actio eſt, aut ex ſui propria cauſa, aut alterius membri colligantia, ſicut in deſiderij cibi uidetur defectione qua paſſio in ore ſtomachi certificatur. Hæc autem paſſio aut eſt propria, aut ex cerebri colligantia, à corpore exeuntia membra monſtrant infirma, & paſſionum ſuarum naturas. Intelligendi modi ſunt, aut exeũtium eſt ſubſtantia, aut de loco unde ſunt egredientia. De ſubſtãtia exeuntium ſicut hipoſtaſis quæ eſt in urina, ſi eſt furfurea ueſicæ infirmitatẽ ſignificat. Si ſicut fruſtũ carnis, paſſionẽ in renibus oſtendit. Similiter ſi cũ tuſſi corpuſcula exeant ſimilia pelliculis, ſignificatur quia pellicularum ſubſtantia quę ſunt ſicut fruſtula, fit corrupta & putrida. Exeuntia etiam intellige ex quantitate, ſicut cum indigeſtione fruſtum carnis exeat, maius, unde uulnus in craſſo inteſtino eſſe certificatur. Si paruum ſit, ſubtilis inteſtini uulnus erit. Vel ſicut ſi ſcreatur, uenæ fruſtum cum tuſſi ſi maius ſit, pulmonem infirmum oſtendit. Si paruũ, in canalibus pulmonis erit. Pulmonis enim uenæ magnę ſunt canalium econtra paruæ. Et iterum, ſi cum tuſſi exeant, anuli pulmonis & ſunt parui. Intelligenda eſt eſſe putrida pulmonis ſubſtantia. Illa enim anuli ſunt pars pulmonis. Si magni certifica putreſcere ligamenta pulmonis, & marceſcentia exire cum tuſſi, quia illi non putreſcunt ex ſui duritia, ſed liga

menta ex sui duritia. Et similiter fit in alijs membris. Ex loco si de pectore exeat sanies significat uulnus esse in spiritus instrumētis. Si cū uomitu in stomacho erit. Si cū digestione in intestinis. Si illa quæ est sicut lauatura carnis cum digestione exeat, passio esse intelligit in cōcauitate epatis. Si cū urina in eius parte gibbosa. Et si uulnera sint in spacio uentris & siphac fissus fuerit, si scissura ad interiora uiscera perueniat, et cibos aut chilos exeat, uulnera usq; in concauitatē stomachi perforantia. Si cū egestione, perforata sunt intestina. Si cū urina, uesica est perforata. Si in pectore cadat uulnus & inde exeat quasi uētus, uulnus perforare intelligit usq; ad pelliculas operientes costas. Iterū cum sanguis de quibusdā exeat mēbris uena rupta intelligit. Si autem exit saliens & ruffus & clarus, uena incisa arteria significatur. Significatio uero de dolore membris priuato, membrorum infirmorū substantiam demonstrat. Si dolor cum pulsatione fit, passio est in arterijs, aut in mēbro multas arterias habenti. Si cum punctura, passionem esse in membro paruum sensum habenti significat. Si dolor sit extensiuus, & in ambo latera progrediatur, passio nerui significatur. Si mollitur, extenditur, passio in pelliculis est ossa operientibus, & causa faciens dolorem perpenditur. Si est cū dolore sine ardore, ex frigida est complexione. Si habet extensionem significat uentositatem. Si pruriginem & uulnerationem, acutos humores significat. Significatio de loco infirmi membri, quia si dextri sit lateris, epar & cætera membra eiusdem partis ostendit infirmari. Si sinistri, splenem cum cæteris similiter membrorum locis. Significatio apostematis, monstrat mēbra infirma ex sua forma. Quia si apostema in dextro sit latere, & quasi medius circulus in epate esse intelligitur. Si longum, aut quadrangulum, in lateris erit uentris. Significatio de proprijs accidentibus essentiam morbi monstrantibus, & de membris infirmantibus, aut est de colore sicut maxillæ rubore, peripneumonia monstrante, & liuido colore epaticos significat & linguæ nigredine peracutas febres portendente, aut de forma sicut de inguinum concauitate phthisicos denotante, aut de exeuntibus corpus sicut digestione quæ est sicut carnis lauatura, & passionem epatis deficientis notat. Significant de colligantia alterius membri sicut cum digiti deficiunt in sensu, & totum corpus nihil patitur. In paucis neruis ad manū uenientibus passionem intelligimus. Si passio ex alterius membri colligantia, ex compositione intelligitur sua, & sic augmentatur cum passione altera. Verbi gratia. Alienatio mentis si crescit & augmentatur cum febri, & mitigat ex minoratione febris intelligimus eam esse ex colligantia cerebri cum alijs membris. Si alienatio sit æqualis, neq; cum alia passione augmentatur uel quiescit, intelligimus esse alienationem solius cerebri. Et similiter omis passio si in membris fit, itidem se habens & stabilis significat quia passio infirmantis membri sit solius. Et si quiescat aut augmentatur cum passione

alia

alia certificatur ex alicuius alterius membri esse colligentia. Significatur de interrogatione & inuestigatione. Interrogatur infirmus & sub diaphragmate pati certificatur, ex dolore quomodo sentiat. Si in dextro latere esse dixerit, intelligimus esse epatis. Si in sinistro splenis. Si in medio stomachi. Et similiter interrogatur de qualitate doloris priuato illis membris. Significatio de essentia naturæ morbi infirmum interrogari quid suæ conueniat passioni, & quid non. Sicut si dubitemus passionem esse ex calida uel frigida complexione interrogandus est infirmus, quæ causa potestatiuę calida uel frigida dolorē suum mitigat. Si dixerit calida, ex cōplexione intelligit esse frigida. Si frigida econtra: similiter antiqui medici faciūt. Si in aliquo morbo dubij sunt, neque certificare possunt, tentabit ut refrigeret, aut calefaciat, humectet, aut desiccet. Sed tamen cauendum sibi est, quid post actionem suam appareat in iuuamento uel nocumēnto, & operetur secundum quod sibi uidebitur. Et iterum: Si morbus subito ueniat, & uelociter quiescat, de complexione est calida. Quod si paulatim & moretur, ex frigidis est humoribus. Significatio causæ morbi, ut si dubitemus aliquem morbum ex calore uel frigore, interrogetur infirmus de dieta qualis fuerit. Si fuit calefactoria sicut est cibus calidus & potus. Aut nimium exercitium, assiduūq; balneum, & in sole stare intelligimus esse ex calore. Si contraria contrarie. Sicut si interrogetur spasmaticus an dieta plenitudini pertineat, utpote si crassus cibus sit, & quies, aut balneum post cibum. Spasmus ex plenitudine intelligitur esse, & si laborem uel nimia exercitia ante fuisse profitetur, & inanitionem cum sudore uel phlebotomia, uel digestione, aut acuta febri præcedente, intelligitur esse de inanitione. Si autem interrogetur stranguriam habens, aut crassam ante habuerit dietam, aut sanguinem minxit, uel saniem, uel arenā, & crassam dietam fuisse dixerit, intelligimus aut propter humores crassos & uiscosos constipationem fuisse unde stranguria fuerit. Si autē dixerit quod ante sanguinem uel saniem minxerit, ex uulnere esse est intelligi. Si ante arenam uel lapides paruos minxerit, intelligimus quia lapis ceciderit in uia. Si autem nullum horum habuerit, & defectionem expulsiuæ uirtutis quæ in uesica est esse intelligis. Maxime si infirmus aut ministri sui dixerint, quia cum iaceat supinus uel uesica præmatur, urina egrediatur. Similiter si homo patiatur ęgestionis egressum sine uoluntate interrogetur infirmus in loco frigidissimo si sederit. Quod si profiteatur lacertos nates circundantes friguisse, & uirtutem contentiuam intelligimus defecisse, qui emolliti sensum suum perdiderint. Si percussus in dorso fuerit, intelligimus quia neruus qui ad neruum natium tetenderit, & nucha passa sint. Si dixerit percussionem in essentia esse lacerti, incenditur, quia lacertus apostema habuerit, neq; ad medicandum se infirmus festinauerit. Vnde apostema induruit. Iterum si urina sine uoluntate exierit oportet infirmus inquiratur, si an

tea

tea percussus fuerit, aut super pectinem ceciderit, aut uesica nimiam frigidi tatem perpessa sit, sicut si quis in aqua frigida sederit, uel loco frigido. Si hęc dixerit sicut de natibus iudicandum erit. Significatio ex colligantia alterius membri passionis, ut si interrogemus qui ante oculos imaginationem uide rit, aut in ore stomachi punctura m, uel tetinositatem senserit. Si dixerit sic, intelligimus quia propter fumum ascendētem ab ore stomachi ad cerebū imaginatio sit. Sic oportet morbos intelligi interiores, ut interrogetur infir mus omnia quę necesse est ab eo inquiratur. Medicus enim non aliter intelli git nisi ex responsione infirmi, aut alicuius infirmo assistentis, secundum quod nos dicturi sumus in singulorum morborum significationibus.

De intentione interiorum membrorum & diuisione eorum. Cap. II.

PAssiones in interioribus membris nascentes, aut in membris nascū tur animatis, sicut cerebro, nucha, & ab ipsis procedentibus, aut in instrumentis sensus, siue spiritus, sicut pectore, diaphragmate, cor de, & pulmone, canalibus, & gutture, aut in cibi instrumentis, sicut meri, stomacho, intestinis, epate, splene, & felle, alijsq; cibalibus membris, aut in membris generatiuis, sicut uulua, uirga, & testiculis. Nos autē incipiamus à passionibus quę in membris animatis nascuntur interioribus. Et in primis à cerebro, post ordinem consequamur ad inferiora pertingentes à superio ribus. Sed tamen paruam præmittere uolumus excusationem, quia paucas exteriorum tractaturi sumus passiones mēbrorum. Non enim excipere eas possumus, ne forte noster tractatus minus sit completus, ex passione mem brorum non exequantur ordines. Passiones inquam quæ nascuntur in cere bro & eius pelliculis sunt cephalea, phrenesis frigida & calida, apostemata, alienationes, lethargia, obstupefactiones, uigiliæ quæ uocantur chuma, cō gelationes, memoriæ, corruptiones, scotomia, & uertigines, dormitatio nes, apoplexia, epilepsia, melancholia, amor. Nos autem ordiamur à ce phalea.

De cephalea & causa & significatione sua. Cap. III.

CEphalea aut in in toto est capite, aut in medio, & uocatur hemicra nea. Vnaquęq; autem harum, aut est propter pelliculas quæ sunt sub cute capitis, aut propter eas quæ operiunt cerebrum. Quæ in toto est capite, aut est secundum crisin, aut cōsecutiua febris, aut sola per se. Consequens febrem, aut de plenitudine est humorum, & fumi acuti in capi te, qui fumus de malis est humoribus stomacho se includentibus cuius sig nificationes, abominatio, cordis tremor, aut de humoribus toto corpore coadunatis, aut ex defectione capitis, aut ex acumine febris, sicut tertianæ, & causon. Cephalea sola per se, aut ex sola est capite, aut ex stomachi colli gantia, quæ aut de mala est complexione, aut de officiali morbo, aut de uen tositate, aut de percussione. De complexione mala, aut simplex est, aut cum materia. Simplex aut calida & de interiori nascitur causa, sicut si calefiant

pelliculę

pelliculæ cerebri, aut ex calidorum ciborum acceptione, unde capitis gẽ/
nerantur dolores, ſicut nucum, ueteris caſei, allij, ceparum, aut de exteriori
ſicut eſt calor ſolis. Significationes eius, quia ſi caput tangitur calidum inue/
nitur, & ſi res actualiter frigida ſupponatur, & flores frigidi in naribus, do/
lor mitigatur, ſicut ſi naribus camphora apponatur, & ſandali. Et de flori/
bus, uiola, roſa, & ſimilia. Vrina & digeſtio ſunt temperata quibus non do/
minat colera, aliquando rubent oculi, ſi dieta infirmi calida fuit, ætas & tẽ/
pus calidum. Aut eſt frigida, quæ aut de interiori ſimiliter eſt cauſa, ſicut ſi
refrigeſcunt pelliculæ cerebri, aut de exteriori, ſicut ſi frigido in aëre caput
diſcoopertum fuerit, & ſi aqua bibatur frigidiſſima. Cuius ſignificationes,
quia caput eſt frigidum tactu. Cui ſi cauſa actualiter calida ſuperponatur
caput mitigatur, facies nõ rubet. Infirmus nullã appetit frigiditatem, ſi die/
ta eius fuit frigida, ſimiliter tempus & ætas. Mala complexio ſicca, in dolo/
re capitis eſt debilis. Humida uero ſola niſi ſit cum materia dolorem capi/
tis non generat. Si mala complexio ſit cum materia ſanguinea, ſignificatio/
nes habebit, quia frigidis quieſcit actualibus & poteſtatiuis. Dolor eſt cum
pulſatione, rubor in facie. Venæ eius rubeę & plenæ, quæ ſi tangãtur inue/
niuntur calidæ. Si de materia eſt colerica, ſignificatio eſt ut frigidis capiti ſu
perpoſitis requieſcat, & ſi caput tangatur calidum inuenitur. Color faciei
eſt citrinus, amaritudinem habet in bucca, facies eſt ſicca, pulſus uelox, ſpiſ/
ſus, ſubtilis atq; durus. Vrina alba propter calorem caput aſcendentem, ha
bet uigilias. Si de materia eſt phlegmatica, ei quæ de frigida eſt comple/
xione aſſimilabitur. Sed his humiditas eſt in bucca, paruus tumor in facie &
corpore. Vrina craſſa, pulſus craſſus & tardus. Si cum colera ſit nigra, erit
ſicut illa quę de complexione eſt frigida, ſed facies eſt liuida, cogitationis &
uigiliarum eſt plurimarum. Vrina alba & ſubtilis, pulſus tardus, & ſubtilis.
Dolor capitis qui ex officialibus naſcitur morbis, aut ex conſtipatione eſt
quæ de multis craſſis & uiſcoſis naſcitur humoribus, eius ſignificatio, quia
infirmus pleniter dietauit, facies eſt plena, & cum dolore capitis grauitatẽ
habet, & tetinoſitatem, aut ex apoſtemate. Apoſtema autem aut de cauſa
eſt exteriori ſicut percuſſione, colliſione, cum apoſtema de pelliculis quæ
ſunt ſub cute capitis, perforat ad pelliculas durę matris ex ſuis colligantijs,
aut de interiori ſicut omnia apoſtemata quæ caput patitur. Significatio do/
loris qui ex apoſtemate eſt calido, quia infirmus cum dolorem pulſationis
ſentit, & grauitatem, febres, & capitis dolores, in facie rubet. Si eſt frigidũ
dolor eſt paruus. Si apoſtema quod cauſa eſt doloris in pelliculis circundan
tibus cerebrum ſit, infirmus ſentit quaſi ad interiora ſibi trahantur oculi.
Si autem nihil horum ſentit intelligitur eſſe paſſio in his quæ ſub craneo
ſunt pelliculis. Quæ de percuſſione aut colliſione eſt cauſa, eius nulla eſt

ſignificatio neceſſaria, niſi infirmi interrogatio ſola quia eorum cauſa palã eſt & aperta. Hæ ſunt ſignificationes dolorum capiti propriorum. Si dolor capitis qui ex colligantia eſt ſtomachi, aut ex humoribus eſt colericis in ſtomacho clauſis, eius ſignificationes, puncturæ ſunt & anguſtiæ, tremor cordis, & ardor capitis, qui augmentatur cum ſtomachus exinanitur, aut poſt ſomnũ, aut cum ieiunatur, aut eſt de phlegmate in ſtomacho putente, eius ſignificationes, quia ſentit abominationem, & poſt uomitum quieſcit, augmentatur autem cum cibis plenus, maxime frigidis, acide eructat. Item dolor in capite ex multa naſcitur cõmeſtione. Eius eſt ſignificatio deſiderij cibi ablatio, pigritia, & emollitio, ſtomachi defectio, ſentit dolorem in capite medio. Naſcitur item dolor capitis ex potatione uini, cuius fumus calidus ad cerebrum aſcendit, & ebrietas uocatur. Hoc autẽ ex defectione eſt cerebri fumum recipientis. Omnisq; dolor capitis qui eſt ex ſtomacho alleuiatur cum ſtomachus exinanitur, augmentatur cum grauatur, & cibus ſtomachi in malas qualitates mutatur. Hæ ſunt ſpecies cephaleę quæ eſt in capite. Sed oportet intelligere quia quædam eſt acuta, & uelociter finienda, quæ uocatur cephalea abſoluta, & eſt tarda, ad diſſoluendum & finiendum dura, & uocatur galeata. Hæc autem ex parua augmentatur cauſa, ſicut uoce, ignis ſplendentis uiſione, & odore uentriculos cerebri implente, & uini potatione. Hæc ſpecies ex frigidis & craſſis humoribus naſcitur maxime, & ex conſtipationibus, & forti uentoſitate. Aliquando tamen ex humoribus calidis. Galenus in libro loci paſſibilis: Cephaleam, inquit, dolorem capitis quæ galeata ſolet uocari, conſtat ex paſſione eſſe hominis. Quam ſi cũ paucis diffinire uelis uerbis, cephalea erit diuturna, ad ſanãdum dura, parũ nociua, donec in maius nocumentum ueniat, ut nullam uocem tangibilem ſuſtinere ualeat, nec ſermonem aliquantulum clamoris habentem, nec motum, uel ſplendorem aliquem. Sed maxime amat ut in quiete, & obſcuritate maneat propter magnitudinem doloris quem ſentit. Quorum alij cogitant, quod caput quaſi uas luteum habeant. Dolor autẽ huiuſmodi multis in radices oculorum ſecedit. Hæc paſſio ſicut in epilepſia tempora habet interpolata, & in intermiſſionibus habet qualitates, ſicut & epileptici. Plus autem habent epilepticis, quia defectior his eſt ſuperior pars capitis. Vnde Galenus: Quorum facile capita implentur, & corpora ex capitis plenitudine ſauciantur, loca capitis, quæ recipiendę apparata ſunt infirmitati, inuenientia & appetibilia ſunt ſuſcipiendi morbi. Cum ergo mala ſit eorum dieta, cadunt in galeatam paſſionem. Neq; longum eſt à ueritate, quoſdam horum dolorem in pelliculis cerebri ſentire, & quoſdã in pelliculis cerebrũ circundantibus. Quibus dolor uenit uſq; in radices oculorũ, quia paſſio eſt in pelliculis ſub exteriori craneo. Itẽ Galen. longa uigilia, dolorẽ capitis generat. Corruptione eñ digeſtionis fumus ad caput aſcendit. Simile facit & longus

longus somnus. Ex multa em̃ digestione caput implet calida humiditate. Dolor capitis qui hemicraneus solet nuncupari, in media est parte capitis, & ex humoribus nascit pessimis calidis uel frigidis pelliculas implentibus cerebri. Aut de fumo ad cerebrum ascendenti à stomacho. Significatio sensus est doloris, ex una parte in interiori craneo capitis. Huiusmodi habẽtes dolorem patiuntur sicut & in galeata passione. Quod cum sit pessima accidentia patiuntur oculi. Aliquando enim perditur uisus, aliquando hæc passio cum interpolatione uenit. Aliquando etiam dolor est capitis ex inanitione quæ propter siccitatem fit, si cum sanguinis fluxus nimius est ex naribus aut ex menstruis, aut hęmorrhoidę, aut fluxu uẽtris, aut multa effusione sanguinis, sicut fœminæ patiuntur in parturitione, leuitatem scilicet alienationem, atq; uanitatem. Dolor itemq; capitis etiã post coitũ solet nasci. Quod ex defectione est cerebri, & plenitudine corporis. Item ex angustia, & sanguinis minoratione, aut ex cerebri defectione, & sensuum multitudine. Sicut Galenus dixit in quarta particula libri, de interiorum membrorum passione: Possibile est, inquit, dolorem continuum capitis de defectione esse cerebri, aut de sensuum suorum multitudine. Item dixit in libro de custodienda sanitate titulato: Caput sępe dolens ex perfectione est sensuum nerui qui à cerebro ad stomachum procedit. Nascitur quoq; dolor capitis ex multitudine fumi caput petentis. Cuius significatio, sonus est in auriculis, & plenitudo in faucibus & mutatio ex latere in latus. Nascitur item de apostemate calido uuluæ, postquam genuerit, aut abortierit, & non mũdificatum fuerit, & dolor est in summo capitis. Oportet autem intelligi quia dolor capitis qui ex passione est cuiusdam membri, in membro quod causa est doloris, ante incipit, & post caput ascendit. Dolor capitis proprius permanet diutius. Aliquando quidam patiũtur dolorem capitis, adeo ut perdant uocem. Quod ex passione est nerui ad lacertos gutturis & gulæ uenientis. Galenus dixit in libro sermonis. Est quando caput partim dolet, partim non. Aliquãdo est in pelliculis, aliquando in uenis, aliquando extra craneum, aliquãdo intra. Quorum inuestigatio molestissima est, & ad ueritatem dura.

De phrenesi calida & frigida, & apostemate cerebri, alienatione mentis, deq; causis & eorum significationibus. Cap. IIII. & V.

PHrenesis aut ex calida est complexione quam patitur cerebrum, aut suæ pelliculæ, aut de calido apostemate in pelliculis ipsius cerebri, aut in cerebro, aut ex multitudine coleræ quæ in uenis est cerebri. Qui autem dolor est ex apostemate durior & siccior est. Calidum uero apostema, aut de sanguine, aut de colera rubea. Significatio febris est continua calor non fortis sub tactu. Tactus capitis & faciei, calidior est tactu totius corporis, alienatio habetur mentis & uigiliæ, aliquando som-

nus cum imaginatione, & ſuſcitantur cum clamore & fortitudine, craſſeſcit in gula nigreſcens, accipit de ueſtimentis flocculos propter corruptionem imaginationis. Eorum oculi aliquando concauantur, & lippi ſunt aliquando ſicci. Quod ſi ſit ex apoſtemate ſanguineo, omnia accidentia cum riſu ſunt & ſomno, rubore oculorum, alienatione, calor eorum eſt pungitiuus, facies non multum rubea, ſed citrinitati contigua cum ſiccitate. Quod qui patiuntur ex apoſtemate colerico hæc habent accidentia ſupradicta cum ira, contentione, & perfidia. Si autem apoſtema eſt melancholicum, eadem ſunt accidentia cum uanitate, leuatione aſſidua, alienatione nimia, timore, & ſuſpitione, & ploratione. Cum his autem materijs parum miſcetur phlegmatis, habent ſuperiora accidentia cum uigili ſomno. Pulſus in tota hac paſſione paruus, defectus, parum durus, nimium diuerſus, anhelitus ſpiſſus. Eſt & alia phreneſis naſcens in cerebro ex apoſtemate diaphragmatis propter colligãtiam nerui ex cerebro deſcendentis. Omnia ſuperiora accidentia phreneſis habet iſta. Sed tamen illa non adeo fortia: Febris eſt fortior. Per totum corpus plus apparet calor ex uicinitate loci infirmantis ad cor. Hypochondria autem ſurſum trahitur, anhelitus anguſtioſus. Pectus latum, & hypochondria ſunt calida, quia cerebro ſunt uicina. Hæ paſſiones ambæ ſunt moleſtiſſimæ. Oportet autem intelligas quia qui phreneſin inciderint, & ad hanc ætatem peruenerint, non euadũt plurimi. Paſſio enim iſta huic ætati eſt contraria. Apoſtema naſcens in cerebro ſanguinolentum eſt unum in ipſo, facie & arterijs tumeſcens, ut ſentiant oſſa ferram aſſimilantia quaſi ſint ſeparata, & nimius his eſt dolor & continuus, rubor in facie. Oculi quaſi exeunt, abominationem patiuntur. Eſt & aliud apoſtema quod uocatur eriſipela, nimium faciens dolorem, & ardorem quaſi igneum. Color eius citrinus, bucca nimiũ ſicca, alienatio mentis eſt in phreneſi ex apoſtemate calido quod eſt in pelliculis cerebri. In alia phreneſi ex calore apoſtematis in diaphragmate ad cerebrum, & eius pelliculas aſcendente propter colligantias eorum. Eſt & alienatio propter fortem calorem febrium, cum & fumus febris aſcenderit, & caput inde defecerit.

De lethargia, & cauſa, & ſignificatione. Cap. VI.

LEthargia eſt corruptio quam patitur memoria naſcens ex complexione mala & frigida, aut de materia phlegmatica, quæ cerebro ſiue puppis ſuæ dominetur, ſicut phreneſis quæ naſcitur ex coleræ rubeæ dominatione. Similiter hæc eſt ex abundantia humiditatis & phlegmatis. Significatio eius tepida, & febris lenta propter putredinem phlegmatis. Et habent ſtuporem & ſomnum difficilem, ad excitandum. Si autem de aliquare interrogantur, duriter & moleſte ab eis reſpondetur.

Mente

Meu te alienantur, oſcitationem habẽt nimiam. Buccam apertam, quaſi oblati ſint cludere eam, alij habent ſolutionem phlegmatis, alij ſunt conſtipati. Vrina eorum turbida quaſi aſinina, uel iumentina, habent etiam tremorem, & in extremitate corporis ſudorem. Eorum facies nigredini pertinet. Tremunt, pulſus eorum mollis eſt & magnus, diuerſus & æſtuoſus, ſicut peripneumonicorum pulſus, anhelitus tardus, defectus, & diuiſus. Si lethargia ex ſiccitate ſit habent uigilias, non ſtuporem, ſomnum qui cauma uocatur uigilem. Stupor eſt aut de frigida complexione quam patitur cerebrum, aut de materia phlegmatica, aut de febri acuta, aut ex percuſſione quam lacerti patiuntur corporis, aut ex compreſſione cerebri, aut ex confractione oſſium capitis, aut de fruſtulis quæ fractis oſſibus capitis ſuperponunt cum medicari uelit medicus. Vigilia ex complexione ſicca, aut ex materia melancholica, ſiue colerica, cum autem cauſa faciens uigilias cauſæ commiſcetur facienti ſtuporem, fit illud quod cauma uocatur. Si phlegma plus abundet, ſtupor maior fiet. Si ſiccitas maior uigilia. Infirmus ſe habet quaſi uigil dormiens. Oculi enim eius aperti, mens turbata, & alienata. Significatio qua monſtratur hæc paſſio, ex phreneſi & lethargia eſt compoſita. Significatio propria, infirmus iacet ſupinus, & extenſus quaſi mortuus. Oculi ſunt ſani, facies in quodam tempore eſt tumida, color quaſi niger. Aliquando habet duritiem urinæ, aliquando mollitiem. Quæ paſſio cum ſit debilis, ſi mittas aliquod iuſculum in os ægroti tranſglutiunt. Sin autem fortis, non tranſit, ſed naribus exit. Huiuſmodi ægroti uigilias habent nimias, conſtipationem urinæ, neque anhelitus eorum apparet. Pulſus eorum eſt paruus, defectus atq; ſpiſſus. Differt ab apoplexia, qui habens hanc paſſionem, habet anhelitum rectum & ſanum. Si autem hanc paſſionem mulier patiatur, uidendum eſt ne ſuffocatio matricis habens ſuffocationem, iacet ſecundum ſuam conſuetudinem. Aliquando alleuiatur paſſio, & intelligit quod audit, aliquando nimiam habet defectionem. Illa autem quæ uocatur ſcotocos, id eſt, congelatio, naſcitur ex oppilatione quod eſt in uẽtriculis puppis cerebri de humoribus frigidis, & ſiccis, aliquãdo ex nimia potatione aquæ frigidæ, & in ea balneatione, & fructuum refrigerantium commeſtione. Significatio ſua, quia totum corpus eſt ſine ſenſu, & motu, & ſuſpenſus eſt ſicut mortuus. Differt autem à ſtupore, quia in ſtupore oculi ſunt clauſi, in cõgelatione uero aperti. Quando autem paſſio hęc homini incipit uenire, remanet prout hominem inuenit ſe habentem, ſi ue ſedeat, ſtet, aut dormiat, aut oculos apertos ſeu clauſos habeat. Similiter aliquid operetur, eodem modo operatur. Præter has ſignificationes habet & eas quas & cauma. Corruptio rationis & memorię, aliquando unum corrumpitur ſolum, aliquando utrunque ſicut ſeniores patiuntur. Quibus contingit ex defectione cerebri. Corruptio hæc aut ex frigida & ſimplici

eſt complexione, aut ex phlegmatica materia. Si ex complexione eſt frigida, infirmus patitur grauitatem cum obliuione, & pigritiam cum ſomno. Si cum humiditate ſtuporem & obliuionem. Si de frigiditate & ſiccitate, uigilias patitur nimias. Si de materia eſt phlegmatica, purgatur per os, nares, & aures. Scotomia autem & uertigo aut proprie ſunt ex cerebro, aut ex alterius membri colligantia. Si ſcotomia ſit ex cerebro, aut de complexione eſt frigida & humida, aut de phlegmaticis eſt humoribus proræ cerebri dominantibus. Vertigo aut de humoribus eſt phlegmaticis in uenis cerebrum circundantibus coadunatis, aut de humoribus colericis, uel ſanguineis qui non poſſunt diſſolui, & ita rotãtur circa cerebrum, aut de compreſſione cerebri propter fracturam oſſium capitis, aut preſſuram alterius rei. Significatio ſcotomiæ, quia homo eſt ſicut manioſus, omnia eius membra debilia propter mollitiem nerui de phlegmate cerebri. Significatio uertiginis, quia infirmus omnia ante poſita uidet moueri, maxime res rotundas ſicut molas & ſimilia. Si de phlegmate, os habet acidum, uel ſalſum. Si de colera rubea, os habet amarum. Vniuerſales ſignificationes utriuſq; paſſionis obſcuritas eſt oculorum, grauitas & tinnitus aurium. Si ex colligantia ſit cerebri ad alia membra ex ambarum erit paſſione arteriarum, quæ ſunt poſt auriculas propter complexionem frigidam, aut ex humoribus phegmaticis uel colericis. Signa quia hæ uenæ ſunt extenſæ & plenę. Alia ex paſſione ambarum uenarum iuuenalium propter frigidam complexionem, aut humores phlegmaticos, uel colericos. Signum, quia collum eſt extenſum. Alia ex ſtomachi patientis eſt colligantia, propter complexionem frigidam aut phlegmaticam. Signum, quia infirmus habet abominationem, cordis tremorem augmentantur per nimiam commeſtionem. Item quando naſcitur ſcotomia ex continuis acutis febribus.

De apoplexia & epilepſia & cauſa & ſignificatione. Cap. VII.

APoplexia & epilepſia naſcuntur ex uentriculorum cerebri conſtipationibus. Eſt autem apoplexia cum tres uentriculi cerebri omnino oppilantur & ſubito. Vnde uirtus ſenſibilis & mobilis tranſire prohibentur, ut membra ſenſibilia & motus uoluntarius aliquid operentur. Ceſſant ergo uirtus & motus, & regitiuæ uirtutis actiones ceſſando minuuntur. Oppilatio autem huius paſſionis ex humoribus eſt phlegmaticis, craſſis & uiſcoſis, aut de phlegmate cum melancholia ſe miſcente, ſeu ex craſſiſſimo ſanguine, aliquando ex uini plenitudine, & ebrietate. Quæ apoplexiæ ſpecies mortalis eſt ſicut Hippocrates in aphoriſmis. Si, inquit, ebrius apoplexiam patiatur, ſpaſmatur atq; moritur, ſi non febres ſuperueniant aut non loquatur cum ebrietas diſſoluitur, antecedit paſſionem hanc dolor in capite acutus, tumor in faucibus, obſcuritas in uiſu, uertigo, ſplen-

doris

doris imaginatio, extremitatum frigitudo, corporis titillatio. Significatio huius passionis, uicina est significationi congelationis. Infirmus nō dormit nociua super corpus cadentia non sentit. Anhelitus eius quasi stertentis auditur. Cum augmentetur passio anhelitus fit stertentior, & in anhelitu aliquando sonus pectoris auditur. Quod ex duritie & angustia fit ipsius anhelitus. Si autem passio non confortetur. Phlegma sonans non transglutitur, sed per nares emittitur. Si hæc passio fit ex phlegmate, uel sanguine, facies rubet. Si de colera nigra, facies nigredini pertinet. Patientes oculos habēt apertos, siue clausos & permanent sicut fuerint in latere scilicet aut sedentes. Hæc passio si sit fortis non sanatur. Si debilis ad sanandum dura fit, sed mouetur in epilepsiam, & paralisin. Sicut Hippocrates dixit. Apoplexia si sit fortis non est sanabilis. Si debilis non facile curabis. Epilepsia est cum totum corpus spasmum patitur, uel in terram cadat infirmus, aliquando temporibus constitutis, aliquando interpollās diuersis. Causa eius causa est apoplectica. Sed tamen minor in fortitudine & uirtute. Causa enim quæ epilepsiam facit, non est in omnibus cerebri uentriculis. Sed quidam oppilant uentriculorum, & uiæ neruorum membra corporis mouentium. Sua materia minor etiā apoplectica. In quantitate, qualitate, & substantia. Vnde fit ut infirmus in epilepsia sentiat, & se moueat. Quod non fit in apoplexia, & inde dicunt epilepsiæ causam apoplexiæ esse mediam. Quædam autē epilepsia est à cerebro, quædam ex neruorum spasmo. Quę est ex cerebro, quędam est ex ipso solo, quędam ex colligantia oris stomachi, uel alterius membri. Quæ est solius cerebri, nascitur sicut dixi ex constipatis ipsius uentriculis, & quia spiritus atq; uirtus motiua prohibentur, ne ad membra transeāt quæ uoluntarie mouentur. Hæ oppilationes ex humoribus sunt phlegmaticis crassis & uiscosis, in hora passionibus ad uentriculos descendentibus cerebri, aut ex crassis humoribus melancholicis, aut ex compressione cerebri cum franguntur ossa capitis. Aliquando hæc passio nascitur cum rotando uel circūeundo homo se moueat centies uel amplius. Humores atq; spiritus calefiunt & mouentur, & ita homo in terram labitur. Epilepsiam de cerebro, procedit capitis nimius dolor cū grauitate, & uisus obscuritate, corruptionibus sensuum, auditus, gustus, & odoratus. Si sit ex phlegmate fit corpus plenum, crassum, & album. Eius dieta fuit refrigeratiua, humectiua, & phlegmatis generatiua. Si de colera est nigra, fit homo macidus color niger, eius dieta desiccatiua fuit, & melancholica. Epileptici propter stomachum, ex fumo patiuntur phlegmatico uel melancholico ad cerebrum ascendentibus, & uentriculos eius implentibus & oppilantibus. Precedit hanc nimia angustia oris stomachi, abominatio, cordis tremor, punctura in stomacho, maxime si tardetur cōmestio, aut minoretur. Hęc cum terminentur subito labuntur. Aliquando precedit obscuritas, aliquando clamāt

uoce

uoce magna, aliquando non cadunt ſed debilitantur, & deficiunt, currit de oribus eorum ſaliua. Epileptici ex alijs membris corporis, ex fumo patiunt frigido aſcendente ad cerebrum de patiente membro, ſicut in manuū, pedum, digitorum uidemus paſſionibus, & in colica & matricis paſſionibus. Omnium horum ſigna ſunt paſſioni oris ſtomachi ſimilia. Fumus enim ab his ad cerebrum aſcendit. Aliquando etiam contingit mulieribus cōcipientibus, ſed cum parturierint ſanantur. Aliquando morſis à ſcorpionibus ſi neruos inciderit morſus. Signa harum omnium, quia fumum frigidum ſentit aſcendere à membris ubi ſunt, & hoc ſubito à mēbro ad membrū quod perueniat ad cerebrum. Et ita cadunt homines huiuſmodi paſſionem habituri, paruum ante tempus prænuntiant affuturam ſibi, ex his quæ ſentiunt indicijs. Epilepſia ex ſpaſmo quæ cæteris eſt peior: eſt cum ſpaſmus per omnia membra corporis conſequitur. Cum enim à cerebri uentriculis, & omnes ex illa abundantia impleantur nerui, actiones principales membrorum, & maxime regitiuæ uirtutis patiuntur. Et ſicut antediximus ex humoribus phlegmaticis uel melancholicis conſequitur cum nerui per latum extendātur. Vnde neruus ſpaſmus prouenit, deinde homo in terram decidit. Hæc ſpecies epilepſiæ uicina eſt apoplexiæ. Præcedunt eā epilepſiam, abominatio, & obliuio. Quando ſtabilis eſt, omnium ſpecierum habet ſignificationes. Sputa in ore, flagellationes ex ſui parte. Sputorum cauſa eſt, quia natura expellere uult cauſas morbum facientes. Flagellationum cauſa uirtutis expulſiuæ, motus eſt ad eoſdem expellendos humores: particularia ſingulorum hominum in hac paſſione accidentia fortiter cadunt, clamant, linguam maſticant, præter uoluntatem exeūt digeſtio & urina, in alijs ſperma. Signa, ut infirmus cum uino & myrrha & cornu caprino fumigetur. Detur ad comedendum epar caprinum aſſatum, & odoret ipſum. Cito enim propter hoc incidunt terræ, & apparent ſignificationes dictæ. Alij dicunt ſi pelles caprinas ueſtiunt nouiter excoriatas, quæ ſi infundant aqua illico cadūt. Multi hac paſſione moriuntur, quia accidentibus his moleſtantur. Plurimū hoc paruis pueris euenit poſteriori quoq; ætati & iuuenili. Raro ſenium & ſenectus propter ſiccitatem membrorum ſuorum patiuntur. Pueri duabus habent ex cauſis, aut propter naturalem humectationē ſui cerebri, aut propter malam dietam. Si cauſa huiuſmodi ex complexione eſt naturali, in initio natiuitatis contingit. Si propter malam dietam ſit, poſt cōſequitur, neq; unquam ſanantur ſi poſt ætates has uenit. In pueritia multi curantur, ſi ſecūdum quod oportet medicinentur. Sanitas eorum in ætatis, regionis, & dietę eſt cōmutatione. Sed ſi uiginti annos tranſeat, morietur cum ipſa. Eſt & paſſio altera ex craſſis naſcens phlegmatibus. Hanc aliquādo propter ebrietatem ſolent pati, & ex mala digeſtione, & multa cōmeſtione craſſorum ciborum maxime, & quia neq; balneāt, uel exercent ſe. Hæc paſſio præcedit

ſtuporem

ſtuporem & epilepſiam. Oportet ergo hanc negligi ſi appareat homini. Signa, quia uident in ſomnis quaſi res incidat ſibi grauis, aut quaſi eum aliquid accipiat, & conſtringat, aut ſicut ab aliquo ſuffocetur, uellet aũt clamare cum non audiatur.

De melancholia & timore qui eros dicitur, & cauſa & ſignificatione. Cap. VIII.

MElancholia eſt ſine febri, alienatio mentis, contingit autem aut ex cerebro, aut ex colligato ſibi membro. Si ex ſolo cerebro fit, ex humoribus eſt melancholicis in cerebro naſcentibus, aut à ſtomacho uenientibus, & paulatim ibi ſe coadunantibus, & ipſum incendentibus. Vnde animus conturbatur, & rationabilitas mutatur. Ex colligantia cerebri ad alia membra fumei & melancholici ſunt humores à ſtomacho ad cerebrum aſcendentes, ex materia quæ eſt in ſtomacho, aut ſub hypochondria. Eſt & melancholia quæ ex totius corporis humoribus eſt incenſus. Aliquando eſt ex timore & triſtitia. Signa melãcholiæ uniuerſalia, eſt timor & triſtitia, & incenſio mala. Alij enim timent mortem, alij deſiderãt eandẽ, alij multum rident, alij multum flent, alij ſe negant, alij ſe uaſa eſſe lutea putantur, & cauent ne ea frangantur, alij ſperant quod ſint bruta animalia, & ſicut galli clamant, alij diuinant, & ſe de diuinis prædicere putant. Significatio unius cuiuſq; ſpeciei propria. Quæ enim de humoribus eſt melancholicis in cerebro incenſis, nimiam habet alienationem, anguſtias, triſtitias, timores, dubitationes, malas imaginationes, ſuſpitiones & ſimilia. Si ex ſtomacho, acide ructant, uel fumoſe, malam habet digeſtionem, ſputa multa, dolorem ſub hypochondria, ardorem, ſonitum, tetinoſitatem. Similiter inter ſpatulas, hæc autem accidentia poſt cibum ſunt uenientia. Quæ ex ſanguine eſt ardente, alienationẽ, cum riſu & lętitia. Corpus infirmi macidũ. color rubeus. Pili in corpore ſunt nimij, niſi in pectore, uenæ latæ, oculi rubei, pulſus magnus, parum uelox, dieta eius calida & humida, ſicut carnes, dactili, mel, uinum forte. Hæc ſunt eius ſigna quæ ex multo eſt ſanguine, grauitatem ſentit in corpore, & per hæmorrhoiden ſanguis effluit ex conſuetudine, & reſtringitur, fœmina perdit menſtrua. Hæc omnia abundãtis ſanguinis ſunt ſigna. In humoribus ex colera rubea, habent alienationem, clamorem, inſtabilitatem, uigilias, non quieſcunt, multum iraſcuntur, calidum habent tactum ſine febri, maciditatem, & corporis ſiccitatem, oculorum inſtabilitatem, aſpectum quaſi leonis, citrinitatem coloris. Ætas eſt iuuenilis, complexio naturaliter calida, fabulatores antea. Dieta calida & ſicca fuit, ſicut allia, cepe, ſinapi, & ſimiles herbæ calidæ, laborioſos ieiunatores, parum comedentes, multum bibentes uinum dulce & uetus, & ſimilia. Vnde paſſio certificatur durior & moleſtior. Si humores ſint melancholici, infirmus anguſtiatur, triſtatur, cogitoſus fit & timidus, plorãs & mala imaginans, ſolitudinem amans. Et habet omnia accidentia melancholicis uni-

uersalia. Sed tamen habens in cerebro, ex colera nigra. Hęc habet propriè tumorē, tristitiam, quæ accidūt ex nigredine & obscuritate humorū, & turbiditate animorū. His significationib. species huius infirmitatis intelligūt. Hippocrates in secunda epidimiæ particula, cuius cor inquit complexionē habet calidam & siccam, complexionem uero cerebri humidam, facile cadunt in melancholiam. Colera enim dominans usq; in iuuentutem incenditur, & in coleram nigram conuertitur. Complexio cerebri cum frigida & humida sit, mollescit & deficit, unde fumum melancholicum ascendentem à corpore recipit, deinde obscuratur, tristitia & timore sibi dominantibus. Hæc duo accidentia melancholiæ sunt propria. Vnde in aphorismis Hippocrates: Timorem & tristitiam diu patiens, melancholiam intelligitur habere passionem. Hæc autem passio plurimum fit in autumno. Est & alia species melācholica, quam qui habent galli sibi habere uidentur similitudinē & clamant sicut galli, & latrant sicut canes, imò se esse dicunt canes, exeunt noctu ad monumenta, & ibi usq; in diem morantur. Signa, quia color est citrinus, oculi obscuri, sicci, concaui, os eius siccum, sitiens multum. In pedibus eius uulnera, & pustulæ uidentur, in facieq; similiter, quia offendens cadit super faciem. Cruribus semper habent caninos morsus. Nunquam sanantur qui hac specie infirmantur. Oportet autem intelligatur quia hæc passio à parentibus hęreditetur. Amor est considentia animæ suspicioſa in re amata, & cogitationis in eadem assiduitas. Cuius significatio, oculorum est concauitas, & eorum motio assidua, maxime palpebrarum, neq; lachrymantur, pulchritudinem habent in uisu. Membra prętер oculis in maciem mutātur. Pulsus eorum sicut tristium. Sed si res amata nominetur, pulsus de sua natura mutatur, diuersatur & turbatur. Hæc est significatio morborum in cerebro nascentium. Oportet autem intelligi quia significationes quorundam morborum, duorum uel trium, cōmunes sunt passionum. Sicut est alienatio pertinens phrenesi, & melancholiæ, & stupor lethargię, & passioni cauma uocatę, aliæ unius cuiusq; morbi sunt propriæ, sunt tristitia, & timor melancholiæ. Spuma quoq; epilepsiæ. Vnde non est necesse in cōmunibus significationibus confidere, nisi proprias unde possit iudicare satagat his adiungere.

De passionibus quas patitur nucha, sicut emollitione, titillatione, & similibus.
Cap. IX. & X.

PAssiones in nucha & neruis à nucha procedentibus, septem esse perpenduntur, mollities, epilepsia de spasmo, epilepsia, dormitationes, spasmus, tremor, titillatio. Mollities est cum in initio neruus ad aliquod membrorum ueniens oppilatur. Virtus enim motiua contrahitur ne trāseat ad membrum illud, deinde membrum illud emollitur, ut neq; sentiat neq; moueatur. Si autem oppilatio sit in omnium neruorum initijs, au-

fertur

fertur ſenſus cum motu corporis totius,& inde actioni regitiuę nocetur,& tunc epilepſia de ſpaſmo uocatur. Quæ de phlegmate eſt frigido cerebri implente uentriculos. Si autem oppilatio in latere ſit uno, totius illius lateris & faciei ſit emollitio, & uocatur epilepſia uel paralyſis. Si quæ oppilatio in nucha ſit in initio, fit membrorum quæ ſub facie ſunt emollitio. Et ſi unum latus nucha oppilatur membra illius lateris emolliuntur. Si uero ſit oppilatio in neruis ad lacertos faciei uenientis initio, & hoc in latere uno, in latere illo faciei eſt emollitio, & uocatur paralyſia. Quę paralyſis ex mollitie & ſpaſmo naſcitur coadunatis. Quia emollitur unius maxillæ lacertus & alterius ſpaſmatur. Si conſtipatio ſit in initio nerui ad guttur uenientis amputatio fit uocis. Si in neruo ad pectoris ueniente lacertos fit anguſtia an helitus. Et ſi in neruo qui uenit ad ueſicæ lacertos, exit urina præter uoluntatem. Si in lacertorum natium neruo, exit ſine uoluntate digeſtio. Itidem de cunctis eſt intelligendum membris, ſi ad lacertos eorum uenientes oppilentur nerui. Emollito enim neruo, membri ſenſus ex neceſſitate amittitur atque eius motus. Conſtipatio autem naſcitur aut de phlegmaticis & craſſis humoribus, aut de compreſſionibus. Compreſſiones aut ſunt ligamēti, aut apoſtematis in nucha naſcentis, aut oſſis locum ſuum exeuntis, & neruum comprimentis. Iterum mollities membri ex inciſione ſui nerui ad illud uenientis, & fractione ipſius ſi per latum incidatur. Quæ mollities nunquam ſanatur. Sed ſi per longum amputetur nihil nocumenti membrum patitur. Galenus: Hæc paſſio inquit, plurimum ſenibus contingit, ſi eorū capita humoribus frigidis ſint plena. Quibus ſi ſubito ſuperuenerit calor, aut nimia frigitudo, humores liquefiunt, & in locum ubi neruus incipit deſcendunt. Maxime patiuntur hæc qui neruos habent debiles. Fortibus enim neruis raro hoc euenit. Significatio unde nerui intelligitur mollitio, ſatis eſt in propatulo. Ex ſui ſcilicet emollitione, & ſenſus, motuſq; ablatione. Si ex humoribus ſit phlegmaticis, fit ſubito ſine cauſa exteriori. Si ex compreſſione ſit ligamenti, intelligitur quia ex ligamento fuerit. Si de inciſione aut compreſſione nerui, neceſſe eſt præceſſiſſe percuſſionem aut caſum. Aliquando tamen emollitio ſubſequitur, cum membrum à ſui concatenatione diſſoluitur. Propter humiditatem enim uiſcoſam infunditur ligamentum, & lubricatur os, ut exeat locum ſuum. Aliquando ex materia contingit. Sicut uidetur in fine acutę paſſionis, utpotę phreneſis ex emolliti one membri. Sępe etiam ex colica paſſione ueniunt emollitio, & concatenationis ſeparatio, cum morbus ſecundum criſin finiatur, natura humores expellente ab interioribus ad exteriora. Vidi autē multos ileon habentes quibus cubitorū ſeparantur concatenationes, alijs coxarum, alij motum ſpatulæ perdunt. Sed tamen horum ſenſus eſt perfectus. Paulus dixit quia multos colicam paſſionem perpeſſos uiderit, & de emollitionibus extremita-

tum curati sunt, neque sensus perdiderunt. Epilepsiæ significationes qui habens cadit supinus, uox, & uoluntarius motus amittuntur. Præcedit autem hanc passionem dolor in capite nimius, & plenitudo in faucibus. Vertigo & obscuritas uisus, frigiditas in corporis extremitatibus, titillatio in corpore toto, grauitas in motu, stridor dentium in somno. Vrina nigra, hypostasis eius quasi farina crassa, aut scabies. Hæc passio plurimũ senioribus contingit, & hominibus frigidæ & humidæ complexionis, & quorum dieta crassa est, & phlegmatis generatiua. Iuuenes non liberantur, si hanc passionem in calido tempore patiantur. Peior qualitas huius passionis, habitus est anhelitus mali, & diuersi, & suæ diuersitatis ablatiui. Separatio concatenationis palam est. Cum enim ossis frustum uideatur paret quod suas cõcauitates exierit. Aliquando in membro uno simul sunt emollitio, spasmus & separatio. Quod uidere poteris cum mẽbrum emollitum, & separatum tremat contra sui initium. Aliquando uidebis separatum, spasmatum, & tremulum. Vnde oportet præuideri ne in medicina decipiaris. Paralysis est faciei tortio, & maxillæ in latus unum motio. Quod contingit ex motiua uirtute ad lacertos faciei & oculorum non transeunte. Nascitur item paralysis ex spasmo unius maxillæ lacerti, qui sanam maxillam sibi trahit. Cuius significatio, quia oculus infirmi ex parte sani lateris non potest claudi. Inferior enim palpebra, retinetur circa inferiora. Quem si sufflare præceperis, flatus ex una tantum oris parte exit. Quod fit quia maxillæ lacertus in unum latus protrahatur. Quia uero sensus & motus amittuntur, omnes species emollitionis certificantur. Dormitatio nascitur unde & emollitio, ex neruorum scilicet constipatione. Sed tamen emollitionis causa est fortior hac. Vnde & sensus perditur & motus. Item dormitatio ex frigida complexione nascitur, quia neruus in suam partem cõplicat & corrugatur. Et ideo parum uirtutis animatæ ad illum potest transire, & quod transit, non perfecte transit. Aliquando ex nimia nascitur frigiditate niuis, & corrugatione. Aliquando ex nerui defectione, sicut illius qui super membrum iacuerit. Aliquando ex uentositate clausa subtus nucha, & ipsa comprimente nucha, quæ uirtutem motiuam oppilat, ne ad neruum transeat. Significatio huius passionis, quia quasi formicas ambulantes per membra sentit, sicut uidemus in super membra sedentibus.

De spasmo ex plenitudine. Cap. XI.

SPasmus est minoratio longitudinis membri infirmi in quantitate sua naturali. Quod aut in toto est corpore, & uocatur tetanus, quo corpus totum extenditur, uel multa membra in utraq; equaliter latera. Et est extensio erecta in neutra se mouens latera. Tetanus uero in acuta est passione. Si autem spasmus in membris est anterioribus, anterior spasmus uocatur. Hic fit cum passione in posterioribus lacertis. Si retro spasmus

mus uocabitur posterior. Tunc uero in anterioribus lacertis est passio. Spasmus autem est unius cuiusq; membri cum patitur neruus ueniens ad lacertos patientis membri. Spasmus uel tetanus siue ex plenitudine uel ex inanitione sint, aut ex mala complexione frigida nascuntur, aut ex apostemate alicuius nerui calido. Ex plenitudine cum impletur neruus ex malis humidis & phlegmaticis humoribus eum extendentibus, & a longitudine sua, eum minorantibus, & lacertum ad quem ipse uenit neruus ad se contrahentibus. Vnde membrum infirmum curatur sicut succus de corio factus. Cuius si de aliqua re plus quam capere possit. Plurimum nascitur hic spasmus in pueris crassum lac suggentibus, & multis sine cautela commestionibus, & neruorum defectionibus, eorumq; emollitionibus, & eorum extendendorum facilitatibus. Quorum sanitas est facillima. Significationes precedentes spasmum in pueris, acuta est & continua febris, uigiliæ, & constipationes uenarum, citrinitates colorum. Virilia membra fortia sunt & sicca, paruum ex plenitudine spasmum patientia. Qui cum euenerit durus est sanari. Significatio eius quia uenit subitus. Dieta ante fuit pertinens plenitudini. Aliquando etiam post ebrietatem uenit. Hippocrates: Qui habent inquit spasmum, si febres quartanæ superueniunt cito soluitur spasmus eorum. Hæc enim febris ex putredine crassi & melancholici est humoris. Quod cum calefit dissoluitur, & consumit in membris. Oportet autem intelligi, quia si iuuenes & adolescentes epilepsiam, paralysim, apoplexiam, & epilepsiam passi in æstate fuerint, ex plenitudine pessima & molesta eis contigerint. Causæ enim has facientes passiones, ætatibus eorum non sunt conuenientes. Minus molestę sunt & citius deficiunt, si senibus in hyeme ueniunt propter concordiam passionum, ad complexiones eorum & naturas temporis anni.

De spasmi exinanitione. Cap. XII.

Spasmus ex inanitione, siccitas est nerui, & contractio sui cum contractione lacerti in se, & membri cuius erat minoratione, sicut uidemus in cordis citharæ, quæ cum igni appropinquent, aut calido aëri contrahuntur, & per se rumpuntur. Est autem hunc spasmum intelligi de inanitione præcedenti, sicut nimia solutione uentris, aut in mulieribus fluxu sanguinis, seu fluxu de uulneribus, siue de naribus. Similiter de re siccatiua, sicut labore, fame, uigilia, febri acuta. Hic spasmus peior est quã ex plenitudine, humores dissoluit, & propter calorem desiccat materiam unde spasmus. Si uero spasmus post febrem uenerit, ex siccitate & consumptione fit humiditatis propter calorem præcedentis febris, quod peius est priori. Maxime hic spasmus post febres quæ sunt ex apostemate cerebri nascitur. Vnde Galenus: Omnis inquit spasmus post febres nascens, pessimus est. Spasmus ex frigida nascens complexione, aut est interior si-

cut cum ex humoribus frigidis congelantur, & corrugãtur lacerti corporis, & maxime illi qui sunt super spõdyles dorsi, uel colli, seu totius corporis. Si in membris sit anterioribus, anterior uocatur spasmus. Si in toto corpore spasmus absolutus. Cuius significatio est, quia rubeus, uiridis, uel liuidus est color, oculi quasi foras exeũt, & maiores apparent quã fuerunt, infirmus quasi ridet, corpus inflatur. Sonant digiti eius, uigilias, urinæ solutionem, digestionis constipationem patitur. Vrina paulatim exit sicut sanguis. In initio morbi patiuntur singultum, & dolorem in capite, cubitis & dorso, aliquando tremorem, & à lecto propter spasmũ cadunt. Hunc spasmum & tetanum habentium expectẽt mors in diem quartum. Quẽ diem si transierint morbus transit, & spes est sanandi. Spasmus quem neruus patitur ex apostemate calido est, cum ad cerebrum uenit passio. Vbi apostema nascitur, inde pelliculæ patiuntur.

De tremore qui & paralysis dicitur. Cap. XIII.

TRemor contingit ex defectione motiuę uirtutis, quę in trementibus est membris. Est autem duabus de causis, aut scilicet de interiori, aut de causa exteriori. Ex interiori, sicut de frigida complexione sicut patiunt̃ seniores, & aquã frigidam bibentes, siue in ipsa balneantes, seu nimium uinũ bibẽtes. Multum em̃ uinum corpus refrigerat, uirtutem dissipat. Aut ex oppilatione crassorum humorũ uirtutem motiuã cõtrahentium, ne perfecte transire possit ad membrum. Vnde deficit motio illius membri, aut de humoribus crassis in ipso membro coadunatis. Quia cum uirtus motiua membrum trahit sursum, ipsi sui grauitate deprimunt deorsum. Interq; duo motus ueniunt cõtrarij, qui iunoti tremor sunt uocãdi. De exteriori causa, sicut augustia, ira, suspitione, & tremore. Titillationes, seu iectigationes de uentosa crassa & fumosa sunt nascentes. Quod intelligimus quia nõ nisi frigidis nascuntur temporibus, & frigidis atq; phlegmaticis corporibus cum in aqua frigida balneentur.

De gibbositate. Cap. XIIII.

GIbbositas aut est anterior, quod fit cum dorsi spondyles exeunt anterius, aut posterior, cum protenduntur in posterius. Aliquando etiam exeunt in aliquod laterum, & quod inde fit uocatur tortuosum. Exitus autẽ spõdylium, aut de causa est interiori, aut exteriori. De interiori, sicut cum humores sint crassi, & uiscosi, quibus nucha extenditur, & ligamenta spondyliũ infundunt̃, & lubricę spõdyles efficiunt̃ Deinde separate locũ suum exeunt. Itẽ de causa interiori, sicut cũ calidum apostema nascit̃ in lacertis spondylibus uicinis. Quas cõprimẽs de loco suo expellit, aut de uentositate subtus spõdyles se claudẽte. Hęc spõdyles premit, & à loco suo secludit. De causa exteriori, sicut casu, percussione, & similibus. Gibbositas aũt adeo est aperta ut nõ significationibus indigeat. Sed tñ eã

quæ

quę eſt ex apoſtemate ſequit̃ tuſſis, anguſtia, anhelitus, quę eſt ortomioſus. Oportet aũt intelligi ꝙa gibboſi propter apoſtema pectoris ante ętatẽ cito ſunt morituri. Apoſtema em̃ naſcens his quorũ mẽbra augmentant̃, & ipſum in pectore augmentabitur, neq; pectus propter hanc paſſionem dilatatur, neq; coſtę creſcunt, cor autem & pulmo ſemper accipiunt incrementũ. Quod cum fiat, pectus nimium ſtringit̃ propter non creſcentes coſtas. Apoſtema uero, cor quoq; & pulmo ſemper augmentant̃, unde neceſſe eſt anhelitus conſtringat̃, ex qua duritie moriuntur. Hippocrates: Habentes gibbũ cum tuſſi & anhelitu ante ætatem moriuntur. Locum ſpondylis infirme poteris certificare, ſi ſuper ſpondyles dorſi manũ tuam à ſurſum uſq; deorſum moueris. Cum autem manus tua ſuper ſpondylem quæ foras exierit ceciderit, aut quę ſurſum aſcenderit, aut introierit, aut deorſum deuenerit, aut de medio dorſo ſe mouerit, intẽdes quia ibi infirma ſit. Hę ſunt ſignificationes & cauſę morborũ in cerebro & neruis ab ipſo procedẽtibus naſcentiũ.

De paſſionibus quæ naſcũtur in membris ſenſuum, ab oculis incipiendum.

Cap. XV.

PAſſiones oculorum in coniunctiua, uel in cornea ſunt, uel in uuea, uel in euagaoido, uel inter uueam & criſtallinã, uel in palpebris, aut in angulorum oculis, aut in pelliculis uiſus, aut in lacertis oculos & palpebras mouentibus, aut in uenis quæ ad oculos ueniunt de pelliculis cerebri. Paſſiones in coniunctiua naſcentes, ſunt ophthalmia, tumor, duritia, prurigo, ſuila, pectia, ungula. Ophthalmia eſt calidum apoſtema naſcens in coniunctiua, & eſt triplex. Vna eſt naſcens de cauſa primitiua, ſicut ſole, fumo, puluere, oleo calido, & ſimilibus. Eſt & febris quam ſine apoſtemate patiuntur oculi, cuius cauſa ſi auferatur, quies eis ſuccedit. Significationes huius ophthalmiæ lachrymæ ſunt, rubores, ardores, & omnia praua. Secunda eſt turbulentia in oculis, & rubor priore maior, & dolor. Naſcitur hęc ab exteriori cauſa ſicut & prima, ſed fortior eſt cauſa. Aut de interiori, ſicut de calido apeſtemate in coniunctiua naſcente, propter humores calidos deſcendentes de cerebro, & defectione ipſius membri. Huiuſmodi quædam eſt debilis, quædam fortis. Significatio debilis, quia cauſa ſua diſcedente, & ipſa diſcedit. Eſt & durior, cuius ſignificatio, oculorum tumor, dolor, durities, & multæ lachrymæ, plenitudo uenarum. Quod ex nimia fit materia, & fortitudine ſui calida. Tertia durior eſt ſecunda, accidentia eam ſignificantia duriora ſunt, & fortiora, & maius apoſtema, tumor in ambabus palpebris ad exteriora inuerſis, graues ſunt in motu, oculorũ. Ioedo, nigredo ſua eſt altior. Qđ ex nimia eſt materia, & ſanguinolẽta. Tumoris ſunt 4. modi. Vnus quẽ ſubito patiunt̃, & maxime eſt in ſenioribꝫ. Significatio eius color eſt albus, anguli oculorũ quaſi morſurã muſcarũ, aut cimicum

cum patiuntur. Secundus modus peior est, tumidior, & frigidior. Quem si tangas digitis, forma digitorum remanet ibi, aliquando lachrymæ habentur, aliquando non, paruus est dolor. Tertius est fortior, quem & si digitis perforet, nullum tamen uestigiū ibi remanet, neq; dolorem habet. Quartus est fortissimus, atq; maximus, in quo apostema oculi & palpebræ aufert partem usq; ad supercilia. Est autem apostema durum & non digitis perforandum. Color eius liuidus, dolor nullus, & plurimum in uariolis, & ophthalmia diuturna nascitur, & maxime in hyeme. Duritiem patiuntur oculi cum palpebris cum dolore & rubore, motuum grauitatem nimiam siccitatem, marcoris parua & dura coadunatione, grauitate aperiendi oculos in suscitatione à somno. Pruriginis significationes, lachrymę sunt salsæ, nitreæ, oculos incendentes, in palpebris rubores, & prurigines. Siuila est uena, sanguine plena & crassa, quę semper augmentatur, rubescit & incrassatur. Aliquando lachrymas habens, ruborem quoq; & pruriginem. Oculi quasi nebulam fumosam habent. Pectia est sanguis descendens ad coniunctiuam de ruptura uenarum. Quæ aut de percussiore nascitur, aut de uulnere. Vngula est superfluitas neruosi, nascens in maiori angulo oculi. Quę extenditur usq; in nigredinem cooperiens uisum & contrahens. Hæ sunt passiones in coniunctiua nascentes. Quæ autē nascuntur in cornea, cancer sunt & uulnera, pustula, & pustulæ albedo. Cancer est calidum apostema durū, nascens in cornea cum dolore nimio pertingenti ad tempora, maxime in motu dolorem faciens capitis, & fastidium. Currit autem ad oculos acutus humor, ut non possint oculi acutum collyrium pati. Vulnerum sunt septem species. Quatuor nascuntur in superficie sua, & tria accubantia in ipsa. De quatuor in superficie, est unum fumo simile, incipiens à nigredinis oculi loco maiore. Secundum est profundius & minus eius color priore est albior. Tertium nascitur super coronam nigredinis oculi accipiens paruū locum albedinis. Color eius super nigredinem albus, super albedinem rubeus. Similiter omnes pustulæ & uulnera super nigredinē sunt alba, quia super cornea posita. Quæ autem super albedinem rubea, quia sunt inconiunctiua. Quartum uulnus est in extremitate corneę, assimilatum furculæ. Trium occultantium, primum est profundum, cameratum, putredinis habens multū oculos cum stringas currit inde humiditas. Quod contingit, quia oculorū panniculi sunt cōmesti. Pustulæ nascuntur de humiditate in corticę corneę se coadunante, & sunt multę & diuersę in colore, aut in dolore, aut in qualis futura sit ostensione. In colore, quia quædam est alba, quędam uero nigra. In dolore, quia quædam est nimij doloris, quædam uero parui. In ostensione qualis futura sit, quia quædam futura est sana, quædam maximam passionem generat, minimam uero cœcitatem. Hæc diuersitas aut est de materia, aut de loco suo. De materia, quia quædam multa, quędam pauca, aliquando

quando acuta, aliquando uitrea, aliquando ſuauis, aliquãdo ſubtilis, aliquãdo craſſa. De loco, quia aliquando poſt locum primum corneæ, aliquando poſt ſecundum, interdum poſt tertium. Quæ de materia fit multa ſubtili & acuta duriſſima eſt, & periculoſa, cum multa materia extenſionem in loco facit & acumen, quandam punctionem. Si de materia eſt craſſa & parua, ſalubris erit, & minus habens doloris. Quæ ſub primo eſt cortice minoris eſt doloris, & coloris nigri. Sed tamen ſpiritum contrahit uiſibilem, & ueam nigredinem. Quæ poſt ſecundum mediocris & ſalubrior eſt. Salubrior inquam omnibus puſtulis quæ in cornea ſunt exteriori, ablatæ perforatione oculi. Si autem putreſcat cornea, aut eius fundatur pars, non magnum eſt periculum. Si remanet cicatrix non uiſum contrahit, cum non ſuper perforationẽ fit. Sed ſi ſuper perforationem ſit, & putreſcat cornea, aut findat, perforat ad ueam. Et ſi cicatrix permaneat, contrahitur ſpiritus uiſibilis, ne per foramen tranſeat. Eſt & aliter morbus qui retro corneam naſcitur, aut de uulnere, aut de cephalea, aut de ophthalmia, paruum ſibi accipiens locum in cornea, ungulam aſſimilans in forma. Eſt & aliter maioris capacitatis peior priori in extra mittendis oculis. Emiſſio autem iſta de fiſſura naſcitur cornea. Et eſt aut ex uulneribus, aut ex puſtulis. Exitus autem quatuor ſunt genera. Primum cum de ueæ ſubſtantia paruum quoddam quaſi formicæ caput exeat. Quod qui uiderit, ęſtimat qa puſtula ſit, ſed differt, quia hæc colorem ſecundum ueam habet. Vt pote ſi uea ſit nigra, & iſta colore erit nigra. Si alba, & iſta alba. Si glauca, glauca, & radix eius alba. Puſtula in albedine oculi naſcens, habet ruborem & pulſationem. Secunda ſpecies eſt maior ſimilis uuæ. Tertia eſt ita alta ut tranſeat palpebras, & ueniat ad cilia. Quarta uocatur acuta, & in exitu longa, ut pars corneæ iungatur cum ipſa, & quaſi caput acute efficitur. Panniculi qui dicuntur maculæ oculi ſunt ſubtiles in cornea exteriori, & quidam craſſi in interiori. Hæ ſunt paſſiones corneæ. Vuea foraminis habet largitatem, atq; ſtrictionem. Largitas duobus eſt modis, aut naturalis, aut de apoſtemate in ueam naſcẽte, & eam extendente, aut de multa euagaoido. Hęc ſępe naſcitur pueris & mulieribus. Quam qui multam habet, aut parum, aut nihil uidet. Parua res maior eis uidetur quam eſt. Secundus aut de magna eſt percuſſione, aut de calido apoſtemate. Strictio aut naturalis eſt, aut de mollitie ueę. Cauſam mollitiei diximus in præcedentibus cum cauſam accidentalem tetigerimus. Significationes harum duarum paſſionum ſenſui palam ſunt. Si enim infirmũ ad ſolem ſtare feceris, & oculos eius ſoli appoſueris, perforationem uidebis in uuea, ſicut maior aut minor ſit quam oporteat. Paſſio inter ueam naſcẽs & criſtallaoidẽ, aqua eſt & fumus aſcendens à ſtomacho. Aqua ex humiditate eſt craſſa, inter ueam & criſtallaoidẽ congelata, ſpiritum uiſibilem cõtrahẽs ne foras exeat. Significatio ſua, in initio quia infirmus quaſi cimices,

muſcas, fuſtes, pilos, ſplendorem uidet ante oculos. Sed hæc accidentia ex paſſione naſcũtur cerebri, aut ex ore ſtomachi cum fumus inde aſcenderit. Ex ſtomacho intelligimus, ſi perforatio oculorum clara & nullã maculam habens uidebitur, & imaginatio apparuerit ad tempus, ad tempus augeẽ, & ad tempus minuitur, & in oculis utriſq; fuerit infirmus, in ſtomacho puncturam & ardorem ſenſerit. Si uero uomitũ, aut hierapicra acceperit, imaginatio aufertur & quieſcit. Augmentatur cum nimium comederit, minuitur cum minimum. Imaginatio ex aqua eſt cõtinua, in qualitate augendi & minuendi una. Neq; augetur cum homo ſaturatur, neq; minuitur cum parũ comeditur, neq; picra uel uomitu adiuuatur. Aliquando ab uno oculo incipit, & cum perfecta ſit, uiſum contrahit, eſt autem multarum ſpecierũ. Quędam enim colorem habet oculorum, quędam uitreũ, quædam album, alia hyacinthinum, alia uiridem, alia uenetum. Aliquando tamen ex aqua non eſt hic color, ſed potius eſt euagaoidos exiccatio. Quod diſcernitur, quia in aquatica imaginatio ab initio uidetur. Cui ſi quis medicetur redit uiſus. Quæ ex deſiccatione euagaoidos ſit, nullam imaginationem habebit. Oculi minorantur & conſumuntur. Vnde hæc paſſio oculorum uocatur cõſumptio. Ex aqua aliquando oculi ſi medicentur proficitur, aliquando nũquam inde adiuuatur. Quod probabitur ſi oculo uni clauſo digitus ſuperponatur & de altero proſpiciatur. Si ergo perforatio oculi large dilatetur adiuuaẽ. Sin autẽ pro impoſſibili habeatur. Altera probatio, infirmus in ſole ſtet, & te aſpiciat firmiter. Tu uero ſuper ſuperiores palpebras utrũq; tuũ pollicẽ pone, & ſubito inde tolle. Si aquam uideris moueri & diſpergi, deſiſte medicari, quia nihil eum adiuuabis. Quod ſi aqua ſteterit medicina proderit. Paſſiones in palpebris naſcentes, ſunt auratus, ſcabies, grando, petroſitas, uiſcoſitas, accubitas, coopertio, pili ſuperflui, pediculi, hordeum, pili inuerſi, morum, ſauus, formica, glans, caſus ciliorum. Auratus eſt pingue corpus & uiſcoſum cum neruis & pelliculis telatum naſcens in palpebra interiori deſuper propter mala accidẽtia maxime in pueris. Signa quia palpebra emollita, non ſecundum quod oportet ſurſum aſcendit, neq; ſplendorem poteſt uidere ſolis. Quem ſi aſpexerit cito lachrymatur, & ſæpe ophthalmiam patitur. Scabiei quatuor ſunt genera: Vnum naſcitur deſuper interiori palpebra, & eſt aſperum, alterum aſperius & rubeum granę, & doloroſum. Ambo oculi habent humiditatẽ. Tertium, fortius eſt & aſperius, ut interior palpebra quaſi ficus uideatur, fiſſa, & eſt rubicũdus, in quo maior dolor, grauitas & prurigo habentur. Quartum autẽ fortiſſimum eſt & rubicundiſſimum, dolorem habens maximum, grauitatem quoq; & pruriginem, aſperitatẽ, atq; grauitatẽ, & in palpebra duritiem. Hæc ſpecies diuturna eſt. Grando humiditas eſt congelata in interiori palpebra, ſicut grando alba. Eſt autem de humoribus frigidis & phlegmaticis. Petroſitas eſt humor in

mor in palpebra ſicut petra. Viſcoſitas aut unius eſt palpebrę cum albedine oculi, & nigredine, aut ad ſe inuicem utriusq;. Hæ naſcuntur aut ex oculorū uulneribus, aut ex ungulæ medicaminibus, & ſimilibus. Accubitas eſt grauitas in palpebra de uento ſitate craſſa. Sentit autem infirmus cum à ſomno excitetur, quaſi arenam aut puluerem in oculo. Coopertionis tres ſunt ſpecies. Vna eſt altitudo ſuperioris palpebræ, cum oculum non poſſit cooperire. Hæc autem aut naturaliter eſt, aut quia palpebra nō eſt conſuta ut oportet. Secunda eſt palpebræ paruitas naturalis. Tertia inuerſitas inferioris ad exteriorem. Hęc autem ex uulnere naſcitur, aut ex ſuperfluitate carnis propter uulnus. Ordeum eſt apoſtema naſcens in extremitate anguli palpebrę ut hordei forma. Pediculi ſunt minuti naſcentes in palpebris. Plurimū his qui dietantur unde humores in corpore naſcantur. Morum eſt carnis peotia rubea pertingens nigredini ſuſpenſa intus in oculis naſcēs ex putredine ſanguinis. Formica eſt fiſſura naſcens in extrema palpebra. Vnde paulatim ora palpebræ cadit. Fauus eſt quaſi formica, ſed uueo humori magis eſt uicina. Pili naſcuntur in palpebra interiori contra oculum pungentes eum, in quo humores coadunari faciunt. Palpebra autem emollitur, & inde in oculo propter punctionem lachrymæ augmentantur. Hoc autem ex humoribus eſt putridis coadunantibus ſe in palpebris. Cadere cilia aut ex acutis eſt humoribus, aut ex alopetia. Eſtq; cum palpebrarū groſſitate, & duritie, rubore & eorum dolore. Glans naſcitur in oculis ſicut in membris totius corporis. Paſſio naſcens in angulis palpebrarum, uulnus eſt inter nares & angulum. Quod cum aperiatur, inde putredo egreditur. Aliquando hæc putredo ad nares currit, per foramen quod inter nares & oculum exiſtit. Aliquando exit ſubitus palpebræ cutem, & corrumpit eius cartillaginem. Qđ poteſt intelligi, qa ſtricta palpebra putredo inde effluit. Eſt & alius morbus, id eſt, magnitudo carnis maior quā oporteat. In angulo maiori oculi humiditatem ab oculo uenientem contrahit, ne ad foramen narium tranſire poſſit. Paſſio naſcens in perforatione utriusq; nerui, eſt oppilatio ex nimia humiditate neruum circundante, & ipſum comprimente, aut ex apoſtemate uicinitus naſcente, & ſimiliter neruum comprimente. Vnde aut auſertur uiſus, aut minoratur. Signum, grauitas eſt capitis, maxime contra inferiorem partem oculi. Eſt etiam ex humore intra neruum deſcendente, & eum oppilante. Signum, quia pili, cimices, muſcæ apparent in initio morbi ante oculum. Neq; in oculo aquæ uidetur ſignificatio. Si autem claudatur unus oculus, alterius foramen non dilatatur. Hæc oppilatio eſt peior quia ſpiritus uiſibilis non poteſt ad alterum oculum trāſire & dilatari. Eſt & altera paſſio id eſt, contuſio naſcens ex percuſſione caſus, uel capitis colliſione, aut ex nimio uomitu. Hæc paſſio aut auſert uiſum ex toto, aut minorat. Eſt & altera id eſt, nebuloſitas quæ ex defectione eſt ſpiritus uiſibilis à cerebro uenientis

& pauritate ſui. Eſt & altera cum homo in nocte nihil uideat, ex craſſitudine eſt ſpiritus animati, & turbulentia humoris. Idem patiũtur quia ſe remota non uident, propinqua uero aſpicient. Paſſiones naſcentes in neruis & lacertis oculos & palpebras non mouentes, propter cerebrum patiuntur. Signum eius rei, quia motus utriusq; oculi corrumpitur. Aliquando contingit in alterutro duorum neruorum ad oculos uenientium. Signum, quia motus illius oculi corrũpitur ad quem ueniebat ille neruus. Aliquando fit in diuiſione utriusq; nerui. Vnde lacertus ille corrumpitur à quo diuiſio illa mouebatur. Lacertos oculos mouentes diximus cum de membris tractare mus. Vnuſquiſq; enim oculus, nouem lacertos habet. Sex oculum mouentes, tres radices nerui unde ſpiritus exit conſtringentes, & oculum ſurſum leuantes. Sex mouentes qui ſurſum ſunt ſi emolliantur, deorſum oculus deprimitur. Si ſpaſmentur ſurſum erigitur. Inferiores ſi emolliantur ſurſum oculus erigitur. Si ſpaſmentur deſcendit inferius. Lacerti angulorum emoliti, oculum mouent in alteram partem. Si ſpaſmentur, in alterum angulum oculus mouebitur. Ambo lacerti oculorum regitiui, emolliti, aut ſpaſmati, dolorem oculorum ſunt facturi. Tres lacerti qui in initio ſunt nerui unde exit ſpiritus, ad hæc facti ſunt ut diximus, ut neruum teneant, & contrahant à motu, oculumq; leuent ſuperius. Qui ſpaſmati non nocent oculis. Sed emoliti nocent, quia oculum exire faciunt. Quod aut de interiori eſt cauſa cum materia ad neruum & lacertos deſcẽdat, aut de exteriori ſicut percuſſione. Si exeunt oculi, & uiſus ſanus remanſerit, ſignificatur neruus luminaris extendi ex nerui mollitie eum tangente, & ſtringente. Si autem uiſus perierit, ſignificatur nerui emollitio luminaris. Si oculi ex percuſſione, uel qualibet huiuſmodi re exierint, & uiſus ſanus fuerit, intelligimus quia ſolus lacertus læſus ſit. Quod ſi uiſus annulletur, neruus proculdubio eſt læſus. Lacerti palpebras mouentes, ſicut diximus ſunt tres, unus ſurſum erigens, duo inferius deprimentes. Si leuans ſurſum emolliatur, palpebra nõ leuabitur. Si ſpaſmetur non claudetur. Si ambo deprimentes emolliantur, palpebra non leuatur. Si unus tantum media leuatur, & media claudatur. Si uero lacertus molliatur, media palpebra ad ſanum lacertum torquetur. Si ſpaſmetur, palpebra ad infirmum lacertum reuoluetur. Significatio paſſionis uenarum à craneo capitis ad oculum uenientium, extenſio uenarum frontis, & temporum. Venarum quæ ſub craneo ſunt ſignificatio, nimia eſt ſternutatio, & aſſiduus humorum curſus per nares, atq; oculos. Venę frontis & temporum ſi patiantur, non extenſæ uidentur. Hæ ſunt paſſiones oculorum, & cauſæ, & ſignificationes earum.

De auri-

De auriculis. Cap. XVI.

PAssiones membrorum auditus, aut uniuersales sunt omnibus, aut in solo uno membro nascunt. Vniuersales sunt dolores ex mala cõplexione uenientes, siue ex apostematibus, seu iuncturarũ separationibus. Ex complexione mala calida, sunt ardor, rubor, calor circundantes auriculas. Quibus accedens causa actualiter frigida eas adiuuat, si dolor ex frigida sit complexione. Si dolor ex frigida sit cõplexione, erit sine rubore & ardore. Quem adiuuat causa actualiter calida, maxime si infirmi dieta fuerit ante refrigera aqua. Complexio humida & sicca, nullum auricularum dolorem generat. Apostemata calida faciunt dolorem nimium, & pulsationem. In capite & in fronte grauitatem, in facie ruborem. Quæ si magna sint, non erunt sine febri. Frigida faciunt grauitatem, & extensionem, sine pulsatione & non multo dolore. Quælibet harum passionum in perforationibus fuerit auricularum, dolores omnes faciet hos in profunditatibus eorum. Si uero in primis instrumentis, aut in auditus neruis, dolorem gignet intra craneum capitis, in parte pertinente auricularum fundamentis. Si exteriora membra patiantur foraminis palam erit sensui. Iuncturæ separatio sicut fractura & cõtusio, si interiori est eo auditus cũ sensu intelligit. Sãguis enim inde egreditur. Si infirmius auditus sit instrumentis, aut in neruo, percussio fuerit exterior, aut contusio. Si intrinsecus passio auriculas circunderit, & percussio uel contusio præcesserit, constat quia instrumenta auditus aut eorum neruus fracturam, siue contusionem patiantur. Passiones membrorum auditus, aliæ in primo foramine nascuntur, aliæ in membro quolibet interiore, siue neruo auditum faciente. In primo foramine, uulnus, uerruca, caro superflua, uermes, aut mundicia, uel aliquod corpus cadens extrinsecus uel aqua, uel bestiola, sicut cimices, musca, uel uentositas. Vulnus quia apostema quod ante fuerat rumpitur. Signum eius quia sanies ab auricula egreditur. Vermes nascuntur ex putridis humoribus. Quorum significatio, intra auriculas est prurigo, & sentitur eorũ motio, & exeunt foras aliquando. Caro superflua, uerruca atq; mundicia, de superfluis humoribus sunt orientia. Quæ in propatulo uidentur, si infirmi auricula soli apponatur. Similiter quod in ipsam cadit deforis, palam est sensui. Aqua esse perpenditur cum quis balneatus fuerit, aut capite lotus. Hæ omnes passiones si magnæ sint, uiam auditui claudunt, & surditatem faciunt. Si paruæ, detrahit auditus, quę inde neruo nascunt, sunt sonitus, susurrus, uoces non reales. Quæ contingunt ex uentositate in panniculis cerebri se claudente, ex parte auricularis nerui, siue nerui auditus, seu sui instrumẽti, aut sunt ex humoribus in illis locis se mouentibus. Si ex crassis sint humoribus, grauitas cum sonitu in his locis & in capite sentitur. Si ex uentositate sit tetinatio.

Grauitas auditus quæ ſurditas uocatur, ſi ueniat ex accidentibus quę membra ſua patiãtur, aut ex mala erit complexione, aut ex morbo officiali ſicut oppilatione, ex apoſtemate, uel craſſo humore, aut ex iunctuæ ſeparatione, ſicut fractura uel fiſſura. Aliquando grauitas ex cerebro naſcitur cum quodlibet ſupradictorum trium patiatur. Si autem auditus uni auriculæ auferatur uel ambabus, & alij ſenſus omnes ſiue plures infirmentur poterit intelligi, quia paſſio ex cerebro ſit. Sed ſi alij non corrumpantur, auditus uero ſolus damnet, neruũ ex quo eſt auditus, aut inſtrumẽtum eius pati intelligimus. Audito uero ablato ſiue minorato, & paſſione neq; in foraminibus auricularum, neq; in exterioribus membris apparente, ſi infirmus uerſus auriculas dolorẽ grauiter in capitis inferioribus ſentiat, intelligimus craſſos humores ad neruum & auditus inſtrumentum decurrentes. Quod ſi cum tetinatione fuerit, & pulſatione percipitur eſſe ex apoſtemate. Si cum fractura, uel percuſſione, intenditur neruus fiſſus ſiue fractus uel commiſſus eſſe. Item auditus deficit ex debilitate uirtutis audibilis, ſicut ſenioribus contingit. Aliquando fit ſurditas, cum puer procreatur in uulua, ſi natura auditũ uel eius inſtrumentum negligat perforandum, ex ſui defectione, uel ex materię craſſitudine. Item ex acuta ægritudine cum humores colerici ad cerebrum aſcenderint hos iuuat ſi per digeſtionem purgent colera. Sicut Hippocrates in aphoriſmis: Colericam inquit ſolutionem habentibus ſurditate ſuperueniente ſolutio tollitur. Surdis ſi ſolutio colerica ſuperuenerit ſurditatem tollit. Hæ ſunt paſſiones in membris auditus naſcentes.

De membris odoratus. Cap. XVII.

PAſſiones in membris odoratus, uel in naribus ſunt uel in pelliculis eas operientibus, uel in oſſe colamentum aſſimilante, & in pelliculis cerebri illud os operientibus, uel in primo inſtrumẽto odoratus, id eſt, in uentriculis cerebri quæ ſimiles ſunt mãmillarum ſummitatibus. In naribus ex mala cõplexione uel morbo officiali, uel iuncturę ſeparatione. Ex mala cõplexione, uel eius ſignificatione, uel cauſa, ſicut in ſuperioribus hic intelligas. Ex morbo officiali in naſcẽti naribus, ex apoſtematibus fit uel uulneribus, ſeu carne polipodiũ aſſimilante. Quia ſicut illud animal cum quis uelit accipere pedibus nares oppilat ſuas, ita hæc caro nares humanas. Quod palam ſenſui maxime ſi nares infirmi opponant ſoli. Hęc paſſio adeo eſt magna, quia cum nariũ uias oppilauerit odoratum tollit. Quem ſi non ex toto auferat, tamen minorat. Contuſio uel fractura ſi parua ſunt, odoratum auferunt. Si parua, minorant eum. In narium pelliculis ex mala complexione, uel ex calido ſeu duro apoſtemate fit. Signum apoſtematis calidi, quia grauitatem, pulſationẽ infirmus in naribus ſentit. Si durum fuerit grauitatem, & tetinoſitatem ſine pulſatione. Paſſio hæc uoci ſolet nocere, in oſſe colamentũ aſſimilante, & in pelliculis ipſum operientibus oppilatio & fœtor

fœtor naſcuntur. Oppilatio ex craſſis humoribus foramina ipſius oſſis oppilantibus. Sentit infirmus grauitatem uenientem ex naribus in capitis interioribus. Pelliculæ oppilantur uel ex craſſis humoribus, uel ex apoſtemate calido, ſeu duro. Tunc ſentit infirmus ſicut in capite apoſtema habeatur. Fœtor uel ex putredine eſt oſſis colamentū, aſſimilantis uel de humoribus fœtentibus in foraminibus ſuis uel pelliculis ſe inuiſcantibus. Aliquando etiam fœtor eſt cum humores in cerebro ſint fœtentes. Quod habentes, febres habent in capite & dolores. Fœtor naſcens de humoribus putridis in foraminibus oſſis minorationem facit uocis. In inſtrumento odoratus coriza eſt & minoratio odoratus. Coriza eſt humor humidus deſcendens à uentriculis proræ cerebri naribus. Eſt autem de calore uel frigore quæ patitur cerebrum, ſicut uidemus in his qui in calore morantur ſolis, diſſoluuntur enim in capite humores, & effluunt ad nares. Contingit etiam his qui in frigiditate ſtant aëris, in quibus humores qui ſolent diſſolui clauduntur, & augmentati influunt naribus. Minoratur odoratus, uel aufertur ex mala complexione nimia, uel ex officiali morbo, ſicut oppilatiõe exapoſtemate, uel humoribus craſſis & uiſcoſis, aut de ſeparatione iuncturę. Hęc ſi ſint magna aufertur odoratus. Si parua minoratur, horum ſigna alibi iam diximus. Cum ergo uideris infirmum harum aliquam habere ſignificationem, in prora cerebri naribus pertinenti, non dubium quin paſſio in uentriculis ſit proræ cerebri, & in inſtrumento odoratus, id eſt, uentriculorū extremitatibus. Si autem uideas hominem naribus loquentem, intellige in oſſe colamento ſimili eſſe paſſionem. Sin autem in uentriculis erit proræ cerebri, & inſtrumento odoratus, atq; pelliculis ipſius.

De lingua & oris parte lingua pertinenti. Cap. XVIII.

PAſſiones linguæ aut in ipſius corpore, & in circundantibus ipſam naſcuntur, aut in neruis ad eam uenientibus, & parte cerebri unde ipſi procedunt nerui. Sunt autem apoſtemata guſtus corruptela, puſtulæ latæ, & extenſæ, in pelliculis exterioribus linguæ, & omnibus partibus buccæ, ſuntq; albi, colore plurimum naſcentes pueris, & infantibus malum lac ſuggentibus. Vnde aliquando totum os patitur, ut uſq; ad meri perueniat, & ſtomachi pelliculas, & nigri ſunt coloris. Apoſtema linguam magnificans, & ab ore exire faciens, exilium uocatur linguę. Eſt & aliud apoſtema quod uocatur rana, ideo quod ſicut rana naſcitur ſub lingua. Eſt & aliud calidum & ſanguinolentum, unde lingua patitur tota. Corruptela guſtus aliquando in amaritudine eſt, ut infirmus amarum ſaporem ſentiat in ore, & in omnibus quæ comedit. Quod contingit ſi ſubſtantiæ linguæ humores dominentur colerici, aut toti ori ſicut in febribus uidetur tertianis, & in ictericis. Aliquando quidam in ore dulcedinem ſentiunt, & in omnibus quę comedunt. Quod ex ſanguinis fit dominatione in lingua & toto corpore. Quidam

dam salsa saporant,& ex phlegmate salso. Similiter de cæteris humoribus intelliges. Passi nerui per quem sentit gustus, ablatio uel minoratio est gustus. Quod consequitur cum paruus sapor in ore sit uel nullus. Patitur etiã ille neruus unde motus,& loqui linguæ dat grauitatem,aut loquendi ablationem. Hæ nascuntur ex mala complexione phlegmatica & crassa ad neruum descendente,aut ex iunctura separatione,aut ex collisione in cerebrũ cadente. Significatio unde certificatur itidem ut in superioribus certificabitur. Aliquando lingua patitur grauitatem, & loquendi ablationem de passione partis cerebri unde neruus procedit qui ad linguam tendit, aut ex toto cerebro. Quod uel ex mala cõplexione, uel morbo officiali,sicut in phrenesi uidetur,& peracutis passionibus,& sicut in epilepsia,paralysi, & similibus,ex frigida & humida complexione nascentibus. Hæ sunt significatiões passionum in lingua nascentium.

De ore. Cap. XIX.

PAssiones in membris oris, aut sunt in labris, aut in dentibus, uel in carne quæ in toto est ore,uel in uulua,& utraq; glande. In labris est fissura,hęmorrhoidæ,pustulæ. Quæ omnia ex sanguine nascuntur & colera rubea. In dẽtibus dolor nimius,corrosiones,exacerbationes, dormitationes & perforationes. Dolor aut ex complexione calida aut frigida, quas patitur ad ipsos neniens neruus. Intelligitur ex causa calida actualiter uel frigida,eis conuenibili uel inconuenibili. Est etiam ex calido apostemate in carne dentium nascente. Dentes enim sunt impossibiles cum non sint sensibiles. Intelligitur quia dens ruptus nullum dolorem patitur. Dolor ergo ex mala est complexione neruos passibiles faciente, uel ex calido seu frigido apostemate. Causa quiescendi dolorem cum dens extrahit quia neruus non tunc extenditur,sed ablato dente dilatatur. Neq; apostema habet unde comprimatur,& habet loci spacium unde fumus exeat dissolutus,& medicina loco infirmanti apponitur cum dens auferatur,ut citius sanetur. Corrosiones dens patitur,ex humorum acutorum,& cito putrescentium,dentesq; comedentium putredinibus. Perforationes sunt corpus citrinum cooperiens dentes ex fumo ascendente à stomacho. Exacerbationes aut de exteriori causa cũ comeditur res nimis acida, aut de interiori propter acidos humores stomachi. Dormitationes ex causa nimis frigida actualiter, sicut niue,glacie,& aqua nimia frigiditate. Casus dentium atq; motus,aut ex humiditate est gingiuę atq; nerui dentes ligantium,aut ex putredine gingiuæ, & eius cõmestione,aut ex loci ubi appositi sunt largitate. Largitas ista aut naturaliter est sicut in dentibus puerorum ex defectione sua & lacte ad ipsos currente,& aliorum dentium fortium necessitate propter sicca cibaria, & duras res frangendas,aut ex siccitate sua,sicut in senioribus dentes cadere uidentur, quia loca ubi prius tenebantur cum desiccentur in quantitate

minorãt

minorantur,& prior compoſitio diſturbatur,ſicq; labuntur. Audiui autem quoſdam dicentes,quia cum ſenioribus dentes caderēt, locum cadentium alij naſcentes ſupplerent. Sed non eſt credendum,quia materiā preparatam dentibus naſcituris,in corporibus ſeniorum difficile eſt inueniri. Quæ gingiua & caro patiuntur,dentium apoſtema eſt calidum,infirmo dolorem faciens,& pulſationem gingiuę & dētium. Eſt & alia paſſio tedulis uocata cū in putredinem mutetur calidum apoſtema unde putreſcit gingiua. Aliquādo uuluam cadere facit,& odorem oris corrumpit. Eſt & paſſio quæ uocat adrilis. Caro ſuperflua in dentibus naſcitur inferioribus propter calidum apoſtema. Æſtimat tamē infirmus aliquid cōmeſtorum remanſiſſe in dentibus. Fluit etiam ſanguis de gingiuis, quod ex uirtutis paſcitiuæ defectione contingit. Caro oris idem patitur,quod & gingiuę,apoſtema calidum ſcilicet,& putredinem,& ſanguinis fluxum. Naſcitur in ore fœtor, quia ut dentibus eſt,aut ex putredine gingiuæ,aut ex putido in ore ſtomacli phlegmate cum curſu ſaliuæ qui ex cerebri eſt humiditate. Ex ſtomacho intelligitur quia odor nihil horum habet quę diximus,& fœtor cum comederint minuitur. Vuula calidum apoſtema patitur ſentiens dolorem & pulſationem intra buccam interiorem,& in tranſglutiendo moleſtationem & emollita cadit. Quod intelligitur,quia quaſi rem ſuſpenſam in gula ſentit infirmus. Cū autem os aperitur & lingua emittitur, uuula longior quam fuerit uidetur, & fruſtulum eius ſummum rotundatur, radixq; eius ſubtiliatur. Si ergo cadere diu moretur incidatur.

De paßionibus in membris anhelitus naſcentē. Cap. XX.

PAſſiones in membris ſpiritus,in gula uel in gutture,aut in pulmonis naſcuntur canalibus,uel in ipſo pulmone,uel in pelliculis coſtas operientibus uel in lacertis,ſiue in diaphragmate,uel in corde. In gula, quia in utraq; naſcuntur glandę, quæ uocantur amygdalinæ,& ſaliuæ ſunt generatiuę. Quædam in lacertis,quædam in gulam ueſtientibus,pulmonē quoq; & guttur. Quædam in uia gulæ naſcitur. Amygdalinæ calidum apoſtema patiuntur. Signum eius,dolor eſt loci illius, maxime cum tranſglutienda glutiuntur,& rubor in exteriori gula habetur. In lacertis eſt ſquinātia & ſuffocatio. Squinantia eſt calidum apoſtema in gulæ uel meri lacertis. Si apoſtema in lacerto eſt interiori appellatur ſunuchi,& eſt peſſimum in trāſglutiendis. Si in lacerto exteriori,appellatur punuchi. Quod infirmi in anguſtia anhelitus patiūt, & moleſtatione eius & in orthoimia ipſius,& febribus,uocis quoq; minoratione,& ungulæ dolore,colli & faciei rubore,& extēſione,& trāſglutiendi duritie,oculorūq; cōcauitate. Suffocatio eſt calidū apoſtema in lacertis gutturis. Quod ſi in exteriori lacerto ſit, abſolutam ſuffocationem eſt uocari. Si in interiori lacerto, canina uocabitur ſuffocatio. Huius accidentia ſunt ſquinantia. Sed tamen ſquinantia fortiora ſunt & duriora

riora. Huiusmodi infirmi semper sunt aperti oris, nulla cibaria possunt trā/ glutiri, nec humida sicut iuscula, & sunt sicut suffocati. Oppilatio ista aug/ mentata os etiam meri oppilat. Aliquando cum ad aliquod laborent trans/ glutiendum, quod transglutitur per foramina ascendit palati, & per nares exit. Aliquando hac passione suffocatio fit propter motum spondylium col li. Quod maxime contigit pueris ex debilitate ligamenti spondylium. Ali/ quādo ex passione uel casu solet euenire, in hac specie nihil ualet medicina. Separabilior uero suffocatio salubrior est, cum appareat apostema in gula aperto ore & linguæ emissione. Item si apostema & rubor extra gulā & pe/ ctus appareat. Pessima est & mortifera cum nullum appareat apostema.

De passionibus in gula & pulmonis canalibus. Cap. XXI.

PAssiones in gulæ, gutturis & canalium pulmonis pelliculis. Sunt ca/ tarrus, humores humidi, ad nares de cerebro ascendentes, & ad gu/ lam mergi, guttur & canales pulmonis. Quæ si ad nares descende/ rint, corizam est uocari. Si ad guttur & canales pulmonis, unde passio sit in pelliculis, raucitas & parua generatur tussis. Si in pulmonem & pectus de/ scēderint, tussis inde fit fortis. Hic catarrus aut est de calore quem caput pa tit in æstate de solis incensione, aut est de frigiditudine sicut in hyeme de aē ris frigiditate. Qui de calore infirmantur, calorem patiuntur, & in facie ar/ dorem & in capite. Sentiunt autem humores in gulam & nares acutos de/ scendentes, & in gutture, canalibusq; pulmonis asperitates. Si sit ex frigore in prora capitis sentit extensionem & fronte, & oppilationem in narium ad buccam perforatione, ut pulsus inde minuatur, & auferatur, & uox minore tur. Febris acuta plurimum sequitur catarrum, & dolor capitis cum rigo/ re. Raucitas gutturis nascens catarro, & raucitas canalium pulmonis, in ini tio est quasi grauis. Item quidam raucitatem patiuntur non tamen ex catar/ ro, quam gignit calida complexio. Sicut in febribus uidetur, aut frigida si/ cut boreæ flatu Hæc raucitas est sicca, nulla proiiciens humida. Item nasci tur raucitas ex complexione humida, quam guttur & canales pulmonis pa tiuntur, unde infundūtur & molliuntur, cum aēr pulmonem exierit, & per hæc membra transierit, uox clara propter humiditatem non fit. Hi neq; a/ sperit atem neq; dolorem sentiunt in his locis. Aliquando quoq; raucitas & tussis ex causa nascūtur exteriori, sicut puluere, & fumo, & clamore nimio. Quę faciunt asperitatem & apostema in gutture, & pulmonis canalibus cū dolore. Oportet autem intelligatur quia catarrus & raucitas in senioribus non cito maturantur, sicut Hippocrates in aphorismis testatur.

De pulmone. Cap. XXII.

PAssiones pulmonis sunt tussis fortis, anhelitus, asma, angustia spiri/ tus orthopnoica, peripneumonia, screatus sanguinis, & saniei, id est

phthisis

phthiſis. Tuſſis aut ex catarro, aut ex mala complexione naſcitur. Ex catarro, quia cum humores à capite deſcendunt, & ad pectus & pulmonem ueniunt tuſſim faciunt, maxime ſi materia ſit acuta & cõmeſtiua. Vnde puſtulæ naſcuntur in pectore. Quam tuſſim habentes, aliquando acutos & ſubtiles ſcreant humores. Quorũ materia multum eſt peſſima, ſiue ſcreent ſiue non. Quia ſi non ſcreant remanet in pectore non maturata, & pulmonem percutit incraſſata. Si ſcreatur tuſſis nimia efficitur. Hæc enim materia ſubtilis non à pulmone facile aſcendit ex ſubtilitate ſui. Reuertitur enim cum aſcenderit, & in eundem locum ubi prius fuit deſcendit. Vnde tuſſis augmentat, pulmoq; & pectus mouentur. Neq; poſſumus ſecurari quin tunc aliqua uenæ crepent pulmonis, & ueniunt in putredinem de ſcreatu ſanguinis. Aliquando ſcreant phlegma ſubtile, aliquando uiride, & quidam diuerſas febres patiuntur ſecũdum quod putrefit in pulmone de his humoribus. Quæ tuſſis cum diuturna ſit, diuerſas ſcreant cauſas. Dixerunt quidam medici, quia homines diuturnas tuſſes habuerint, & quaſi grauedinẽ ſcreauerint. Dicunt alij quia ſicut lapidem in ueſica naſcentem ſcreauerint, cum quibus ſcreatibus tuſſis auffertur, & ipſi ſani efficiuntur. Cauſa lapidis fuit, quia materia craſſa in canalibus pulmonis morata fuerit, quæ quaſi lapidem ſe fecerit. Quæ autem tuſſis ex mala complexione ſit, aut de calida eſt, cuius ſignificationes calor in anhelitu, ſitis & defectio recipiendi frigidum aërem, & rubor in facie. Aliquando quidam citrinum ſcreant, aut de complexione eſt frigida, cuius ſignificatio, facies eſt liuida, neq; ſitim habet, neq; calorẽ. Nocet aër frigidus, iuuat calidus. In multis autem paſſionibus tuſſis naſcitur, ſicut pleureſi, peripneumonia, ſcreatu ſanguinis, aut ſaniei, dolore epatis. Quod in ſuo loco ſumus dicturi. Venit autem iterum tuſſis ex aſperitate gutturis, aut ex acutis cibarijs, ſeu ſtipticis, aut ex puluere, ſiue de aliqua alia re in canales pulmonis cadente. Hæc tuſſis eſt ſicca. Item hæc eadem naſcitur de craſſis humoribus in uia pulmonis ſe inuiſcantibus, neque tuſſi exeuntibus, aut de aliqua materia quæ diſpergitur, & cadit antequam egrediatur. Anhelitus & aſma, & orthopnoica, ſpiritus anguſtia naſcunt. De cõſtrictione uiarũ pulmonis, fiunt orthopnoica, & ſpiritus anguſtia, frigidos, craſſos, & uiſcoſos humores in uijs ipſis ſe inuiſcantes & claudentes, intelligimus ex magnitudine ſpiritus ſui, ſine febris ſpiſſitudinibus quomodo ſtringens nares patiuntur, aut laborantes in curſu ſpiſſitudine anhelitus. Cum autem huiuſmodi infirmus iaceat ſupinus, augmentantur. Si erectus alleuiantur. Somnus eorum paruus, emittere aërem ſuauius eſt quã recipere. Cauſa tuſſis eſt, quia natura uult emittere craſſos humores illos. Magnitudo anhelitus, quia in hac paſſione non deficit uirtus. Spiſſitudo, quia aër propter anguſtias uiarum non intrat quantum ſufficiat, & facit natura ut multis uicibus aërem trahere ſufficiat, quantum prius una uice facie-

bat. Orthopnoica & seſſio quia lacerti pectoris & eius pelliculæ cũ iaceat supinus super pulmonem cadunt, & uias comprimunt. Neq; potest spirare infirmus si non sedeat aut erigat. Vnde hæc passio uocat orthopnoica, anhelitus, angustia spiritus, uniuersale est accidens huius passionis, & multarum aliarũ quæ in instrumẽtis spiritus sunt. Quia hęc mẽbra si patiant, eorum actio necesse est minuatur. Oportet autem intelligas quia passio ista sine screatu in hidropisin cadat. Anhelitus, & orthopnoica nascũt ex calore qui est ex fumo cordis, & implet pectus & pulmonem. Significatio anhelitus, & pulsus magnitudo, sitis nimia, & maior amor trahendi aërem quam emittendi sicut in peripneumonia uidetur. Aliquando ex angustia spiritus ex apostemate in splene nascitur, & interdum ex mollitie lacerti pectoris cum materia mutetur ad pulmonem propter uicinitatem. Quod contingit ex defectione pulmonis, proiecta ex his membris recipientis. Significatio huius passionis, febris est continua & fortis, angustia spiritus, & tussis. Dolor grauis in prora capitis, rubor in maxillis, & oculis. Venæ sunt plenæ, tument palpebræ, sentitur ardor in facie. Sitis est nimia, desiccatio in lingua, maxime frigidi aëris desideria. Causa febris, quia calor apostematis ad cor transit. Tussis omnem passionem sequitur, quæ in instrumentis est spiritus, & angustia propter constrictionẽ apostematis in pectore. Calor sequitur calidum apostema. Rubor maxillarum & oculorum ex accensione fumi calidi est, qui de pulmone ad caput ascendit & faciem. Causa ruboris in maxillis, qui rubor proprium est accidens in peripneumonia, quia maxillæ sunt tenerę, & carnis rarę. Vnde calidũ fumũ cutis accipiunt q̃ alia pars faciei. Ardor, sitis, & linguæ siccitas, calorem pectoris & cordis sequuntur omnia. Si passio ista de materia sit colerica, omnis eius significatio fortis est, & molesta, atq; periculosa. Si materia est ex sanguine, significatio non adeo est magna. Pulsus in hac passione est æstuosus, cum autem apostema saniem facere incipiat, patiuntur acutam febrem, rigorem, atq; tremorem. Si ex uno latere sit putredo, sentit infirmus grauitatem illius lateris, & si iaceat in latere sano, sentit alterum latus graue, aut quasi rem aliquam ibi suspensam. Aliquando in pectore nascitur dolor sine tussi. Quod significat passionem uentositatis extendentem. Pulmo tamen & costarum pelliculæ nihil habent. Screatio sanguinis aut de pulmone est, aut de cæteris spiritus instrumentis, aut de alijs interioribus membris. Licet nostri sit tractatus passio pulmonis, non tamen est intermittendum de screatu sanguinis, ut sermo de sanguine sit continuus, & non circunquaq; dispersus. Screare ergo sanguinem pro ut dixit Hippocrates pessimum est accidens exire sanguinem à superiori, quoquo modo exeat malum signum est. Si ab inferiori bonum. Quod cum Hippocrates dixit hæmorrhoiden ab inferiori

intelligit

intelligit. Causa sanguinem exeundi, aut exterior est aut interior. Exterior sicut percussio, casus, luctari, salire, clamare. Ex his enim finduntur uenę, scinduntur siue inciduntur. Ex quibus sanguis subitus & multus exit. De interiore, sicut est catarrus descendens à capite in pulmonem, calidus, colericus, & comestiuus, aut phlegmaticus, salsus, cuius exire sanguinem est paruum, sed augmentatur ut sit multum. Iterum exire, aut ab his est quæ solent menstrua habere, aut ab hæmorrhoidis. Cum hæc autem auferuntur, uenæ de illo sanguine implentur. Aliquando ex complexione frigida & sicca, quæ inculcat & constringit uenas fortiter, & ponit partem super earum partem. Vnde & crepantur, sicut in luto uidetur, quod cum exiccatur finditur. Exit sanguis aut de capite quem ex screatu est intellige re, aut de ore quem ex sputo poteris perpendere, aut de gula à gutture cum inuiscatione, aut de meri quem ex dolore inter spatulas est intelligi, aut de ore stomachi, quod significatur dolor ibi habitus, aut de profundi tate stomachi, quod ex uomitu & paruo dolore est intelligi. Aut de canalibus pulmonis, & cognoscitur ex forti tussi, hic subito & sine dolore exit. Pulmo enim est sensibilis, & multum proijcit. Qui in colore est rubeus, clarus, & spumosus. Vnde Hippocrates in aphorismis: Qui sanguinem spumosum screauerit, screatus ille est pulmonis. De pectore sanguis cum exierit, intelliges ex tussi, & parum sicut de sanguisuga exit. Qui plurimus ex parua causa egreditur. His qui frequenter catarrum patiuntur, & quorum strictum est pectus, quibus humores à capite ad pectus descendunt acuti & subtiles, acumine suo hæc membra excoriantes & uulnerantes. Qui enim pectus habent strictum, parua de causa crepantur uenæ eorum, quia stricte & subtiles sunt. Screatu saniei aut de apostematibus est pectoris, uel pulmonis, cum uulnus aut in lacertorum pectoris, aut in costarum pelliculis siue diaphragmatis. De quibus locis ad pulmonem tendit propter raritatem substantiæ, sicut uidetur in pleuresi, cum apostema fiat uulnus, aut post screatum sanguinis sanies exit, siue de fissura non solidata. Quæ cum saniem faciat, screatu ne esse est natura emittat. Quæ de calido apostemate sic oportet intellige re, quia omne apostema quod in his locis est saniem facit, febrem, rigorem, atque tremorem gignit. Quod contingit cum tandem sanies fuerit, & ex quo febricitauerit infirmus, expectatur ut apostema crepetur. Crepare expectatur in septimo die, aut uigesimo, quadragesimo, siue sexagesimo, sicut Hippocrates dixit in prognosticis. Hęc est ex calore materiæ, aut ex sua frigiditate, aut de crassitudine, seu subtilitate. Quia si materia sit calida, & subtilis substantia, crepatur in die septimo, maxime si complexio infirmi sit calida, ætas iuuenilis, tempus æstatis. Si materia sit fri-

gida & craſſa, crepabitur in quadrageſimo, maxime ſi complexio ſit frigida, ætas ſenilis, tempus hyemis, cum crepare appropinquat, febris & rigor augmentantur. Si apoſtema ſit in pectore, fit dolor maior. Si in latere pectoris, infirmus ſentit cum in latere iaceat ſano, quaſi rem ſuſpenſam in altero. Si in utroque latere eſt, in quocunque iaceat ſentit ſimiliter. Cum crepatur apoſtema ſurſum, ſcreatus cum tuſſi egreditur. Si deorſum, uadit ſanies ad inteſtina & ſtomachū. Si natura in maiorem uenam mandat quæ uocatur concaua uenit ad epar, aut ad ueſicam cum ſanies illa renibus per concauam uenam mandatur ubi urina colatur. Hi autem infirmi continuas febres patiuntur ſi non ſubito ſcreetur. Quæ ſi moretur, in phthiſin deciditur. Hæc enim ſanies ſubſtantiam pulmonis comedit, & putrefacit. Similiter facit ſanguis ſi ad ſaniem uenerit. Plurimi qui hunc morbū incidunt, decem & octo ſunt annorum uſq; ad trigeſimum quintum, propter dominationem caloris ad completionē huius ætatis. Membra eorum ſunt tenera, pulmo tenerior, unde à ſanie cito comeditur. Item patiuntur hanc paſſionem qui apparati ſunt ad eandem. Hi autem ſunt macidi, pectore ſtricti, ſpatulas habentes eleuatas. Quibus calidus ſæpe uenit catarrus. Strictio pectoris uenas ſtrictas facit. Catarrus qui ſæpe uenit pulmonem incidit, & putrefacit. Oportet autem intelligi quia hæc paſſio ab aſſidentibus ſibi infirmis contingit, & à patribus & auis. Significatio phthiſis, continua eſt febris, tepida in die, creſcens in nocte, & poſt cibum, quia paſſio iſta ſicut calx, cuius calor augmentatur cum aqua infundatur. Aliquando minimum ſudant. Oculi concauantur, maxillæ rubeſcunt. Digiti & ungulæ fiunt concauæ, in calcaneis molles ueſicæ, appetitus deficit. Oculorum concauitas, ex conſumptione eſt humiditatis, & deſiccatione ſui. Rubor in maxillis ex aſcenſione fumi calidi à pulmone in faciem. Concauitas unguium ex conſumptione carnis prius eas replentis. Calor extremitatis corporis & digitorum propter calorem qui in fundamentis eſt membrorum ſicut oſſium, quia digiti ex maxima parte ſunt oſſei. Tumor calcaneorum propter remotionē caloris naturalis, & uirtutis ſpiritualis ab eorum fundamentis. Vnde & cito moriuntur, & apoſtema molle patiuntur ſicut in corporibus mortuorum uidemus tumentibus. Appetitus deficit ex defectione paſcitiuæ uirtutis. De ſanie ſolent dubitare medici, utrum ſanies aut phlegma ſit. Quod probabis proijciens in uas plenum aqua, & expectans una. Si in fundum deſcenderit, ſanies erit, phlegma, ſi ſupernatauerit. Hæ ſunt ſignificationes phthiſis.

De pel

De pelliculis costas operientibus, & de lacertis pectoris. Cap. XXIII.

PAssiones in costarum pelliculis & pectoris lacertis, sunt apostemata uulnera, & similia. Ergo pleuresis est apostema in costarum pellicu/lis, sed tamen abusiue uocatur hic pleuresis. Veram enim pleuresin in diaphragmate est nasci. Accidentia hanc passionē sequentia semper sunt cum ipsa, neq; dum permanet, ab initio usq; in finem recedentia. Sunt autē febris continua, tussis sine screatu in initio morbi, angustia, anhelitus, dolor pungitiuus. Si passio sit molesta & fortis, dolor à costis usq; ad furculas ascē/dit, à latere illo ubi apostema fit, & aliquando sub diaphragma descendit. Causa febris est ad infirmum membrum uicinitas cordis. Tussis propter motum expulsiuę uirtutis ad expellendam nocitiuam materiam. Angustia anhelitus, quia ex apostemate uia spiritus comprimitur. Dolor pungitiuus quia apostema est in pelliculis quæ sensibiles sunt, quia neruosę, causa dolo/ris ascendentis ad furculas, quia furcularum sibi dolor contrahit pelliculas. Vnde comprobratur apostema est in superiori pellicularum parte. Quod cum fit commiscentur doloris furculæ armi & mamillæ. Si apostema in in/feriori fit pellicula, dolet locus qui est sub hypochondria. Si pleuresis in ini/tio screatum habuerit, est breuis & salubris. Si enim in die quarto screaue/rit, in septimo erit crisis, uel undecimo, uel ad plurimū in quartodecimo. Si screatus ad octauum diem protenditur morbus prolongat, & crisis in trige/simū differtur, uel etiā plus. Quæ species fit apostematis, ex screatu potest intelligi. Si enim rubeus fuerit sanguineū apostema erit. Si albus & spumo/sus, phlegmaticum. Si niger uel liuidus, melancholicū. Sed tamen hęc duo, id est, phlegmaticum, & melancholicum, raro in pelliculis nascuntur costa/rum, propter crassitudinem, & spissitudinem materiæ, & ex pellicularum subtilitate, & constrictione, à quibus non recipitur nisi subtilis materia, faci/lius perforans quam crassa. Sanguinolentum & colericum, subtiliora & fa/ciliora sunt, unde in his pelliculis nascuntur plurimum. Hippocrates in a/phorismis: Qui semper oxireumiā habent, pleuresin habere non debent. Oxireumia enim nascitur ex phlegmaticis humoribus corpori dominanti/bus, & intra stomachum se coadunantibus. Qui cum crassę sint materiæ à pelliculis his non recipiuntur nisi colerici humores coniungantur. Est & al/tera passio quæ dolor lateris uocatur, & est apostema in lacertis nascenti pe/ctoris, & aliquando in interioribus costarum lacertis. Signum huius est fe/bris, & cum pulsatione sine pūctura, dolor lateris, maxime cum flatus emit/titur, & recipitur, & non tussitur, neq; screatur. Si autem tussis parua est, & sine screatu facilis. Quod si in trahendo aërem dolor augmentatur, apostę/ma esse in lacerto quo pectus constringitur. Aliquando est in lacerto extra pectus, quod apostema cum tactu sentitur.

De

De diaphragmate. *Cap.* XXIIII.

PAssiones in diaphragmate, quædam sunt proprie, quædam ex membrorum colligatione, propria pleuresis uera, id est, nascens in diaphragmate apostema, quod quatuor sequuntur accidentia, in pleuresi abusiua iam dicta. Item alienatio mentis ex nocumento colligantiæ cerebri. Ex colligantia enim, aut ex cerebro, aut ex epate erit. Ex cerebro calidum apostema, unde mentis alienatio differens ab alienatione quæ propria est cerebri, quia accidentia quæ hanc solent sequi, id est, uigilia, obliuio, lachrymæ, lippitudo, quamlibet rem à uestimentis aufferre, siue pariete. Siccitas linguæ non apparet in initio morbi diaphragmatis. Sed in augmento solent potenter uideri. In initio enim rubor est in oculis, & contractio uentris, angustia, anhelitus, quia epar quasi apostema suum esset tussim patitur, & angustiam spiritus ex colligantia gibbi epatis, & diaphragmatis. Quod intelligitur, quia dolorem in dextro latere sentit infirmus.

De corde. *Cap.* XXV.

PAssiones cordis aut priuate sunt ipsi, sicut dolor & tremor, aut ex aliorum membrorū colligantia in dolore sicut defectio. Dolor cordis ex mala est complexione, aut officiali morbo, seu iuncturæ separatione. Mala complexio calida ex pulsus intelligitur duritia. Quæ si sit cōposita, & pulsus compositus erit. Peior passio cordis à complexione calida siccitas est, aut & calor & siccitas. Ex his enim cito corporis nascitur consumptio quæ phthisis uocatur. Post hos modos pessimos diuersa est cōplexio, quia generatur defectio. Ex officiali morbo, quia apostema calidum sanguinolentum, aut colericum, cor patitur aut sua operimenta. Quod si conti gerit, non diu uiuit, intelligitur autem ex ardore, grauitate, & tetinatione, separatione iuncturæ sicut ex uulnere à pectore in cor perforante. Quod cum penetrauerit uentriculos maxime sinistros, moritur ilico. Si non, post paruum tempus morietur. Similiter in omni passione cordis tantum uiuit quantum est fortitudo passionis. Tremor cordis ex humiditate est aquosa in pelliculis cordis diuersa. Signum eius, quia cor à loco suo moueri sentit infirmus. Non enim potest dilatari uel cōstringi propter humiditatem sui, contingit etiam ex apostemate. Quod si sit calidum cito occidit infirmum. Si durum, subtilitatem patitur ex qua morit. Fit tremor ex humiditate sanguinolenta, sicut iuuenis ille habuit de quo Galenus dicit: quia cum titillationem cordis pateretur, per triennium cum phlebotomia eum fuerit medicatus. In quibus singulis paulatim eum liberauit. In quarto uero anno festinata phlebotomia ante passionem non uenit illa titillatio. Arbitratus est ergo phlebotomiam debere precedere passionem illam cum sic cessauerit, & homo liberatus fuerit. Et aliquando cordi fit titillatio ex fumo melancholico ascendente cor. Defectio ex dissolutione est uirtutis spiritualis. Quę aut

ex pleni

ex plenitudine contingit, hanc eandem uirtutem grauanti, & confundenti sicut in defectione illa uidemus quæ ex humoribus nascitur uenas illas complentibus, & de plenitudine stomachi ac cibis, aut ex plenitudine cerebri sicut in apoplexia est uideri, aut ex nimia exinanitione uirtutem dissoluente, sicut in diarrhœa siue solutione post potionem acceptã uidemus, & nimio sudore, sanguinis fluxu, cum phlebotomia, siue ex naribus, aut ex sanguinis profluuio, quod mulieres ex menstruis, uel parturitione patiuntur, aut ex saniei nimia egressione, à uulneribus, & abstinentia cibi & nimio labore, similibusq; exinanitionibus mensuram excedẽtibus, quibus cum re nocitiua res iuuatiuæ expelluntur. Aut ex complexione calida sicut in febribus, aut frigida, quam os stomachi patitur in passione quæ bolismos uocatur, aut ex multis diuersis complexionibus subito se commutantibus, aut ex nimio dolore uirtutem dissoluente, & spiritum purificante, sicut dolore in stomachi ore, & ilium doloribus, pustulis, uel uulneribus quæ in articulis sunt uel neruis, uel in lacertorum capitibus, & similibus dolores plurimos facientibus. Item in suffocatione matricis defectio nascitur ex quorũdam membrorum corruptionibus, & eorum mortificationibus. Vnde postea fumus ad cor ascendit frigidus, & defectio cordis uocatur, & inde subitanea mors nascitur. Iterum defectio in febris periodis est in initio, aut propter dolorem nimium ex calore nascentem, aut propter putridos humores ad stomachũ effluentes, & uirtutem spiritualem grauantes, aut ex febricitante apostemate in aliquo principali membro habente, ad quod cum humores illi descenderint dolor augmentat, & defectio fit, aut in ore stomachi defectio est, unde humores ad se suscipit uenientes. Qui si incrassent uirtus grauat, & defectio generatur. Signũ, frigescunt extrema corporis, anhelitus deficit, & frigescit, paruitas pulsus, & defectio ipsius, citrinitas coloris, & si uocetur infirmus non audit, non quasi longe remotus, aut post domũ positus sit. Hæc sunt signa passionũ in corde, & cæteris spiritus instrumentis nascentium.

De instrumentis cibi, & à stomacho incipiendum. Cap. XXVI.

PAssiones in instrumentis cibi, uel sunt in meri, uel in ore stomachi, uel in intestinis, in epate quoque uel in splene, in felle, uel in renibus, uel in uesica. In meri, aut in sua substãtia, aut in uia unde ad stomachũ transeunt cibaria. In substantia sua, cum uirtus deficit appetitiua, cibum ab ore trahens ad stomachũ mittens, deficit & uirtus expulsiua, unde uomitus consequitur. Hęc autem ex mala complexione deficit, aut ex morbo officiali, aut ex iuncturæ separatione, aut ex lacertorum passione suorum ipsius meri actionẽ explentiũ. Ex mala cõplexione calida, quæ ex siti intelligit nimia, & refrigeratione cum aqua bibat frigida, aut ex frigida quę ecõtra erit intelligenda, aut ex humida, quę ex humiditate oris, & multis intelligit sputis, aut ex siccitate, quod ex oris perpenditur siccitate. Ex morbo officiali, si

cut ex calido apoſtemate, quod cum rubore & ſitis intelligitur nimietate, & dolore inter ſpatulas. Ex frigido apoſtemate, quia grauitas eſt ſine dolore. Ex ſeparatione iuncturæ, ſanguinis ſequitur, uomitus, & dolores inter ſpatulas. Quæ ſi ſit in longum, minorem facit appetitum. Si per latum, minorem uomitum. In uia ſua meri patitur conſtipationē. Quę ex interiori eſt apoſtemate eam uiam oppilante, aut ex lacertorum apoſtemate, quibus exterius actio meri expletur. Significatio apoſtematis calidi, dolor eſt & febris, atq; ſitis. Quod cū ſaniem facit augmētat̄ febris, & rigorem patit̄ atq; tremorem. Si frigidum ſit, grauitatem ſui loci, & tetinoſitatem facit. Perfectior ſignificatio oppilati meri, eſt cum non appetitio cibi ad ſtomachū trāſire poſſit. Paſſio ſtomachi aut in ore, aut in fundamento ſui erit. Paſſio in ore dura & moleſtiſſima eſt. Aliquando mortificans propter cordis uicinitatem, & cerebri ſocietatem. Dolor autem oris ſtomachi, alius uniuerſalis eſt illi, & membris alteris, qui uel ex mala eſt complexione, uel morbo officiali, uel iuncturæ ſeparatione, cum cerebrum uel cor patiuntur per ipſum ſibi coniunctum. Cerebrum cauſa ſui patitur uigilias, alienationem mentis in febribus, malos ſomnos & terribiles, ſpaſmum, uel epilepſiam, tremorem. Galenus in megatechni: Vidi, inquit, hominem in febribus ſpaſmum patiētem ſine aliqua ſignificatione ſpaſmum prænuntiante. Alioquin etiam patiuntur hæc ex malis cibarijs quæ comeduntur, halitum & ſingultū. Quæ cōmeſta cū euomant̄ cito quieſcitur, ex colligantia ſui cor deficit, atq; tremit. Alius eſt proprius ſoli ori ſtomachi, ſicut corruptio appetitus, uel caninus appetus, uel boliſmus, ablatio etiam appetitus, dolor pręcordiorum, ſitis, natatio cibi in ore ſtomachi. Quod ex mala complexione in ſtomachi naſcitur ore, quia ſi ſit calida, ſequit̄ ſitis nimia, cum calore quæ utraq; in ſtomachi ſentiunt̄ ore. Vnde in aqua frigida, uel qualibet re alia actualiter frigida, delectatur extrinſecus appoſita. Si ſit cum materia colerica patitur abominationem, oris amaritudinem. Si mala complexio ſit frigida, ſitis eſt parua, & delectatur in cauſa actualiter calida, ori ſtomachi extrinſecus appoſita, & in cibis calidis. Quæ ſi ſit cum materia phlegmatica, uel melancholia, ſentit in ore infirmus ſaporem acidum. Si autem probare uelis utrū mala complexio cum materia ſit, da infirmo comedenda cibaria bonos chimos gignentia, deinde fac ut uomat. Quæ ſi cum malis uideas cōmixta cū materia eſſe intelligas. Si non econtra. Vrina quoq; idem ſignificat. Si em̄ poſt moderatum cibum, & aquā bibitam, craſſa ſit & turbida. Intelligimus eſſe cum materia. Si non econtra. Complexio humida & ſicca non faciunt dolorem niſi poſt diuturnitatem. Si enim diu morentur, mala accidētia conficiuntur, quia ex humiditate fit hydropiſis, ex ſiccitate phthiſis. Apoſtemata in ſtomacho naſcentia calida ſunt cū febri, pulſatione, grauitate ſiti, anguſtia, abominatione, craſſitudine, cum tactu in ore ſtomachi appa-

rente

rente calore. Hęc aperta & facta uulnera faciunt pulsationem, & febrem fortiorem, rigorem quoq; & tremorem. Quæ duo accidentia ex acuta sunt materia quę in ore stomachi pugnant. Hęc autem materia in apertis uulneribus & saniem facientibus cum uomitu purgatur. Frigida intelliguntur in stomachi ore, ex crassitudine & grauitate, sine siti & calore. Exiunctura separatione stomachus sicut & meri patitur, & eiusdem significationibus denotatur. Corruptio appetitus, aut est ex superfluitate, uel minoratione, siue ablatione. Superfluitas, aut ex qualitate est cibariorum sicut in mulieribus concipientibus, aut ex quantitate quæ fames uocatur. Hæc si sit multa uocatur canina. Minoratione appetitus minuitur, ablatione aufertur, sicut in bolismo uidetur. Desiderium malorum in qualitate cibariorum, ex humoribus est pessimę qualitatis, in ore nascentibus stomachi. Vnde acida desiderantur cibaria, salsa, pontica uel acuta. Aliquãdo etiam lutum, terra, carbones, testa, & alia in qualitate pessima, sicut in concipientibus uidetur cum superfluitas menstruorum in nutrimẽto fœtus, in ore stomachi coadunatur. Sanguis enim menstruus, superfluitas est in mulierum corporibus quam natura præparauit in creando fœtu. Quæ cum cõceperint, stringitur ne egrediatur. Melior & iuuabilior in fœtu datur nutriendo. Minus bonus ascendit ad mãmillas ut lac fiat. Peior in corpore remanet muliebri, qui ascendens in os stomachi malum desiderium facit. Quod patiuntur mulieres in mense 7. 2. & 3. in 4. aufertur. Quia fœtus dum paruus, nõ multo sanguine nutrit. Dum autẽ creuerit multo indigebit, neq; prius descendit ut in ore permanens stomachi. Augmentatio desiderij cibi quæ fames uocat, ex cõplexiõe est frigida, q̃ os patit. Quę ex acida intelligit ructatione, & desiderij aquæ minoratione, atq; liquida egestione, uel de inanitione corporis cum membra exinanita desiderant repleri sicut uidetur post febres cum purgationibus finientes. Membra enim exinanita trahunt sibi quod subtile intestinum receperat. Intestino euacuato, ab ore stomachi trahũt sibi, ideoq; fames fit. Quam intelligimus exinanitione præcedenti. Significatio huius passionis, nimia est fames quæ non potest sustineri, & multum comeditur donec grauat stomachus, & eijciat cum egestione uel uomitu. Differt hoc ab illa quæ de acido est humore, quia ista solutionem non habet uentris. Defectio appetitus, aut ex mala est complexione os stomachi emolliente, & dissoluente, quam ex fumosa intelligimus ructatione, & luti odori assimilante, siti nimia, & delectatione in bibenda aqua frigida, & quod actualiter frigida in ore stomachi ponat, aut ex humoribus est colericis, uel salsis, quod intelliges expunctione in ore stomachi, abominatione quoque & uomitu, desiderio nimio aquæ frigidæ, amaritudine & salsitate. Humores enim colerici uel salsi generant sitim, nimium desiderium aquæ, minorationem ad cibum appetendum. Aliquando minoratio appetitus de uiscosis nascitur

humoribus in ore ſtomachi ſe coadunãtibus & ipſum implentibus. Quam neq; ſitis neq; punctura ſequitur, aliquando in ore ſtomachi humores habẽ tur putridi. Quod datur intelligi ex anguſtia & cõſtrictione oris ſtomachi. Item naſcitur ſi neruus ueniens ad os ſtomachi patiatur, unde ſenſus amitti tur. Quod ex commixtione cerebri eſt intelligi, patientes alienationem mentis. Boliſmos eſt nimia fames menſuram excedens. Quæ fit ex ablatio ne deſiderij naſcens ex frigidiſſima complexione ori ſtomachi dominante, & cibi minoratione, uirtutisq; defectione. Intelligitur ex tactu, quia in ore ſtomachi locus inuenitur frigidiſſimus, & ex deſiderij defectione, & cibi ac cipiendi horrore, corporis totius ſubtilitate & conſumptione. Fames hæc non ex ſolo eſt ſtomachi ore, ſed ex deſiderio totius corporis. Differt à ca nina, quia in boliſmo deficit deſiderium, corpus conſumitur, & deficit uir tus, in canina, uirtus deſiderij eſt fortis, & membra plena. Dolor præcordi orum, id eſt, paſſio oris ſtomachi ſic uocata à medicis propter uicinitatem huius membri & cordis, ex calida complexione naſcitur, & ex doloris miti gatione intelligit̃, cum res actualiter frigida ſuperponitur. Eſt & ex humori bus colericis decurrentibus ad os ſtomachi, perpendas ex nimia defectione & extremitatis corporis frigiditate. Quæ paſſio duriſſima eſt, & moleſtiſſi ma. Aliquando ex nimio dolore pereunt, quia hęc mẽbra propter uicinita tẽ cordis ſenſibiliſſima ſunt. Aliqñ colera ad os deſcendũt ſtomachi propter dolorẽ nimiũ, anguſtiã & triſtitiã, & tarditatẽ accipiendi cibũ. Hæc nimiũ generãt dolorẽ, & citam afferũt mortẽ. Quę oñia ſunt ex nobilitate oris ſto machi, & uicinitate cordis. Aliquãdo ad os ſtomachi phlegma putridũ de ſcendit, & infirmo anguſtiã & contractionẽ facit, ſicut & humores colerici. Natãtes cibi in ore ſtomachi ex defectione ſunt expulſiuę uirtutis. Signũ, qa cibo accepto grauitas ſentit̃ in ſtomacho, & nocẽt ea quæ ſumunt̃. Sitis ni mia ex ſtomachi eſt calore, uel ſiccitate, uel de utroq;, aut de humoribus ſal ſis in ſuis tunicis, uel in inteſtino ſubtili, uel in meſaraica, uel de calore epatis aliqñ etiã ex calore pectoris & pulmonis. Differũt, qa quę de pulmõe eſt & pectore mitigat̃ ex frigidarũ rerũ acceptione, alia nunq; quieſcit niſi ex fri gidiſſima aqua. Galen. Quidã ſitim patiunt̃ nimiã, neq; aqua frigida, uel ge lido aëre mitigant̃, & ideo nimia ſiti cito moriunt̃. Cauſa eſt quia quidã tiri as comederũt ſitibiles, quidã uinũ biberunt ubi tirię poſitæ ſunt. Quidã ue tus uinũ unde ſtomachus calefit ultra modũ, alij nauigãtes, neq; aquã dulcẽ inuenientes, aquã marinam biberunt, & ſitiendo mortui ſunt. Apoſtemata ſtomachi calida intelliguntur, ex pulſatione, grauitate febri, anguſtia, abo minatione, craſſitudine, & calore, quę in ſtomachi locis ſentiunt̃. Cũ autem aperiunt̃ hęc apoſtemata & faciũt uulnera, pulſatio & febris ſunt fortiora, cũ rigore & tremore ambobus naſcẽtibus de acuitate materię, & eius cum mẽbris obuiatione. Quę cũ crepent̃ cũ uomitu corpus purgat̃. Frigida apo

ſtemata

ſtemata intelliguntᵉ ex craſſitudine ſine dolore, calore, ſiti, & cū grauitate. Separatio iunctureᵩ qᵩ patitᵉ ſtomachus, eadēᵉ eſt quᵩ meri dicta eſt ſuperius, & ſignificationes ſimiles. Sed tamē nō eſt dolor inter ſpatulas, ſed in ore ſtomachi.

De profunditate ſtomachi. Cap. XXVII.

PAſſiones in fundamento ſtomachi ſunt mala digeſtio, faſtidioſitas, diarrhœa, lienteria, uomitus, ſingultus, inflatio, ructatio, ſanguis, & lac coagulatū. Mala digeſtio, & faſtidioſitas, ex defectiōe eſt ſtomachi in digeſtione. Si enim cibus uelociter à ſtomacho nō deſcenderit appellatur mora digeſtionis. Si neqᵩ perfecte digerit, uel deſcēdit, peſſimaqᵩ digeſtio ſit, quo quomodo ſi ſe in malam qualitatē mutauerit, mala digeſtio uocabitur. Si nullatenus cibus digeritur, ſed potius corrumpitur, faſtidioſitas nuncupatᵉ. Quᵩ qui patiuntur ſtomatichos uocamus. Omnes autē hæ paſſiones ex uno ſunt naſcentes. Sed tamen ablatio eſt digeſtionis ſi eius cauſa non fuerit fortis. Faſtidioſitas ſi fortis, mala digeſtio ſi mediocris. Hæ autē cauſæ aut interiores ſunt aut exteriores. Interiores, ſicut mala cōplexio ſtomachi, & humores completi, atqᵩ contenti, apoſtemata, & ſeparatio iunctura. Mala complexio calida in ſtomacho corrumpit cibaria, & in malam qualitatem & putridam mutat. Quia calor nimius putrefacit cibum. Quod intelligitᵉ ex fumoſo ructatu, & uiſcoſitate ſputi, cuius odor eſt ſicut odor luti putridi, uel piſcis recentis, & complexio mala digerit frigida & dura cibaria ſitim & dolorē facit. Mitigat in frigida re actuali, ſiue potentiali. Cōplexio frigida intelligitur ex ructatione acida, ſitis paruitate, & calidi cibi delectatione, dolor mitigatur cum re calida actuali, ſiue potentiali. Si frigida fuerit ultra modum, nō mutat aliquo modo cibum intra ſtomachū, neqᵩ propter frigiditatē facit ructatum acidum. Frigiditas ēm non mutat cibū. Si frigida & ſicca, digeſtionē non confortat, ſed potius in initio minuit, neqᵩ dolorē facit, ſed peius in diuturnitate, quia ſicca cōplexio ſi nimiū dominetᵉ ſtomacho facit hecticū, maxime ſi cū eo iūgatᵉ calor. Si eſt humida, ſicut hydropiſin, propter mutationē cibi ex humiditate, maxime ſi iungatᵉ cū frigiditate. Nos alibi dicemus de hydropiſi quᵩ de uicio naſcitᵉ ſtomachi. Humores uero clauſi intra ſtomachū, aut calidi ſunt, qui ex defectione appetitus intelligūtᵉ, & fumoſo ructatu, ſputo uiſcoſo & putido. Hiᵩ humores aut in cōcauitate ſunt effluentes & intelliguntur, quia ſi cibum incorruptibilem accipiat infirmus, ſicut frumentum eſt & hordeū, cum uomitu uel digeſtione exeunt, & cum eiſdem exit colera, aut ſunt inuiſcati, & in tunica ſua coadunati, & perpenduntur ex abominatione & uomitu, cum quibus nihil egrediᵉ, & nimia ſiti. Aut humores ſunt frigidi, & intelliguntur ex minoratione cibi appetendi, & acido ructatu. Item hi humores, aut in cōcauitatem ſtomachi currunt, quod intelligimus quia cum mundificatorium cibum accipit

infirmus, sicut mel & spuat, & ipsum uomat, cum eisdem phlegmata exeũt aut inuiscantur in stomachi tunica. Quod intelligitur ex abominatione sine uomitu, sitis paruitate, & appetitus fortitudine. Quæ oportet discernere inter malam complexionem stomachi & humores contentos ibi. Videas ergo si corpus plenum, & uenæ tumidę sunt, & cum cibum accipiant temperatum, & cum digestione mixturata exeunt, uel cum aliquo humorum intelligimus ex humoribus esse conclusis in stomachum. Apostemata in stomacho nascentia sunt diuersa, aut enim calida quæ ex dolore & pulsatione in fundamento stomachi sunt intelligenda, & ex duritie, atq; calore sub tactu sentienda, febri quoq; & siti, quæ cum ad saniem ueniunt augmentatur febris, & rigorem faciunt, aut sunt frigida ex grauitate & duritie, sine calore & dolore cognoscenda. Separatio iuncturæ, aut de causa est interiore aut exteriore. De exteriore sicut ex uulneribus quæ patitur stomachus, aut acutis passionibus. De interiore sicut tumoribus & putrefactionibus. Exterior causa est cibi inconuenientia, aut in quantitate si plus sit quam stomachus possit digerere, sicut in paruo uidemus igne ubi plura ligna apposita non bene digeruntur, aut in qualitate pessima, sicut acidum lac, pisces, radices, omnia fricta & contusa. Quæ omnia sunt sicut ignis superpositus humidis, neque tamen ab eo comburendis. Aut in substantia cibi crassi sicut caro est uaccina, & panis azymus, quæ aut in ordinatione cibi, sicut cũ quis crassum aut stipticum manducauerit cibum, postea subtilem apponat qui antea corrumpitur quam crassus, à stomacho egrediatur, aut cum cibum accipiat quem antequam digerat, alium rursum suscipiat. Quæ omnia intelliguntur ex infirmi inquisitionibus. Est & alia stomachi passio, id est, cum uomitu & egestione purgatio, quod aut commestione consequitur nimia, quæ stomachum grauando noceat, & ad expellendũ illud quod oris stomachi est uicinum cum uomitu laborat, quod uero est in fundamento cum egestione, aut ex cibi qualitate, quæ si sit pungitiuus pungit stomachum, & ad exeundum compellitur, aut uiscosus qui in stomacho lubricatur, & egreditur, aut ex alia cibi corruptione, siue in colericos humores mutatione, uel quia de alio loco sicut felle descendit, & in stomachum fluens ipsum pungit ut à se expellere possit. Quod intelligitur ex his quæ à corpore cum uomitu & egestione egrediuntur, & de angustia, abominatione atque siti. Hæc passio facilis est in initio. Cum ergo cibus exeat corruptus, & dolor augmentetur, corruptiq; exeant humores stomachum & intestina pertingentes & noceant intestino cum egestione, & meri cum uomitu, & inde stomachus & intestinum dolorem patiuntur nimium, angustiam, instabilitatem, ut cadant in defectionem, & faciei macilentiam. Tempora dilatantur, nares acuuntur, frigescunt corporis extremita

tremitates, maxime si corpus corruptis apparatum sit humoribus. Diarrhœa est purgatio humorum diuersorum & subtilium, qui aut ex mala ciborum sunt ordinatione. In quantitate, si multi sunt & grauantes stomachum ut expellantur, & eos alij humores subsequantur. In qualitate, sicut cum homo accipiat cibum facilem ad corrumpendum, sicut meliones, cucurbitas, mora & similia. Hæc enim in stomacho corrumpuntur, expelluntur, & cum eis alij humores egrediuntur. Aut ex cibi ordinatione sicut cum accipiuntur ad descendendum duriora, & post uelociora, aut ex constipatione meseraica. Hæ enim uenæ si sint constipatæ, colamentum cibi ad epar non potest transire, exit ergo cum digestione. Quod ex plenitudine est corporis & uenarū. Cibus digestus est in stomacho secūdum quod oportet, & in subtili intestino non ualens transire ad stomachum, & alia mẽbra corporis, sicq; cum digestione exit. Quod ex plenitudine multorum nascitur humorum ad stomachum descendentium, aut ex corpore sunt toto, aut ex uno membro. Hoc autem est aut secundum naturam sicut in critica die uidemus cum membra nociuos humores expellunt ad stomachum, utpote cerebrum ad stomachum & intestinum, in quo nocitiui humores maxime adunantur, & ab eo in stomachum propelluntur. Hi autem humores aut salsi sunt aut acuti, facientes digestionem sanguinis. Signa salsorum quia salsitatem, uel amaritudinem in ore infirmi sentiunt, acuti pungunt, & nimium sitire faciunt. Si nec salsi nec acuti sunt, defectionem tantum faciunt. Differt autem à priori morbo, quia prior facit uomitum, & colere rubeæ exit plurimum. Diarrhœa uomitu caret, & quod exit diuersum est, neque unius qualitatis. Item prior est acutus, & uelociter aufertur. Diarrhœa uero diuturnus est morbus. Species diarrhœæ ex multis humoribus ad stomachum effluentibus sunt diuersæ secundum diuersitatem materiæ, cum enim quędam ad stomachum à cerebro descendant propter malam complexionem calidam & frigidam augmentẽtur humores & descendant partim in nares, partim in palatum, & de palato in stomachum & intestinum, complexionesq; eorum corrumpunt, unde deficit digestio eorum, deinde uirtus dissoluitur, & aliquando ad mortem deducit hic morbus. Est & alia species quæ non multam solutionem habet, sed paruam, & eandem colericam. Quod consequit̃ ex augmentatis in corpore humoribus, quibus non oportet corpus nutriatur, sicq; in stomachum & intestinum pellunt̃. Est & alia species quę solutionẽ interpolatam habet duos uel tres dies cessans, & postea durās. Cumq; cessauerit reuertitur sicut fuit. Quod cõtingit cum in illis membris coadunati chimi expellunt̃ ad stomachũ & intestinum, sicut febris coadunatur materia quę est interpolata. Si aut dieta aliquando hoc in tertiana est febri cum colericos humores natura expellit in die accessionis. Est & altera quæ nascitur de oppilatione meseraica cum cibi succus

non

non ſecundum quod oportet ad epar egreditur, ſed ſubtilis ad epar deſcendit, & inteſtinũm mediocris, ſicut uidet in hydropiſi quę ex conſtipatione contingit. Hæc ſpecies conſumptionem & excoctionem facit corporis, quia paruiſſimum de ſucco cibi peruenit ad corpus. Et ſimiliter omnes ſpecies diarrhœæ, ſi moretur conſumptio corporis conſequitur. Eſt & alia de humoribus naſcens humoribus & phlegmaticis in inteſtino. In qua infirmus dolorem patitur & inflationem. Quod exit paruum eſt & rarum, moratur infirmus ad ſellam diu. Lienteria eſt cum ſicut comeditur à ſtomacho exit cibus ſine ulla ſui mutatione. Quod ex nimia eſt defectione uirtutis contentiuę cibum tenere non ualente. Contigit autem ex complexione humida & frigida ſtomacho dominante, & inteſtino ſubtili, unde cibus lubricus eijcitur. Aliquando quoq; ex ſtomachi & inteſtini eſt defectione, cũ cibum quod oportet non poſſit mutare, quia non ſecundum quod oportet mouetur, neq; competenti tempore. Fit autem propter puſtulas & uulnera quę in inferiori ſtomachi ſunt tunica. Ad quam cibus cum ueniat & illa tangat uulnera, & pungat, ſtomachus ex dolore quem ſentit mouetur expellẽs cibum antequam ſit mutatus, ut ſe defendat à ſibi nocentibus. Intelligimus hoc ex uulneribus & puſtulis quæ in ore & lingua infirmus patit̃, & quod calor & ſiccitas in ore ſentiuntur. Lienteria ergo ſicut diximus, paruitas eſt cibi in ſtomacho morantis, & citus exitus cum introierit. Vnde Hippocrates in aphoriſmis. In lienteria diuturna oxireumia nata quæ non fuerit antea, bonum ſignum eſt. Oxireumia enim cõtingit ex cibo in ſtomacho moranti, & continentia contentiuæ uirtutis. Abominatio & uomitus, aut ex cibi ſunt quantitate, aut de qualitate, aut de humorum putredine. Ex quantitate, ſi plus ſit quam oporteat ſtomachum grauans, & in ore ſuo natans. Quem cum ſibi noceat ad meri expellit, & de meri cum uomitu eijcit. De qualitate ſi cibus abominabilis ſit, & amarus, acutus, & pungitiuus. Qui cũ noceat ſtomacho expelluntur ab eo. Hi ſi in concauitate ſunt ſtomachi faciunt uomitum. Si intra tunicam eius, & tunicæ uillis inuiſcentur abominatio efficitur. Humores quoq; hi aliquando naſcuntur in ſtomacho, aliquando ad ipſum effluunt ab alio membro. Naſcentes in ſtomacho continui ſunt, quia corruptio complexionis ſuæ eos generauit. Qui ab alio membro deſcendũt, paruo tempore ubi quieſcunt adunantes ſe in locum unde deſcenſuri ſunt ad ſtomachum. Humorum autem ſpecies intelliguntur ex ſapore horum quæ euomuntur. Si enim ſunt amara, ex colera ſunt rubea, ſi ſalſa, dulcia uel acida, ſunt phlegmatica. Aliquando uomitus eſt ſecundum criſin cũ natura humores expellit qui cauſa ſunt morbi à parte ſuperiori. Singultus eſt ſpaſmus interiorum panniculorũ ſtomachi cauſa ſui, eademq; & ſpaſmi in neruis, aut enim de plenitudine, aut de inanitione, aut de pũctura, aut de complexione frigida. De plenitudine ſicut uidetur in multũ cibum & pluſq̃

oporteat

oporteat accipientibus,& in his quorum dieta eſt inordinata. De inanitio ne ſicut poſt febres,& uentrium ſolutiones, & poſt longam cibi abſtinenti am, quod intelligitur ex præcedentibus. Punctura de colericis eſt humori bus in ſtomacho naſcentibus, ut ab alijs membris ad ipſum effluentibus, uel de poſitione acuta ſiue cibo, uel de uino ueteri,& puro. Singultus ex frigida complexione, ex frigidi cibi peſſima eſt acceptione: Qui ſpiſſatur in ſtoma chi ſubſtantia,& eam ſpaſmat ſicut patiunt ſeniores, & diuturnos morbos habentes: Inflationem & gurgulationes, aut de interioribus ſunt, ſicut ſi ſtomachus non bene ſit calidus, ut digeri poſſit cibus, & uentoſitas diſper gatur, neq; frigidus quin cibus mutetur, ſed calor eius ita eſt defectus quod cibus perfecte non digeratur, uel in uentoſitatem fumoſam mutetur, & fi unt inflatio & gurgulatio in ſtomacho: Aut de exterioribus, ſicut cum ci bus accipitur, quo uentoſitas generatur, utpote fabę, phaſeli, & ſimilia, Vē toſitas quæ ex his naſcitur, parum moratur, cum ructatu enim diſſoluitur. Ructatus ex uentoſitate ſtomachi inflatiua naſcitur, parum moratur, cum ructatu enim diſſoluitur. Ructatus ex uentoſitate ſtomachi inflatiua naſci tur, parum moratur, cum ructatu enim diſſoluitur. Ructatus ex uentoſitate ſtomachi inflatiua naſcitur, qua uſq; in os aſcendente & fumus aſcendit, aut de humoribus calidis unde ructatus fumoſus fit, aut de frigidis humoribus & fit calidus. Aliquando quoq; ructatur acide ex frigidis cibarijs & multis. Quæ cum non poſſit ſtomachus bene digerere ex caloris defectione, fit in de acidum ructare. Ructatus aliquādo fit adeo ualidus ut à ſtomacho cibus egrediatur,& digeſtio contrahatur. Si autem ructatus non exeat generat uentoſitas,& inflatio nocitiua. Lac coagulatum intra ſtomachum, fit cum qui habent eum frigidum, lac recenter mulſum accipiunt.

De inteſtinis. Cap. XXVIII.

PAſſiones in inteſtinis, ſunt diſſenteria, teneſmos, colica paſſio, ileos uentoſitas, lumbrici, aſcarides, contractiones. Diſenteria aut eſt de epate, & uocatur epatica, de qua dicturi ſumus poſtea, aut ex in teſtinis quę ex nimio motu fit, aut ex calido apoſtemate in inteſtinis naſcēte, & crepāte, aut ex humoribus qui ab inteſtinis deſcendūt, in diarrhœā ſi ma teria acuta ſit & colerica, uel ſalſa ſit phlegmatica, unde panniculi inteſtini putrefiunt uulnera. Hanc paſſionem habentes, ante purgent colericos & diuerſos humores, & poſt humiditatem phlegmaticam. Quod cog noſcitur cum inteſtini humiditas uiſcoſa & deſuper tunicata excoriatur, poſtq; cum excorientur, quædam de inteſtinorum proijciūtur corporibus quæ ſi ſint ſicut fruſta carnis ſubſequitur perditio infirmi, quia inteſtinorū ſubſtantia ſignificatur eſſe commeſta,& uſq; ad ſecundam ſubſtantiam per forata. Quod impoſſibile eſt curare, poſt purgent ſanguinem. Quod fit cū

uenarum aperiantur ora quæ in inteſtini ſunt ſubſtantia. Aliquando putre do fœtens exit ſicut de corpore mortui. Aliquando ſicut pinguedo diſſoluta in colore & liquore. Hoc autem eſt cum calor diſſoluit pinguedinem quæ in membris eſt pinguibus. Quæ ſi moretur ſicut fex uini efficitur. Aliquando eſt diſſenteria ex uenarum ſciſſura cum in ipſis ſanguis augmentatur unde ſcinduntur. Putant autem quidam eſſe hæmorrhoiden & non eſt, quia hæmorrhois ex ſciſſura eſt uenarum quæ in natibus ſunt. Item diſſenteria ex humoribus eſt melancholicis in qualitate peſſimis, & deſcentibus ad inteſtina. Qui intelliguntur ex coleræ nigrę egreſſionibus. Aliquando hæc colera nigra ſanguini iungitur melancholico. Quæ ſpecies peſſimæ ſunt & mortales, maxime ſi ſint fœtentes. Sicut in aphoriſmis. Solutio inquit Hippocrates: in cuius initio colera exit nigra mortalis eſt. Vulnera inteſtinorū aut craſſi inteſtini ſunt, & intelliguntur, quia ad egeſtionem ſurgit infirmus, cum punctura ſine tortura ſentiatur. Quod exit de uulneribus nō cum digeſtione miſcetur. Vnde uulnera in recto inteſtino eſſe intelliguntur. Si cum egeſtione aliquantulum miſceatur, uulnera morbo inteſtino eſſe ſignificantur, aut in colon. Si infirmus ſub umbilico punctura ſenſerit uulnus, in craſſo inteſtino erit. Si umbilicum dolor circumdederit, uulnus in inteſtino eſt ſubtili. Item ſi punctura ſentiatur diu ante digeſtionem, & quod de uulnere exit cum egeſtione mixtum ſit, uulnus in inteſtino eſt ſubtili. Eſt enim ex longa uia, in qua ſanguis & ſanies commiſcentur. Iterum ſi bene ſint mixta, uulnus in inteſtino eſt ſuper ieiunum. Hippocrates in quodam libro: Qui habent inquit diſſenteriam, patiuntur contractionem exiturę uentoſitatis, & ſurſum redeuntis, defectionem quoq; uirtutis, & frigitudinem extremitatis. Galenus huic capitulo iungit dolorem ſtomachi, plenitudinem capitis, & dolorem ſui. Cauſæ horum quia inteſtina excoriata dolent, & impediuntur ex omnibus ad ipſam tranſeuntibus maxime ſi ſint acuta & pungitiua. Cum autem non feſtinatur ad emittenda quæ nocent reuertentur aſcendendo ſurſum, & fit uentoſitas & dolor intra ſtomachum, & plenitudo in cerebro propter aſcenſionem fumi illius materiæ ad caput. Sequitur autem ſemper dolorem inteſtinorum defectio uirtutis, & frigitudo extremitatis, quia calor fugit ad loca dolentia ut ea nutriat, & regat. Diſſenteria epatica eſt ſanguinis emiſſio puri, non cum digeſtione mixti. Cuius initium eſt ſicut lauatura carnis, & poſt rubeum fit. Deinde nigrum, quaſi colera nigra. Differentia diſſenteriæ epaticæ, & inteſtinorum quia ſanguis cadens de inteſtinis guttatim cadit, & eſt quaſi mucus nariū. Qui de epate eſt quaſi lauatura carnis, & ſubtus non guttatim exit, non ſicut mucus naris. Et habet interuallum, uel purus eſt ſanguis, uel quaſi lauatura carnis. Hanc paſſionem ſequitur conſumptio corporis propter

ablatio-

ablationem cibi à membris qui ab epate solet uenire eis. Si infirmus dolorem sentit epatis, certior est causa quia dissenteria sit epatica. Vnde oportet medicum in medicanda dissenteria ut sufficienter consideret, ne in errorem cadat. Aliquando dissenteriam epaticam medicus intestinorum esse putat, quam sicut intestinorum medicatur, & ita epatica negligitur, unde perit infirmus. Galenus: cognosco, inquit, homines hanc passionem habentes, quos medici confuderunt, quia discretionem earum ignorauerunt. Aliquando errant in sanguine ab epate currente, quia si sit mixtus cum colera rubea cum inde transeat læduntur intestina, & excoriantur ea, exitq; sanguis cum mucatione mixtus, & de intestinis esse putatur. Causa unde dissenteria nascitur epatica, aut de uenarum & epatis sanguinea est plenitudine quam natura eijcit de epate propter nocumentum & plenitudinem sui, & tamen non in primis exit sanguis, aut propter pigritiam, & motus crassitudinem. Vnde multus sanguis in epate coadunatur, & inde grauatus eum expellit & eijcitur. Aut propter incisionem quorundã membrorum corporis, sicut manuum, atq; pedum, & permanet sanguis ille membra nutriturus in epate, & grauatur inde quem expellit in meseraica, deinde uadit in intestina. Hęc autem accidentia subito ueniunt, neq; morantur, neq; perditur appetitus. Aliquando uenit dissenteria epatis propter defectionem mutatiuæ suæ uirtutis. Quam sequitur defectio appetitiuæ. Et initio eijcit quasi lauatura carnis. Tenasmos est motus recti intestini cogens hominem ad egestionem, & tamen nihil nisi parum mucositatis cum sanguine facientes. Eius causa humiditas est acuta & pungitiua ad rectum descendens intestinum, & pũgens ipsum, & cogens ad digestionem infirmum. Intelligitur autem ex his quæ exeunt, aut enim humiditas est colerica, aut salsa. Item dissenteria est ex apostemate in intestinis. Videtur autem infirmo stercora in intestinis esse collecta, & ut ad sellam ire debeat. Quod intelligitur ex pulsatione, & grauitate quæ in recto intestino est sentire, aut ex stercore sicco coadunato in subtili intestino. Vnde oportet ut ad sellam exeat, sed ideo quia non exit cito oportet exprimi & tenasmon pati. Aliquando mucosa exit humiditas, & solutionem esse putat medicorum stultitia, dantq; medicinam stipticam, unde necesse est eum occidant. Galenus: uidi, inquit, hominem tenasmon patientem emisisse lapidem, & sanus factus est.

De colica passione. Cap. XXIX.

COlica passio nimius est dolor quem patitur intestinum quod uocatur colon. Nascitur ex humoribus crassis & phlegmaticis, qui

clauduntur in inteſtini panniculis. Craſſa autem uentoſitas quæ ſubſtantiam claudit inteſtina diſſoluuntur ab humoribus his. Vnde maximus dolor fit. Hæc ſpecies colicæ paſſionis, maxime eſt ex defectione inteſtinorum, quæ neq; digerere neq; diſſolui poſſunt, aut ex uentoſitate craſſa & frigida in inteſtinis clauſa & extendente ea, aut de calido apoſtemate, ſiue de acuto & pungitiuo aliquo humore, phlegmaticos intelligimus humores ex multo dolore, & quia inteſtina quaſi terebello ſunt perforata, & ructatione acida, abominatione uomitu, cum quo exit phlegma, uentris conſtrictione, ut nec uentus exeat ab inferiore parte, & ex frigiditudine inferioris umbilici ſi quis eum tetigerit, & de prouidentia infirmi, de dieta craſſum generante phlegma. Paſſio ex uentoſitate, intelligitur ex dolore, & tetinoſitate, quæ in loco eſt inteſtini, & mutatione doloris in latere ſui, cum gurgulatione ſine grauitate, & nimio dolore, tortura, & abominatione. Stercus eſt leue, ſuper aquam natile ſicut uaccinum. Ex apoſtemate intelligitur ex calore, & in loco inteſtini incenſione, & nimio cum punctura dolore, febri, ſiti, & ardore, uomitu, & abominatione, in uomitu diuerſa ſunt colera ſine leuitate. Hæc colicæ paſſionis ſpecies peior cæteris eſt, cum aliquando in ileon ſe mutet. Quæ de humoribus naſcitur acutis & pungitiuis. Intelligitur aut de nimia ſiti, ſiccitate linguæ & oris. Vrina acuta & rubea, aliquãdo digeſtio exit colerica unde dolor augmentatur. Et ſi antecedens fuerit dieta humores generans colericos fit certior. Oportet autem intelligas quia paſſio colica in dolorem arteticum ſe mutat. Vidiſſe etiam memini diſconcatenationem in ſpatulis. Oportet & in hac paſſione cogitare, & ſufficienter conſiderare, quia aliquando cum in renibus ſit paſſio putatur eſſe colica, quia in dolore renum quaſi colica patitur accidentia, id eſt, dolorem nimium, abominationem, atq; uomitum cum digeſtionis forti ſtrictione, & uentoſitate, neq; ſuperius neq; inferius exeunte. Harum duarum differẽtiam paſſionum, quia dolor colicę paſſionis durior & fortior eſt, & magis continuus neq; loci eſt unius. In renibus accidentia ſunt minora, neq; dolores mutantur, ſed ſtant in renibus. Ileos eſt dolor in inteſtinis nimius, eſtq; acuta paſſio mortifera, maxime ſi propter acumen doloris ſtercus uomerit. Hæc paſſio de apoſtemate naſcitur calido in ſubtili inteſtino, aut de oppilatione ſicci ſtercoris, aut de humoribus craſſis & uiſcoſis ſe inuiſcãtibus in inteſtinis, aut de crepitura quam patitur ſiphac, & exeunt inteſtina, aut de inteſtinorum ſeparatione. Aliquando naſcitur hominibus cibum ad neceſſitatem ſuam explendam non habentibus, aut de potione uenefica accepta. Quæ ex digeſtionis eſt oppilatione, dolorem facit nimium quaſi perforationem terebelli. Quæ eſt ex crepitura, & inteſtino-

rum

rum separatione aperta est, si ponatur infirmus supinus, & si forte intestina exierint tangatur, & reduci possunt cum manu. Quæ ex nimia est fame, ex infirmi capitur interrogatione. Oportet autem intelligi quia hæc passio periculosa sit quo quomodo fuerit, & maxime si putuerit uomitus, & cum ipso egestio exierit. Si odor corporis fœtuerit uicinior est morti.

De *lumbricis & ascaridibus*, Cap. XXX.

LVmbrici ex humoribus sunt phlegmaticis putrescentibus in intestinis ubi nascitur calor extraneus unde hęc animalia nascuntur. Quos impossibile est de sanguine nasci, uel colera rubea. Colera em̄ rubea cum amaritudine, acuitate, siccitateq; sua, huiusmodi occidit animalia. Et sanguis de uenis non exit uel arterijs. Et si exierit apostema gignit cū passionibus alijs. Vnde hanc passionē pueri habēt, & habentes humiditatē phlegmaticam & crassam cum dieta crassa, & purgandi negligentia. Maxime hæc passio nascitur in autumno ex fructuum commestione, cuius passionis tres sunt passiones. Vnam lumbricorum qui quasi rami portulacæ sunt, & in intestino subtili nascuntur plurimum propter nimiam humiditatem cibi in hoc intestinum se coadunantis. Sunt & alij lati sicut semina cucurbitæ, plurimum in crasso intestino, & maxime in orbo. Sunt & alij minuti sicut quæ fiunt in aceto uermiculi plurimum in recto nascentes intestino. Significationes eorum, quia uermes in aceto, & qui semini assimilantur cucurbitino facile exeunt cum digestione ex intestini ubi sunt largitate, aliquando paruos uermes habentes pruriunt inter nates & purgantur, & ad digestionem sunt uoluntarij. Lumbrici non exeunt cum digestione, ex subtilis intestini à recto longinquitate, & strictione ipsius uiæ, & eorum cum subtili intestino inuiscatione. Quapropter non egrediuntur nisi in expulsis humoribus à natura expelluntur sicut in cretica die uidetur. Vnde ex eorum accidentibus necesse est intelligantur, id est, tortura, abominatione, punctura, maxime cum intestina propter inanitionem sunt subtilata, lumbrici enim cum cibi sunt appetitiui, neq; inueniunt in intestinis de eorum trahunt humectatione. Qui si crescant in intestinis uirtus deficit, quia chilos nutriens intestina ad lumbricos nutriendos uadit. Vnde deficit & refrigeratur extremitas corporis, strident dentes, pruriunt labra, abominationem habent, & uomitum, aliquando ascendunt usq; ad stomachum, & cum uomitu exeunt. Tortura est ex humoribus acutis, & pungitiuis qui ad intestina descendunt, & stomachū, aut ex uentositate intestina extendunt, aut crassis humoribus phlegmaticis inuiscantibus se intestinis aut ex sicco stercore intestinis se claudente.

De ano. Cap. XXXI.

PAssiones natium uicinæ sunt passioni intestinorum, quia extremitates recti intestini sunt. Sunt autem hęmorrhois, morum, attrici, fissura, exire nates foras, calidum apostema. Hęmorrhois est superfluitas nascens super natium ora, & similiter mora. Sed differunt, quia morum habet caput rotundum & rubeum. Fundamētum eius subtile sicut mori forma. Hęmorrhois duobus est modis. Quædam capitis est rotundi sicut uua, & colore purpurea, quędam longa in capite crassa, subtilis in inferiora. Ab his duabus aliquando multus sanguis, aliquando nullus exit. Iterum sanguis qui morum exit cum impetu exit. Exiens hæmorrhoiden, aliquando interpolatur, aliquādo non, cum stringitur nō exit, nimios dolores gignit, pruriginem natium, & passiones multas in alijs membris. Si quis ergo cum ferro medicetur, unà hæmorrhois dimittatur, ut sanguis ille egrediatur. Quod si non generantur morbi, sicut hydropisis, mania, phthisis. Hæc sunt passionis genera propter melancholicum sanguinem intra epar. Qui cum multiplicetur, spargitur in inferiores uenas, & diuiditur, & exit de natibus. Cum stringatur neque egrediatur, dura inde apostemata generantur, calor totus naturalis extinguitur propter multitudinem sanguinis, & compressionem uenarum epatis. Deinde eius complexio refrigescit, neq; secundum quod oportet sanguinem mutare potest, sed aquosum & phlegmaticum. Vnde causa est hydropisis. Si epar confortetur, ut sanguis ille ad uenas pectoris & pulmonis propellatur, & illæ impleantur, & inculcatæ crepentur, uulnera faciunt, & hęc est causa phthisis. Si autem sanguis cerebrum ascenderit melancholiam facit. Ideoq; Hippocrates præcepit in medicanda hæmorrhoide cum ferro unam dimitti, unde effluat ille sanguis, qui solet in epate adunari. Similiter si sanguis plusquam oporteat exeat, morbos procreat, sicut corruptionem caloris, figuræ, & complexionis, hydropisin, & defectionem appetitiuæ uirtutis. Calor enim epatis deficit, neque generatur sanguis, unde complexio corrumpitur corporis, & generatur hydropisis. Si sanguis exiens augmentetur perit infirmus. Sed tamen hanc habentes passionem, non incidunt morpheam, neque herniam, pleuresin, uel peripneumoniam. Vnde sanguis non effluit, cuiusdam os est apertum, cuiusdam uero non. Quod ex sensu & tactu intelligitur. Si fit deintus in intestinis oportet coppam mitti, coppam inquam uentosam, & immittere focum bombicinum super nates imponendum. Extremitas enim intestini inuenitur foras, & apparet qualis sit. Attrici sunt uulnera occulta in extremitate intestini nascentia. Aliquando cōcauitas horum nō ita tangit intestinum ut perforet ipsum. Qui si cum puluere siccatiuo medicantur sanant. Quoddam horū multum est concauum perforans intestinū

cui me

cui medicina nullum præstat præsidium. Intelligitur si digitus supra nates ponatur, & matricorum perforationes argalia mittatur. Si autem cum argalia digitus iungatur, perforatum intestinum esse intelligitur, & si extremitatem emboti in perforationem uulneris posueris, & fumigaueris, infirmumq; ad se penetrare senserit, perforatum esse intelligis. Exire nates ex mollitie lacertorum, aut ex tenasmo est. Fissura aut ex solutione humorũ est calidorum & acutorum, aut quia nimis est stipticum & durum, citra stercus per nates transeat nimis siccum. Apostema nascitur in natibus sicut in mẽbris corporis totius, & ex tumore, dolore, & stranguria intelligitur. Quod si sit calidum rubescit & quiescit de causa actualiter frigida si sit superposita, & nocet sibi res calida. De frigido apostemate econtra accipe.

De epate. Cap. XXXII.

PAssiones epatis, aut priuatę sunt sibi, aut ex alijs nascentes membris propter siccitatem sui. Priuatę sibi, sunt defectio, apostema, oppilatio in uia sua. Quæ in alijs nascuntur membris generant hydropisin. Defectio epatis aut appetitiuæ est uirtutis, unde trahitur succus cibi de intestino subtili, & meseraicis. Intelligitur autem ex digestione alba, & liquida, quod ex defectione est sua, in trahendo cibo à meseraica, aut ex defectione uirtutis contentiuæ, & intelligitur ex teneritudine & corporis plenitudine. Quod fit ex cibo crudo & indigesto per corpus dispersо. Non enim à contentiua ut bene coquatur. Aut ex defectione est uirtutis digestiuę quæ aut ex calida est complexione, & intelligitur ex desiderij ablatione, ardore, siti nimia, febri, uomitu, solutione, cum qua exeunt humores colerici. Vrina rubea, & quia plurimi cadunt inde in passiones acutas. Quæ passio si moretur facit consumptionem chimorum corporis, & his consumptis consumptio fit epatis. Vnde cum digestione eius est egressio. Quod cũ exeat odoris est pessimi. Minoratur quoq; corpus & consumitur. Aut ex frigida est complexione quæ intelligitur, quia in initio morbi nimium habet desiderium cibi sine febri & siti. Quod cum digestione exit paruum est, & temporibus diuersis atq; multis, neq; mali est odoris. Si uero moret febres facit. Sanguis enim putrefit ex crassitudine sui, & aufertur desiderium cibi. Quod cum egestione exit quasi fex est sanguinis. In die nimiam patitur infirmus solutionem & subitam, corpus in marmoreum colorem mutatur, & minoratio carnis in facie uidetur. Aut ex sicca complexione intelligitur ex corporis macilentia, & siccitate, siti, & digestionis paruitate, atque sui crassitudine, aut de humida complexione, & intelligitur ex siccitate contraria ratione, aut defectione expulsiuæ uirtutis, quia totum corpori cibum nõ bene mundatũ mutat, quia istius humiditas nõ potuit bene mũdificare.

Aposte

Apoſtema autem calidum aut frigidum. Si calidum, in dextro latere ſentit ſub hypochondria dolor aſcendens ad furculas, & deſcendens cum febri, ardore & ſiti ſiccitate tuſſis ad coſtas. Si infirmus ſupinus iaceat, ſentit craſſitudinem ſub hypochondria in dextro latere. In apoſtemate ex colera rubea, fiunt hæc accidentia fortiora & moleſtiora. Si apoſtema in concauitate ſit epatis, ablatio ſubſequitur deſiderij, ſingultus colericorum, humorū in initio uomitus, ſicut oui uitellum, & poſt ſicut eruginoſum eramentum uentris conſtipatio, & defectio, frigiditas extremitatis corporis. Tuſſis & anguſtia ſpiritus minora ſunt. Si apoſtema in gibboſitate ſit epatis fiunt tuſſis & ſpiritus anguſtia fortiora. Sentit infirmus furculas trahi ad inferiora cum grauitate ſub hypochondria, quia cōcaua uena furculas propter apoſtema trahit ad inferiora, & in initio lingua fit citrina, & poſt nigra. Et cum à parte dextra locum ſub hypochondria tangat craſſum ſentit eſſe apoſtema. Cuius forma ſicut nouella luna, tactus eius calidus. Si infirmo præcipias ut ſupinus iaceat, neq; ſub capite eius aliquid ponas conduplicare eum facias genua, & pedes conſociando iungas, & locum tetigeris inuenies ſicut dixi. Et aliquando apoſtema calidū uenit ad lacertos uentris. Quod differt à ſuperiori, quia iſtud ſi tetigeris inuenies in forma longum, aut quadrangulum, aliquando una extremitas exit craſſa, ſubtilis altera. Apoſtema epatis frigidum intelligitur ex grauitate in dextera parte, & ſub hypochondria, & cum tuſſi parua ſine dolore & febri. In loco & tacto inuenitur craſſitudo. Durities ſi apoſtema ſit melancholicum. Mollities ſi phlegmaticum. Si defectio & apoſtema in epate ſe coadunauerint, fit mollities digeſtionis, & ſimilitudo lauaturę carnis. Oportet autem intelligi quia tumor in epate cū defectione peſſimus ſit morbus, & ad perditionem durans. Conſtipatio aut eſt de apoſtemate, cuius ſignificationes meminimus nos dixiſſe, aut de craſſis humoribus in ore uenarum à porta ſe diuidētium inuiſcantibus, & in uena quæ in gibbo epatis eſt ſita. Quam conſtipationem intelligimus ex dolore, grauitate, & tetinatione, in dextro ſub hypochondria latere, ſine febri. Si oppiletur gibbus epatis, fit urina aquoſa & ſubtilis. Si in concauitate ſua, digeſtio eſt liquida.

De *hydropiſi*. Cap. XXXIII.

PAſſiones in alijs membris ex colligantia naſcentes epatis, quædam ſpecies eſt hydropiſis. Omnis enim hydropiſis ex defectione naſcitur uirtutis generatiuę ſanguinis, ac ſi ex ſua actione defecerit. Hoc ex paſſione epatis efficitur, quod fundamentum eſt ipſius. Sicut complexionis ſit frigidæ, ſuccum cibi in perfectum ſanguinem non ualentis mutare. Et aliquando patitur aliquid membrum epatis colligatum ſiue uicinum, ſicut ſtomachus. Qui patitur cum cibum ſecundum quod oportet digerere non poteſt, & ita indigeſtus per totum corpus ſpargitur, mēbris corporis in ſuam

in ſuam naturam eum digerere non ualentibus. Patiuntur & ieiunum inteſtinum, & meſeraica, cum ex mutando ſucco cibi deficiat, ut non ad epar mandari ualeat. Vnde uirtus deficit mutatiua ſanguinis, cū cibus ad ipſam uenire nequit. Aliquando hydropiſis ex defectione eſt pulmonis qui non poteſt nutriri ex humiditate ſanguinis. Remanet ergo humiditas in ſanguine membra nutriens, & eorum complexionem humectans. Aliquando eſt ex defectione renum in trahendo ſanguinem aquaticum, aqua autem remanens in ſanguine nutrit membra, & eorum complexionem humectat. Species hydropiſis ſunt tres: Tympania, hydropiſis, hypoſarca. Tympania eſt ex defectione caloris & epatis, non nimię frigiditatis, mutat autem ſanguinem in uentoſitatem, intra pelliculas uentris & inteſtinorum ſe coadunantem. Aut ex multis eſt accipiendis cibarijs uentoſitatis generatiuis. Signū eius, quia ſi ſuper uentrem percutitur, ſonus quaſi tympani auditur. Hydropiſis ex nimia eſt frigitudine, & complexione epati dominantis humiditate. Vnde cibus in aquoſam & humidam materiam mutatur, quæ inter pelliculas uentris & inteſtinorum coadunatur. Huius paſſionis cauſa ex herbis eſt frigidis, fructibus, & aqua frigida. Signum eius uenter infirmi mouetur, & ſonat quaſi uter plenus aqua. Hypoſarca eſt cum cibus in epate in humiditatem mutatur phlegmaticam propter complexionē frigidam & humidam. Vnde poſtea omnia membra frigida ſunt & phlegmatica. Quod aut de duro eſt apoſtemate uiam epatis comprimēte & oppilante, unde ſpiritus ad ipſum prohibetur tranſire, complexione refrigeſcente, & uirtute ſanguinis mutatiua deficiente, cibumq; in phlegma mutante. Aut de ſplenis apoſtemate deficientis ab emundando ſanguine de colera nigra. Vnde ſanguis augmētatur in epate, & extinguitur eius calor, aut de fluxu ſanguinis, aut de uulnere, aut de menſtruis, aut de hæmorrhoide, cum concluſus calor epatis de nimio ſanguine infrigidatur, ſicut & lucerna nimio oleo extinguitur, aut ex frigida complexione ſtomachi, cum cibus non bene poſſit digeri & mandatur crudus epati, mutādus in phlegmaticos humores. Aut de humoribus craſſis & uiſcoſis oppilationem facientibus in uia epatis, ſpiritumq; cōtrahentibus, & complexionem refrigeſcentibus, ex qua oppilatione ſanguis non poteſt tranſire, ſed aquoſior & ſubtilior traijcitur, unde corporis membra humectātur. Item fit ex defectione ieiuni inteſtini, & meſeraice. Item poſt febres diuturnas propter nimiam aquam ebibitam, & defectionem cibi in ſtomacho digerendi ex calore febris, unde oppilatio fit. Item ex acuta paſſione in epatis calida complexione, & uirtutis diſſolutione, non ualentis ſanguinem generare. De qua hydropiſi nullus poteſt curari, cum nec calida nec frigida accipere poſſit, calidis augmentantibus febrē frigidis hydropiſin. Eius ſignum, quia corpus eſt inflatum totum & molle. Quod ſi tangas cum digitis, forma digitorum in carne remanebit. In initio

facies tumescit,& pedes,color corporis colorem mortui.Cum autem passio tempore moretur multo,humectat corpus,& liquidum efficitur.Quod cum crepuerit,aquosa humiditas inde currit.Vnde Hippocrates: pustulæ in corpore hydropici non sanantur, quia pustulæ non nisi desiccatiuo sanãtur medicamine,& humidæ hydropisi desiccatiua non perdere medicina. Omnis hydropisis uniuersaliter pedum, & calcaneorum patitur tumores, quia fumus in eorum nascẽs corporibus est crassus ex defectione caloris naturalis.Ex crassitudine sua ad pedum descendit inferiora.Ex longitudine autem sui à fundamento caloris naturalis, quod epatis est & cordis nõ potest dissolui.Hydropisis ex stomacho,intestinis, & meseraicis propriã habebit diarrhœam diuturnam quę dolorem non dissoluit. De passione stomachi propter frigiditudinem sui,& quia cibum digerere nõ possit.Crudus ergo permanet & expellitur,cum eum grauet. Qui cibus cum ad intestinum ueniat ieiunum,non potest colorari secundum quod oporteat, ut ad meseraicas transeat. Vnde expellit ipsum ad crassum intestinum,aut ex passione meseraicarum,non enim potest transire ad epar cibi colamentũ. Vnde permanet in ieiuno, & traijcitur ad crassum intestinum. Quæ res est causa diarrhœæ. Proprium est epatico apostemati, tussis, durities digestionis. Tussis, quia epar tumidum constringit diaphragma propter sui uicinitatem. Deinde stringuntur pulmo & pectus in uijs suis, & impellitur ad tussiendũ infirmus sperans sibi prodesse. Siccitas digestionis,quia ieiuneum & meseraica in hoc genere fortia sunt & sana, & bene colamentum cibi ad epar mandantia. Via autem fellis ad epar est oppilata ex apostematis oppressione. Vnde ad fel non uenit nisi parum ex colera rubea. Ideoq; ex felle ad intestinum nihil accedit,nisi paruissimum. Hæc est siccæ digestionis causa.

De splene. Cap. XXXIIII.

PAssiones in splene sunt oppilatio, apostema, defectio, uentositas. Defectio cum deficit trahere ab epate fecem sanguinis. Vnde nigra generatur ictericia, quia cum sanguini colera miscetur nigra, & ad corporis transit membra omnia, aut defectione contentiuæ, quæ est in splene generans purgationem colerę nigræ, cum uomitu & digestione. Aliquando hæc causa quam expellit natura propter mundificationem corporis. Quod tollerabile est naturæ,& iuuatiuum. Quod enim obuiat naturæ neq; iuuatiuum, neq; tollerabile,aut ex defectione expulsiuæ, quæ coleram nigram expellit ad os stomachi, & defectionem generat desiderij cibi. Hanc passionem splen tollerat sicut & epar ex complexione frigida uel calida. Oppilatio nascitur ex crassis & uiscosis humoribus in uia sua se inuiscantibus. Intelligitur ex grauitate, uentositate, & tetinositate. Aliquando oppilatio in uia fit per quam colera nigra ab epate ad splenem uadit, &

ictericiã

ictericiam nigrā gignit, cum alijs passionibus ad coleram nigram pertinē tibus, aut in ea uia fit unde colera nigra à splene ad os stomachi secedit, & diuersa apostemata gignit propter coleram nigram in his locis cōclusam. Sequitur hanc defectio desiderij cibi. Apostemata ista aut sunt calida ex calore in tactu intelligenda, grauitate quoque, dolore, & febri, atque siti. Aliquando sunt dolores uersus furculas, & spatulas sinistras, quod ex uicinitate splenis ad diaphragma, & societate diaphragmatis ad furculas, aut frigida sunt apostemata, & sunt phlegmatica, & mollicie tumoris sub tactu intelligenda, & albedine coloris in corpore. Aut sunt de colera nigra & intelligis ex duritie, grauitate, & crassitudine, & coloris corporis mutatione in liuiditatem uel uiriditatem. Hæc plurimum nascuntur in splene, ex crassitudine melancholiæ, cuius fundamentum est splen, fiunt & post calida apostemata cum subtilis dissoluitur materia & remanet crassa. Aliquando inflatiua uentositate in eo se claudente. Intelligis autem ex apostematis ad tactum repugnatione, & nimia tetinositate sine grauitate. Hęc aliquando dissoluuntur, sed cito reuertuntur propter inflatiua cibaria quæ accipiuntur. Sequitur autem omnia apostemata splenis, uel magnitudinem sui, macilitas corporis. Vnde Hippocrates dixit: Si splen sit magnus macrescit corpus, & si splen macrescat impinguatur. Galenus in libro de membris interioribus: Paruitas splenis, bonitatem chimorum portendit. Eius magnitudo econtrario. Hippocrates in epidimia: Patientibus apostema in inferiori parte splenis, necesse est sanguis fiat subtilis, extremitas corporis calida, auriculæ frigidæ. Subtilitas sanguinis, quia splen semper trahit feces sanguinis. Cum autem apostema habeat, necesse est plus trahat, unde sanguinem subtilat. Calor extremitatis, quia calor in splene naturalis ab ipso propter apostema fugit. Frigiditas auricularum, quia cum sanguis subtilis fit, ad auriculas subtilissimus uadit, quæ naturaliter sunt frigidæ, neque calefiunt isto sanguine. Item in eodem: Sæpe, inquit, habentes catarrum, & reuma non patiuntur in splene apostema. Causa rei huius, quia apostema nascitur ex subtilibus, & aquosis, atque phlegmaticis humoribus. Apostema autem splenis ex crassis est & melancholicis.

De *felle*. Cap. XXXV.

PAssio in felle est ictericia, quod ex oppilatione contingit, uel ex defectione appetitiuæ uirtutis. Ictericia enim aut ex actione est naturæ coleram rubeam in exteriora corporis secundum crisin expellente, sicut si in septimo die morbus fuerit, & auferatur febris. Infirmus autem cum quieuerit, & morbus declinauerit, quod autem fit non est huiusmodi, neque secundum crisin. Aut ex complexione est calida quam patitur epar mutans cibum in coleram rubeam, & mittēs per omnia membra

corporis. Aut ex calore eſt nimio uenis dominante, aut cibus in coleram rubeam mutatur ſimiliter, & toti corpori mandatur. Aut de mutatione quorundam humorū corporis, qui ſunt in membris in coleram rubeam. Quod ex rebus calidis fit & uenenoſis. Aut ex potione calida & uenenoſa, aut ex cōplexione membrorum calidiſſima, quę humores in coleram mutat rubeam, aut ex defectione uirtutis appetitiuę quę eſt in felle, & coleram traijcit ab epate, & mundificat ſanguinem. Remanet autem colera in epate mixta cum ſanguine, & uadit per uenas ad omnia corporis membra, aut de oppilata uia epatis ad fel, quę coleram contrahit ne ad ipſum tranſire poſſit, & remanet mixta cum ſanguine, uadens per uenas ad totum corpus. Aut ex uijs fellis oppilata uerſus inteſtina. Vnde colera augmentata reuertitur ad epar, & cum ſanguine uadit per totum corpus. Intelligitur hæc diuerſitas quę de oppilatione eſt fellis ſuperiori uel inferiori, digeſtionē albam & urinam citrinam facit. Quod non eſt propter fel, ſed propter epatis paſſiones. Vnde digeſtio tingitur cum colera, & ſi ſit ex apoſtemate epatis ſeu fellis, fit colericę digeſtio ſolutionis, & febris & grauitas in dextro latere. Si ex calore eſt epatis & uenarum, fit urina rubicūda, & deſuper citrina denatat ſpuma. Si epar & uenę ſint ſalubria, fit calor naturalis in urina. Oportet autem intelligas quia icterícia propter epar atq; uenas ſubito appareat & ueniat. Aliæ ſpecies ſunt rariores.

De renibus. Cap. XXXVI.

PAſſiones in renibus ſunt arena, lapis, apoſtema, uulnera, ſanguinem mingere, diabeta, arena & lapis, de calore nimio ſunt renum, & de humoribus craſſis & uiſcoſis deſiccantibus humiditatem propter calorem, permanetq; craſſitudo, & fit petra deſiccata tempore longo, maximeq; ſi adiuuet uiæ ſtrictio. Vnde urina de renibus tranſit ad ueſicam. Colatur enim urinæ ſubtilitas non craſſa, quia uia eſt ſtricta. Arena cum materia parum eſt uiſcoſa, atq; craſſa. Quæ ſi ad renes ueniat parum coagulat, expellitq; eam uirtus expulſiua cum urina, & apparet quod eijcitur ſicut arena. Lapis cum materia eſt multa craſſiſſima & uiſcoſa. Quæ in ſpacio renum inuiſcatur, & non exiens coagulatur propter fortitudinem caloris, & omni die materia coagulata augmentatur ſicut petra. Galenus dixit: Aliquando lapis ex uulnere eſt in renibus ſanitatem facientibus, & nō purgantibus. Vnde coagulatur & lapis efficitur. Ex hac cauſa & menſura fit lapis in renibus & ueſica. Oportet autem intelligas quia lapis in renibus plurimum naſcitur in ſenioribus, & in ueſica plurimum pueris. Cauſa lapidis in renibus ſenioribus defectio eſt caloris, unde humores phlegmatici & craſſi ſemper augmentantibus, in eorum corporibus propter defectionem digeſtiuæ uirtutis. Iterum quia uia unde urina de renibus ad ueſicam non tranſitura, eſt ſtricta propter frigiditudinem complexionis eorum. Frigidi-

tudo

tudo enim ſemper ſtringit uias, & materia craſſa cum ad renes ueniat, non poteſt tranſire tota ad ueſicam propter uiam ſtrictam, ſed ſubtiliter colata permanet in concauitate renū craſſa, & humiditas cum calore exiccata effi citur petra. Lapis huiuſmodi magnus eſt propter largitatem concauitatis ueſicæ. Pueri in ueſica patiuntur lapidem duabus ex cauſis, quia humores craſſi & uiſcoſi, naſcuntur in eis plurimi propter guloſitatē, quia nō de craſ ſis cibarijs cauent ſibi, & nimium exercentur poſt cibum. Aut quia eorum uia unde urina in ueſicam eſt tranſitura eſt larga propter fortitudinem calo ris nimij naturalis & expulſiuę uirtutis. Materia craſſa & ſubtilis facile ad ueſicam tranſit. Via autem, id eſt, collum ueſicæ unde urina exit de ueſica eſt ſtricta propter paruitatem ætatis eorum, & ſuorum mēbrorum. Vnde non currit niſi ſubtilis, craſſa remanet in ueſica, & cum calore ueſicæ lapidē facit. Ideoq; non generatur lapis in ueſica iuuenis, quia urina eorū propter calorem eſt ſubtilis. Plus enim habent caloris quam humiditatis, & ſeruant ſe in dieta pluſq̄ pueri. Veſicę collum eſt largum, & craſſa ergo urina & ſub tilis facile exit. Propter hoc etiam non naſcitur lapis in ueſica mulieris, quia ueſicæ collum breue eſt & largum. Exit ergo urina ſubtilis atq; craſſa. Pro pter has cauſas paſſiones renum & ueſicę ſanantur difficile propter uiæ ſuę ſtrictitatem, & complexionis frigiditudinem. Quam medici in epate lapi dem dicunt generari, & in orbo inteſtino, & in colon, & articulis. Sed Gale nus dixit: ſe uidiſſe quendam hominē diuturnam habentē tuſſim, & ſcreaſ ſe lapidem, & ita ſanus de tuſſi eſt factus. Cauſa nimia fuit caliditas, & aug mentatio humorū in his mēbris inuiſcantiū. Significatio arenę, & lapidis, ſi à renibus ſit quia urina exit paulatim cū ardore, & arenoſa, dolorē habet pa tiens, & grauitatem in renum locis. Aliquando dolor cum punctura, & ali quando dolor teſticuli, qui in parte eſt infirmi renis, dolor quoq; eſt ani, pe dis cum dormitatione illius lateris. Quod ex colligantia eſt renum ad pedē per arteriam. Color arenæ renis exiens diuerſus eſt. Quædam enim nimi um eſt citrina, & eſt quaſi ſandricina. Quędā habet colorem arenę, & eſt ſi cut cinis. Oportet autē medicū perquirere & intentū eſſe in hac paſſione. Aliquando eſt in inteſtinis, & putat quia in renibus ſit. Galen. dixit: quia ex parte renū dolorē uentris paſſus fuerit, & quaſi locū perforari terebello ſen ſerit, maxime unde urina de renibus ad ueſicam tendit. Fecit autem argaliā cum oleo cum quo exierint humores quaſi uitrum diſſolutum, & dolorem abſtulerunt. Dixit ergo ſe cogitaſſe lapidem haberi in uia urinea renibus ad ueſicam, & fuiſſe dolorem in craſſo inteſtino. Apoſtema in renibus ſolet eſſe calidum. Quod intelligis ex dolore & grauitate, & ardore in infirmi re nis parte, & ex ſiti, febri, & dolore capitis, uomitu, digeſtione citrina, duri tiæ urinæ. Quod cum uulnera faciat patiuntur febres interpolatione di uerſas rigoremq; diuerſum, & doloris augmentum. Infirmus in latere

sano iacens renum infirmum sentit quasi suspensum, & est de frigore. Signum eius grauitas sine dolore. In initio huius apostematis errant medici non studiosi, putantes passionē esse colicam. Sed differt à colica, quia in passione renum ascendit dolor ad femora, & in uno figitur loco. Cum autem fiat argalia dolor augmentatur, quia intestina medicina implentur, & renes comprimuntur. In colica passione dolor mouetur in intestino uulneribus in renibus, aut de causa sunt exteriori sicut percussione, casu, aut de interiori, sicut de acutis & calidis humoribus Signum uulnerum, dolor est in femoribus sine grauitate, & sine sanie, & sanguinem exire, & squamas in urina. Aliquando exeunt frusta sicut carnes, quod est cum renū putrefiunt carnes. Vrina in renum uulneribus facile exit & nō durat. Sanguinem exire aut de interioribus est, aut de exterioribus. De interiori cum digestiua uirtus deficit in renibus, & colamentū sanguinis sicut oportet nō mutatur, aut deficit contentiua uirtus quę in uenis est, neq; sanguinē tenet, sed cum urina emittit. Aut ex largitate uiæ est urinę ad renes cum subito exit urina, & sanguis cum ipsa. Quod fit sine dolore, & si sit paruo. Aliquādo sanguis de renibus exit interpolando, sicut de hęmorrhoide. Huiusmodi sentiunt dolorē uersus femora, sed cum sanguis exit, dolor quiescit, aut de marcētibus est uenis, unde in his sanguis paulatim exit, aut ex fissura alicuius uenæ in renibus ex multi sanguinis conuenientia. Sanguis huiusmodi subito & sine causa exit, & multę est quantitatis. Sanguis ab exteriori causa exiēs sicut per cussione, casu, ex interrogatione infirmi intelligitur. Diabeta est propter fortitudinē appetitiuę uirtutis cum qua trahit colamentū sanguinis, id est, urina. Hoc autem ex nimio desiderio renum ad aquosam humiditatē. Quia propter magnitudinem caloris sui, aquosa desiderant, ut calor extinguatur. Vnde humiditatem trahunt ab epate sibi, & ab omnibus mēbris. Quod facit pati nimiam sitim, & desiderium mēbrorum corporis ad aquosam humiditatē & propter defectionē uirtutis contentiuę, quę non potest tenere humiditatem sibi uenientem ab epate. Signum huius passionis intelligendę, nō nimia sitis sine febri, & siccitas in corpore nō apparet. Vrina est sine ardore, alba, subtilis, sicut aqua. Infirmus cum aquā biberit, uelociter eam mingit, quia renes trahūt eam ab epate anteq; mutet in eo, & expellunt à se cum non possunt retinere. Oportet autē intelligi quia senes si in renibus patiant & sanātur, & similiter cum multis diuturnis morbis moriuntur, sicut Hippocrates in aphorismis testatur.

De uesica. Cap. XXXVII.

PAssiones in uesica, sunt lapis, uulnera, stranguria, exire urinam præter uoluntatem. Lapis iste inde nascitur, unde & in renibus. Sunt autem humores crassi & uiscosi, & calor in substantia uesicæ, & angustia sui colli. Maxime hoc fit in pueris, sicut me ante dixisse memini. Item nascitur

ſcitur in iuuenibus bonam dietam nō tenentibus, ſed potius unde humores craſſi & uiſcoſi generentur. Signū huius paſſionis, dolor eſt in collo ueſicæ, & in uirga, prurigo & urinæ cruditas ſubtilis eſt & alba, arena exit cū urina & durities eſt in urina. Apoſtema intelligitur ſicut & illud in renibus. Sed tamē dolor huius eſt in pene, & apoſtema deforis apparet tactu. Durities urinæ in hac paſſione maior eſt q̄ in renibus. Sanies exiens de uulneribus maior eſt quam renum. Sequitur hanc uentris conſtipatio, propter compreſſionem ueſicæ ad inteſtina. Vulnera in ueſica ſunt ſicut in renibus iam dicta. Sed in ueſica durities urinæ, & ardor, aliquando urina ſicut ſubtilis apparet ſcintilla, aut furfura. Stranguria aut de renibus eſt quas in ueſica & renibus iam diximus, aut defectione uirtutis contentiuæ, & emollitione ſubſtantiæ ueſicæ, neque poteſt ut urina exeat exprimere. Intelligitur quia infirmo ut ſupinus iaceat præcipitur ut ueſica prematur. Vnde urina per uirgam exit, & infirmus quieſcit. Aut de apoſtemate in collo ueſicæ, uel in lacertis colli ſui, aut de humoribus craſſis & uiſcoſis, inuiſcantibus in uia, quæ eſt inter ueſicam & uirgam. Intelligimus quia dieta infirmi generatiua craſſorum & uiſcoſorum humorum fuerit, aut ex oppilatione propter coagulatum ſanguinem uiam ſtringentem. Aliquando ſtranguria naſcitur ex acutis humoribus in ueſica naſcentibus, aut de acutis in urina qualitatibus ſemper ueſicam pungentibus. Intelligitur ex urinæ rubore & ardore, quem ſentit infirmus in extremitate uirgæ. Exire urinam præter uoluntatem ex lacertorum eſt mollitie circundantium collum ueſicæ, & ex defectione uirtutis contentiuæ propter humiditatem quam patitur. Plurimum pueris contingit propter humiditatem membrorum ſuorum. Iterum ex mutatione ſpondylis appoſitæ ueſicæ quando foras egreditur, & ligamenta ueſicæ rumpuntur ne urina teneatur. Oportet autem intelligi quia ſi hanc paſſionem ſeniores patiantur non ſanantur ſicut Hippocrates teſtat.

De *ſiphac.* Cap. XXXVIII.

PAſſiones ſiphac qui in uentre ſunt fiſſura, crepitura, raritas, & aliquando ſcirbum & inteſtinum egrediuntur extra ſiphac contra lacertos uentris, & aliquando contra umbilicum, & ſub umbilicum in quam partem ſcirbum tendit & inteſtinum. Apparent autem quaſi tumor & apoſtema, & uidetur eſſe crepitura. Quæ aut eſt in inguinibus in uia ad teſticulos tendenti, & exeunt inteſtina & ſcirbum tendentia in locum illum. Si ſubſtent in unguinibus appellatur hernia inteſtinorum. Hæc paſſio naſcitur, aut ex nimio eſt motu ſicut ſaltu, aut nimio clamore, aut grauis rei pondere, aut percuſſione ſuper uentrem ueniente, & maxime ſi poſt prandia uenerunt hæc. Rumpitur atque crepatur ſiphac, aut de humoribus craſſis ſimiliter contingit, aut de uentoſitate

uentrem

uentrem & inteſtina inflante, aut de uiſcoſis humoribus in inteſtinis ſe lubricantibus, & in inguina ſe proijcientibus. Diſcretio inter apoſtema & hunc morbum ut infirmus iaceat ſupinus, quod exierit tangatur, & in locum ſuum reducatur. Si autem facile redierit crepitura erit. Si non tumor eſt, uel apoſtema. Oportet intelligi quia ſi crepitura parum ſub umbilicum fuerit, moleſtiſſima & dolentiſſima ſit, ibi enim ſubtile eſt inteſtinū. Quod cum cibi prematur ſuperfluitatibus dolorem ſentit infirmus. Quæ crepitura multum eſt ſuper umbilicum, non dolet, quia locus ille ab inteſtinis eſt longe, neq; exiuit ſolum ſcirbum. Si crepitura ſubtus umbilicum ſit, in initio nō dolet, quia craſſa inteſtina ibi ſunt, & ex craſſitudine ſua in principio non exeunt. Sed cum crepitura ſe dilatat, deinde exeunt illa dolorem facientia. Exit foras umbilicus cum ſiphac crepatur ſicut diximus. Et fit aliquando ex humiditate phlegmatica in umbilico, aut de ſanguine ibi coadunato propter fiſſuram uenæ & arteriæ. Exit ſanguis ſubtus cutem, ſicut cū patiuntur apoſtema quod uocatur iporiſma. Aliquando quoq; fit ex uentoſitate. Quod crepitura eſt ſiphac, facit colorem tumidi corporis, & tactū mollem ſine dolore. Si inteſtina exierint, introredeūt cum tangatur digitis, cum infirmus balneum introierit, augmentatur umbilicus & creſcit. Si crepitura ex humiditate ſit, tactus erit mollis, neq; reuertitur cum tangatur digitis, neq; creſcit. Si ex uena eſt uel arteria, cutis color uiolatus eſt aut niger. Si ex carne ſuperflua fit dura, non creſcens, neq; augmentanda. Si ex uentoſitate, tactus eſt mollis.

De teſticulis. Cap. XXXIX.

PAſſiones in generatiuis, aut inteſticulis, aut in uirga, aut in matrice, aut in uberibus. In teſticulis, aut in eorum ſubſtantia, aut inter ſubſtantiam & eorum pelliculas, aut inter cutem & pelliculas, aut in uenis ſuis, aut in cute exteriori, Si in ſubſtantia ſit, aufert deſiderium libidinis, & generare, aut paruitatem facit ſpermatis, & apoſtema, atque uulnera. Ablatio libidinis aut diſconcatenatione eſt horum membrorum ſicut uidetur in epilepſia, aut ex paruitate ſpermatis. Paruitas ſpermatis, aut ex ablatione eſt cibi, aut ex complexione frigida & ſicca dominante teſticulis, quæ mutare nequit ſubſtantiam ſpermatis, quod de materia ſibi uenit. Ablatio generandi aut eſt ex nimis mala complexione teſticulis dominante aut nimis calida qua ſpermatis incenditur materia, aut nimis frigida, quæ eam cōgelat & adunat, aut humida quæ diſſoluit & ſubtiliat, aut ſicca quæ incraſſat exire ſperma præter uoluntatem, nec uirgam erigere ex uirtutis contentiuę in teſticulis eſt defectione, & fortitudine expulſiuę, & calore uel humiditate dominātibus complexioni ſuæ. Quod fit cum ſpermatis inſtrumenta patiuntur ſpaſmum, ſicut in epilepticis. Hæc em̄ membra cum ſpaſmantur, motu non naturali mouentur, deinde quod ſpermatis habent expellitur

expellitur. Apoſtema calidum ex magnitudine intelligitur teſticulorum, & rubore calore, & dolore eorum. Frigidum & phlegmaticum intelligitur ex albedine caloris, mollicie tactus, doloris paruitate. Si melancholicum intelligitur quia durum & liuidum. Quod inter eorū ſubſtantiam naſcitur & pelliculas, adunatio eſt humiditatis aquoſæ & frigidæ, ſicut uidemus in hydropicis, & intelligitur ex tumore, tetinatione, coloris albedine, lucidita te, & aquæ ſub tactu apparitione. Et contingit cum ſcirbum & inteſtina ad hæc membra deſcēderint, cum pelliculæ crepuerint naſcitur in inguinum locis, aut de diſſolutione ligamenti inteſtinorum. Cauſa horum uniuerſalis eſt, aut ſalire, aut clamare, aut percuſſio, aut de humiditate mollificante, & dilatante uiam intra inguina & teſticulos, quam facit deſcendere ab inguini bus ad eorum ſacellos. Significatio uniuerſalis, unde hoc poſſit intelligi, tu mor eſt in teſticulis, & ſi infirmus in ſaltu uel qualibet alia re ſe exercuerit, tu mor augmentatur, neq; ſi cum digitis tetigeris reuertitur. Et aliquando di geſtio in hæc loca uadit, & clauditur ibi, aliquando ex hoc dolore gurgulia tionem eſt naſci. Ex tetinatione, tumor eſt & inteſtinorum deſcenſio, non ſu bito ſed paulatim. Iſte ſiphac ſtringit inteſtina ab ipſo exeuntia. Quod inter cutem naſcitur & pelliculas, tumor eſt carnoſus, qui ex craſſis naſcitur hu moribus in hæc loca deſcendentibus. Quod in uenis naſcitur uarices ſunt. Quorū cauſa, eadem eſt quæ & in cruribus dicta. Intelligitur, quia uenas ui demus plenas atq; rotundas, mollitiem teſticulorum, & in eundo grauita tem. Plurimum in ſiniſtro naſcuntur teſticulo propter paruitatem ſui calo ris, quod in cute naſcitur exteriori, ſunt puſtulæ, prurigines, uulnera, & alia ſimilia, ſicut cutis patitur corporis.

De uirga. Cap. XL.

PAſſiones in uirga, aut in ſua ſunt ſubſtantia, aut in uia, in ſua ſubſtan tia eſt illa paſſio quæ uocatur moriaphiſmos, id eſt, ſuæ erectionis multitudo, & titillationis paſſionis, apoſtemata, uulnera, in uia ſua conſtipatio, erectionis frequentatio, & ex uentoſitate eſt humida craſſa, & calore moderato. Quæ intelliguntur ex nimia erectione ſine titillatione. Aliquando homo facit abſtinentiam longo tempore, & manducat calida & acuta. Quod contingit ex uentoſitate craſſa ibi incluſa. Patiuntur hu iuſmodi humorem calidum, & erigere nimium. Aliquando quoq; mollitiē uaſorum ſpermatis, & aliquando ſpaſmum. Qui ſpaſmum incidūt cito mo riuntur, cum uenter eorum intumeſcit, & ſudor eorum frigeſcit. Apoſte mata & uulnera quæ patitur uirga, ſunt exteriorum membrorum paſſioni ſimilia. Oppilatio intelligit ex ardore urinę, & exeūdi duritię, & ex craſſis humoribus ſanie, & ſanguine, & ſquamis cum urina exeuntibus.

De uulua. Cap. XLI.

PAſſiones in matrice ſunt ſanguinis fluxus, ablatio menſtruorũ, diſſolutio, ſuffocatio, inflatio, uẽtoſitas, apoſtemata, tumores, paſſio quę uocatur ſperatio, & concluſio, hæmorrhois, fiſſura, uulnera, mollities matricis, ablatio concipiendi, ſæpiſſima abortio, durities parturiendi, menſtruorum exitum, & ablationẽ eorum, ſecundum naturam oportet prius intelligi. Menſtrua ergo mulierũ exeunt cum decimum expleãt annum, & plurimũ protendunt in decimum quartũ. Aufertur quibuſdam circa 36. quibuſdam circa 60. Hermaphroditus non habẽt menſtrua, menſtrua aũt naturalia ſunt continua per duorũ dierum ſpacia, ad plurimum 6. dierum. Si ultra tranſcurrant non erunt naturalia, grauant autẽ mulieres cum tempus menſtruorũ ueniet. Quæ mulier mẽſtrua ſua diu differt, moleſtum ei & durum eſt, quia purgamentum multæ quantitatis ſubito ſuccedit. Tempus interpolatũ 20. eſt dierum, & uſq; in duos uel plures aſcendit menſes. Quæ autem poſt iſtud tempus menſtrua ueniunt naturalia non ſunt, & uocat hoc menſtruorũ conſtrictio. Hoc aũt eſt aut ex paſſione in uulua, uel in toto corpore, uel in uno mẽbro. De uulua, aut propter apoſtemata, aut propter uulę torturã, aut abortitu nimio, aut ex percuſſione matricis, aut ex oppilatione, aut ex frigida cõplexione ora uenarũ claudẽte, aut ex humoribus craſſis uiſcoſis uiã implentibus, aut ex uulneribus, in eis coagulat & oppilat. Iterũ menſtruorũ conſtrictio naſcit propter hęmorrhoidẽ, aut ſanguinẽ de naribus uel pectore exeuntẽ. De toto corpore, aut propter febres, aut propter cõplexionis corruptionem ſicut hydropiſi. De uno mẽbro ſicut de paſſiõe pectoris, ſtomachi, uel epatis. Aliqñ ex craſſitudine nimia corporis premẽte uenas, & ſtringente. Significatio uniuerſalis menſtrua cõſtringendũ, grauitas eſt inferioris uẽtris, & totius corporis, dolor dorſi, & colli, conſtrictio urinę & digeſtionis. Aliqñ urina eſt nigra, & deficit uirtus appetitiua, aliqñ quoq; mala appetunt cibaria, & plurimũ peſſima patiuntur accidentia ſicut defectionem, abominationẽ, mentis corruptionẽ, rigorẽ, apoſtemata in inguinibus. Sanguinis fluxus aut ex defectione eſt cõtentiuę, aut de ſanguinis ſubtilitate, & ſuo acumine, aut de eiuſdẽ multitudine, & uenarũ plenitudine aut de fiſſura uenarũ matricis, ex humoribus acutis. Aliqñ ex nimia purgatione in parturitione, aut de egreſſione fœtus, anteq; animet. Quando autẽ augmẽtat ſanguinis fluxus & morat, mutationes caloris patiunt, & tumorem maxime in pedibus, & corruptionẽ uirtutis digeſtiuę. Qui ſi augmentatur pereunt. Mollities humiditas eſt de ore uuluę currens. Quę aut in uulua naſcitur cum paſcitiua deficit uirtus, aut cum de uulua humores ad aliũ locum ſecundũ purgationem effluunt. Intelligitur mollitiei qualitas ex colore & ſubſtantia. Si eſt ruffa ſanguinẽ ſignificat. Si alba & uiſcoſa, phlegma. Si citrina, colera. Si nigra, melancholiã. Aliquando multa effluit, & aliqñ uiſcoſa

ſcoſa eſt & craſſa. Alię poſſunt intelligi ſignificationes, ſi mulieri pānos mū dos intra ſe mittere cōmēdes, & albos, & inſpicias eos ſiccatos. Si ruffi ſunt ſanguinē portendunt. Si citrini, colera. Si albi, phlegma. Si nigri, melācholi am. Suffocatio matricis, ablatio eſt anhelitus propter uuluā. Quæ paſſio eſt peſſima, cōtingit autē ex colligātia cerebri, & cordis ad ipſam, & multę idē paſſiones ueniūt ſicut cephalea, apoplexia, epilepſia, defectio. Qui aūt hanc paſſionem habent pereūt, cum ſuffocatio augmentaſ. Hæc eſ & augmēta tur & mitigaſ, aliquando interpolatur ſicut & epilepſia. Hęc paſſio ex ple nitudine eſt uuluę, & ſpermatis conſtrictione cū fœminę elōgantſ à copulati one q̄ habuerāt in cōſuetudine. Augmentaſ eſ ſperma in uaſis quod dum inculcaſ calor naturalis extinguiſ, ex cōplexione uuluę refrigeratur, aut ex menſtruorum conſtrictione cum longo tardeſ tempore, & facit idem quod & ſperma. Plurimum hęc paſſio naſcitur fœminis iuuenibus & iunioribus propter nimiū earū deſiderium ad libidinem, aut ſi nimia menſtrua habue rint quę poſtea cōſtricta ſunt. Maritatę hęc non patiunſ, quia in matre ſper ma non claudiſ. Concluſio eſ ſpermatis, maxima eſt cauſa huius rei. Patiū tur plurimū non iuuenes, & non cōcipientes, neq; parturientes propter paſ ſionem q̄ inſtrumēta ſpermatis ſuſtinent & uenarum unde mēſtrua effluūt. Maxime ſi mulieres non parturiunt propter potionē q̄ pro hac re accipiūt. Significatio huius paſſionis, quia in initio ſui, & anteq̄ incipiant augmenta ri, debilitas eſt mentis, pigritia, defectio crurum, citrinitas faciei, humidi tas oculorum. Cum augmentatur mens alienatur, deficit ſenſus, & uox au fertur, pulſus ſpiſſatur. Diuerſatur & deficit, & in fine auffertur, & infirma mortua eſſe putatur. Sed cum lichino bombicino tentetur, appoſito nari bus ut ſi flatus moueatur ſiue nō intelligatur, facies rubeſcit, & quaſi tume ſcit, matrix ſurſum trahitur, & ſimiliter lacerti in cruribus. Cum autem in cipit alleuiari & quieſcere, emollitur uulua & deſcendit ad inferiora, & ab ipſa parua fluit humiditas. In uentre inferius gurguliationem, & uentoſi tatem ad exeundum patiuntur. Ventoſitas & inflatio quas patitur uulua, aut ex complexione frigida, cum calor naturalis deficiat, & quod cibi ſibi uenit in uentoſitatem mutat, aut ex abortione, aut ex ſanguine os uuluæ op pilante, aut de duritie parturiendi, aut de concluſione oris uuluæ. Aliquan do hæc uentoſitas aut in fundo eſt uuluæ, aut in eius tunicis. Huiuſmodi infirmi patiuntur tumorem in pectine uſq; in interiora uentris, & dolorem cum extenſione, & uadit uſq; ad inguina, & ſtomachum, atq; diaphragma. Signa huius propria morbi, quia cum ſub umbilicum per cutis ſonus audi tur quaſi tympani. Apoſtema plurimum patiuntur calidum & durum. Ca lidum & durum. Calidum aut de cauſa exteriori ſicut percuſſione, aut de interiori ſicut menſtruorum conſtrictione, uel ſanguinis in parturitione aut ex abortione, aut parturiendi duritie. Quod conſequitur cum hunc

morbum ex nimio motu patiatur, & ad illud humores trahantur. Hoc apoſtema aut in tota eſt uulua, & intelligitur ex febri & contentiua, & dolore in collo & capite, & in craneo maxime, & oculorum grauitate, & extremitatum mollitie, & ſtomachi corruptione, & ſiti, & in conſtipatione digeſtionis & urinæ, ſicut Hippocrates in aphoriſmis: Quæ inquit apoſtema habet in natibus, aut in uulua, ſequitur eam ſtranguria. Quod ex apoſtematis eſt cõpreſſione ad collum ueſicæ, & os uuluę propter apoſtema quod eſt in parte uuluę, & in parte nõ. Apoſtema aut in puppi eſt eius, quo dolor in dorſo efficit, & digeſtionis conſtipatio, aut in prora unde eſt dolor penis & ſtranguria, aut in ſuperiori parte, fit autẽ dolor ſuper umbilicũ, & contra ſtomachum. Si in lateribus, fit dolor in inguinibus coxis, atq; cruribus. Si in inferioribus, ſub umbilicum doletur. Si in ore eius contra anum patitur. Si in uulua cum digito tangatur dura inuenitur. Cum autem apoſtema facit uulnus, omnia ſupra dicta accidentia augmentãtur, & diuerſa febris interpolando iungitur & rigor. Sed cum crepari debeat, dolor & febris augentur & pungunt. Si dolorem in inferiori uulua, & cum digito ſuper penem tangas, ſentitur ſanies coadunata. Hoc autem eſt cum maius eſt apoſtema. Similiter ſi in ore uuluę. Durum apoſtema uocatum ſcliros ſemper naſcitur uicinum uuluæ collo, ſi antecedente apoſtemate, uel alia paſſione, unde durities naſci deberet. Naſcitur autem ex colera nigra. Sequitur ſemper hoc apoſtema in unam partem uuluæ tortura. Cui ſi non ſuccurratur, medicina cadit in hydropiſia. Significatio huius apoſtematis eſt durities penis & oris uuluæ, grauitas quoq; & conturbatio motuum membrorum, & maxime crurum, & pigritia. Aliquando hoc apoſtema in cancer mutatur, id eſt, in durum apoſtema: Quod ex colera naſcit nigra, & plurimum in ore uuluæ. Aliquando faciens uulnera. Et ſi uulneretur ex dolore nimio in inguinibus intelligitur, & ex inferioris uentris dolore & uuluæ, color eius quaſi uini fex, aut niger. Si fit uulneratum cum his accidentibus fiunt prurigo & putredo, & pertinet colori albo & rubeo, aut uiridi. Aliquando humiditas inde effluit liquoſa, & fœtida, alba, aut nigra, ſiue rubea. Alia quoque accidentia calido apoſtemati attinentia, innaſcuntur huic apoſtemati, & incurabile fit. Separatio eſt apoſtema naſcens in ore uuluæ, aut in ea tota & fit uulua dura & petroſa. Intelligitur hęc paſſio ex macilentia quam patitur infirma, & in pulchritudine coloris non habita, & defectione uirtutis appetitiuæ, & ablatione menſtruę, & mãmillarum tumore. Sperat autem in initio infirma, quia ſit grauida. Cum autem moretur morbus & prolongatur, hydropica eſſe ſperatur. Differt tamen ab hydropiſi, ex duritie. Neq; alia quam hydropiſis habet accidentia. Sed ſi tamen elongetur in hydropiſin mutatur. Concluſio eſt cum duritie conſtructio oris uuluæ. Naſcitur q; ex phlegmone uocato apoſtemate in exteriori parte uuluæ naſcente. Cum

ſubtilis

ſubtilis ſanies diſſoluitur, & remanet quod eſt craſſus, & inueteraſcens in craſſatur. Intelligitur ex anteriori apoſtemate, & ex duritie oris uuluæ, in tactu apparente, & eius conſtrictione. Hæmorrhois ex craſſis eſt humoribus & melancholicis, & intelligitur in aperiendo ore uuluæ cum argalia, ut uiſui & tactui appareat. In qua cum dolor augmentetur coloris rubei efficitur, cum autem quieſcat, quaſi fex uini ab ea effluit humiditas, ali quando nigra. Fiſſura ex compreſſione eſt in partu nimia. In initio autem non ſentitur propter dolorem partus, poſt uero ſentitur ſi cum digitis tangatur, maxime in coniunctione cum ab ea ſanguis effluat. Apparet autem in uiſu, & cum uulua aperit. Vulnera aut de exteriori ſunt cauſa, ſicut percuſſione, & ſimilibus, aut de interiori ſicut duritie parturiendi, & acuitate expreſſionis, aut de tactu ſecundinę, ſiue fœtus mortui, aut de colericis humoribus erumpentibus, & eam comedentibus, aut de crepitura apoſtematis ſiue puſtulæ. Aliquando putredo eſt in ore uuluæ, & intelligitur quia apparet in tactu, ſi cum argalia os uuluæ aperiatur. Qualitas quoque eius intenditur ex humiditate quæ egreditur. Si enim ſit multa, & quaſi uini fex & cum dolore, ſcitur apoſtematis. Si nigra fœtida & cum dolore intenduntur cōmeſtio & putredo eſſe. Si rubea fractura eſt & ſciſſura. Si uulnera ſunt immunda, exit cum dolore ſicut carnis lauatura. Si munda, exit ſanies craſſa, alba, parua, ſine odore. Deſcendere uuluam & foras exire, aut de cauſa eſt interiore aut exteriore. De exteriore, ex tractu ſecundinæ poſt partum, ſi dureſcat ad exitum, aut non trahatur ſecundum quod oportet. Similiter & ex fœtu mortuo, aut ex caſu fœminæ de alto loco ſuper anum, aut de tumore nimio unde deficiant, & membra emolliant, & inde uulua lubricatur, & foras egredit, ſicut in fœminis uidemus, quę latronum aut pugnantium incidunt manus, & ſicut uidet in eiſdem nauigantibus, & quibus mortes filiorum nuntiant. De interiori cauſa, ex humiditate eſt phlegmatica & uiſcoſa, unde lubricat uulua cum patiuntur mulieres iuuentutem exeuntes propter nimiam adunationem humorum in corporibus earū. Torturæ uuluæ propter chimos eſt craſſos & uiſcoſos in latere uno uuluæ coadunatos, ex quibus grauat ut in aliud latus inuoluat, & conceptio trahit propter tortura inſtrumenti ſpermatis. Ablatio cōcipiendi aut ex mala eſt complexione matricis, aut ex morbo officiali, aut de humoribus in concauitate uuluæ ſe coadunantibus. Ex mala complexione ſi eſt nimia & fortis, ſterilitas fit. Sin autem aufertur uis concipiendi: Si eſt calida, incenditur & corrumpit ſperma. Si frigida conſtringitur, & concluditur uulua, & uenarum ſuarum ora, unde tranſit ſperma & mēſtrua. Ad que cum cum ueniat ſperma, infrigidatur & congelatur in ea. Iterum in teſticulis nō multum naſcitur ſperma propter frigiditudinem. Si humida non poteſt cōtinere ſperma. Si ſicca ſit craſſum & durum ibi naſcens ſperma, non extendens, neq; ſequens formatiuā

uirtutem. Ex morbo officiali aut ex conſtipatione eſt uiarū ſpermatis, aut ex apoſtematibus, & ſimilibus quæ intelligentur ſicut diximus. Ex humoribus in concauitate uuluę coadunatis, phlegmaticis, colericis, aut melācholicis. Qui intelliguntᵉ ex humiditate exterius exeunte. Plurimū fœminę conceptionē perdunt ex craſſitudine nimia & ultima. Cauſa eius, quia ſcirbum os uuluæ oppilat. Vnde nō poteſt tranſire maris ſperma, quia ſtringitᵉ mēſtruorū uia. Non ergo ad os uuluę mēſtrua effluūt, uel ſperma. Sic quæ currūt parū eſt & nō ualet. Vnde Hippoc. in aphoriſmis: Si inquit mulier in ultima eſt craſſitudine nō concipit, quia ſcirbū os uuluę cōprimit ſi nō macreſcit. Ablatio cōcipiendi propter maſculū ex mala eſt cōplexione ſpermatis, aut morbo officiali. Ex mala cōplexione, quia ſi ſit calida incēdit, ſi frigida cōgelat, ſi liquida diſſipat. Quod cū cōſequitᵉ ſperma fœminę & os uuluę maſculinis aſſimilantᵉ. Si em̄ diſſimilia, fit generatio multa. Si calida & frigida ſint mixta, aut ſiccū, & humidū tēperata, fit generatio multa. Ex morbo officiali in maſculis, tortura eſt uię uirgę uirilis. Vnde cum ſperma exit, nō recta uia in uuluā tendit. Quod poteſt intelligi ſi nō rectū mingit. Oportet ergo intelligi quia ſi conceptio propter maſculum, uel fœminā ablata ſit, ſedeat mulier ſuper ſcamnū, & pānis eā cooperias, & ſuffumiga. Si fumigatio ad os & nares perforet, nō ipſa in culpa ſed maſculus eſt. Si em̄ os uuluę clauſum eſſet, & uenarū ora, unde ſperma ad uuluā tranſit & mēſtrua, nō perforaret fumigatio corpus muliebre. Similiter ſi ibidē eſſet humiditas extingueretᵉ fumus ſicut calor ſpermatis extinguitᵉ. Si nimius calor fumus diſſolueretᵉ, & diſpergeretᵉ. Alij antiqui dicūt, ſperma maſculi ſuper aquā ſi poſueris, & dilatetᵉ, & natet ſuper aquā, intelligitᵉ frigidū eſſe, & ſubtile, neq; proficit. Si infunditᵉ aquę & cōiungitᵉ ualet. Itē ſi uulua in poſitione ſua ſit lōga, & magna, breuis aūt uirilis uirga, nō poteſt ſperma trahere ſibi, & ita culpa fit maſculi. Iterū poteſt hoc intelligi ex ſignificatione q̄ diximus malę cōplexiōis in maſculis ſiue fœminis, & in teſticulis ſicut macilitate, craſſitie, nigredine, albedine, duritie, mollitie, ſpermatis multitudine, & eiuſdē paruitate, craſſitie, & ſubtilitate. Oportet aūt intelligas quia mulier cōcipiat quouſq; auferantᵉ mēſtrua & maſculus uſq; ad annos 70. & plurimū uſq; ad 80. ſecundū uirtutē caloris naturalis uniuſcuiuſq; hominis, & ſecundū calorē in teſticulis. Aliqñ tamen iuuenes ſunt nō generātes. Sed generant, cū in ſenectutē perueniant, & ecōtrario. Cauſa eſt, qa qui cōplexionē teſticulorū habēt frigidā & humidā ante perfectam iuuentutem parū generant. Poſt uero idonei ſunt genituręe, qa calor eorum naturalis confortatur, & teſticuli calidiores efficiuntur. Aliquando idem conſequitur ex mutatione frigidę dietæ & humidæ in calidā & ſiccā. Qui aūt in adoleſcentia ſua multū generāt, ſed cū in ætatē perueniant ceſſant, in adoleſcētia ſua cōplexionē teſticulorū & ſuā habuerūt calidā & humidam. In iuuentute autē & ſenectute calor augmētatᵉ, & deſiccatᵉ, unde ſper

de ſperma comburitur, & etiam deſiccatur, neq; ad generandum proficit. Qui autem in adoleſcentia parum generant, aut cõplexio eorum nimis eſt calida & ſicca, & incenſiua, cum autẽ ad ætatem ueniatur calor minoratur, & temperatur, aut ex dietæ mutatione in temperamento nimis frigidę. Vnde quidam adoleſcentuli fœminarum tantum ſunt generatiui. Sed in ætate perfecta maſculos generãt, & econtra. Cauſa eſt. Cõplexio em̃ eorum & teſticulorum in adoleſcentia frigida & humida. In iuuentute & ſenectute calefit, & parum deſiccatur. Ideoq; maſculi generant̃. Aliquando ex mutatiõe eſt dietę. Oportet in hoc loco dicat̃ unde dubitatur. Significatio ſcilicet aut grauida ſit uel non mulier. Sentit maſculus dum cõiungunt̃ matricem uirgam ſuam deſuggentẽ ſicut ſanguiſuga deſugit ſanguinẽ, neq; ſperma matricem egreditur. Ex muliebre os uuluæ clauſum & coniunctum ſentit̃ ſine apoſtemate, & duritie uuluæ præcedentibus. Quod ex concupiſcentia eſt matricis ad ardorem recipiendi maſculi ſpermatis. Aliquãdo fœminę parũum rigorẽ patiunt̃ in coniunctione, & dolorem in umbilico inferiore pertingentem uſq; ad matricẽ, & item. Menſtrua nõ currunt ex conſuetudine, neq; maſculum uidet̃ mulier concupiſcere. In maxillis color uenarum eſt uiridis, & duriores ſunt mãmillæ q̃ ſoleant eſſe. Albedo in oculis eorum eſt liuida, uiriditati contigua, facies ſimiliter lentiginoſa quoq; eſt. Abominationem & uirtutis appetitiuę defectionem, & malorum ciborũ deſiderium habent, certificat̃ mulier concepiſſe, ex his quę Hippocrates in aphoriſmis dixerit. Da inquit mulieri mellicrate in hora ſomni. Si circa umbilicum tortuam patiatur concepiſſe cognoſcitur. Si nõ ecõtrario. Mellicrate hoc facit, quia uentoſitatem & inflationẽ gignit, & uuluam cum recto inteſtino comprimit ut uentoſitas non tranſeat, ſed potius circumeat, & torturam faciat. Mellicrate de crudo melle oportet eſſe ut uentoſitatem generet. Si uis certificare fœtum maſculinum eſſe, color mulieris pulcher eſt, motus leuior, uenter rotundus, totus color corporis rubicundus. Si color fœdus, motus tardus, uenter longus, in facie lentigo habeatur, & aliquando in cruribus puſtulæ, & uulnera fuerint, fœtus fœmineus erit. Cauſa abortiendi ſæpe aut de interioribus eſt, aut de exterioribus. De interioribus propter humiditatẽ uiſcoſam in uulua, quę fœtũ lubricat, aut ex cõplexione uuluę mala quauirtus deficit cõtẽtiua, ſicut febri, aut ex uuluę apoſtemate, aut ex nimio curſu mẽſtruorũ in cõceptione. Vnde fœtui nutrimentũ uenit minus, & morit̃ à natura q̃ expellitur. De exterioribus ſicut ſaltu, clamore nimio, timore, ira, letitia, quæ nimia ſi ſint & ſubita, ſternutatio continua, aut ex percuſſione ſine caſu, in uentre, ſeu dorſo, aut ex cathartico, aut poſt magnitudinẽ aut ex nimio curſu ſanguinis de aliquo membro corporis. Durities parturiendi, aut ex matre aut ex fœtu, aut ex ſecundina contingit, aut de aliqua re exteriori. Ex matre, ſi nimis ſit craſſa, aut uulua eius parua, aut uirgo, aut &

timida

timida, aut debilis, ut fœtum expellere non possit, aut si apostema in uulua habuerit, siue aliam passionem, aut in membro aliquo alio, aut si non in tempore suo partus exierit. Ex fœtu, si nimis magnus uel crassus aut parum leuis ut non ad inferiora descenderit, aut si magnum caput siue duo capita habuerit, aut mortuus fuerit, aut si plures sint. Quidam enim dicunt se uidisse mulierem quinq; peperisse. Tres aut quatuor multi uidere, aut si fœtus secundum quod oportet exierit. Caput enim fœtus exire debet prius, & manus eius iuxta coxas extense, aut pedes prius, sed non distorti. Si aliter non exit secundum quod oportet. Ex secundina, aut si non incidatur ex crassitudine sua, aut si ante tempus se scindat, aut si nimis subtilis sit. Ex causa exteriore, sicut ex frigido aëre uuluam constringente & coagulante ut fœtum nequeat expellere. In his omnibus si mulier sternutationem patiatur, adiuuat facilitatem partus. Sicut Hippocrates in aphorismis: Quæ inquit passionẽ uuluæ patitur, & subita sternutatio superuenerit, bonum signum est. Dicũt obstetrices quia parturire fœminam longum est, sed dolor debilis. Masculum dolor acutus, sed uelox. Si de muliere ante partum sanguis exierit, durior erit partus. Si moretur facilior.

De *mammillis*. Cap. XLII.

PAssio in uberibus, aut uniuersalis est, quia in eis sicut in alijs nascitur membris exterioribus mala cõplexio, apostemata, & similia. Quæ intelligentur sicut alias nos dixisse meminimus, aut proprium est sicut calidum apostema, nascens in ipsis ex coagulatione lactis. Quod ex tumore & dolore intelligitur, duritieq; & rubore. Si sanguis coagulatus sit, intelligetur ex duritie & paruo tumore, & sanguinis dum mulgetur ostensione. Dicit quoq; Hippocrates hoc maniam significare. Galenus eum uerũ dixisse fatetur, non tamen semper, sed raro, cum fumus sanguinis ad cerebrum ascendit. Aliquando patiuntur mamillæ, ut una uel ambæ contrahũtur in grauiditate. Vnde significatur nocumentum fœtus, aut abortiuus. Si una contrahitur, & geminę fuerint, unus abortiendus erit. Si dextra masculus, si sinistra fœmina abortietur. Causa contrahendi, quia sanguis minuitur in uenis ad mamillas tendens à menstruis. Item sanguis ab omnibus mẽbris semper ad uuluam descendit propter laborem naturę ad expellendum fœtum, ergo à mãmillis. Aliquando patiuntur uulnera, in grauidatione duritiem, dolorem significantem in genibus, coxis, oculis, sicut Hippocrates dixit. Causa doloris, quia sanguis augmentatus & multiplicatus in mãmillis, cum natura eum expulerit, aut in inferiora corporis, aut in superiora expellit. Si inferiora patiuntur coxæ & genua. Si in superiora oculi, ophthalmiam, & passiones oculorum alias.

De coxis

De coxis. Cap. XLIII.

PAssiones in coxis & pedibus sunt schia, artetica, podagra. Schia dolor est in artetica. Hęc em passio in cōcatenatione nascitur coxarū. Differt à passione artetica, quia dolor huius in coxarum est ossibus exterioribus, descendens usq; ad concatenationem genuum, & aliquando in calcaneum & extremitatem pedum, ab extranea parte. Nascitur aut de humoribus crassis, & sanguinolentis, aut crassis & phlegmaticis in concatenationem coxarum inclusis. Aliquando in concatenatione sua separantur coxa propter materiæ uiscositatem. Quod si diu moretur pedes contrahuntur, & claudicatio consequitur, pedes enim non cibus reficiunt ut oportet unde contrahantur necesse est. Ideoq; Hippocrates in aphorismis: Qui dolent inquit in coxis si dolor se prolongauerit, & coxa disconcatenatur, necesse est pes contrahatur, & fiat homo claudus. Plurimū hoc fit in partibus sinistris. Dolor arteticus, dolor est & tumor qui in concatenatione mēbrorum nascuntur. Aliquando in concatenatione membrorū pedum sicut calcaneo & maxime digitorum pollicibus & podagra uocatur. Sicut in concatenatione genuū, manuum, & cubitorum sola artetica uocat. Nascitur aliquando in concatenatione maxillarum & auricularum colli, epatis, & splenis, aut causa eius intelligi non possit. Cuius causa concatenatio est defecta ad quam implendam & extendendam descendit humorum materia ut mēbra extendat, & eorum ligamenta, nimium dolorem factura. Causa magnitudinis doloris duplex. Vna quia nerui & ligamenta sunt sensibilia, & materia cum in concauitatem concatenationis membrorum descendit, non cito dissoluitur, propter duritiem illorum locorum, & non habet ubi moueatur & currat sicut molliora membra. Huius passionis pars in dolore est potior podagra. Causa, quia materia podagrica in parua descendit membra, id est pollices. Quorum concatenatio parua est ut materia pro paruitate sui capere nequeant si multa sit. Vnde nimium extenduntur, & dolor augmentatur. Si descendat hæc materia in maiora membra sicut coxas, diuiditur ipsa, ut pote in magna non extenduntur, neq; ita dolor magnificatur. Defectio concatenationis membrorum, aut naturalis est ex quo factus est homo, id est, initium sumens à parētela, aut ex labore nimio ubi fatigata est cōcatenatio, sicut multo equitatu & assiduo, quo pedum defecit cōcatenatio maximeq; pollicum, aut ex mutatione nimia eiusdem concatenationis, aut ex percussione locum concatenationis incidente, in quam humores descendunt, aut quia in principalibus membris sunt quæ ad ipsam eos expellunt, aut propter laborem nimium, sicut equitare multum & coitum. Quæ causa huic morbo generanda est pessima, maxime si post saturitatem cibi ueniat. Vnde in aphorismis Hippocrates: Pueri inquit & enuchi non sunt podagrici. Quod consequitur, quia coitu non utuntur. Hęc enim huius morbi

cauſa,pro ut dixi eſt maxima. Dixit Galenus ſuper hunc aphoriſmum: Et ſi eunuchi non noceãt,taliter dietant ut corpora humoribus impleant,ſicut eſt nimius cibus & potus,ebrietas,quies,& ſuauitas, mũdificandi corporis negligentia. Quæ omnia podagræ ſunt cauſa. Sed pueros nũquam uidi podagricos,niſi quod dolorem arteticum in manibus,ſiue genibus habent ex uicinitate pedum. Item Hippocrates in alio aphoriſmo: Podagræ paſſio plurimum mouetur in autumno & uere. Galenus ſuper in uere propter inordinatam dietam & craſſam in hyeme acceptam. Vnde humores in eorũ corporibus adunati cum ueris tempus uenerit liquefiunt, & currentes mẽbra pungunt,& in eis nociui ſunt. Deinde expelluntur,ad debiliora membra huic morbo apparata. In autumno adunantur humores multi in corpore,propter multos fructus cõmeſtos in æſtate. Cum autem autumnus uenerit & humores augmentati ſunt decurrunt in membra debilia pro ut dixi. Aliquando podagra eſt ex parentela. Verbi gratia. Si ſint quædam membra in corporibus patrum debilia,fiunt in filijs ſimilia,quia membrorũ fundamenta ex ſpermate ſunt facta. Sperma autem in corporibus huiuſmodi mixtũ eſt cum humoribus his,qui morbi huius ſunt generatiui,& filius qui de hoc ſpermate generat ut in hũc morbũ incidat,qa apparatis ei pedes debilis ſũt naturaliter,& ſimiliter oẽ mẽbrũ debile, morbo eſt apparatũ,qa natura hos humores mandat ad ipſum. Ideoq; cum membra corporis ſæpe infirma uideris, & ſæpe humores recipi, intellige debiliora eſſe omnibus membris corporis,& omnibus ſuccurrunt alijs. Aliquãdo dolor arteticus & podagra naſcuntur ex triſtitia,anguſtia,uigilia, & alijs animæ accidentibus,quia humores in interiora corporis mouentur, & in hanc concatenationem debilem mittuntur. Vniuerſaliter autẽ dico,quia arteticus dolor & podagra, atq; ſchia plurimũ naſcuntur,cum cibo & potu homines implentur,& quieſcunt,& coitum ſæpe operantur & nimium, maxime poſt cibũ. Hæc enim membra naturaliter aut accidentaliter ſunt debilia. Materia autem unde morbus eſt aut ſanguinolenta ex tumore,rubore, & dolore intelligenda,& pulſatione nimia, iuuamentoq; rei actualiter frigidæ ſuperpoſitæ,& econtrario,cuius dieta ante fuit ſanguinis generatiua,aut eſt colerica & ex nimio dolore intelligitur,& citrinitate coloris, & paruitate tumoris. Dieta uero infirmi generatiua colerę fuit. Iuuat res frigida ſuperpoſita,aut melancholica quam ex liuiditate coloris eſt intelligi, & duritie, cuius iuuamentum res calida & humida. Infirmi anterior dieta colerę fuit nigræ generatiua. Aut phlegmatica ex albedine coloris,paruitate tumoris,& doloris intelligenda. Sed tamen in concauitate concatenationis ſenſa. Iuuatur autem re actualiter calida ſuperpoſita. Dieta infirmi fuit quæ phlegma generauit. Quod de uiſcoſo phlegmate naſcitur ſi in concatenatione moret, augmentatur craſſitudinem & uiſcoſitatem eius,& inde lapis generatur, ſi

cut in

cut in uesica nascitur. Quod cum ita sit incurabile est, aliquando nascitur ex materia quatuor humorum cōmixta. Quæ de diuersitate significationū intelligitur, sed huiusmodi passionis durus est intellectus & obscurus. Cuius causa est multifaria sicut diximus, unde difficulter sanandū. Oportet te autem intelligere apostema nascens in concatenatione saniē colligere, quia humiditas eius est uiscosa. Cum autem augmentatur ut caro circundans cō catenationem infundatur, pustulæ generantur sicut in corporibus hypos arcam habentibus. Si uero apostema & tumor in podagra dies moratur quadraginta, & quiescit, si inquam materia sit crassa. Si enim subtilis sit, minus moratur. Hæ sunt significationes morborum præsentium, quæ in quolibet membrorum sunt interiorum.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber X. De signis prognosticorum infirmi ad salutem siue mortem attinentium.

CAPITA LIBRI.

De significatione nuntiatiua. 1
De significatione plenitudinis, & dominatione humorum. 2
De significatione propria morbi futuri, & passionis nuntiatiua. 3
De significatione temporū morbi. 4
De significatione acuti uel diuturni morbi. 5
De intelligenda crisi & eius causa. 6
De qua purgatiōe crisis ueniat. 7
De ephimera crisi. 8
De significatione nuntiante crisin. 9
De significatione pessima mortis nuntiatiua. 10
De significatione sanitatis uel salutis. cap. 11
De significatione qua salus uel mors infirmi possit prēuideri. 12

De significatione nunciatiua. Cap. I.

INtellectus significationum futurarum rerum, non minus iuuamentum quam scire significationem præsentiū morborum. Magisq; credendum est iuuare cum dignius sit scire. Significatio ergo nuntiatiua quædam morbum denunciat, & hoc in sanis est corporibus, quædam salutem morbi, aut molestationem & pessimitatem, aut perditionem. Quæ tria in infirmis sunt corporibus. Si medicus morbi nascituri sit prouidus, dietam & medicinam operatur unde morbus contrahatur, & sanum corpus secundum suam naturā custodiatur. Si uero intelligat quia infirmus morbū euadat, fit in eo medicādo fidus, securus, & sollicitus. Sed præuidens quia infirmus moriturus sit, de nulla in eo medicina se intromittit. Vnde magnum medi-

co est iuuamentum. Si enim præuiderit & enuntiauerit, amabitur ab hominibus de sua medicina confidentibus, & bonam famam hic promerebitur, in futuro mercedem habiturus.

De significatione plenitudinis. Cap. II.

SIgnificatio qua nuntiatur qualis morbus sanis corporibus sit uenturus, quædam particularis, quædam est uniuersalis. Vniuersalis, cum una significatione infirmitates nuntiant multæ. Hæc autem humorum corporis monstrat plenitudinem, & eorundem corruptionem. Particularis uno indicio unum morbum ostendit. Nos autem ab uniuersali incipiamus significatione quæ in humorum est plenitudine, & eorum corruptione, plenitudinis causa, multa est cibi & potus quantitas, exercitiorum & balneorum negligentia, multa quies, & suauitas. Ex quibus in corpore plures adunãtur humores quam dissoluant, & si humores illi de cibo nati sunt laudabili. Quod plurimum inuenimus in hominibus poros corporis clausos habentibus propter paruitatem humorum quæ ab ipsis dissoluitur. Galenus super secundam particulã epidimię: Qui sæpe & multo tempore multum laborauit, & die omni ut laborem inciderit, & multum uinum biberit, labor autem suus non in suo tempore sit, diuersi morbi in eius corpore sunt generandi. Peior & durior erit morbus ubi colera & uiscosum phlegma adunantur, & quorum quantitas est multa. Corruptio autem humorum ex multitudine est illaudabilium ciborum malos chimos generantium, de quibus in corporibus plus remanet quam dissoluat. Plenitudo in corpore aut secundum quod uasa & concauitas habeant, aut secundum comparationẽ uirtutis. Quæ secundum uasa est, multitudo est chimorum intra uenas & arterias implens eas plusquam capiant, & extendens sicut uidetur cum nares humiditate impleantur. Quod plurimum est ex sanguine & spiritu. Significatio eorum quia corpus apparet plenum, & uenæ similiter tumidę & extensæ. Color corporis rubeus, tactus calidus, neque fuit in balneo, neque in calido aëre. Hoc enim mouet sanguinem in corpus exterius, & uenæ impleantur unde color fit rubeus, & tactus calidus, pigritantur, & emolliunt, & extenduntur, alant, sensus turbatur aliquantulum, memoria grauatur. Aliquando etiam sanguis effluit naribus, solutio est uentris. Dieta antea fuit unde plenitudo sit orta. Somnus multus, grauitas, & dolor in capite. Quibus plenitudo corporis significatur, eaq; secundum uasa est, & est significatio sanguinis, & si somnient unde anima lætificetur, & color fuerit rubeus, plus plenitudo sanguinis certificatur. Plenitudo quę secundũ cõparationẽ est uirtutis, uirtus est defecta, neque ualet ferre humores corporis & si sint pauci. Sentitur in corpore grauitas sine apparitione plenitudinis aliqua, sine dolore & nocumento. Materia enim illa non ex malis est

humo

humoribus. Hæc plenitudo aut ad comparationem eſt uirtutis animate qua mouetur corpus, unde grauatur nimium, & membra durantur ad motum, aut ad comparationē naturalis uirtutis, aut à digeſtione deficiat cibi quem homo accipit, & ſuperfluitas in corpore remaneat, quæ uirtutem grauat, & ſi illa abundantia non adeo eſt multa ut corpus impleat. Intelligitur ex pigritia & grauitate, & deſiderij cibi decoctione, & uidet in ſomno quaſi graue pondus habeat in collo, urina eſt indigeſta, & ſomnus, & ſudor multus, ſed tamen ſine rubore, & tumore, & corporis extenſione, pulſus non magnus, quia chimus hoc faciens non eſt multus ut corpus inde impleantur, multus tamen eſt ad uirtutis deficientis comparationem, ut continere nequeat. Corruptio humorum ſi mali humores corporis ſecundum ſanguinem ſunt, intelligitur ex ſignificationibus illis quibus & plenitudo corporis quæ ſecundum uaſa fuit. Sed habet alia ut in corporibus eorum liuiditas appareat, aut citrinitas, uenæ plenæ, pulſus diuerſus parum habens magnitudinis. In ore dulcedo ſentitur, ſed tamen quia ſanguis eſt à commixtione aliorum humorum non liberatur, dulcior ille cum amaritudine, aut ſalſitudine commiſcetur, uel etiam acredine. Corpus febricitatur, & aliquando puſtulæ apparent. Dieta hominis calida & humida fuit, ſicut carnes, & res dulces. Si ætas ſit adoleſcentia, & regio auſtrina, tempus non uernum, magis certificatur ex dominatione eſſe ſanguinis. Iterum: Si in ſomno rem rubeam uideat quæ odoris ſit fœtidi, aut qua ſi dulcia comedit cum acredine, amaritudine, aut ſalſitudine cōmixta, certior fit res iſta. Cum hæ ſignificationes appareant, ſignificatur ſinochus, phlegmones, uariolæ, morbus, peſtilentialis ſinandria, ſanguinis ſputa, & naribus ophthalmia, hæmorrhois, & ſimilia, quæ ex multitudine ſanguinis ſolent naſci. Significatio aliorum humorum talis erit. Si corpori dominetur colera rubea, corpus in colore citrinum erit, aut ruffum, defectio appetitiuæ uirtutis, amaritudo ſentitur in ore, punctura, & ardor in ſtomacho, abominatio, anguſtia, uomitus colericus, & digeſtio ſimiliter, ſitis, linguæ ſiccitas, oculorum concauitas, rigor, urina rubea, ſubtilis. Pulſus ſubtilis, uelox & ſpiſſus, puſtulæ apparent colericæ. Dieta prima calida fuit & ſicca, ſicut ſunt allia, cepe, ſinapi, & ſimilia. Si tempus æſtiuum fuerit, regio calida & ſicca, ætas iuuentus, magis certificatur quia colera rubea dominetur. Si in ſomno uiderit ignem, pureſmon, fulgur, & rem aliquam citrinam, fit medicus certior. In huiuſmodi hominibus colericas paſſiones ſuſpicamur, ſicut tertianas, cauſon, phreneſin, colericam pleureſin, icteritiam, apoſtema, ſicut eriſipelas, formicas, epatis calorem, in urina ardorem, inteſtinorum apoſtemata, deſiderij cibi ablationem, ſitim nimiam. Significatio melancholicorum humorum dominantium, mutatio eſt colo-

ris in nigredinem, siue liuiditatem. In ore saporem sentit acrem cum nimia siccitate, uigilijs, cogitatione nimia, animæ suspitione, tristi facie, constrictione in stomachi ore. In huiusmodi corporibus morphea nigra uidetur, pulsus, tardus, subtilis & durus. Vrina alba & subtilis, dieta fuit eis colere nigræ generatiua, sicut caro uaccina, camelina, caprina, melongenia, caules, lentes, & similia. Multus fuit labor, & per uenenosa loca deambulatio, angustia, tristitia, in somno timor. Somnia timida qui uiderit, & terribilia sicut res nigra, & tenebrosa, in uisu pessima, & in odore fœtida, ex quibus omnibus melancholia certificatur, maxime si ætas fuerit senectus, tempus autumnus, regio frigida, & sicca. Quæ significationes cum appareant morbos melancholicos nunciant sicut lentigines, morpheam nigrã, lepram, maniam, mentis perditionem, dura apostemata, cancer, excoriationem cutis, uarices, elephantiam, quartanas, dolores splenis, & tumores, phlegma corruptum significatur ex pigritia, mentis duritia, mollitie, saliua de ore effluente, multis sputis, somno nimio, tumore faciei, grauitate capitis, mutatione cutis in albedinem, defectionem uirtutis appetitiuæ, & digestiuæ, sitis paruitate, nisi salsum sit phlegma. Quod intelligitur quia salsus sapor in ore sentitur. Pulsus crassus, mollis, & tardus, urina turbida, infirmi dieta, phlegmaticis generatiua sicut recentes sunt pisces, fructus, & similia, & mundificandi corpus negligentia. Si ætas fuerit senectus & hyemale tempus regio frigida & humida, & in somno quasi aquam currentem desuper uiderit, aut natando uadit, aut pluuiam uiderit, siue niuẽ magis certificamus phlegmatis dominationem. Quæ signa cum uiderimus morbos phlegmaticos nuntiamus, sicut epilepsiam, apoplexiam, paralisiam, epilepsiam, febres cottidianos, & similia. Qui in somno uiderit quasi in loco putenti sit, humorum putridorum in corpore abundantia dignoscitur. Si in extremitate corporum sanorum appareat prurigo, pustulæ, lentigo, significantur mali humores esse in corpore. Hæ sunt significationes malorum humorum dominantium & multorum. Oportet autem ut præuideas, & res hos morbos generantes contrahas cum causis contrarijs antequam appareant morbi secundum quod sumus dicturi.

De significatione propria morbi futuri & passionis nunciatiuæ. Cap. III.

PArticularis significatio unius cuiusq; morbi futuri, aut de re intelligitur naturali, aut de re extra naturam. De naturali, si uideamus mutasse qualitates sani corporis à naturali consuetudine sui, certificatur quia morbus sit uenturus, aut neutrũ. Sicut si augmentet uirtus appetitiua uel minuat, non ex cõsuetudine sua, aut si saporant nõ prius saporata, & horre

& horreantur prius saporosa, siue sit cibus seu potus, aut si desiderat res calidas. Similiter si digestio minor sit quantitate cibi, aut ante tempus uel post crassa sit uel subtilis, nigra uel citrina, uel putida, & similia. Iterum si urina plus sit quantitate potus, minusue rubea uel alba, aut diuerse colorata, subtilis uel crassa, aut putida morans seu festinans. Similiter uentus subtus exiens si augmentetur, aut minoretur, & sudor si maior uel minor sit. Diuersus in colore, & odore, & menstrua si maiora uel minora sint, uel diuersiora in colore quam soleant esse, aut si non ueniant. Et similiter hæmorrhoides, & somnus, si plus uel minus sit, aut consuetudinem suam egrediatur. Similiter sternutatio, & ructatio, sputa, atq; emunctio, auricularum quoq; putredo, & itidem coitus si plus quam soleat concupiscat uel minuatur. Similiter obliuio, & pigritia quæ non fuerũt consueta, & si sensus corporis deficiant, & si corpus augmentetur uel minoretur, uel in alium colorem mutetur, ruborem, siue citrinitatem, aut liuiditatem, & similia de re naturali, si suam naturam in quantitate siue qualitate mutauerit. Similiter somnia si sæpe eiusdem speciei sint uisa sicut si uideãtur somnians excitet, & iterum eadem uideantur, hominem non in sua sanitate permanere significat. Hæ omnes significationes aut morbum aut neutrum sunt nuntiantes. Quiante hoc prædicto accidentia perfecte cognoscere laborat, bene capere poterit de loco illo in quo de accidentibus disputaui. Oportet autem hæc omnia in sanis corporibus perquiras, neq; interrogationem negligas. Quod si feceris uentura corporibus non ignorabis, & firmiter nuntiare futura poteris, & ne ueniant ingemabis. Significationes de rebus extra naturam percipiendæ sunt hæ. Si quis sudorem patiatur fœtentem, futuram expectet febrem, quia fœtor humorum putredinem ostendit. Similiter urina putida, febrem significat ex putredine. Qui febrem habet, cum sicca tussi, & febris discesserit, tussis uero permanserit, nuntiãtur uulnera in articulis permanẽtia. Manere enim tussim materiam permanentẽ ostendit quæ crassa est & indigestibilis. Terminus uero eius materiæ cum uulneribus semper solet uenire. Si quis raucitatem patiatur uocis, & ruborẽ coloris cum liuiditate mixti, elephãtia designatur futura. Si in corpore carbunculi augmentẽtur uulnera significantur. Si glandes, tumor interior. Si quis de morbo acuto sanabitur, & pruriginem in aliquo loco corporis patietur, uulnera ibidem futura portenduntur, maxime si morbus parum fuerit longus. Si dolor capitis senibus immoretur, cœcitas & mania designantur. Si enim natura deficiat in digerenda & expellenda illa materia, aut in oculos descendet cœcitatem faciet, aut in cerebri uentriculos, & faciet manioſos. Si non senibus dolor capitis, & hemicranea affuerint, cataractas significabit. Si qs ante oculos quasi cimices, aut muscas uiderit cataractas portendit. Si titillatio illa ex phlegmaticis est humoribus cum uentositate. Hiq; humores in lacertos faciei

conclu

cõcluduntur. Et si in lacertos maxillarum descenderint fiet paralisis. Qui nimiam dormitationem habet in corpore, epilepsiã uidetur significare. Dormitatio enim ex oppilatione est nerui, quæ ne uirtus sensibilis & motiua prout oporteat transeatur ad membra impedit. Si uero moretur hæc oppilatio, mollities mẽbrorũ fiet, id est, semiepilepsia. Qui habet stuporẽ, & assiduam uertiginem, epilepsiam, id est, caducum habiturus est morbũ, quia stupor est de humoribus phlegmaticis, & crassis dominantibus corpori, & uertigo illa ex eisdem est humoribus cum cerebro dominent, & uenæ eius inde impleantur. Vnde hæc utraq; accidentia futuræ epilepsiæ sunt prænũciatiua. Si infantuli acutas febres habuerint, & constipationem uentris, uigiliasq; & color eorum erit rubeus, uiridis, uel liuidus, spasmus pronuntiatur. Habẽtes nimiam plenitudinem, & in capite grauitatem, in corporibus senibus turbiditatem, apoplexiam sunt habituri. Hæc enim accidentia non sunt nisi ex plenitudine cerebri de humoribus crassis. Qui cum augmententur uenientes ad cerebri uentriculos, implent & oppilãt eos, & faciunt apoplexiam. Quorum cerebrum patitur ex percussione, uel casu, statim apoplexiam patiẽtur. In cerebro enim frangitur neruus, qui ab ipso & nucha egreditur. Vnde sensus aufertur & motus. Quibus ab initio dolor est in capite, & in præcordijs, cum augmentabitur mentem erit perditurus. Qui habet ab initio grauitatem in capite, cum augmentetur, mentis stuporem est passurus. Si titillationem habet in toto corpore spasmum significat, quia plenitudinem neruorum demonstrat. Quibus oculi sunt rubicundi & crassi, & tumor in facie cum dolore nimio in capite, phrenesis portenditur, quia hęc accidentia monstrant dominationem sanguinis in cerebro. Quod cum impleantur calida apostemata generantur. Vbi tristitia & timor suspicioſa sine causa, melancholiam prẽnuntiat. Tristitia enim & timor de colera nigra oriuntur. Siq; cerebro dominetur iste humor procreatur passio. Si quis habet catarrum & sæpe ac multum, aut asma nuntiat, aut peripneumoniã, aut uulnera in pulmone, uel in pectore, maxime si homo macrescit, & strictum pectus habuerit, quia catarrus à cerebro descendit ad guttur, & pulmonẽ quoque & pectus. Qui si fit crassus, canales pulmonis oppilantur, & asma conficitur. Si acutus, eadem membra plagantur, & uulnera faciunt. Titillatio sæpe ueniens sub hypochondrijs, apostema in diaphragmate futurum significat. Qui in pleuresi saniem screant, & in diebus quadraginta non mundificãtur, empijci sunt futuri. Sanies enim si in pectore moretur ad pulmonem cõfluit, & cito uulneratur propter raritatem suę substantiæ. Screare rotundũ in pleuresin phthisin portendit. Et si sit cum significatione alienationi pertinente, certificatur alienatio. Si quis habeat in dextera parte grauitatem sub diaphragmate, puncturamq; & extensionem, habebit epatis passionẽ. Epar enim in latere isto & in illo positum est loco. Vbi si quis grauitatem sentiat,

constipa-

constipationem, puncturam, acutos humores, uel apostema calidum. Si digestio sit alba, icteritiam pronuntiat. Colera enim rubea non uadit a corporis inferiora, sed cum sanguine mixta totum corpus perambulat. Quod contigit ex constipatione fellis. Quibus facies est tumida, & similiter oculorum palpebrę, hydropem significat. Quia uirtus digestiua cum deficiat, nec possit ad hæc ire loca ut digerat tumorem creat. Quibus tortura & dolor est circa umbilicum, neq; mitigatur cum pharmacia uel epithimate, uel calefactione, alióue medicamine, tympaniam significat uenturam. Si quis fastidium habet & abominationem, & in sinistra parte sub hypochondria uentositatem, colicam caueat passionem. Quia digestio si non exeat, claudit coleram, & in stomachum ascendit, fastidium, abominationem & uomitum facit. Colon enim intestinum in sinistra parte est positum. Cum ergo digestio non exeat, uentum necesse est in hoc loco claudat. Si quis in fœmoribus, & anchis grauitatem & extensionem habuerit, in renibus passionem habebit. Si in exterioribus locis dolorem habuerit, expectanda sunt apostemata in locis exterioribus. Si intus similiter habebunt intrinsecus. Qui mingunt urinam sicut lithargici pistati, lapidem in uesica habent. Si ardor urinæ diu moretur uulnera in uesica nuntiantur & uirga. Qui habet digestionem cum tortura & ardore in natibus, disenteriam est habiturus, quia humores cum digestione exeuntes, colerici sunt & acuti. Si augmententur, prurigo, & ardor natium, hæmorrhoiden prenuntiant. Si prægnantes solutionem uentris patiantur, abortitus significatur. Si sanguis coagulatur in mammilla mulieris, maniam futuram ostendit. Menstruus enim sanguis cū ad māmillam uenerit, & uirtutem in lac mutandi non habuerit, sicq; in māmillis permanserit, calefactus in pessimam naturam melancholicam mutatur, & causa maniæ efficitur, quia fumus acutus & pungitiuus in cerebrum ascēdit. Si mulier mūdissima est, & cōcipit abortiē fœtus anteq; incrassescat qa mulier macidissima cum cōcipiat nō incrassescit, ut fœtus in sanitate sua permaneat. Crassities est enim cum sanguis & in nutrimentum totius corporis uadit. Quod cum fiat, & fœtus sine cibo remaneat, necesse est moriatur, etenim mulier expellat. Si mulier duritiem in māmillis patiatur, dolor mammillarum, coxarum, genuum, atq; oculorum, neq; abortiendus puer nuntiatur, quia durities māmillarum de nimia sanguinis est abundātia. Qui cum augmentetur durities conficitur, & extenditur, & natura abundantiam illam expellit in hæc membra, & dolorem generat. Fœtus non abortitur, quia sanguis nutrimentum sui sibi non deficit. Mulieris pregnantis mē strua si currant ex consuetudine sua fœtus eius non est sanus. Et similiter si lac de māmillis effluat contingit quia nutrimentum fœtus sanguis est menstruus. Qui si ex consuetudine sua currat, defectionem significat, cum nō sibi trahere ualeat. Si uęro non mundificetur fœmina post partū morbus ge-

neratur. Sanguis enim non exiens, sed incluſus eſt malus. Bonus enim pue-
rum nutriuit, & ſecũ traxit. Plurimũ hic ſi remaneat, apoſtema in uulua uel
epate generat, & aliquãdo ſi ſanguis eſt peſſimus in perditionẽ portat. Vul-
nera habẽtibus ex quibus tumor naſcat, qui ſubito decidat, retroq; ſunt uul
nera, ſpaſmus naſciturus mõſtrat, aut tetanus. Si antea ſignificat mania pe-
ripneumonia, ſanguinis, uel ſaniei egeſtio, & pleureſis. Si eñ apoſtema eſt
in ꝓpatulo certificat infirmus de malis ſibi futuris accidentibus. Si ſubito in
tro redeat, mouet materiã ad quędam mẽbra principalia, & peſſimos mor-
bos generat. Si retro uel in dorſo ſit apoſtema, fiunt tetanus & ſpaſmus, quia
hæc corporis loca plurimũ ſunt neruoſa. Si ante id in pectore & ipſum cir-
cundantibus, facit peripneumoniã, & pleureſin, ſaniem & ſimilia. Si materia
in ſtomachũ deſcẽdat, & inteſtina facit ſanguinis egeſtionem. Si quis uulne-
ra in capite patiat, locus ubi uulnus eſt emollit, & locus oppoſitus ſpaſmat.
Quęcũq; mẽbra calefiant uel frigeſcant, morbũ eorundẽ denuntiãt. Simili-
ter in quibuſcũq; ſudor appareat, humorẽ calidũ in eiſdẽ mẽbris ſignificat.

De ſignificatioue temporum morbi. Cap. II.

DIximus ſignificationes morbos ſanis corporibus futuros nuntian-
tes. Oportet ergo dicamus eas ſignificationes ſalutem ſiue perdi-
tionem infirmis corporibus portendentes. Sciẽtia autẽ harũ ſigni-
ficationũ, aut uniuerſalis eſt aut particularis. Vniuerſalis in tria diuidit, aut
in morbi temporis ſcientiã, aut in acuti ſiue diuturni morbi differentiã, aut
in diem creticum, & eius ſignificantia. Nos ab uniuerſali incipientes ſigni-
ficatione, de morbi ordiemur tempore, quia temporum ſciẽtia maxime eſt
neceſſaria propter ſtatum. Neceſſitas huius tẽporis duobus eſt modis, una
enim ꝓuidetur futurus, ut morbus & criſis, altera ſecundũ regimentum eſt
infirmi. Futurũ morbum neceſſe eſt ꝓuidere, quia plurimi in ſtatu moriũ-
tur cum hoc morbi tempus moleſtum ſit & periculoſum. Aliquando in au-
gmento moriuntur, in declinatione non, niſi in paſſione altera ſuperuenien
te, aut de peccato regimenti incidente. Cauſa peccati aut ex parte eſt infir-
mi, ſeu medici ſiue infirmi miniſtrantis ex parte infirmi, ſi inobediens
ſit. Medici ſi in regimentum ipſius peccauerint. Miniſtri, ſicut ex cla-
more, obiurgatione, infirmi perturbatione, & ex motus importunitate ex
quibus morbus reuertitur. Et plurimum ex morbis ſalubribus ſi deficiat
uirtus, moriuntur. Si fortis ſit medicus ꝓuideat & nuntiat quia morbus
tempore ſtatus ſecedet. Si uirtus defecta ſit, & uſq; ad ſtatum nõ ſufficit, ope-
retur medicus rem confortatiuam uirtutis ſecundũ dietam & medicinam.
Si morbus ſit mortalis, ꝓuideat mortem ante ſtatum ſecundũ quantitatẽ
defectionis. Regimentũ infirmi ſi in ſtatu fuerit ut ſubtileat dieta, ne uirtutẽ
ex cibo impediat & morbo non repugnat. Si morbus ad ſtatum nõdum per
uenerit, craſſiorem cibum infirmo oportet miniſtrari, ut uirtus diſſoluatur
uſq; in ſtatũ. Tempora morbi 4. ſunt. Initiũ, augmentũ, ſtatus, & declinatio.

Initium

Initium in tria diuidit, aut em in tempus quod nō habet latitudinē, & insen sibile est, aut in tēpus cuius diffinitio in tribus est diebus, quod uerū in mor bis constat omnibus quāuis ratio non recipit, aut in tempus cū mutationem sentiat infirmus, & nocumentū actionis quo ad morbus incipiat decoqui. Hoc autē tempus certū est initij. Augmentū cum natura incipiat digerere morbū, & morbus augmentet in fortitudinē, & uirtutes deficiāt. Status est augmentum & cōplementū decoctionis, quod est cum morbus cōsigitur, neq; augmētat, & morbus molestior & periculosior habet. Declinatio post statum incipit cum accidentia se figunt, id est, non mouentur, & minui inci piunt, & uirtutes prēualent in morbū infirmiq; quiescunt finiendo morbū. Hoc tempus tribus modis intelligit, aut em ex natura morbi, aut ex accidē tibus eum comitantibus, aut ex decoctione, & eiusdē ablatione. Ex natura morbi res perquirunt quibus coadunatis morbus conficit, sicut familiaria sunt accidentia. Verbi gratia. Pleuresis accidentia familiaria sicut alibi sunt dicta, febris est dolorq; pungitiuus, tussis, & anhelitus. Si ergo accidentia ab initio morbi non minuantur neq; augmentent, & corpus deficiens graue, morbus in augmento esse perpenditur. Si uirtus morbi in magnitudinem augmentet, & ibi tandē defigatur, morbus ad statum ascendisse certificat. Si à quantitate prius habita minoretur, & quiddā leuitatis uel quietis sense rit infirmus, intendit morbus esse declinatus. Ex accidentibus morbū comi tantibus, quia in quibusdam febribus dolores capitis, in alijs alienatio men tis, in alijs uigiliæ, & alia huiusmodi Hęc autē accidentia cum augmentari uideamus, & morbus augmentat. Si uirtuose figunt, status morbi perpen ditur. Ex decoctione si non appareat aliquid decoctionis in urina nec in di gestione, nec in sputis, morbum in initio est intelligi. Cū autē aliqua signifi catio decoctionis appareat morbus in augmento est intendendus. Cū deco ctio cōpleatur, morbus est in statu, & in declinatione uergitur, quæ ex infir mi quiete & leuitate intelligit. Si morbus ex periodibus est febribus perqui renda sunt accidentia quę comitant in tempore accessionis, & eius augmē tationis, minorationis, & decoctionis, & eiusdē ablationis, & festinationis, & morę longitudinis, & breuitatis, & longitudinis siue quietis, & ęqualita tis, in festinatione & mora, longitudine, & breuitate. Quod si febris ante tempus festinet, augmentationē significat. Si moret post suum tempus de clinatio portenditur. Sed tamen oportet, perquiri quia multæ febres ante tempus in suo periode festinant, alię morant. Vnde oportet intelligi quia si febres festinent ante tempus quo festinare solebant, intelligunt in augmen to esse. Si econtra in declinatione, augmentationem febris in longitudine & breuitate, si tempus augmentandi longius est quam soleat, intelliges in aug mento esse. Sin autē in declinatione: Si inęquale, in statu. Si febris naturaliter festinat, & tamen moratur, & festinare, & morari suū ęqualia sunt, potes in

telligere esse statum. Ex longitudine quietis infirmi taliter perpendis. Si longe quiescat infirmus à febribus, & corpus à calore mundificet, & alleuietur in declinatione esse intelliget. Si tempus accessionis febris æquale suæ est quieti, & infirmus à febribus dimissus, neq; leuitatẽ, neq; quietem sentit. In statu intenditur esse febris. Oportet autẽ intelligi quia spaciũ uniuscuiusq; horũ quatuor temporũ, ex lõgitudine & breuitate est morborũ, quia tempus initij & augmenti in acuta ægritudine paruũ est, & similiter status & declinationis. Materia em̃ hũc morbũ generãs est subtilis, & calor fortis. Vnde morbi decoctio festinat. In morbo uero diuturno spaciũ horum 4. tẽporũ lõgũ est. Materia em̃ unde extat crassa est, & calor paruus. Vnde fit ut digestio & decoctio morent. Ideoq; diuturnus morbus in æstate breuior est, ut æstiuus calor ad coquendam materiã adiuuet, & acutus morbus in hyeme longior propter frigitudinem aëris humores congelantis, & decoctionẽ tardantis. Testant hoc breuitas quartanæ & cottidianæ in æstate, & calido tempore, & longitudo eorũ in hyeme, & autumno, & tempore frigido. Febres autẽ sinochon uel causon superueniente sudore, neq; terminum complente, diuturnitatem significat, quia multitudinem materiæ demonstrat.

De significatione acuti uel diuturni morbi. Cap. V.

SCientia acuti uel diuturni morbi necessaria est duabus ex causis, aut ex prouidẽtia ubi morbus finiat, aut ex cibi infirmi ordinationibus. Ex prouidẽtia, quia passio acuta finitur in die cretica. Diuturna cum digestionẽ & dissolutione. Medicus in acuta ægritudine salutem morbi uel perditionẽ nuntiat in tempore crisis. In diuturna uero secundũ decoctionẽ & dissolutionẽ, & cum auferet decoctio & minorat, & dissoluitur uirtus. Ex cibi ordinatiõibus, quia em̃ acuta ægritudo uelociter uenit ad statum necesse est cum subtili dieta infirmum nutriat, ne natura impediatur ex digestione ciborum à morbo repugnantiũ. In diuturna infirmitate, crassos morbos necesse est suppeditare, ne ex longitudine temporis morbi uirtus dissoluat. Cum tamen ad statum perueniatur, uideatur ut iam subtilis detur. Hac de causa morbum acutum & diuturnum intelligere maior est necessitas. Acutus ergo morbus esse intelligitur, cuius post paruum tempus est, & molestationem habet. Vnde Hippocrates in aphorismis: Iudicium inquit de morte & uita, non perfectum & certum est in acuta ægritudine. Hoc autẽ dixit, propter molestationem, & suorum accidentium duritiem. Vnde sicut de uita speramus, ita & de morte timemus, & ecõuerso. Ægritudo autem acuta ordinem in suo habet acumine, est acuta in ultimitate, cuius terminus est in 3. uel 4. die, aut 17. uel 20. Est quæ uocat acuta mutatiua, cuius terminus est à die 20. usq; ad 40. & ita nullus morbus uocatur acutus post 40. dies finiendus. Erit ergo diuturnus, cuius terminus non est secundum crisin, sed secundum dissolutionem apparentem sensui, & materiæ decoctionem. Per

ditio

ditio ex minoratione uirtutis designatur, & ablatione decoctionis. Quomodo morbus acutus cum crisi intelligatur finiendus, & cum dissolutione diuturnus. De specie morbi & motu suo, pulsu, figura, corporis qualitatibus, & ex rebus coniūctis. De specie morbi sicut causon, & uera tertiana, & sinocho, & alijs febribus quæ post apostemata sequūtur in uisceribus sicut phreneſi, pleureſi, peripneumonia, ſinanchia, ſunt febres acutæ in tertia die finiendæ, quartanę autumnales uel hyemales, maxime cottidianæ nō uere, tertianæ hęmitriteus, febris liphoritos, & alij morbi phlegmatici, uel melancholici, morbi ſunt diuturni, neq; cum craſſis finiendi. Mutatione morbi, ac ſi uelox ſit motus, & calor fortis, nocumentum & dolor fortiora, acutus morbus demonſtratur. Contrarij contrariæ. Ex pulſu, quia ſi ſit magnus, uelox uel ſpiſſus, acutus denunciatur morbus, ſi paruus, tardus & rarus, erit diuturnus. Ex figura & qualitatibus corporis, quia ſi in primo die morbus appareat, minoratio carnis, deſiccatio faciei, mutatio coloris, aut ruborem, aut citrinitatem, acutum intimat morbum. Si contra diuturnum. Ex rebus quibus coniunctis ſiue diſiunctis, intelligimus ex rebus eſſe naturalibus, id eſt, ætate infirmi, complexione ſua, & regione ſua. Quæ ſi iungantur cum ſupradictis, ut infirmus ſit iuuenis, complexio eſt calida, eſtiuum tempus, regio, & aër calida, magis eſt certificandus acutus morbus. Si infirmus ſenex ſit, aut ſenior, & regio frigida, tempus hyemale, ſit certus diuturnus morbus. Si ſignificationes interfuerint mediocres, & morbus mediocris inter acutum & diuturnum erit. Oportet autem ut bene ſtudeas & inueſtiges has ſignificationes, & inter forte & debile compares. Si enim hoc feceris de acutę ęgritudinis uel diuturnę ſcientia non falleris.

De intelligentia oris & eius cauſa. Cap. VI.

TEmpora morbi diximus acuti, conſequitur ut de criſi & eius cauſa dicamus. Dico autem quia ſalus morbi & mors, morbi ſunt cō mutatio, & reuolutio. Quæ aut in paruo tempore ſunt ſubita, & infirmum ad ſalutem ducentia, aut mortem deferentia. Quæ ducunt ad ſanitatem bonæ criſis eſſe dicuntur, quæ ad mortem malę. Hęc autem in acuta ęgritudine ſunt conſideranda, aut mutatio paulatim in longo tempore protrahitur ducens infirmum ad ſalutem, quod cum augmentatione fit uirtutis, & minoratione morbi paulatim, aut eadem mutatio paulatim ad mortem ducit. Quod fit cum uirtus minoratur & morbus augmentatur. Hoc autem eſt cum membra conſumuntur, & ſubſtantialis humectatio corporis congelatur, & calor naturalis extinguitur. Hæc autem utraq; in diuturna ſunt ægritudine. Aut mutatio inter tardum & uelox diuerſatur, & ad ſalutem ducit. Quod fit cum morbus ſubito ad bonum reuoluitur, & poſt paulatim minori incipit, & uirtus augmentari, quo ad morbus finiatur, aut mutatio inter tardum & uelox ducit ad mortem. Quod fit cum ſubita morbi

reuolutione infirmi uirtus minorat, & paulatim usq; ad mortem dissoluit. Hæc duo in mediocribus considerandasunt passionibus quæ inter acutum & diuturnũ morbum habent. Ergo species crisis sunt 6. Mutatio prima ad bonũ subita, & dicit crisis bona. Secunda ad malũ subita, & dicit crisis mala. Tertia morbi mutatio paulatim ad bonũ, & uocatur dissolutio. Quarta paulatim ad mortẽ, quę uocat consumptio, atq; finitio. Quinta mutatio subita ad bonũ, quę paulatim minorat usq; ad sanitatẽ. Sexta similiter ad malum, cum uirtus deficiat usq; ad perdendũ. Hęc duo cõposita crisis dicunt, Bona crisis in statu ęgritudinis acutę fit cum humores subtilent & natura ad dissoluendum bonũ à malo mouet, & in expellendum malũ confortatur, ut à corpore eijciatur. Mala crisis similiter est in statu, cum naturæ prævaleat morbus. Est quæ sicut dixit Galenus: crisis mutatio uelox superueniẽs morbo propter duritiem accidentiũ, & infirmi reluctamentũ, ducens ad sanitatem aut ad mortẽ. Velocitatem dixit motus propter calorẽ. Calor em̃ naturaliter uelocem facit mutationẽ. Accidentium duritiẽ & infirmi dixit reluctationem, quia morbus in ultimitate status & uirtutis est positus, ex furore humorũ unde morbus extitit, & ex naturę repugnatione in morbũ. Virtus em̃ repugnat morbo, & ut eum uincat quoquomodo potest se adiuuat, ut materiam scilicet à corpore expellat. Similiter morbus contra uirtutem pugnat, & laborat ut sibi pręualeat. Cum autem uirtus morbum superat fit crisis bona, & infirmum ad sanitatem ducit, & cum morbus uirtutem uincit fit mala crisis, & infirmum interimit. Vocat ergo crisis iudicium, quia hoc tempore apparet perfecto medico quo utendum sit infirmo, ex scientia quãtitatis acuti morbi, & uirtute infirmi. Vnde oportet uirtutem infirmi inuestiget, quia multum iuuatur in prognosticis futuris medicus, non autem ex ratione possunt intelligi, sed potius experimentis, & uisitationibus infirmorum assiduis. Intelligit autem crisis tribus modis, aut enim ex scientibus rerum cum quibus ueniat, aut ex scientia, aut in qua die esse debeat, aut ex scientia significationum suarum, id est, accidentium malorum.

De qua purgatione crisis ueniat. Cap. VII.

SCientia rerum cum quibus crisis sit uentura taliter est inquirenda. Cum em̃ uirtus morbo prævaleat, aut materiam eius expellit omnino à corpore ut ualeat illud purgare, aut in aliquod membrum projcit ignobile atq; debile. Purgatio materiæ expulsę est cum morbus acutus sit, materia subtilis atq; leuis. Hoc autem aut est cum sudore, aut cum uomitu, siue digestione, aut sanguine naribus effluente, menstruus quoq; uel hæmorrhoide. Quodcunq; horũ ueniat, crisis inde erit habenda. Hęc̀q; purgatio in quibusdam erit maior, in quibusdam minor secundum quantitatem materiæ, & locum infirmum. Secundum materiam, quia in colerica & peracuta passione, crisis erit cum sudore, & uomitu, siue digestione.

infir

In ſanguinolentis uero morbis & febribus quæ ſecunt apoſtemata in uiſceribus ſi ex calida ſint materia, erit cum ſanguine naribus effluente, menſtruis, uel hæmorrhoide. Secundum locū infirmum, quia criſis in phreneſi cum ſanguine è naribus erit, & nimio ſudore in collo, & in capite. In febri quæ propter apoſtema eſt epatis ſi ſit in gibbo ſui, erit cum ſanguine è naribus dextris, aut cum ſudore totius corporis, aut cum digeſta urina. Si in cōcauitate ſit epatis plurima criſis cū ſolutione, uomitus ſudore, uel mēſtruis, uel hæmorrhoide erit. In febri propter apoſtema ſplenis, ſi in ſiniſtra parte apoſtema erit. Galen. ſuper primā particulā epidimie. Vera cauſon quę ex pura eſt colera, plurimā criſin faciet cum ſanguine è naribus effluente. Virtus em̄ caloris in hac febri leuat ſurſum ſanguinē, & diſſoluit, atq; uentoſitatem gignit. Vnde uenę aperiunt & crepant, atq; materia in quędam mandat mēbra in quibus inde generantur uel uulnera uel apoſtemata nigreſcūt aliqua membra. Quod contigit cum morbus non adeo eſt fortis, & materia craſſa neq; uirtus multum fortis, urina autē clara. Plurimū hoc eſt in morbis, quorū criſis poſt diē eſt 20. Quia quicūq; morbus poſt 20. diem terminat materiæ eſt frigidæ & craſſæ, & ad digerendū duræ, unde uſq; ad 20. diē morbus morat uel plus. Deinde cum natura confortat in materiam, in aliquod mēbrum expellit eam, unde generat uulnera, nigredinem, uel apoſtemata. Vulnera ſi in aliqua cōcatenatione ſit defecta, & infirmus dolorē arteticū in manibus uel pedibus habeat. Apoſtemata gignit ſi infirmitate ſua infirmus laborioſus fuerit, uel ſi febricitauerit, plurimum exit apoſtema in articulis. Iterum. Quod quoddam mēbrorum fatigauerit anteq; infirmatus fuerit, in idē membrū morbus incidit. Apoſtema etiam in mēbris naſcit naturaliter debilibus ſicuti in articulis ſi paſſio in cerebro fuerit, aut molli carne, quæ in collo eſt, ſi morbi ſint ſuffocabiles, aut in molli carne aſſellarum. In paſſione pectoris & pulmonis, & pleureſi, aut in inguinibus ſicut in febribus apoſtema ſplenis & epatis ſequentibus, & apoſtema aliorum membrorū quæ ſub hypochondria ſunt. Apoſtemata peſſima mēbra in quibus naſcent hemicranea, ſunt in febribus quæ ex uiſcerum ſunt apoſtematibus. Cū his omnibus acutus morbus finit. Qui aūt morbus cum quolibet horū non finiet, peior quam fuerit reuertitur. Si apoſtema poſt auriculas exeat, neq; ſaniem faciat reuerſionem morbi ſignificat, aut articulorū apoſtema. Oportet autē intelligatur, quia cum morbus finiat ſine aliquo præcedentium, ſiue purgatiōe uel uulneribus, uel apoſtematibus non debere te confidere quin reuertat. Vnde oportet te fortiter ſtudere in infirmi regimine, ſicut dicturi ſumus in regimento ęgritudinem exeuntis. Si enim hæc feceris, & morbus fortis nō fuerit, non reuertitur. Si fortis ſit, & tu ſecundum quod oportet infirmum bene refeceris, reuertitur, ſed non fortis, & infirmus ſanandus erit. Si negligas infirmi regimentum reuertitur morbus duplus q̄ fuerit, & non curat.

Deephi

De ephimera crisi. Cap. III.

EPhimera crisеon in die habenda est determinato 1. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 20. 27. 31. 34. 37. 40. & post 40: morbus cum crisi nō finitur, sed cum egestionibus & dissolutionibus. Hippocrates tamē dixit in prognosticis, quia crisis in 60. & 80. & 120. ueniant. Iterum dixit, quia infantium morbus 7. annis finiatur, aut cum ad ætatem peruenitur. Galenus non dicit morbos creticos post 40. dies finiendos. Horum enim motus est tardus, sicut crisis motus, quæ est post 20. non est uelox, ueluti dierum est ante 20. Creticę ergo dies usq; 40. uenientes, & ibi se complentes. Dies in medio prætermissę non sunt creticæ, cum crisis in eis non ueniat, uel si uenerit rara. Estq; aut mortalis, aut morbus reuertitur peior quam fuerit. Hæ autem dies creticę incipiunt, ex quo infirmus mutationem suarum sentit actionum, & eorum nocumentum. Passiones mulierum quę post partum eis ueniunt à die parturiendi sicut Hippocrates dixit incipiunt. Dies creticæ quatuor modis diuersantur ex spissitudine crisis in ipsis uenientis & ex raritate. Secundus modus ex nūtio qui nuntiat res post se futuras. Tertius ex bonitate & malignitate sua. Quartus ex uirtute & debilitate. Spissitudo, siue raritas, quia sunt quędam dies creticę in quibus crisis sępe fit, in quibus raro uenit, & in quibus mediocris. Dies in quibus uenit sæpius diuersatur, quatuor spissandi gradibus. Primus enim gradus 7. & 14. Secundus, 11. 17. 20. Tertius, 11. 17. 21. Quartus 3. & 18. Dies in quibus crisis raro uenit, in quatuor diuiditur. Primus 12. 6. Secundus 8. Tertius 16. Quartus 19. Mediocris crisis est. 13. 15. 24. 37. Diuersitas diei creticę ex nuntio rei post se futuræ quid in die cretica post se uenire debeat, & nunciat, ut pote 4. nuntiat quid ex crisi in septimo ueniat & quid malignitatis in 6. Verbi gratia. Si in die quarta appareant bonę significationes, sicut in urina coctiones, digestiones, & corporis infusiones, & guttæ sanguinis naribus effluentes, & desiderij cibi excitationes, & somni, & mentis bonitates, fit cōplementum morbi in die septimo. Si uero malę sicut animi debilitates, extremitatum frigitudines, sudoris dispersiones, infirmi grauitates, mors infirmi in die 6. erit. Dies 7. nuntiat 11. Vndecima 14. Quartadecima 17. Septima decima 20. Diuersitas diei creticæ in bono & malo est, quia quædam crisis bona est certa & fiducialis, bona crisis est cum qua morbus finitur, antequam significatio decoctionis imminuerit, & accidentibus malis caruit quæ timida sint, sicut tremor est, & cordis dolor in præcordijs, & cum aliqua est purgatione, & ante se bonum nuntium habuit. Hæ item dies inter se sunt priores & potiores. Priores his omnibus 12. & 14. habentur. Post has in bonitate quatuor sunt, & 20. Minores his in bonitate 11. & post hāc 17. 15. 21. Post has 3. est autem dies in qua cum crisis ueniat est mala. Mala crisis est quam non præcedunt decoctionis significationes, & accidētia sunt

pessima

peſſima, magna & moleſta, idem 6. & 12. poſt has 10. poſt hanc 16. & 19. Diuerſitas criſis in uirtute & debilitate, & quia dies cretica quędam eſt quę circulando currat, quædam non. Circulando currens quędam ſecundum quatuor computantur ut 4. 7. 11. 14. 17. 20. 24. & in hoc ordine uſq; ad 40. ſicut dixit Hippocrates. Termini inquit qui eſt poſt 40. circulando 20. ſunt dies uſq; ad 120. Cum autem 20. tranſeat, deficit uirtus. 4. Virtus cretica tranſit in 7. & criſis, cum 4. & 7. circulantes, ipſe ſunt fortiores, & motu uelociores. Dies autem cretica quæ non circulando currit, eſt dies illa quæ inter quaternarios eſt, & 7. Quarum uirtus eſt uſq; ad 20. Quos cum tranſeat non eſt uirtus in eis. Si autem ſit eſt debilis. Cauſa creticæ diei in 4. & 7. fortior & uelocior, curſus eſt lunæ. Cum enim ſtellæ motiuę omnium conſtruendorum & deſtruendorum ſint in mundo cauſæ, & una quæq; horum habeat proprietatem deſtruendi rem ſine altera, & luna habeat proprietatem ſignificandi rem uelociter ſe mouentẽ, & conuertibilem, & item uelocitatem habeat cum omnibus alijs in conuerſione, & motu rerum propter uicinitatem circuli ſui mundo inferiori, actionesq; ſuæ in unoquoq; apparent menſe, & plurimum coniunguntᵉ cum ſole, & cum inter ſe & ſolem gradus ſint 45. & ſua figura media fit quadratura, quod in 4. die eſt ſuę apparitionis. Item cum actiones ſuæ debiles ſint in illo tempore cum inter ſe & ſolem 90. ſint gradus, & tunc figura eius quadratura uocetur, quia inter ſe & ſolem quarta pars eſt circuli quod in die eſt 7. & coniunctione ſui, & actiões eius in hoc tẽpore ſint fortes, cum inter ſe & ſolem 135. ſint gradus, & figura ſui tres partes ſint circuli, & hoc in 11. ſit die à ſui coniunctione, & actiones eius debiliores ſint prioribus, cum inter ſe & ipſum 180. ſint gradus, & eius figura uocatᵉ oppoſita, quod in die 14. & figura eius perfectus eſt circulus actionesq; ſuæ fortes ſint, & ſimiliter cũ ab oppoſitione ſolis, & 45. gradus elongetur, uel 90. aut 135. mutat ſuas actiones, circa rerũ mutationes, quod in una quaq; die quarta eſt, cum luna in quam his proſperetur temporibus, facit bonum & proſperum in ſignificatis rebus, & quæ per eam in hoc mũdo aguntᵉ. Si autem non proſperetᵉ, facit malum, & moleſtationem. Cum autem acutus ſit morbus cui proprius eſt uelox & conuertibilis motus, & cauſa morbi ſit non proſperitas lunæ in ortu infirmi. Hoc autem contigit cum à loco non proſpero elongetᵉ luna, quod fit in tempore morbi, confortatᵉ morbi motus, & hoc eſt in 4. die. Cum autem 90. elongetᵉ gradibus, & figura eius eſt quadratura de loco non proſpero, & hoc eſt in die 7. confortatur uirtus infirmi. Et ſimiliter curſus eius eſt cum à loco non proſpero elõgetᵉ ſicut cum curſus eius à ſole elongetur. Et itidem motus morbi conforta tur in una quaq; die 4. & ſignificatio eius in media eſt quarta. Et ſi curſus eius per 7. ſit, ſignificatio erit in 4. Terminus autem ante 4. uel 7. ueniens quod raro contingit, ideoq; conſequitᵉ, quia aut natura inſtimulatur, & co-

gitur ut ante 4. & 7. fiat terminus, aut de minus euentu naturæ ad cõplendum terminum qui incepit iam esse. Causa instimulans & cogens naturam, fortitudo est morbi, uelocitas motus sui, subtilitas materię, calor aëris, & aliquando ex errore regimenti cibi, uel medicaminis calidorum, uel ex ira festinatur crisis. Quæ autem propter hanc causam uenit, habet dura & molesta accidentia. Et si hæc causa est in morbo cuius pertineat ad salutem significatio, crisis non uenit perfecta, & reuersionem morbi nũtiat. Causa minus eueniens naturæ ut non faciat crisin cum dubitauerit facere aër est frigidus quo natura contrahitur ne morbus digeratur, & expellatur, aut peccatum regimenti, aut de inobedientia infirmi, aut ex eius ministris garrientibus, & ad salutem sibi non obedientibus, aut infirmum mouentibus. Vnde natura deficit & reuertit. Hoc peccatũ si sit magnũ & significatio morbi pertineat ad salutẽ, morbus reuertit & elõgat. Si aũt cũ mala sit significatione ad mortem festinat. Sed si parum peccet, & significationes bonæ uideant, bonitas crisis deficit & minorat. Si peccatum sit magnum, signum uero bonũ elongatur morbus. Qui si aliquando sit non fortis, sed peccatum sibi superuenerit infirmus perit. Oportet autem intelligi crises ante tempus festinantes, quia habent fortitudines. Oportet item intelligi quia quaternarij & 7. cõputari duobus debeant modis. Iuncti scilicet & separati. Iuncti, primus quaternarius cum secundo, cum enim finit 4. diei numerus, & ab ipso incipit, fiunt 4. iuncti cum 7. & subtiliter 11. cum 14. qui ab 11. sunt 4. loco, & 20. cum 17. quia est quartus à 17. & 27. iuncti cum 30. quia est 4. à 27. & 34. cum 37. 37. cum 40. quia est quartus ab ipso. Dies autem quæ computant iunctæ, tũc 7. id est 20. dies, quia est 7. à 14. Quæ computantur separatim, est secundus septenarius, quia cum primus supputetur, incipit ab 8. & similiter 24. separatur 30. Cum enim computetur usq; ad 27. incipit à 28. usq; ad 31. Septenarius primus separatur à secundo, cum enim ueniat ad 7. incipit ab 8. usq; ad 14. Et similiter duo septenarij qui sunt post 20. computantur separatim à 27. usq; ad 34. Et hoc modo computant 7. & 4.

POst ordinationem quidem totius huius libri cum uideris hoc supra dictum capitulum, & plenum, neq; plenum esse introducendis, placuit istud subsequens intromitti, ut plenior intellectus daretur docendis, ut cum illud superius qualiter antiqui, & quã acute senserint exposuerit, istud prosequat quomodo & quàm planè sentiant moderni. Dies cretica diebus est motis, aut enim laudabilis, & significatiua est salutis, aut pessima & non uenit crisis in ipsa, & si crisis ueniat malum significat. Dies laudabilis. 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 21. Illaudabilis 2. 6. 8. 10. 12. 16. & 19. Horum dierum crisis mala est, quia motus qui inter naturam & morbum est. His diebus non ex natura, sed ex uirtute morbi naturam cogentis, & propter bonam significationem morbi significat reuersionem. Si malam habeat, mortem appropinquare demonstrat. Decimus tertius enim dies & 15. sunt inter bonum & malum

lum mediocres. Quod post in loco suo dicturi sumus. Dies bona quædam crisis est propria, quædam uero eius nuntia. Quæ uere crisis sunt, 7. 14. 20. & 21. Nuntiæ eius, 4. 11. post has 5. 9. 17. Post quas 3. & 18. aliquando tamen die cretica uenit nuntia, & dies innuntia. Causa, crassitudo, & durities materiæ, & leuitas, subtilitasq;. Si enim materia sit grauis tardatur morbus & dies cretica præteritur. Venitq; in die nuntia quæ eam sequitur. Dies illaudabilis peior est, 2. & post 6. huic uicinatur 8. Causa unde 2. cæteris sit peior quia materia est cruda & nō cocta, & nondū eam incepit digerere natura, neq; subtiliare eam potest ante diem quartū. Cum autem accidētia uideris & significationem, naturę disturbationem, & humorum in ipsa coactionem, ante materiæ decoctionem intelliges cum sua acuitate, & pessima qualitate. Vnde non laudat Hippocrates in febribus sanguinem die 2. effluere de naribus. Dicit etiam quia malum significat. Sexta dies defectionem naturæ, & morbi significat fortitudinem, quia sexta 7. est nuntia. Cum autē futura uirtutem non habeat, ut ad 7. id est creticam perueniat, sui defectionem, & morbi in ipsam significat dominationem. Causa diuersitatis ephimera criseos duobus est modis, aut enim ex diuersitate numeri in se, aut ex cursu lunæ. Item ex luminis acceptione à solæ. Ex nimia naturæ diuersitate tribus modis. Primus, quia causa numerandi est numerus. Vnum uero elementalis causa est numeri. Numerus enim nihil est aliud quam collectio unitatis. Vnde unum proprium est magis imparitatis quam paritatis, quia palam inuenimus imparitatem in ipso. Par em̄ uero in duas diuiditur æquales unitates. Duo duę æquales sunt unitates. Impar unitate superat similia in unitate. Ergo imparitatem inuenies quæ sibi est propria. Vnde si unum multiplicemus in se sit ipsum. Verbi gratia. Vnū multiplicatum semel in unū, idem una uice cōputatum non se exit, sed in sui natura integrum existit. Ergo palam est, quia unum lineare, & unum superficiale, & unum corporale, & unum per se, non diuersatur neq; mutatur. Si autem semper multiplicat in se, nunquam se exit. Impossibile est ergo ut augmentetur sicut par numerus. Imparitas ergo paritati est propior. Secūdus modus est, quia unitas cōpositionis est causa, imparium & parium. Impar item est causa diuisionis parium & imparium, quia impar diuisus in duas partes parē scilicet & imparem diuiditur, & par non similiter. Quia si datur in duo similia diuiditur, siue paria sint siue imparia. Ergo par numerus parium & imparium in simul diuidendorum nō esse causa probatur. Vnde palam est quia ab unitate par remouetur. Tertius modus, quia numerus aut in parem, aut in imparem diuiditur. Si autem unum seorsum ponamus, & unūquemq; imparem numerum naturalem seorsum, & post parem partim secundum ordinamentum naturæ iungamus, numerus ex his adunatus inuenitur circulatus, & quadrangulus longitudine, & latitudine æqualis. Verbi gratia. Si unum acci-

piamus qui causa & principiū est imparitatis, & imparem sibi uicinum iungamus, idem 3. fit 4. Quatuor autē est quadrangulus, duo enim in duo multiplicant. Longitudo ergo eius duo, & latitudo eius similiter duo. Iterum si 4. his iungamus impar illud quod uicinat naturaliter tribus, idest, 5. fit 9. Et hic numerus similiter circulatur. Longitudo enim 3. & latitudo eius 3. Et itidem in paribus iunctis, raro usq; in infinitum procedit. Ergo palam est quia impar est causa omnes numeri circulati. Quod par pari cōpositum non facit, si enim unū quod est numeri tollamus, & sibi par primū naturale iungamus, id est 2. 3. inde redduntur, qui neque circulatur neq; quadrangulatur, sed potius est triangulus. Si autem 3. secundum par id est, 4. iungamus fiunt 7. Qui numerus non circulatur cum longitudine latitudo superetur. Et similiter uno prætermisso si paria iungamus sicut duo & 4. fiunt 6. Qui ab hac re est alienus, quia longitudo eius & latitudo diuersantur, longitudo enim eius duo, & latitudo eius quatuor. Imparibus ergo dignius, unitas cō numerabitur. Etenim imparia numerabilis rei compositæ plurimum sunt causa. Quod cum sit necesse est ut quęcunq; dies cretica imparibus comprehenditur, ad perfectionem securitas nos deducat ex fortitudine quam diximus sua, quia paribus diuiditur & imparibus. Quod paribus solis non attribuitur, aut enim in tantum paria diuiditur, aut imparia. Vnde paria per se non adeo sunt perfecta. Crisis ergo pari attributa numero ex sui imperfectione non ita reddit nos securos. Vnde dicit Hippocrates: Quæcunque crisis in numero fit impari, securiores quam in pari nos reddit. Diximus pro ut oportuit de fortitudine & debilitate creticæ diei secundum numerum. Oportet ergo dicatur unde eadem cretica secundum cursum lunæ diuersetur. Dico ergo, sciunt quidem omnes philosophi, & confirmant, quia sol & cæteri planetæ causa sunt constructionis & destructionis istius inferioris nostri mundi. Sed tamen fortior, & stabilior, & rectior, atq; immutabilior in his est sol. Scimus enim quia ueris, æstatis, autumni, & hyemis ipse solus & non aliud causa sit in actionibus rerum quæ per ea fiunt, id est, generare animalia quæ elementorum sunt partes, & complere fructus in suis perfectionibus. Mouere etiam animalia ipsa, id est, coitum ut permaneat genus suum. Et alias res etiam uniuersales faciunt. Actiones item lunæ in horum substantijs quas diximus sunt magnæ. Sed tamen minoris solis actione. Etenim posterior est in ordinatione, quia ordinationes mensium per ipsam sunt, & actiones suæ in piscibus maris sunt apertę. Quicquid tamen facit à sole accipit, quia lumen suum non est nouum nisi cum à sole separetur, neq; illuminatur aliqua pars ipsius nisi quæ à sole conspicitur. Lumen uero totum suum perditur, cum terræ umbra in ipsam & solem opponitur. Omnis ergo actio sua esse uidetur, secundum quantitatem qua à sole elongatur. Lumen enim suum tunc impletur cum sibi opponitur, mediatur cū

atur cum quadratur. Debilius uero eſt tertium, quam quartum. Debiliſſimum 6. nouellum cum poſt diſiunctionem appareat abſconſum, quia lumine ſolis eſt opertum. Magnitudo ergo eius in fructibus & mouendis ad coitum animalibus, & menſtruorum curſibus ſecundum diffinita tempora cõſideratur, & ſimiliter epilepſia circulat, & alia multa. Quæ omnia ſecundũ quod à ſole accipit ſunt habenda. Palam fit ergo intellectui, quia luna adiutorio ſolis indigeat, ſol autem nullius neceſſitatem habeat, neque lunæ neque cæterorum planetarum. Nullum enim horum ſibi poteſt obuiare in æſtate facienda cum noſtris capitibus ſit oppoſitus, nec in frigore faciendo cum currit declinando à priori oppoſito, nec in faciendis temporibus temperatis uernali & autumnali cum curſus ſuus temperetur. Vnde philoſophi ſolem aſſimilauerunt imperatori. Lunam uero ſecundum ab imperatore Cæſari. Quæ inter nos & ſolem oppoſita eſt poſſe ſuum in omnibus his noſtris mundanis neceſſe eſt exerceat. Neq; tamen in hac dominatione cæteris planetis eſt dignior, quia eſt fortior, ſed quia nobis eſt uicinior. Hęc ergo cauſa eſt neceſſaria, ut omnis res mundana ex ordinatione & regimento fiat lunæ, & ſecundum ſui ſimilitudinem ſe habeat. Quæ autem res lunari ſimilitudine magis eſt aptanda quam ipſa natura. Sicut enim luna à ſole accipit, & ſibi aſſimilatur, ſic & natura à luna & ſibi coaptat. Diuerſitas ergo creticæ diei ſecundum lunam eſt dicenda. Diuerſitas autem hæc eſt multiplex, quia luna à ſole figuras 8. accipit, quæ magnę ſunt & apertę. Sed tamen 4. fortiores ſunt cæteris, & apertiores in actionibus ſuis. Vna eſt cum bicornis appareat. Secunda cum ſoli ſit oppoſita, & lumen ſuum compleat, Quod fit cum inter ſe & ſolem 180. gradus ſint, in 14. ſcilicet die. Tertia & quarta cum primo & ſecundo à ſole quadretur. Primum quadratum eſt cum medię lunæ lumen completur, & orientalis eſt. Hoc autem eſt cum inter ſe & ſolem ex parte orientis 90. gradus ſint, & hoc 7. die fit. Secundũ quadratum eſt cum & lumen compleatur medię, & eſt occidentale. Quod fit cum inter ſe & ſolem à parte occidentis 90. gradus ſint. Hoc autem eſt uiceſimo uno die. Sed tamen cum ſit orientalis eſt apertior & fortior, quia ad complementum ſui tendit. Ergo obſcurior & debilior erit cum ſit occidentalis, quia ad defectionem ſui uadit. Et propter hoc fit 7. dies in morbo fortior quam 21. ſignificatio. Hæ ſunt quatuor figurę lunæ, quas fortiores & aptiores diximus eſſe, & ideo priuatiores ſunt diei creticæ, & non nuntiatę. Alię 4. uero figurę lunę, quę prioribus debiliores ſunt in uirtute. Prima eſt cum media ſit inter ſolem & primũ quadratum à parte orientis 45. gradus ſint, & eſt in die tertia & media. Secunda eſt cum inter ſolem & ſecundum quadratum ſit à parte occidentis, cum lumine impleatur quarta ſui, & ſint inter ipſam & ſolem à parte occidentis, 40. gradus, & hoc eſt 24. die. Tertia eſt cum inter ſignum oppoſitionis ſit, & primũ quadratum, id eſt, lõ-

ge à ſigno oppoſitionis ex parte meridiei 45. gradus, & à ſole ex parte meridiei, 77. ſunt gradus & medium, & hoc eſt die 11. Quarta, cum inter ſignum oppoſitionis, & ſecundum quadratum ſit, id eſt, longe à ſigno oppoſitionis ex parte ſeptentrionis 45. gradus ſint, & à ſole ex parte eadem. 67. & medium, & hoc eſt 17. die. Completis lunæ figurationibus, reſtat dicamus quæ fortior ſit, & quę debilior, & quæ mediocris. Cum ergo luna in primo quadrato ſit ſolis, aut inter ſolem, & hoc idem quadratum aſcendēs in orientem fit fortior, in ſignificatione & tutior. Cum autem in ſecundo ſit aut inter ſolem, & hoc idem quadratum deſcendens in occidentem, fit debilior, & non adeo certior. Cauſa, quia cum ſit orientalis ad complementum uadit ſui. Cum autem occidentalis, ad deſtructionem ſui tēdit. Vnde 7. atq; quarta, fortiores ſunt, & fidutiores 21. & 24. Teſtatur hoc exitus maris & reditus, quia in 4. & 7. diebus fortiores ſunt quam in 21. & 24. Similiter cū cum luna ſit inter ſignum oppoſitionis, & primum quadratum à parte meridiei fit fortior eius actio, & apertior quam cum ſit in hac eadem quantitate à parte ſeptentrionis, quia in meridie ad complementum ſui aſcendit. In ſeptentrione uero econtra ad defectionem deſcendit. Iterum luna figuras alias habet occultas & debiles in ſignificationibus, id eſt, una die, ante coniunctionem ſolis, & una die poſt, & ante oppoſitionem una die, & altera poſt, & ante utraq; quadrata, una die ante & altera poſt, quia ante coniunctionem & poſt ſunt dies pares, id eſt 28. & 30. Criſis autem in his non eſt certe neq; uera, ſecundum quod paria diximus imperfecta & incōpleta. Ante autem oppoſitionem & poſt eſt 13. & 15. Hæ ambæ dies & ſi ſint impares non numerantur, & ſi enim 13. appareat uirtus & initium actionis in ipſa, complementum tamen eſt, uel 14. Et propter hoc 14. fortior eſt & certior duobus ſcilicet modis, aut quia complementum actionis in ipſa eſt, & in ipſo apparet, aut quia fortior uis lunæ in 14. eſt die quia plena eſt lumine, quintadecima uero quia quartadecima eſt ſecunda, & complementum actionis in 14. Impoſſibile eſt quoniā alterum ſit cōplementum in ea, cum non ad ſe inuicem tātum ſit ſpacij, ut natura aliud complere poſſit. Actiones ēm naturæ non ſunt ſubitę, ſed paulatim & intermiſſę, ſecundum diffinitionem & ordinamentum. Alię uero quæ inter duo ſunt quadrata ſimiliter nō ſunt certa, quia ante 7. & poſt 7. 6. eſt & 8. & ante 21. & poſt 21. 20. eſt & 22. Omnia hæc paria ſunt, & ideo debilia. Nonum uero nuntiatiuum eſt, quia natura cum in 11. criſin facere incipiat, in 9. die nuntiat. Quod ipſa 9. accidētaliter facit, quia ad uirtutem & complementum aſcendit inter primū quadratum & oppoſitionem. Hæc eſt diuerſitas diei creticæ ſecundum naturā numeri, & curſum lunæ. Sed ſunt homines ſicut ſophiſtę hoc conturbantes & dicentes: Vos autoritatem feciſtis diei creticę, extra naturam numeri, & curſum lunæ, dicentes numerum imparem in cretica die dignioręm eſſe quā

parem

parem. Quare ergo crisin in 14. & nuntium confirmasti in 4. cum horũ dierum sit paritas, his respondemus. Si impares dies creticæ diei certiores sint & gigniores naturaliter, pares intermiscentur accidentaliter, quia & si crisis in 13. die incipiat, compleatur uero in 14. Quartadecima imputatur, quia in ipsa apparet quid natura operetur. Et similiter si in tertia die incipiat, cõpleatur uero in 4. & inde uocatur nunciatiua. Quod philosophi non negligentes cum uiderent paritati hoc contingere accidentaliter, reuersi sunt in se, actiones inuestigantes naturæ, & naturam inuenerunt altissimarũ sequẽtes motum rerum. Quod cum fiducialiter explorassent, ad lunam redierunt terræ uiciniorem, & eam diuersam inuenerunt in mensibus, quia zodiacum in quibusdam 28. in quibusdam 27. peruagatur mansionibus. Si enim luna appareat uespere ante 30. dies, significatur mensis præteritus fuisse 19. dierum. In quo mense luna zodiacum in 27. diebus habuerit expletum. Si enim 27. diebus duo iunxeris, apparet luna sub splendore solis, & ita omnes dies fiunt 29. Si autem appareat post 30. significatur mensis præteritus fuisse 30. dierum, & luna suum circulum compleuisse in 28. diebus. Si enim 28. duo iũxeris, apparet luna sub splendore solis, & ita numerus 30. dierum complet. Vnde oportet intelligi quia luna tardum & uelocem habet motum. Vsus autem est naturæ ut semper moueatur secundum motum altissimarum rerum. Cum eñ sit una uirtus suarum uirtutũ, fecit deus eã omnipotẽs ad cõstruendum & destruendum aptiorem. Cum ergo philosophis hoc apparet, certificauerunt quia natura festinat in suo motu & actione, aut propter sanitatem uirtutis naturalis, aut propter subtilitatem & leuitatem materiæ fit motus suus, & actio secundum lunam zodiacum in 27. diebus complentem, & si natura tardetur, aut ex defectione sua, aut ex crassitudine, & grauitate materiæ, fit motus & actio eius secũdum lunam à qua zodiacus in 27. diebus completur. Bene ergo intelligimus quia diuersitates motuum crisis secundum diuersitatum sunt motuum naturæ in uelocitate & tarditate sicut mutationes figurarum lunę in uelocitate & tarditate ex motuum suorũ sicut diuersitatibus in uelocitate & tarditate. Sufficit nobis de die cretica & eius diuersitate dixisse, secundum naturam numeri & cursum lunæ.

De significatione crisin nuntiante. Cap. IX.

SIgnificatio qua signatur crisis aut futuræ denunciatiua est, aut præsentis futuram designans crisin, motus est morbi & furor sui, fortitudo caloris, & signum coctionis in urina, & digestione, & sputis. Pulsus magnitudo, & eius uelocitas. Si febris est periodis festinatio sua, & motus uelocitas, & molestatio, sicut si tertiana fuerit, & iuuenis sit ætas infirmi, tempus calidum, materia colerica, uirtus fortis, omnia hæc uelocitatem significant crisis. Si autem contraria, sicut si morbi motus fuerit quietus, & calor debilis, & nulla actio apparuerit, pulsus tardus & paruus, periodis febris

tardior

turdior, & debilis eius actio, & cottidiana sit uel quartana, infirmus autem senior uel senex, tempus frigidum, significatur crisis tarditas. Si significatio mediocris fuerit, quæ inter has duas media sit, fit crisis inter uelocem & tardum mediocris. Cum his significationibus crisis uentura intelligitur antequam ueniat. Significationes præsentem crisin ostendentes, magna sunt accidentia crisin semper comitantia. Precedunt enim purgationes has, & uulnera in crisin uenientia, angustia & conturbatio, & accidentia magna & timida. Qui autem non usus fuerit intelligere crisin, nec assuetus fuit in uisitatione infirmi, timet & dubitat. Si in die fit crisis, fit molestatio & periclitatio in nocte. Si in nocte futura sit, in die fit. Hæc autem molestatio est, conturbatio infirmi, surrectio & iacentis mutatio, in capite dolor, mentis stupor, alienatio, sensus grauitas, splēdor, & mala imaginatio, tenebrositas, lachrymæ sine fletu, rubor in oculis sine ophthalmia, rubor faciei, motus menti, angustia, anhelitus, tremor cordis, dolor colli, tractus uentris inferioris ad superiora, titillatio labrorum inferiorum, punctura in stomacho, dolor in dorso, rigor, tremor, angustia in urina, digestionis constipatio, sitis nimia, & alia magna accidentia. Vnde intelligimus quia crisis sit præsens. Si enim significationes hæ aut totæ, aut partim apparuerint nocte, significatur crisis futura in die illius noctis. Quod si die, in futura erit nocte. Hæc signa aut bonam crisin, aut malam significant. De bona constat quia in die crisi competenti nos certificat, & pulsus fortis, & antea decoctiones apparentes bonæ. Quod cum sit, sequuntur bonę depurgationes quas dixi, & aut sanitas infirmi, aut melioratio sit. Si purgationes sint de qualitatibus morbo pertinentibus, & de loco infirmitati uicino, fit sanitas certior uel melioratio. Species autem purgationis huius de accidentibus unamquanq; precedentibus intelligimus. Si enim infirmi facies & nares rubuerint, grauitatem in temporibus, & dolorem in collo habuerit, & apparuerit sibi ante oculos tenebrositas, aut splendor, & sentiat tetinositatem sub hypochōdria, crisin cum sanguine è naribus uenturam significat. Si cum his signis prurigo & rubor in naribus apparuerint, & infirmus cum naribus suis iocauerit intelligitur statim futurus sanguis, & si adolescens fuerit, sanguis certificatur magis. Sanguis enim in adolescentibus est plurimus. In iuuenibus & senibus uero, raro sanguis effluit è naribus. Cum infirmus grauitatem patitur in capite, & dolorem in stomachi ore, & titillationem in inferioribus labris, & sub hypochondria friguerit fit certum signum uomendi. Si alienationem mentis habuerit, & constipationem urinæ & digestionis, ruborem quoq; in exterioribus corporis. Fumum calidum de capite ascendentem cum infusione, pulsum uero mollem quasi æstuosum significatur crisis uentura cum sudore. Si autem nihil horum præcesserit, & infirmus grauitatem punctura & gurguliationem sub umbilico senserit, crisis cum digestione futura. Si uero patitur

titur dolorem & tetinationem in dorso, & solutionem uentris, & hæmorrhoiden in usu habuerit, tempus crisis cum sanguine erit hæmorrhoidis. Et si mulier sit, similiter intelliges de menstruis. Si crisis de huiusmodi purgatione in bona cretica die fuerit, & præcesserit coctio & pulsus fortis, & infirmus postea quietem & leuitatem senserit, & accidentia quæ cum crisi fuerant ablata sint, & calor quieuerit, & color melioretur infirmi, pulsus quoq; confortetur, crisis bona & perfecta futura esse intelligitur. Significationes crisis malæ, bonæ sunt contrariæ. Accidentibus enim quæ diximus apparẽtibus, siue partim, siue omnibus in diebus non creticis siue noctibus, neque de die bona crisi, uel signo apparente decoctionis, pulsu debili, & purgationibus, non de qualitatibus morbo attinentibus, mala & periculosa crisis significabitur. Si significationes fuerint mediocres, crisis non perfecta est, & morbus moratur, neq; liberat, sed usq; in diem creticã postea futuram morabitur. Verbi gratia. Si fuerit die 7. permanet morbus aliquantulum usq; in 9. uel 11. Si signa fuerint morbi finiendi, reuertitur morbus. Et si accidentia fuerint pessima, & uirtus defecta fit periculum. Sed si uirtus, salubre erit. Oportet aũt medicus intelligat, quia periculosa accidentia festinant facere crisin in die 5. uel 6. Salubria tardant ex acuitate sua.

De significatione peßima mortis nunciatiua. Cap. X.

QVia diximus quæ oportuerant de significatione uniuersali, salutẽ uel mortem nuntianti, de temporibus quoq; & scientia acuti uel diuturni morbi, atq; de scientia crisis. Oportet incipi & de significatione particulari salutem uel mortẽ portendenti in omnibus morbis, & hoc fiet secundum autoritatem Hippocratis in prognosticis, & in aphorismis, atq; alijs suis libris, & quæ ex pluribus uisitatis infirmis, nobis in experimento apparuerint. Incipiamus ergo à malis significationibus perditionem nuntiantibus, & post ab his quibus salus portẽditur. Sed tamẽ oportet intelligi quia hæ significationes malæ in magnitudine & paruitate, bonitate & malignitate diuersæ sunt. In quibusdam enim fortes, in quibusdam debiles, in quibusdam mediocres. Quod glorioßimus Hippocrates in aphorismis monstrauit, & in alijs suis libris cum exitiosum mortale, & morti uicinum dixerit, quibus diuersis mortem significari procul dubio dedit intelligi. Cum autem dixerit possibile est infirmum sanari si bona signa apparuerint. Cum autem peius & pessimum, intelligimus paucos de his morbis saluari, et si laudabiles significationes apparuerint, hos igitur à malis significationibus incipiamus. Significationes inquam quæ malum nuntiant, aut in acuta ægritudine, uel in diuturna erunt considerandæ. In acuta intelligentur ex accidentibus qualitatibus, in tactu, in corpus egrediẽtibus ex morborum qualitatibus. De corporis qualitatibus, si enim facies mortali assimiletur, malum signum ostendatur. De uirtute & defectione in facie apparente tanta, quantum remotio est à facie sana. Facies si effigurata fue-

rit ſicut Hippocrates dixit: Nares acutę, oculi concaui, tempora ſolida, & leuia, auriculæ frigidæ & cõtractę, cartillagines eorum tranſuerſę, cutis faciei extenſa, color liuidus uel uiridis, ſuperficie obſcura, periculũ ſignificãt, hæc omnia, ſi non ex ſolutione uentris, uel ex uigilijs fuerint, uel ex labore, uel nimio dolore, tunc enim minora ſunt in peſſimitate. Facies enim huiuſmodi in diuturnis morbis ex nimio labore, & digeſtionibus fit minus. Propter morbum corpus confundentem, & humectationis carnoſorum membrorum diſſolutionem, & eorum deſiccationem, & ſpiritus, atq; ſanguinis minorationem. Ex labore, dolore, & uigilijs propter diſſolutionẽ multam ſpiritus & humiditatis, & ſiccitatem, atq; defectionẽ ſpiritus, & caloris naturalis, quæ in extrema corporis pertingere non poſſunt maxime in facie quæ parum habet ſanguinis, propter remotionem ab epate & corde, quæ fundamẽta ſunt ſpiritus & ſanguinis. Item quia plurima pars faciei oſſa ſint. Si autem caro & humiditas diſſoluantur, hęc peſſimitas in facie cito oſtenditur. Quæ ſi in diuturno morbo fortia apparuerint propter longinquitatem temporis, neceſſe eſt ut poſt parum temporis fortitudinem, moleſtationẽ, & magnitudinem ſignificent morbi. Vnde & perditionẽ uidentur oſtentare. Sed ſi ex labore ſint, & uigilijs, digeſtione, ſiue dolore, minus periculum erit. Si dies tres tranſierint, & accidentia permãſerint, ex morbo eſſe eſt intelligi, & ſunt mortalia. Si albedo oculorum eſt rubea, & uenæ liuidæ uel nigræ, mortẽ certam ſignificant, quia rubor oculorũ ſi non ſit ex opthalmia plenitudinẽ ſignificat cerebri, & ſuarum pellicularũ ex humoribus ſanguinolentis. Liuiditas oculorum & nigredo eorum, frigiditudinẽ monſtrat oculorum. Hęc ſigna proprię admortem ſunt attinentia. Exire foras oculos in ęgritudine acuta, malum ſignũ, ſi non ſit ex uomitu uel ophthalmia. Si enim non ſit ex his duobus, peſſima materia deſcẽdiſſe in oculos denotatur. Si oculi alicui rei ſint alligati, neq; ſe mouerint, peſſimum erit. Coagulationem enim & mortificationem ſignificant ſui. Si albugo oculorũ in ſomno apparuerit, & palpebrę clauſę ſint, neq; hoc ex purgatione uel ex conſuetudine fuerit ſibi in ſanitate, peſſimum eſt & mortale, quia defectionẽ cerebri ſignificat. Si labra uel palpebrę uel nares liuidę uel tortę fuerint, uicinitatẽ nuntiat mortis, quia ſpaſmus in cerebro eſſe ſignificatur. Liuiditas igitur frigiditatem ſignificat & mortificationem. Frigiditas extremitatum in acuta ęgritudine eſt malum, quia apoſtema ſignificat in uiſceribus, aut humores frigidos in extremitatibus. Nimię puſtulæ in lingua in ęgritudine acuta, mortis uicinitatem ſignificat. In meri eñ & ſtomacho puſtulas oſtẽdũt eſſe multas. Si digiti & ungues liuidi fuerint & uirides, pulſus defectus, mortis uicinitas nuntiatur. Hæc enim accidentia, extinctum eſſe naturalem calorem deſignant. Si nigri ſint, minus periculum. Si uirtus ſit fortis, & infirmus periculi ſit tollerabilis, dies autem cretica ſit, ſalutem ſignificat, & infirmus cum uulneribus euadit, & denigrata membra cadunt, quia aliquando hæc

acciden-

accidentia materia facit expulsa à natura secundum crisin ad aliqua mẽbra. Quod ex uirtute intelligitur infirmi,& signo apparente decoctionis. Si in corpore infirmi uulnera prius fuerint,& uiridia uel nigra se fecerint, malũ signum erit. Si infirmus ad mortem perueniat, membra debilia moriuntur ante alia propter defectionem caloris naturalis in ipsis. Si in acuta ægritudine punctura quasi milium appareat in corpore, malum est. Tarditatem em̃ significat materiæ adhuc in morbo decoquẽdę. Si sint grandiuscula minus periculum instat. Icteritia ante 7. dies malum est, quia ante 7. secundum crisin esse non debet. Est autem hęc icteritia propter epatis,& uiarum fellis ad epar tendentium apostema. Si hypochondria subtilis sit malum est, quia instrumentorum cibi significat deficcationes. Si hęc loca sint cum dolore & tumida, malum est, quia apostema significat. Quod habet febres ex frigida corporis extremitate. Interiora uero incendentia & cum siti mortale est, quia apostema in interioribus corporis significat. Calor autem secessit ad apostema,& similiter sanguis, unde interiora incendunt̃ corporis. Si calor in corpore sit febricitantis,& in toto non æqualis, sed caput calidum, plantę uero manuum & pedum frigidę sunt, latera & uenter nimiũ calida, pessimum est. Apostema enim in cerebro significat, aut epate uel stomacho. Si febris sit pessima, pessimitas sua semper in die confortatur cretica. Si febris cum dimittat peior esse quam fuerat incipiat pessima est,& si infirmus patit̃ tumor in facie & pedibus ante 14. diem, sine dubio 14. die morietur. Corruptionem enim complexionis significat epatis. Qui acutas habent febres cũ nimio calore & eorũ calor extinguitur atq; mitigat̃ tactus corporis & quiescit, sine causa & sudore, nec sanguine è naribus nec urina nec digestiõe, nec aliqua alia re cretica apparente, signatur quia cito moriantur. Calor enim extraneus in interiora perforans corporis incendit cum calor naturalis reniti tur omnibus suis uiribus ut materia morbi expellatur, quod non possit cadit,& infirmus moritur. Febris peracuta si in diebus paribus augmentetur malum est, quia in huiusmodi necesse est crisin 6. die fieri. Huius autẽ crisis mala est. Hæ sunt significationes quas ex corporum qualitatibus intelligimus. Significationes amodo dicentur percipiendæ ex eorum actionibus. Si oculos remoueat ne lumen uideat,& prę ter uelle suum lachrymet̃, malum est. Si motus oculorum sit nimius,& quasi suffocati uideãtur, & unus altero sit minor, mortale est. Quia oculorum à lumine remotio, defectionem spiritus uisibilis significat propter defectionem cerebri, non alicuius alterius oculorum membri. Lachrymatio uero ex defectione contentiuę in cerebro. Si autem est cum peracutis febribus perditio significatur. Si autem est cum febribus salubribus, sanguis effluit è naribus. Suffocatio oculorum significat in cerebro & lacertis esse spasmum. Paruitas oculi, & motus multus, tremorem significat quem lacerti patiuntur,& etiam alienatio designatur,

quę ambo mortalia ſunt. Os apertum habere, neq; poſſe claudere, perditionem uidetur ſignificare. Signat enim ſpaſmum, aut defectionem uirtutis cõtentiuæ. Si in lecto infirmus contra pedes uoluatur, mors ſignificatur, quia uirtus mortua eſt quæ corpus portare debet. Et ſi inueris ſupinum, & collũ & pedes, manusq; extenſa ſunt, malum eſt, ſed tamẽ priore minus. Si pedes inueneris diſcoopertos & nõ calidos, & manus, pedesq; non bene diſpoſita ſed diſturbata malũ eſt, tum defectionem uirtutis ſignificẽt, & in uiſceribus calorem anguſtiam facientem, & ideo pedes diſcooperit in delectatione frigidi aëris. Si ſupinum inueneris, & pedes duplicatos, malum eſt, nõ emũ uſus eſt ſic habere ſe ſanos. Si corpus graue & molle uideris, manus & pedes ſimiliter malum eſt, quia ſignificat dolorem uentrẽ circundantem. Si morbũ peruenisſe ad ſtatum uideris, & ipſe excitat ad leuandum, & quicquid inuenerit firmiter tenuerit periculum oſtẽdit, quia infirmũ in ſtatu oportet eſſe quietum. Quod ſi non tranſit eſt peſſimum, maxime in peripneumonia. Significat enim anguſtiam, alienationẽ, anguſtiam anhelitus. Pectus emũ & pulmo ſuffocata ſunt, cum enim ſuppinatur, pars pectoris ſuper dorſum iacet, & pulmo ſtringitur, neq; aër intrare poteſt ut ſufficiat. Si ſederit, anhelitus melior erit. Stridere dentes in febribus ſi non conſuetudinis fuerit ſuæ, malum ſignificat. Quia iſtud aut eſt naturaliter, ſi lacerti maxillarũ ſint debiles, aut de ſpaſmo ibi naſcente, unde & mortẽ ſignificat aut maniam. Veniente autem mania, ſi ſenſus poſtea diſturbetur, mors ſignificatur. Si infirmus in peripneumonia, phreneſi, & cephalea, manus contra faciẽ leuat, quaſi rem aliquam accepturus, ſiue lignum, ſeu aliquid de pariete, uel pannis, malum eſt. Quia motus manuum in his tollendis, ex imaginatione eorum quæ infirmus ante ſe cernit, & ſignificat plenitudinem cerebri ex humoribus malis, quibus deſcendentibus in oculos fit illa imaginatio, & ideo ex his ſignificatur mors. Si ante ſe uiderit homines nigros, magnos, & perſonis peſſimos, malum eſt. Significat enim in cerebro humores malos & incenſos, atque melancholicos, & cerebri ſubſtantiam eſſe incenſam. Si uideris infirmum plorantem in acuta ęgritudine, malum ſignũ. Plorare enim aut de humoribus eſt in cerebro melancholicis, aut de anguſtia anhelitus, & peſſimitate eius. Ira & uelocitas loquendi, in infirmo antea manſueto in acuta ęgritudine malum eſt. Quia multum à ſua ſignificatur exiſſe natura. Idem facit quies in multum loquente. Audacem multum loqui, non eſt malum. Si infirmus neq; audierit neq; uiderit & defecerit, uicinus eſt morti. Si in ſtatu febrium uiderit in ſomno niuem ſuper ſe cadentem malum eſt. Humorum enim frigitudinem ſignificat corpori dominantem. Anhelitus ſi ſit ſpiſſus, malum eſt, quia ſignificat dolorem & incenſionem. Si magnus ſit & rarus, malum eſt, & ſignificat alienationem. Si cum exeat nares, frigidum eſſe ſenſerit, uicinus eſt morti, quia frigiditudinem caloris naturalis, & eius ſignificat

morti

mortificationem. Si anhelitus in ſua uia diſturbetur malum ſignum, quia lacertos pectoris ſpaſmatos eſſe portendit, unde aër diſturbetur in uijs ſuis. Fœtor enim anhelitus malum ſignum, quia putredinem in inſtrumentis ſpiritus oſtendit. Mutare ploratum in acuta ægritudine eſt malum. Hunc autem anhelitum patiuntur pueri propter defectionem anhelitus ſui. Quod ſi contingat iuuenibus, humores melancholici, & percuſſio in inſtrumentis ſpiritus ſignificantur. Si infirmus de nocte uigilet, & de die dormit malum eſt. Et ſi à prima uſque ad tertiam dormiat, non adeo malum eſt, quia cum homines dormire de nocte, & uigilare de die conſueuerint naturaliter, & contra eatur naturæ malum eſt. Sed tamen ſi in ſanitate conſueuerit, non tantum eſt mali. Si neque de die neq; de nocte dormiat, malum eſt, quia aut nimium dolorem aut mentis ſignificat alienationem propter cerebri ſiccitatem. Si ſomnus dolorem facit mortem ſignificat. Quia in ſomno naturalis calor in corpore eſt interno ad digerendum & meliorandam morbi materiam. Qui ſi adeo ſit debilis ut hoc facere non poſſit augmentat morbum & dolorem facit. Si infirmo omnia feceris quæ oportuerit, & nihil tamen eum iuueris, morbus peſſimus eſt & durus. Significationes eorum quę morbum exeunt, quatuor modis ſunt, aut enim in digeſtione, aut in urina, aut in ſputis, aut uomitu, & ſanguine per nares, & hæmorrhoide, menſtruis & parturitione. Digeſtio ſi uiridis fuerit, nigra, fœtida, unctuoſa in acuta ægritudine eſt mortale. Nigra enim incenſionem ſignat. Vnctuoſa diſſolutionem carnis & pinguedinis propter nimium calorem. Viridis coleram eruginoſam. Fœtida putredinem nimiam & peſſimam. Aquoſa, ſubtilis, alba, uel citriniſſima, uel ſpumoſa malum eſt. Subtilitas enim ſignat defectionem digeſtionis, alba quia colera neq; ad ſtomachum neq; uadit ad inteſtina ſignat, ſed cum ſanguine per totum corpus diſpergitur, & icteritia ſignificatur. Citriniſſima multam coleram ad ſtomachum & inteſtina deſcendiſſe demonſtrat. Spumoſa, mixturam uentoſitatis & digeſtionis deſignat, ſicut uidemus fieri in tempeſtate maris, aut de nimio calore ſuperfluo, ſicut uidetur in bullienti caldario. Si digeſtio ſit parua, lenis, uiſcoſa, alba, aut citrina, eſt mala. Iſta enim digeſtio ſignificat diſſolutionem pinguedinis corporis. Citrinitas aut calorem fortem, aut pinguedinem putreſcentem, ſi ſit diuerſorum colorum, id eſt, rubea, citrina, nigra, ſit malum. Diuturnitatem enim ſignificat morbi. Hi enim humores in corpore ſe coadunantes, diuerſos in eo morbos ſignat, & naturam multo tempore ad repugnandum & conſolandum neceſſariam. Vnde morbi peſſimitas ſignificatur diuturna, & ſi pura ſit colerica cum faſtidio, & homo digeſtionem habeat tempore longo, & faſtidium ſibi uenerit, malum ſignum, & in inteſtinis apoſtemata. Si autem in diſſenteria quaſi carnis

exierint fruſtra, mortem ſignificat, quia uulnera manducauerunt inteſtina, & peruenerunt uſq; in ſecundam tunicam perforantia, & excorticauerunt eam. Si digeſtio paulatim ueniat & ſpiſſa, malum eſt, quia cogit infirmum leuare, & ita uirtus eius deficit, maxime ſi pungitiua ſit. Digeſtio pura poſt diſenteriam malum eſt, quia inteſtina excoriata ſunt ex acuta colera. Digeſtio nigra ſponte ueniens cum febri, uel ſine febri peſſimum eſt ſi non mutetur. Et omnia quæ exeunt de corpore digeſtiones aut urinæ ſi mali ſint coloris, peſſimum eſt ſi non mutentur, aut quieſcant. Quia nigredo digeſtionis & urinæ incenſionem ſignificat. Si mutentur & paulatim quieſcant, ſignificat naturæ uirtutem malos humores in corpore finientem. Qualiscunq; morbus in initio colera nigra de ſuſum uel de iuſum exeat, mortem ſignificat. Quia aut materię multitudinem, aut uirtutis contẽtiuæ defectionẽ. Quorũ qualecunq; ſit peſſimum eſt & mortale. Qualiscũq; de acuta ęgritudine aut diuturna defecerit, & aliqua re alia, & nigra colera exierit, poſt diem illum moritur. Similiter abortiua mulier. Virtus enim in huiuſmodi cecidit, & humores hos ipſa non expulit, ſed ex ſua abundantia exierunt. Febres peracutas habentes, ſi ſtiptici ſint malum ſignificat. Calor enim aſcendit in ſuperiora. Digeſtiones ſub hypochondria ſubtiles nocẽt ſtomacho & epati, & aliis inſtrumentis cibi. Si autem augmẽtet ſolutio dubium ſit de morte. Ventoſitatem exire cum ſonitu cum ſuæ non fuerit conſuetudinis ut inde uerecundus ſit, in acuta ęgritudine malum eſt. Si enim ſanæ fuerit mentis, ſignũ magnum dolorũ uentrem circundantem. Si autem extra uoluntatem, mentis ſignificat alienationem. Quæ utraq; peſſima. Significationes in urina ſic capiendæ ſunt. Vrina nigra in maſculo ſiue fœmina perditionem ſignificat, cumq; ſit paucior, tanto eſt peior. Significat enim cõſumationem humectationis in corpore, & mortificationem inſtrumenti urinæ. Vrina enim nigra ex incenſione eſt humorum propter calorem nimium, & inde perditio ſignificatur in omnibus ætatibus. Puerorum uero urina ſubtilis & aquoſa, malum eſt. Quia naturaliter debet eſſe craſſa cum hipoſtaſi propter uirtutem in corporibus eorum mutabilem & humorum coctionem ſicut in ſputis, in pleureſi, & emunctiõe, in rheumate, & ſanie, in uuluere. Quia cum ſit craſſior, tanto intelligitur decoctior. Si autẽ urina puerorum ſubtilis eſt, & aquoſa in longo tempore malum eſt propter contrarietatem eorum naturę. Siq; in urina hipoſtaſis ſit nigra in uaſis in infirmitate, aut nebula deſcenderit ad inferiora, perditionem ſignificat, quia nigra hipoſtaſis demonſtratiua eſt incenſionis, aut nimię frigitudinis, & ſi ſit in fundo, aut deſcenderit ad inferiora ſignificat uictoriam morbi, & in uirtute dominationem ſui, ſicut alba hipoſtaſis cum leuis & in fundo ſit, ſignificat ſanitatem, & decoctionis completionem. Vnde nigra hipoſtaſis ablationem ſignificat decoctionis. Vrina aquoſa & ſubtilis, malum eſt, quia coctionis ſignificat ablationem, & naturæ

decoctio

decoctionem ad materiæ morbi repugnationem. Iterum significat caloris ascensionem ad superiora corporis, & futuram alienationem. Si autem urina talis sit, & homo tamen alienatus fuerit, perditionem significat, quia calor cerebro cōmixtus est. Si autem salubres significationes fuerint, & mens salubris sit, significat futurum apostema sub hypochondria. Quia morbus cum moretur, tam diu materia crassa significatur, frigida materia ad decoctionem est dura, cui si natura dominetur, deponit eam ad corporis inferiora. Vrina fœtida & crassa malum significat, quia fœtor putredinē, & crassitudo parit duritiem. Vrina turbida & non declaranda, & si declaretur, parua tamen hipostasis efficitur, mala est cum multitudinem caloris extranei demonstret, faciens quasi ebullitionē, & caloris naturalis defectionem, ut non possit digerere materiam. Hipostasis quæ quasi farina crassa est, uel scintillosa, aut furfurea mala est, quia hipostasis istæ consumptionem membrorum significant assimilans crassam urinam, aut ex incensione est crassi sanguinis aut ex dissolutione carnis propter nimietatem caloris. Scintillosa de excorticatione est durorum membrorum, unde priori peior est. Furfurea de excorticatione uenarum, & inde pessima. Oportet tamen intelligas de uesica & renibus huiusmodi aliquando exire hipostases, & nō significare malum. Intelliguntur tamē de dolore quem sentit infirmus in horum membrorum circundationibus. Paruitas urinæ malum est, quia significat incēsionem, & humiditatis consumptionem, aut uirtutis defectionem, urinam à sanguine diuidentem, aut expulsiuę debilitatem. Vomitus si sit niger, uel uiridis, & eruginosus, est pessimus. Si fœtens, est mortalis. Causa eius eadem quam diximus de urina & digestione, de nimia scilicet incensione & frigitudine. Si homo huiusmodi colores in simul uomat, fit certior ad mortem, quia malorum humorum significat multitudinem. Sputa si in passione pectoris sit rubicunda, aut pure citrina, neq; cum saliua mixta, & cum tussi egredientia, malum significat. Quia pura dominationem portendunt humoris per se exeūtis, cum tussi crassitudinem sui, & laborem naturæ ad expellendum. Si uiride sit aut spumosum, sit malum, sicut in digestione, de huiusmodi diximus colore, liuidum & nigrum similiter. Imò omne sputum unde nō quiescit dolor malum est, maxime si sit nigrum, quia materiam in pectore multam significat & pessimam. Sputum uero unde dolor mitigatur bonum est. Sputū in phthisicis paulatim & cum nimio labore, mortale est. Defectionem enim uirtutis in cruditate materiæ significat. Si multum sit & facile exierit, minus pessimitatem ostendit, quia longo tempore consumitur. Sudor si omni die adsit, neq; tamen cretica fuerit, neq; totum corpus tenuerit, neq; febres extinguit, neq; inde corpus alleuiat infirmi, sed potius peioratur, malum est. Et si sit frigidus, & in capite & in collo tantum, fit peior. Si cum acuta febre sit mortale. Si cum leni diuturnitatem significat morbi, quia frigidus sudor

humores

humores significat frigidos, & caloris naturalis defectionem. Si sudor decoctionis signum præcesserit, multitudinem demonstrat humiditatis, & defectionem contentiuæ uirtutis. Si rigorem & tremorem sequitur sudor, morbi significatur fortitudo. Sanguis è naribus si sit guttosus, & paruus & niger mortem demonstrat, maxime in peracutis febribus. Quia significat phlegmonem in cerebro sanguinem eius corrumpentem. Si sit in die cretica, aut cito moritur, aut post longum tempus liberabitur cum alijs crisibus. Si de naribus exeãt humores uirides, aut citrini, malum est, quia cerebro malam coleram significat dominantem, & ipsum incendentem. Hæ sunt significationes pessimę quas perpendimus ab exeuntibus corpore. Significationes de qualitatibus morborum sic intelligantur. Morbus si fuerit ex morbo anteriori, & fortior sit, atq; in nobilibus membris sit pessimum. Si dolorem in capite fortissimum infirmus patiatur, atq; moretur in peracutis febribus, & si malę alię significationes, sine dubio mortale est, quia significat calidũ apostema in cerebro, & in sua tunica. Si malę significationes non apparuerint, liberationem significat cum sanguine è naribus, aut cum aliquibus apostematibus. Sanguis autem è naribus in hac passione effluit iuuenibus, & ante 20. dies. Si enim post 20. dies, & senex fuerit cum apostematibus. Si dolor in capite, & grauitas in collo moretur phreneticis, necesse est ut ueniat spasmus, & colera quasi uenenum euomat, & moritur. Quia dolor iste ex colerũ est acumine caput ascendente, & spasmatur ex cerebri & panniculorum suorũ siccitate. Vomitus ex multitudine est pessimorum colerum. Velocitas mortis propter pessimitatem est morbi, & nobilitatem loci. Si infirmus defectus sit in uirtute cum uomuerit moritur. Quod si fortis usq; in diem tertium permanebit. Si mens turbetur ex capitis percussione malum est, quia significat quod cerebrum & uentriculi sui patiantur. Si in cerebro nascantur uulnera & uentriculi perforentur, mors demonstratur, quia in uentriculis cerebri spiritus animatus currit. Quod si patiantur, uita auffertur. Si quis ex potatione uini, alienationem & rigorem patiatur, malum est. Ex fumo enim uini uentriculi implentur cerebri, & ex calefactione sui. Rigor fit ex multitudine uini calorem naturalem operientis, & extinguentis. Apoplexia in ebriosis spasmum & mortem gignit, nisi febris superueniat ab ebrietate dissolutus. In apoplexia enim huiusmodi uino implentur cerebri uentriculi. Sed tamen uinum suam plenitudinem ex sua subtilitate dissoluit, & similiter dissoluuntur per ipsum, crassi humores febrium. Quę res ab ebrietate dissolutis, causa est salutis. Si autem econtra contigerit solent spasmari, atq; mori. Si cui subito in sanitate sua dolor capitis ueniat, & obmutescat, atq; stertat, in die moritur 7. nisi febris superueniat. Cum in apoplexia sicut diximus uentriculi cerebri de crassis impleantur humoribus. Stertere in apoplexia, uirtutẽ & magnitudinem eius significant, & passionem lacertorum pectus mouentiũ

sicut

ſicut dixit Hippocrates. Apoplexia ſi ſit fortis, non ſanatur. Non fortis dura eſt curari. Apoplexia autem in acuta ægritudine quarto uel ſeptimo finitur die, cum enim fit in membro nobili non ultra acutam ægritudinem poteſt pati. Sed febri ſuperueniente humores diſſoluuntur, & morbus curatur. In peracutis febribus ſi dolor fortis ſit in auriculis interioribus malū eſt. Dolor enim in his mēbris, calidum apoſtema eſſe in auditus neruis oſtendit, ex cuius uicinitate cerebrum patitur, & ideo hunc dolorem alienatio ſequitur, unde ſubito plurimi ſicut in apoplexia moriuntur. Iuuenes in prima hebdomada. Febres enim in hac ætate fortiſſima eſt propter fortē calorem & multitudinem coleræ, ſenes poſt moriuntur. Quia febris in ſenibus non nimis eſt calida propter paruitatem caloris & colerę in eorum corporibus. Aliquando exeunt uulnera in eorum auriculas & ſanantur. Sed iuuenes ante apoſtemata orta moriuntur. Sanitas tamen ſperatur ſi ſanies ab auriculis exeat cum bonis ſignificationibus. Si puſtulæ quaſi cicer appareant in lingua, & corporis refrigeſcat extremitas, mors eſt uicina, quia meri & ſtomachum ſignificat ſimiliter habere puſtulas. In collo nigro apparente apoſtemate, & ueſicis cum mentis alienatione, uel uigilijs, maloue anhelitu, malū ſignificatur, quia illa materia eſt peſſima. In collo uulnera cum febri continua malum ſignificat, maxime ſi ſigna mala appareant. Quia apoſtema in hoc loco tranſglutire & anhelare auffert. Suffocatur ergo infirmus & moritur. Subita ſuffocatio in peracutis febribus ſi nequid tranſglutire niſi cū difficultate eſt mortale. Si febricitans tranſglutiendi duritiem patiatur, & torturam, neq; tamen in collo apparuerit tumor, mortale eſt, quia ſignificantur apoſtemata in meri, uel eius lacertis nucham & ſpondyles trahentibus unde collum torquetur habentes ſinanchiam, ſi tumor & rubor cum dolore nimio in collo non appareat, & uolentes anhelare ad ſedendum excitentur iacere enim nequeunt, in die moriuntur quarto uel antea. Apoſtema enim inglutire ſignificat unde uiæ oppilant ſpiritus, & neceſſe eſt infirmus ſuffocetur. In ſinanchia rubore & tumore in gula non apparentibus mortale eſt, ſed tamen tardius priore. Quia apoſtema in meri eſt, & gutturis extremitate. Sinanchia in qua rubor colli apparuerit, uel pectoris, tardior eſt cæteris, & utinam infirmus liberetur inde. Si tamen rubor ſubito nō euanuerit ſpes eſt liberandi. Si rubor extra appareat in pectore uel collo, ſignificat materię ad exteriora expulſionem, & gutturis liberationem. Si rubor in die cretica intus ſe abſcondat, & in exteri corpore appareant uulnera, infirmusq; ſanie expuat, liberationem morbi ſignificat. Si autem rubor ſine aliqua harū ſignificationum ſit, & infirmus à dolore quieuerit, mortem demōſtrat, aut in morbum recidat. Quieſcere infirmum à dolore, & ex apoſtematis eſt ad pulmonem deſcenſione, & pulmo non ſentit, unde nec dolor ſentitur. Sinā chicus ſi liberetur, & humor ad pulmonem digrediatur ſeptimo die mori-

tur. Suffocatus cum fune uel alia re, & ſpuma in ore eius apparente, & ſi nõ dum mortuus fuerit, non tamen liberatur à morte. Suffocatio enim guttur & canales pulmonis artauit, aëremq; intrare prohibuit, & fumoſam ſuperfluitatem exire prohibitam ſuper cor & pulmonem augmentauit. Ad quã expellendam adiuuit ſe pulmo cum labore tamen magno. Expulit ergo parum fumi cum humiditate, & hoc eſt ſpuma in ore. Spumæ enim cauſa uentus eſt & humiditas, ſicut in mari uidemus tempeſtuoſo. Si habens pleureſin non ſpuit, & orthomiam anhelitus habuerit, nec iacendo anhelare poſſit, moriturus erit. Ex magnitudine enim eſt apoſtematis & defectione uirtutis in decoctione & expulſione, & pectoris, ſuper pulmonem cecidit oppilans uias ſpiritus. Vnde orthomia anhelitus conſequitur. Qualiſcunque dolor in pleureſi non mitigatur, cum ſputis, neque cum phlebotomia, uel pharmacia, nec calefactione, uel alio medicamine, malum eſt, quia empyici futuram demonſtrat. Apoſtema enim calidum quod non alleuiatur cum medicamine expugnante, aut diſſoluente, in futuro ſignat ſaniei collectionem. Cum autem ſanies in pleureſin ueniat, aut peripneumoniam, & colera ſiue ſanies in ſputo appareat, aut utraq; in ſimul malum eſt, quia defectionem ſignificat naturæ in materiæ apoſtematis decoctione, quam non poteſt totam mutare in ſaniem propter ſuam peſſimitatem. Si autem ſaniem ſpuerit die ſeptimo, infirmus moritur in quartodecimo. Si bonæ ſignificationes apparuerint, moratur mors in 17. Quia ſextadecima dies eſt cretica, ſicut alibi iam diximus. Si ſigna fuerint mala & infirmi creuerit peſſimitas, mortem ſignificat. Sicut ſi his diebus ſanies finiatur bonum nuntiatur. Et fit mors in quartodecimo, quia hoc ſignum mortale eſt in die iſta. Si bona ſigna fuerint protenditur mors in ſeptimũdecimum uel uigeſimũ, ſecũdum uirtutes ſignorum. Si mala pro bonis, morietur in nono uel undecimo ſecundum uirtutem ſigni apparentis. In pleureſi ſi locus niger in latere fuerit, uicinatur morti. Quia materia ex peſſimitate ſua, ab interioribus uadit ad exteriora, & materia nigra peſſimitatem ſignificat. Ex pleureſi naſcens peripneumonia multum eſt, quia multitudinem materiæ ſignificat. Quam cum pectus non capiat ad pulmonem deſcendit & inde peior fit. Oportet autem intelligi quia plurimi cadentes in empyicin de pleureſi, uel peripneumonia, moriuntur, ſiue ſint ſenes, uel ſeniores. Alij autem empyici ſicut habentes apoſtema ſub hypochondria, iuuenes moriuntur. Quia in pleureſi uel peripneumonia, uirtus quæ ad ſcreandum adiuuet eſt neceſſaria. Virtus ſeniorum defecta, non poteſt emittere ſputa. Febris in ipſis non eſt fortis, & ideo non periclitantur ſicut iuuenes. Iuuenes in pleureſi uel peripneumonia habent uirtutem facile ſcreandi ſaniem, quæ coadunatur in pectore uel pulmone, & calor eorum non eſt fortis.

Aliud

Aliud apostema febrem fortem facit ut dissoluat humectationē membrorū fundamenti. Pleureticis, & peripneumonicis digestione superuēniēte malū est, maxime ante 7. quia digestio nō mūdificat pectus uel pulmonē, sed desi/cere facit uirtutē, ut materiā morbi expellere non possit cum sputis. Si dige stio ante 7. appareat, mortale est. Causa defectio est contentiuæ, & mem/brorum principalium dissolutio. Si pustulæ uel uulnera pleureticis, uel peri pneumonicis appareant pedes circundantia, & quod screatur sputum ad expellendum durum est, paruumq; & crudum, & in urina non appareant bona apostemata, membrorū ubi sunt apostemata debilitatem significat. Quia materia remanet in pessimitate sua. Si uulnera se intus occultauerint, & febris non cessauerit, sputum uero durum, paruumq; atq; crudū perman serit, infirmus alienatur & moritur. Quia hæc accidentia pessimitatem ma/teriæ signāt. In pleuresi uel peripneumonia si rheuma superueniat malū est. Significat enim multitudinem materiæ nondum ad pectus descendere. Ha bere empyima in pectore & saniem quasi feces aut lutum inde exire, mors significat, cum materiā non coxerit natura, sed manserit in pessimitate sua. Priscorum screatus si fœteat super carbones proiectus mortale est, quia pu tredinē significat pulmonis, aut malos humores corporis. Si pulmo corrū/pat ilico homo morit. Si sputum in phthisicis stringat mors demonstratur, quia defectio uirtutis ostenditur. Sanies si non spuitur pulmo corrumpitur, & cor inde circundatur. Digestio pessima uiridis uel nigra, siue fœtens, si stringitur mors portenditur. Alienatio in phthisicis est malum, quia non est consueta. Si capilli capitis cadant phthisicis, & digestio superuenerit, mors est uicina, quia contentiuæ significat defectionem, & humectationis corporis consumptionē. Dolor capitis in phthisicis malum est. Significat enim pessimam ad cerebrum ascendere materiam. Multus sudor in phthisi cis malum est, quia significat consumptam humiditatem in mēbris. Phthi/sici paulatim & crudum cum angustia si screauerint cito moriuntur. Si con trarię contra, quia multa sputa & facilia significant fortitudinem uirtutis pulmonem mundificantis, habentes sincopin spissam sine causa aperta, subi to moriunt, quia pessimos humores ad cor significat effluentes, & ex eorū spissitudine cor deficit, & aliquando descendens calorem naturalem extin/guit. Qui habet tremorem cordis fortem & sæpe subito moritur. Hęc e/nim accidentia aut de complexione sunt mala, aut de cōsuetudine pessima. Si hæc cordi sæpe superfederint, dissoluitur uirtus, & calor extinguitur. Si uulnera in pectore nascantur, & usq; in cor perforauerint, sine dubio morta le est, quia pectus & cor fundamenta sunt uitæ. Vomentibus si singultus & rubor in oculis uenerit, malum significat, quia singultus stomachi est spas/mus, & ex plenitudine uel inanitione nascitur. Si autem post uomitum ue/nerit significat quia ex inanitione fit, & est pessimum. Rubor oculorum ce/

rebrum significat passum, & similiter singultus, qui post purgationem, aut aliam uenerit solutionem. Hydropisis post acutam ægritudinem cum dolore & febri mortale est, quia de frigiditudine epatis, & defectione est uirtutis generatiuę sanguinis. Cuius cura calida est medicina. Quam si faciamus, materia febris augmentatur, quia dolor & febris ex apostematibus sunt calidis uel ex punctura nimij caloris. Si frigida faciamus ut febris mitigetur, hydropisis augmentatur, unde fit ut pereat infirmus. Hydropisi superueniente tussi pessimum est. Quę si ex humiditate ad pulmonē descendēti & eum percutienti, malum est. Si sit ex alia re minus est mala. Hydropicis colericā superuenire digestionē, malum est, quia hydropisis de materia est frigida. Si aūt calida exeat materia, augmentat̄ frigus & morit̄ infirmus. In apostemate calido sub hypochōdria, & oculis multū & spissum mouētibus, alienatio mētis & periculū designat̄, qa signat passionē apostematis in ore esse stomachi, uel in diaphragmate propter colligantiā horū ad cerebrum cum neruis. Manifestat aūt hoc oculorū motus qui ad cerebrū colligant̄. Si in cerebro uel epate siue splene calidum sit apostema malū est, quia sunt nobilia mēbra corporis regitiua. Apostemate in epate singultu superueniente malū est. In magno em̄ singultu patit̄ stomachus, quia humoribus ibi generatis eū pungentibus fit singultus. Si apostema sit sub hipochondria super lacertos uētris nō molestat nisi magnū sit. In magno deficit natura cum sibi repugnare nō ualeat. Qualecunq; apostema est sub diaphragmate, in initio est molestū. Et si 20. dies transeat, & febris tandiu permaneat, & nō dissoluit̄ apostema saniem facit. Qualecunq; apostema saniē facit, neq; caput acutum in exteriora exierit, sed latum & magnū fuerit molestū est. Acutum em̄ caput materiæ significat subtilitatem, & eius calorē. Vnde cutis digerit̄, & sanies efficit̄. Exitus eius contra cutē, membri nobilis signat salutem. Qualecunq; uero magnū est & latum caput habet, multitudinē materię, & crassitudinem eius ostendit, & pigritiam naturæ ad digerendū, & in exteriora expellendum. Si apostema intus crepuerit, subtilitatem nimiā facit, & defectionem uirtutis, & molestatio fit fortis. Si intus & extra crepuerit mortē ostendit, quia magnitudo passionis, & multitudo ostendit̄ materialis. Omne apostema si magnū sit & durū, & dolorem faciat, molestationem, & mortē significat propter magnitudinē & suam fortitudinē, & in naturā sui uictoriam. Qui hydropisim habet in epate aqua illa ad pelliculas siphac erumpente, morit̄ em̄ aqua impleto uentre, quia hydropisis in epate, uesicæ sunt in pelliculis eius ipsum operientibus quæ aqua implentur. Cum autem hę uesicę crepuerint, & hęc eruginosa aqua ad siphac uel scirbū descenderit, eorum substantias consumit, unde consequit̄ ut pereat infirmus. Qui inciditur aut coquitur hydropicus, uel empyicus, & saniei, uel aquæ subita multitudo currerit, moritur. Quia purgatio nimia & subita uirtutem dissoluit ita ut restaurari

ſtaurari nequeat. Exit enim cum aqua multa ſpiritus quantitas. Qui habet apoſtema in ſtomacho ſub hypochondria, aut in membro aliquo interiori crepuerit, & ſanies quaſi uini aut olei exierit, mortale eſt, quia naturam monſtrat non poſſe digerere, & inde albam ſaniem feciſſe. In ictericis epar durum malum eſt. Durũ enim apoſtema epatis futuram plurimis oſtendit hidropiſin. Si ſub hypochondria diarrhœicis macies, & ſubtilitas fuerit malum eſt, quia humiditatem conſumptam & exiccatam deſignat in ſpiritus inſtrumentis. In ileos uomitus & ſingultus malum eſt, & ſi ſpaſmus ſuperueniat mortale eſt. In hac enim ſubtile inteſtinum concluditur, & cum natura digeſtionem expellere nequeat ad inferiora, reddit eam ſtomacho ut exeat cum uomitu. Vnde ſtomachus patiens ſingultit. Si uero cerebrum patiatur propter ſtomachum fit ſpaſmus, & alienatio. Hæc autẽ accidentia ſunt periculoſa. In ileos ſtranguria ſuperueniente, moritur infirmus in 7. die, ſi febris non ſuperueniat, & nimia ab ipſo urina exeat. Quod ſexto aphoriſmorum particula ſcribit Hippocrates. Sed Galenus cum hunc aphoriſmũ non intellexerit, Hippocratis eum eſſe negauit. Qui habet dolorem in femoribus cum febri, & dolor uſq; in diaphragma aſcenderit, & inferiora loca quieuerint, mortale eſt, maxime ſi aliæ ſignificationes malæ apparuerint. Dolor enim in his locis cum febri calidum apoſtema oſtendit. Quod ſi ad diaphragma aſcenderit, alienatio fiet propter colligantiam cerebri, & eſt mortale. Si laudabiles appareant ſignificationes, & uirtutem ad digerendum morbum cõfortantes, futura erit ſanies. Apoſtema in ueſica ſi durum ſit & cum continua febri, mortale eſt, quia conſtringit inteſtinum ad digeſtionem non expellendum. Si autem ab infirmo urina exeat digeſta, & non ſanioſa liberatur. Sin autẽ & febris nõ ceſſat, occidit in primo periodo. Pregnãti ſuperueniente eriſipela in uuluam, moriunt, in ſtomacho, & epate, renibus, & ueſica magna apoſtemata ſunt mortalia. Si parua ſint poſſibile eſt ſanari. Galenus: Vidi inquam uulnera in craſſo inteſtino, & digeſtionẽ ab ipſis exeuntẽ & tamen euaſit infirmus. Vidi item uulnera à capite uſq; in ſubtiles ſpelũcas perforantia, & tamen ſunt ſanata. Item quidam habuerunt uulnera in circũdantibus epar, & epatis parte inciſa liberati ſunt. Sed ſi uulnera in concauũ inciderint, aut in partem gibbi, impoſſibile eſt ſanari. Veſicæ concauitatem ſi uulnera perforent impoſſibile eſt curari, quia ſubſtantia eius neruoſa non ſolidatur. Renes ſunt carnoſi, unde ſi uulnera ſint & non magna, ſolidantur, & non ſanantur. Rigor ſi ſuper debile corpus augmentetur, eius deſtituitur uirtus. In febribus ſtomachi incenſio, & in corde tremor malum eſt, quia tremor ex ore eſt ſtomachi, & multitudine colerica in ipſo. Si in quibuſdam mẽbris ſint apoſtemata, ſiue dolor, & ſitis ſuperueniat, uel anguſtia mortem ſignificat, quia calor reuertitur intra corpus, quo circundante, cor

& ſtomachus incenduntur. Febres habentibus acutas, ſi ab initio cauſa quę in criſin uenire ſoleat, ſi cum purgatio ueniat non iuuat. In die autem tertio malis ſignis apparentibus proculdubio moriuntur. Si in quarto ſicut tertio apparuerint mors, aut in ſexto aut in ſeptimo erit. In cauſon ſpaſmus, aut tetanus malum eſt, quia inanitionem & exiccationem oſtendit humiditatis. Singultus de multa inanitione, ſicut ſanguine, uomitu, & digeſtione malum eſt, quia ſingultus eſt ſpaſmus naſcens de inanitione & repletione, ex inanitione malū eſt. Terminus infirmi in 4. die erit. Virtus em̃ ſua nō poteſt ſuſtinere diutius, alienatio ſanguinis, & ſpaſmus malū eſt, qa ſanguis multū exinanit̃ deſiccat corpus. Vnde patiẽte cerebro fit alienatio, utrunq; aũt malū eſt & ad mortẽ dubiū. Si in corpore magnus tumor appareat atq; uulnera, neq; cũ ipſis fuerit apoſtema malū eſt, quia apoſtema intra corpus eſt. In pueris puſtulis eminentibus magnis, moriunt̃, quia magnū dolorem pati nequeũt neq; fortẽ medicinā. Si in febribus tumores apparuerint in palpebris ſuperioribus morbus reuertitur, quia defectio caloris naturalis deſignat̃. Vnde membra morti propinquiora tumeſcũt, ſicut in corporibus uidemus mortuorum. His qui habuerint dolorem in femoribus puſtulis apparentibus putridis malum eſt, quia mutatam materiam de ignobili membro ad nobile ſignificant. Si morbus non fuerit ſecundum naturam uel ætatem infirmi, & ſecundum tempora anni, malum eſt, infirmoq; moleſtationē affert, quia natura morbum complexiones iſtas prævalet. Vnde moleſtatur natura cum reſiſtere morbo nequeat. Hæc ſunt quæ dicenda erant de moleſtationibus ad mortem pertinentibus.

De ſingificatione ſanitatis uel ſalutis. Cap. XI.

Dictis autem malis ſignificationibus, oportet eas dicamus quibus in morbis ſalutes nuntiantur. Neq; certificabuntur aut ex qualitatibus & corporum uirtutibus, aut de eorum actionibus, aut de egredientibus ab ipſis, aut de morborum naturis. De qualitatibus corporis, ſi infirmi facies ſicut ſani uideris, maxime ſalutem eandem demonſtrat morbi. Multi enim naturaliter ſiccitatem, maciem, naſi acumen, plumbinum colorem, aut aliud malum, in ſanitate ſua habuerunt. Quæ ſi haberant infirmi, à ſuis qualitatibus non mutati eſſe intelligentur, neq; hæc ſunt timenda, ſed potius erunt ſalubria. Si autem in infirmo diuerſus non erit calor, ſed æqualis in corpore tincto, ſignificatur ſalus de apoſtemate in uiſceribus. Ictericia ſuperueniens in die ſeptimo, uel poſt in die cretica, ſalutem morbi demonſtrat, quia confortata eſt natura ad expellendos colericos humores in corporis exteriora. Si craſſus à tumore ſub hypochondria liberetur, morbi demonſtratur ſalus, quia inſtrumenta cibi ſalua & uirtuoſa eſſe certificantur. Significationes de actionibus animatis, ſunt ſanitas mentis, claritas ſenſualis, leuitas motuum infirmi, bonitas ſui iacere, maxi

me

me ex ſani conſuetudine. Quæ omnia ſalutem morbi ſignificant, quia ſalutem cerebri & uirtutem ſui demonſtrant, & facilitatem uoluntarij motus & naturæ deſiderium ad ſuam conſuetudinem explendam. Si de nocte dormiat, & in die excitetur, & cum expergiſcatur in ſuis qualitatibus melioratur bonum eſt. Similiter ſi alienatus fuerit, & à ſomno melioratus excitetur laudabile ſignum eſt, quia natura in tempore ſomni uincit materiam morbi. Sed tamen oportet intelligi non in omnibus morbis laudabilem eſſe ſanitatem mentis, quia in diarrhœa & phthiſi moriuntur mente ſani, ſed tamen in his peracutis & pertinentibus capiti. Corruptio mentis in omni morbo eſt illaudabilis, quia cerebrum nobiliſſimum monſtrat eſſe paſſum. Sternutatio in phreneſi eſt laudabilis, quia cerebrum confortatum ad expellẽdas ſuperfluitates oſtendit. Vnde Galenus in libro accidentium & morbi. Sternutatio ſi rheumate nõ ſit, iuuatiſſima eſt capiti ſi fumo caruerit. Sed tamen morbidis mala pectoribus, quia cum pectora moueantur humores in ipſis colliguntur. Habentibus dolorem in capite propter apoſtema ſanguinolentum aut collectionem crudorũ humorum, ſi ſanguis, ſanies, uel aqua in nares eorum uel auriculas cucurrerit, quieſcit dolor & ceſſat morbus. Significationes de ſpiritualibus actionibus, ſpiritus eſt bonus, perfectus, nõ ſpiſſus, neq; rarus, neq; interciduus, quia demonſtrant ſalubritatẽ ſpiritus, unde uita eſt & eius uirtus. Sicut peſſimitas pulſus mala eſt in morbis omnibus, quia defecta uirtus uitalis oſtenditur. Significationes de naturalibus deſiderium in co medendis cibis bonum, ſignificat enim ſalutem inſtrumentorum cibalium, & uirtutis regitiuæ firmamentum, & appetitum in reſtauratione à morbo diſſolutorum. Significationes ab exeuntibus corpus bonæ de mediocri digeſtione in ſubtilitate, & craſſitie, aureo colore non multum citrino, quia ſignificat digeſtiuę bonitatem, ſtomachi uirtutem, & inteſtini. Si autem cum digeſtione lumbrici in die cretica exierint, laudabile eſt, quia natura ad expellendam nocitiuam confortatur materiam, inde lumbrici egrediuntur. Similiter ſi digeſtio in die cretica exeat, & leuitatem infirmus ſentiat, & fortitudinem poſtea, febriſq; ceſſat, ſignum fit ſalutis, & ſeparatio morbi. Habenti ſurditatem, ſubitam poſt febrem acutam ſi ſuccedat digeſtio colerica ceſſat ſurditas, quæ eſt de aſcenſione colerica in capite. Hæc cum deſcendit in inferiora, cedit ſurditas. Et ſimiliter econtra ſuperueniente ſurditate ſi quis ſolutionem habeat, ſolutio ceſſat. Quod habet nimiam ſolutionẽ ſanguinea ab hæmorrhoide ſuperueniente eſt laudabile. Materia enim melancholica de capite deſcendit in uentrem. Similiter ſplenetici inde ſanantur. Hidropicis ſi diarrhœa phlegmatica & aquoſa ſuperuenerint humiditas, morbus diſſoluitur. Diarrhœa diuturna uomitu ſuperueniente, ceſſat. Si quis ophthalmiam habet ſolutione ſuperueniente laudabile eſt, quia materia morbi ad inferiora deſcendit. Vrina ſi boni ſit coloris

non

non multum citrina,sed sicut pomi citri,& nebula alba ad inferiora nasis de scenderit salutem significat morbi,& melior est hipostasis lenis,& in fundo sedens uasis.Quia utraq; significat naturam morbum decoxisse, membrorum fundamentis assimilasse.Sed oportet intelligi pessimitatem urinæ non in omni morbo esse illaudabilem,neq; bonitatem eius semper signare salutem nisi in febribus,& uiscerum apostematibus,& epatis passionibus. Passiones ergo cerebri & cordis propter depulsionem nociuorum humorū ad inferiora corporis,& apparitionem coctionis in urina ad salutem sunt patētes.Sputum in pleuresi,& in peripneumonia si in initio morbi subtile & album sit,& post paulatim incipiat incrassari, & facile sine duritie screatum fuerit,& expulsio eius fortis,neq; malum colorem habuerit, sicut nigrum, uiridem,citrinissimum,nec abominabilem habuerit odorem,signat morbi salutem,& sui temporis breuitatem.Si apostema in pleureticis,& peripneumonicis crepuerit,& saniem cum uirtute infirmus screauerit albam & mundam,& in illa die febris cessauerit,& infirmus cibum quesierit, certam salutem ostendit. Hæ enim significationes uirtuosam naturam significant. Sudor in acuta febri,& in die cretica in calore moderatus, & corporis cōmunis totius,& tempora moderata fuerint,& color eius albus,& odor nō abominabilis,signum est salutis.Sanguis è naribus in die cretica,& in sanguinolentis febribus, quæ ex cerebri & uiscerū sint apostematibus significat morbi salutem,& infirmi uirtutem. Significationes de accidentibus & morbo hæ sunt: Si morbus post priorem ueniens sit leuior,& non in nobili mēbro sit salubris.Dolorem nimium in capite habenti,si de auribus uel naribus cucurrerint sanies uel aqua,saluabitur,quia apostema in locis erit illis.Phreneticis,manio sis,hæmorrhoide superueniente,signum est salutis.Sinanchicis si in pectore rubor & tumor apparuerint,& non intro redierint,bonum signum est,quia significat naturam ab interioribus ad exteriora expulisse materiam,& si in gula uel lingua apostema appareat,significat salutem. Diuturnam habens tussim tumore superueniente testiculis, sanatur à tussi propter colligantiam membrorū spiritualium,& generatiuorum.Si peripneumonicis uulnera in pedibus apparuerint,& quod screatum bene excoctum sit,& facile egreditur,& in urina lenis appareat hipostasis,& in fundo sedēs uasis, salutē significat morbi. Quia natura confortatur in expellenda materia,& à nobili membro ad ignobile eam mandat.Vnde apostema cessans aliquando reuertitur. Si in peripneumonicis apostema post auriculas fuerit, aut in exterioribus pectoris, siue sub hypochondria salutem designat,& apostema fistulā facit.Quia peripneumonia, & sibi similia propter crassam & uiscosam materiam semper durant. Si autem bona signa in hac apparuerint causa intelligitur natura expulisse materiam ad debilia mēbra, sed propter materiæ malignitatem & moratur,& fistula efficitur. Rigor in acutis

febribus

febribus ſuperueniens in die cretica, ceſſationem eorum ſignificat, quia cau ſon de humoribus eſt putridis inter uenam & arteriam. Cum autem rigor fiat, intelligitur de arterijs & uenis exiſſe materiam ad ſenſibilia membra. Tertianę puſtulis in naribus, aut in labris ſuperuenientibus, ceſſare febris ſignificatur, & nocturnalis tertiana non adeo tardat. Alopetia ſuperuenientibus ad capillos capitis reuertitur. Podragricis & arteticis, nephreticis uaricibus ſuperuenientibus ceſſat morbus. Oxirheumia in lienteria diuturna innata quæ ante non fuerat, bonum ſignum. Quia deſignat quod uirtus digeſtiua cibum in ſtomacho mutare incipiat. Qui ſpaſmum habet de plenitudine febri ſuperueniente ſpaſmum amittit. Qui dolorem habet in epate de frigiditudine febri, ſuperueniente diſſoluit dolorem. Similiter in ſtomacho, & inteſtinis, ſeu ſplene, ſi dolorem habuerint de frigitudine, uel de uentoſitate, febris ſuperueniens diſſoluit. Qui in uia ueretri puſtulas habuerint, & crepuerint, non dolent, quia acumen urinæ cum tranſeat ſolidat, & deſiccat eam. In exeuntibus ab ægritudine, aut non mundificans corpore, puſtulæ, prurigines, ſcabies, impetigines, ſi ſuperueniãt, naturam ſignificant eſſe uirtuoſam in expellendis malis humoribus, de membris nobilibus ad ignobile, id eſt, cutem, fitq; ſalus corporis. Oportet te autem intelligere, quia pueri plurimum de duris paſſionibus propter multitudinem eorum ſanantur. Seniores uero & defecti uirtute raro curant de forti paſſione. Si uideris infirmum non facere ſecundum quod oportet, morbus autem permanſerit in ſua qualitate & quantitate ſalubre eſt, & facile ſanare.

De ſignificatione qua ſalus uel mors poſſit præuideri. Cap. XII.

SCitis laudabilibus ſignificationibus ſalutem, & peſſimis mortem annuntiantibus, quantum ſufficiat mortem uel ſalutem prædicere uolẽtibus reſtat dicamus, hoc ſcire uolentem, aſſiduam & inueſtigatricẽ debere habere ſignificationem, & earum numerum conſiderare maiorem, ipſarumq; fortitudinem ſicut diximus quaſdam mortem ſignificare, quaſdã mortales eſſe, quaſdam morti uicinantes, & quaſdam malas tantum, alias malas eſſe propriè. Similiter in ſalutem ſignificantibus, quaſdam laudabiles eſſe diximus, alias laudabiliores, alias ſalutem firmiter ſignificantes. Oportet ergo eas fortiter trucinare, & earum fortitudinem cognoſcere, & infirmum ſecundum ſuperantes iudicare. Oportet item perpendere, quia fortes ſignificationes in perditione non coadunantur cum fortibus in ſalute, quia ſunt quaſi extrema contraria, quæ ſibi coniungi ſunt impoſſibilia. Significationes hæ non mutant ſuas certitudines in regionum diuerſitate, nec in ætatibus, nec in anni temporibus, bonę enim ubiq; bonę. Malę ubiq; malę. Si autem infirmum leuitatem habere atq; quietem uideris cum ſignificationibus malis, non credes bonis, neq; dubitabis, ſed procul dubio mortem

iudicabis. Si uero uideris bona habere ſicut pulſus fortitudinẽ, anhelitus bonitatẽ, urinæ decoctionẽ, & alia ſimilia, ſuperueniant autem periculoſa accidentia, ſicut moleſtatio, mentis alienatio imaginationi, uiſus obſcuritas, dolor in præcordijs, non erit timendũ tibi. Hæc em̃ accidentia cito trãſeunt infirmi ſanitate ſuccedente, Hippocrate in aphoriſmo teſtante. Ne ſis inquit tutus de leuitatibus quas præter rationem ſentit infirmus, neq; timidus de moleſtationibus rationi non competentibus. Quia huiuſmodi plurima nõ ſunt ſtabilia. Quod ideo dixit Hippocrates ut bona ſigna bonum, & mala malum portendere ſemper oſtendat. Sed medicum eſt impoſſibile in his inditijs non peccare. Quia uidemus perfectos medicos fuiſſe, & tamen eraſſe & maxime in acuta ægritudine propter motum uelocem de re in rem. Sed tamen libris ſemper ſtudens, & infirmos uiſitans, & bene rem inueſtigans, & ingenium habens naturale, raro peccat. Oportet autem intelligas quia impoſſibile ſit in initio omnis morbi iudicare mortem & ſalutem, niſi in eis qui in quarto uel ſeptimo die finiuntur. Horum morborum initio apparent ſigna. Morbi qui in quartodecimo aut uigeſimo uel poſt finiuntur, nõ poſſunt intelligi, quia ſalubres ſunt, quiue mortiferi in initio ſui. Et propter hoc oportet inquiri ſigna uniuscuiuſq; 4. diei, & uidere ubi morbus mutet, & qualis eius ſit motus, & ad quid deueniat. Finis enim horum elongatur, atq; ipſorum motus propter materię craſſitudinem moratur. Eorum ſigna non apparent in die prima, quia morantur ſecundũ morbi diuturnitatem. Vnde acutum oportet habere ſenſum ad intelligendum.

Theoricorum x librorum Conſtantini Africani Finis.

ANTONIVS GAI-

ZO DE SOMNO AC EIVS NECESSITATE, quidq; faciat ad bonam digestionem.

Caput 1.

VM dictum sit in superioribus, quod omni ingenio de digestionis reficientium præacceptorum bonitate sit procurandum & somnus una de causis bene digerere facientibus existat: teste Auerrois in secundo colliget dicente. Operatio digestionis est fortior cum homo dormit eo quod calor naturalis cum quo operatur natura in uigilando in exterioribus, ut det sensum & motum reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis et cet. Consequenter inquam de somno dicendum est, & primo declarando quid ipse sit, quæ causæ eius, & quæ utilitas ipsius. Quantum uero ad primum dicimus, quod si ad poëtas accesserimus, quærentes quid somnus sit, respõdebit Vergil. in 7. Æneid. dicens: Est consanguineus leti sopor. Similiter Ouidius scribens: Stulte quid est somnus gelidæ nisi mortis imago. Tullius quoq; in libro de senectute, idem sentiens dicet: Iã uero uidetis nihil esse tam morti simile quàm somnum & cet. Sed si à sapientibus nostris id petierimus, audiemus peripateticorum principem Aristotelem in libello de somno & uigilia respondentem: Somnus est cõuentus & reciprocatio naturalis caloris ad interiora, scilicet ad cor, cum qua est uinculum siue in potẽtia sensitiui primi, id est, sensus cõmunis. Similiter Auicenna in prima tertij tractatus 4. cap. 1. dicens: Somnus uniuersaliter est reditus spiritus animalis ab instrumentis sensuum & motuum ad principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta ab exitu operationis in ipsis, nisi quæ necessaria sunt ad hoc ut uita permaneat & illa sunt sicut instrumẽta spiritus. Et subdit: Somnus quidem naturalis absolute est cuius reditus est cum profundatione spiritus uitalis ad interiora ut digeratur cibus &c. Et in Canticis textu commenti. 36. dixit: Somnus est quies uirtutum animalium motiuarum & sensitiuarum. Galenus uero ab Aristotele accipiens in 3. lib. de accidẽti & morbo cap. 4. dicens: Somnus est passio primi sensus qui cõmunis est cæteris sensibus. Et in 4. lib. eiusdem cap. 8. sic etiam inquit: Dicamus uirtutem animatam in somno quiescere & naturalem confortari, quod sic possumus cognoscere. Virtus enim animata si fuerit fatigata animali dormiente confortatur, maxime si ante somnum cibum moderate accipiat. Ab his autem omnibus Auerrois in secundo colliget, uidetur accepisse cum ait: Dormire est ligamentum & quies sensuum & reuersio ipsorum ab instrumentis eorum ad partem intrinsecam corporis, & istæ res per se notæ sunt, & propterea transeunt res sensatæ super dormiẽtes & non sentiunt eas, & etiam uide

mus dormientem oculos habẽtem apertos & non uidebit, & si esset uirtus uisibilis in suo instrumento tunc uideret &c. Quæ autẽ sit somni necessitas ipse declarauit infra dicens: Et somnus non aduenit multus animalibus post laborem nisi propterea quia animalia quando mouentur & laborant spargitur calor suus naturalis, & diminuitur quantitas sua & refrigeratur propter quod reuertitur de necessitate ad locum sui principij &c. Et post aliqua subdit. Somnus est una operatio naturæ quæ regit corpus animalis, & propterea fuit somnus necessarius in animalibus perfectis, qa nisi esset somnus periret sensus propter nimium exercitium, & pereuntibus sensibus, periret uita, & inde est quod citrinatur facies dormire non potentibus & lęduntur eorum operationes &c. De necessitate etiam somni dicamus cum Auicenna in secunda primi doc. & cap. 3. sic scribente. In uita & sanitate non est necessitas absoluta, imò propterea ut spiritus ab impedientibus separet̃ ꝓpter illud quod ei accidit ex lassitudine: aut ꝓpterea qđ est ei necessariũ incũbere propter digestionẽ cibi & propterea quod non potest duas res. Somni igit̃ necessitas non est nisi ex parte alicuius impotentię & est exitus à necessitate naturali. Et in prima tertij cap. 7. dixit. Somnus semper sequitur malitiam complexionis humidę, laxæ aut frigidę congelantis motum uirtutum sensibilium aut uehementem spiritus animalis resolutionem propter superfluitatem motus, aut propter impulsionem uirtutum ad interiora, ut materia digeratur & impellatur cum eis spiritus animalis propter consecutionem quemadmodum fit post cibum. Necessitas ergo somni est uirtutis resolutæ restauratio, & cibi pręassumpti digestio, & defatigati corporis & sensuum eius requies & refocillatio. Quę autem sint causę somni ex his quæ diximus apparent. Finalis enim est quæ iam prætacta fuit. Formalis autem redditio spiritus &c. Efficiens autem uirtus regitiua quæ est in corde, ut inquit Auerrois ubi supra. Et causa materialis est uapor qui ascendit à membris inferioribus ad cerebrum propter aliquam causam generatus, propter cibum scilicet & humores in corpore existentes qui quando erit in fine ascensus ingrossatur à frigiditate cerebri & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus &c. Hæc ipse ubi supra. Et sic apparet quid sit somnus, quæ eius necessitas & quæ sint causę ipsius qualiteŕꝙ faciat ad digestionem, ut rubrica capituli promittebat. Quæ autem sint alię ipsius utilitates deinceps dicemus.

Quæ sint utilitates & iuuamenta somni temperati prouenientis in uirtutes animales & naturales corporis fatigati. Cap. II.

QVamuis in præcedenti capitulo æqualiter de utilitatibus & iuuamentis somni locuti fuerimus, tamen ut ea melius ac distinctius intelligantur in præsenti etiam de ipsis particulariorẽ faciemus sermonẽ dicentes primo cum Hali abbate in 5. Theoricæ cap. 35. sic scribente. In somno digestionis fit bonitas & humorum decoctio, calor nanꝙ naturalis somni tempore ad profunda ſeredit corporis quo cibum digeras

gerat,humores bonos disponat, unde & digestio ciborum melior fit hyeme ex noctuum longitudine & somni copia. Et post aliqua subiunxit. Moderata somni quantitas cibos digerit, corpus spissat, laborem soluit,animam confortat naturalem,calorq; augetur naturalis,humores boni fiunt, membra recreat extensa,mentem clarificat,cogitationem emēdat ac uisum, cui conuenit &c. Similiter Auicenna in secunda primi doc. secunda. cap.15. dixit. Somnus naturales omnes operationes fortes efficit propterea quod calorem continet innatum & uirtutem laxat animalem,ideoq; cordis uias humectat & eas laxat & quia spiritus substantiā turbidam efficit,id est,spissam & prohibet illud quod resoluitur. Laxitudinis quoq; modos omnes remouet & fortes retinet euacuationes materiæ,tamen quæ ad partem cutis existunt somnus quandoq; ad expellendum eas iuuat propterea quod calorem interius continet & nutrimentum in corpore partitur & expellitur id quod est iuxta cutem & sic apparet quod sudorem non retinet. Et subdit. Cumq; somnus materiam inuenit aptam ad digerēdum & maturandum ad sanguinis naturam eam conuertit & calefacit ipsam,& transit calor per corpus & calefacit corpus calore naturali &c. Et in doct. 3. sum̄a de pulsibus cap.12. dixit. In hora somni calor naturalis constringitur & submergitur & totus hora illa tendit ad occultum propterea quod ipsum anima mouet ad nutriens digerendum & maturandum superfluitates. Et in 3. primi doct. 2. cap. 9. similiter inquit. Somnus temperatus naturalem uirtutem potentem efficit perficiendi suas operationes,& animalem uirtutem quiescere facit & in eius substantia augmentum præbet,propterea quod laxat ad prohibendā spiritus,qualiscunq; fuerit resolutionem,& propter hoc digerit cibum. Et infra subiunxit. Somnus temperatus est humectans & calefaciens,& est res magis proficiens senibus,quoniam in eis humiditatem conseruat, & propter hoc Galenus cum senex esset comedebat lactucas cū aromatibus &c. Quæ fuit Galeni sententia in 6. Teranpenticę. c.2. sic scribentis. Digerit quidem somnus resoluunt autem uigiliæ. Et in 4. de regimine sanitatis. c. 1. dixit. Bene scientes sumus quod nihil ita digerit eorumq; digeri possunt neq; malos resoluunt humores sicuti balneum & somnus. Et in lib. 4. de accidenti & morbo cap. 8. inquit. In somno cibus digeritur melius & non solum in stomacho uerūetiam in toto corpore, propter hoc monstratur nobis quod membrum in quo rationalis est anima quiescit in somno, in libro quoq; de dissolutione continua dixit. Et quando somnus sequitur cibum reuocatur calor naturalis in ipso & aggregatur in interioribus corporis & digerit cibum &c. Rasis similiter in 4. Almansoris cap. 3. scripsit. Somni autem utilitas animę auffert laborem eamq; reddit subtiliorem atq; cogitationem & rationē quæ hebetes erant & quasi fessę subtiliat & acuit corporisq; fatigationem mitigat & digestiuam meliorē efficit ac corpus impinguat.

Et in 25. continentis. c. 1. ſic etiam ait: Somnus humectat in omnibus, non tamen in omnibus diſpoſitionibus calefacit neq; infrigidat, ueruntamen ſi ſequitur in corpore, humores crudos poterit digere & abundãs fiet ſanguis augendo caliditatem innatam. Et ſubdit autoritate Pauli: Somnus prębet quietem uirtuti ſpiritali, ſubuenit ad digerendum & coquendum humores ſemicrudos, mitigat dolorem qui accidit in membris, emollit membra quę extenſa ſunt per ſiccitatem, ſanat uitia ſpiritalia, reſtituit mentem deuiantẽ & humectat corpus ſemper, & poſtea ſubiunxit: Veruntamen ſomni noctis ſpacium competens eſt ad complendam digeſtionem & ſimiliter obſcuritas noctis inducit ad exequendum ſomnũ profundum & inducendum caliditatem. Et hi duo modi conferunt in digeſtione & habet̃ ſignificatio quod nox competat in digeſtione quod homines ſequuntur ſuperfluitates nutrimenti ſemper poſt ſomnum noctis, & ſummarie ſomnus debet fieri ad modum digeſtionis &c. Recte igitur dicebat Auerrois in 2. colliget. Operatio digeſtionis eſt fortior cum homo dormit, eo quod calor naturalis cum quo operatur natura in uigilando in exterioribus, ut det ſenſum & motũ reuertitur dormiendo ad partes intriuſecas corporis. Et propterea cõcludamus quod dormiendum eſt poſt cibi & potus aſſumptionem & ipſorum ad fundum ſtomachi deſcenſum ut melior & perfectior celebretur digeſtio, qua mediante ſpiritus & uirtutes corporis animales reſtaurantur & naturales corroborentur, ut cibi & potus præaſſumpti in ſanguinem conuertantur, & minime corrumpant in ipſo, quod ſi conſequemur non paruam quidem, uerumetiam maximam pro noſtræ ſanitatis conſeruatione recipiemus utilitatem, quare &c.

Nocumenta ſomni ſuperflui, prouenientia in totum corpus & eius membra, Cap. III.

POſſet quiſpiam ex his quę dicta ſunt facile ſibi perſuadere, quod cũ ſomnus tot & tantas afferat corpori utilitates, quod nõ modo foret utile dormire, uerũetiam optimũ, pxolixius in ſomno requieſcere, qui profecto nõ parũ deciperet̃, cum defectus & abundãtia ad eaſdẽ perducant differentias, ut dixit Galenus in 3. techni. Imò ſicut temperatus ſomnus iuuat, ut ſcripſimus, ſic ſuperfluus ualde nocet, diuerſa ac plurima corpori nocumenta inferendo, quemadmodũ uoluit Hali abbas in 5. theoricæ cap. 35. dicens. Somnus excedens in temporis quantitate, multum nocet, quoniam uirtutes plurimus eneruat animales ſomnus ac debilitat, corpus refrigerat & humectat, atq; in eo phlegma augmentat, & naturalem debilitat, calorem ipſum q; reſoluit, & præcipue ſi ſuper inanitionem fiat, dicente eodem ubi ſupra. Si ſit autẽ omnino corpus uacuum, nec in eo aliquid ſit ciborum, naturalis conuertit̃ ad corporis humiditatẽ, calor exurit q; & cõſumit illam, de hinc ipſe debilitat̃, deficiente materia, & refrigeratur corpus &c.

Idem

Idem quoq; & clarius ſenſit Auicenna in 2. primi doct. 2. cap. 12. cum inquit. Cum ſomnus materiam inuenit aptam ad digerendum, uertit eam ad naturam ſanguinis, quod ſi humores inuenit calidos & colericos, & perdurauerit eius tempus, calefaciet eos & corpus calore extraneo. Et ſi inuenerit uacuitatem infrigidabit, propter hoc quod reſoluit aut humorẽ qui uirtuti digeſtiuę ſit inobediens infrigidabit propter illud quod expanditur de eo, & ſubdit. Et ſicut uigiliæ multæ, complexionẽ corrumpunt cerebri, aliquo ſiccitatis modo, & debilitant ipſum, & cõmiſcent rationem, & adurunt humores, & ægritudines faciunt acutas, ſic ſomnus multus huius effi cit contrarium, operat enim uirtutum animalium obtuſionem, & capitis grauedinem, & ægritudines frigidas, & illud eſt propter hoc, quod ipſe in reſolutione prohibet &c. Et in 1. tertij tract. 4. cap. 14. ſic etiã ait. Dormitio multa in meridie, & uniuerſaliter ſomnus multus, nocet multũ memoriæ. Et in 2. tertij cap. 5. dixit. Spiritus in longo ſomno fit grauior, pigrior, & nõ fit aſſiduus in faciendo, dilatationẽ propter declinationẽ ſuã ad interiorem partem. & in 15. eiuſdem tract. 2. cap. 6. dixit. Nauſeatiua ſatietas, quandoq; prouenit propter multitudinem ſomni & quietis, nam ſomnus q̃uis conferat in quantum digerit, tamen motus confert in quantum expellit ſuperfluitates expulſione. Et ſomnus quidem nocet ubi egent ſuperfluitates expulſione, ſicut uigiliæ nocent, ubi indiget materia digeſtione. Et in cãtica textu commenti. 139. inquit: Si ſomnus multum prolongabitur, replebitur caput humoribus. Et in ſequenti textu ſubdit. Somnus humectat corpora, & relaxat, & extinguit calorem uiuificantem ipſa. In cuius commento dixit Auerrois quod hoc intelligitur de multo ſomno, quoniam multus ſomnus extinguit calorem, quo uirtutes uiuunt & exiſtunt, & hoc quia de natura quietis & coopertionis eſt extinguere calorem. Ignis enim extinguit & ſuffocat, cum multum & perfectæ tegit. Et in parte 2. canticorum textu cõmenti. 28. ſic quoq; præcepit Auicenna. Non prolongetur ſomnus, quoniam hoc obeſt animæ, nec etiam uigiliæ, quoniam inde debilitabit ſenſus, in cuius etiam cõmento Auerrois ſic ſcripſit. Non prolongetur ſomnus, quoniam lenteſcit quidem uita & tenebroſa efficit, extinguit q̃, inde calor eius ſicut extinguit ignis in cineribus multum coopertus. & in libro 6. ſui colliget ait. Quando ſuperfluus ſomnus, calorem extinguit naturalem, & corpus inducit ad tumidam diſpoſitionem. Quę fuit Ariſtotelis ſententia in 2. problematum problemate 30. dicentis. Multo tempore dormientes minus colorati ſunt moderato tempore dormientibus, ſuffocat enim dormiens. Et in 11. eorundem problemate 12. dixit. Ex ſomnis autem grauiores ſumus quod ex ſuperfluis debet intelligi. Et quod ita ſit apparet per ipſum in 27. problemate eiuſdem dicentem. Somnus ſuperfluus corpora tardiora facit. Raſis quoq; in 4. Almanſoris cap. 3. hoc idem uoluit cum ſcripſit. Multum

autem

autem dormire corpus desiccat ac tenerum efficit, phlegmatis quoq; multitudinem in eo creat ipsumq; infrigidat. Quod in corporibus grossis ac pinguibus præcipue operatur. Et in libro 25. cõtinentis. cap. 3. autoritate Galeni. Somnus moderatus generat sanguinem laudabilem, sed excedens modum debitum in æqualitate corrumpit humores, & postea subiunxit. Somnus abundans emollit corpus, ponderosum reddit caput, quia corpus replet de humiditate calida, & emollit uirtutem unde congregabuntur in corpore superfluitates uaporose, quare &c.

Quod non sit dormiendum stomacho existente uacuo, similiter nec ilico post cibum assumptum, sicut nec in meridie. Cap. IIII.

SAtis ex præcedenti capitulo intelligi potest quod non superflue, sed moderate dormiendum sit, in qua autem hora nondum expressimus sed id in præsentiarum ostendemus. Quoniam non sufficit rem aliq̃ bonam esse intelligere, sed quando concessa sit & laudabilis scire oportet. Multa nanq; inueniunt in una hora fore optima quæ in altera maxime nociua existerent, ut supra diximus de exercitio, quod tempore cõplementi primarum digestionum laudabat, & tempore repletionis erat prohibitum. Sic & de somno quærere contingit qua scilicet hora dormiendum sit cum dicat Auicenna in 3. primi. doct. 2. cap. 9. Sani debent obseruare ut somnus eis temperate exhibeatur & in sua hora & non superflue, quæ autẽ sit talis hora ipse non expressit, & propterea quærenti quæ nam hęc hora sit respondebimus dicentes. Primo quod non hora inanitionis & ieiunij dormire debeamus, cum dicat princeps in 2. primi doct. 2. cap. 13. Si somnus inuenit uacuitatem infrigidabit propter hoc quod resoluit, aut humorem qui uirtuti digestiuæ est inobediens infrigidabit, propter illud quod expandit de eo, & in 3. primi doct. 2. c. 9. inquit. Amplius superuacuitatem dormire est malum & uirtute deijciens. Quod similiter uoluit Rasis in cap. 3. lib. 25. continentis dicens auctoritate Ruffi in quæstionibus epidimię. Somnus lõgus si sequit cibũ augebit in caliditatẽ innatam & impinguat corpus. Sed si sequit exercitium aut balneum aut euacuationem & summarie in dispositione illa in qua corpus non sequit nutrimentum, diminuet caliditatem innatam & macrefaciet corpus. Et dixit Ioannitius. Et quotiens sequit somnus corpus carens nutrimento aut humore crudo aut caliditatem igneam, tunc infrigidat corpus extinguendo caliditatem innatam. Cuius quidem ratio in prõptu est, quia cum calor naturalis cibum non habeat quem digerat & consumat, uertit se super sanguinem & carnem ipsa resoluendo, & propterea ieiunantes calidi stomachi nihil in uesperis accipiẽtes macilenti & calidi fiũt. Non sic autem qui frigidę fuerint complexionis & phlegmatici &c. Neq; est ilico post cibum assumptum dormiendum an tequam descenderit cibus ad fundum stomachi, huiusmodi enim hora omnino est incõueniens ad dormiendũ

miendum, dicente Auicenna in 3. primi doctr. 2. cap. 7. Non ilico post co/
mestionem est dormiendum cibo natante, & in cap. 9. eiusdem. Melior so
mnus est ille qui prouenit postquam cibus à superiore uentre descenderit,
& post quietem eius quod forsitan sequitur ipsum ex inflationibus & rugi/
tibus, quoniã dormire super hoc multis impedit modis &c. & subdit: Qua
propter si descensus tardauerit parumper incedere debet & postea dormi/
at. Et iterum postea subiunxit: Super repletionem dormire est malum ante/
quam à superiori uentre fiat descensio. Et in 3. tertij tractat. primo cap. 5.
dixit: Somnus super repletionem & cœnam est res nocibilior oculo, imò o/
portet illũ qui in usu habet debilitatẽ expectare donec digestio fiat, id est,
fieri incipiat, deinde dormire. Quæ fuit Rasis sententia in 4. Almansoris c.
3. dicentis: Oportet ut tam diu post comestionẽ aliquis se à somno abstine/
at donec cibus ab ore stomachi descendisse, atq; inflatio & grauedo minui,
atq; inferius mergi sentiant, quod tardet non incongruũ est ut parua iuuet
deambulatione donec descendat. Ante uero hos omnes Galenus hoc præ/
ceperat in libro de dissolutione continua, dicens: Aliquando est membrum
debile, ut stomachus, & natat in ipso cibus, & non iniungas somnum donec
descenderit cibus de stomacho aliquo descensu, nec donec deueniat in fun/
dum stomachi, & ante præcipias eum moueri parum, sicut memorauimus
iam. hęc ipse. Obseruandum est pręterea quod in meridie, nisi consuetudo
contradixerit, non dormiat. Quoniam ut dixit Auicenna, ubi supra. In die
dormire malum est, generat enim ægritudines humectantes, & rheumatis/
mos, & corrumpit colorem, & generat splenem, & laxat neruos, & efficit
pigritiam, & debilitat desideriũ, & generat apostemata, & frebres frequen
ter. Et ex causis suorum nocumentorum est, ut cito interrumpat, & naturã
ab eo in quo erat, stupidam reddat. Et in prima tertij tractat. tertio cap. 14.
ait: Dormitio multa in meridie, & uniuersaliter somnus multus, nocet mul/
tum memoriæ, & propriè super repletionem plurimam. Rasis quoq; in 25.
continentis, cap. 3. dixit autoritate Pauli. Somnus diei non est tantę utilita/
tis quia non potest tantum spacium sequi quo possit digestio compleri, &
quotiens inciditur somnus ante perfectam digestionem, sequit oxireumia
cum repletione uentris de uentositatibus. Et saltem longa erit & pondero/
sa dispositio condomin abilis &c. hæc ipse. Ex quibus colligi potest quæ
sit hora conueniens ad dormiendum, scilicet post cœnam, & non post pran/
dium, & non nisi postquam cibus ad fundum stomachi descen/
derit, & post suauem deambulationem, ut in superiori/
bus ad plenum diximus, quare &c.

Quomodo accubandum uel dormiendum ſit, an ſupine ſcilicet, uel ſuper latera & ſuper quod &c. Cap. V.

CVm plures decubitus formæ in dormitione reperiant, procliuis, ſupina, ſuper uno laterum, æqualis & cum capite eleuato, non erit inutile ad ſanitatis conſeruationem & ad meliorem perficiendam digeſtionem intelligere, quæ harum materierū ſit laudabilior, & quæ corpori conuenientior, & à medicis magis approbata. Et propterea dicamus cum noſtro conciliatore in differentia. 123. ſic ad hanc petitionem reſpondente. Si quis habuerit lubricum uentrem oportet eum ſuper ſiniſtrum latus iacere & dormire, ſi autem conſtipatum ſuper dextrum eſt accubandū. Et ſi quis habuerit epar calidum debet cauere ne ſuper dextrum latus dormiat. Qui uero ſtomachum frigidum ſuper ſiniſtrum. Et demum concludit quod ſuper dextrum parum eſt dormiendum, ſuper ſiniſtrum uero multū, ut inde perficiatur ſtomachi digeſtio, qua perfecta, iterum ſuper dextrum eſt recumbendum, quæ fuit ſententia Auicennę in 3. primi doct. ſecunda. cap. 9. dicentis: Sed ex figuris ſomni melior eſt ut ſuper dextrum incipiat latus, & deinde ad ſiniſtrum reuoluat, quod ſi eius inceptio ſuper uentrem fiat auxilium fert ſanis magnum in digerendo propterea quod calorem retinet naturalem & ipſum comprehendit, quare augetur &c. Et in cap. regiminis eius quod comedit & bibitur dixit. Oportet præterea ut poſt comeſtionem primo ſuper dextrum latus dormiat, pauco tempore, deinde ſuper ſiniſtrum reuoluat, poſtea reuoluat ſe ſupra dextrum, & debes ſcire quod multis cooperire pannis, & ceruical eleuare, & ex illis exiſtunt, quę in digerendo iuuant. Et ad ultimum quidem ut membrorum ſitus ad inferiora ſint declinantes, & nō ad ſuperiora, & in 15. tertij 3. cap. 5. ſimiliter inquit. Dormire ſuper latus ſiniſtrum, eſt maximi iuuamenti, ad digeſtionem perficiendam propter comprehenſionem epatis ſupra ſtomachum, ſed ſomnus ſupra dextrum eſt cauſa uelocitatis deſcenſionis cibi. Eſt etiam obſeruandum ut dixit Almanſor in lib. 4. cap. 3. ne de uno latere ad aliud ſæpe uoluatur, tardat enim inde digeſtio, atq; inflatio, & rugitus ſentitur. Oportet itidem ut puluinar ſit altum, & præcipue ſi cibus nondum ab ore ſtomachi deſcenderit, ſufficit enim ut ter fiat reuolutio, & non pluries, ut dictum eſt. Quod etiam in 25. continentis replicauit cum in cap. eius primo dixit. Poſt comeſtionem quilibet dormiat ſuper latus dextrum modice, deinde complendo ſomnum ſuper latus ſiniſtrum. Et nulla fiat reuolutio abundans in lecto, eo quod excitet uentoſitates & occurſum præbet ſuper digeſtionem &c. Et poſtea ſubiunxit: Pars inferior corporis in ſomno debet eſſe declinantior & nulla ſuperabundans fiat reuolutio in lecto ne reuoluat cibum in uentre, de uno loco ad alium corrumpendo digeſtionem, quæ fuit ſententia Ariſtotelis ad Alexandrū ſic ſcribęntis. Dormi temperate primo ſuper dextrum latus

latus una hora, deinde ſuper ſiniſtrum, & illic perfice dormitionē. Volunt itaq; omes autores, ut ſuper latera dormiendū ſit, & nō ſuper dorſum uel reſupine, ut pleriq; faciūt neſciētes quod Princeps uoluerit in 3. primi doct. ſecunda c. 9. cū ait: Reſupine aūt dormire eſt malū, & ad malas præparās ęgritudines ſicut apoplexiā, phreneſim & incubū, quoniā ſuperfluitates ad poſteriora declinare facit, & retinent, & per ſuos non incedunt cannales naturales, qui ſunt ab anterioribus ſicut nares & palatum, & talem ſomnū incurrere ſolēt infirmi & debiles propter illud quod muſculis eorū accidit ex debilitate &c. Quod non minus uoluit Galenus, ut teſtatus eſt Raſis in 25. continentis. cap. 3. dicens: Dormitio facta ſupinè ſuper dorſum ſuum, cōſeruat ſuperfluitates cerebri in uentriculis eius, ideo non debent ſomnū abundantem ſequi dormiendo ſupinè ſuper dorſum, laborans apoplexia, aut ſi paratus fuerit eam pati, aut epilepſiam. Et dixit in alio loco: Non debet dormire ſuper dorſum laborans catarro deſcendente de capite, quia tunc leuem ingreſſum eius facit induci ad cannale pulmonis. Et alibi etiam dixit: Dubitandum eſt ſuper dormientē tota nocte ſupinè ſuper dorſum, ne cito inducatur ad apoplexiam & epilepſiam, quia ſuperfluitates cerebri non manabūt, uentriculi eius replebuntur de eis, & ſubdit: Dico quod eſt forma dormitionis mala ualde penes repletionem cerebri &c. Ecce igitur quam grande periculum ſit dormire ſuper dorſum, & cauſa multarū infirmitatum, & incubi pręcipue ſępenumero ex tali decubitu prouenientis, ut certiſſima ſcio experientia, quod mihi puero ex tali cauſa, ſicut & adultis pluribus accidit.

Quid ſit uigilia, & quod temperata conueniat, ſicut ſuperflua maxime noceat.
Cap. VI.

QVanquam ea quæ diximus, de ſomni utilitate ſufficere deberent, ad intelligendum, quantum moderate dormire ſit utile. Tamen pro ampliori notitia ipſius, uolumus & de uigilijs, quæ ſomno opponuntur, aliqua breuiter declarare, ut oppoſitum magis intelligatur per ſuum oppoſitum, teſte philoſopho in 3. de anima textu cōment. 25. Dicamus ergo cum Auicenna in 1. tertij tract. & cap. 4. ſic ſcribente. Vigilia eſt diſpoſitio cum affunditur ſpiritus animalis ad inſtrumēta ſenſus & motus, ut eis utatur. Sarra autem ſuperfluitas in uigilia & egreſſus à re naturali, & in canticis textu commenti. 141. Temperata uigilia excitat ualde ſenſus & diſponit uires ad exercendum operationes ſuas & cum hoc mūdificat corpus à fecibus & ſuperfluitatibus. Et ſic temperata & non ſuperfluens commendatur ſicut ſuperabundans minime. Et quod ita ſit apparet per Auicennam in 2. primi doct. ſecunda. cap. 15. dicentem. Cum uigiliæ ſunt multæ cōplexionem corrumpunt cerebri aliquo ſiccitatis modo & debilitant ipſum & cōmiſcent rationem, & adurunt humores & ęgritudines

faciunt acutas. Et infra subiunxit: Vigiliæ desiderium augent, & famem efficiunt, propter illud quod de materia resoluunt si de digestiua minuunt, & propter illud quod de uirtute resoluunt. Et in 1. tertij tractatus 5. capit. 11. Superfluitas uigiliarum resoluit spiritum & debilitat eum, & cum hoc replet cerebrum uaporibus. Et in 11. tertij tract. 1. capit. 5. inquit. Vigiliæ & exercitium, scilicet superflua, debilitant cor cum resolutione. & in 13. tertij tractat. secundo cap. 12. Vigiliæ superfluæ commouent famem, & appetitum uehementem, & in canticis textu comment. 142. sic etiam ait: Ex longa uigilia contingit expergefactio & insomnietas, generans anxietatem & angustiam animæ, ipsa enim dissoluit spiritus, & corpora sedat, & corrumpit splendorem & claritatem corporis, & colorem eius, & profundat oculos, nocetq; digestioni, & mentem tollit, & infrigidat corpus, quæ fuit sententia Almansoris in libro 4. cap. 3. dicentis: Vigiliæ uero multæ, calorem incendunt, ac formam corrumpunt, corpusq; desiccant, atq; coleram rubeam in ipso augmentant. Quod præcipuè operantur cum corpora sunt macra. Oportet itaq; ut anima uigilare non cogat, cum dissoluta & stupida fuerit, neq; ad dormiendum incitet, cum exiccata atq; subtilis & acuta fuerit, motusq; leues & sensus fortes, à quo sumplit Auerrois in 6. colliget cum ait: Quando uigiliæ exuberant corpus desiccant, & calorem dissoluunt naturalem & calorem accidentalem incendunt, quæ quoq; fuit Galeni sententia in 1. terapentice cap. 6. dicentis. Siccant enim totius corporis habitum uigiliæ, & propter hoc sunt nociuissimæ his qui secundū siccitatem ægrotāt, & in coment. 56. 2. regiminis acutorum super illo Hippocratis uerbo. Multæ uigiliæ faciunt contra cibi potusq; digestionem &c. Inquit de aptitudine uigiliarum, est ut resoluant corpus & exiccent ipsum, & in 3. techni textu coment. 46. dixit. Vigilia exiccat corpus, eius uero oppositum humectat. Ex quibus omnibus clarissime patet quātum superfluæ humano corpori noceant uigiliæ. Et propterea concludamus in uno uerbo cum Hippocrate in 2. aphorismorū aphorismo. 3. dicente. Somnus & uigilia utraq; modo magis facta malū, dormiamus itaq; & uigilemus temperate, plus tamen & minus ut ætas, complexio, tempus, anni qualitas, & quātitas cibi præaccepti, & talia huiusmodi requirunt, quod qui fecerit à nocumentis ex somni & uigiliarū superfluitate pronenientibus securus erit, ut satis ex dictis est manifestū.

Quid sit somnium, quæ causæ eius, & quid de ipso hoc in loco considerandum, licet somniatis minime sit credendum. Cap. VII.

QVia in somno plurima & extranea sæpenumero somniamus, de quibus nunquam etiam cogitauimus, quemadmodum nobis euenit plerunq;, quod uolare uidemur super terram, sicuti hirundines faciunt. Quod quippe somnium nostræ complexioni connaturalissimum existit, ut ex dicendis apparebit. Solent ex his inquam nonnulli

nulli pertimescere, adeoq; sibi aliquod malum facientes augurium dubitare ut firmiter credant infortunium sibi parari, & inde quandoq; per multos dies tristantur. Propterea mihi uidetur aliquid de hac materia somniorum dicendum esse, tum ut ipsi suis huiusmodi fantasijs fidem deinceps non adhibeant, tum etiam ut intelligant, quomodo somnij qualitatem, & nō rem ipsam somniatam debeant considerare, ut sciant ex hoc qualiter corpus eorum dispositum sit, & quibus ægritudinibus pręparatum, ut se ualeant ab illis præcauere, sed antequam ad hæc descendamus, declaremus quod sit somnium, & quæ causæ ipsius, ut dicenda clarius patefiant. Dicimus ergo cum Petro Padubanensi in 30. problematum commento ultimo sic scribente. Somnium est passio causata, ex motu in phantasia facto, uel melius. Est phantasma factum à motu simulacrorum dormientis in eo quod dormit, quod à multis fit causis, & secundum hoc diuersa sortitur nomina, fit enim quandoque à superabundantia aliquorum humorum in corpore existentium, per quod quidem medici coniecturāt multa, sicut infra dicemus. Causatur etiam somnium propter motus & operationes, de quibus multū fuit anima solicita in uigilia & uehementer eis intenta, ita quod nocet dum dormit quiescentibus motibus exterioribus, non adhuc motus quiescit interior factus in phantasia in qua formę apprehensę retinentur à uirtute imaginatiua eas diuersimode componendo modo quidem sentitur minus, tūc autem magis eo quod maior motus obscuret & dissoluat minorem, sicut dicitur in libello de sensu & sensato. & in quinto de generatione animaliū, & in de somno & uigilia 3. Vnde in eodem dicitur. Phantasmata quędam esse causas propriorum, uniuscuiusq; actuum, non est irrationabile. Et tale siquidem somnium potest animale nominari, cum causetur à motu in uirtute animæ à prioribus actibus relato. Causatur etiam quandoq; ab impressione facta ab animabus cœlorum uel intelligētijs ipsorum, quæ etiam motores dicuntur orbium operantes quandoq; formam in imagine secundum comparationem ipsarum, & cōparationem animarū nostrarū & aptitudinem, quia animæ nostræ habent maiorem cōparationē & similitudinē cum substantijs angelicis quā cū corporibus sensibilibus, ut dixit Auicen. in lib. 4. de anima. unde 1. regiminis acutorum dicitur, quod quædā somnia sunt à deo benedicto & sublimi, & id siquidem potest somnium cœleste appellari cum ab animabus causetur cœlorū. Et si quod somnium uerum est, dicendum quod somniorum uerius est cœleste. Aliud autem nullius aut paucæ uirtutis existit, sunt enim magis delusiones quædam eorum circa quæ anima fuit solicita in uigilia & occupata, sicut famescenti representatur alimētum, & cupienti coitum fœmella. Somnium autem naturale, & si uerificetur, ut plurimum, non tamen aliquem mirabilem ostensionem importat. Qui autem somnia uideat cœlestia seu à cœlo reuelata ille est qui consueuit

dicere uerum. Vſus enim prauarum cogitationum & conſiderationum inducit imaginationem maloũr morum, & inobedientium, uirtuti rationali, unde dictum eſt, meliores ſomnia uidere meliora. Quare ſomnia enim mendacis, deriſoris, loquacis, triſtis, ebrioſi, ac illius in quo prꝙualet complexio aliqua, uel ſolicitudo, non ſunt uera. Vnde 3. de ſomno & uigilia, quorum loquax eſt natura & melãcholica multimodas uiſiones uident, eo quod exiſtunt in multo motu, propter quod non ſunt uera ſomnia plerunqꝫ, niſi uideantur circa mane, tunc enim motus humorum quieſcunt magis &c. Similiter inquit in differentia 157. Plures de ſomnio adducens diſtinctiones inter quas principaliſſima eſt illa quam ſupra tetigimus, ſcilicet quod aliquod eſt naturale, aliud animale, & nõnullum cœleſte ſeu diuinum, & uocat illud naturale, quod ex dominio cõplexionis contingit & humorũ, ſicut dixit Auicen. in libro ſuo de anima, quod naturalia ſomnia ſunt, quꝙ ueniunt ex temperantia uirtutum humorũ, cum ſpiritu gerente uirtutem formalem & imaginatiuam &c. Animale uero quod cauſat à multa ſolicitudine animꝙ circa aliquod in uigilia. Diuinum uero ſomniũ, quod à diuinis ſiue cœlorum cauſatur animabus, de quo ipſe poſt multa ſic ait: Somnium uerius eſt cœleſte, ſeu diuinũ, & maxime cum anima fuerit libera ſuperioribus ſubſtantijs applicata, eorũ repreſentationes ſuſcipiens. Animale uero nullius aut paucæ ueritatis exiſtit, eſt enim magis illuſio, quędam eorũ circa quæ anima fuit ſollicita & occupata in uigilia, ſeu fameſcenti repreſentant cibi appetentiq; mingere cloaca, & ſtrepitus agonizanti. De ſomnio ſimiliter naturali dixit ut ſupra, & tandem de eo ſic concludit, quod ſi accidit, & maxime contra repletionem, propriꝙq; uaporabilium uentoſorũ uerificatur quam minime. Et propterea qui timere ſolent, ex ſuis ſomnijs deinceps non expaueſcant, nec eis aliquam penitus fidem adhibeant, cum ut plurimũ deluſiones ſint, ut prædictum eſt, quibus non eſſe credẽdum, medici, philoſophi, theologi unanimiter prꝙcipiant. Et licet Valerius Maximus plurima narret de ſomnijs Artorij medici. Cęſaris Auguſti. P. Decij. & M. Torquati. M. Ciceronis. C. Gracchi. Caſſij Parmenſij. Atterij. Ruffi. Alexandri regis Macedoniæ, aliorumq; in lib. 1. quꝙ quidem cœleſtia dici poſſunt, rariſſime, & non niſi magnis uiris contingentia. Non debet tamen ex hoc unuſquiſq; tam facile de numero illorum eſſe ſibi perſuadere, ut ſomnijs proprijs naturalibus uel etiam animalibus fidem adhibeat.

Quomodo qualitas ſomniorum, & non ipſa ſomnia, conſideranda ſit, ut ſani dominium humorum ſui corporis intelligant. Cap. VIII.

IN ſuperiori capitulo uiſum eſt, quid ſit ſomnium, quæ cauſæ eius, & quomodo rebus ſomniatis nequaquam credendum eſſet. In hoc autem loco

loco oſtendamus, quod in principio illius promiſeramus, ſcilicet utilitatem quæ ex qualitatibus in ſomnijs apparentibus eſt eligenda, ut per eas ſomniorum qualitates, qualiter diſpoſiti ſimus in humorum ſuperabundantia facillime percipiamus. In primis ergo dicamus cum Auicen. in 2. primi doct. tertia c. 7. ſic ſcribente. Somnia ſignificantia dominiū ſanguinis ſunt, ſicut cum homo in ſomnis res uideat rubeas, aut ſanguinem multū ex ſuo corpore exire, aut ſe in ſanguine natare, & ſimilia. Dominiū uero phlegmatis ſignificant ſomnia, in quibus uident aquę & flumina, & niues, & pluuię & frigus. Dominium uero colerę rubeę monſtrant ſomnia, in quibus uidentur ignes & uexilla citrina & uidere res quę non ſunt citrinæ citrinas & uidere incenſionem aut calorem balnei aut ſolis aut his ſimilia. Et dominum colerę nigrę, ſcilicet melancholię oſtendūt ſomnia terrorem facientia ex tenebris & cruciatu & rebus nigris & terroribus. Et in 1. tertij cap. 6. in fine ſic etiam inquit. Plurimū enim uiſionis rerū citrinarū calidarū ſignificāt dominiū colerę. Et ſimiliter plurimū uiſionis rerū cuiq; complexioni proportionaliū, quas numerare non eſt neceſſe. Et ſomnia quidem permutata ſignificant caliditatem & ſiccitates, & illa quorū nō recordatur ſignificat frigiditatem & humiditatem ſecundū plurimū quod etiā ſenſit Raſis in 3. Almanſoris cap. 204 dicēs. Cum enim aliquis in ſomno pluuias multotiens uidet & mare & fluuios, multa in eius corpore humiditas adeſſe ſignificatur. Ignes uero ac fulgura & lites cum aliquis in ſomnis frequenter aſpicit colera rubea in ipſo abundare monſtratur. Colores aut rubeos & tinctos ac nuptias & cibaria dulcia & uentoſas atque fluxum ſanguinis ac flebothomiam ſi aliquis ſomniauerit, quod ſanguinis multitudo ſit declaratur. Cumque multa fuſco colore tincta atque nigredinem & timores ac pauores in ſomno aliquis aſpicit coleræ nigræ operatio ſignificatur. Et cum aliquis in ſomno uidet ſe manere quaſi in loco niuis uel frigido à quo læditur frigoris ſignificatur uictoria. His autem contraria ſi uiſa fuerint contrariæ erunt ſignificationes. Et ſi aliquis uidet ſe quaſi in balneo uel in ſole uel quaſi canicularibus exponatur diebus uel in, igne exceſſus ſignificatur caliditatis. Et cum aliquis ſomniauerit ſe quaſi uolare & inuadere ſicut accipiter & capere, ſiccitatis monſtrabitur exceſſus atque humorum leuitas & ſubtilitas. Si quis etiam ſe quaſi ab aliquo aggrauari ſomniat repletione laborare oſtenditur. Quicunque ſe etiam per loca quaſi cœnoſa incedere uidet fœtidum habentia odorem putridos in corpore demonſtratur habere humores, his uero contraria contrariam habet ſignificationem. Qui autem in ſomnis uidet quod quaſi incedat per hortos bonum habentes odorem ſuorum, ſignificatur ęqualitas humorum & quod a putredine ualde ſunt remoti. Per loca uero quaſi anguſta & per foramina ſi quis ſe ambulare conſpicit inſtru-

menta anhelitus grauem pati ægritudinem demonſtrantur quæ ipſum tan tam aëris quantitatem attrahere uetat quãta ei eſt neceſſaria. Galenus quo que in 5. de interioribus cap. 6. inquit: Multi propter malos humores in ſtomacho coadunatos uiderunt peſſima ſomnia, quorum ſomnia diſtur bati ſunt &c. Et in libro de ſomnijs ait: Somnium nobis indicat diſpoſitio nes corporis. Ignem enim accenſum quis uidens in ſomno à xanta moleſta tur colera. Si uero fumum uel caliginem uel profunditas, tenebras à nigra colera. Pluuia uero humiditatem abundare indicat. Nix aũt glacies parum phlegma frigidum, & poſt aliqua ſubiunxit. Somniamus plerũq; ea quibus egemus, ut bibere, coire, & ſimilia, & poſtremo dixit. Quæ uident qui ęgro tant in ſomnis coindicabunt plerunq; nobis indigentias & abundantias & qualitates humorum. Et propterea debent etiam ſani ſi frequenter uiderint aliquod ſupradictorum cum medicis conſulere, & conſideratis etiam alijs indicantibus poterunt poſtea purgari, & à futuris infirmitatibus præſerua ri. Et hæc ſunt quę de ſomnijs attendere debemus, quoniam natura plerũq; demonſtrant quibus indigeat, ut clariſſime patet de his, qui in cœna carnes ſalitas manducarunt, & non multum biberunt, in nocte ſitientes dum dor miunt ſe bibere ſomniant, uinum aut aquam ſitim eorum minime remouen tem, ſicq; de alijs ſomnijs naturalibus, quare &c.

Quod ab accidentibus animæ ſit abſtinendum, & maxime poſt cibum & refectionem ne digeſtionem quam corrumpunt fieri prohibeant. Cap. XI.

Diximus ſupra in cap. 261. quod cibum poſt aſſumptionẽ quieſcen dum erat aut modicum deambulandum donec cibus ad fundum ſtomachi deſcendiſſet deinde dormiendum, & hoc ut melior cele braretur digeſtio, cum ſomnus fortificando uirtutes naturales digerere fa ciebat. Ex quibus omnibus tota intẽtio noſtra erat, ut prę accepta reficiẽtia omnino coquerentur in ſtomacho, & in eo non putreſcerent, quod iterum procuramus dicentes, quod omne illud quod digeſtionem corrumpit, aut eam impedit, ſit fugiendum pro uiribus, & quia dixit princeps in 3. primi doct. 2. cap. 7. Accidentia animæ horribilia & motus corporei fortes di geſtionem fieri prohibent, cuius dicti ſecundã partẽ dum loqueremur de exercitio & coitu poſt cibum ſufficienter declarauimus. Primam uero ſcili cet quod animæ accidentia digeſtionem prohibeãt hoc in loco intendimus manifeſtare, ut ab eis caueant qui ſani deſiderant permanere. Dicamus er go cum Galeno in 1. de regimine ſanitatis ſic ſcribente. Oportet medicũ qui debet cuſtodire ſanitatẽ ſtudere ne mores animi corrumpantur, non ut philoſophus, ut conſeruet ipſius animæ ſanitatem, & faciat hominem uirtu oſum, ſed ut non facile in ęgritudinem deueniat corpus, etenim furor & fle tus & ira & triſtitia & ſolicitudo, amplior quã oportet & uigiliæ, quę ſuper his fiunt febrium, & aliarum ægritudinum ſunt principia. Sicut e contrario

pigritia

pigritia mẽtis, amentia & anima omnifariã deſes, decolorationem & dentritionẽ operat infirmitate naturalis caloris quẽ omnibus cuſtodire oportet infra terminos ſanitatis &c. Ex qua ſententia manifeſtum eſt quod medicus conſeruator debeat de accidentibus animæ curam habere, de illisq; non modicum conſiderare, atq; illa in regimine conſeruatiuo prohibere, & præcipue poſt cibi & potus aſſumptionẽ ne digeſtione impediãt uel corrũpãt cum ipſa de ſui natura nõ ſolũ quod dictũ eſt faciant, ſed totum etiã corpus à ſua temperie & naturali cõplexione permutent, & humiditates ſicut & corpus totum exiccent, dicente Galeno in 3. techni textu cõmenti. 35. Abſtinere manifeſtum, quoniam ab intemperantia oportet animę paſſionum, ſcilicet, iræ, triſtitiæ, gaudij, furoris, timoris, inuidię, & ſolicitudinis, exterminant enim hæc, & permutant corpora, ab ea quæ eſt ſecundum naturam conſiſtentia, in cuius commento dixit Hali. Ira & furor faciunt accidere caliditatem ſuperfluam. Gaudium uero & lętitia caliditatem æqualem. Timor autem & pauor, faciunt accidere frigus, & totum quod faciũt iſta accidentia non faciunt niſi meditatione motus ſpiritus, unde corpus exiccatur, teſte eodem Galeno ubi ſupra & textu commenti. 46. dicente: Omnes animæ paſſiones exiccant corpus. Et quod etiam fiant ex diuerſo ſpirituum motu animæ accidentia, ut dixit Hali apparet per Auicennã in 2 primi doctri. 2. cap. 14. ſic ſcribentem: Omnia animæ accidentia ſequuntur, aut eis aſſociantur motiones ſpiritus interius aut exterius, & iſtud aut erit ſubito aut palatim, & eius motionem ad exteriora ſequitur frigiditas eius, quod interius exiſtit. Et fortaſſe ſuperfluit illud quod reſoluitur ſubito ergo infrigidatur exterius & interius, & ſequitur eam ſincopis aut mors, & motum quidem eius ad interiora ſequitur frigiditas eius, quod eſt exterius & caliditas interior, & cum multa coangũſtatione conſtringitur, & infrigidatur interius & exterius, & ſincopis magna, aut mors ſequitur ipſum &c. Ex quibus apparet, quod omnino uitanda ſint animæ accidentia, propter tale magnum periculum ſequens ad ſubitum, & fortem motum ſpiritus interius aut exterius. Et præcipue illa fugienda ſunt accidentia, quæ triſtari faciunt, ſicut inquit Almanſor in libro quarto cap. 9. Quoniam omnibus ſanis nocumentum inferũt exceptis his qui carnis indigent minoratione. Abſtinendum eſt ergo ab ira, triſtitia, inuidia, ſolicitudine, & huiuſmodi, & licet ſemper, per maxime tamẽ poſt cibi & potus aſſumptionem, quoniam digeſtionem fieri perhibent, & quandoq; corrumpunt diuertendo ſpiritum & naturalem calorem à ſtomacho ad cor uel ad membra exteriora ſecundum ipſorum accidentium diuerſitatem, ut diximus. Finis.

ERRATA.

Pagina 5 linea 27 elementa. 10. 9 chordæ. 13. 22 de pilis. 18. 9 charthilago. 22. 25 quadrifariam. 38. 7. concatenatione. 44. 35 operientibus. 46. 37 cõiungitur. 50. 11 dextrorsum. 57. 4 lambda ad latera. 58. 27 materialibus. 64. 24 catharactę 64. 30 ciphus gutturis. 72. 21 inferuntur. 28. 2 hęc. 89. 32 pinguissimis. 102. 23 melã cholię. 112. 18 Hic. 113. 20 moderatius. 113. 34 adinuicem. 115. 11 causæ. 127. 10 uitanda. 117. 13 Aquę. 124. 33 cepis. 137. 1 menstrua. 145. 8 oppilatio. 147. 28 fumus. 148. 8 & 9 quoduis. 152. 24 phlegmatici. 157. 16 & 160. 34 modis. 167. 2 putrida. 168. 2 triplex. 168. 22. lentes. 188. 17 aut. 212. 20 facies. 223. 33 insuper. 230. 18 sunt. 230. 36 sic. 239. 1 colligãtia. 242. 2 capitis. 242. 6 patẽte. 245. 1 Mẽte. 24. 52 oblití. 245. 2 claudere. 254. 24 ignoti. 254. 26 angustia. 258. 33 grauæ. 260. 1 paruitate. 261. 19 circundederit. 262. 30 polipũ. 264. 15 uuula. 265. 8 uuula. 271. 14 cõprobaẽ. 298. 24 cõstringenda. 301. 17 scitur apostema. 306. 19 debiles. 310. 14 Phlegma. 311. 25 putrida. 313. 22 abortus. 313. 29 permaneat. 321. 12 harũ. 337. 3 digniores. 337. 9 Febris. 337. 21 nequit. 337. 35 exteriori. 340. 26 Hęc. 344. 1 uasis. 345. 6 Podagricis. 346. 10 errasse.

BASILEAE APVD HENRICVM
PETRVM MENSE AVGVSTO.
ANNO M. D. XXXIX.

02 0 III. 847